BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
15 A
9

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
15 A
9

639-1

Leges Longobardoꝝ

Cum acutiſſimis Gloſis. D. Caroli de Tocco/ſicculi: multis marginalibus Poſtillis decorate. Una cũ Capitulari Glorioſiſſimi Caroli Magni/Regis Francoꝝ. Addita fuere inſuper in eaſdem Leges luculentiſſima Cõmentaria Eminentiſſimi Doctoris domini Andree de Barulo. Necnon Annotationes Clariſſimi Juris vtriuſq; Interpretis Nicolai Boctij. Preterea/triplex alphabeticum Repertorium: quod omnia cognitu digna in ictu oculi demonſtrat. Que omnia nuper in lucem ,ſunt edita: cunctiſq; mendis ⁊ erroribus diligenter expurgata.

Ex libris legũ:

A. Martij M P.S.Te I.V.D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum Priuilegio. Ne qs hoc Opus audeat imprimere: neq; imprimi facere in toto Venetoꝝ Dñio: ac in toto Neapolitano regno; ſub pena in Priuilegijs ɔtẽta.

Magnificus. U. J. D. ac Eques Dñs Joánes Baptiſta Nenna Bareñ. Legumperitis. S. dicit.

Cum inter nonnullos auoꝝ meoꝝ libros/ antiquitatez ſapientes/cómentum ſeu gloſas Caroli Cotti/ſup legum Longobardoꝝ libris/inuenerim: ad aures quorundam legumperitoꝝ peruenit/ſtatimqꝫ euolauit vndiqꝫ fama: vnde varijs ex locis date mihi erãt littere: (cum in multis huius Regni Neapolitani partibus eo iure vtamur circa mulieꝝ/mundualdoꝝ/ac dotium materiam) vt dictaꝝ gloſaꝝ exẽpla ꝯcederem: qđ ⁊ ſi animus omnibus complacendi promptus erat/vix tñ poterat. Quapropter eorundem ſuaſione motus/decreui ⁊ curaui/vt imprimerentur: vt q̄bus libuerit copia impartiref: Viſo per me tñ prius dicto cõmento/qđ propter eius verboſitatem (cũ idem multoties replicaref) non paꝝ reſecaui/verboꝝ expoſitiones/ꝯtraria/⁊ queſtiones/que non ſuo loco aderãt/ ꝯgruenter/⁊ ſub breuitate ſunt poſite. Inſerui etiam ꝑ cõmuni omniuz faciliori intelligentia ꝑ alphabeticum ordinem multoꝝ vocabuloꝝ ꝑneceſſarias declarationes/que in textu longobardica ꝓferuntur lingua/⁊ penes Latinos minus intelligibilia. Aſcribunf dicte gloſe Carolo/qui fuit de familia de Tocco/vt ipſum citat Afflict. in ꝯſti. aduoc. in ij. no. ⁊ fuit ſicculus/vt ipſe teſtaf in. l. ſiqs qualemcũqꝫ. ſ. de maleſi. ⁊ pub. cri. Erat in anno ſalutis. 1207. vt in. l. ſi adulter. ſ. de adul. fatef: fuit qꝫ doctor eius pater/vt eum ipſe citat in. l. i. de ꝯui. Audiuit Placẽ. Otto Papiẽ. Joã. cremonen. ⁊ alios q̃z plures/vt ipſe teſtaf. ſ. rub. pri. ⁊ in. l. ſi. de his que a vi. in vx. dã. ⁊ in. l. ſiqs puellam. de iniur. mulie. cũ ſi. Qui aũt fuerint iſti Reges/⁊ Longobardoꝝ Impatores/⁊ quare Longobardi appellarentur/Cronicas/ipſarũqꝫ ſupplementum/preter hyſtoriographos alios legite. A quo fuerit cõpilatus Liber iſte/Quomodo intituleſ/Et

an leges iſte ſint auctentice/longum vtiqꝫ eſſet diſſerere: remitto me tñ ad dicta per Fely. poſt alios p eum alleg. in.c.ex parte il primo.§.fi.extra de reſcri. vbi plene: hũc ergo laborem/⁊ libꝝ (qualiſcũqꝫ ſit) accipite: ſiqd defecerit/exemplari aſcribat: ſupflua enim tñ fuerunt per me deiecta. Ualete. Datũ Bari die.xix. menſis Octobris/anno ſalutis. M.D.xxxvi.

Ad Chriſtianiſſimum ⁊ Supilluſtriſſimum Francoꝝ ⁊ Italie Regem Inuictiſſimuꝫ Nicolai Boerii. J.U. Interpretis ſui Sacri Magni Conſilij Ordinarij/ Conſiliarij/ ⁊ Seruuli obſequentiſſimi prefatiuncula.

SAt cogitaui Chriſtianiſſime/ac Sapientiſſime Princeps/ quo muneris genere erga tuam Sacram Regiam Maieſtatem pro eius tantis in me meritis/ ac p mea ad illã ſeruili deuotione/⁊ fide ſincera/his temporibus ⁊ beneficis Principibus aliquo munere donant/ aut honoribus ornantur: ea econtra/offerre: que falteꝫ gratitudinem ⁊ memorem obſeruantiaꝫ in illos declaratura ſint: nam auꝝ ⁊ argentum/ac cetera fortune dona taꝫ ditiſſimo ⁊ liberaliſſimo Ceſari a tenui egenoqꝫ homunculo elargiri admodum nephas/⁊ pene ridiculum putaret: nec iter impediat illa Etheoclis Orchomenioꝝ Regis ſententia/que dum primus Graꝝ templum extrueret/dixiſſe fert: nemineꝫ in erogãdis donis aut in Superis venerandis ſine auri ⁊ argenti/ac multaꝝ reꝝ copia/ſuo poſſe fungi officio/quaſi nulla/aut modica poſſidentem/multa poſſe reddere non exiſtimaret: certe vacuam ratione puto tanti Regis fuiſſe ſententiam/cum multi (lꝫ viles) opibus ſint ⁊ diuitiaꝝ affluentia careant: officioſiſſimi tñ atqꝫ a natura ad gratitudinem proni inſtituti/gratos erga benefactores ſuos ↄtinue ſe preſtant: Flaccus enim Horatius vir ſapiens

tiſſimus: iſ pre libertine conditionis natus: ad Mecen/
natem pro ampliſſimis erga eũ muneribus carmina dũ
taxat mittere nõ erubuit. Idcirco Princeps cõſtãtiſſ. dũ
anno ſupiori mihi in prouinciam prouincie Cõmiſſario a
tua Sacra Regia Maieſtate deputato: vltra. vi ll. vo
lumina. ll. Lõg. quas Capitulare Caroli Magni Ro
manorum Imperatoris / et Frãcie Regis iura vocãt / eadem
in parte occurrerent: quorum vigor et auctoritas in hoc
tuo ſacratiſſimo Frãcie Regno / ac Italia: ob hoc quod ab
eodem Carolo et diuis Ludouico et Lothario ſucceſſi/
ue Ro. Imperatoribus / et Frãcie Regibus / tuiſq An/
teceſſoribus pro parte maiori edite fuere. ſ. in oĩ fere ter/
rarum orbis parte (vt in hac nr̃a prefaciũcula demonſtra
re intẽdo) ſeruari oʒ: memor eius qđ inqt diuinarum lrãrum
ſupremus Antiſtes Hieronymus ſup Malachiam. iij.
relatum a Gratia. in c. reuertimini. xv i. q. i. qđ ſi intelli/
gens largitorem Deũ / et agens his grãs p quos a Deo
eruditus eſt: in horreum dñi attulerit cibos: hoc eſt: ſcri
pture alimenta populis miniſtrauerint: ſtatim apient
ſup eum catharacte celi et mãdabit nubibus ſuis vt plu
ant ſup eum imbrem et abũdantiam oĩum rerum pfruct
et in inuẽtario vniuer orb. li. ij. in. iij. par. ti. de inuẽtio
ne cõmendatione et diffinitione legis ſic dr̃: veneratione
ampliori puto colẽdos viros illos acutiſſimis ingenijs
preditos que vtcunq ratiocinando inueſtigare conati
qđ in rerum natura latitaret: qđ ve in moribus appetẽdis
fugiẽdoq eſſet ipſis ratiocinãdis regulis certa connexio
ne traheret: aut qđ eſſet cõns: vel potius repugnaret: iſ
humanitus impediti in multis errauerint: iterea tñ adiu
ti diuinitus. ll. tempatiſſimas inuenerũt: que hoĩes ad
fidei cõſeruationem cõſtringerent: eorũq immoderatos
impetus cohiberẽt vt pinde humane ſocietatis cõcilia
tio tuta pacis tranqllitate ſub cuſtodia iuſtitie redderet
hoc diuino cãtu excitatus et aliquantiſper audẽtior fa
ctus ipſas nouellas cõſtitutiones. d. Iuſtiniani imperato
ris cũ hac prefaciũcula nr̃a Impreſſoribus dedi ipſis

mẽdas:quas Deo mihi auxiliũ prebente:cũ plus ocij nactus fuero/cõmentare intendo. has igit Longobar dor. ll. a tuis Progenitoribus conditas/que ante ſemineces/ & tanquam apes ſine duce in tenebris iacebant: q̃uis a legiſlatoribus in multis iuris partibus allegẽtur/quor allegationes / infra / vellent terga metentem ſpicas colliges ſimul inſtar gregis recluſi/glomeratas collegi/Celſitudini tue pro munere dicare conſtitui: vt Sublimitatis tue ſplendore a ſtigio Lacu nigraq̃ Palude reuocent: & tandem reuocate ſurſum protendentes/vitali ſpiritu ↄdonato/lucem ſerenam aſſequantur: nec ꝑfecto alius occurrere potuiſſet ad quẽ aptius dire xiſſem:quam ad te Princeps Sacratiſſime/qui ſupra omne genus hominum libros quotidie legis & optas / & eor precepta veneraris & colis: & qui omniũ rer tui Inclyti Francie Regni habenas pro illis tuis ampliſſimis cogitationibus/diuiniſq̃ conciliis pie ↄtinẽtur/ iuſte / intrepide atq̃ feliciter (& qđ admirabilius eſt) cum ſumma omnium Nobilium & Plebe eor gratia moderaris & tenes/ac Regni vera gloria/literar ſpes vnica/ingenior columen & rector/oppreſſor patrocinium/ac equitatis & Juſtitie vera Imago. Suſcipe igitur Princeps Potentiſſime hilari vultu & fronte placida hoc Capitulare Caroli Magni qđ obſequentiſſ. ſeruulus tuus tenui manu/ſed immenſa volũtate in tuo ſacratiſſimo laterculo conſeruandũ offert:memor ſis eius qđ Arthaxerſes Perſar rex ſereniſſimus crebro ſermone vſurpabat/non minus regale & humanũ eſſe in Principe parua munera accipere q̃ ingentia elargiri:qđ pro tua in omnes munificentia & humanitate factur te arbitror/& ſpero Uale Princeps Sereniſſime/ decus Militum/Nobiliumq̃ gloria.

In Leges Longobardoꝝ ⁊ nouellas Cõſtitutiones d. Juſtiniani prefaciũcula

Chriſti ſaluatoris benedicti ⁊ eius genitricis Marie glorioſe virginis pie noĩbus inuocatis, preſuppono in primis ne videar ſup opꝫ caduco ⁊ ſuꝑ ãbagibus laborare a quo liber iſte Longobardoꝝ/ ſiue Lombardoꝝ fuerit factus. Scdõ, an he.ll. Lombardoꝝ que ꝑ maiori parte ab Jmpatoribus q erãt reges Francoꝝ ꝑut nunc ⁊ Lombardoꝝ ꝯdite fuerunt: de qbus ſepenumero in libro ⁊ vſu feudoꝝ tam in tex. q̃ȝ glo. ⁊ alibi p diſcurſum iuris vtriuſq; fit mentio ſint auctentice ⁊ allegabiles ad deciſionẽ cauſaꝝ/ ac ligent oẽs/ aut ſolũ Lõbardos. Circa primuȝ dĩm eſt ſm Aluaro in pre lu.feu. col.v. ꝙ.ll.Longo. fuerũt a quodam Carolo ꝯdite: ⁊ ꝓ hoc allegat glo. c.i xxxi. q.i. quam Fel.i c. ij.col.xix.de diuer.lib.auc. ⁊.c. de reſcrip. dicit repire nõ potuiſſe: ſed fuit (vt credo) vitio Jmpreſſoꝝ/ q: illa gl. eſt in.c.i.xxxiij.q.i.in ꝟ. ſcriptum eſt.i.lib.capit. Caroli.ſ.in lõbarda.⁊ nihil plus dicit.⁊ modo repery ipſaȝ ſic alleg.p Alex.in l.ꝑ herede.§.ſi ſepulchri.ff. de acq.he.⁊ p Jo.bap. de caſtalup.de.e.ſeuer.in.c.i. col.v.ꝟ.⁊ adde ꝙ iſte.ll.lõgobardoꝝ.⁊.c.de feu.cog. ⁊ p Frã.de cur in trac.ſuo feu.in.i.par.q.v.⁊ ſic liber iſte appellat capitulare Caroli ſm glo ⁊ doc.ſ.alle.⁊ hoc dico ꝓbari p ſupraſcriptionem. c. in memoriam. xix.di. ibi, iteȝ ex capitulis Caroli impatoris. ⁊ ẽt in ſupraſcriptione. c. ſacroꝝ canonum.lxiij.di.⁊ in tex. c.oẽs in fi.xi.q.i.ibi ita inſerta p Carolum renouata cognoſcat que in ſuis capitularibus ait. ⁊ ibi glo. dicit ꝙ nõ inueni ſ in lombarda/ que nnnc eſt, ſed in gallia.⁊ in.c.ſeq.incip. volumus. ibi, ⁊ inter nr̃a capitula ꝑ lege tenẽda ⁊ ca. vt ſ.de capi.ꝑ lege tenẽ.l.vna ⁊ in.l.i.de epi.⁊ cle.ſic ꝑfecto appellat gl in.c.i.§ iniuria vel furtuȝ.in ver.legitime.de pa iu.fir. vbi ẽt dicit qs fuerit iſte Carolus, ⁊ non fuit ſm glo.Carolus

qui dr̃ filius Pipini/ſʒ fuit ille qui fuit pr̃ Pipini: vt ꝯſtare dicit in cap. ſuo car. vlt. ꝛ. ꝟ. de epi. ꝛ cle. l. ꝛ hoc ſtatuimus. ꝛ ideʒ Bal. in §. hoc qḋ nos. ꝟ. nam ꝛ im patoꝛ. ꝛ. ꝟ. de pa. ꝯſtã. vbi dicit ꝙ Carolus impatoꝛ fuit pr̃ Pipini: ꝛ impatoꝛ Pipinus fuit pr̃ alterius Caroli imperatoꝛis: ꝛ iſte Carolus fuit pr̃ Ludoui/ ci imperatoꝛis: ꝛ Ludoui/ cus fuit pr̃ Lotharũ impa toꝛis. alleg. l. cuiuſlibet. ꝟ. ḋ furt. ꝛ. l. vbi pro tpe. de epi. ꝛ cle. ꝛ. d. l. i. ꝟ. de capi. ꝓ lege tenẽ. ꝛ ſic pʒ ꝙ plu/ res Frãcie reges fuerũt im patores romanoꝝ: ꝛ p̄ter p̄fatos fuerunt Ludoui/ cus filius Lotharij/Caro lus caluus/Carolus groſ ſus/ꝛ Aſtulphus: ꝛ ſic. vij. reges Frãcie fuerunt impa toꝛes: ꝛ tñ mihi vr̃ ꝙ glo. ꝛ doc. ẽ alleg. errauerũt: qꝛ bene veꝝ eſt ꝙ fuit vnus Pipinus qui fuit p̄inci/ pium generis ꝛ poſterita/ tis ſue: nec habuit patrem regem/aut impatoꝛem/ſed fuit p̄fectus regalis pala tii tpe Theodoꝛici regis: ꝛ deinde Clodouei ꝛ Chil/ deberti fratꝝ/ꝛ filioꝝ p̄e/ fati Theodoꝛici: necnon ẽt Dageberti ſecũdi ꝛ filij Childeberti ſucceſſiue re/ guʒ Frãcie: ꝛ iſte Pipinus habuit filium noie Caro/ lum/qui ex quadam victo ria ꝯtra regem hiſpanum obtẽta noiatus fuit Mar tellus groſſus/ꝛ p̄fectu/ ram palatij obtinuit/ꝛ re/ gnum Frãcie gubernauit/ ꝛ ipſum occupauit: ex quo deſcenderũt Carolus ma/ gnus ꝛ Pipinus: ꝛ p oꝛ/ dinationem ſeu diuiſioneʒ p Carolum martellum fa ctã: Carolus magnus ha buit Auſtrigiaʒ/Sueuiaʒ/ Alamaniam/ꝙ ꝛ Thoꝛin giam: ꝛ Pipinus Burgũ diam ꝛ Frãciam: ꝛ deinde totũ regnum: poſt morteʒ fr̃is Caroli magni a. d. Za charia papa p̄mo ꝯſequu tus eſt ẜm Gagny. in cro/ nica ipſoꝝ: ꝛ Platinaʒ in cronica d. zacharie Chil derico inutili regno p̄iua to ẜm Gagny. ꝛ in. c. alius xv. q. vi. ſed ẜm Platinam iſte inutilis p̄uatus regno vocabat Carolus: alij di/ cũt ꝙ vocabet Ludouicus ſed nõ refert quo noie ap/ pellabat: ꝛ iſte Pipin⁹ rex Frãcie in Rõ. quoꝝ Aſtul

phus rex erat:exercitū du
cit Lō.⁊ ipſuʒ regē ad Ra
uēnaʒ vſqȝ fugauit:⁊ oēs
p eū receptas ciuitates Ste
phano ro. pōtifici.ij.reſti
tuit:cui Carolus magnus
eius filius ſucceſſit in queʒ
trāſlatum fuit p ipſuʒ pa-
pam Stephanū impium
Grecoꝝ.c.venerabileʒ de
ele.vt.j.q Lō. a ciuitatibꝰ
Venetiaꝝ/Florētie/Janue
ac tota Jtalia expulit:⁊ ma
xime papā obſedit:⁊ Deſi
deriū regeʒ accepit:⁊ huic
Carolo magno Adrianus
papa.i.in ſinodo ſacta pa
triſlatus dignitateʒ dona/
uit:caſus eligēdi Pontifi
cem ↄceſſit.c adrianus.lxiij.
lxiij.di ⁊ iſte Carolus ma
gnus habuit Ludouicum
reʒē Frācie ⁊ impatorem
⁊ Pipinum filios: ⁊ huic
Pipino filio ſuo pro par/
te ⁊ ſucceſſione pꝛna de/
dit ⁊ donauit totā Jtaliaʒ
vt pʒ p Sagny.⁊ Platí/
naʒ in geſtis eoꝝ:⁊ Anto.
L.in part.hiſto.ti.iiij.c.v.
pio.probatur hoc in.d.l.
vna.de capitulis pro lege
tenendis.vbi impator Lo
tharius dicit: placuit no
bis vt capitula que excer/
pſimus de capitulari bo/
ne memorie Aui noſtri Ca
roli: ac Genitoris noſtri
Ludouici Jmpatoris ⁊c.
⁊ ſic pr̄ pipini regis Jtalie
fuit Carolus magnus im
perator qui leges quibus
Longobardos viuere vo
luit fecit:⁊ Venetijs pmi/
ſit ſuis viuere legibus: ac
moribus:q̄ ſi intelligeret
de patre pipini primi qui
habuit Carolū martellū:
hoc nō pōt eſſe: q̄ vt dixit
non habuit patrem regeʒ
aut imperatorem: nec pa/
riter fuit ipſe Rex. Jtem
nec de patre ſcdi pipini re/
gis Francie:⁊ patris Ca/
roli magni: q̄ intelligeret
d̄ Carolo martello que lʒ
ſtre nuus:⁊ belluʒ in agro
Narbo. contra Lupardū
lombardorum regem ha/
buerit:in alpes non egreſ/
ſus eſt:nec imperiuʒ habu
it: nec profecto alius rex
Francie ante Carolū ma/
gnum: lʒ in ſupraſcriptio
ne plurium.ll. ſit: ⁊ conti/
neatur īperator pipinus:
ſed pipinus filius Caroli
magni fuit rex Jtalie que
facit.ll.prout hic reperiun
tur;vt clare per l.de adue/
nis ⁊ peregrinis. de ho/
mi.libe.homi.vbi in fi.di/

eſt modo per dei miſericor/diam: ꝛ preceptū domini: ꝛ genitoris Caroli regis Francorum: ꝛ Longobardorum: ac patritij Romanorum ſimul: ꝛ per noſtrā preceptionem ꝛc. ꝛ ſic non fuit pipinus Imperator: aut alius ante Carolū magnum: ꝛ probatur. ſ. de of ſi. iudi. l. de vniuerſali populo. ꝛ. l. ſequ. ꝛ. l. placuit eo. ꝛ in: l. placuit. ꝛ. l. ſeq: ſ. de epi. ꝛ cle vel dicamus ſm Odo. quē ſequitur ibi Bal. in auc. dos data. . de dona. ante nup. ꝙ leges iſte fuerunt condite a quibuſdā regibus qui appellabātur lōgobardi. i. apuli. q primo venerūt de ſardinia: ꝛ romania in apuliam: q ideo ſic appellati fuerunt propter longas barbas quas deferebant. Et idem dicit Alexan. in. d. §. ſepulchri. ꝛ Franc. de curte: vbi ſupra in. v: q. ꝛ idez Platina in cronica pape Adriani primi: ſz Gagny alio modo in dictū Caroli magni cronica Longobardorum deſcribit origi nem: qꝛ cum ex Candinania inſula que in Oceano germanico eſt: nouas ſedes quereretes duobus: ꝛ. xl. annis in Panonia ſe collocaſſent: Narſes eunuchus quem Juſtinus bizātinus imperator aduerſus Gottos Italie prefecerat offenſus Sophie Juſtini vxoris verbo Longobardos in Italiam accerſiuit: ꝛ ibi vide: ſed prima verior eſt: circa vo ſecūdum ꝙ iſte liber ſit aucte. ꝛ allegab. ad deciſionez cauſaꝝ: ac ligent oēs. ꝛ Archi. in. c. quocūqꝫ. xi. vbi rex. ꝛ in. ij. q. i. facit mētionem de hac. l lombarda: dicit ipſam eſſe inualidam. ꝛ Bal. in. d. auc. dos data. dicit poſt Odoffr. ibi ꝙ hodie ab aula receſſit volēs fortius in. l. ſi inuicta. c. de nup. ꝙ de hoc iure lōb. nō eſt curādum. ꝛ idē Lu. de pē. in. l. vna. c. de gla. li. x. vbi dicit ꝙ hoc ius lōb. nō meref appellari lex ſed fex: qꝛ fece turpiū verboꝝ eſt ſordida: que nunqꝫ deberet ſapiētis lingue adeſſe, ex eo ꝙ hoc ius lōb. admittit in multis caſibꝰ duellum: qꝫuis Greg. ipſam leges lōb. pro ſe inducat. xū. q. ij. cū deuotiſſimā. ꝛ alibi dicit Bal. ꝙ liber iſte lōg. non eſt auctēticus: qꝛ extra

cto regno ipſoꝝ long. ex/ tincte fuerũt.ll.eoꝝ:vt ipſe no.ſin.c.tranſlato ſacerdo tuo.de ↄſti.ꝛ an abolito ti/ tulo regis videatur aboli/ ta lex legis. vide per Guil. de cu. Bart. ꝛ alios in.l.ſi ↄuenerit.§.nuda.ff.de pig. actio.ꝛ per Bar in.l.i.§.co heredem.ff.ad.l.fal.ꝛ in.l. i.c.de metropo.lib.x.ꝛ ple/ nius idem Bar. ſcripſit in trac.tyberi.in.c.de inſula. q.que inci.ſed quero.ꝛ ple ne p Jo.an.in addi. Spe. in tit.de treug.ꝛ pa.in.i.q. ſic etiaȝ dicit idem Bal.in

c.i.§.hoc auteȝ.col.pe.quı feu.da.poſ.ꝗ ſtatuta non debẽt interpretari ẜm ius lombardoꝝ:qꝛ locale eſt: ꝛ in ſolis lombardis locũ habent:ergo interpretari debent ẜm ius cõmune in illa.q. ſi ſtatuto cauetur ꝙ occidens non poſſit reban niri/niſi habeat pacem cũ herede occiſi:ꝙ nõ ſufficit habere pacem cuȝ filia:qꝛ filia de iure lombardo nõ poteſt leuare faydam.i.ini micitiam:vt.j.de homi.li/ be.homi.

Finis.

Titulorum omniū Legum Longobardarum repertorium: Alphabetice diſpoſitum.

A

Acqſitionib⁹ actoꝝ regis.c.cxxx
Adoptionibus. cxxx
Aduenis. cccxxviij
Aduocatis / ⁊ vicedñis. clxxxiiij
Adulterio. lxxxiiij
Aggreſſione in vico facta. xlj
Apud quē po.cāe agi de.clxxxiiij
Armis itra patri.nō por.clxxxiiij
Ariolis. clxxvj

B

Bñficijs ⁊ terris tributa.cxxxiiij
Bruncis extra regnum nō vendendis. cccxix

C

Capitulis legis ſalice. cccxx
Capitulis pro.l.tenēdis. cccxxj
Cerarijs ⁊ cartularijs. cccxxiij
Coniugijs ſeruorum. cxj
Conſilio mortis. iij
Conſilio illicito. iiij
Conſuetudine. clxxxj
Contemptoribus. cxcix
Conuiuijs. v

D

Damno iniuria dato. xlviij
Debitis / ⁊ guadimonijs. cxl
Decimis. cccxxj
Depoſitis. cliij
Donatio.q̄ cū thin.fiūt. cxxvij

E

Eo qui alij anteſteterit / vel aliquē de caba.iactauerit. xxxvij
Eo qui cum armis alteri damnum fecerit. liij
Eo qui peculium in damno inuenerit. lvj
Eo q terminum antiquum corruperit. lxxvj
Eo qui falſam / vel adulterinam monetam. lxxix
Eo qui mulierem / vel ſeruum in ſacramentum ⁊c. lxxxvij
Eo qui vxorē ſuā dimiſerit. cxiij
Eo qui res alij poſt deleg.fraudem. cxxxiiij
Eo q̄ pater filijs / vel filiabus habet relin. cxxxv
Eo qui alium iniuſte in iudicio adiuuare preſumpſerit. cccxix
Eo qui bonum denariū.ccxxix
Epiſcopis ⁊ clericis. cccxvj
Euictionibus. clxvj
Excommunicatis. cccxix
Exercitalibus / ⁊ his qui in hoſtem ire contempſe. xxxv

F

Faido.⁊ armis non por. xcij
Ferijs. clxxxv
Fornicatione. lxxxiiij
Furtis ⁊ ſeruis fuga. lx

H

Heribano. cxxiij
His qui inſidi.vel ſubito.⁊c.xij
His qui falſam cartam cōtra legem ſcripſerint. lxxix
His qui ad mortē fue.fu. lxxxix
His qui ſine voluntate mundualdi.⁊c. xcvij
His qui extra patriam per triennium morantur. xcviij
His que a viro in mu.danf.xcix
His que ob cām danf. cliij
His qui ſe in alterius ſeruitio ſubdiderunt. clxj
His qui ad placitum venire coguntur. clxxxij
His qui aldiones defendere debent. clxxxiij
His qui cām iudicatam. ccxv
His qui ſe in poteſtatē alterius ſubdiderint. cccxv
His qui ad patriam defendendam ire neglexerint. cccxviij
His qui ſecreta regis fraudulenter inquirunt. cccxviij
Homicidijs liberoꝝ hominū.xix
Homicidijs ſeruorū miniſterialium. xxij
Homine in curte aliena.xc. lvij
Hoīe ad iudiciū nō mittē. cccxix
Hominibus placentinis. cccxx

I

Infra quod tempus permiſſum eſt iudi. ⁊c. cj
Iniurijs mulierum. xxxviij
Itinerantibus. ccxxij
Inuaſionibus. lxxvj

L

Legum contemptoribus. ccxxix

M

Maleficijs/⁊ publi. crimini. ij
Manſure equales fiant. ccxxix
Manumiſſionibus. clxij

N

Ne ad regem venientibus iniu/ria fiat. xxxiiij
Ne liberi hoſtes opprimã. ccxxvij
Ne per vitam regis/vel filiorũ iuretur. ccxxix
Ne quis iudicem ſuum preter/mittat. ccxxix
Non ſue rei venditione. cliiij

O

Officio iudicis. cxcv

P

Parricidijs. xxxj
Pauperie. liij
Plagis ⁊ compoſitionibus. xiiij
Plagis ⁊ feritis. xvij
Periurijs. ccxiiij
Pontificalibus. xxvj
Preiudiciarijs actiõib⁹. clxxxvj
Preſcriptionibus. clxliij
Prohibitis nuptijs. ciij
Prohibi. aliena. minoꝝ. clxj
Prohibita alienatione future ũ fructuum. clxj
Prohibita aliena. ſeruoꝝ. clxj

Q

Qua lege aldiones. ⁊c. ccxxix
Qualr mulie. aliena. pmi. cviij
Qualiter mundualdus amittat mundium. cx
Qualiter ſeruoꝝ vẽditio fiat. clx
Qualr iudices iudi. debe. clxxix
Qualiter quiſq; ſe defendere de beat. cc
Qualiter diuerſarum legum ho mines. ⁊c. ccxiij
Qualr cũ facta ſua. ⁊c. ccxxviij
Qualr iudi. inter epi. ⁊ pri. ccxxx
Qñ liceat recto. eccleſia. ccxxviij
Quando liceat alterius clericũ accipere. ccxxj
Quantitate ſolidorum. clj
Quibus tuto. dãdi ſunt. clxxxv
Quibus honoribus filij diaco norum remoue. ccxxxj

R

Raptu mulierum. lxxx
Reb⁹ emptis a ꝯductore caſe. clj
Rebus intertiatis. cliiij
Rebus forfactis. ccxxx
Reuerentia ecclie debi. clxxvij
Romanis iudicibus. ccxxx

S

Sanctimonialibus. clxxiiij
Scabinis/⁊ cancellarijs. clxxviij
Scandalis/⁊ compoſitionibus ad regem pertinentibus. v
Scripturis ſine menſe/⁊ die mẽ ſis. ⁊c. ccxxxj
Seditione contra iudicem/vel ciuitatem leuata. xlvj
Sepulchro violato. xxxiij
Si actor reg. res regi. ⁊c. lxxxviij
Siqs lr̃as nr̃as deſpere. ccxxiij
Siquis ſanctum criſma. ccxxix
Si mulier filium ſuum. ccxxx
Si ſeruus liberam puellam. cvij
Sponſalibus. xcij
Suſpectis tuto. remouẽ. ccxxxj

T

Treugis. cliij
Teſtibus. clxxxviij

V

Ubi mercatũ hñdum ſit. ccxxix
Ubi interdictũ ſit legatum. ccxxx
Uenatoribus. lv
Ut epi/⁊ comites inuicẽ ſibi au xilium preſtent. cxcix
Ut filij lege pr̃is viuant. cj
Ultimis voluntatibus. cxij
Ut mulie. lege mariti viuãt. cij
Ut iperato. foreſtes cuſto. ccxx
Ut interro. popu. Roma. ccxiij

FINIS.

Annotationum domini Andree de Barulo Repertorium

A

Actio vtrum perpetuet. ccxxxvij
Adulterijs. ccxxxviij
Appellationibus. ccxxxviij
Arbitris. ccxl

C

Cō nemoratiōe iudicis. ccxxxviij
Cōfeſſiōib⁹ ex ſuis factis. ccxxxix
Contractibus mulieruȝ. ccxxxix

D

Donatiōib⁹ inter viuos. ccxxxvj
Donatiōibus cā mortis. ccxxxvj
Donatiōibus p p nupti. ccxxxvij

E

Emptiōe futuro. fructu. ccxxxiij
Exceptione non numerate pecunie. ccxxxiij
Extimatione ſeruoruȝ. ccxxxviij

F

Furtis. ccxxxviij

I

In cuius poteſtate ſit mulier cōiugata/ ccxxxiiij
Infra quod tempus quis dicatur minor/vel infans. ccxxxiij
Iniurijs. ccxxxiij
Iureiurando. ccxxxvij

L

Laudatione autoris. ccxxxiij

M

Maritus habens filios vtrum poſſit relīquere vxori. ccxxxviij
Matrimonijs. ccxxxiij
Minor vtrum poſſit prouocare vel non. ccxxxiij
Mundualdis. ccxxxiij

N

Noxalibus. ccxxxvij
Nudo pacto. ccxxxvij

P

Partus/an ſequatur pleȝ. ccxxxix
Patria poteſtate. ccxxxiij
Pignoribus. ccxxxvij
Preſcriptionibus. ccxxxix
Prohibita aliena. mīno. ccxxxiij

Q

Qualiter accipiatur nomen parentum. ccxxxij
Quid/o/et qualiter pars purgare ſe debet. ccxxxij

R

Reconuentione. ccxl

S

Sacro defuncti/et herdis. ccxxxv
Succeſſionibus. ccxxxv

T

Termino ammoto. ccxxxviij
Teſtamentis. ccxxxix
Teſtibus. ccxxxix

V

Venditione rei morboſe. ccxxxiij

FINIS.

Longobardorum vocabulorū expoſitio per Magnificum. U. J. D. & Equitem Ceſareum dominum Joannem Baptiſtam Nennam Barenſe3 / ex textu / & gloſis excerpta / pro neceſſaria ipſarū legū intelligētia. Incipit.

A

Adaraſcild. dicitur aggreſſio in vico facta: vt. j. de aggre. in vi. fa. l. j. & gl. in. l. ſi homines. co. sit.

Aldius. ſpecies eſt ſeruorū alijs digniorum. per totū ti. j. de pla. & feri. ſeruo. vel aldio. cum ſi

Allodium. idem quod prediū. l. vt epiſcopi. j. de probi. nup.

Anagriph. eſt culpa. l. j. de forni. & ponitur pro p̄ſumptione. l. j. de ea que ſine volun. mun.

Arga. iniuriam ſignificat / & eſt idem dicere quod cornutus. l. j & ibi glo. de conui.

Andigauerit / & arrigauerit. Expone: vt in. l. ſi libertus homo. de ſucceſſio.

Arioli dicuntur incātatores: vt. j. de ariolis..

Aſtalium. pro dolo ponitur. l. ſi quis contra inimicum de maleſi. & publi crimi.

Aſto animo. dī quaſi iuramentū de calumnia / & voluntarie preſtatur / & eſt de credulitate. l. j. de dam. iniu. da. gl. in. l. ſiquis aliū. j. quali. qs ſe deſen. d3.

B

Battiderit. vulgare dictu3 / & idē quod verberauerit. glo. in. l. j. de his qui iuſidi.

C

Caballus. ſic materna lingua dicimus: latine autem equum.

Cadarfedra. i. ꝯſuetudo. l. ſi duo fratres de ſucceſſio.

Camphio. pugnator eſt. l. ſi quis qualēcunq3 de maleſi. & l. ſi. de cōſil. mor. & eſt qui ſubrogatur colligitur ex. l. qui intra. de homici. libe. homi.

Caſindij. dicuntur familiares regis. l. recolimus. la. j. §. de caſindijs. j. de homici. libe homi.

Compoſitio. pecuniariam penā ſignificat. gl. ſi. de his q car. ſal.

D

Dcccc. notum eſt ꝙ numerum nongentorum ſignificat.

E

Eribannu3. dī bānū. lr. ſol. l. quicunq3. & l. ſeq. de exercita.

Erili3. eſt diſpoſitio armorum. l. ſina. de exercita.

F

Falderphium. vide. j. in lr̄a. ph.

Fara. idem qđ ſubſtantia puto. j. l. j. quali. cum fara ſua.

Faida. inimicitia eſt. l. in omnibus. de pla. & feri. libero homi.

Faidoſus. inimicu3 denotat: vt in rub. de faido.

Ferquida. i. ſimilis. gl. in. l. ſiquis caballo. de dam. in via dato.

Fingigi. fur manifeſtus dicitur l. ij. de furtis.

Filia / ſeu ſoror in capillo / idem ꝙ coniugata. glo. in. l. ſiquis Longo. filias. de ſucceſſio.

Foldelphium. j. in littera. ph.

Forbora. eſt vnicus filius. l. ij. de ſucceſſio.

Franci. vaſſalli dicūtur ſine feudo. glo. in. l. penul. de maleſi.

Frea. dicitur mulier que eſt in mundio alicuius. l. ſiquis frea. de ea que ſine volun. mun.

Fredda. i. bannum. l. ſiquis alienam. de raptu mulie.

G

Gaphans. coheres proximus dicitur. l. iij. de debi. & guadi. & l. nulli liceat. vbi glo.

Gamallus. i. confabulatus. puto ſucceſſores eſſe. glo. in. l. ſi cōtigerit. quali. quis ſe deſen. d3. & gloſ. in. l. ſi. de conſi. mor.

Bargangi.aduene dicuntur.l.j. cum rub.de aduenis.
Baratinr. legitima dicitur.l.fi. quis ancillam.de ſponſa.
Barenos.eſt actor laudatus.l.fi. et ibi glo.de rebus intercia.
Bargatangi.i.ſm qualitaté per ſone.l.in oibus.de pla.et cõpo.
Baſindium.pro ſeruitio ponit. l.fi.de ſeditio.contra iudi.le.
Beniculũ.pro generatione/ aſs pro gradu.gl.in.l.j.de ſucceſ.
Beſiles.teſtes denotant.l.j.de dona.que cum thin.fiunt.
Buadia.obligatio eſt dandi/vel faciẽdi.toto ti.de debi.et gua. et.l.ſiqs alij guadiã.la.j.eo.tit.
Buadianum.i. condemnatum. l.fi.de ſcanda.et compo.
Bualdimonia. eſt adunatio.gl. in.l.de ſacramentis. de aggre. in vi.ſac.
Bualapur.dicitur quicum furti uis veſtimentis ſe transfigurat l.fi.de eo qui alij i via anteſte.
Buiderbora.res libera dicit.l.fi quis ancillam.de ſponſa.
Buidrigild. pena é pecuniaria. glo.in.l.fi.de his q car.fal.et ſi gnatur.p.vt penes legiſtas.§.

H

Heribanum.vide.ſ.in litera.E.

J

Jderzon. ſepis dicitur.l. ſiquis ſepem.de fur.
Jnguadiare.idem quod detine/ ri/ſeu pignorare.l.fi quodoam num.et.l.quicunqz.de exerci.et l.j.de his qui in alte.ſer.
Jnte tiate res. res euicte dicun tur.l.j.de rebus intercia.

L

Laonechild. idem quod ſilane/ child:et eſt remuneratio/ſeu do natio propter meritum.l.ſi qñ de ſponſa.et ibi glo.
Largica.i. cora.l.penul. de his qui inſidian.
Leudum.dicitur precium inter fecti gloſ.in.l.de homicidio.et l.ſiqs ex leui.de homi.libe.ho.
Lidolaip.eſt donatio cã mortis. l.ij.de do.que cum thin.fiunt.

M

Maſca.que vulgariter ſtriga di citur.l.fi.de homi.ſer.
Mephium.donatio eſt propter nuptias.gloſ.in.l.adueniente. de probi.nup.
Mannitio.i.monitionn de man nitus.i.monitus:et mannire.i. denunciare.l.j. de his qui ad. placi.veni.contempſe.
Morgincap.eſt maritalis dona tio.i.quarta pars viri.l.iij.vbi glo.de ſponſa.et in.l.j.de his q̃ a vi.ſu p xo.dan.
Morioch. pars brachii que eſt ſupra cubitũ.l.pe. d his q̃ inſi.
Mundium.declaratur per glo. in.l.j.de rap.mu.
Mundualdus. eſt tanq̃ tutor mulieris.l.j.de iniu.mulierũ. vbi glo.cum ſimi.

O

Oberos.i.curtis ruptura.l.fi.de homi.in cur.alie.inuen.
Octogild. eſt compoſitio pecu/ niaria.l.j.de ſedi. contra iudi. leua.cum ſimi.

P

Paranimphis.
Pedica.laqueuz dicitur/ſiue re te quo animalia capiuntur.l. ſi in pedica.et.l.fi. de venatori.
Phaldelphium. dicitur dos.l.ſi maritus.de homi.libe.homi.
Phaderphium.eſt donum poſt mephium.l.ſi pater filiaz la.ij. de ſucceſſio.
Plaga.ita vulgariter dicitur: et habetur in.l.ſi ex plagis.ſi.ad legem aqui.
Pluſtayp. dicitur mortuorum ſpoliator.l.ſiquis homicidiuz. in ſi.de homi.libe.homi.

Pugna. certando fit cum fuſtibus/ & ſcutis. l. quibuſcunque. quali quis ſe defen. debet. & eſt in manu Dei: nam Longobardorum erat conſuetudo lites per pugnam dirimere: quod impium dicit Liudpran. in. l. recolimus. la. ij. de homi. l. de. homi. & ab ea excuſantur aliqui. l. fi. de parrici.

Placitum pro litigio ſeu iudicio ponit. de his qui ad pla. ve. cont.

S

Scabini dicunt conſules. l. j. de his q ad mor. ſue. iud. & .j. de ſcabi.

Scamere ſunt ſcrutatores ſecretorum regni/ q vulgo ſpiones dicunt l. ſiqs ſcameras. in glo. de male fi. & pub. cri.

Scandalum qd ſit clarum eſt / & hi in glo. in. l. ii. de ſcand. & copo.

Sculca habetur in. l. ſiquis in exercitu. de exercitalibus.

Sculdaſius eſt minor iudex. gl. i. l. cognouimus. de ſed. con iu. le.

Silanechil. vide. s. i v. laonechild

Silq idem qd ſolidi. gl. i. l. ii. de fur.

Sinaida dicit ſignum. l. ſiqs pp intentionem. de eo qui ter. anti.

Solatiare pro fideiubere accipitur in. l. iii. de exercitalibus.

Solidus. i. aureus. ita & ff. de in ius vocando. l. fi. in glo.

Sonapayr/ der eſt. l. ſiquis verrem. de furtis.

Soror in capillo. vide. s. in ver. filia in capillo.

Stalaria arboretum di/ vn arbuſti ſciduntur. l. ſiqs ſta. de di. iniu. da.

Stantia/ pactum nudum di. glo. in. l. ſiqs ammodo. de deb. & gua.

Striga/ qd vulgariter ita dimus ſignificat. l. fi. de homic. ſeruo.

Sulfreal idem qd ingenuus ſiue liber. l. j. de coniu. ſer. & glo. in. l. ſi mulier. de furtis.

T

Tane. i. rixe & adunationes. l. ſi de ſeditio. contra iudi. leuata.

Tanola/ idem qd pedica: vt. s. in ver. pedica.

Telonu funis ad aque hauriendi ſignat. l. ite annunciatu. d bo. li. ho.

Tendiſca linguã puto logob. eſſe l. ſiqs contumax. & l. fi. de exercit.

Theclatura. i. ſignum. l. ſiqs liber ho. & ſe. de eo qui termi. anti.

Thinx eſt vniuerſalis donatio/ e

Tingare eſt vniuerſaliter donare. glo. in. l. nulli liceat. de ſuc.

Tremu eſt inferior pars brachij l. pe. de his qui inſidian.

Trenuis q natus eſt ex filio na. li dicit. l. de eo. de ſucceſſ.

Trotingi.

Finis.

In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti. Legum Longobardorum: cum Gloſis antiquiſſimi doctoris domini Caroli Cotti Siculi. Liber primus: nūc primum in lucē editus: cunctiſq; mendis ⁊ erroribus expurgatus: feliciter incipit.

Compoſitores huius libri: quorum nomina ignoramus: ad doctrinam facultatis boni ⁊ equi: operam dantes: leges Lōgobardas a Regibus ⁊ Imperatoribus propterea traditas: ⁊ in ordine poſitas: congruo ⁊ meliori ordine adinuento: eas ordinauerunt: ⁊ ſub certis titulis eas poſuerūt: ponētes primū leges regis Rotharis: qui fuit primus rex Longobardorum: qui leges cōdidit: ⁊ poſtea leges aliorum regū recto ordine ſuccedentiū: ⁊ vltimo leges Imperatorum: prout regnarunt. Annectētes primo libro leges ꝓprie ad delicta: ⁊ ad eorum penā ſpectantes: Secūdo libro leges ad contractus pertinētes: Tertio vero leges de epiſco.⁊ cleri.⁊ de eccleſiarū ordine loquentes. Sed contrarium ordinem ſecutus eſt Juſtinianus optimus: ⁊ chriſtianiſſimus Imperator: qui licet fuiſſet vltimus: tñ vocatis iuriſprudentibus: quorū ſtudio: ⁊ ſolertia ſuam intentionem adimpleuit: cum ſtatuiſſet leges decēter: ⁊ cōgrue ordinatas: De tribus codicibus ſuum codicē compoſuit: tractās primo libro de fide catho. de ſacro ſan. eccle. ⁊ de epiſco. ⁊ cleri. Et vltimo libro de delictis: ⁊ eorum penis: Eundem ordinē in inſtitutio. obſeruauit.

De maleficijs ⁊ publicis criminibus. Titulus Primus.

Ideo primo De eis: qr generalius eſt nomē maleficiorum: ꝙ criminū: nam omne publicum crimen: maleficium eſt: ſed non econuerſo: vt. ff. eo. l. j. in prin. ⁊ ff. de vi ⁊ vi arma. in gl. rub. nam vis armata vis eſt: ſed non conuertitur: quēq; enim contrarium inuenimus: vt. ff. de dona. cā mor. ⁊ capio. nā omnis donatio cauſa mortis eſt capio cā mor. ſed non econtra. Poſuerūt itaq; nomen maleficiorum tanꝙ generale: ſed qr inter cetera crimina: maius ⁊ enormius eſt crimē maieſtatis: ideo primitus de criminibus publicis intitulatur: vt in ſimili in quarto. C. cuius primus ti. eſt de rebus credi. ſecundus ſi cer. peta. qr in toto illo libro tractatur de rebus credi. ſed primitus de mutuo qd frequentius accidit. Publica autē crimina ſunt iure Roma. iulia maieſt. iulia de adulte. iulia de vi publi. iulia de vi priua. iulia repetun. iulia de annono. iulia pecu. iulia de ambi. corne. de ſicca. pompea de parrici. flauia de plagia. Et dicuntur publica: qr ex publicis legibus ⁊ ordinarijs deſcēdunt: ⁊ puniunt. Quāq; autem dicitur crimē quaſi publicum: vt eſt crimē ſuſpecti: vt inſti. de ſuſpe. tuto. §. cōſequeris: non tñ deſcēdit ex lege pu-

bli.ordinaria.Sciendum eſt tñ: ꝙ quãdoqꝫ cõmiſſo publico cri/ mine ciuiliter ⁊ criminaliter agi poteſt:vt contingit:ſiquis violẽ ter rem mobilẽ rapuerit:nã po/ teſt agi vi bonoꝝ rapto.⁊ actio/ ne furti nõ manifeſti.l.j.ff.vi bo no.rapto.poterit tñ publice co/ herceri.l.iulia publi. ſiue priua. Si autẽ res immobilis ſit: pote rit criminaliter accuſari de vio/ lentia: ⁊ ciuiliter agi interdicto vnde vi/vel conditione.l.ſiquis in tantã.C.vnde vi. Uel ſiquis ſeruũ interficiat:tenet lege aqui lia ciuiliter:⁊ poterit lege corne. de ſicca.criminaliter accuſari: vt ff.ad leg.aqui.l.idẽ neratius.§. ſi dolo. Idẽ in lege iulia repetũ. per quã criminaliter cohercetur delinquens: ⁊ idẽ ciuiliter tene/ tur:vt.ff.ad leg.iuli.repe.l.ij. Et in multis aliis ſilibus hoc idem ↄtingit: vt.C.quando ciui.actio crimi.preiu.l.iiij. Queritur autẽ ſiquis cõueniat interdicto vnde vi:⁊ condẽnatus fuerit ad reſti/ tuendã poſſeſſionẽ: poſtea crimi naliter accuſetur lege iulia de vi publi.vel priua. vtrum ſint alie ꝓbationes neceſſarie in crimina li iudicio:ꝙ que fuerunt exhibi/ te in ciuili? Idem dico in oĩbus cauſis: quibus poteſt agi ciuili/ ter ⁊ criminaliter: vt ꝙ non:nã ſi libertus vocauerit patronum in ius ſine venia:⁊ ciuiliter con/ uentus: ad penã quinquaginta aureoꝝ condẽnetur:ꝙ ſi nõ ha/ bebit vnde ſoluat:condẽnabitur criminaliter:vt.ff.de in ius voc. l.ſi.⁊ in ſimili.ff.de admi.tuto. l.ob fenus.ff.de iniu.l.ſiquis in iuriſ.⁊.ff.de penis.l.j.§.fin.⁊.l. in ſeruoꝝ.§.fin. Sed dic contra: vt libellus accuſatorius ſit ne/ ceſſarius:⁊ alie probationes:qd enim ſi iudex:qui in ciuili cã co/ gnoſcebat putauit plene proba tum:qđ non erat/vel q: forte re us erat inimicis oppreſſus / vel falſis argumẽtis /teſtibuſqꝫ ſub/ ornatis/ apud iudicẽ grauatus: q aut nocuit:aut nõ potuit pro/ uocare:⁊ ita eũ in ciuili cõdẽna/ uit:in ſecundo iudicio ante iudi cem rectũ ⁊ miſericordẽ/cauſa plene ꝓbari non potuit:itaqꝫ ab ſolui poterit:vt.ff.ad leg.iuli.de adul.l.denuntiaſſe.§.ſi. Itẽ in ci uili plena cauſe cognitio ſufficit: ſed in criminali pleniſſima requi ritur:vt no.C.de iudi.l.iudices. ⁊ facit qđ habetur.C.ad leg.iu/ li.de vi publi.l. ſiqs ad ſe.in gl. quali quali. Itẽ quero ſi in iudi cio ciuili fuerit reus abſolutus: nunquid obijciet exceptionẽ rei iudi.ſi criminaliter poſtea cõue/ niatur? vt ꝙ non per rationẽ ſu perius dictã. Sed contrariũ ve/ rius eſt/ nã eandẽ.q.reuocat ac cuſator in iudicio/licet alia via: vt.ff.de excep.rei iudi.l.an ean dem.vbi obſtat exceptio rei iudi ca.vbi eadẽ res eſt/licet alio ge/ nere actiõis vtat actor:preterea reo abſoluto videtur actor calũ nioſe egiſſe:⁊ qui ſemel calũnia tus eſt/ remouetur ab accuſan/ do.l.ſi cui.in princi.ff.de accu.⁊ ff.de ſuſpec.tut.l.tutor.§.queri põt.⁊.l.j.§.ſiquis.⁊.l. vnica.C. qñ ciui.actio crimi.preiu.loquit qñ reus fuit condẽnatus. Con/ trarium no. doc.C.ad leg.aqui. l.iij.⁊ ad legẽ faui. de plagi.l.j. Itẽ quero an idẽ ſit in priuatis delictis: vt poſſit reus ciuiliter ↄueniri:⁊ poſtea criminaliter ac cuſari? Placen.preceptor meus negauit :vt.ff.de fur.l.interdũ fur.§.qui furẽ.⁊.C.ne tut. vel cu ra.vecti.ↄdu.l.j.idẽ ſm eum:ſi qs ciuiliter egerit iniuriarũ:non poterit iterũ ciuiliter agere.§.in

ſumma. inſti. de iniur. ſed contra ſnia magis pl3: vt poſſit vtraq3 via experiri: vt. ff. de fur. l. ſi. p qua opi. facit. j. de fur. l. ſi qs la tro. ibi mors illius furta exclu dat. q. d. pro primo & ſecūdo furto po terit ciui liter & cri minalit cōueniri: pro tertio: qa mori

Rex Rothar.
Lex Prima.

Siquis[a] contra aiam regis[b] cogitauerit[c]: aut conſiliatus fue rit[d]: anime ſue incurrat pericu lum: & res eius infiſcentur.[e]

d3/actio furti excludit: aut (qd melius eſt) mors illius furta excludat. i. de cetero non pote rit accuſari/ ſed actio furti non perit: cū facta ſit trāſitoria p li tis conteſtationē: ſed contra hoc fa cit/ nā non d3 ſepius de eiuſdē hois delicto agi. l. licet. §. fin. ff. nan. cau. ſta. Sol. ibi reus fuit abſolutus/ vel nō debet ſepius agi/ &c. eſt verū per vnam/ ean demq3 viā. Cū igit de publicis crimi. dōm ſit: primo loco poni tur de crimine maie. qd inter cetera enormius eſt: & primus ſacrilegio. l. j. ff. ad leg. iu. ma. Voluit itaq3 Roth. puidere re gie maieſtati que eſt caput/ ſa lus/ & tuitio totius regni eius.

a ¶ Siquis. Verbū ſi qs genera le eſt: & vtrūq3 ſexū continet: vt ff. de ver. ſig. l. j. q: maſculinus ſexus femininū ptinet. l. quibu os. ff. de lega. iij. non idē e contra: vt ff. de leg. ij. l. ſi ita ſcriptū. qñq3 tñ aliter ſe h3: vt. ff. de arbi. l. iij. §. ait ptor. vbi maſculinus ſe xus nō ptinet femininū: q: mu lieres arbitriū ſummere neque unt. l. ſi. C. de recep. arbi. &. j. de homi. in cur. ali. l. iij. & ſeq. ibi mulier rupturā facere nō pōt.

b ¶ Regis. Idē ſi contra aiam alioꝝ qui ſunt pars corporis regis: vt C. ad leg. iu. maie. l. quiſquis.

c ¶ Cogitauerit. ſ. ſolus: vnde vi dicere qꝫ ſola cogitatione qs teneatur. idē. C. ad leg. iu. ma. l. qſqs. & l. pñti. in pn. C. de his q ad eccl. ꝯfu. ar. contra ff. de pe. l. cogi tationis. Sol. illa cogitatio nō excedit terminū cogitatiōis: q: ſecreta fuit: Ceterū ſi aliqui bus indicijs ſit declarata: quia quoquo mō prorūpit in actū: pro iniqua cogitatiōe puniet.

d ¶ Cōſiliatus fuerit. ſ. cū alijs: nēo. n. d3 ſecū cōciliari: vt. ff. qꝫ vi aut clā. l. ſp. §. ſi i ſepulchro.

e ¶ Infiſcent. Infiſcant tñ cum onere creditoꝝ. vt. j. de offi. iu. l. hꝫ quoq3. &. j. de his/ q ad pla citū ve. l. ſi cuiuſcūq3. Infiſcant quidē ſi pncipi placuerit: & rerū qualitas & quātitas ad pncipis notitiā d3 deferri: & ſic ad errari um applicari: vt. C. de bo. va. l. iij. & ſi. lib. x. verūtñ procurator pncipis ſi ſufferit ſeruū pncipis adire hereditatē/ vel hereditati opulēte ſe immiſcuit/ principē fa cit heredē: qꝫ ſi hēditas ſoluēdo nō ſit/ pncipi ꝯſulit: vt. ff. de oſ. pcu. ceſa. l. j. & ij. Et crimē iſtud poſt mortē incipit delinquētis. l. ſi. j. rñ. C. ad leg. iu. ma. Et de linquēs ſucceſſorē non h3: niſi purgata fuerit innocētia eius: vt. ff. ad. l. iu. ma. l. ſi. l3 fere oia cria morte extinguant. Multa qdē ſpālia & ſingularia iura poſ ſent adduci in crīe maie. vt. C. eo. l. ſi. &. ff. eo. l. in qōnib9. &. l. famoſi. &. ff. de qō. l. de minore.

a ¶ Siquis ꝓuinciam: Nomen ꝓuincie hic ponitur pro regno.
b ¶ Tentauerit. Nõ enim ex ſola animi propoſitione: ſed cum aliquo effectu dz intelligi. nam et fur dici põt qui nũquam rem inuito domino ↄtractauit: et ad alterã qui nunquã manu trẽſa. corrupit: ſi mõ eius

Idem Lex. ii.

Si quis foris prouinciam [a] fugere tentauerit [b] mortis ĩcurrat piculũ: et res eius ĩfiſcent.

Idem Lex. iii.

Si quis inimicũ [c] publicum intra prouinciam inuitauerit [d]: aut ĩtroduxerit: aĩe [e] incurrat piculum [f]: et res eius infiſcentur.

mentis et ꝓpoſiti fuerit vt op/portunitate loci et tpis adinuenta ea ſit cõmiſſurus criã: vt. ff. de verb. ſig. l. fugitiuus. et. l. qs ſit fugitiuus. in prin. ff. de edil. edi. vnde in hac. l. intelligendũ eſt de eo qui fugam tentauerit ad hoſtes: ideoq maieſtatis crimen cõmittit quare capite pu/niendus eſt: vt. ff. de pe. l. ſiqs. la. ii. §. transfuge. et. ff. ad. l. cor. de ſic. l. iii. in fi. et qcunq eos inuenerit vbiq poterit trucidare: et transfuga ad hoſtes crimẽ maieſtatis cõmittit: vt. ff. ad. l. iuli. maie. l. ii. arg. contra. C. de ſer. fu. l. iii. ſol. dicunt qdam ſupio/res. ll. loq de delicto ↄſumato: ↄtrarium ſho de inchoato tm̃: vel ibi: qñ nõ hoſtili animo ſed vt dños euitaret: ad barbaros tranſibant: in. ff. loqtur qñ ad hoſtes hoſtili animo fugierũt: qđ hic intelligendum eſt qñ ex/tra regnum hoſtili animo fuge/re qs tentauerit: vel (vt alii di/cunt) preliatores ſemp ad re/gni tuitionem erant neceſſarii: et ideo legum lator ꝓpoſuit ne aliquis regnum animo perpe/tuitatis exiret: nam is dicit fu/gitiuus qui eo animo fugit: vt ad dñm nunquam redeat. d. l. qs ſit fugitiuus. in pn. et erro. eſt puſillus fugitiuus: vt. d. l. §. errores. miles ſho ſi hoc vi/tio labo/ret: dicit emerſor: ſi ſho nõ redeun/di animo dimittat. exercitus dicit de/ſertor: vt ff. de re milit. l. qui cum vno. §. edictum. nam et intra regnum non licet alicui ſine licentia re/gis migrare: vt. ĩ. qualiter cum fa. ſua. l. j.

c ¶ Siquis inimicũ. ſ. publicum qui hoſtis dicitur. Hoſtes enim ſunt qbus populus ro. aut rex bellum indicit: aut ipſi hoſtes regi: ceteri autem latrones di/cuntur aut predones: vt. ff. de verb. ſig. l. hoſtes. ff. de capti. et poſtli. reuer. l. hoſtes. et ideo cri/men maieſtatis cõmittit qui ho/ſtes inuitat in regno: aut inui/tatos ab alio introducit: vt. ff. ad. l. iul. maie. l. j. circa fi.

d ¶ Inuitauerit / ſcz / per litteras vel per nuncium.

e ¶ Introduxerit. Ipſo preben/te aditum vel p ſe vel per aliũ.

f ¶ Periculuz. i. mori dz aut fur/ca ſuſpendi: aut viuus cõburi: vt. ff. de pen. l. ſiqs. la. ii. §. trans/fuge. vex hi qui pro criminibus iudicantis ad mortem debent occidi gladio: nõ telo / fuſte / vel ſecuri: nec preſides ꝓuincie li/beram habent poteſtatem qꝫ mortem eis infligant. et multo/

magis nec veneno necandi: vt ff.de pe.l.aut dānum.in princi. nec de ſaxo precipitandi: vt.ff. de pe.l.ſi diutino. in fi. dānum debemus accipe ꝛ penas pati qui non prouocauit:ceteꝝ ſi ꝓuocet nondum dānatus videtur. idez ſi ab eo dānetur qui ius dānandi non hꝫ.ff. de pe.l.ij.§.fi. ꝛ.ff.ad ſenatuſ/con.turp.l.j.in fi. ꝙ ſi magiſtratus appellationem non receperit pena ſuſpendenda eſt quouſqꝫ res ꝯſulaf.ff.de iniu.rupt. ceſt l.ſi qs filio.§.hi autez.ver. quid tñ.niſi talis ſit cuius pena differri non debeat: ſicut latro manifeſtus:vt ibi. Quid ſi ꝯdēnatus qui non ꝓuocauit dicat ſe habere qđ ad cōmodum pncipis ſpectat:nunquid pena eſt differenda quoad princeps cōſulatur? Reſpōdeo minime. Caſus eſt in.l.ſi qs forte.ff.de pe. Quid ſi ꝯdēnatus ex pluribus criminibus/quoꝝ quedaz ſunt grauiora/ꝛ quedam leuiora appellat ſup quibuſdam? Reſpondeo. ſi quidem appellat ſup leuioribus non eſt differenda pena ſup grauioribus: ꝛ ſecus ecōtra. l.j.in fi.ff.nil noua. appel.pen. nam poteſt qs accuſari de pluribus criminibus ex diuerſis factis deſcendentibus/cū ex vno eodēqꝫ facto plura crimina deſcendant:vt ſiquis cognouerit vxorem alienam ꝯſanguineāqꝫ ſuam pōt accuſari de inceſtu et de adulterio.l.qui de crimine. C.de accu.l.ſi qs viduam.ff.de queſt. Item qñqꝫ vnuz ꝛ idem crimen pluribus.ll.punif:vt ſi qs ſcripſerit teſtm̄ in tabulis publicis tenef.l.coꝛ.de fal. ꝛ.l.iuli.de reſi. vt.ff.ad.l.coꝛ. de fal. l.paulus. ꝛ.ff.ad.l.iul. pecu.l. hac lege. Itē ſi frater frēm interfecerit vtiqꝫ tenef.l. pom. de parr. ꝛ.l. coꝛn. de ſic.l.j.ff.ibidem. non tñ dꝫ his caſibus a pluribus qs accuſari.l.ſenatus.ff.de accu.

Idem Rex.iiij.

Si quis ſcameraz[a] ✠ intra ꝓuinciaz[b] celauerit[c]:aut annonam dederit[d]: animē ſue incurrat ꝑiculū:aut certe componat regi ſolidos.dcccc.[e]

a ¶ Siqs ſcameram. Scamere dicunf ſcrutatores ſecretoꝝ regni/qui vulgo dicunf ſpiones.

b ¶ Prouinciam.i.regnum: vt no.ſ.eo.l.ij.

c ¶ Celauerit. Per lr̄as aut per nuncium ſuadendo eis aduentum:ꝛ ſuadere plus eſt ꝙ̄ compellere.l.i.§.ꝑſuadere.ff.de ſer. coꝛ.ꝛ pluſꝙ̄ ꝯſiliari/cum in ꝯſilio libeꝝ ſit explorare/an ſibi expediat.§.tua tm̄.inſtj.man.

d ¶ Dederit. Ut ſi fuerit ab alio introductus:vel per ſe venerūt ꝛ aliquis ſubminiſtrauit eis neceſſaria.

e ¶ Noningentos. Quam compoſitionem preſtando liberat aiam ſuam:vñ ſola mors eſt in obligatione: compoſitio ꝟo in ſolone.iudex aūt ꝯdemnare dꝫ reum ad moꝛtem:aut ad cōpoſitionem/non vt pena compoſitionis ſit de ſententia;ſed ne videaf adempta facultas reo eaꝫ preſtandi: vt liberare animam ſuam:econtra ꝯtingit in noxalibus actionibus: vt.ff.de re iu. l.miles.§.decem.erit itaqꝫ electio rei liberādi aiam/nō regis. ſed ꝯ.j.eo.l.ſi.ver.ꝛ ſi ꝓbatum.

¶ Siquis ſcameraz. No.de recelātibus ſcamerā.i. exploratorē ſiue ſpionem. de quo vide gl. i.c.j.§. receptatoribus. de pa.iur.fir. ꝛ in.c.j.§. recedētes: de ſtatu ꝛ ꝯſue.ꝯ lib. caſſ.ꝛ bar. ad repꝛi. ī ꝟ.tāgat. ꝛ ff.de recepta. l. i. ꝛ ꝯ.de fur.l. ſi qs furē ꝛ ꝛ nūc pendet ꝓceſſus in ꝯſiſtoꝛio pncipis ꝯ quēdaz exploratorē. io. bap. de pede mōtiuz q fuit liberatus / vt audiui.

Sol. ibi ſpeciale. Itē ꝫ.j. de his qui ſecre. reg. l.j. Sol. forte iſta per illaz corrigitur/ vtpote per poſteriorē/ vel dici pōt ꝙ plus delinqt qui in palatio regis ꝑ hoſtiari/os/ vel ꝑ ſecretarios ingrit ſecreta regis fraudulēter: ꝙ̃ qui in regno h fac: vtrobique tñ crimē manifeſta. cōmittitur: qz cōtra rēpu. faciūt. l.j. ff. ad leg. iul. ma. Nō aūt omniū qui crimen tale cō/mittunt eſt par ꝯditio. l. eoꝝ. ⁊ l. ſi. ff. ibidē. Uel dic ꝙ plus delinquat q fraudulenter ſubmittit cōſilioꝝ regis inquiſitores: ꝙ̃ qui annonā dat venictibus in regnū. Ideo bona eius inſi/ſcanť. Quid ſi ſeruus hoc cri/men cōmiſerit? dicunt quidam idē eſſe per. l. ſi ſeruus talē. ꝫ. de cul. ſer. qđ nō placet: qz ibi p̃ciſe nonigēti ſunt in obligatione: vtpote de anteſtatu libere mulieris: ⁊ de raptu aīalis/ aut ſi obligatio eſſet alternatiua. Nā altero mortuo ſuperſtes peti pōt. l. ſtichū/ aut pāphilūz. in prin. ff. de ſolu. ⁊ de leg. ij. l. ſtatu liberū. §. ſtichum.

Idem. Lex. v.

Si quis fo/ris in exercitu[a] ſeditionem leuauerit ꝯtraducem ſuū: aut contra eum: qui ordinatus eſt a rege[b] ad exercitum gubernandum: aut aliquam partez[c] exercitus ſeduxerit: aīe ſue incur/rat periculum.[d]

a ¶ Siquis in exercitu. Loquiť in caſu vbi exercitus ad regni limites cuſtodiēdos ꝯuenerat ꝫ hoſtes/ aut vtilitatē publicaz exercendā/ vel regis mandatū exequendum.

b ¶ A rege. Et ſic de regis exer/citu loquitur.

c ¶ Partem. Siue magnā/ ſiue minimaz/ licet noīe partis ſine adiectione de dimidia intelligatur. l. recte. §.j. ff. de verb. ſigni. cū ſi. arg. ꝫ inſti. de vulg. ⁊ pup. §. etſi. vbi appellatione partis ꝯtinetur quarta. Sed qđ ſi duo vl tres qs de exercitu ſeduxerit? Reſpon/deo eandez penā patietur: qz de ea ſeditiōe intelligēdū eſt ne exerceať regis vtilitas ⁊ man/datum: ſed potius contradicatur ⁊ impediatur.

d ¶ Periculū. i. moriať/ ſed nū/quid res eius inſiſcanť? Rñdēt quidā ꝙ nō/ arg. l. arianus. ff. de actio. ⁊ obli. nā pene potius ſunt molliēde ꝙ̃ exaſperande. l. pe. ff. de pe. ⁊. ff. de regu. iur. l. factū. in ſi. ⁊ qz res īſiſcanť tm̄ modo vbi lex p̃cepit/ nā ſi de rerū inſiſcatione placuiſſet regi facile fuiſſet ei dicere/ ar. l. vni. §. ſi vero. C. de cad. tol. ⁊ qz nō ſemꝑ pro crīe maie. res dñt īſiſcari. l. eoꝝ. ff. ad le. iu. ma. Alij dicūt ꝙ vbi aliqs ꝓ crīe/ ⁊ maxime maie. accuſať/ ⁊ moriť/ lz lex nō dicat/ vt res eius inſiſcētur/ dñt tñ īſiſcari: vt. ꝫ. de his q ad mor. ſunt. l. ij. Preterea ſi qs ſeditionē leuauerit mori dz ⁊ res eius īſiſcari. l.j. ꝫ. de ſedi. ꝫ iu. leua. l.j. multofortius bo/na eius dñt inſiſcari q ꝫ ducez ſuū ſeditionē leuauerit: ⁊ h verius: ꝺ ea tñ ſeditiōe ītelligēdū eſt q̃ regē reſpicit: ſiqdē ī penis irrogādis īſpiciēdū ē/ ne qdourius/ aut ſeuius faciat ꝙ̃ cā depoſcat. l. reſpiciēdū. ff. de pe.

Idem. Lex. vj.

Si quis cõtra inimicum[a] pugnãdo collegam[b] ſuũ dimiſerit: aut aſtalium ✠ fecerit. i. ſi eum deceperit[c] ⁊ cum eo non laborauerit:[d] anime ſue incurrat periculum.

✠ Quid ſit aſtaliũ: ⁊ extendis ab aſtu .i. dolo vel malo.

a ¶ Siquis inimicũ. ſ. ſui regis ſiue regni qui hoſtis di/ſecus de inimico priuati hois: q: nõ incurreret morte/qui ſocios nõ iuuaret: ſed ſi vult nunqd poſſit? dic vt no. ff. de iuſ. ⁊ iu. l. vt vim.

b ¶ Collegi. Cum quo certare debuit: ⁊ in ꝓlio non adiuuare. is ergo crimen maieſtatis committit: vt. ff. ad legem iuliaz maieſtatis. l. iij. Unde ſi ſolus pugnet/⁊ fraudulenter cedat in idez crimen incidit: vt ibi.

c ¶ Deceperit. Subtrahẽdo ei opẽ quam cõmiſit: ſed ob. j. vt epi. ⁊ comi. l. ij. in fi. Sol. ibi nõ de inimico publico: ſed de latronibus ⁊ predonibus. Nam iubet eis dari neceſſaria.

d ¶ Laborauerit. Sed quid ſi quis citatus fuerit ab eo qui preeſt exercitui/vt hoſtibus occurreret/ nec occurrerit quomodo puniatur? Reſpondeo periurij crimen cõmittit: nam in ſacramento fidelitatis continetur ſm regni conſuetudinẽ: vt iuratus dominũ/ ⁊ terram quã tenet/tenere/⁊ defendere/ ⁊ aliã acquirere debet/ ⁊ adiuuare: vnde ſm regiam voluntatem condẽnandus eſt. arg. j. ſi actor regis res regi. per fra. alie. l. j. Sed iudicio meo/licet omnibus qui taliter iurãt vna eademqꝫ forma iuriſiurãdi l3: tamen varia eſt interpretatio faciẽda: alia in his qui propter feuda ſeruire coguntur: alia in his: q ex bono ⁊ equo ſeruiũt. Nec tenentur qui vulgo franchi appellantur: naz qui coacti propter feuda ſeruiunt/ tenentur ſm conditionem feudoruz ſeruire. Alij vero qui franchi dicũtur: ſi citent ad terrã quaz tenet dominus defendẽdã/ tenẽtur. Sic videtur in ſacramẽti tenore contineri: Videtur prima facie/vt de caſtello in caſtellum/de ciuitate in ciuitatez ad defendendũ cogantur ire: eſſet enim ridiculũ/vt qui extra ciuitatem/aut prouinciã tenent caſtella/vel ciuitates poſſent ſubiectos cogere ad defendendũ/vel ad eas accedere que ſunt in lõginquis partibus cõſtitute: nã qui iurat terrã quã dñs tenet/ defendere/ non de oi terra dz intelligi/ cũ ſequeretur abſurdum ſi de ꝓuincia in ꝓuinciaz ire cogerentur: vt in ſi. ſi/ſiquis bona ſua obligauerit/nõ intelligitur ea obligaſſe que ſpecialiter non fuerat obligaturus. Utpote tunicam/ſuppellectilẽ/ vel ſi ex ancilla filias habeat naturales. l. obligatione. cũ ſequen. ff. de pigno. ⁊ de pecu. l. qui peculij. Nam quedam in ſermone tacite excipiuntur: vt ff. de ſeruitutibus. l. ſi cui. §. j. ⁊ conuerſo dici poteſt ꝙ indefinita in lege equipollet vniuerſali. Nam cum pretor ait actionem nõ dabo: vlr de oi actione intelligẽdũ eſt: vt. ff. de alee luſu. l. j. §. pretor. ⁊ de leg. iij. l. ſi plures. ⁊ de iuris ⁊ facti ignoran. l. regula. §. finali. Et ſi ali/

Idem Lex. vij.

Siqs qua[a]lemcunqꝫ hominem ad re[b]gez accuſauerit qd ad anime ſue [c]pertineat periculum: liceat[d] ei q accuſatus fuerit cum ſacramento ſatiſſacerẽ ⁊ ſe idoneare: ⁊ ſi talis cā emerſerit: vt adſit homo in preſentia[e] qui crimē mittit: liceat ei ꝑ campionez .i. per pugnam crimen ipſum deſuper ſe (ſi potuerit) eijcere. Et ſi proba[f]tuz fuerit ei: aut ꝺ anima ſua: aut qualiter regi placuerit cōponat.[g] Et ſi probare nō potuerit ⁊ cognoſcitur doloſe accuſaſſe: tunc ipſe qui accuſauerit ſi probare non potuerit: guidrigild ſuuz componat: medietatē regi: ⁊ medietatez ei cui crimē iniecerit.

quis promittit periculuz: tenetur de omni periculo qd cura aut diligentia hois poterit euitari arg. ff. locati opus. Preterea q iurat terrā oñi defendere bona fide: non minorez defenſiones oz in ea quaz i ꝓpria arg. l. qd nerua. ff. depo. Cū ergo i lōgings ptibus proterra ꝓpria dſenſurus incederet: ergo ⁊ ꝓ terra oñi. arg. ff. de oper. lib. qd niſi. §. fi. ⁊ ff. de cōdi. ⁊ demō. l. ſiqs eū. Nos aūt ſentimus vt talis iurator terrā in qua habitat ſine diſtinctiōe defendere teneatur: de alijs vero ſi vicine ⁊ breui ſpatio non fuerint longinqꝫ ire teneatur ſi abſqꝫ ſui periculo ire pōt. arg. l. meuia. §. vxore. ff. de annuis lega. qd de equitate procedit: inſpecto autez iuris rigore ire tenetur.

a ¶ Siquis qualēcunqꝫ. Siue maiorem ſiue minorē. Minor enim ex quo capax doli eſt crimen cōmittere poteſt: ⁊ etiā ex quo in ſeruitutē reddigitur: vt inſti. quib. mo. tu. fi. §. itez ſi in ſeruitutem. Nam malicia ſupplet etatē: vt. C. ſi minor ſe maio. dixe. l. ij. ⁊. iij. ⁊. C. ſi aduer. delic. l. j. Preterea omnē crimē cadit in impuberē preter delictum carnis. l. ſi minor. ff. de adult. ſecus ſi capax doli nō ſit: vt ff. ad legem cor. de fal. l. impube. in prin. ⁊ ff. ad legem cor. de ſicca. l. infans. verum ſi accuſatꝰ cōuincitur ei parcitur quatenꝰ miſeratio etatis duxerit iudicem ad medio//crem penam proferendā. l. auxiliū. §. i dlictis. ff. de mino.

b ¶ Accuſauerit. Quod dz per ſe facere non per nuntiuz: nec per epiſtolā: nec per procuratorem. Nam ad crimē publici iudicij fruſtra ꝓcurator interuenit: vt. ff. de publi. iudi. l. accuſatore. §. ad crimē. Itē ſi in priuatis delictis criminaliter agatur preterqꝫ in iniuria. C. de iniu. l. fi. qꝛ ſñia datur in procuratorem: ⁊ procurator condēnari nō pōt vel abſolui pro crimine. l. j. C. de ſenten.

c ¶ Anime ſue. Ideſt accuſati: alij dicunt .i. regis qd perperā dr: cum in .l. iſta dicatur aut qua

liter regi placuerit: ⁊ in. l. j. §. di ſpoſitum eſt q̄d fieri debeat de eo qui contra animam regis cogitauerit.

d ¶ Liceat. i. neceſſe hēat (actore tñ volente) ꝓbare teſtibus vel pugna. Nam cū pugna modus ꝓbādi ſit in electione actoris eſt quo genere probationis vti velit vt eum ꝯuincat. Quid ſi actor teſtibus vti nō poterit nec pugnare vult: vtitur tñ indubitatis indicijs ⁊ piecturis? Rñdeo vti poteſt: vt. C. de ꝓba. l. fi. dānatur autem aliquis de crimine ex preſumptiōe: vt. C. de adul. l. ſi hi qui. Preterea ſi quis habeat quē ſuſpectum de eius vxore: ⁊ tres denunciationes ex reſcripto miſerit: ⁊ poſtea inueniat eum loquentem cū ea: poterit eū perimere vel iudici tradere condēnandū ⁊ nulla probō neceſſaria eſt. auc. ſiquis. C. de adul. Itē ꝙ ſi citatus de crimine non veniat: ſed fugiet forte dānari poteſt preſumptione cōmiſſi criminis. l. ſi in libertinū. ff. de bo. lib. Quid ſi non fugerit: ſed pereptorie citatus non venerit? Rñdeo bona eius occupabunt ⁊ annotantur. l. j. ff. de requiren. reis. Quid ſi non venerit accuſator ad diē ſtatutum? Videtur renūciaſſe accuſationi. C. de his qui accu. non poſ. l. ſi ea. ⁊. ff. ad ſena. conſul. turpi. l. ab accuſatione. §. deſtitiſſe. deficiētibus aūt indicijs idubitatis: ⁊ actore nolente pugnare: tunc reus ſacramento ſe defendet.

e ¶ In pñtia. Volens pugnare: ⁊ tunc pugna iudicatur: ⁊ qñqꝫ dabuntur cāpiones hincinde: qñqꝫ non: vt. j. qualiter quis ſe defen. debet. Sed tñ in regno iſto iudicari ſolet: vt ſi accuſatus rñdeat: me defendo de hoc crimine: vel per me: vel per bona mea: nunc per ſe poterit cāpionem dare. Sciendū tñ eſt ꝙ iure Lon. actor in pugna iurare debet ꝙ reū non aſio aio per pugnā querit fatigare: ſꝫ quia certā habet ſuſpitionem: vt. j. quali. quis ſe defen. dꝫ. l. ſiquis aliū aſſo. an aūt reus iurare dꝫ ⁊ qualiter? No. j. ſſo cod. tit. l. mentio. Sed intelligenda ſunt qñ cauſa principaliter ſpectat ad accuſatorē: vt ſi diceret furtum vel incēdiū cōmiſſum aliquin actor iurabit ſic eſſe, reo primo loco iurante ſe non cōmiſiſſe crimen: vt dicto caſu q̄ accuſatur reus de crimine publico. Nā primo reus ſcdo accuſator dꝫ iurare; que procedunt ſm eos qui dicunt reū debere iurare in pugna: ⁊ hac conſuetudine vtimur hodie in regno Sicilie.

f ¶ Et ſi probatū. Intelligendū eſt de his criminibus quorū pena non continet bonoꝝ infirmationē: alioquin fruſtra dicit qualiter regi placuerit.

g ¶ Componat. Lex iſta meo iudicio non eſt correcta imo accuſator victus dꝫ dari in manus accuſati: vt. j. de ſedi. con. iudi. le. l. ij. quod cōcordat iuri Ro. cum calūniantes ad vindictam depoſcat ſiſitudo ſuppliciū. l. fi. C. de accuſa. Et nota ꝙ niſi reus ⁊ accuſator fideiuſſores dederint; ambo debēt detineri. d. l. fi. Et qcūqꝫ eoꝝ ꝯuict⁹ fuerit in pugna: appellare non poterit: ſiue alia. l. paribilſ conuincat: vt iudicio aque aut ferri ardentis; ſi aūt alijs iudicijs reus fuerit ꝯuictus; appellatio ei regulariter non denegat niſi ſponte fuerit confeſſus; vt. C.

quo.appel.nõ re.l.ij.ſiqs aũt p diſtrictionẽ a publico factã fuerit ↄfeſſus/ꝛ in ea pſeuerauerit recte poterit ↄdẽnari/ꝛ carebit appellonis remedio.ar.ĩ.ð fur.l.ſiqs aliuʒ ð fur. ſi vo per tormẽta cõfeſſus fuerit/cõfeſſionez poſtea imutare poterit vt ff.de qõ.l.j.§.diuus ſeuerus. ꝛ §.qm̃.ſed in regno iſto ſtaꝛ ↄfeſſioni/et p diſtrictionẽ factam a publico. Queriꝛ aũt vbi ↄuict⁹ appellare põt/ꝛ appellat/qd de bonis eius faciendũ/ſi pẽdente appellone moriaꝛ? Reſpõdeo multũ intereſſe an ſnĩa obtinuerit expſſe iuſtificationẽ bonoꝝ/an tacite:qꝛ ꝑmo caſu lʒ reus moriaꝛ pẽdẽte appellone/cã adhuc agitabiꝛ.ſcđo/morte finiꝛ crimẽ vt.C.ſi pẽ.app.l.iij. niſi tale ſit vt poſt mortẽ poſſit ĩchoari: vt no.ĩ.l.j. ꝛ que diximus in publico crimine/idẽ in ꝑuato: ſed qualr nolẽs ꝓbare ↄdẽnaꝛ? Rñdeo/extraordinarie:vt.ff.ad ſe. cõ.tur.l.ꝛ in ꝑuatis. Quid ſi ſeruus ſit accuſatus? Rñdeo/forte p pugnã ſe defendat/actore volente:aut(ꝛ melius) ad iudiciũ mitteꝛ/ꝛ apparebit an ſit innocẽs/necne:vt.ĩ.ð homi.lib.ho.l.ſi.ſi vo accuſator fuerit/pugnare poterit:vt in ſili de cri.maie. cũ admittaꝛ ad accuſationẽ:ſerui eniʒ nõ facile admittunꝛ ad pugnãdũ/niſi de aſto.ſit qõ/ꝛ infra.xxx. annos.l.iij.ĩ.de pſcrip. mulier aũt ſiue agat/ſiue ↄueniaꝛ/nõ pugnabit p ſe pp ſexus fragilitatem/ſed p cãpionem.

De ſcãdalis[a] ꝛ cõpõnibus ad Regem ptinentibus. Tit.ij.

Rex Rothar. Lex prima.

Siqs in ↄſilio[b]: vel in quolibet cõuẽtu[c] ſcãdalũ cõmiſerit.dcccc.ſol. ſit cſpabilis[c] regi.

a De ſcãdalis ꝛc.iure ro. Poſt ti.l.iul.maieſt.poniꝛ ti.l.iul. de adul.tã in.ff.q̃ in.C. ꝛ inſti.vñ ſcriptũ eſt/adulteriũ obtinet ſecũdũ locũ in penis.ſu p hoc arꝫ cu.audiui Cy.dicẽtẽ/ĩmo adulteriũ ſcđm obtinet ĩ lib.penarũ:q: pri mo l.lex iul. maieſta.ſcđo/de adul.vel cũ ð adul. ꝛ ſtup. loqmur/maior pena eſt cũ vir nubit i feminã.ſcđo adulteriũ.tertio ſtupꝝ:ꝛ iõ ſcđm locũ obtinet iter ſtupꝝ ꝛ illũ illicitiſſimũ coitũ:at huius libri cõpoſitores aliũ ordinẽ ſtatuere: qꝛ adulteriũ nõ eſt crimẽ publicũ:ſʒ tm̃ marito daꝛ accuſatio: vt no.ĩ.de adul.ſʒ poſt publica crimina poſuerũt hũc tit.qꝛ crimen maie.principalr aduerſus regẽ:merito ſequiꝛ tit. de ſcã.in quo principalr rex offendiꝛ.

b Siquis in ↄſilio.ſ.regali/tm̃ cui rex preeſt : nõ idem ſi alius magiſtratus.

c Cõuentu.ſ.regali tm̃:qꝛ iſta cõpoſitio maxima eſt/ꝛ preſtaꝛ regi.Eſt ſciẽdũ eſt q ↄſiliũ ꝛ cõuẽtus ſe hñt vt genus ꝛ ſpẽs. nã oẽ ↄſi.ↄuẽtus eſt.nõ eʒ.ↄſiliũ itaqʒ(vt a Pla.audiui)eſt cõuẽtus hoium/quo volũtaria iuriſditio exerceꝛ:vt manumiſſio/arrogatio/adoptio/ꝛ emãcipatio:ꝛ dꝛ ↄſiliũ/qꝛ in eo mentes ↄſiliãt/ꝛ in vnũ ↄſonãt ꝛ ↄueniunt:nã dñs vult manumittere ꝛ ſuus manumitti / arrogator arrogare/ꝛ arrogatus arrogari:vt.C.de vin.lib. in ru. ꝛ.l.j. ꝛ.ff.ð ma.vin. vel (vt alij dñt)

ꝯcilīu eſt ꝯuentus archiepoꝝ ⁊ ⁊ alioꝝ religioſoꝝ viroꝝ cā religionis factū: ⁊ ſi rex in eo īterſit (qđ eē pōt) vt.j.q̄. qs ſe.oe.oe. l.antiqs.ꝓ ſcandalo ꝯſtat.d.cōpoſitio: ſʒ prima ꝑ ioꝛ.ꝯuētus gn̄alis ē:⁊ eſt adunatō viroꝝ ad vtilitatēʒ regis vel publicāʒ exercēdā ſʒ cuiʒ oē ꝯſiliū ſit ꝯuētus quare poſuit vtrūqꝫ? Rn̄deo/ꝯtingit qn̄qꝫ ꝑmo poni ſpāle ⁊ poſt gn̄ale: vt.ff.de mot. cā donatio ⁊ capio.nā gn̄alioꝛ eſt mortis cā capio ꝙ̄ donatio.

Idem Lex.ij.

SI qsᵃ in eccſia ſcādalum ꝑpetrauerit xl.ſol. ſit culpabilis ipſi venerabili loco: exceptis plagis ⁊ feritis: cui fecerit: ⁊ ꝑdicti.xl.ſol. ꝑ ſcandaſiuʒ ſuū aut iudicē q̄ in loco oꝛdinatus fuerit exigāt: ⁊ i ſacro altari vbi iniuria fcā fuerit ponant.

a ¶ Culpabilis.exceptis plagis ⁊ feritis: vt.j.l.ꝓxi. ⁊ hec in libero ꝓcedūt: ſecus in ſeruis: vt j.de cul.ſer.l.ſi ſeruus talem.

a ¶ Siqs. Lex ſupioꝛ loqꝫ cū ꝑ ſcādalū ſit iniuria pſone: iſta ſo loco: ſʒ qūo fieri pōt iniuria loco/cū ſit iſenſibilis: vel qūo locū hʒ in dn̄ijs reꝝ ⁊ poſſeſſionibꝰ ⁊ actionibꝰ: ⁊ an locus iſte poſſideat: an ꝯuētus clericoꝝ: aliq dn̄t res eſſe vſes clericoꝝ ⁊ nō loci: q: q̄libet vniuerſitas nō interdicta pt poſſidere: vt vniuerſitas decurionū/⁊ alie/vel collegia licita: vt.ff.ꝙ cuiuſ.vniuer. l.j.⁊. C.de ſa.ſan.ec.l.j.⁊.ff.de i ius vo.l.ſʒ ſi.§.q manumittit. qđ nō plʒ ꝑ tex.in auc. q̄s acti. C.ð epi.⁊ cle.ibi/ſi loco religioſo cōpetāt ⁊c.⁊ ꝑ tex.i.l.ānua.§. j.ff.de an.le. ⁊ ð re.du.l.ij.ciuitas.n.iſenſibilis ē ⁊ inaīata/cū ſit res ⁊ non hō: nam tn̄ vʒ ꝑm Ariſ.negare ſinitū quātū appꝛobare infinitū.nā cū dī ꝙ ciuitas nō ſit hō ꝓbat̄ ꝙ nō ſit res aīata: repit̄ tn̄ in iure ꝙ ciuitas poſſidere pōt/⁊ de mutuo tenet̄.l. ciuitas.ff.ſi cer.pe. lʒ q̄dā dicāt ꝙ vniuerſitas ꝑ ſe nihil pōt poſſidere vt.ff.de acq.poſ. l.j.§.ſi.ſʒ ꝑ ſeruuʒ poſſidere ⁊ vſucape pōt.l. ſʒ hoc.⁊ ti. qđ nō plʒ ꝑ.d.§.ſi.⁊.l.ſe.nā municipes pn̄t poſſidere ꝑ ſeruū ꝓꝓꝛiū/vel ab eis poſſeſſuʒ: ⁊ qđ dī eos poſſidere nō poſſe: ſcʒ de facili. nā vniuerſitas pōt metū icurrere: ergo pōt dolū cōmittere.l.metū.§.aīaduertēdū.ff.qđ me.cā. Nō ob.tex.in.l.ſʒ ſi.§.j.ff.de do lo.ibi/q̄d ē niſi⁊c. q: intelligit̄ de facili/⁊ raritatē ꝯtinet talis ſermo: vt ille/ſi ſacerdos peccauerit: qs oꝛabit ꝓ eo? alioqn ſeq̄ret̄ ꝙ finita vniuerſitate clericoꝝ ruina vel naufragio res nō eſſet eccle/ſʒ nullius: vn̄ dōꝝ eſt ad ecclāʒ ꝑtinere dn̄ia reꝝ ſuaꝝ/⁊ ſuſtinere vicē pſone: vt hereditas iure ro.vt.ff.de iter. act.l.ſi an̄.⁊.ff.ð acq.re.do.l.hereditas.vn̄ ſuus hēditarius hereditati acqrit.l.ſuus hēdi.ff.de ſti.ſer.qđ ꝓbat̄ ꝑ.d.l.aīa.§.j.ff. ð an.le. ⁊.l.ij.ff.de re.du. imo plus dicius eē i ecclia ꝙ̄ i hēditate.nā hec ſuſtinē vicē pſone i his que iuris ſunt: nō i poſ.acq̄renda. Eccleſia tn̄ tam in dn̄io acquirēdo ꝙ̄ i poſſe.⁊ ꝯcoꝛdat l.iſta iuri Ro.quo cauet̄ iniuriā fieri loco venerabili: vt.C.de

epi. ⁊ cle. Siqs ī h̄ genꝰ huic. l. vel contra. j. de re. eccle. de bi. l. ſiqs ī imunitate. vbi ſi dānum factū ſit ī imunitate cōpo. dc. ſolꝫ. ſol. Quidā dicūt ꝙ. l. illa addit huic q. d. q ſcādalū cōmiſerit ñ teneat ī ſol. xl. ſꝫ in. dc. vel ibi de eccleſia q̄ hꝫ imuniſtatem: hic de ea que non hꝫ vel ibi ponit ī imunitatē pro eccleſia cōſecrata: hic de non conſecrata: ⁊ ideo magis punit. Nam homicidiū in eccleſia cōſecrata durius punitur q̄ ſi factū ſit in nō cōſecrata: vt. j. de homi. libe. ho. l. ſiqs ex leui cā. vel forte q2 ſcandalū in imunitate frequentius cōtingit fieri q̄ in eccleſia: ideo durius punit. arg. l. aut facta. §. ſi. ⁊ l. capitaliū. §. ſolent. ff. de pe.

Idem Lex. iij.

Si quis[a] intra palatium: vbi preeſt rex: ſcādalū[b] ✠ ꝑpetrare preſumpſerit: anime ſue incurrat periculū: aut eam redimat ſi obtinere potuerit a rege.

Idem Lex. iiij.

Si quis[c] liber homo ī eadem ciuitate (vbi preeſt rex: ⁊ tunc inueniat eſſe) ſcādalum ✠ perpetrare ꝑſumpſerit i. ſi incitauerit: ⁊ nō percuſſerit ſit culpabilis in palatio regis ſoli. xij. Nā ſi percuſſerit: ſit culpabilis ſol. xxiiij. Exceptis plagis: ⁊ feritis: ſi fecerit: ſicut ſubter ānexū eſt componat.

[a] Siqs. Ex hac. l. ⁊ ſupio. colligi pōt ꝙ locus auget delictū: ⁊ cōcordat iuri Ro. vt. ff. de iniu. Sed eſt ⁊ arg. C. de epi. ⁊ cle. l. ſiquis in hoc genus.

[b] Scandalū. Scādalū eſt verborū offenſio ex qua plerūq3 peruenit ad verbera: ⁊ ſcdm hoc ſcandalū verbis tm̄ cōmittitur: ſed certe etiā per incitationē in facto cōſiſtentē: puta ſi manus leuauerit gō ⁊ pcuſſit: aut non: vt. j. l. pxi. vbi exponit quid ſit ſcādalū ibi. i. ſi incitauerit ⁊ percuſſerit: aut nō. q. d. in facto cōſiſtit ſcandalū non in dicto. Nā vbicunq3 ponit pena ſcandali punit exceptis plagis ⁊ feritis. d. l. pxi. Si vero fieret per verba iniurioſa vtiq3 dicēt exceptis verbis iniurioſis: cū itaq3 iniuriarū verba nō excipiantur: ſꝫ ſole plage ⁊ ferite pꝫ ꝙ per ſola verba ſcandalū non cōmittatur: ⁊ qñq3 contingit maiorē compoſitionē preſtari de verbis iniurioſis q̄ de plagis ⁊ feritis: qa de illis cōpo. ſol. xij. vt. j. de conui. l. j. De iſtis vero qñq3 minus: vt. j. de pla. ⁊ cōpo. l. j. Sed vtrū ſcādalū cōmittatur ſi fiat in congregatione hoīum: aut etiā ſi duo tm̄ ſibi obuiēt in ciuitate: ⁊ vnus cōtra aliū incitationem faciat. Rñdeo vtroq3 caſu. l. j. ſ. eo. l. ſi mulier. in princi. j. de iniu. mu. ⁊ ar. l. ſi ſenſus intra prouinciam. j. de fur.

[c] Siqs. No. ꝙ ex iſta. l. ⁊ tribus ſeq. pena quā pſtat dñs p ſuo ī cōpoſitōibꝰ ē medietas pene quā pſtat lib. p ſe niſi lex cōtr aliud ſpaliter dicat: vt ī furto vbi cōpōit lib ⁊ ſuꝰ: vt no. j. de fur.

✠ Not. ex hac. l. qua pena puniatur ſcādalū faciēs ī palacio regis: ⁊ ego vidi plures nobiles ⁊ dños per regē ⁊ eius cōſiliū banniri a curia ob pcuſſiōes iniurioſas factas intra domuz regalem.

✠ Quid ſit ſcandalū. vide extra de homi. c. ex litterio. ⁊ p Archidi. ⁊ doct. in. c. ordinari. de of. or. li. vj. ⁊ hoſ. ī ſum. de renū. §. vtrū. ✠ ſi graue ſcādaluꝫ. ⁊ Felyn. ī. c. nihil cum ſcandalo. col. j. ⁊ ſe. de preſcri.

Idem Lex. v.

SI quis ſeruus in eadē ciuitate in qua rex preeſt ſcandalum incitauerit ꝛ non pcuſſerit: ſit culpabilis in palatio regis ſol. ſex: ꝛ ſi pcuſſerit: ſit culpabilis: ſolid. duodecim: exceptis plagis ꝛ feritis: ſi fecerit ſicut ſubter annexuꝫ eſt cōponat.

Idem Lex. vj.

SI qs liber hō in alia ciuitate ſcādaluꝫ incitauerit ꝛ non percuſſerit ſit culpabilis in palatio regis ſol. ſex. ꝛ ſi pcuſſerit: ſit culpabilis ſol. xij. exceptis plagis ꝛ feritis: cui fecerit: ſicut ſubter eſt annexum.

Idem Lex. vij.

SI ſeruus in alia ciuitate ſcandalū cōmiſerit ſit culpabilis in palatio regis ſol. iij. ꝛ ſi percuſſerit ſol. ſex: exceptis plagis ꝛ feritis: cui fecerit cōponat.

Idem Lex viij.

OMnes[a] ꝺoregales cauſe que ad manum regis pertinent[b]: vnde compoſitio expectatur[c] aut culpa: q̄ritur[d] dupliciter ſm antiquam cōſuetudinem[e] cōponantur[f]: excepto mundio de libera: aut morte: aut alijs que ſimiles ſūt: vn. dcccc. ſol. iudicanſ: q̄s in ſuo vigore cōſtituimus permanere. Reliqve vero oēs (vt. ſ. dixi

a ¶ Omnes. Hucuſq; de prima parte rubrice. hic incipit ſcda: vcꝫ de compoſitionibus.

b ¶ Pertinēt. Verbum/ptinet/ multis modis capitur. nam dicit aliqd ad me ꝑtinere ſi res mea eſt/ vel eius vſuſ/ fructus/ vel ſi in eam ius pignoris habeaꝫ/ vel ſi bona fide poſſideā/ lꝫ nō ſim dn̄s: vt ff. de adulte. l. ſi poſtulauerit. §. cuꝫ quoque. ſic ergo ſiue rex dominus ſit alicuius rei ī qua delictum ꝑpetratū eſt/ ſiue fructuarius/ ſiue ius pig̃ris hēat in ea re: vn̄ compoſitio ꝑſtanda eſſet priuato ī regis pſona duplicabiſ.

c ¶ Expectaſ. Ut qꝛ res iaꝫ iudicata eſt.

d ¶ Queriſ. Ut qꝛ res adhuc eſt in queſtione: vel ecōtra: vel dic/ expectaſ. ſ. de preteritis: queriſ ſ. de futuris. Sed poſſet dici q lex iſta loquatur ꝺ caſib⁹ emergentib⁹ a tpe quo fuit lata ſentētia. naꝫ ſi ꝓmittis mihi quicqd te dare facere: opꝫ pn̄tia nō futura cōtinētur: ſed ſi verbuꝫ futuri temporis inſeraſ: vt q̄c qd te dare facere oportet/ oportebitue/ tē futura ꝯtinētur: vt. ff. de ver. obli. l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cū ſtipulamur. ſed non vꝫ: qꝛ. ll. futuris negocijs formam tribuunt. l. leges. la ij. C. de le

mus) in duplum exigantur.

Rex Aſtulphus Lex. ix.

Relatuʒ eſt nobis ꝙ vſqʒ nunc fuiſſet talis ꝯſuetudo [a] vt monaſteria vl' xenodochia: ſeu venerabilia ✠ loca q̃ in defenſiõe ſacri noſtri palatij eſſe noſcũtur: compoſitionẽ duplicem exigebãt ab hoibus q ad ipſa venerabilia loca cõponere debebant: ſicut curtis regia exigere videt. Nunc aũt conſtituimus vt monaſteria baſilica vel xenodochia que ſub palatij ꝺfenſione eſſe vident compoſitionem exigere: ſi debuerint: non

gi. ⁊ hoc indicat lex ſeq. Aſtulphi/ qui fuit rex vltimus: ⁊ compoſitiones cauſaꝝ regalium duplicauit: vnde eccleſie ad reguʒ ſimilitudinem duplicem volebant exiger̃ cõpõnẽ/ qꝺ ipẽ Aſtulphus remouit. Item Liuotprandus adduxit ad p̄ſcriptionem contra regeʒ vt duplicata tempora exigãtur. l. de poſſeſſione. j. ꝺ preſcrip. ſed hec intellige de cõpoſitionibus ſpectãtibus ad regẽ/ non ad priuatam p̄ſonam. facit tex. in. l. ſi mãcipium cuiuſcũqʒ. la. j. ⁊. ij. j. de furtis.

e ¶ Conſuetudinem. Nota arg. ꝙ ꝯſuetudo valeat: ſed hic loqtur de ea que fuit ab eodem approbata ⁊ tranſlata in legis neceſſitatem.

f ¶ Componat. Regis ergo cõpoſitio duplicat: comitum aũt ⁊ baronum ſimpla preſtat. priuilegia enim regalia non tranſeunt cum comitibus ⁊c. nam cõmoda ⁊ onera rex cuʒ rebus tranſeunt/ vt in hereditate: vt C. de here. vel act. vẽ. p totum. ⁊ ſeruitutes predioꝝ actiue ⁊ paſſiue cũ prediĳs trãſeũt. l. vic. ff. de ſer. ru. pred. ⁊. C. de ſer. l. ⁊ in p̄uinciali. ceteꝝ priuilegia p

ſonalia cũ prediĳs non trãſeunt. nam res fiſci vſucapi non p̃nt: vt inſti. de vſucap. §. res fiſci. ⁊ C. de quadri. preſcrip. l. bñ a zenone. ſed ſi fiſcus eas alienauerit vtiqʒ vſucapi poſſent ⁊ p̄ſcribi. Itẽ ſi rex fuerit aliquẽ occidi/ mors eius ſine pena erit vt. j. ꝺ ꝯſ. mort. l. j. qꝺ in comitib⁹ et baronib⁹ locũ non hʒ. Itẽ ſi rex ſuccedit alicui obita hereditatis extinguũtur: vt. j. de ſucceſ. l. ſi qs ſine heredibus. qꝺ in aliĳs locum non hʒ. Itẽ ſi qs cogitauerit p̄dere caſtꝝ comitis/ ⁊ illud aſſignare nõ regi/ ſʒ inimico ipſius comitis: vel p̄ſonã eius occidere: crimen maieſtatis non cõmittit/ in quo crimine oẽs admittunt ad accuſationem: vt. ff. ad. l. iul. maie. l. famoſi. ⁊ par oium ꝯditio eſt. l. de mino. ff. de queſtio. ſed ab accuſatione alioꝝ criminuʒ remouent. l. qui accu. ff. de acc. Preterea in. l. iul. maie. bona auferunt heredibus/ lʒ ꝯtra defunctum iudicium nõ fuerit inchoatum: vt. C. ad. l. iul. maieſt. l. meminiſſe. qꝺ in ceteris criminib⁹ locũ non hʒ: ⁊ hec diſt. in ciuilibus ⁊ criminalibus recte notat.

a ¶ Relatum. ꝯſuetudo. Lex iſta

✠ No. eccliãs eſſe i defẽſione p̃ncipis: vt i p̃he. pra g m. ſanct. ⁊ ibi gl. in v̄b. obligamur. ⁊. c. q̃. xxiij. q. iiij. ⁊ eadẽ c. i. q. v. c. p̃ncipes ſeculi. ⁊. c. res oẽs. ⁊ i cle. vna. de iureiu. ⁊ iac. reb. l. l. vniuerſi. C. de ſũ. rei fi. li. xj. vbi dic ꝙ ea ꝺ cã p̃nceps p̃t cognoſcere ꝺ re eccliãſtica/ qꝺ ẽ ꝯtra cũ multis icognituʒ.

exigāt duplum ſicut de cā Regis: ſꝫ ſicut alia venerabilia loca que ad palatium non pertinent.

Imperator Pipinus Lex. x.

De cōpoſitionibus[a] que ad palatium noſtrum ꝑtinent ſi comes ipas cauſas commouerit ad regrendum: illetertiaꝫ partem ad eius recipiat opus: duas vō ad palatium: ꝛ ſi per eius negligētiam remāſerit ꝛ miſſus dominic⁹ ipſas cauſas regrat: tunc volumus vt ille comes illam tertiaꝫ partem non habeat: ſed cū integritate ad palatium ꝑueniat.

Impator Ludouicus Lex. xj.

Et de debito[b] qđ ad nr̄m opus fuerit guadianuꝫ: talis ꝯſideratio fiat: vt is qui ignorāter peccauerit nō totum ſcḋm legem cōponere cogatur: ſed iuxta qđ viſū fuerit poſſibile:[c] is vō qui tātum malum voluntarie ꝑpetrauerit totam legis compoſitionem cogatur exoluere.

Rex Rothar Lex. i.

Si qs[c] cū rege đ morte alterius fue

affirmat ꝯſuetudinem que legi inuenit ꝯtrariā: ꝛ ꝯcordat iuri Ro. quo cauet / vt ſiqd ſpecialr ſit alicui ꝯceſſum / ceteris videt denegatū: vt inſti. de iu. nat. §. plane. cū ergo ſit regiū priuilegium exiget cō poſitiōes eccl'ie ſꝫ denegat. argu. l. cuꝫ ꝓtor. ff. đ iud. ꝛ C. de ꝓcur. l. marit⁹. verumtñ cōſuetudo q̄ reprobāda nō eſt iuriſditioné ꝓbet. arg. l. ſi. C. đ emācī. lib. an aūt lex ſit ꝓponēda ꝯſuetud. no. j. q̄r iud. iudi. de. l. placuit.

a ¶ De cōpōnibus. Ex hac. l. ſūpta eſt cōſuetudo vt ad uoc. monaſteriorum hīc tertiam partem in monaſterū placitis acquirant / niſi ſint negligentes.

b. ¶ Ut de debito. No. ꝙ mitius agit cū eo qui culpa deliquit q̄ q dolo: ꝛ ꝯcor. iu. ro. quo cauet / ſi filiuſfa. dolo malo aliqđ iudicauerit totū ſoluere cogit: ſi vō p ignorātiā / tenet in q̄ñtū facere pt: vt inſti. de obl. q̄ ex q̄ſi deli. na. in ꝑn. ꝛ ff. de iu. l. ſi filiuſfa. ꝛ dū dī / vt liceat iudici rōne pauptatis rei cōdēnati a ſnīa ſua recedere: vt. C. đ mon. muli. l. ſi. ī ſi. ꝛ ff. de of. ꝓſi. l. illicitas. §. ſi. arg. l. j. j. de quant. ſol.

c ¶ Poſe. Habita rōne ne egeat. n ī ſint q ꝯdēnant in q̄ñtū facere pñt i. hita rōne: vt. ſ. niſi redarguat de do. vt. ff. de reg. iu. l. ī ꝯdēnatiōe. ſꝫ ſiqs ꝓmiſit ſoluere dotē cū potuerit / dꝫ ꝓmo đducere es alienū ꝛ ſalua remanere dignitas ꝓmittētis. l. nepos ꝓculo. ff. de ꝟ. ſi. ſiqs aūt dixerit vt ꝓmo detrahat es alienū: ꝛ de reſiduo exigat cōpō culpe / forte nō errabit. nā fiſcus vltim⁹ eſt ſucceſſor ī pēis ꝛ vt. C. đ pen. fiſ. l. j. li. x. ꝛ tñ de hḋitate delata ī eū dꝫ ſolui es alienū: vt ſ. de ſs q ad plac. ve. cōtē. l. pe. ſꝫ itelligeđ fiſcali đbito ꝓſlāđo ex cā đlicti. ceter̄ ſi ex ꝯtctu: qꝛ ſi ſic⁹ ꝓfert ceteris credito.

¶ De ꝯſi. mor. Ti. iij.

¶ Deīn eſt. ſ. de cōpo. ad regē pti. nūc de đli. ptinē. ad ꝓuat. ꝛ ab eis cōmiſſis. ꝛ cū dēret ꝓmo tractare de homicidio ꝓmittit de ꝯſil. mor. qꝛ conſilia plerunqꝫ precedunt homicidia.

c ¶ Siqs. Caſus incidēs dedit occaſionem huic legi ꝯdende: ꝛ vt ſi ꝯſiliatus fuerit cum rege de morte alterius / non tenet: ſecus ſi cum alio: qꝛ ꝯſiliator ꝛ heredes eius tenent: ſed in heredes

rit ꝯſiliatus: aut hominem ꝑ eius iuſſionem occiderit: ĩ nullo ſit culpabilis: nec ille nec heredes eius quoquo tempoꝛe ab illo: aut ab heredibus eius req ſitionem aut moleſtiam patiatur: qꝛ coꝛ regis poſt q̃ȝ in manu Dei eſſe credimus: nõ poſſibile[a] eſt: vt homo poſſit idoneare queȝ rex occidere iuſſit.[b]

diſtingue. nam aut lis fuerit cont. ꝯtra defunctuȝ/ ⁊ erit actio contra heredes: aut non/ ⁊ tũc ſecus: vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. cõſtitutionibus. vel niſi ad heredem aliquid peruenerit/ tũc enim turpia lucra ſunt ab heredibus extorquenda. l. i. heredeȝ. ff. de calũ. ⁊ hoc verū/ ſi actio ſit criminalis/ ⁊ ꝯtineat ſolam penam: ſi vo ſit mixta/ qꝛ pſequutoꝛia rei ⁊ pene/ tunc quantum ad rei pſequutionem tenenꝫ heredes ſiqd ad eos peruenerit: vt in actio. vi bonoꝝ rapt. que eſt in quadruplum ire computata/ quãuis pretoꝛ non fuerit pollicitus actionem vi bonoꝝ raptoꝝ contra heredes dari/ qꝛ putauit ſufficere ꝯditionem furtiuam: vt. ff. vi bo. rap. l. ii. in fi. ſi vo delictum ſit cõmiſſum/ vt qꝛ cõmodatarius deliquit in re ſibi cõmodata/ tunc heredes tenenꝫ etiam lite non ꝯteſt. vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. ex ꝯtractibus. ſed hoc verū ſi ꝯueniantur actione ex ꝯtrac. non autem ex delicto ex eo deſcendente: vt. ff. ad l. iul. repe. l. ij. vbi heredes tenẽtur infra annum ⁊ ppetuo ſi lis eſſet ꝯteſta. vel ſiquid peruenerit ad eos: ⁊ ad heredeȝ trãſit actio ex delicto lite non ꝯteſt. vt ſi defunctus citatus moꝛam fecerit in excipiendo iudicium: ⁊ maxime ſi poſt longum tꝑs deceſſerit: vt. ff. ſiqs cau. l. ſi eum. §. ſi. ⁊. ff. de noxa. act. l. ſi is. nam libelli oblatio ſiue per exequutorem ꝯuentio ſi ſtatuȝ ſit in ſuis finibus actionem facit perpetuam non tranſitoꝛiam contra heredes: vt. C. de pꝛeſcrip. xxx. an. noꝝ. l. ſicut. ⁊. C. de anna. except. l. fi. lȝ qñqȝ libellus pꝛincipi datus facit litis ꝯte. vt. C. qñ lib. pꝛin. da. l. j.

a ℭ Coꝛ regis. Facit. C. de ſummi tri. ⁊ fi. catho. l. inter claras.

b ℭ Non poſſibile. Uerbum/ impoſſibile/ accipitur qñqȝ ſꝫm naturam: vt ſi celum digito tetigeris: ⁊ tunc vitiaꝫ ꝯtractus. l. impoſſibilis. ff. de verb. oblig. ⁊. l. non ſolum. de act. ⁊ oblig. ⁊. l. impoſſibilium. de reg. iur. qñqȝ pꝛo difficili: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. cum ſane. qñqȝ pꝛo eo qđ eſt ꝯtra. ll. ⁊ bonos moꝛes: vt. ff. de ꝯdi. inſti. l. filius. ⁊ hoc modo accipiꝫ hic. Sed qđ de actio. que oꝛiunꝫ ex contractu/ nunqđ intendi poſſunt contra pꝛincipem vt teneatur ſatiſfacere ſꝫm actionis naturam ꝑ rub. vtiqȝ. nam ⁊ ſi legibus ſit pꝛinceps ſolutus/ legibus tñ viuere dȝ. l. ex imperfecto. C. de teſta. cum omnis imperialis maieſtas ⁊ eius auctoꝛitas a lege pendeat ⁊ ab ea ſit inducta. l. digna vox. C. de legi. nam cum ipſe ſit lex animata in terris: vt auc. de ꝯſul. col. iiij. non dȝ in legem cõmittere. arg. d. l. ex imperfecto.

perfecto.q2 fruſtra legis inuo/ cat auxiliū qui contra leges cō/ mittit:vt.ff.de mino.l.auxiliū. in fi. cū iuſtitia ſit conſtans/& perpe.volun.vt inſti.de iuſti.& iu.in pn.

In q.n. vigebit iuſtitia n ab impe rialis ma/ ieſtate re cedat & Quis ha bebit conſtantē circa iuſtitiam voluntatē/ſi variabilis & incō/ ſtans ſit Imperator? Et ſi ipſe conuentiones non ſeruat: nec alij ei ſeruare debent: vt.ff.q quiſq; iur.per totū.& arg.l.ij. C.de indi.vi.tol.&.C.ſi aduer. vendi.l.j.multofortius non dz princeps periurij autor exiſte/ re in cuius pectoris ſcrinio om nia ſunt iura conſtituta l.hac ꝯſultiſſima.C.de teſt.Preterea ſi princeps emat/ vel vendat quō precium exiget: niſi rē tra dat/& traditio rei ſibi fieri:niſi preciū ſoluat: & nunquid dice/ mus ꝯtrahētes cū principe obli gari/princeps autē non.l.iuli. ff.de actio.emp.& ven. Sed iu re Lōgo. pnceps adimit actio/ nem creditoribus/& heredibus obligatā:vnde ipſe obligatus non tenetur/& liberat vendito rem a nexu euictionis:vt.j.de ſuc.l. ſiquis ſine heredibus. & j.de euicti.l.j.Idē de iure Ro. nam rerum dn̄a adimit Impe rator.dn̄o/& perimit actiones hipothecarias. & alias quaſcūq; non ſm naturam ſuā/ ſed vſq; ad quadrienniū: vt.C.de qua/ drie.preſcrip.l.bene a zenone. Ex his liquet q ſe/ & alios libe rare pōt pro beneplacito ſuo:&

Idem. Lex. ij.

Si quis liber homo i morte alterius[a] cōſiliatus fuerit: & ex ipſo conſilio mortuus nō fuerit: tunc ipſe con ſiliator cōponat ſolidos.xx.

ſeruum alienū natalibus reſti tuere: vt.ff.de nata.reſti.l.j.& patriā poteſtatem adimere dn̄ filiūfami. eligit in patrē.§.fili/ usfamilias.inſti.quib. mo.ius pa. pote. ſol.Et fi/ liusfami lias tran ſit in po teſtatē:& vt inſti ꝺ adop.§.il lud pro/ prium.pro quo facit text.in.l. princeps.ff.de leg.iuncto pnc. inſti.de obli.per que probatur q cū princeps ſit lege ſolutus non aſtringitur aliqua neceſſi/ tate. Preterea par in parē non habet imperiū.arg.l.iij.§.fi.cū l.ſeq.ff.de arbi. &.l.ille a quo. §.tēpeſtiuum.ff.ad trebel.Nec pōt quis ſibi imperare/& legem ponere.l.pe.ff.de arbi.& de le/ ga.iij.l.ſiquis.in prin.& de co/ di.l.diuus.§.licet.Nā Iuſtinia nus veteres imperatores cor/ rexit / & eoꝝ leges abrogauit/& poſtea ſuas proprias per no/ uas conſtitutiones ad nihil de duxit. Ex qbus patet q dn̄ Im perator abrogat leges per con ſequentiā obl'ones ex lege de/ ſcendentes/& talia faciēdo: vt dictū eſt nemini iniuriā facit: ſed ſuo iure vtitur que proce/ dunt de rigore inſpecto eiuſdē minio & poteſtate:debet tn̄ viue re legibus a qbus oēm auctori tatem/& poteſtatem conſequu tus eſt.

d Iuſſit.q.d.pſumptio iuris & de iure eſt/vt morte ſit dign⁹ quem rex iuſſit occidi.

a Siquis alterius.ſ.liberi qd in morte ſerui nulla lege caue tur: ſed q2 maleficia impunita

permanere nō debet puniri ꝛc. extra ordinē quo caſu/licet iudici quandoqꝫ augere penā/vt ſit metus multoꝝ: vt.ff.de pe.l.hodie. qñqꝫ diminuere: vt ſi

ſeruū.ꝛ ſic vnuſquiſqꝫ cōpo.ſol.xx. Sed an pñt ſe adunare/ꝛ vnā cōpoſitionē facere pro ꝯſiliorū ꝙ ſic. Nā pñt ſe adunare homicide in cōpoſitionē q magis deliq

Idem. Lex.iij.

SI hoies[a] liberi inter ſe de morte alterius conſiliati fuerint ſine regis cōſilio: ꝛ ex ipſo cōſilio mortuus nō fuerit[b] cōponat vnuſquiſque: vt ſupra ſo.xx. Et ſi ex ipo ꝯſilio mortuus fuerit: tunc ille: q homicida eſt componat ipſum mortuum: ſicut appreciatus fuerit.

ratio etatis minores penā popoſcit/ aut / vt aliqui dixerunt ſi ſit cōpuratio proportionabiliter de conſilio mortis liberi / vel ſerui: vt iudex inſpiciat: vnde liberi hoies conſilium ſumptū ſit: ꝛ qualis pportio eſt.xx.ſol. aduer.liberi hoīs eadem portionabiliter preſtaretur de conſilio mortis ſerui quantum ad extimationē ipſius/ſi vero ſeruus de morte ſerui / aut liberi conſiliū fecerit tenetur ad dimidium eius ad qḋ liber tenet.l.ſiquis liber homo.iunctis ſeq.ō.de ſcan.ꝛ compo.

a ¶ Si hoies. An ſi vnū cōſiliū/ plures conſiliantur/vī ꝙ ſic: vt ff.de iuriſ.om.iu.l.ſi familia.in fi.ꝛ hoc verū per interpretationē legis. Sed rei veritate plura ſunt: qꝛ plura ſunt facta/ꝛ diſcreta dū qlibet ſuū ꝯſiliū impartitur/lꝫ in vno ꝑpetrādo ꝯueniant. Et qdē vbi pena ꝯſiliȷ̄ ꝯtinet itereſſe: vt qꝛ pluriū cōſilio terra cōbuſta eſt/vel dānū datū vno ſoluēte ceteri liberant/cuꝫ ex parte actoris ſoluꝫ intereſſe ꝯtineat. Si vero ꝯtinet merā penā/tūc ſecus arg.l.ſemp.§.ſi in ſepulchro.ff.qḋ vi aut clā.ꝛ ff.ad.l.acql.l.itē mela.§.ſed ſi

runt. Nā maius delictū ē homicidiū / ꝙ mortis ꝯſiliū: vt j.de ho.l.j.ꝛ.j.de fur.l.ſi fures.ꝛ.ff.de pub.l.ſi multi.ꝛ ō iu.ſi.l.auferť.§.fi. Sed ꝯtriū verſus vi. Nec obſt.d.l.j.ꝛ.d.l.ſi plures.qꝛ ibi/vt poſſint ſe adunare clementer/ꝛ benigne leges agūt cū homicidis: nā qlibet tenetur in ſoli.iū vtroqꝫ iure. Iure.n.Lōgo.ſiqs ſe ſubtraxerit/ ꝛ penā purificare nō potuerit: cōponat/ſicut aliȷ̄ q poſuerunt homicidiū/vñ qlibet homicidarum tenet inſolidum.d.l.ſi plures. Licētiam aūt adunādi/tūc hñt ꝯ iuris rigorē/cū lex pmittat: in ꝯſilio aūt nulla.l.pmittitur/imo diſponit: vt vnuſqſqꝫ cōponat ſol.xx. Et ꝯcordat iurī Ro. Nā ſi plures trabē ſurripuerint/lꝫ nullus eā portare poſſit de per ſe/tñ qlibet tenet inſoliduꝫ: vt.ff.ad.l.acq.l.ita vulneratus.in fi.ꝛ.l.itē mela.§.ſi plures.ꝛ de ra.l.auferť.§.fi. aliud.n.eſt fraudem facere/ꝛ aliud cōmittere crimen.

b ¶ Mortu⁹ nō fuerit. Si ergo mortuus fuerit/tenet de homicidio/ꝛ a pena ꝯſiliȷ̄ releuat: qḋ qdā de plano ꝯcedūt: qꝛ maior cōpoſitio trahit ad ſe minorē.

arg.l.ij. de homi.lib.ho. Ibi/ ci interfuit a ꝯꝛioꝛ ergo reuelat a pena ꝯſilij: poteſt tñ dici ꝙ ſi ꝯſilium de morte alicuius fuerit factũ/ ⁊ ex eo mortuus non teneat de cõſilio/ ſʒ d̃ morte. Si vero diſiectis epiſ̃ cõſilium/ ⁊ homicidium patrata fuerunt (q̄ d̃licta im pũita remanere non debẽt.l.ita vulnera tur.ff.ad l.aquil.) tũc tenet de vtroq̃ vt.ff. ad l.aq.l.illud q̃ſitũ.§.ſi.⁊.ff. de mi.teſta.l.qđ di.prope ſi. Sed prima ſnia benignioꝛ eſt.d.l.j.⁊.d.l.ſi plures.

Sol. dũ ibi dr̃ excepta cã fornicatiõis ſubaudit tur/ ⁊ aliis ſilibus. Nã ſi inuenerit eã turpiter ꝯuerſari/ poterit eã vendere: vt.j.quali.qs ſe defen.ⁿe.l.ſi qs ammodo. ergo ⁊ dimittere/ vel dum ibi dicit nulli licet ⁊c. ꝓpꝛium arbitrium tollit marito/ ne de facili vxorẽ dimittat.

Idem. Lex.iiij.

Si qs [a] lib hõ: aut mulier venenũ tẽperauerit: ⁊ alij ad bibẽdũ dare voluerit componat ſol.xx. ſicut ille q̃ i morte alterius ꝯſiliatus fuerit.

Idem. Lex.v.

Si lib: aut libera venenum alij ad bibendũ dederit: ⁊ q̃ accepit ex ipſo veneno mortuus nõ fuerit: componat: q̃ venenũ dederit mediũ p̃cij ipſius: ac ſi eũ occidiſſet.

Idem. Lex.vi.

Si mulier in morte mariti ſui ꝯſiliata fuerit per ſe: [b] aut per ſuppoſitam pſonã: ſit in ptãte mariti ſui d̃ ea facere quod voluerit [c]: ſimilr ⁊ reb⁹ [d] ipſius mulieris. Et ſi illa negauerit: liceat parẽtibus [e] eã purgare: aut per ſacramẽtũ: aut per ſa fuerit.

d ¶ De rebus. Siue ſint dotales: ſiue parafrenales: ſiue tertij generis: vt q̄ mulier ſucceſſerat patri. Quid ſi iudex nil dixerit in ſentẽtia de rebus vxoris? forte tacite ſequitur ademptio bonorũ. argumen.l.j.j. de his qui ad mor ſue.iudica. Ibi/ quia omnes res ſue: ⁊ concor. iuri Romano: vt.ff. de bonis damnatorum.l.j. vel (vt alij dicunt) in ſententia debet hoc exprimi. Nam ſi maritus eã occiderit: ⁊ ſentẽtia nihil de bonis cõtineat/ habebit tamẽ maritus bona iure ſucceſſiõis. Si vero eam vendiderit domina rerum perſeuerabit: ⁊ hec procedunt ſi mulier confeſſa fuerit.

a ¶ Si qs. Hec lex nõ loq̃t/ ꝙ q̄s de nuda volũtate teneat: ſʒ q̄ ꝓceſſum fuit in factũ dum venenum temperauit.

b ¶ Si mulier.p ſe. Põt ergo aliqs ſecũ ꝯſiliari/ ſʒ ſm ꝓpꝛietatẽ v̄bi ꝯſiliũ ſp inter plures eſt: iõ dicas/ ꝙ mulier iſta cũ alio ſum pſit ꝯſiliũ de morte pperrãda p ſe/ vel per ſuppoſitã pſonam.

c ¶ Qđ voluerit. Ergo poterit eã dimittere: ſʒ ob.j. de eo qui vxo.ſuaʒ di.l. nulli liceat.la.j.

e ¶ Parentibus. Sed quid ſi mulier parentes nõ habeat? Reſpon. iurabit cum gamallis.ſ. confabulatis: vt infra qualiter quis ſe defendere debet.l.ſi contigerit. Et parentes non iurabunt de credulitate. Nam qui iurat ſe credere/ vel non credere hoc ad veritatem rei non pertinet. debent enim iurare mulierem facimus quo conuenienter nos commiſiſſe. Mulier enim iurabit per ſe. argumen.l.fina. in fine infra de dam.in via da. Mulier purificata ſi maritus conuentus fuerit ꝙ doloſe eam accuſaſſet debet iurare cum.xij. ſacramentaliter ꝙ non calumnioſe accuſationem: inſtituiſſet: ſed certam habuiſſet ſuſpitiones:

a hic eſt ſpecialis caſus / vbi iu ratur de aſto cum.xij.ſacramētalibus: ſimilr ſi maritus vxorē p pugnā impetijt / & ammiſerit de aſto / iurare dʒ / lʒ regulr / qn̄ actor p pugnā elegit ꝓbare / ſol' dʒ iurare ipſe de aſto añ pugnā: vt.j. qualr qs ſe defen. de.l. ſi qs aliū aſto. No. ꝙ de alio cōſilio nō ſit pugna / niſi de ꝯſilio mort. nō idem erit eē: vt ſi marit' ꝯſiliatus fuerit in morte vxoris / ꝙ poſſit ad pugnā ꝓuocari. niſi ꝯueniatur de morte / ñ hʒ locū pugna: multominus d' ꝯſilio: ſed in l. iſta locū hʒ pugna ꝓp ꝓuilegium maritale.

a Caut p campionem. In electione accuſatoris erit quo genere probationis vti velit. pugna enim eſt genus probationis.

b De illicito conſilio. Dictum eſt.ſ. de ſpāli conſilio mortis / qđ illicitū eſt: modo ponit titulū generalem de illicito conſilio.

c Si qs liber homo. Lex iſta in tribus caſibus loqr / vbi conſiliū datur de periurio de incendio domus / et de raptu & loqtur tm̄ de homine: itēʒ de muliere: ſi ergo ſuus ſeruo / vł liber ſeruo / vel ſeruus libero nī / hʒ.l. iſta. cauetur: vnde qdam dicunt extraordinariā pē

campionem [a] .i. per pugnam.

De illicito cōſilio.[b] Tit.iiij.

Rex Liutprādus Lex prima.

Si quis liber homo [c] ad alium liber hominem conſiliū dederit de piurare: aut caſam alienam incendere vbi homo cū rebus ſuis inhabitat: aut mulierem alienam: aut puellam tollere: aut rapere: & cauſa approbata fuerit componat: ꝓ illicito cōſilio q̄d contra rationem miniſtrauit ſol.c. Ita ſane vt inter iſta capitula que diximus: vñ compoſitio ꝓ ipſum datur qui ipſum malum fecit ſol. dcccc. ipſe conſiliator componat ſol.c. & vnde cōpoſitio fit de ſol. ccc. ꝯſiliator componat ſol. l. & ſi minus de ſol.ccc. fuerit compoſitio ipſa ꝯſiliator cōponat ſol.xl. minus non: medium ex iſtis capiat palatium regis: medium is cuius cā fuerit: & ſi ipſe de quo dicitur: qui iſta mala conſilia tus fuerit negare voluerit ꝙ tale cōſilium non dediſſet prebeat ſacramentum cum legitimis ſacramētalibus ſuis iuxta qualis cauſa fuerit: & ſit ſolutus a culpa. nam per pugnam nō fatigetur: nam ſi rei veritas manifeſta fuerit componat vt ſupra.

Nota / quē ex ꝯſilio fraudulēto teneri vt ī regu. nullus ex ꝯſilio. & ibi poſt dx. dī ī addi. d̄ reg.iur.li.vj. vbi ī ſi. allego illō ſap.xxxvij a malo ꝯſiliario ſua aiaʒ ruſ. & plene pia ſo.ſ.l.j. C. de ſer.fug.

❡ De cõuitijs [a]. Titulus. v.

nam eſſe preſtandam. ſed tñ di ci pōt ꝙ ſi ſeruus illicitu m cō ſilium dederit libero/vel ſeruo/ tenetur dominus in medieta te. arg. l. ſi quis liber homo. cuʒ ſeq. ſ. de ſcanda. & compo. ſi aūt liber ſeruo tenetur ac ſi li bero dediſſet. ſed huic obſt. qd̄ dicitur hic/cum ſeruus nil ha beat qd̄ componat: ergo non vi det̄ loqui vbi a ſeruo illicitum ꝯſilium datur: ſed certe attēta hac rōne dici poſſet ꝙ non lo quitur vbi illicitum cōſilium dat̄ pauperi: ſed duʒ dicit/vbi com poſitio dat̄. i. dari dʒ: & vñ paup tenetur: & ſi nil habeat/ſerui au tem ex delictis obligant̄/& no xalis actio ſit directa: & econ tra/vt inſti. de nox. actio. §. oīs. ſed an. l. iſta ſit ſpecialis in his tribus caſibus: quidam dicunt ꝙ ſic/per hunc tex. ibi/inter iſta tria capitula. & dum dicit/ꝙ cō ſiliator punit̄ in ſoli. xl. ſi enim porrigeret̄ ad alia/ꝯſiliator te neretur pluſꝙ̄ malefactor: qd̄ eſſet abſurdum: alioꝝ ſententia equior eſt/vt porrigatur ad alia ꝯſilia illicita/per hunc tex. in ſi. ibi/qualis cauſa fuerit genera lis: ergo eſt lex iſta. nam qñq; deberet iurare cum. xij. qñq; cū paucioribus: ſed illi reſpondēt qualis cauſa fuerit: ergo cum xij. Qualiter autem puniat̄ ꝯſi liator in alijs capitulis ꝙ̄ in ex preſſis hic? Reſpondeo in. ix. partem compoſitionis/inſpe cta pena delicti/vt ſi compo. ſit in ducatis. dcccc. punit̄ in duc. c. & hoc/qꝛ pene molliende ſunt. l. pe. ff. de pen. ſed iure ro. peque tenetur malefactor & ꝯſiliator. l. qui ſeruo. ff. de furt. nam qui ꝯſilium dat videt̄ opem preſta re: & econtra: vnde vnum alte ri ineſſe videt̄: vt. ff. de ver. ſig. l. ſepe. in ſi. ſed iure long. ſecus de ope autem preſtita tenet̄ conſi liator quātum ipſe malefactor: vt. j. ſ. de eo qui cum aun. alt. l. j. lʒ ꝯtrarium multotiens inue niatur: vnde aliter punitur qui in capite eſt ꝙ̄ ſequaces eius? Item an teneatur aliquis de cō ſilio/ſi delictum non ſit ſequu tum? vtiq;/nam. ſ. titu. j. tene tur conſiliator/ſiue mors fue rit ſequuta/ſiue non: & eſt text. in ſtitu. de oblig. que ex delic. na ſcun. §. vnde illud. ſed in ꝯtra rium videtur text. hic: ibi/qui ipſum malum fecit. nam ſi nul lum fecerit/non tenetur conſi liator/ꝯcordat iu. ro. vt inſti. de obliga. que ex delict. naſcun. §. ope. in ſi. & ff. quod quiſq; iu ris. l. j. in ſine. an ſi quis dede rit conſilium vxori/vt furtum marito faciat/vel filiuſfamilias patri/cum vxor & filius non te neātur furti marito & patri. l. ſi quis vxori. in principio. ff. de furtis? vtiq;: vt ibi dicitur. ſed contra hanc. l. facit. j. de prohi. nupt. l. adueniente. in ſine. ſol. ibi/non fuit conſilium ſed ſua ſio/que plus eſt. l. j. §. perſuade re. ff. de ſer. corrup. Item con tra. j. de dam. in vla da. l. j. vbi de domo incenſa ſit compoſitiō in triplum: hic ſecus: ſed ibi de domo habitata: vel ibi/domus valebat. c. ſol. & facta computa tione tripli ſit compoſitio in ſo li. ccc. Item contra. j. de prohi bitione nuptiarum. l. ij. ſol. ibi/ mundualdus autem preſtitit illicitis nupt. quod plus eſt ꝙ̄ conſiliar'.

a ❡ De cõuitijs. Plerunq; poſt

Rex Rothar.

Lex Prima.

Si quis[a] aliūm[b] argā per furorem[c] clamauerit: ⁊ negare non potuerit: ⁊ dixerit ꝙ per furorez dixiſſet: tunc iuratus[d] dicat: ꝙ eum argā non cognouiſſet: ⁊ poſtea componat pro ipſo iniu

Uictum ↄſilium conuitia inter ꝫ hoīes dicunt. Ideo ſequitur de ↄuitijs. Dicitur conuitium quaſi conuocīū/a cōcitatione/ vel a ↄuentu/ hoc eſt a collatione vocū/ vel a ↄuo ciferatione: vt.ff. de iniu.l. itē apud labe.§.cōuitiū. Si autē non in cetu vociferatum ſit/ nec cū vociferatione non ꝓprie conuitiū dr̄/ ſed contumelie cauſa dictū: vt.d.§.conuitiuꝫ.in fi. Sed hic gn̄aliter eſt accipiendū/naꝫ ad ea iura adaptant̄ que frequentius ↄtingunt: vt.ff.de leg.l.nā ad ea. Plerūqꝫ.n.ↄtingit/vt iniurioſa verba cetu/ ⁊ cū vociferatione dicuntur ne remaneāt impunita: hic puniuntur.

a ¶ Siqs.ſ.liber hō/vel mulier/ qd ſi ſeruus/aut ancilla? dic vt no.ſ.ꝫ ſcā.⁊ cōpo.l.ſiqs ſuus.

b ¶ Aliū.ſ.liberū. Quid ſi ſeruo dictū ſit arga? Rñ. minori pena tenet̄ cum minus delictum ſit commiſſum.

c ¶ Per furorē. Non ꝙ vere ſit furioſus: q2 non puniret̄: vt.j. de dam.in via da.l.ſiqs peccatis.⁊ ↄcordat iuri Ro. vt.ff.ad l.cor. de ſic.l.infans. vnde dic per furorē.i.per calorē: ⁊ iracūdiam: q2 in ore prudētis turpia verba non inueniunt̄: ſic ille q filiū exheredat ſine iuſta cauſa dr̄ quaſi furioſus ſi recte ſaperet filiū vtiqꝫ non exheredaret: vt inſti.de inoffi.teſt.in prin.⁊.ff. de inoffi.teſta.l.iiij.

d ¶ Iuratus. Cogitur.n.iurare: nā confitendo non cogeretur. Quid ſi cōuentus reſpondeat eum argā vocaui: q2 ita dici audiui: ſed dubito an verum ſit? adhuc iurare poterit ſi voluerit. Nam qui dubitat filius ē ignorātis/ ⁊ errāti. arg.l. fi. C.de ↄd. indebi. ⁊ arg.ff.de libe. ho. exhi.l. ꝙ §.is qui. ⁊ arg.inſti.de obli.que ex deli. naſcun.§.fi.aūt. dummodo dicat ſe per furorē dixiſſe: ſed qd ꝓdeſt ei iurare cū pena nō minuat̄? Pena qdē pecuniaria nō minuitur: ſed ira iniuriati mitigat. Itē quid ſi cōuentus dicat eū argam non vocaui/ ſed arga eſt/ ⁊ pugnare nolo/ cū expēſas pugne ſubire nolo. Nunqd cogitur ad pugnandū? Reſpō. nō q2 ſicut modus ꝓbandi per pugnā eſt in electione actoris. Ita dꝫ eſſe in electione rei opponentis exceptionez.l.j.ff.de excepti. ergo in electione eius eſt quo grat a ꝓbationis vti velit/ ⁊ probare electionē/ quam ſi ꝓbauerit teſtibus/vel pugna nullā ſoluet compoſitionez/ vt hic: ⁊.ff.de iniu.l.eum qui.j.reſpon.⁊.ff.de fa.lib.l. eum qui. in prin.⁊.C.de fa.lib.l.j. Itē qd ſi pluries dixerit/ vtruꝫ pro ſingulis vicibus teneat̄ penaꝫ preſtare? Reſpon. ſi in vna eadēqꝫ rixa dictū ſit/ tenet̄/ ac ſi ſemel dixiſſet/ alī ſecus: tunc.n. pro ſingulis vicibus teneret̄: vt.ff. ad leg.aqui.l.illud queſitū.§.fina.⁊ de mili.teſta.l.qđ dicit̄.la

✠ No.ſiqs vocauerit aliū argā.i.cucurbitam/ ꝙ eſt nomē verbale.ꝫ gl. i.c.j.§.iteꝫ ſi fidelis.i verbo cucurbitauerit.qb.modis feu.ami.q alle. hanc.l. ꝙ puniat̄: ⁊ ēt gl.i.c.j. §.j.in perduellū. de pace tenē. de quo vide qd dixi in quodaꝫ ↄſi. poſito in fi.li. cōſue.ſitur/ gum.

ſi. Sed ɔtra. ff. de fur. l. inficiando. §. infans. Et qꝛ ſiquis commiſerit adulteriū cum Titia/ ⁊ ſ multotiēs cohibuerit/ vnū tñ erit adulteriū/ ⁊ ſemel tm̄ accuſari poterit. Sol. an vnum ſit adulterium/ vel plura nō legi: ⁊ forte idē de iniurioſo verbo quod de furto/ ⁊ adulterio poterit reſpōderi: mihi tñ videtur/ vt duplicatam penā patiatur/ ſicuti diuerſis tpibus quis fuiſſet domum meā ingreſſus/ vel ſimiles feciſſet iniurias. Itē quid ſi iniurians volēs penā euitare/ ⁊ probare per pugnā eum eſſe argā/ an cogatur dicere quis fecit eum argā: ⁊ ſi iniuriatus plures habuerit vxores: an cogat dicere de qua vxore/ ⁊ per conſequens locū/ ⁊ tēpus? Reſpō. licet in accuſationibus/ ⁊ in earum libellis neceſſe habeat accuſator oīa. ſ. dicta comprehendere. l. libellorū. ff. de accu. cum ſimili. Scire. n. dꝫ accuſator in qua re circunſcribitur: vt ff. de iniur. l. pretor edixit. tñ iſto caſu iure Lōgo. ſufficit dicere/ ⁊ probare eum argā eſſe. Itē quero ſi victus ſit ad pugnam quo iuret actor vtrū de ſuſpitione: vt j. quali. quis ſe defen. debet. l. ſi quis alium aſto? Reſpō. non/ ſed de veritate/ qꝛ cauſa ad eū non pertinet principaliter/ ſed ſecūdario: qꝛ vult cōpoſitionē euitare/ ⁊ fient in pugna ɔtria ſacramēta: actor. n. iurabit ſic eſſe: ⁊ reus ſic nō eſſe/ ſed dubio: vnde ſi iniuriatus fuerit victus manum debet amittere propter periurium in pugna commiſſum.

rioſo verbo ſol. xij.[a] Et ſi perſeuerauerit: ⁊ dixerit ſe poſſe probare: per pugnā cō uincat eū ſi potuerit: aut certe cōponat vt ſupra.[b]

a ¶ Sol. xij. Cōponitur ergo ſi per furorē dixiſſet cui vl ob. ff. de reg. iur. l. quicquid calore. Itē op. quia que contra leges fiunt pro infectis habere debent l. non dubium. C. de leg. vñ vl qꝛ delicta nō debent puniri. So. dicte leges locum habent in his que deſiderant iuris effectum: vt contractus/ manumiſſiones/ emancipationes: ſed delicta puniuntur/ potius vt deſtruantur/ quam de iure conualeſcant.

b ¶ Ut ſupra. Hic vt infra de iniurijs mulierum. l. ij. ſm quoſdam maxima ſi iniurians voluerit vxori iniuriam facere: ⁊ ideo pro iniuria facta marito componat ſoli. duodecim. Pro iniuria vero vxoris quā conſequenter videtur dixiſſe fornicariam/ ⁊ probare non potuerit compo. quinque: vt ibi dicitur. Alij dicunt/ vt ſupra: idest ſoli. duodecim. Nam ſiquis accuſetur de adulterio commiſſo cum certa muliere/ ⁊ adulter vincat illa victoria proderit mulieri. l. denunciaſſe ibi/ expectabit ergo mulier vſque in finem legis. ff. ad legem iuliam de adulterijs. Unde licet maritus ſit conuictus/ vt arga: mulier tamen non erit conuicta/ vt ibi dicitur/ ſic ⁊ econtra. Nam licet maritus vocatus ſit arga: non tamen eius vxor vocata erit fornicaria: vnde non poteſt ɔgrue referri ad dictā. l. ij. licet eſſet ei ſuperior

Impe. Guido. Lex .ij.

SJquis iudicibꝰ noſtris i iudicio reſidentibus[a]: minas: aut cōuicia intulerit eoꝝ verbiſ: aut factiſ turpiter dehoneſtauerit: guidrigild illi: quem leſerit: cōponat. Si vero aliquis ex ipſis iudicibus ✠ nr̄is pro ipſo iudicio falſidicos dixerit: aut ꝑ ipſa intentione ex hac cauſa quēlibet hominem interfecerit qnquaginta[b] libr. auri optimi cōpo. mediū regi ⁊ mediū heredibꝰ defuncti.

⁊ prior: ⁊ ꝙ hic ſtatuitur de pena. Ideꝫ in ſimilibus iniurijs. arg. l. non poſſunt. ⁊ l. ſequen. ff. de legi. Quid ergo ſi maior/ vel minor iniuria ſit dicta? Reſpon. iudex ex ordinaria punire debet/ vt ſi quis vocatus fuerit Canis/ Lupus/ aut diabolus/ dicimus eadeꝫ pena feriendꝰ/ ⁊ ita audiui patrē meum dicentem: qꝛ licet nemo poſſet eſſe Lupus ⁊c. tamē grandem iniuriam continet. Nam licet non poſſet eſſe ſtriga: tamen punitur iniurioſum verbum/ ſicut ſi dictū eſſet fornicaria: vt .j. de iniu. mu. l. ij. ꝙ ſi vocatus ſit proditor hec quidem eſt maior iniuria: ⁊ ideo maiori pena punienda: qꝛ ſi ille/ qui vocatus fuit proditor cōuictus fuerit deduceretur in maiori periculo. argu. d. l. ij. ꝙ ſi quis vocatus ſit fello. i. fallax/ ⁊ mendax/ minor eſt iniuria: ⁊ ideo minori pena punienda. Sed puto ꝙ fello ſit ille/ q aliud ſimulat/ ⁊ aliud facit: vt qui ſe ſimulat amicuꝫ/ ⁊ inuenitur hoſtis ſicut doloſus: dolus. n. eſt machinatio fraudoloſa ⁊c. vt. ff. de do. l. j. §. j. Item quid ſi dicta ſit maior/ vel minor iniuria: ita ꝙ extra ordinem punienda ſit/ vt. s. an iurare debeat actor iudice taxante ſicuti quando infertur iniuriarum actio? Reſpon. ſciendū eſt iure Ro. eū qui iniuriarū agit debere iurare quantū vellet prius amiſiſſe ꝙ talē iniuriā ſubſtituiſſe. Memini tn̄ me audiuiſſe a quodā iure pito vbi agit ex. l. cor. iudex taxare poterit ſine ſacro. l. conſtitutionibus §. j. ff. de iniur. Si autē agatur de iure pretorio. iudex taxare dꝫ precedente actoris ſacro: qꝛ quicunqꝫ agit iniuriarū extimare debet/ ⁊ poteſt iniuriā ſuaꝫ: ſed ne extimatio ſua ꝑcedat in vniuerſuꝫ taxatio iudicis adiūgitur. arg. § pena autē. inſti. de iniu. ⁊ latius no. j. de iniu. mu. vbi de materia iniu.

a ¶ Siquis reſidentibus. Non autē pedaneis/ vt propter honeſtatem verboꝝ plus illi compe. reſidere autē in iudicio eſt vbi iudex iuris dicendi cā reſidet. argu l. voluit. §. quod ait. ff. de interro. actio.

b ¶ Quinquaginta. Videt contra. j. de homi. lib. homi. l. ſiqs defendendo ſe/ ibi omnem ſubſtantiam ⁊c. Sol. hic loquitur quando in rixa eſt factū homicidium ibi quādo ſuper eū ambulauit/ ⁊ ſtetit ſimpliciter. Itē contra. j. de ſedi. contra iudicē

✠ Not. ꝙ pena puniuntur iudicibus iniurias inferentes: ⁊ econtra: ⁊ de vtroqꝫ vid. Pari. de puteo i tra. ſindi. ti. de offi. ſindi. col. j. ⁊. ij. ⁊ in verb. iniuria officialis. c. j. ⁊ ſequētibus.

De his qui inſidiando: vel ſubito ſurgente rixa: ferierunt: alſ de feritis liberorum hominum. Titulus.vi.

Rex Rotar. Lex Prima.

Siquis[a] homini libero[b] inſidiatus fuerit cuʒ virtute: aut ſolatio[c] videns eum non paratum: ꝛ ſimpliciter ſtantem: aut ambulanteʒ: ꝛ ſubito ſuper eū adueniens turpiter eum tenuerit: aut battiderit[d] ſine iuſſiōe[e] regis mediū precij ipſius (ac ſi eum occidiſſet) ei cōpo. eo ꝙ in turpitudinem: ꝛ in ridiculum ipſius male tractauerit eū.

leu.l.j. vbi alia pena punitur. Sol. ibi tāꝙ infidelis faciebat ſeditionē contra iudicē duʒ dicit qui fidē in palatio ꝯſeruāt/ hic autē non amiſſa fidelitate/ ſʒ iudicē quē forte odio hēat: ledere volebat.

F De his ec. Quia poſt conuicia homines ira ſuccēdūtur ac accenſi ſolēt alter alteri inſidiari: iō poſuit de his q inſidi.ec.

a Sigs. ſ.liber ceterum ſi ſeruus: q2 tunc dñs preſtaret medietatē pro eo: vt not.ſ.de ſcan.ꝛ compo.l.ſiquis liber homo.cum ſequen.

b Libero. Quid ſi ſeruo? dic vt.j.de pla.ſer.

c Solatio. Vel cum ſocio.

d Aut battiderit. Coniunctiue ſumitur ſm quoſdam: nā ſi turpiter tenuerit cōpo.ſol.xx.ſicut de anteſtatu/ſi vero battiderit punietur: vt.j.titu.j. Sed hoc non placet: q2 ſtat diſiunctiue: nam ſiue battiderit/ſiue tenuerit quodlibet/ſufficit/vt cōponatur medietas precij. Iſta.n. cōiunctio/aut regulariter diſiunctiue ponit/ꝛ ꝯtinet vtrūqꝫ/ etiā in ſtipulationibus.l.ſepe. ff.de verbo.ſigni.ꝛ de ſoluti.l. ſtichū/aut pamphiluʒ.ꝛ.l.cum

res.§.ſed ſi.ff.de leg.j.ꝛ arg.j. de homi.l.be.ho.l.ſiquis ſtuldanum. Ubi coniunctio/ aut/ diſiunctiue ponitur/cū alia cōpoſitio preſtetur pro ligato/ꝙ pro verberato. Sʒ qd ſi tenuerit/ ꝛ battiderit nūqd preſtabit medietas precij pro turpi detentione ꝛ reliqua pro battitura? quidaʒ dicūt vtiqꝫ/qđ non placet/ſi cōtiuate tenuerit/ ꝛ percuſſerit.argu. l.illud.§.ſi.ff.ad leg.acqui.turpiter autē detinere dicimus/ ſi eum per capillos/aut per barbam/ aut per veſtimēta in con tunicellam detenti hoc factū ſit/ ꝛ ſiue eū ligauerit per manus? quid ſi neutruʒ iſtoꝝ factū ſit/ ſed ſimplr quis proiecto lapide percuſſus ſit? forte ideʒ/vel dic turpius/ꝛ iniurioſius eſt aliqueʒ aſſalire/ ꝛ batere baculo/ vel pugno/ꝙ lapide/vel ligno de longinquo ferire. Iteʒ quid ſi manum tm̄ ad percutienduʒ leuauerit? tn̄ extra ordineʒ eſſe puniendū: iure tamen Roma. agit ex.l.cor.de iniu. Naʒ locū hʒ/ſiquis pulſatus/vel verberatus ſit: vel eius domus vi introita: vt inſtit.de iniur.§.ſed ꝛ lex. Iteʒ quid ſiquis armatus

Idem. Lex.ij.

SIqs [a] hominē liberum ligauerit abſq3 iuſſiōe [b] regis ſine cauſa [c] duas partes p̄cij ipſius ac ſi eū occidiſſet ei cōpo. Idem. Lex.iij. SIquis hominem liberum ſurgēte rixa [d] percuſſerit [e]: & liuorez aut vulnus [f] fecerit pro vna ferita componat ei ſol.iij. ſi duas. vi. ſi tres ix. ſi quatuor. xij. ſi vo amplius durauerint ferite nō numerant: ſed ſit contentus.

inceſſerit p timore alicuius inimici/ & ſubito aſſaltus fuerit & turpiter detentus vel percuſſus? Reſpondeo/locum eſſe huic.l. que ponit caſum dubitabilem/ q: ſepius ſtingit h̄ fieri quādo aliqs inermis icedit.

c ❡Sine iuſſione. Secus ſi rex mandat hec fieri: vt no.s̄.de cōſ.mor.l.j.

a ❡Siqs l.liber homo.ſi autem ſeruus/dic vt.s̄.l.pxi.

b ❡Abſq3 iuſſiōe.aſs &c. vt no.s̄.l.proxima.in fine.

c ❡Sine c.i. Idem ſi cū c.i/ & iniuſte. ſunt enim iuſte cauſe ligādi: & ſiqs in domo alterius nocturno tpe ſit inuentus: vt.j.de homi.in cu.alie.l.j. Itez qui in adulterio repit. n.a3 ſi iuſte occidit/ergo ligari pōt. Item ſi nocturnū furem rem aſportātem & ſe telo defendētem ligauerit/ cū & occidi pōt/ergo & ligari: vt ff.ad.l.aq.l.itaq3.§.lex. intellige tn̄.l.iſtaz & ſeq. qn̄ hec in ſimplicitate facta ſunt.

d ❡Siqs.rixa. Rixaz intelligo/ & ſi ſoluz verbis contumelioſis homines inter ſe rixantur.

e ❡Percuſſerit baculo/vel pugno/vel alia materia/niſi forte antea interuenerit phibita/tūc ſtet ꝑm regni ꝯſuetudinem.

f ❡Uulnus.i.inflaturaz/ſeu tumorem.q̄ ſi nec vulnus nec liuor appuerit/dicebat dn̄s meus/vt componat medietas.i. ſol.j.cū dimidio: & intelligē circa corpus/nō aūt circa vnicuz mēbꝝ tm̄. Sed qd ſi duo rixantur/ & alius ſupuenit q nihil hēbat & ſimilez feritā fecerit/nūq̄d tenet ad maiorē penā: qō vī/q: nullā habuit cām feriendi: & d3 igitur puniri de ſimplicitate/ſed non pl3: q: nō pcuſſit/ſtātē ſimplr/ſed rixātez. qd ſiqs dicat ſe in ſimplicitate pcuſſum/ & reus dicat in rixa ꝯtigiſſe? Rn̄deo/q ſimplicitatez allegat/pbare d3: q: actor eſt/ & q̄rit cōpōnem plagaꝝ augeri. ar.l.cū te minorē. C.de pba. & l.q accuſare. C de edē. ſed ar.ꝯ. C.ad.l.cor. d̄ fal. l.vbi n.ā.ibi d3 iudex exigere pbationes a reo & ab actore. Itē ꝯ.j.de homi. lib.ho.l.de homi. nā reus fundare d3 exceptionē ſuā ſicut actor intētionez/cū efficaciter reus in exceptione.l.j. ff.de excep. & l.j. C.de pba. ſol. facilius admittit reus exceptionē q̄ actor intētionē: fauorabiliores enim ſunt rei/ & crimina ſunt potius mollienda: vt.ff.de pba.l.verius. & ff.ne qs eū.l.ij. & de reg.iu.l.cū par. & l.fauorabiliores.cū ſi. n.ā actor non pōt intētionē ſuā fundare ex inſtrū͂ rei: q ſecus in reo.l.j. & ſi.C.de

edē.ꝛ.ſ.de dona.l.pe. vbi donatarius admittit ad ꝓbandū ſacrm qd ſolutum ſit leunechild: ſed hec locum hñt vbi preſumptiones hincinde ceſſant/cum ꝓ reo qd dixit ꝺ veritate nō ꝯſtet vterque poſitione vtitur: ſin aūt reus preſumptiōe adiuuatur/ onus incūbit actori.

a ℭSigs rixa.ſiue ſit rixacū eo qui cū ꝑ barbā traxerit / ſiue cum alio/ ſiue trahēs habuit cauſam trahendi/ ſiue non. Quid ſi traxit cū per veſtimenta / nunquid tenebitur in totam penam? Nequaquā: eſt enim iniurioſius trahere ꝑ barbam/ vel per capillos: quoquo modo tamen tenebitur: forte comparabit impingenti vt componatur ſol.iij. vt ſ.l.proxima. ſi tamen per trahentis tractum nō ceciderit. Quid ſi voluit trahere ꝑ capillos ⁊ traxit per inſulam? Reſpondeo/tenetur ſicut per capillos/ ⁊ q: per capillos traxit/⁊ quia cecidit? Reſpondeo / non / Qui traxit vt cadat/nūquid de vtroq; tenebit? iudicis arbitrio augēda eſt pena tamē ꝙ magis delinquens.

Idem. Lex.iiij.

Si quis hominem liberū ſubito ſurgente rixa[a] ꝑ barbam: aut per capillos traxerit compo. ſol.vi ſi ſeruum miniſtralem: aut aldium: ſeu ſeruum alienum ruſticanū: componat ſoli. i. ſicut pro vna ferita.

Idem. Lex.v.

Si quis hominem liberum impinſerit[b] vt cadat componat ei ſol. vi. ſi tñ aliquā leſionē in corpore ipſius nō fecerit: ſin autem fecerit compon. ſicut ſubter in hoc edicto legit[c]. ſi autem ſic impinſerit vt non cadat componat ſolidos.iij.

Idem. Lex.vj.

Si quis homini libero brachium ſuper cubitū (hoc eſt morioc) ruperit: componat ſoli. xx. ſi autem ſubtus cubitum (hoc eſt tremuz) cōponat ſol.xvi. ſi ꝟo coxam ſupra genuculum: (hoc eſt largica) compo.ſoli.xx.ſi aūt ſubtus genuculum (hoc eſt tibia) compo.ſol. xvi. ſi ꝟo ſemis: aut claudus[d] fuerit: compo. ſicut in hoc edicto legitur. i. quartam partē precij ipſius.

Idem. Lex.vij.

Si qs[e] aliū pugno ꝑcuſſerit cōpo. ſoli.iij. ſi alapam dederit ſoli.vi.

b ℭSigs īpinſerit.ſ.manibus/vel pectore/qd ſi calce? Rñ.idē eſt qd ferire.

c ℭLegit. vi.j.ꝺ pla.⁊ fe. qd ſi bis ⁊ ter īpinſerit ⁊ ceciderit/vel nō/nūqd ꝓ ſingulis vicebꝰ cōpoſitiones cōponat? vtiq;.

d ℭSigs claudus/hoc ē/ qñ ſenis/aut claudus/hꝫ vſum membri fracti/ſed nō bene: qd ſi oīno amiſerit / tenebit ad medietatē precij ipſius.

e ℭSigs.cur grauius qs tenet de alapa ꝙ de pugno/ſeu maior leſio fiat per pugnum? Reſpōdeo/ ferita per pugnum / ſm quoſdam/facit vnum liuorem alapa quinq;: ita dic ꝙ percuſſio alape fit in facie/ē maior pena eſt ꝙ in alia parte corporis. Et in hac.l. ponitur ꝙ frequentius contingit: vel dic ꝙ alapa longius ſonat / ideo grauior pena erit.

a ℭ De pla. ⁊ compo. Supra di rit de feritis que fiunt ſurgente rira/modo de plagis.ſ.que in rira fiunt in quibus oibus debet ceſſare cōpoſitio pro faida: vt.ſ. l.j. verum aliter / ſi a ſuo aliter / ſi alibero fiet. Nā ſi a ſuo medietas cōpoſitiōis preſtabitur a domino: vt not.ſ. de ſi. ā. ⁊ cō. l. ſiquis liber hō. cum ſeq. Nec refert / ſi a muliere fiant vel a viro: uīt nolens / vt volēs.

ſpicitur/ vtrum ſonum in ſcuto facere poſſit / vel non. Alij dicunt: vt ſi et primus ſuper ſcutum deiector oſſis: ⁊ tunc/ſi ſonus audiat vſq ad.xij.pedes erit: vt h dī. Sin autem audiri neq̄at/ reſpiciendum eſt iudicati/ ne qd durius / aut rmiſſius puniat/niſi h3 quod cauſa deſiderat. Nec.n.ſeueritatis aut cle- mentie gratia ē affectanda/ſ3 per penſo iudicio/ ſicut delictū expoſtulat ſtatuendū eſt. l. reſpiciendum.ff. de penis. q3 plus ledatur/ ſi os rumpat. q̄ ſi cutica media via eligitur.ſ. vt compo.ſo.viij.vt detrahat maiori cōpoſitioni que eſt.xij. ſol. ⁊ addat minori que eſt.vj.

✠ Als de plagis / ⁊ compoſitiōib9 plagarum que inter liberos homines euenerint p hūc tenorem ſicut ſubter annexum ē componat ceſſāte faida.i.inimicitia.

✠ Pro ſtatutis punientib9 quē pro quolibet vulnere/ ⁊ pcuſſione qño debent in telligi. vid Aug. are. ſ trac. maleſic. in gl. ⁊ ipſum tit ... pcuſ fit. ⁊ in gl. pluribus.

ℭ De plagis: ⁊ cōpoſitionibus[a] ✠ liberorum hominum. Ti. vij.

Rex Rothar. Lex Prima.

De plagis: ⁊ compoſitionibus plagarum que inter liberos homines euenerint p hūc tenorē: ſicut ſubter annexum eſt: cōponat ceſſante faida: ideſt inimicitia.

Idem. Lex. ij.

Siquis alij plagam fecerit in capite: vt cutica tm̄ rumpatur quā capilli cooperiūt componat ſol. ſex: ſi duas plagas fecerit componat ſol. xij. ✠ Si vſq tres fecerit. xviij. Si vero amplius fecerit nō numerātur: niſi iſte tres cōponātur.

Idem. Lex. iij.

Siquis aliū plagauerit in capite: vt os rumpatur: p vno oſſe componat ſoli. xij. Si duo fuerint: componat ſol. xxiiij. Si tria fuerint: cōpo. ſol. xxxvi. Si plura fuerit: non numerent.[b] Ita tamē: vt os tale ineniatur q ad pedes duodecim ſuper viam ſonum in ſcuto facere[c] poſſit: ⁊ ipſa mēſura de certo pede medio / cris hois menſuretur non ad minus.

b ℭ Siqs. non numerent. Sicut de plagis: vt ſ. l. pri. c ℭ Sonū in ſcuto facere. Quid eſt hoc dicere/ qdam dicunt ſi at mēſura de longe a ſuo. xij. pedum: ⁊ ab illa / vſq ad ſcutū pſpiciatur os: ⁊ hinc inſpi-

Idem Lex.iiij.

SI quis alij naſum ab/ſciderit ✠ mediū precij ipſius com po.ei: vt ſupra.

Idem Lex v.

SI quis alij labrum ab/ſciderit ✠ cōpo. ſol.xvi. & ſi dentes apparue/rint vnus: aut duo: aut plures compo.ſol.xx.

Idem Lex.vi.

SI quis alij dentes ex/cuſſerit que in riſu apparue/rint: pro vno dē/te cōpo.ſol.xvi. ſi duo aut plēs fue/rint in riſu appa/rentes numeran/tur & per hūc mo/dum cōponant.

Idem Lex.vij.

SI quis den/tes maxil/lares excuſ/ſerit vnū aut plu/res: componat pro vno dente ſo/li.vij.

Idem Lex.viij.

SI quis alij aurem ab/ſciderit quartam partē precij ipſi/us compo.ei.

Idem Lex.ix.

SI quis alij plagam in facie fecerit cōpo.ei ſol.xvi. ſi quam in naſo fe/cerit plagam cō/po.ſol.xvi. ſi reſo/lidauerit tantum vt cicatrix appa/reat: ſi non reſoli/dauerit quartam partē precij ipſi/us compon. vt ſupra.

Idem Lex.x.

SI quis in au/rem plagam fecerit com/po.ſol.xvi. ſi reſo/lidauerit.

Idem Lex.xi.

SI quis ali/um intra capſum plaga/uerit compon. ei ſol.xx.

Idem Lex.xii.

SI quis ali/um in co/xa punxerit: aut

Et facit lex ſi quis homines liber. im pinxerit. ff. titu. i. ſed ſi nullum eroſ fibus ta le ſit / vt d'ctū eſt: ſed om/nia iun/cta ſonā faciant / an p vno oſſe iun/gantur & compo/nant / an ſepara/tim? Et lz qdam dixerint / q̄ iungi poſſint & trahāt / nobis tñ vr vt fiat eoz ſepa ratio: nā lex dicit / q̄ vnū/quodq; tale eſſe dz &c. q2 ſicuti ſi ta le os fue rit d quo tria fieri poſſint / quorum quodlibz faceret ſo nū in ſcu to / nō dz illud diui di & p.

tribus eē putari: ſz mirum / ſi cōrita ſta tutum ſit vt ſole tres pla/ge & ſola tria oſſa numerē/tur: pone plures fa ctas eſſe plagas / & de quali bet plura oſſa exiſ/ſe / q̄re nō tenet de oībus / cū magis de linquit? Reſpon/deo / ſi ma ximā de tex pau/pertatem: nam ex.l. xij. tabu. pro oſſe rupto ta lia erant: vt inſti. de iniu. §.pe na.lz du/rū videa tur / & ra tioni ꝯ/rium: ſed ſta lex ſcri pta eſt: vt ff. qui & a quī. mā. l. pſpexit poſt pn. & facit.l.nō olum.ff. de legi.

✠ De illo q in facie quē vulne rauerit & p cuſſerit. vi deang.ar. i trac.ma/leſi.i gl.in facie. & vlō ī.ea.l. ſi qs alij plagā i facie.

✠ De fran gēte os ali cui. de quo vide ang. are. i trac. male. gl. & ip3 pcuſ/ſit i.iiij.q.

No. regu. plagarū. De ſigno/ne plagarū vid gl. ſup ru.C.ad.l. ſta.d plag. ad ſta.i.l. & ſe. vid an/ge.aret.in trac. male fi.ī gl.mē/brum.

¶ In oībus iſtis plagis.ſ. factis in rixa/ſiue a maſculo/ſiue a femina: diſtinctione tamē habita/ſi a ſeruo/ vel a libero: vt.ē. ſepius dictum eſt. ſi autem mulieri ſiat plaga ſi quidē ipſa ſimpliciter occurrerit in ſcandalū ꝑinde ꝓſtabit pena ꝑ ea/ ſicut pro ſcrita de ſimili ſanguine: ſi autē in ſcandalū occurrerit ꝛ ꝑcuſſerit/ ſi percuſſa fuerit/ nil preſtabitur: vt ī.ð agreſſio.in vi. fac.l.relatum.

plagauerit: ſi trāſforauerit componat ſoli. xvi. ꝛ ſi non transforauerit componat ſo. viij. ſi plage fuerint plures vſqꝫ ad tres tantūmodo numerētur: ꝛ ꝑ vnaquaqꝫ cōponat: vt ſupra.

Idem. Lex. xiij.

Si quis alium in brachio punxerit ꝛ ñ tráſforauerit compo. ſol. viij. ſi transforauerit ſol. xvi.

Idem. Lex. xiiij.

Si quis alij manū abſciderit medium precij ipſius ꝙ appreciatus fuerit tanꝗꝫ ſi eum occidiſſet: componat ei. ꝛ ſi dempta fuerit ꝛ nō excuſſerit a corpore: q̄rtam precij partem ipſius ei cōponat.

Idem. Lex. xv.

Si quis alij digitū pollicez de manu excuſſerit ſextā partem ꝙ hō appreciatus fuerit ac ſi eum occidiſſet ei componat.

Idem. Lex. xvi.

Si quis alij ſcdm digitū de manu excuſſerit cōpo. ei ſoli. xvi. ſi tertiū ꝗ eſt medius: ſol. vi. ſi quartū. viij. ſi qntum. xvi.

Idem. Lex. xvij.

Si quis alij pedē excuſſerit mediū ꝓcij ipſius cōpo. ꝛ ſi ſcideratus fuerit ꝛ nō excuſſerit q̄rtam partē precij compo.

Idem. Lex. xviij.

Si quis alij pollicez de pede excuſſerit cōpo. ſoli. x. ſi ſcðꝫ digitū ſol. vi. ſi tertium ſij. ſi quartū ſiſſ. ſi qntum. ij.

Idem. Lex. xix.

In oībꝰ iſtis plagis ª ac fe

ritiis ſupius de/ſcriptis que inter homines liberos eueniunt : ideo maiorem com//poſitionem po/ſuimus quam anti/qui noſtri: vt fai/da ✠ (que eſt inimicitia:) poſt cōpoſitionem ac/ceptam poſtpo/natur & ampli/us non requira/tur : nec dolus teneatur: ſed cau/ſa ſit finita ami/citia manente : & ſi contigerit de ipſis plagis & fe/ritis infra anni ſpacium ✠ mo/ri hominem qui plagatus eſt : tūc ille qui plagaue/rit eum compo/nat qualr in gar/gathangi . i . ſm qualitatem per//ſone. [a]

a ¶ Secundum qualitatem p/ſone .ſ. quantum ad coniectu/ram legis / quando nihil ei p/batum eſt extrinſecus obue/niſſe ex quo mors cōtigerit: ſed ſi liquide probare/tur mor/tē aliūde obuenis/ſe/nō te/netur de occiſo q plagā fe/cit:ħ ſ ſo ceſſanti/bus ſi i/fra annū plagatus moriat / preſumi/tur mori ex plaga. Sed qd ſi medi//cus non fuit adhi/bitus /nunquid aſcribet negli/gētie plagati/an teneat de occi/ſo? Reſpondeo/negari non po/teſt quin de plaga mortuus ſit: ſed quomodo agitur ꝯtra pla/gantem infra annum? Reſpon/deo/cōditione ex lege/& plaga facta : ſed ſi mors infra annū fuerit ſequuta / competit actio de occiſo nec poſſet dici q in/utilis actio fuerit ꝓpoſita agen/do de vulnere: quia apparet ex/timationem pſone eſſe preſtan/dam/& non compoſitionē pla/ge; vna enim debet eſſe compo/ſitio: nam facta extimatione p/ſone ſequitur extimatio pla/ge: ſic & econtra. ſi autem exti/mationem perſone accepit per ſententiam / inſpecto exitu/vi/detur ſententiam fuiſſe nul/lam: cum recedatur ab ea & cō/putetur quod pro plaga ſolutum eſt in extimat ſone per ſone: ſed ſi ſumus dubij / an plagatus mortuus ſit de plaga / preſta/tur cōpo/ſitio pro plaga/cū de ea cō/ſtet: ſi au/tē mors infra an/num ſe/quuta ſit non de/duceret ī extima//tionē qd pro pla/ga ſolu/tum eſt: ſed qd p primam ſniam ſo/lutū eſt / fiat con/demna/tio de occiſo : & ſic vtraque ſen/tentia tenet : vt in ſimili / ſi queſtio ſtatus contra mino//rem viginti quinque annis moueatur / minor curatorem accipit per iudicis ſententiā: qui licet poſtea iudicetur ſer/uus/non eo minus tenuit ſen/tentia in qua dati fuerint cura/tores: quia licz per vltimam decla/retur ſeruus : tunc tamen erat dubium/& ſic tenuit ſententia propter incertum : vt autem euites omnia / dic vt .j. titulo primo.l.omnes. Queritur an plagans debet ſoluere expen/ſas pro medico? Reſpondeo/ vtique/poſt ſupradictas compo/ſitiones .l. finali.ff.de his qui deiece. vel effude.l.ex hac.ff.ſi quadrupes pauperiem feciſſe

✠ Not.qd ſit faida.de quo p gl. in.c.j.§.ſ ſt. no.i ſ. legib⁹. de his q fru. da. poſſ. q alleg. hūc tex.vt dici ē.ī p faciū.

✠ No. ſ ſu mi hoīēz ī fra ānī ſpa tiū3 moui ex plagis & vulnerib⁹ & tit.ſeq.l. oēs. de q p gl. & do/ ſ.l.vna.C. de emēd. ſer. & bar. ī trac. ſuo de percuſ.ex qbus mo ritur quis ex iterual lo &c.bal.ī qdā ei⁹ ꝯſ. poſito ī ſi. lib.īſtit. et bar. ī.l.ſi. ff.ad.l.cor ne.de ſicc. & cañ. ī .c. ſignaſti. de homi.& gl. ī reg.cācel. aplice ſiqs in īfirmita te ꝯſti. & q dixi ī trac. de of. & po te.le.ī.j.q.

dic. in quibus iuribus debet haberi ratio operarum / quibus caruit ⁊ cariturus eſt: quod lz iure longobard. non inueniatur / continet tamen equitatez: nam plerunq3 cōtingit vt plagatus mal⁹ dānum patiatur in amiſſione operarum ꝙ eſſet compoſitio plage. et am miſiſſe dicimus ꝙ conſequi potuim⁹ vel erro gare cogimur. l. ſi ſeruuz meuz. ff. ad legez aquiliaz. prope ſi. Sed vtrum plagatuſ debet petere operas preteritas tantum / an etiam futuras vt certum ſit eum poſſe operas facere vſq3 ad quindecim dies? Reſpōdeo non: ſed debet expectari vt tempus tranſeat. arg. l. j. ff. de vſu. vbi tractus futuri temporis nō ſpectat ad iudicem. ſed arg. cōtra. ff. pro soci. l. pro ſocio. ⁊. ff.

Idem Lex. xx.

Si quis alij oculum excuſſerit pro mortuo apprecietur: ⁊ ſm qualitatem perſone medium precij ipſius compo. ei.

Idem Lex. xxi.

Si quis hōi libero vnū oculum habenti ipſum excuſſerit: duas partes precij ipſius quod appreciatus fuerit: ac ſi eū occidiſſet componat: ſi autem aldio aut ſeruo vnū oculuz hñti: ipſum excuſſerit: componat euz ꝓ mortuo.

Imperator Carolus. Lex. xxij.

Si qs aliuz preſumptiue ſua ſpōte caſtrauerit: ⁊ ei amboꝭ teſticulos amputauerit: integrum guidrigild ſuum iuxta conditionez perſone compo. Si virgam abſciderit ſimiliter. Si vnuz teſticulum: medium perſoluat: ⁊ hec de oculis: manibus: pedibus: ⁊ lingua ſancimus: vt ſi vnus eorum abſciſus fuerit: medium guidrigild compo. ſi ambo: integritas perfecta emendatione compo.

ſi ſer. vend. l. harum. ⁊. l. egi. cū ſimili. huic ſententie concordat queſtio que de facto contingit coram domino aldri. nā3 debes mihi decem ſingulis annis / cōuenio te / nunquid iudex ꝓnūciabit vt ꝓſtes nunc / et ſingulis annis poſtea? vel / q3. argu. d. l. egi. ⁊ ita. d. Aldri. pronunciauit / a q̄ ſententia fuit appellatum / ⁊ ex quo a tanto et tali viro fuit ſic ꝓnunciatū / iudex appellationis cōfirmauit eius ſniaz: iterum appellatuz fuit corā Jo. bo. q pe / tijt a iudice quare ſic ꝓnunciauerat. reſpondit / qꝛ talis ſic ꝓnunciauit: tandem bene diſcuſſo ꝯſilio ꝯfirmauit: mihi aūt ſecus videtur / qꝛ in omnibus obligationibus que in diem certum ſunt / lz ante diem naſcat obligatio: tñ ante diem agi non pōt. arg.

C. de

De plagis ⁊ feritis ſeruorum: ⁊ aldiorũ. Ti. viij.

Rex Rothar. Lex Prima.

De aldijs: ⁊ ſuis miniſterialibus dicimus qui docti domi: ⁊ nutriti: aut ꝓbati ſunt.

Idem. Lex. ij.

Si quis aldium alienum: aut ſeruuʒ miniſterialeʒ per cuſſerit: ſi liuor: aut vulnus apparuerit: ꝓ vna ferita compona. ſol. j. Si duas fecerit: ſol. ii. ſi tres ſol. iii. Si quatuor. iiij. Si vero amplius fuerit: non numerentur.

Idem. Lex. iij.

Si quis aldium alienum: aut ſeruuʒ miniſterialeʒ percuſſerit ĩ capite: vt os non rumpatur: ꝓ vna plaga det ſol. ii. Si duas ſol. iiii. excepta opa: ⁊ mercede medici. Si vero plures: nõ numerentur.

Idem. Lex. iiii.

Si quis aldium alienum: aut ſeruuʒ miniſterialem ita ĩ capite plagauerit: vt oſſa rumpantur vnuʒ: vel plura: compo. ſoli. iiii. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. v.

Si in facie plagauerit: compo. ei ſol. ii. ſi naſũ abſciderit: cõpo. ſol. viii.

Idem. Lex. vi.

Si oculum excuſſerit: mediuʒ precii ipſius quod appreciatus fuerit: ac ſi eum occidiſſet: compo.

Idem. Lex. vii.

Si aurẽ abſciderit: cõpo. ſol. ii. excepta opera: ⁊ merce/

a ¶ De preſcriptio. xxx. annorum. l. cum notiſſimi. ⁊ ff. de ver bo. obli. l. i illa ſti pulatio/ ne. ⁊. l. g ꝟ anno.

a ¶ De plagis. Supra diximus de plagis ⁊ feritis liberoꝝ. mõ ſeruo. ⁊ aldi. in qui bus non diſtingui tur / ſi in ſimplicitate fa cte ſint / aut in rixa: ſʒ pariter puniuntur/ ſecus i liberis: vt not. ſ. de his q in ſi. hoc eſt nõ auget compoſitionẽ plagaruʒ/ ⁊ feritaruʒ propter ſimplicitatem: lʒ huius regni conſuetudo aliter habeat: q a par pereque conceſſa eſt ſeruis: ſicut ⁊ liberis. Poteſt etiaʒ diciq iſte titulus loquatur dẽ feritis factis in rixa: quia non inuenimus / vt aliq. l. extraordinarie puniantur plagẽ facte in ſimplicitate.

de medici. Si dentes excuſſerit vnum: aut plures in riſu apparētes: pro vno cōpo. ſol. iiii. Si plures per hunc modum.

Idem. Lex. viii.

Si labrum abſciderit: vt dentes appareant: compo. ſol. vi. excepta opa: ⁊ mercede medici

Idem. Lex. ix.

Si dentem maxillarem excuſſerit: pro vno compo. ſol. ii. Si vero plures fuerint: per hūc modum compo.

Idem. Lex. x.

Si brachiū ruperit: cōpo. ſol. vi. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. xi.

Si manum abſciderit: compo. medium precii ipſius.

Idem. Lex. xii.

Si pollicez de manu excuſſerit: cōpona. ſoli. viii. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. xiii.

Si ſecundum digitū de manu excuſſerit: compo. ſol. vi. ſi tertiū: ſol. iii. ſi quartuz: ſol. ii. ſi quintum: ſol. iiii.

Idem. Lex. xiiii.

Si coxam: aut tibiaz ruperit: compo. ſol. iii. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. xv.

Si pedem excuſſerit: medietas precii ipſius: compo.

Idem. Lex. xvi.

Si pollicem de pede excuſſerit: compo. ſol. iiii. excepta opa: ⁊ mercede medici. Si ſecunduz digitum de pede: compo. ſol. ii. ꝺ aliis ex vnoquoqꝫ ſol. i.

Idem. Lex. xvii.

Si plagaz infra capſum fecerit cum ſagitta: aut cum quibuſlibet armis: compo. ſoli. vi. excepta opera: ⁊ mercede medici. Si plagauerit ⁊ nec tranforauerit: cōpo. ſol. i.

Idem. Lex. xviii.

Si brachium: aut coxam trāſforauerit: compo. ſol. iii. excepta opera: ⁊ mercede medici: ⁊ ſi plagauerit: ⁊ non tranſforauerit: compo. ſol. i.

Idem. Lex. xix.

Si plagam in capite fecerit: vt cutica tātum rumpatur: quam capilli cooperiunt: pro vna

plaga det ſol.i. pro duab⁹ ſo.ii. excepta opera: ⁊ mercede medici. Si vero plures fuerint: non numerentur. Si autem oſſa rumpātur: vnum: aut plura: compo. ſol. iii. ⁊ amplius non numerentur.

Idem. Lex. xx.

SI quis ſeruo alieno ruſticano plagaʒ in capite fecerit: cōpo. ſoli. i. Si oculuʒ excuſſerit: compo. medi. precii ipſius domino eius. Si naſum abſciderit: ſo. iiii. excepta opera: ⁊ mercede medici. Si labrum vt dentes appareant: cōpo. ſol. iiii. Si dentes excuſſerit qui in riſu appareant: pro vno ſol. ii. ꝑ maxillari. j. Si plures fuerint per hūc numerū componatur.

Idem. Lex. xxi.

SI quis aurem abſciderit: compo. ſoli. ii. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. xxii.

SI brachiuʒ: aut coxam trāſſforauerit: compo. ſol. ii. Si autē plagauerit: ⁊ non tranſſforauerit: compo. ſol. i. excepta opera: ⁊ mercede medici.

Idem. Lex. xxiii.

SI intra capſum plagauerit: compo. ſol. iii. excepta opera ⁊c.

Idem. Lex. xxiiii.

SI brachium aut tibiam ruperit: compo. ſol. iii. excepta opa ⁊c. ⁊ ſi de ipſa ruptura intra anni ſpatiū ſanus factus non fuerit: vt prius erat: quartā partē precij ipſius domino compo.

Idem. Lex. xxv.

SI manum abſciderit: medium precij ipſius domino compo.

Idem. Lex. xxvi.

SI pollicem de manu excuſſerit: cōpo. ſol. iiii. ſi ſcd̄m digitum ſoli. iii. ſi tertium aut quartū ſol. i. ſi quintum ſol. ii. excepta opera ⁊c.

Idem. Lex. xxvii.

SI pedem abſciderit medi. precij ipſius compo. vt ſupra. ſi pollicem ſol. ii. ſi quintum ſoli. dimidium: reliqui ꝑ quolibet ſol. i.

Idem. Lex. xxviij.

SI battiderit aut percuſſerit: pro vna ferita: ſi vulnus aut liuor apparuerit: compo. ſoli. me/

dium: ſi vo vſq3 quattuor fecerit: compo. ſoli. ii. amplius ferite nõ numerentur.

Idez. Lex. xxix.

SI de plagis aut feritis ſupius ſcriptis aldij: aut ſerui miniſterialis: aut ruſticani: atq3 aldie: ſeu ancille manus: aut pedes: vel qḋlibet mẽbrum qḋ plagatum: aut percuſſum eſt: ſi fuerit ſcideratu3: ⁊ nõ excuſſerit a corpore: componat ac ſi eum excuſſiſſet.

Idem. Lex. xxx.[a]

OMnes vo plage: aut ferite tam de aldijs q̃3 de ſeruis miniſterialibus: ſeu ruſticanis: atq3 aldiis: aut ancillis que euenerit: per hunc tenorẽ: vt ſupra conſtitutum eſt: finiant. ſi autem aliqua dubietas ide fuerit ꝙ euadere: aut citius ſanare non poſſit: tunc medietatem precii de plaga qḋ arbitratum fuerit dñs eius accipiat: reliqua vo medietas ſuſpendatur vſq3 dum cognoſcat ſi infra anni ſpatiũ[b] euadet e poſſit de ipſa plaga: ſi euaſerit qḋ reliquu3 eſt compleatur: ſi autem de ipſa mortuus fuerit intra anni ſpatium (ſicut ſubter annexu3 eſt) componat ꝙ pro plaga acceptum eſt: in ipſa ſententia cõpoſitio mortui computetur.

Idez. Lex. xxxi.

QUi[c] plagas fecerit: ipſe querat medicum: ⁊ ſi neglexerit querere: tũc plagatus aut do

a ¶ Dñs. Que dcã ſũt i.l.in oĩbus.ſ. ti.).pñt h ẽpeti. qd ſi dñs pul plagati to ti accipiat cõpõnẽ e⁹ dubiu3 ſit an ſeruus moritur⁹ ſit ex plaga illa/an vl deat frenũ clare cõpõni ꝺ occiſo? Rñ. nõ. nemo eni vi renunciare hĩs q̃ ignorat vl dubitat ſibi cõpetere. l.mr.ff. ꝺ lof.teſ. ⁊ ar. l.ſi.§. oñpe. C.ꝺ furt. ⁊. ff. ꝺ acq. he. l.claudi⁹. qd ſi fructuarius ſuus vulnerat⁹ ſit ⁊ occiſus iꝗtrũ cõpetat actio fruc. ei ꝗtu3 dño? Rñ. diuidit actio iter eos ⁊ faciẽda ẽ extiã. vſu fru. ⁊ nũ de ꝓfectatis q̃ eis ẽ pſtãda. nõ eni d3 pſtare occiſor duas cõpões al's certas cõpões diuit. nõ poſſum⁹ i pñti ſtatuẽ/ſ3 bon⁹ iud. ex offõ id facit/vt ſit ĩ furto. ar. l. furtiuã. ff. de fur. qd ſi occiſus ſit pigri dat⁹? Rñ. creditori dãda ẽ actio duob⁹ caſib⁹/ vbi.ſ.ꝺbitor nõ eſt ſoluẽdo/ ⁊ vbi litẽ ꝯtẽſtauit. l. q occidit p⁹ ꝑn. ff. ad.l.aql.

b ¶ Anni ſpa. qd ſi poſt anũ? Rñ. idẽ ſi ꝓbatũ fuerit ꝙ de pla. mortu⁹ ſit: nã tpõs anni adijcit q̃ ad pſũpt. ⁊ hec hñt

minus eius inue niat medicū[a]: ꝛ illé qui caput ru perit: aut ſupra ſcriptas plagas fecerit: operas[b] reddat: ꝛ merce des medico per ſoluat quantum per doctos viros arbitratū fuerit.

Idez. Lex. xxxij.

Si quis p cuſſerit ✠ ancillā gra uidam ꝛ abortū fecerit: compo nat ſoli. iii. ſi aūt ex ipſa percuſſu ra mortua fuerit componat eā ſi mul ꝛ quod in vtero eius fuerit mortuum.

Idē. Lex. xxxiij.

Si quis por carium de li bero homíe battiderit (ipſuz q dem qui in cur te eius erit: nam non de caſa maſ ſarij) componat ſol. xx. tantuz eſt vt ipſe porcarius feritas prius nō faciat[c]: aut ſcan dalum non com

locuz tam in ſeruo q̄ in libero. c ¶ Qui. Tam liber q̄ ſerui. a ¶ Medicum. Hoc verum ſi nō ſe defendēdo plagauerit actorē rixe/al's/q2 de plaga non tenet minus q̃ rere me dicū. Sz vtrū q̃re re d̄beat medicuz optimū: an ſuffi ciat me diocrez? Rn̄deo ſi malū me dicū q̃ſi uit/ēt ſi culpa me dici mo riat/tene tur. arg. ff. lo. l. vi deamus. in princ. ꝛ facit. ff. p ſo. l. de illo. ꝛ. ff. de ne. ge. l. naz. §. ꝛ ꝓuius. ꝛ ff. ſi men. fal. mone. dix. l. iij. §. ſi. ſi optimū queſierit nō tenet: ſi ꝟo mediocrē/vī ſatiſfeciſſe. ar gu. ff. de edi. edi. l. ſi qd vēditor. §. ſi. mihi aūt vī vt q̃rere d̄beat medicū in arte ꝑitū/ꝛ tunc ſecu rus erit plagator/lz culpa me dici moriat. arg. ff. q ꝑe. tut. l. ſi. vbi ſatis eſt mrī ſi talē petat tu torē q approbādus vī: ſi ꝟo in culpa ſit eligēdi/nō ſufficit ei ce dere actiones: q2 ꝓprio noie ꝛ culpa tenet: ſed ſi caruit culpa/ preſtando actiones liberetur. b ¶ Operas. Sed quarr debēt iſte ope p̄ſtari? Rn̄deo/diuerſe ſunt

ope extimāde iuuenū ꝛ ſenū ſm q̄ in regione illa frequētat. Sz nunqd plagator admittat/ſi di cat plagato/reddā tibi opas q̄s p plagā ammiſiſti? Rn̄deo/ne quaquā: ꝛ naz q̄nq3 etas/q̄n q3 robur/ q̄nq3 ipſe q̄nq3 arti ficiū faci unt vt nō eedē ope intelligā tur. ar. l. ſi nō for tē. §. liber tus. ff. de ꝯdit. ide. deformi tatis aūt ꝛ cicatri cū rō nō hī. ar. ff. ſi q̄. pau. fe. di. l. ex hac. ꝛ itel ligas exti matione opaꝝ de bere p̄ſta ri/deductis neceſſarijs ſumpti bus: vt. ff. de op. ſer. l. fructus. Itez qd ſi liber/ſuus/vel aīal ex plaga moriat/an ope ſunt p̄ſtā de q̄diu vixerit? Rn̄deo/nequa quā: q2 extimatio dz ſieri d cor pore occiſo/nō de opis: vt ī ſili: ſigs vēdiderit ſeruū vel aīal/ac cepto p̄cio/ammittit opas illius/ ꝛ trāſeūt ī emptorē: ſic dn̄s oc ciſi ꝯſeqt extiationē/vt vēditor d.inū opaꝝ reſpicit occiſorē/vt emptor. ꝛ facit. ā. e. l. xx. ī ſi. vbi p̄ſtat extimatio/hita rōne cōpō nis plage/ꝛ tn̄ nihil d opis p̄ſtī. c ¶ Sigs. Nō faciat. ergo ſi ꝓus

✠ Addita. l. de adhibē te medicū/ vide not. p glo. bart. ꝛ mod. i. l. ſi ab hoſtib⁹. §. ſi vir. ff. ſo. mat. ff. de pe. l. cice ro i ofone. ꝛ leui. xxiiij. c. ꝛ. j. d dā. l. ſigs pcuſ ſerit ācillā. vbi eſt tex. ſilis. ꝛ ab ortiōis po culū ſumēs doloſe/aut prebēs q̄ſr pūiat ſi nō ſequat ab orſio. vide barb. i ꝯſi. xxiiij. iu. ij. parte.

fecerit ſiue cõpoſitione iacebit qui ſe defendebatᵘ/ ſi ſe defen/dat cũ moderamine inculpate tutele: nõ.n.qui percuſſus eſt alapa percutere dꝫ enſe/vel cultello ha/bita rõne pſone defendẽtis e percu/tiẽtis: pone pcuſſum minus potẽtem percutiente non citra inculpata tutela ſi minus potẽs defẽdat ſe armis ꝯ potentiorem/ſʒ videatur ꝯ ſinis.l.ſe quẽ. vbi ſi duo porcarij iter ſe batti/derit cõ/ponant: vñ dicũt quidã ꝙ vterqꝫ ſit in culpa: ⁊ cõcor. ĩ.ti.j.l. ſi qs liber

mittat: nam ſi fecerit plagas: aut feritas arbitrent ⁊ componãtur.

Idẽ. lex.xxxiiij.

Si duo porcarij[a] inter ſe battiderit: aut ſcandalum com/miſerit: ſi plagas aut feritas fece/rint: componan/tur: cum alia culpa non requirat.

Rex Lindpran/dus. lex.xxxv.

Si qs aldi/um: aut al/diam: ſeruũ: aut ancillam battiderit: ⁊ p ipſaʒ battituram ponde/roſi facti ſũt: me/di.preciũ domino eius componat: vel patrono eoꝝ tanqꝫ ſi eum oc/cidiſſet: exceptis plagis ⁊ feritis: ſicut anterius edictum continet.

De homici/diis[b] liberorum hoium. Ti.ix.

Rex Rothar.

Lex Prima.

Si duo aut tres homines: ſeu amplius liberi homicidiũ perpetrauerit: ⁊ vuluerint ſe adunare in vnum: vt componant ipm mortuũ ſicut appreciatus fuerit: ſit eis licẽtia[c] ✠ adunandi. Et ſi/quis ipſorum ſe

homo. ſe defendendo. Sed dic ꝙ nulli debet auferri tutela corporis ſui.l.vt vim.ff de iuſti.⁊ iure.l.quãuis.ff.de acquirẽ.re/rum domi.ff.de itinere actu ꝓ pri.l.veteres. cũ ſi.cũ defenſio brutis aialibus cõcedat.l.j.§. cũ arietes.ff. ſi qua.pau.fe.di.

a Si duo porcarij. Intellige qñ nullus erat actor cõmote rixe: ſʒ vterqꝫ rixabat adinicẽ/vel vnᵘ pcuſſerat/ ⁊ alter vindicit dicã cũ tpis interuallo: vñ quidã ſapiẽs dixit. Ledere ledẽtẽ fas eſt: ⁊ iure receptuʒ: Armaqꝫ in armatos ſumere iura ſinũt.

b De homi.ſ. de pla.⁊ feri. Sʒ qꝛ ex eis inſurgũt o/dia/ ⁊ homicidia ppetran/tur: iõ de hõicidiis tractat. dus tamẽ ꝙ Rothar primus rex non fecit dñã vtrũ homicidium fiat ambulãdo/aut ſe dẽdo/ vel pali/ cuʒ oĩ caſu pſone extimatio pſtãda ſit: vt.ĩ.eo.l.ſi qs alij venenũ: ſʒ hodie alr diſtinguit: vt.ĩ.e.l.ſi qs liber hõ ſe de.⁊.l.fi. ⁊ hʒ ĩ regno iſto obtinet/ nec ẽ nouũ/ vt potes leges ad poſteriores trahant: ⁊ cõ.l.nõ ẽ nouũ.⁊.l.ſʒ ⁊ poſte.ff.de leg.

c Si duo.licentia.q.d.adun

✠ Not. li/cẽtiã adu/nãdi ſe cõ pouende mortis cã ſe ĩ de iure cõi/ an qlibet tenea/tur/ vel vno ſoluẽte/ ce/teri liberẽtur. vide ĩ dixi pᵒ dy. in addi. in regula ra/tihabitio/neo. in.q. pe. de reg. iur.li.vj.⁊ Parid. de puteo in trac. ſind. in verb. iuniria. ⁊ in verbo iu/ramentuʒ officialᵉ.c. ſi pras iu/rauit. ⁊ ange. aret. in tra. male. in ver. au/dream auxiliatoreʒ. in.vj.q.

ſubtraxerit: z nõ potuerit ſe purifi care ſicut lex ha/ bet [a]: ideſt ꝙ nec plagam: nec feri/ taz in ipſo homi ne occiſo feciſſet tunc ſit culpabi lis: vt alij [b] q euz compoſuerũt: z ſi ſe purificauerit ſit abſolut⁹ a cul pa homicidij. Si tamen in conſi/

natio ad cõpoſitionẽ non eſt in neceſſitate / ſed in voluntate. Sed per quẽ fiat adunatio: an reus q̄ret ſibi ſocios: an actor debet oẽs ſocios ſimul cõueni re? Rñ. L. iſta ad ſolatium delinquẽ tiũ facta ẽ / vt lice/ at ſe adu nare ſi vo luerint: z eſſent. n. p̄iudiciũ actori ſi ꝯuenit eos / vt ſe adu/ nent. Et nota / ꝙ lz q̄libet ex ho micidijs teneat̃ inſolidũ / vt hic in tex. ibi / vt alij qui eũ cõpo. e arg. ĩ. de fur. l. ſi plures. tñ beni gne lex agit cũ eis / vt poſſint ſe coadunare / z vni ĩ compo. pre/ ſtare / ſi non ſubtrahit ſe aliq̄s / q̄ñq̃ inficiando / q̄ñq̃ nolẽdo ſe cũ conuẽto adunare: ꝙ ſi cõ uictus fuerit ſolidã p̄ſtabit cõ/ po. vt hic: qđ etiam iure Ro. cõ tingit in fideiuſſoribus. l. ſi du bitat̃. §. ita demũ. ff. de fideiuſ.

a ¶ Lex hz. ſ. iſta. Nã ſtatĩ ſeq̃t / ꝙ nec plagã / nec feritã ĩ ipſo fe ciſſet: z ĩtellige de plaga z ferita de q̄ certũ eſt hoĩez poſſe mori: ceterũ ſi modicaz feritã fecerit: q: tenet̃ de vulnerato: ſol⁹. n. occiſor tenet̃ de occiſo. l. itẽ me la. §. ſi plures. ff. ad leg. acqui.

b ¶ Ut alij. Ergo plures cõuẽti erant: idẽ ſi vnus: vt hic in p̄n. cũ pluralis numerus cõtineat q̄ñq̃ ſingularẽ. Nam intentat̃ actio neg. geſt. z vi bono. rap. et ſi vnum negociũ geſtuz ſit: z vnica res rapta. Itẽ econtra in terdum de libe. homi. exhi. z ſi plures exhibeantur. ꝯtrium tñ reperit̃ iure Ro. vt ſi multi pu/ blicam fraudẽ fecerint / nõ mul tiplicabitur cõdẽnatio / ſed qui libet tenet̃ pro parte. l. ſi multis ff. de public. l. aufert. §. ſi. ff. de iure fiſci. Sed cuz ſemel actor ꝯſequut⁹ fuerit p̄ci um occiſi q̄re iterũ põt illud p̄tẽ a ſe ſubtrahẽ te: z etiã plures ex timatio/ nes ſi plu res ſint ſubtrahẽtes? qđ abſo/ nũ vĩ. Nã ſiue actio ſit p̄ſecuto ria rei: ſiue pene / recepta ab v/ no extimatiõe. Ceteri liberant̃ quãtũ ad id qđ p̄ceptũ ẽ: vt. ff. qđ me. cã. l. ſi cũ exceptiõe. §. ſi. ff. ꝙ vi aut clã. l. ſp. §. ſi ĩ ſepul chro. Ibi itaq̃ alter ec. z. ff. de his q̄ deie. vel effu. l. p̄ceptiõe. Rñ. p̄dicte. ll. loquunt̃ cũ aliq̄s ꝯſequut⁹ ẽ rẽ / aut rei extimatio nẽ q̄ ẽ ĩ p̄trimonio ſuo: ceterũ li/ ber hõ nõ ẽ ĩ p̄trimonio: lz ꝙ ſol uit̃ totũ ẽ pena: vñ recte põt a pluribꝰ plures ꝯſequi penas: z ꝯcor. iu. Ro. vt. ff. ad. l. aq. l. itẽ mela. §. ſi plures. vel forte ꝯti/ git pp penã ĩficiãtis: q: ĩ iudicio ꝯuẽtus voluit inficiari ſe cõmi ſiſſe delictũ: ſi poſtea ꝯuicat̃ te/ net̃ ĩſolidũ / ſicẽ q̄ ꝓprii ſcriptu/ raz abnegãt: vt. C. de nõ nu. pe. auc. ꝯ. z ẽt actio. l. aq. creſcit in duplũ p̄ ĩficiatiõnẽ. l. ide nera. §. hec actio. ff. ad. l. aq. Sz huic ſol. vt ꝯ. ĩ. đ fur. l. ſi plures. vbi q̄ ſubtraxit cõponit ĩſolidũ ſibi nonũ: e. tñ loq̄t đ re q̄ ẽ ĩ p̄trimo. Sol. ĩtelligẽdũ ẽ đ pena q̄ ẽ in octogild / z facta cõputatiõe rei quã actor ꝯſequut⁹ ẽ ab alio q̄ ſe ſubtrahit / cõponit ſibi nonũ.

lio[a] fuerit: compo. vt ſupra ſol. xx. aut de ipſo cō ſilio purificet ſe: ſi potuerit.

Idem. lex. ij.

Si quis[b] dominum[c] ſuum occiderit: ipſe occidatur: & ſi quis eū defenſauerit[d]: qui ipſum dominuz occiderit: ſit culpabilis, dcccc. ſoli. medi. regi: & medi. parētibus mortui. Et qui illius mortui ✝ ad iniuriam[e] vindicandam denegauerit ſolatium: ſi quidem rogatus fuerit: vnuſquiſq; compo. ſol. i. medietas regi: & medietas cui ſolatium denegauerit.

Idem. lex. iij.

Si vnꝰ aut duo tantū abſconſe[f] homicidium perpetra

a Si tamen in cōſilio. Et hoc no. q̄ ſi quis conſilium homicidij dederit/ & ex ipſo ꝯſilio mortuus fuerit ſolum homicidium puniatur in perſonis homicidatis; & tenenturē ꝯſilio qn̄ homicide nō inuenſunt.

b Si quis. ſ. ſeruus/ vel aldius: idē ſi liber; ſed maxie in ſuis/ vel aldijs: q debēt pte poner vitam dñi vite ſue/ & dño in ſidijs mortalibꝰ circūuento auxilium ferre: & corpora ſua opponere ne moriatur/ vel clamando/ vel aliter: alioquin vltimū ſupplicium patitur: vt. ff. ad ſille. l. ij. & C. ad ſille. l. ſiua.

c Dñm. ſ. proprietarium non bonefidei poſſeſſorē/ & ſi habeat vſumfructuz / vel vſum/ vel pignori eum habeat: vt toto ti. ff. ad ſille. Lz fructuarius loco dñi habeatur quo ad acquiſitionem ex re/ vel ex opere ſerui: vt. ff. de ſtipu. ſeruo. l. ſi ſeruus cōis. §. cum ſeruus. Ergo ſi liber homo dominum habens qualemcunq; / & eum occidat: ipſe occidat: ſed quid fiat de bonis occiſoris/ cuz lege iſta nil exprimat? Siquidē ſup illū ambulādo occidat: amittere dz ſubſtantiā ſuā/ ne deterioris cōditionis ſit dñs q̄ aldius occiſus. Si aūt ſe defendendo occidat/ cū alr periculū mortis euitare nō potuerit/ puto ex pen huius legis puniri: alijꝺñt ſimplr delinquērē nō debere amittere bona/ niſi ꝗ lex expſſe dicat/ q̄ nō plz: alijq̄ ſp amittat bōa/ niſi lex aliud ſtatuat: vt. j. de his q ad mor. ſue. iudic. l. j. Ibi pz iudiciū frācor. Item intelligas dñm. ſ. immerentez; ceterū ſi inuenerit eum cū vxore cōmiſcentē/ licite occidit quo ad ius Lōgo. ſecus de iure Ro. vt. ff. ad. l. iu. de adul. l. marito. vel ſi dñs venerit/ vt hoſtis ad patriā delendā; vt. ff. de religi. l. minime. vbi etiam iſto caſu licet filio patrem occidere.

d Defenſauerit. Scilicet receptando in domuz prebendo ei auxilium armorum: ceterum/ ſi in iure defenſauerit allegādo/ vel patrocinando. per. l. ſi ſeruus talem. j. de cul. ſer.

e Iniuriam. De proximis/ ſcꝫ licet/ non de extraneis/ lz publice interſit delicta puniri.

f Si vnus abſconſe. Sciendū q̄ rex Rothar. aliter punit ho/

✝ No. quē ad necem mortui vē dicandam ſuuare debere. de q̄ p By. & q̄ ibi dixi in addi. in regula non ē ſine culpa. in vlti. addi. de regu. iuris. lib. vj.

micidium factum veneno/ aliſer abſconſe/vt hic: z.ꝑeo.l.ſi alij. Sed hodie non habet locum iſte.ll.per l.ſi.ꝭ.co.quoiure hodie vtimur in regno. guine:vt.ꝭ.de inſu.mu.l.ſi mulier. Sed cur puer in vtero conſtitutus in medietate matris tm̄/z non cuz integritate? Rñ. q2 partus/ lʒ viuat/ tñ anteq̄ edaf nō/duz recte vixit:nec homo eē creditur: vt.ff. ad leg.fal.l. in lege.

uerint i barone: libero:ſeruo: vel ancilla: compo. ſol.dcccc. Si vero plures fuerit: ſi ingenuus fuerit:qualiter i gargathangi ✠ ipʒ homicidium cōpo.ſi ſeruus: aut libertus:compo. ipſum moꝛtuuz: vt appreciat[a] fuerit. Et ſi ſpolia de ipſo moꝛtuo tulerit:ideſt pluſ laip cōpo.ſol.lxxx.[a]

Idem. Lex. iiij.

SI iſans in vtero matris ſue nolendo occiſus fuerit ab aliquo:ſi ipa mulier libera eſt: z euaſerit:apprecietur[b]:vt libera ſʒ nobilitatem ſuã; z medi.quod ipa valuit iſans ipſe compo, Nam ſi ipſa moꝛtua fuerit: compo.ipſaʒ ſm generoſitatez ſuaʒ:excepto qui i vtero eius moꝛtuus fuerit: compo. vt ſupra ceſſante faida ꝙ nolendo fecit.

Idem. Lex.v.

SI duo:aut tres homines liberi:ſeu amplius in vnaʒ arboꝛem inciderit: z hominē ſuperuenientem[c] occiderit: aut quod/

a ¶ Soli. lxxx. Cō/tra .ꝭ. de eo qui pecu.in dā. inue.l.ſi. ibi / ſicut qui reo. ec.z.ꝭ.de ſepul.vi. l.j. in ſi. Sol. dicūt qdā ꝙ erant facta q̄ſi religioſa veſtimēta / ideo nō ſit cōpoſitio i octogild: ſed non plʒ/cū locus ſiat rligioſus nō veſtimenta.l. cū in diuerſis.ff. de reli. z l. ſuo alieno.§.ſi. ff. de leg. j. cum ſi. alij/vt ſit in electione agentis/ ſi velit agere furti/ vel ad cōpoſitionem.lxxx.ſol.qđ placet: z electa vna pōt reuerti ad aliaʒ/ niſi plus erat in ea: vt.ff.de ac. z ob.l.qui ſeruū. z.ff.de actio. emp.l.ꝓdia.z vi bo.rap.l.j.

b ¶ Si iſans appreciet. Preciū eſt/ꝙ eſſet fratris de ſimili ſan

c ¶ Si duo,ſup/uenierē. Quid ſi inciſoꝛ in loco inci debat vū nulli ius erat co/meandi: non tenetur.l.qui foueas. ff. ad leg. aqui.niſi de dolo: q2 diui/nare nō poterat aliquē in de tranſituruz.l.ſi putatoꝛ. i ſi.ff. ad leg. aq.l. ſi fideiuſſoꝛ.§.ſi cum debitoꝛ.ff.manda. Si vero erat ius comeandi/de culpa argui pōt/ſi non denunciauerit/aut nō clamauerit/ne tranſiret/vel ſi tam tarde denūciauerit/ vt ſuperueniens precauere non poſſit.d.l.qui foueas.z.ꝭ.de pau.l.fin.in ſi.ibi/pꝫ ſi cuſtodirent.zc.

✠ In gargathāgi.i. ſm qualitatem perſone.l.i.o/mnib9.ꝭ. de plagis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

a ℭ Incidētes arboreʒ.ſ.cū cecidit. Unū ſi alter ex ipſis ſeorſum fuerit/ nō tenef. arg.ſ̄.e.l.j.ibi/ nec plag i.ſ. mortiferā. ſic ergo ſi nullū ictū iterpoſuit/ nō tenef de dāno dato.

icidit gulā/ lʒ raſor fuiſſet in culpa/ tū aſcribif / q ſuppoſuit ſe bātī ſellā loco piculoſo. l. itē mela. in prin. ff. ad. l. aq. cū ergo icisores licite incidebāt: qꝛ forte arbor erat cōis / cur tenētur? Rñdeo ꝛ fateor ꝙ talis inciſio culpāda/ vel reprobāda nō eſt / ſʒ icautaīcīſio eſt reprobāda: ꝙ ſi vtereꝙ piter īcidebāt ꝛ par culpa eſſe vī/ ꝛ pariter tenenf: qđ vī ꝯ. l. ſi ambo. ff. de cōpo. vbi culpe ad culpā admittif cōpēſatio ſʒ ibi dānū ꝯtigit in re cōi/ hic ex pte vni⁹ tm̄.

✠ No. incidētes arborē homicidiū vel dānū inter ſe corpe dēre ſed ō iure alio mō diſtiguif: vt l. ſi putator. ff. ad l. aq.

libet dānum ſecerint: tūc incidentes arborē [a] ✠ quanticūq; fuerint: ipſuʒ homicidiū aut dānuʒ pariter compo. ꝛ ſi caſu faciente ab ipſa arbore aliqs ex ipſis qui inciderit mortuus fuerit: ſi duo fuerint college: medietatem precij reputetur illi mortuo: ꝛ medietatem reddat parentibus college [b]: ꝛ ſi plures fuerint: eodē modo portio vna reputetur illi mortuo: ꝛ quanticūq; fuerint ſimilr reddant ſūmam precij: ceſſāte faida: eo ꝙ nolēdo fecerint.

Idem. Lex. vi. [c]

SI qs alij venenū ad bibēdum dederit: ꝛ qui accepit mortuus fuerit: precium mortui ſm q̄litatē pſone in integꝝ cōpo.

Idem. Lex. vij.

SI ſeruus [d]: aut ancilla venenuʒ alteri dederit ad bibēdū: ꝛ qui accepit mortuus nō fuerit: cōponat dñs ſerui: vel ancille medietatē precij ipſius q̄ſtum ipſe valuerit: qui accepit: ꝛ p oīa ipſe ſeruus vel ancilla in ipſa compōne p q̄ʒto appreciatus fuerit ad occidendū tradatur: ꝙ ſi ille mortuus fuerit:

b ℭ Collegę. Di ꝛ videf/ cur vnus de morte alterius icisoris teneri debeat/ cū ipſe videbat piculū/ ꝛ nō debat ei denūciari tanꝗ ſcie ti. d. l. q foueas. itē q morboſū aial ſciēs emit ſibi imputari dʒ. l. ſi tñ. §. ci q. ff. d̄ edi li. edi. itē nō vr igrās q ſciuit/ nec ō buit certiorari q non igrauit. l. j. in ſi. ff. d̄ act. emp. ꝑterea/ ſi vēditor dicit aliqd adeſſe in re vēdita/ vel abeſſe/ nō tenebif. l. ea que. ff. de ꝯhē. em. ꝑterea/ ſi raſor radebat vbi ludebaf/ ꝛ manus raſoris pila pcuſſa ſit/ ꝛ

c ℭ Si qs alij. Hec lex hodie nō tʒ p. l. ſi. j. c.

d ℭ Si ſeruus. l. iſta ſilr nō tʒ: ꝛ vī ꝯ reg. ſ̄. traditā/ vt ſuus teneaf i medietate ei⁹ qđ liber tenef: vt. ſ̄. deſcā. ꝛ cōp. ſiqs liber hō ſe. ſʒ hec itelligēda

tūc dn̄s ſerui: vel ancille ipſuꝫ moꝛtuum integꝝ cō/ponat: ſic tn̄ vt ſeruus: vel ancil/la in ipſa cōpoſi/tione ꝓ q̄ꝫto app̄ciat⁹ fuerit ad occidēdū tradat: ⁊ nl̄la ſit redēptio: aut excuſatio ī moꝛte ſerui vel ancille.

Idem. Lex. vi.

Si hō̄ occi/ſus fuerit li/ber: aut ſeruus: ⁊ de ipſo homicidio compoſitio facta fuerit: ⁊ ꝓ ampu/tanda inimicitia ſacr̄a preſtita fue/rint: ſi ꝯtigerit vt ille qui cōpōnem accepit: reuindi/candi [a] cā occiderit hoīem de parte de qua cōpoſi/tioneꝫ acceperat: iubemus vt ipſam in dupluꝫ reddat parentibus: aut dn̄o ſerui: ſiſi modo de plagis: aut feritis: qui poſt cōpōnem receptā reuindicare tēta/uerit: vt in duplū qd̄ accepit reſti/tuat: excepto ſi hoīeꝫ [b] occiderit componat: vt ſu/pꝛa in integꝝ.

Idem. Lex. ix.

Si magiſter comacinus cū collegis [c] ſuis domum ad reſtaurādaꝫ [d] vel fabꝛicādam ſuꝑ ſe: placito finito de mercede ſuſcepit [e]: ⁊ ꝯtigerit aliquē ꝑ ipſam domū: aut mām: aut lapide lapſo moꝛi [f]: aut qdlibet dānū fie/ri: nō reqrat̄ [g] domino cuius do/mus fuerit: niſi magr̄ comacinus cū ꝯſoꝛtibus ſuis ipſuꝫ homicidiū: aut dānum cōpo. cū poſtq̄ꝫ fabulā firmatā de mercede ꝓ ſuo lucro ſuſcepit: nō īmerito ſuſtinet dānum.

ſunt vbi mera pe/na eſt/ nō vbi rei ꝑſecutio ve/nit preſtanda.

a ¶ Si hō̄ reuindi/cādi. lex iſta loquitur ſm̄ q̄ſ dā/ vbi ho mic. i ſili⁹ b⁹ pſonis fem̄ eſt cā vindicte: qd̄ idē eſt de plag. ⁊ fe. reuidi cādi cā fa ctis p⁹ cō po. acce/ptā/ q̄ſi tu plū reddē/re ſtatutū ſit: nā ſi ī piſilib⁹ lo q̄ret̄, potſ⁹ expediret actoꝛi ac cipe q̄n̄q3 ſimplū q̄ȝ duplū: nī pl⁹ vꝫ ſimpla cōpō ī pla. aut ſli. cōmiſſo ī hoīe li bo q̄ȝ du/plū ꝓ ſeruo. itē maioꝛ pena eſt ſimpla preſtita ī plaga/ vn de oſſa ex eunt/ q̄ȝ

dupla econtra. Alij di/cūt. l. iſtam gn̄alem/ vt loquat̄ etiam in ſimili/bus/ ⁊ ſi in electione agētis velit accipe ſim/plū iuxta q̄litatē delicti/ an duplū ei⁹ ꝓſolutū ē.

b ¶ Excepto ſi hoīem. h̄ qn̄ hō ē occiſus cā vidī dicte/ foꝛte ꝓ plag. q̄ ca ſu magis expedit acci/pe preciū moꝛtui/ q̄ȝ du plū iā preſtituꝫ: ⁊ hec lr̄a vī annuere/ vt de ſilib⁹ loquat̄: ſꝫ hec oīa ītelli gas/ excepta pēa ꝑiurij ꝓ q̄ manū dꝫ āmittere: q: qn̄q3 lꝫ redire/ qn̄/q3 nō: vt not. ī. de piur.

c ¶ Si magr̄ cū collegis. i. ſocijs/ q̄s ipſe duxerit pro ope complendo.

d ¶ Ad reſtaurādaꝫ. Ut qn̄ ꝯuenit domū reſice/re/ vl̄ d̄ nouo fabꝛicare.

e ¶ Suſcepit. Siue ꝯue nit de mercede/ vt ſuis ſumptibus domū edifi/caret/ ſiue aliter.

f ¶ Moꝛi. ſ. culpa ma/gr̄i/ aut ſocioꝝ qui ma le fabꝛicauit/ aut male machinā ligauit: ceteꝝ/ ſi ſubito tāta ſit vis vē toꝝ vt muꝝ ⁊ machinā ac lapides bn̄ compoſi tos rumperet. l. queād modū. §. iteꝫ labeo. ff. ad. l. aql. ſed an magr̄ teneat̄ de leuiſſima cul pa: Certe in actione lo cati venit leuis ⁊ lata culpa: vt inſti. loc. §. pe. ⁊. ff. cōmo. l. ſi vt certo.

§. nunc videndum. ſi hō agat̄ ꝑ lapſum lapi/dis/ vel murū cadētis/ de leuiſſima tenet̄ que venit in. l. aquilia. vt. ff ad. l. aq. l. in lege. la. y. ⁊. l. ſi ſeruus. §. ſi ex plauſtro.

Idem. Lex.x.

SI quis magiſtrum comanciuz vnum: aut plures rogauerit [a]: aut conduxerit [b] ad operam dictandaz: aut ſolatiuz diurnum preſtādum īter ſuos ſeruos ad domum: aut caſam faciendā: & contigerit per ipſam caſam aliquem ex ipſis comacinis mori: non requiratur ab ipſo [c] cuius caſa eſt: naz ſi cadēs [d] arbor: aut lapis ex ipſa fabrica: & occiderit aliquez extraneum: aut aliquod damnum fecerit non reputeſ culpa magiſtro: ſed qui cōduxit ipſuz damnum ſulſineat.

Idem. Lex.xi.

SI quis operarios conduxit: aut rogauerit in ope

a ¶ Nō regraf. Hoc verū qñ dñs elegit pitū & approbatū in exercitio: vt.ē.de pla.ſer. &.ff.qui pet. tut.l.ſi. &.ff.loc.l.videamus. in prin. vbi aūt ſuis ſumptibus magr̄ edificare cōuenit / dñiū mãe trāſfert: vt.ff. loc.l.itē ſi ꝑcio. §.cū inſulā. ſz quo titulo tranſit dñiū mãe cū nō ſoleat locatio dñiuz mutaē. l. nō ſolet. ff. lo. &.l. rei.ff.cōmo. Rñdeo / magr̄ nō locat mãz / ſz faciēdi opa necitatē ſuis ſūptibus: dñium autez mãe tranſit extra cōem regulā.ſ.ri.locatōis.poſſet tñ q̄ri ſi magr̄ tignum in ope poſitū vſucapiebat / vt ꝯ. ꝯtinuētur eius tp̄i cū tpib⁹ dñi domus? Rñdeo / ꝙ ſic: lz dñs nō poſſidebat rez ꝑ ſe / & ſeparatim: poſſidet tñ cū aliis rebus vt.ſ.l.nā origo.ff. qd̄ vi aut clam. & cōplebiſ vſucapio.ti.ꝓ ſuo.nō eo quo magr̄ vſucapiebat.l.rez mixtura.ff.de vſucap. &.l.hoiem.ff.ꝓ ſuo. ſed hec. q: potius ad ius ro. q̄ ad long.ptinet: q2 vſucapio trienalis / ſiue lōgo.non invenitur.

b ¶ Siqs rogauerit.ſ.gratis.

c ¶ Cōduxerit.ſ.mercede ꝯſtituta in pecunia numerata / alīē nō eſt ꝓ̄a ꝯductio / ſicut nec vera vēditio: vt inſti loca.j.rñ. &.ff.de ꝑo.l.j.§.ſiqs ſeruuz. idez puto ſiqd aliud loco pecunie interueniebat.

d ¶ Ab ipſo. Ad q̄ ergo regraſ mors cōmacini? Rñdeo / ab eo qui ī culpa de prebēditur: nā ſi ab altero comacino lapis male fabricatus ſit: cuius cā comacin⁹ mortuus ſit / regraſ ab eo: vt.ff.ad.l.aql̄.l.ſi ſuus. §.ſi ex plauſtro.

d ¶ Nā ſi cadens. Hic mutat caſum / & loqtur vbi nulla inueniſ culpa magrox: ſed dñi domus / aut alicuius oparij a dño impoſiti ad arborez figendā in terra / aut in caſu lapidis ex fabrica cadētis: ſi ꝓo ceſſat culpa magr̄i / ceſſat quoꝗ culpa dñi domus / ſi forte vitio ſoli ꝯtigit: q2 ſolū ceſſit / aut ſubtraxit / ſicꝗ ſi murus / aut lapis cecidit & dānum dedit / tūc ēt dño ſoli īreputaſ: nā ſicut qñ aīal dānuz dat / teneſ dñs / lz abſꝗ ſui culpa & aīalis: q2 paupies eſt dānum ſine iniuria faciētis datū: vt inſti.ſi quad.pau.fe.di.in prin.&c

ſic in ſolo e parieteꝫ concordat
iu. ro. nam dñs domus minātis
ruinam / tenet cauere de dāno
infecto. l. cū emptor. §. ſi agri. e
l. pretor ait. ⁊ . l. fluminum. §.
item vi-
deamus.
in hoc tū
differt :
nam iur.
ro. nō te-
net dñs
vltra no-
xe dedi-
tioneꝫ: iu
re autem
long. te-
net oino
dānuꝫ re
ſarcire : ſic
e ſi do-
mus / vel
ager dā-
num de-
derit: ſed
obſtare vl
deſe: nam
ſi ager / vel
domus ſu
mergat /
caſu for-
tuito acci
dit : ſed ē
verum in
cōtracti-
bus / ſe-
cus ſi in
dñio : qꝛ
fortuitus caſus nō excuſat / per
ſupradicta.

a Siquis. caſu faciente. Hoc
verū / ſi culpa precedit caſum: qꝛ
tunc ſecus. l. fuit. §. nam e ſi ſer
uum. ff. commo.

b Si maritus. Sciēdū ꝙ pluri
bus caſibus vxor p. l. meret mo
ri: vt. ſ. de male. e pu. cri. colligi
pōt / non aūt mariti / niſi iuenia

tur in adulterio / e forte / ſi ī mor
tis cōſilio: v t. ſ. de cōſi. mor. l. ſi.

c Mille ducētos. Quidā dicūt
hodie locū nō eſſe huic. l. nā ſi eā
ſupambulando occidat / debz oēm
ſubſtātiaꝫ
āmittere:
vt. j. e. l. ſi
defenden
do. alij di
cūt. l. hāc
e ſe. logī
mulieri-
bus occi-
ſis: illā ēo
in hoie oc
ciſo: e pt
hec ſnia de
fendi : nā
de mulie-
re occiſa
iam erat
cautū. ar.
ff. de pe. l.
ſanctio. e
ff. de ver.
obli. l. ſti-
pſones cō
modiſſi-
muꝫ. vbi
gñalis pe
na / ſeu
cēa nō pti
net ad e-
as q̄ ſpā-
liter ſunt
enumera
te. idē in alimētis e cibarijs le-
gatis: qꝛ is cui ſpālr aliqd lega
tū eſt / nō admittit ad petitioneꝫ
legati. l. alimēta. §. baſilice. ⁊. l.
ſtichus. ff. de ali. e ci. leg. ego aūt
puto. l. hāc corrigi p inferioreꝫ /
lꝫ p̄dicta ſnia eleg. is e ſubtil ſit.

d Et ſi filios. Idē e ſi filias vel
nepotes / vel alios deſcēdētes: nā
in ſucceſſionibus nepotes filioꝫ

ra: ⁊ caſu facien-
te [a] : contigerit
vnum ex ipſis :
aut in aqua mo
ri : aut fluminis
percuti: aut ven-
to / arbore mota /
occidi: aut ꝓpria
morte mori: non
requirat ab ipſo
qui cōduxit : aut
rogauit: tantum
eſt vt per ipſius
factum qui con-
duxit: aut roga-
uit: aut per homi
nem eius nō mo
riatur: ⁊ ſi a quo
cunqꝫ vnus eo-
ruꝫ occciſus fue
rit: aut leſus fue-
rit : ipſe compo-
nat geum occide
rit: aut leſerit.

Idem. Lex. xij.

Siqs mari
tus [b] vxo
rem ſuaꝫ occide
rit immerentem
per quálibet oc-
caſioneꝫ que per
legem nō ſit me-
rita mori : com-
ponat ſoli. mille
ducentos [c] : me-
dietas illis parē
tibus qui ad ma
rituꝫ dederint ⁊
mundium ſuſce-
perint : ⁊ medie.
regi : ita vt per
actores regis di
ſtinguatur : ⁊ pe.
nas ſupraſcri-
ptas compo. ⁊ ſi
filios [d] de ipſa

muliere habuerit legitimos: habeāt filii morgicap[a]: phaldephiuz matris: ꝛ ſi filios de ipſa nō habuerit: reuertatur ipſa facultas ad parētes q̄ eā ad maritū tradiderūt: ꝛ ſi parētes non habuerit: tūc ipſa compo. ꝛ predicta facultas ad curtem Regis perueniat.

Idem. lex xiii.

Si quis puellā aut mulierē liberā p qualibet occaſionez occiderit cōpo. ſol. mille cc. mediet. parētibus eius ad quos mūdiū[b] decea ptinet: ꝛ medi. regi: ꝛ ſi parētes non habuerit: tūc ipſa cōpoſitio in integꝛ ad curtē regis ꝑueniat: ſic tamē ſi aſto ✠ aīo .i. voluntarie occiderit.

Idem. lex xiiii.

Si mulier maritū ſuuz occiderit[c]: ipſa occidatur: ꝛ res eius (ſi filiū nō habuerit) parētes mariti habebunt in ptāte.

Idem. lex xv.

Si ſeruus regis mori fecerit: decernimus

appellatiōe ɔtinentur. l. liberoꝝ. ff. de v. ſig. totiēs eni. ll. vtuntur ſupꝛalibus noibus quotiēs id q̄ quo ſit velūt ad alios ptinere: vt. d. l. ꝛ hec/ ſi cōes filii ſūt. qd ſi mulier hēat filios ex alio mrīmonio? Iuſtū vr̄ vt ꝛ illi veniant ad ſucceſſionē/ cū ẜm nos filii ſcd̄i mrīmonii nō excludāt filios pri mi matrimonii. Quidaʒ tn̄ ſerieʒ lr̄e ſequētes ſolos cōes filios admittūt/ qbus deficiētibus/ dotātes de iide curteʒ regis. qd ſi nupſit a a pie relinquēte poſt ei᷒ mortē filiū/ ꝛ ſic frēʒ mulieris nō ſuccedit ꝓputo/ lʒ ɔ̄ lr̄am videatur pximos parētes mulieris nō excludi p curtē regis: vt. j. de ſuc. l. j.

a ℭ Morgicap. No filios venire ad ſucceſſionē mr̄is i morgicap ꝛ phaldephiū/ a cōpōne tn̄ excludunt. facit. j. de adul. l. ſi dixerit. ꝛ ēt pr̄is occiſi filie ad cōpōnē nō veniūt/ eo ꝙ faida leuare nō pn̄t/ filii aūt cōes nō eſt mirꝫ ſi a cōpōne remoueantur: qꝛ eam pri nō auferrēt: ꝛ qꝛ necē mr̄is ɔ̄ prem vēdicare nō pn̄t/ hec ꝛ ceſſat i filiis alterius mr̄is/ ꝛ recte pn̄t vēdicare necē defuncte mr̄is ꝛ faidā leuare: ꝛ ſiqs dixerit filios defūcte mr̄is ad cōpōnē venire/ forte nō errabit. ꝛ ex hac l. ſumitur ar. ꝙ mulier dn̄a ſit morgicap/ ꝙ ſtāte matrimōio/ qḋ qdaʒ negāt dicētes/ ꝙ ſtatutū eſſe in odiuʒ occiſoris mariti: ego autē de plano cōcedo. ar. auc. ꝑmiſſa. C. de dona/ tio. ante nup. ꝛ no. j. de his q̄ ari. i vr. dā.

b ℭ Siqs ad quos mūdiū .i. mūdualdi i vniuerſaʒ hr̄ditatē mulieris occiſe ſuccedūt Sūt eni ꝑſone q̄ mūdualdos excludūt/ vt pr̄/ fr̄/ ꝛ ſorores: vt no. j. de ſuc. l. ſi ſorores. alioqn nō eſt rō cur mūdualdus excludat in cōpōne legitimos ſucceſſores mulieris.

c ℭ Si mulier occiderit. Nō furtiue mortis/ alioqn bona nō ꝑ/

ꝗ Sic tn̄ ſi aſto. No. q̄ verbo aſto aīo .i. voluntarie accepi. q̄ q̄ vid̄ ꝑ gl. i. c. j. §. ſi ruſtic᷒ in v̄. q̄ volūtate. q̄ pa. ren̄. q̄ att. iſtū tex. i. l. ſiqs alius aſto aīo appellauerit. j. q̄li. qs ſe ꝓ fen. ꝛ. l. i. ꝫ īcēd. ꝛ q̄ dāno dato ꝛ iniu. ſʒ iure ro. dī. ſʒ gl. calūni.

vt cõponat ipſam pſonã ſicut appre ciata fuerit: ⁊ ſer/ uus ipſe ſup foſ/ ſaȝ ipſius mortui appẽdat: vt in eo vindicata deſ: ⁊ ſit cauſa finita.

Idem. lex.xvi.

SIqs ſculda ſiũ.aut acto rem regis occide/ rit: vtilitatẽ regis faciẽte: appreciet ꝑ libero [a] hoie: ſi cut in edicto legit: ⁊ parẽtibus legiti mis cõpo.excepto ꝙ in curte regis q eũ occiderit: com/ po. ſoli.lxxx. ⁊ ſi eũ battiderit: aut ligauerit: ſili mo/ dõ cõpo.ꝑ libero hoie ſm nationeȝ ſuã: ſicut in edicto ꝯſtitutum eſt: exce pto in curte regis ꝑ culpa cõponat lxxx.ſoli.

Idem. lex.xvij.

SIqs hoiem liberuȝ caſu faciẽte nolẽdo oc/ ciderit: cõpo. ſicut appciatus fuerit: ⁊ faidas nõ regra tur eo ꝙ nolendo occiderit.

Rex Liudpran/ dus. lex.xviij.

SIqs longo bardus a b aliquo hoie: qđ deus auertat: in/ terẽptus fuerit: ⁊ cã ſm legẽ ad cõ/ põneȝ venerit [b]: ⁊ ipſe q occiſus eſt filiũ maſculũ non reliqrit: qȝqȝ filiã inſtituiſſemus he redeȝ ſicut maſcu los in oẽm ſubſtã tiam pr̃is: aut ma tris [c]: ipſam tñ cõ põnẽ volumus vt accipiãt parentes eiuſdẽ ꝓpinq q oc ciſus fuerit: illi' q ꝑ

Veniſſet ad parẽtes mariti: ſȝ vi derent/ vt hĩ.j.e.l.ſi.qd ſi mu lier iſicieſ ſe occidiſſe/ nũqd ſiat pugna? Rñdeo/ minime/ ſm q̃ſ/ dñ.ar.j.q̃.qs ſe dſen. de.l.qbuſ cũqȝ. ⁊ ȝ maritus poſſit pu/ gnã indi cere đ cõ ſilio facto de eius morte / ȝ ꝓuilegiuȝ eſt mari/ tale i ei' vita / qđ ad vides eius non trãſit: mi hi añt vi ſi de furti ua morte queraſ ꝯ riũ: vt.j. e.l.ſi.

a ¶Siqs. ꝑ libero. nõ ꝙ ſer uus fuiſ/ ſet. ſȝ ne augeatur cõpõ ⁊ ꝓ/ ſteſ du// plũ: q ꝛ re giã vtili/ tatẽ facie bat: nam ꝓncipalr ad regeȝ nõ ꝑtinȝ/ iõ nõ dȝ duplica/ ri: vt no. ĩ.de ſcã. ⁊ cõpo.l. oẽs ſuo. ſcõario enim ꝯ regeȝ deliqt/ iõ

cõponi dȝ ſol.lxxx.idẽ ſi battide rit/ aut ligauerit p.ſ.dicta.

b ¶Siqs venerit. Hoc/ iõ q ꝛ nõ de oi homicidio ſit cõpõ: vt.j.đ fur.l.ſi liber aut ſuus. ⁊ ſi fue/ rit occi// ſus ĩ ad/ ulterio.

c ¶ Aut mr̃is. Vr ꝯ.j.đ ſuc ceſ.l.v. ⁊ ſe.in qb' ſoro: ve/ nit ad ſuc ceſſioneȝ cuȝ ſilia/ bus . ſo/ lu.qđam dñt / ſilie ſuccedũt in dictaȝ ſubſtan/ tiam pa/ tris.i.vni uerſam : vt in ſili herditas eſt ſucceſ ſio i vni/ uerſũ ius defuncti: nõ tñ i to ta: nã cũ in mun/ dium nõ ſuccedat: ego autẽ puto pre dictas le ges cor/ rigi ꝑ le/ gem liud prandi . j. de ſuc/ ceſſioni . cuius lex iſta facit mentionem.

caput[a] ſuccede-re poſſunt: q2 fi-lie eius eo ꝙ fe-mineo ſexu eſſe ꝓbantur nō poſ-ſunt ipſam faidā leuare ✠: nō pro-ſperimus: vt ip-ſam compoſitio-nem non recipi-ant: niſi vt ſupra diximus, ꝓſati pa-rentes: ⁊ ſi ꝓpin-qui non fuerint: tunc med. de ipſa compoſitione ſu-ſcipiāt filie eius: ſi vna: aut plures fuerint: ⁊ medi. curtis regia.

Idem. Lex. xix.

Siqs liber homo ſede-fendendo liberū hominem[b] occi-derit: ⁊ ſi proba-tum fuerit[c]: ꝙ ſe defendendo libe-rum hominē oc-ciderit ✠ ſic eū cōpo. ſicut in an-teriori edicto cō-tinet[d] quod Ro-tharius inſtituit.

✠ Not. fe-minam cō-poſitionez recipē nō poſſe: q2 a non poteſt faidam le-uare: vt p glo. ⁊ ocn ſu. c. i. §. h aūt. in ver-bo legib⁹. q fru. dā. poſ. ⁊ diri aliquid. ē, in prefati uncula no-ſtra. ⁊ in c. vno. dñ murus/vel alſ imper-fectus.

✠ Notā quē nō te-neri de ho-micidio ſi ob tutelā ſui corpo-ris filiorū ſuoꝝ vxo-ris/vel al-terius pſo-ne ꝯiūcte/ aut etiam rerū. not. gl. i. c. j. §. ſi qs aliū. in ver. vi-tam. de pa-ce tenen. ꝗ alle. tex. in l. ſi cuiuſ-ꝗ. j. de his q ad pala-tiū ſre con-temp.

Et no. ibi: ⁊ l3 filie ſuccedant ſi-cut maſculi/non tñ in compoſi-tione: nā femine faidaz leuare non pñt: pertinet ergo cōpoſi-tio ad maſculos ꝓpinquos et minores ſed pone aliquam parētē eē ad quez tota com-poſitio/ vel pars ptineat/ ⁊ poſt pe-tit ē cōpo-ſitionem decedat ſolas fili-as relin-quēs he-redes/vt ex-eos. Nūquid ad eos tranſmit-tat p eti-tionē cō-poſitio? Rńdeo nequaqꝫ p ſupradictaz rationē: erūt ergo aliī parētes proximi/l3 ſint vlterioris gra-dus: extranei aūt nō veniūt/ qui per caput ſuccedere non pñt/ſecus in cōpoſitione plaga-rum in quibus faidā leuare lo-cum non habet: vt nota. ſ. de plagis/⁊ compo.

a ¶ Per caput ſuccedere. ꝯ. j. de ſuc. l. ſi fuerit. lā. ij. vbi nālis ve-nit ad cōpoſitionem. ſol. lex iſta Liudprandi eſt: ⁊ ſm eū nāles veniunt ad ſucceſſionem: ⁊ per ꝯñs ad cōpo. ⁊ pñt leuare fai-dam ſicut legitimi/quod hodie ſublatū eſt/vel dic/ꝙ ibi/nālis mortuus fuerat/non mirum ſi venit ad cōpoſitionem: hic aūt occiſus ſuit legitimus/ ideo ſo-li legitimi ad con po. veniunt.

b ¶ Siquis liberū hoīem. ſ. ma-ſculuz: de mulieribus. n. ē. cau-tum eſt/vel trahunt ad iſtā/vt pote ad poſterio-rem: nec eſt querē-duz ſi ſer-uus libe-rum occi-dat: quia l. ſeqnēs de his di-ſponit.

c ¶ Pro-batū fue-rit. i. ab homicida ⁊ ꝓbatio-de bz fieri tribus te-ſtibus: vt j. eo. l. de homici-dio: ſ3 an duo ſuffi-cerēt? Rē-ſpondeo nequaqꝫ: nā pro ſim-plicitate probatio triū teſtium requiritur/ l3 generaliter duo ſufficiant: vt. ff. de teſti. l. vbi. Itē quid ſi a parte actoris ſint duo teſtes deponentes homi-cidium in ſimplicitate facti/nū quid ſtabitur eoꝝ teſtimonio? Rńdeo tres teſtes neceſſarios eſſe/ne deterioris ꝯditionis ſit reus ꝙ actor. arg. l. arrianus. ff. de actio. ⁊ obli. ⁊. ff. de pe. l. penul. ⁊ de reg. iur. l. fauorabi-liores. ſed forte aliter dici pōt: vt. ff. de reg. iur. l. non debet.

d ¶ Continetur. Ut componat eos: ſed ꝯdicit iuri Ro. l. vt viz. ff. de iuſti. ⁊ iure. ⁊ iuri Lōgo. vt. j. de agreſſ. in vi. fac. l. ſi pro quacunqꝫ

quacunq; cauſa: ⁊.l. relatum. Quidam pro ſolu. diſtinguūt: vt ſi propter rerum violentias cōmittant debet fieri defenſio cuz moderamine inculpate tutele.l.j. ibi ſe defendendo liberū occiderit tenetur ad.v. vel loquit̕ vbi poterat apprehēdere/⁊ periculum euitare/⁊ maluit occidere nam tenetur.

Nam qui ſuper aliuz [a] ambulauerit: ⁊ ſic eū pro quacunq; cauſa occiderit: omnez ſubſtantiam ſuā amittat: ⁊ habeant eam heredes ipſius q occiſus fuerit in hoc ordine: ita ſane vt ſi minus ipſa ſubſtantia homicide quaz antiqua cōpo. erat: aut non: niſi tantuz: tunc res ſuas perdat ipſe homicida: ⁊ perſona eius tradatur [b] ad propinquos defuncti: nam ſi amplius habuerit ſubſtantie q̃z ipſa cōpoſitio anterior erat: amittat omnes res ſuas ⁊ accipiāt hr̃des mortui in antiqua: tātum quantuz antiqua compo. fuerat: ⁊ qd̕ ſuperfuerit habeat curtis regia: ⁊ med. heredes d̕functi: ⁊ ipſe homicida aīam ſuā liberet.

Idem. Lex. xx.

Si ſeruus cū voluntate [c] domini ſui hominem liberum occiderit: ⁊ probatum fuerit: tunc dominus eius omnes res ſuas amittat in eo ordine ſicut ſupra

C. vñ vi. Si autez rōne perſone defenſio q̃modo li debet fieri pōt. Sed hec diſtinctio reprobatur. ff. ad legem aquili. l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ⁊ C. ad. l. iul. de vi pu. l.j. ⁊.l. q̃niaz. ⁊.l. fu. tabu. nocturnum furem occidere permittit/ſi cū clamore fiat: diurnū aūt ſi telo ſe d̕fendat/ vel q me ferro agrediatur occidā non videbo iniuria occidiſſe/niſi cum potuiſſem deprehendere: mihi vī/vt ſi actor cōmote rixe aliuz ſe defendendo occidit: tunc dz cōponere. v. vt.j. eo.l. ſiquis ex leui cauſa. ⁊.l. de homi. vel dici pōt/q̃ lex iſta loquatur in ſcandalo/⁊ in rixa iam mota/ſi q̃s poſtea currat, ad feriendum/⁊

a ¶ Super aliuz. ſ. rixātē ſimplicit̕ tūc homicida ammittit ſubſtantiam ſuam detracto. v. prius p̄ heredib⁹ defuncti.

b ¶ Tradat. Nō q̃d ad occidendū/ vel ad ſeruiendū: iuxta diſtinctionem.l. ſi q̃s liber homo.j. de furtis. Reſpondeo ad occidenduz nō ad ſeruiendūz: qz nō inuenit̕ q̃d deſit compoſitioni que pſtāda eſſet/vtrū tradatur in perpetuum/vel ad tp̄s/⁊ patet.j. ibi/⁊ homicida aīam ſuaz liberet. Siquis aūt dicere voluerit contrarium dicat liberet animam ſuam. ſ. a iugo ſeruitutis.

c ¶ Si ſeruus cum voluntate. ſ. expſſa/ſiue iuſſu/quo caſu perinde eſt/ac ſi dñs feciſſet: vt.j. eo.l. hec autem rei veritas. ⁊.j.

annexum eſt: ⁊ ſi dominus eius negauerit[a]: ꝙ ipſius conſilium factum non fuiſſet: purificet ſe ad legem Dei[b]: ⁊ cõponat ipſuz mortuum ſicut antea fuerat ꝯſuetudo: ⁊ ipſe inſuper ſeruuz tradat in manibus parentum defuncti.

Idem. Lex. xxi.

Recolimus[c] qualiter iaz ſtatuimus: vt qui hominẽ liberꝫ occidere preſumpſerit: res ſuas in integrũ perdat: ⁊ qui ſedefendendo liberũ hominem occiderit: compo. ſm qualitatez pſone. Nũc autẽ ſtatuere preuidimus qũo ſit ipſa quantitas cõſideranda. Conſuetudo enim eſt: vt p minima perſona que exercitalis homo inuenitur eſſe. cl. ſol. cõpo. ⁊ pro eo ꝙ primus. ccc. ſoli. De caſindũs vero noſtris volumus: vt quicũꝙ ex minimis occiſus fuerit in tali ordine p eo ꝙ nobis deſeruire videt. cc. ſol. fiat cõpo. maiores vero ſcdm quales pſone fuerint: vt in noſtra ꝯſideratione: vel ſucceſſorũ noſtrorum: debeat permanere: qũo ipſa compoſi. vſꝙ ad ccc. ſol. dbeat aſcẽdere.

Idem. Lex. xxij.

Si quis liber homo i terra aliena reſidens libellario nomine homicidium fecerit: ⁊ fuga lapſus fuerit: tũc ille cuius terrã ipſe homicida laborauerit: aut inhabitauerit habeat ſpacium menſis vnius ad ipſum hominem perquirẽdum: ⁊ ſi eum in

de agreſ. inui. fac. l. relatũ.

a ¶ Negauerit. qd ſi eo ſciẽte factuz fuiſſet? Reſpondeo ſi phibere nõ potuit/ nõ debet domino imputari/ ſecus ſi potuit: naz iure Ro. ſciẽtia p patiẽtia imputaẽ l. ſciẽtiã ff. ad le. aqui. ⁊ l. i delictis ff. de noxa. Sed non deb; pñri patientia ſicut iuſſus: aliud eſt enim ſeruũ pati delinquere/ aliud; actorem delicti exiſtere. l. i omnibus. ⁊ l. ex duobus. i fi. ȷ. reſpõ. ff. de noxalibus.

b ¶ Ad leges Dei. ſ. euangelicam: ⁊ pſtare debet dominus ⁊ ſuuz tradẽ in manibus parentũ defuncti per. vl cõtra. ſ. e. l. ſi ſeruus aut ancilla. Sed hꝭ loquit de homicidio facto ſuperambulando/ ibi veneno.

c ¶ Recolimus. Nec lex nõ cõtinet ambiguitatem / ſed tantũ extimationes hominũ diſtingui/ e põt inde ſumi argumẽtuʒ pro ꝯſuetudine.

venerit habeat licentiã ipſum hominem quãuis liber ſit cõpꝛehẽdendi: ⁊ tradẽdi ĩ manu illius cui fecerit homicidiũ: ⁊ ſi hoc nõ fecerit dare dꝫ mediũ de omnibus rebus mobilibus (excepto tecto) quas in ipſa caſa habuerit ipſe homicida: qđ ſi neq̃ facere voluerit ipſe cuius terra eſt dare debeat libellario noĩe ipſam terram ei cui homicidium fecerit vt reddat ei exinde ſicut reddebat qui ipſum homicidiũ fecit: tamẽ de his tribus capitulis ĩ illius ſit poteſtate eligẽdi cuius terra eſt: ⁊ faciat exinde qđ voluerit.

Idem. Lex. xxiij.

Recolimus[a] enim: ꝙ ſtatuimus cũ noſtris iudicibꝫ: vt qui liberũ hominem occidere pꝛeſumpſerit oẽs ſuam ſubſtãtiã amittat: modo vero dum repeterẽt ſinguli homines quos forte aliqua duritia ꝯtinebat: ꝙ parens illoꝛũ q in lectulo moꝛtuus fuerit: p venenũ occiſus fuerit. Et dũ per pugnam ✠ ipſam cauſam: ſicut antiqua fuerat cõſuetudo: querere diſponebãt: grauis cauſa nobis eſſe cõparuit: vt ſub vno ſcuto p vnã pugnam omnem ſuam ſubſtantiã hõ amittat: ideo ſtatuere preuidimus: vt ſi amodo talis cauſa emerſerit: vt ille q poſt moꝛtem parentis ſui p pugnã pꝛobare voluerit: ꝙ eum per venenũ occidiſſet: ⁊ obſeruatis his q̃ in anteriori edicto[b]

a ¶ Recolim⁹. no. ex hac. l. ꝙ cõſuetudo q̃uis iniqua obſeruãda eſt. Item ꝙ Liudpꝛandus intellexit homicidiũ factũ veneno puniri tã quam factum ſuperambulãdo. remanet differentia in q̃litate pꝛobatiõis / vt ſi pꝛobatũ ſit per pugnam homicidiũ veneno factũ nõ amittit omnẽ ſubſtantiam ꝓpter pꝛobationis incertitudinẽ / ſecus ſi teſtibus pꝛobatũ fuerit / ideo punitur tanquã ſi eſſet ſuperambulãdo.

b ¶ In anteriori edicto: vt ĩ. quali. quis ſe de fende. de ber. l. ſi quis aliũ acto.

✠ Not. pugnã de homicidio: fieri in quatuoꝛ caſibꝫ dixi aliquid ĩ pꝛefatiunculã noſtrã quo p gl. ĩ c. j. §. ſi miles aduerſus militẽ. de pace tenenda.

affirmus ꝑ euã/gelia affirmet ꝙ aſto aio cauſam ipſam nõ reqrat: niſi ꝙ ei certa ſu/ſpitio ſit: poſtea ꝑtãtem hẽat que/rere ꝑ pugnam: ſi cut antiqua fuit ꝯſuetudo: ⁊ ſi ei ferita [a] euenerit cui crimen ip/ſum mittitur: aut ad campionem [b] ipſius quem ꝯdu ctu3 habuerit: nõ ammittat omne3 ſubſtãtiam ſua3: ſed compon. ſm qualitate3 pſone: ſicut antea fuerit lex componendi: q: incerti ſumus de iudicio Dei: ⁊ multos audiui/mus ꝑ pugnam ✠ ſine iuſta cau/ſa ſuam cauſa3 ꝑ dere: ſed pp ꝯſue tudine3 gẽtis nr̃e longobardoꝝ le/gem impia3 veta re nõ poſſumus. Idem. lex. xxiij. Item an/nũciatum eſt nobis ꝙ quĩ/dam habebat pu teum in curte ſua ⁊ ſm ꝯſuetudinẽ furcã ⁊ tolenum ad hauriendam aquam: veniens autẽ homo ſtetit ſub ipſo toleno: ⁊ cum veniſſet qui/dam ad haurien dum aquam de ipſo puteo: ⁊ in/caute ipſum tole/num demiſiſſet: venit ſup eum q ſub ipſo ſtabat: qui mortuus eſt: dum aũt requiſi/tio de morte eius fieret: qs eum de/beret componere ⁊ nobis relatum fuiſſet: ita nobis ⁊ noſtris iudici/bus rectum eſſe cõparuit vt ipſe homo q ibi mor/tuus fuerit: q: nõ fuit animal ✠ ſed ſenſum rõnalem habuit: ſicut hõ o3 habere: debu/it pſpicere in quo loco ſe poneret ad ſtandum: aut

a ℭ Et ſi/ei ferita ſ. ſinalis/⁊ talis ꝑ quam ca ſus / ſiat pugna.
b ℭ Ad cã pionem. i. tunc li/ceat cam pionẽ da re/ ſm. l. quicun/ ꝗ3. j. qua lit. qs ſe defen. de. ſed. l. iſta corrigi/tur ꝑ. l. ſi. j. e.
c ℭ Item. haurie/bat. ſ. in/caute. ⁊ cõcordat iu. ro. ff. ad. l. aql. l. itẽ mel la. in pn. vbi inma iori cul/pa depre henditur qui rade batur ꝙ raſor / iõ nihil pre ſtabit eis quia ſi a/ctor ⁊ re/us in cul pa ſunt/ deteriori loco eſt actoris vt ff. ne q s cũ. l. na3

✠ Not' hõ/minem nõ eſſe aial ir rõnabile: hõ cum in honore eſ/ſet/ non in tellexit/ cõ paratus ẽ iumentis/ ⁊c. de quo l. l. pretor. §. hoc edi/ctu3. ff. de di. infec.

✠ Not aꝗ haurit poſ ſe in alie/no puteo. ⁊. j. de dã. in via dat. l. ſi aial in puteo. ſed tenetur ad refectionẽ ſm ſpe. in ti. de iudi. §. ſequit.

eſt. C. re ne. pri. l. ſi. ff. de ver. obli. l. ſi ſeruũ §. ſeqtur. at cõtra/rium vi/det hic / dici. ſol. l3 vter ꝗ3 fuerit in culpa/ tñ q: incau te tolenũ dimiſerit qui occa ſionẽ dã/ni preſti/tit/ ꝯfer/re o3 ad extimati onem de functi: ſ3 videt li/tra. ẽcõ/ l. j. . ex culpa vbi puta re/ ⁊ extur/tio tima tur exigi/m ꝑ na ſoero p/ſonaru3. p l. ibi / par cul/pa fuit in mnibus ⁊ iõ pari ter tenẽ/tur: hic diſpar ſu

b ¶ Dec aũt:veni/ ꝛ occide. nõ eſt ɔſiliũ/ſꝫ mãdatũ:vt ſ.in text. maxime/ qꝛ dictũ fuit/faciã bonitatẽ tibi:ꝙ pſuaſionẽ indicat/ꝛ pſuadere eſt pluſꝙ ɔſiliũ da re.l.j.§.pſuadere. ff.de ſer. corr.pterea/dctũ fuit / niſi ferias ego te feriã. item mãdatũ dꝫ eẽ gratuitum/ꝛ ɔſiliũ poniẽ i volũtate: ſuſci pſtẽs:vt inſti.mã. §.duo tã tũ.lꝫ plerũꝗ ĩ ɔſilio ɔtĩeat pſuaſio: vt.ff.de fur.l.ſi fur ti.§.ɔſiliũm. pterea/mandatũ fuit de occidẽdo/ꝑ̃ſẽte occiſo/ſꝫ

qnale pondus ſu p ſe habebat: iõ cõputet ſibi duas partes precij de compoſitione tertiam:q̃tum ipſe ſm edicti tenorẽ appreciatus fuerit: compon.ipſe qui ipſam aquã hauriebat [a] ſcaute:ꝛ det eum filijs aut ꝓpinquis parentibus: vel eis qui heredes extiterint:ꝛ ſi cã finita abſqꝫ dñi faida ꝛ dolo: eo ꝙ nolendo factũ eſt: ille aũt cuius puteus eſt nullã habeat calũniam:qꝛ ſi ei calũniam ingerimus: nullos poſtea ꝑmitteret de puteo ſuo aquã haurire: qꝛ oẽs hoĩes puteũ habere nõ poſſunt: reliqui pauperes ſiti moriẽt:etiaꝫ itinerantes neceſſitatem paterent.

Idem. lex.xxv.

Hec aũt rei veritas ꝑuenit ad nos: ꝙ quidaꝫ hõ diabolo inſtigatus dixiſſet ad ſeruum alienum: veni ꝛ occide dñm tuuꝫ: ꝛ ego tibi habeo facere bonitatem quam volueris:ille autem ꝑſuaſus ab ipſo intrauit in cauſam ipſam malam:ꝛ idẽ qui eum ſuaſit in tanta malitia perductus eſt vt ꝛ preſentialiter diceret eidem puero:feri dñm tuum:ꝛ ipſe ci pro peccatis feritam fecit:ꝛ iteꝝ dixit: feri eum ꝛ adhuc:nam ſi nõ feceris ego te ferire habeo:ipſe aũt puer ɔuerſus fecit eidem dño alteram feritam ꝛ mortuus eſt:duꝫ aũt reqſitio ꝛ cõpo.de morte eius fieret volebat aliqs dicere:ꝙ tantum deberet componere is qui puero ſuaſit:ꝛ in ſua

ɔſilia ſiũt abſẽte eo in cuius detrimẽto tractãtur. item puniẽ ꝗ mãdauit tanquã ſi ipſe feciſſet/nõ tã ꝙ ɔſiliatoꝛ. item no.ar.ex hac.l.ꝙ mãdãs tenet ac ſi feciſſet.ꝛ ſiẽdũ/ꝙ lꝫ iur.ro. teneatur ɔſiliatoꝛ/ ſicut ſi maleſactoꝛ: vt in furto. ſecus iu.lõg.vt s.õ illici. ɔſi.vbi dĩ ſtiguit/ ſi ꝓuatũ ĩn erit teſtib[us]/vel rei ɔfẽmone vl pugna vt.ĩ.e.l. recoliiñ[us]ꝛ la.q.lꝫ hodie preq̃ puniatur ɔſiliatoꝛ/ ꝛ ɔſertiõ/ ſicut ipẽ maleſactoꝛ õ morte ſu tura vt.ĩ. e.l.ſi.

pñtia hoiem feri re iuſſit quātum anterius edictuȝ ꝯtinet ꝺ ꝯñ.mor. Sȝ nobis nr̄iſqȝ iudicibus h̄ nullo mō placuit qm̄ cōſiliū mortis in occulto ſit ꝯcinatum:ꝛ aliquotieſ perficit:aliquotiens non. Nā hoc homicidiū pñtialiter factum eſt:ꝛ nos nō dicimus hoc eſſe cōſilium qn̄ homicidio alteri verbo tenus ꝛ pñtialiter oſtendendo dicit fieri hoīeȝ iſtuȝ. Jōqȝ qui tale malū cōmiſit:ꝛ ſic ꝓbatū fuerit non cōpo. conſiliū mortis: ſed cōpo. ſicut in noſtro tpe in edicto affiximus: h̄ eſt: vt perdat oēȝ ſuam ſubſtantiā: ꝛ mediū accipiāt heredes ꝺfuncti: ꝛ mediuȝ curtis regia: excepta illa cōpoſitione antiqua quā heredes mortui in antea tollāt: ſicut in edicto noſtro tpe: vt ſupradiximus eſt affixum.

Rex Rachis.

Lex.xxvi.

Si quis Lōgobardus qualécunqȝ hominem: aldium: ſeruum[a] ſuuȝ facere voluerit:ꝛ ipſe ad palatiuȝ venerit ad proclamanduȝ:ꝛ iuſſione[b] regiſ accepta eideȝ portauerit vt aut ipſe eū iudicet[c]: aut vēiat ad pñtiaȝ regis: vel iudicis: cuȝ ipſo hoīe ad iudiciuȝ hūdū: ꝛ ſi ipſe neglexerit: ꝛ furore accepto eū battiderit: aut (qꝺ abſit) euȝ occiderit: ſicut nunc fcm̄ ex peccatiſ cognouimus. cōp. guidrigil ſuū i palatio: ꝛ ſi ipſe hō viuuſ fuerit: ꝛ huuſ: aut aldiuſ ſit ꝓdat eū cū rebus ſuis[d]: ꝛ

a ¶ Si qs aut hui. Hoc ſi actor mouebat. q. de ſtatu. Idē ſi dixerit euȝ eſſe vſtanū ſuuȝ.

b ¶ Juſſione. ſine ſcriptis.

c ¶ Dijudicet. i. deliberet: vt ſi viderit ſe fauere iniuſtam cām ceſſat a lite als veniat ad Regis/ vl' iudicis preſentiam. Nō dijudicet. i. ipſe ſit iudex: vt C. ne qs in ſua cā. l. j. Sed hoc vex in contēntioſa iuriſditiōe in q̄ non dȝ qs ſubſtinere vicem duarum pſonarū: ſecus in voluntaria: vt. ff. de adop. l. ſi ꝯſul. ꝛ de offic. pſi. l. j. Sed vbi cauſe examinatio neceſſaria eſt: tūc ſec': vt. ff. de offi. ꝯſ. l. j. in ſi. verum in ciuilib'. q. pater filium: ꝛ eū iudicē ꝓt habere: vt. ff. de iudi. l. in priuatis.

d ¶ Cū rebus ſuis. Qr cōtēpſit regis mandatū: qꝺ eſt verū qn̄ reus erat i poteſtate libertatis/ ſȝ nūc quid intelligēda ſunt de lēnibus ſeritis/ aut de atrocioribꝰ? Rū. etiā de leuibus punitur: vt hic pp regis mandatū. Sȝ ſi dñs pcutiet aldiuȝ ſeu ꝓ pugno. ꝛ

vel miſſes vill[illegible] ſuuz non vz ipſum amitteret. Sed ſi vi lanus in ſolens ꝯ dñm ſiet ⁊ nolet ei pſtare ope ras idul gendum eſt dño/ ſi nõ ſla/ gellis cũ percutiet ⁊ atrocẽ iniuriam faciat .l. nõ ſoluz. §.gſq̄.ff. de iniur. Nã ſi ſer uus fru/ ctuarius nolit ope ras exhi bere mo dica caſti gatio per mittitur fructua/ rio.l.ſꝫ ⁊ ſi.§.ſi.ff. de vſufr. Sed cur occiſo: amittit h̄ oẽm ſub ſtantiaꝫ? Rñ.quia non occi dit ſim/ plicit̃ ſtã tem/ſꝫ ri xantẽ oc caſione

in libertate pma/ neat. Si vero fue rit liber: ⁊ guidri gild ſuũ compo. ⁊ ſi euꝫ battiderit cõpo. ſicut alium liberum hꝫ. Naꝫ ſi ipſuꝫ occiderit pro hoc caplo ſi/ cut ſupra cõpo. mortẽ ipſius: ⁊ ſi mul. guidrigild ſuuꝫ regi ✠ pro preſumptiõe. Si vero aldius fue/ rit: aut ſuus per/ dat filios eius: ⁊ res ipſius: ⁊ cõp. in palatio Regis guidrigild.

Imperator Ca/ rolus. Lex. xxvij.

Qui ſubdia conũ occi/ derit. ccc. ſol. cõp. q diaconuꝫ. cccc. qui preſbyterum dc. q epm. dcccc. q monachũ. cccc. de epis: ⁊ ſacer/ dotibus occiſus: ſicut ſtatutuꝫ ha bemus fiat: ⁊ de reliquis quibuſli bet cauſis: verũtñ de preſbyteris vr̃

nobis: vt ſi liber eſt natus preſby/ ter per triplã cõ/ poſitionem ſm le geꝫ ſuã ſit cõpoſi tus ab eo q hoc ppetrauerit: ⁊ ſi plagatus fuerit ſm qualitatẽ: vel quantitatẽ plaga rum: vel diſcipli/ ne per triplaꝫ cõ/ poſitionem ſm le gem ſuã emendet ab eo q hoc ppe/ trauerit. Si at ſer uus pſ byter na/ tus fuerit: ſꝫ illius natiuitatẽ per tri plaꝫ cõpoſitionẽ ſoluat i plagis: ⁊ indiſciplinis: ⁊ ꝺ diaconib⁹ ſilr fiat

Imp. Pipi. l. 28.

De aduenis ⁊ peregri/ nis ✠ q i dei ſui tio: vel romã: vel ad alia loca feſti nãt ad ſanctoruꝫ corpa: vt ſalui ✠ vadãt: ⁊ reuertã/ tur ſub nr̃a deſen ſione: ⁊ q ex ipſis peregrinis auſus fuerit occidẽ. lx.

q̃ſſionis. No. q ſi ſeru⁹/ vel aldius ſit occiſus p ſtatur cõ po. regi/ filijs aũt occiſi ni/ hil pſtat: q a ſatis punit q pdit eos cuꝫ reb⁹. Item q vbi pcuſ ſus negat ſe ſeruũ/ vel aldiũ/ vel vila/ num mili tis prius facienda eſt. q. ſta tus: ⁊ ſi ad dñm pertinere cõſtiterit ſatis eſt/ q euꝫ a/ mittat / als pre ſtatur cõ potio/ſi/ cut de ce teris libe ris. Huic legi eſt ꝯ ĩ. ſi qs li/ teras ſm pe. deſpe. l. j. vbi aliẽa pe na irro/ gatur ibi q h. ſol. ibi fuit mãdatuꝫ.

✠ No. q pp ꝯtẽptũ iuſſiõis re gis puniri ꝺ q p oẽs in. c. ũ. de ma. ⁊ ob. ✠ No. pere grinos eẽ ſõ ſenſiõe ⁊ ſaluaguar dia princi pis. ⁊ auc. oẽs pegri/ ni ibi libe/ re hoſpite tur. C. cõia de ſuc. dñ iñ deferãt iſignia pe/ grinoruꝫ. ſꝫ ang. ibi iõ cauẽ de bẽt: ⁊ bo. tex. in. c. ſi qs romipe tas. xxiiij. q. iij. ✠ No. ſal/ uũ ꝯductũ eẽ datũ tã in eũdo q̃ rede ũdo. l. relegat. ff. ꝺ pen. ⁊ l. vtimur. ⁊ ibi bar. ⁊ ang. ff. de ſep. vio. ⁊ Pa. de pu teo i trac. ſind. i ver. ſaluuſ on ductus. ⁊ doct. in. c. q2 diuerſi tatẽ. de cõ ceſ. pbẽ. ⁊

l.c. Inouamᵒ. d. tre. e pa. ⁊ fe ly. in. c. ij. co. Et qd ſi cōcedat alicui ſaluuſcondu ctus: an ex tendat ad nūcios fa mulos: ⁊ res q̄s ſecū hʒ bar. i auc. habi ta. C. ne fi li. ꝑ pa. ⁊ vide alex. in ꝯſ. xlvj. vol. ij.

per lr̄as: id plus punitur ꝙ ſine li teris: ⁊ ē rō: qa ſi fideiuſ/ſio iudi cio ſi̇̄ti fit ſcā ſi/ne lr̄is ſi nit duobus mē/ſibꝰ / alʳs durat ꝑ/petuo .l. pe. C. d fi deiuſ. ⁊ ſiqs corā arbitro ꝯueniat / ſiq̄dem in literis ſit lis ꝯteſt. perpetu/ant actio nes / alʳs ſecus .l. pe. C. de arb. ⁊ ad interru/ptionem tp̄is faci endi ne ceſſaria ē ſcriptura vt .C. de an. exc. l. vt pfecti/us. Jtē ſi qs durā/te figura iudicij of cat appel lo / ſed ſi poſtea vo luerit ap pellare /

ſol. i nr̄o palatio cōpo. ⁊ inſup cō/po. ipſa fiat d ipo homicidio cui le/gibꝰ leudū ipſuʒ ꝑtinuit. Et h̄ da/mus i mādatis cū ctis epis: abbati/bus: ſeu actiona/rijs nr̄is: vt hec ouīnis ſupraſcri pta iuſtitia de pre ſenti abſque vlla tarditate adiple/ta fieri debeat: vt q in tātos annos iuſtitiam habere non potuerit: vel modo per Dei o/mnipotentis mi/ſericordiaʒ: ⁊ pre ceptum dominij: ⁊ genitoris Caro li regis Francoꝝ ⁊ Lōgo. ac patri tij Roma. ſimul: ⁊ p nr̄aʒ ꝑceptio nē vnuſqꝫ iuſti/tiā ſuaʒ accipiat.

Jmp. Lodo. l. 29

QUi homi/nem liberū publicam penitē tiam agentem in/terfecerit bānum nr̄m cōpo. in tri/plo: ⁊ guidrigild eius ad ꝑmos pa rētes perſoluat.

Jdem. Lex. xxx.

QUicunqꝫ li berum homi nem ex leui cā: aut ſine cauſa in/terfecerit guidri/gild eius his ad quos legibꝰ per/tinet compo. ipſe vero propter talē preſumptionē in exiliū mittat quā tū tp̄s nobis pla cuerit: res ſuas tñ non admittat.

Jdem. Lex. xxxi.

IN compo/ſitione gui drigild volumꝰ: vt ea dentur que in lege continen/tur: excepto ancl/pitre: ⁊ ſpata: qa propter illa duo aliquotiēs periu/riuʒ committitur quando maioris precij q̄ʒ illa ſint eſſe iurantur.

Jdem. Lex. xxxij.

SJ quis [a] ali qua neceſſi tate cogēte homi

debet li/bellu ʒ in ſcriptis cōpone/re: vt. ff. de appe. l. j.

a ¶ Si qs. Hanc le gem / e ſu periores intactoꝝ dimiſi/mus: qa ordo ec/cleſiaruʒ iu. Ro. vi uit: vt. j. lib. iij. ⁊ ꝙ libere homo nō recipit eſ timatio/nes: ⁊ qr conſuetu do regnī aliter ſe habet.

cidium cõmiſerit comes in cuius miniſterio res p/ petratur compo/ ſitionem ſoluere: ꝛ faidam per ſa/ cramentum paci ficare faciat: ꝙ ſi vna pars conſen tire ei ad hoc vo/ luerit: aut ille qui homicidium cõ/ miſit: aut is q cõ/ poſitionez accipe re debet: tunc co/ mes illum: qui cõ tumax fuerit ad preſentiaz noſtrã venire faciat: vt eum ad tempus: quod nobis pla/ cuerit: in exilium mittamus: donec ibi caſtigetur: vt comiti ſuo inobe diens eē vltra nõ audeat: ꝛ maius damnuz inde nõ accreſcat.

Imperator Lo/ tharius.lex.xxxij

Si qs ex le/ ui cã: aut ſi/ ne cauſa hominẽ in eccleſia interfe cerit de vita com po.[a] Si vero ſo/ ris rixati ſunt: ꝛ vnus alterum in eccleſia fugerit: ꝛ eum ibi ſe defen/ dendo interfece/ rit: ſi huius facti teſtes non habue rit cum.xij.iura/ toribus legitimis per ſacramentũ affirmet: ꝙ ſe de/ fendendo eum in terfecerit: ꝛ ſi ipſe actor cõmote rixe inter eos extiterit leuduz interfecti: ꝛ inſuper bannũ noſtrũ ſoluere co gatur: ꝛ publicaz agat penitentiaz. Si autem nõ ille qui alterũ inter/ fecerit: ſed is qui interfectus eſt eã/ dem rixam cõmo uerit abſqꝫ com/ poſitione[b] iaceat: ꝛ is qui euz inter fecerit ſm cano/ num iudiciuz pu blicam agat peni tentiã. Si cuiuſli bet ſeruus ꝑpri/ us hoc cõmiſerit iudicio aque ſer/

[a] Si qs de vita cõ po. Id eſt moriatur: ſed nõ de bet vnus leudũ in/ terfecti compo/ nat: generale eſt: vt vbicũ/ que ho/ micidiuz puniſt ex timatio preſtatur heredibus defuncti: vt no.s. Sed i ca ſu noſtro diſtinguit tur ſi in/ terfectus ſit actor qui litez mouit ab eo qui ſe defendẽ/ do occi/ dit.

[b] Abſqꝫ compoſi tiõe. Naz bannum non pre/ ſtabit prin cipi/ nec quinqua ginta ſo/ li. eccle/ ſie preſtã dos ſi nõ eēt actor rixe mor tuus alia qn/ ꝛ dã/ nuz. c.l. ſol. eccle/ ſie leudũ iterfecti preſtabit Nota ꝙ oppone̾ a exceptio nez i hac lege debz eam pro bare cuz ſacramẽ talibus ꝛ vt hic e j.eo.l.de homi.

uentis ✠ examinetur[a] vtruȝ hoc ſponte: an ſe defendendo feciſſet: ⁊ ſi manus eius exuſta fuerit interficiatur[b]: ſi autem non fuerit: publicam penitentiam mulcireť: niſi forte ipſe actor commote rixe iter eos fuerit inuentus: tunc enim eius dominus iuxta q̄ guidrigild illius eſt ad eccleſiam p ſoluat: aut ſi voluerit eidem eccleſie tradat.

Idem. lex. xxxiii.

De eccleſiaſtico ⁊ fiſcalino ⁊ beneficiario ſeruo volumus ⁊ pro vna vice guidrigild eius: pro eo compo. altera vo vice: ipſe vo ſeruus ad ſuppliciuȝ tradatur: hereditas tamen liberi hominis qui ꝓpter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus: ad legitimos heredes illius perueniat[c]: ſi in atrio ipſius eccleſie: cuius porte reliquus ſanctorum ſunt conſecrate: huiuſmodi homicidiuȝ ꝑpetratum fuerit: ſimili modo compo. ſi vo porte eccleſie ꝯſecrate nō ſunt: eo modo cō ponat qđ in atrio committitur ſicut componi dȝ qđ in imunitate violēter cōmiſſuȝ eſt.

Idem. lex. xxxiiii.

De homicidio. vnde lex[d] pro ſimplicitate probationē triūm teſtiū quererit: ⁊ ſi teſtes habere non potuerit: concedimus vt cuȝ duodecim iuratoribus iuret: ⁊ ab eadem ſimplicitate ſit abſolutus propriuȝ. non ammittat.

Imperator Henricus. lex. xxxv.

✠ Caſus I. quo principales pſone debēt p ſe pugnare/ niſi iuuenil etas aut decrepita/ aut infirmitas eos pugnar ꝓhibeat/ ⁊ I aliis caſib⁹ quos not. gl. i.c.j. §. ſi miles. de pac. teñ. q̄ alleg. hūc text. ⁊ in. l. qcūq3. ⁊ l. ſuus pp. ⁊ l. ſi. j. q̄li. ſe defen.

a Examinetur. Hoc enim iudicio ſi/ ui debent ſuam innocētiaȝ purgare: naȝ dn̄s/ nec iurare/ nec pugnare cogitur pro eis/ ſm quoſdaȝ: ſed p abſente cōpellit aut pugnare/ aut iurare.

b Interficiatur. Hoc/ vbi non fuerit actor commote rixe/ qz tunc dominus ipſum ſeruum/ aut precium ipſius tradat eccleſie/ ⁊ preſtabit heredibus ꝯ. defuncti. nam hic generale eſt/ et domi/ nus pro ſeruo preſtet damni extimationem.

c Perueniet. Qz vt dictum eſt/ defunctus non fuit occiſus/ ſimpliciter/ ſtando: ſed in rixa: vt ſupra/ in princi.

d De homici. lex. Sed iſta ponēs certum numeruȝ teſtiuȝ/ per quos homicida debet probare ſe defendēdo/ feciſſe: vt no. ſupra Et ſciendum/ q̄ vbi Lex numeruȝ teſtiuȝ ponit/ pauciores nō ſufficiūt: vt. ff. de teſt. l. vbi ī hic enim ꝓbare debet/ exceptionem ſuam tribus teſtibus/ vel cuȝ ſacramentalibus: qđ ſi non ꝑ

Qui ṽo intra treuguam[a] poſt datum oſculum pacis aliquem hominem interfecerit ⁊ negare voluerit: pugnam pro ſe faciat: nec campionez pro ſe dare debet: niſi ſicut dictum eſt[b] ȷ̃. ſi ṽo conuictus fuerit: manũ que homicidiuz fecit ammittat[c].

Idem Henricus diuina pietate. ij. Romanoꝝ Imꝑator. lex. xxxvj

Decet imperialem ſolertiam reipublice curam ita agere vt ſic ſollicitet erga preſentiam quatenus eo quo ꝙ diligenter ꝓuideat: que poſte: is ſunt vtilia atq; ꝓ futura. id aũt ſatis cõpetenter agitur cũ bonis virtutis premiuz ✠ impijs autem digna vltio ſibi ad vindictam: alijs ad exempluz recompenſatur: ſed qm̃ oĩa q̃ habet humanuz genus excedit: de eius ſalute tanto preciꝑue curandũ eſt: q̃to manifeſtius ꝯſtat: ꝙ ops quo ꝙ deus pro redẽptione eius vnigenitũ ab eterna ſede diuinitatis ſe in terram miſit: quapropter qm̃ plerũq; ꝓh dolor beneficio ac diuerſo gñe furtiue mortis[d] perire audiuimus: ſup hoc / dũ in regno vſi cõmetũ longob. ſederemus / hm̃oi legem epoꝝ / marchionũ / comituz / aliorumq; multorum Fidelium

bauerit / totam ſubſtantiam debet ammittere / habita preſumptione ſuper eum: vt hic / in ſi. a ꝯtrario ſenſu colligitur / ꝙ non debet abſolui a ſimplicitate ſi teſtibus ⁊ ſacramẽtis caret. ſed quid ſi teſtes nihil de homi. dixerint / vez viderunt rixam motam? vel quid ſi ſacramẽtales nõ poteſt habere / de homicidio / ſeſe defẽdendo facto? ſed de mota rixa? Dicendũ eſt ꝙ ſi actor cõmote rixe occidit leudũ interfectico gitur ſoluere: qz vez eſt / rixantem occidiſſe: vnde intereſt inter actorez cõmote rixe / ⁊ eũ qui cõmouit: vt ſi actor cõmote rixe occidat᷑ /

iaceat abſq; cõpõne: ſi ṽo ipſe occideret / preciũ interfecti preſtetur: vt. ſ. ẽ. l. proxi. in prin.

a ¶ Qui treuguã. ſ. iuratam.

b ¶ Dictũ eſt. vt. ĩ. qua. qs ſe defen. de. le quacũq;. vbi trib9 caſib9 daf campio / q iuuenilis etas / aut decrepita / aut infirmitas / litigãtem pugnare ꝓhibuerit.

c ¶ Ammittat. Hic ſumitur ar. ꝯtra quoſdaz / ꝙ reus in pugna dz iurare / cũ vi / ꝙ ꝓpter piuriũ ammittat manũ. Pap. ſo ꝯtrium dicũt. hic aũt ammittit manũ / qz in treugua ⁊ pace iurauit ⁊ deierauit nõ ꝓpter piuriũ.

d ¶ Decz. fur. mor. quenã eſt mors furt. ſz Ro. hõici. dicebat abſcõſe fa

Nota ſtũ premia merẽtibus tribuere ⁊ debere / ⁊ impijs dignã vltionẽ. l. ⁊ contrariũ premia. C. de ſta. ⁊ ima. ⁊ gl. i. c. eccleſia. xij. q. ij.

ctum/ſi fiebat ab vno/aut duo/bus: vt.ſ.e.l.ſij. ceteꝝ/ſi fiebat a pluribus: & ideo aliam indu/xit penam: vt.e.l. ar.j.de agr. in vi.ſa.l.j.vbi Rot.vocauit exerci tum coa/dunatio/nē quat/tuor ho/minū.tu dic/ſi ho/micidiuꝫ ſiat nocte erit mors furtiua. ar. inſti. de oblig. que ex de li.naſc.in princi.& ff.de furt. l.j.& ꝑm hoc quat tuor/vel plꝛes poſ ſunt fur/tiuaꝫ mē tem indu cere/ſi oc culte fa/ciāt: nam & duo poſ ſunt palā facere: e/rit igiť fur tiuaꝫ mors ex mente ꝑpetran/tium/ex tpe/& et loco: vt ſi fiat in fundo remoto/vel in ſilua furtiua erit.

a ℭ Conſentiens. Conſentire dr qui pōt ꝓhibere/& non ꝓhibet/ vt dn̄s in ſeruo/& pati dr: vt.ff. ad.l.aq.l.ſciētiam. & de noxa.l. in oibus.qd ſiqs videat homici dium patrari/ad quem ꝓhibi/tio ptineat.nam recte dr ꝯſenti

re: vt.ff.de noxa.l.in delictis.§. ſi extraneus.conſiliator ẜo non dr ꝯſentire: qꝛ non hꝫ ius ꝓhi/bēdi: ſed alia rōne pōt dici ꝯſen tire: qꝛ ſuadet & īducit hoieꝫ ad occiden/dum.

conſenſu[a]: & au/ctoritate probari ſancimus: qui/cunqꝫ beneficio: ſeu quolibet mo/do furtiue ad ali/quem peruenerit vel ꝯſentiens fue/rit: mortis ſnīam incurrat: oīumqꝫ ſuaꝝ reꝝ mobi/lium & immobi/lium facultatem amittat: ita tñ vt precium.x.libra/rum auri pro legi/timo guidrigild[b] ꝓpinquis parēti/bus ꝑempti pre/mium detur: reli/qua rurſus me/dietas eius ꝓpin/quis veniat: alte/ra autē medietas ad fiſcum acce/dat: ſiqs ꝟo pre/dicti criminis aut de facto: aut de cō/ſenſu accuſatus[c] negare voluerit: aut per duellum: ✠ ſi liber eſt: ſi ꝟo ſeruus per iudi/ciuꝫ defendat ſe: aut ſimileꝫ ſnīam incurrat. Ad hoc aūt volumus no/ſtracꝫ imꝑiali au/ctoritate ſācimus vt qbuſcūqꝫ hoi/bus predicti rea/tus noxijs refu/gium: aut ſubſi/dium[d] aliqð pre/buerit: oīs poſſeſ/ſio eius in publi/cum ꝑueniat: ipſe ꝟo in noſtra cu/

✠ No.qđ nō ꝑ duel/lū ſꝫ ꝑ iudi ciū ſeſe dēfē dere dꝫ re: vt in c.j.§. ſi ruſticus: & ibi gl. in ꝟ.volūtarē e ſ.§. ſi lex de pa.teñ. vbi gl.allr. iſtū text.in ꝟb. aut di uino.

b ℭ Guidrigild. Primo/giť oꝫ ap plicari he redib⁹ de/functi: & lꝫ hic ſiat mētio.x. libraꝝ/in tellige tñ vt.ſ. e.l. recolim⁹ ſed qđ ſi plꝛes ſūt? Reſpon/deo/qli/bet āmit/tit oia bo na: nō tñ de cuiuſ/libet ſub/ſtātia dꝫ ꝟ.qꝛ ſuffi cere debꝫ ꝟnuꝫ/qđ ſi exceſſe/rit/dꝫ di/uidi inter curteꝫ re gis & here des defū/cti/homicida tñ ꝓpter hoc non euadet mortis ꝑiculum: vt.ſ. Liutp.ſtatuit in.l.ſi defendēdo. ſꝫ.l.illa nō loqꝛ ð morte.furtiua vel forte trahiť ad iſtā/vel iſta ꝑꝫ illā.ar.l.ſꝫ & poſteriores.ff.ð leg.

c ℭ Accuſatus. ꝯuict⁹ ēt ꝑ elect. actionis ſiřem ſnīam icurreret.

d ℭ Subſidiū.i.ſi ei latebras ab/

ſpondendi/aut auxilium cū vio lētia preſtiterit/aduocatus aūt extra penam eſt. Sed nunqd de auxilio preſtito tpe criminis/ aut tpe poſteriori. Reſpondeo / poſterior

pī excludit/merito filius: vt.ſ. de ſuc.l. de eo. et ƺcor.iu.ro. C. de qō.l. diuo marco. Alij dñt/filiū nō debere excludi pp delictum pris: vt.ſ.ti.j.l.ſi maritus. e.ſ. de adult.

opis ad hanc pe/nā tenet: et hoc in/dicat ver buz/refu giū. ſed ſi opis pſti ta ſit ad dānuz fa ciēdū col lega erit: vt.j.ƺ eo qui cum ar.al.d ā. ſe.l.i.

a ¶ De parric. ſ. de homic. in gñe / modo in ſpecie: qꝛ ſpeciale pena ſor/ tit / ideo de eo ſub nectitur.

b ¶ Siqs parētis.

ram omniumq; noſtrorum indignationem incurrat.

¶ De parricidijs[a]. Titu.x.

Rex Rothar. Lex prima.

SI quis in morte parētis[b] ſui inſidiatus fuerit. i. ſi frater in morte fratris ſui aut barbani: qꝛ eſt patronus: ſeu ƺſobrini inſidiatus fuerit: et ille cui inſidiatus fuerit filium[c] nō reliquerit: non ſit illi heres[d] de cuius aīa non tractauit: ſed alij parentes primi[e]: et alios parentes proximos nō habuerit: tñ illi curtis Regia ſuccedat: de aīa aūt illius homicide ſit in poteſtate Regis iudicare quod illi placuerit: res vo quas homicida reliquerit parentes proximi et legitimi habeant[f]: et ſi parentes proximos non habueri: tunc curti regie ſocientur[g].

l. ſiqs di/xerit. et fa cit. ff. de ri. nup.l. gñali. §. ſi. et ff. de ſena. l. ſi/ liā. et ē in ius voc.l. adopti/uū.§. ſi. et de inter/di.l.iij.

e ¶ Pro/ximi. pri mus eſt/ quē nul/ lus i gra du pcedit vt inſt. de legi.agn. ſuc.§.vtꝫ vn nepos ſuccedit patruo lꝫ ſit fili9 ho micide.

f ¶ Dēat. detracto / prius.v.qō hic dēnt heredes oc ciſi. et no. qꝛ hic nō diuidit qꝛ eſt vltra.v. inter heredes defuncti et regem9/ immo parentes pro/ximi habeant.

Hoc nomen large accipit/ et lo/ qtur de homicidio facto in li/nea collaterali.

c ¶ Filium. Idem ſi filiā/qꝛ pro Liutp. ſunt inſtitute heredes in oēm pris/aut mris hereditatē. Idem de oībus deſcēdentibus.

d ¶ Heres. Ut homicida exclu/dat a ſucceſſione eius quē occi dit. Sed qd de filio homicida q vult venire ad ſucceſſionē bar/bani/ſiue patrui ſui. Dicūt qui/dam/cū excludendū: nā ex quo

g ¶ Socient. Ergo ſi filij defūcti ſunt primi hēbūt oīa bona ho micide/alia/alij primiores: ex pe dit nāq; filios defuncti agere de parricidio: qꝛ oīa bona eis ap/plicabunt / qñq; de ſimplici ho/micidio/ qꝛ venirēt ad medieta/tem ſubſtātie que excedit.

Rex Liutprandus. lex.ij.

SI frater fratrem occiderit in peccatis q̄ꝫ q̄ꝫ anterius edictū ꝯtineat vt ꝓximi parētes homicide ſuccedāt: nos aūt ꝓximos fratres appellamus [a]: ſi frater relictus fuerit i res homicide frīs ſuccedat ✠ ita vt ſm q̄litatem perſone de ipſa ſubſtātia homicide ſi ille q occiſus eſt filios reliquerit cōpoſitionem illis dare debeāt [b]: reliquū aūt qđ ſupfuerit ſibi habeat: ⁊ ſi pecunia ipſiuꝫ homicide in tantum fuerit ſub eſtimatione q̄ꝫtum; compoſitio eſt: aut forte minus: habeāt eam filij ipſius q occiſus eſt: qđ ſi nō reliquerit fratres vnum: aut plures is qui occiſus eſt quantūcunq; fuerit ſubſtantia homicide filius ipſius qui occiſus eſt in ea ſuccedere [c] debeat ꝙ ſi nō habuerit filios legitimos: ꝓximi ſuccedant parentes per gradum: ꝙ ſi nec parentes fuerit ꝙ ei legitime ſuccedere poſſint: ſuccedat ei curtis regia de aīa vo homicide illius ſit in ptāte regis: ſicut in anteriori edicto legitur.

Imp. Carolus. Lex.iij.

SI qs de libertate ſua īterpellatus [d] fuerit timēs ne in ſeruitiū cadat aliquē de ꝓpinquis per quē in ſeruitiū caſum timēs occiderit.i.prēꝫ: vel matrem: patruū: vel auunculum: vel quamlibet huiuſ modi propinquitatis pſonaꝫ: ipſe qui hoc perpetra

a ¶ Si fr appellamus. In collaterali linea logr/ſꝫ deſcēdēs p ſtirē collaterali / vt aſcēdens ſu.lōg. vt ī. de ſuc. l. itē. vbi nō ſꝫ filio prēꝫ exheredarī / cū liceat ꝫ oīa bona ſua cui voluerit relinq̄re / ēt luito frē / ex q̄ ſeqr ꝙ fr ſororē excludit: qr ſꝫ ſit ī eodē gradu: tñ qr maſculinus ſexꝰ dignior ē preferr fe minino. Aliū ꝫ: vt ſorores / frēs excludāt: vt ī. de ſuc. l. ſi qs lō. qr fr ſoꝛ in capillo ſuccedit / cū filia / ergo p ſororē excludi ur frater. Tu dic ꝙ pariter ſuccedūt / cū eodē gradu ſint.

b ¶ Debeant Dinc no. ꝙ ſemp occiſi dñe hīc. v. de bonis decīſoꝛis / ſi qd ſupfuerit / nō curti regie ſꝫ ſibi hēat.

c ¶ Succedere forte excluſis parētibꝰ / q ſunt in pari gradu. Tu dic / ꝙ pariter ſuccedūt / parētibꝰ aūt deficiētibꝰ ad curtē regis ꝺ uoluūtur bona.

d ¶ Siqs. interpellatus. Qr erat in libertatis poſſeſſiōe ⁊ ſiebat eī qō ſuitutis / iō patrem / aut mrēꝫ aut ꝓpinquū occidit vt ī. de pſcr. l. ſi. qcūqs homo.

✠ Arg. ꝙ nepos non ſuccedat / pſuo extāte ⁊ ꝙ ꝯtriū de iure cōſ eſt verū: vt ꝯ.reliquū. ī auc. ꝺ he. q̄ ab īte. de fr. ⁊ ſuccedit in ſtirpes: vt ibi p bart. iac. de belui. ⁊ ang. ⁊ als ꝯſului ꝙ : ſ ſi. opis dr. de reg. iu. li. vj. repit

nerit moriaꝛ: cognatio eius & cõſanguineitas[a] in ſeruitutẽ cadat[b]: & ſi negauerit ipſꝫ occidiſſe ad nouem vomeres ✠ ignitos ad iudicium Dei examinãdum accedat.

Imperator Henricus. lex.iiij.

Quicunqꝫ[c] propter cupiditatem rerum patrem: aut matrem: aut fratres: aut ſorores: vel nepotem: aut aliquem ſuum propinquum: per ſe: aut per alium interfecerit hereditas interfecti ad alios ſuos legitimos heredes[d] ꝑueniat: hr̃ditas vero interfectoris in fiſcum redigatur[e]: ipſe vero ordinante epiſcopo publico penitentiam ſubdaꝛ: ꝙ ſi ille cui crimen mittitur negare voluerit per ſe pugnaꝫ faciat: nec liceat campionem per ſe dare: niſi decrepita etas aut iuuenilis[f]: aut infirmitas pugnare prohibuerit.

a ¶ Conſanguinitas. i. filij homicide & deſcendentes.

b ¶ Cadat. Lꝫ vere libera eſſet. Alij ꝙ vere erat ſeruus/ ſed erat in poſſeſſione libertatis/ a qua cadere debet/ vt qui hominez occidit/ quem dicebat aldiuꝫ/ vel ſeruuꝫ ſuum/ admittit filios eius vt ſupra titulo. j. .l. ſiquis longobardus. nõ enim debet intelligi de fratre/ & ſorore/ & de ſororis filio/ ſed de ſolis filijs. Aliĩ/ et melius/ vt ita demum cadãt in ſeruitutem/ ſiqua defenſio eius erat quam admittant/ vt non poſſint eam ex perſona homicide pretendere/ quia propinquum occidunt: verum/ ſi alijs legitimis ꝓbationibus ſe defendere poſſint/ eas admittunt: ſed ſi conuentus de homicidio negauerit ad nouem vomeres ignitos ſe defendat/ bona autem homicide & filiorum/ qui propter hoc ſerui iudicanꝛ/ deueniant in poteſtatem domini qui eos acquirit: vt. ff. de cadu. tolli. l. tutelas. §. libertatem.

c ¶ Quicunqꝫ. Nota ꝙ ſi ꝓpinquus propinquum/ cui ſe putabat ſuccedere occiderit carebit ſucceſſione illa.

d ¶ Heredes. ſic ad filios. vt no. ē. l. j.

e ¶ Redigaꝛ. Quõ modo detrahaꝛ. &. deferatur legitimis heredib⁹ defuncti/ & interfector mori debet.

f ¶ Iuuenilis. Ni ſi alius quam homicida per pugnam impetit per campionem pugnet: quo caſu & ipſe homicida campionem dabit: ſepe enim ex alterius perſona conſequimur quod ex noſtra non poſſumus. ff. que res pignori data ſit. l. ariſto. in fine. & de pignoratitia actione. l. ſi pignore. §. ſi predo. & de tranſactionibus. l. & poſt. §. primo. & C. de tempo. in integrum reſtitu. l. petende. vbi litigator habet inducias ex

✠ Not. ad ix. vomeres ignitos iudiciũ fieri/ qꝺ de iure ꝓhibitũ ē. c. mẽnaꝫ. & c. ↄſuluiſti. ij. q. v. & vide. ē. ti. ꝓxi. l. ſi qs ex leui. & q̃ vide gl. in c. j. §. ſi miles ruſticũ. aut diui no. de pa. tẽ. q̃ alle. iſtũ tex.

perſona aduerſarij. argu. ſ. de ſub. l. ſi ſorores, quia ſoror ī capillo ſuccedit fratri ex perſona filie excluſo fratre/ ſic vbi ſoror hȝ pronepoté. Sȝ an iuuenilē etatem accipiemus vſqȝ ad xviij. annum/ qđ tēpus eſt legitimū ad alienanduȝ/ an vſque ad. xxv. vt iu. ro. cauetur? Reſpondeo vtiqȝ l. non aliter. §. j. ff. de lega. iij. ⁊ iſta etas. xxv. an. legitima ē ad pugnandum.

¶ De homicidijs ſeruorum [a] miniſterialiū: vel aldiorum. Ti. xi.

Rex Rothar.

Lex Prima.

Siquis aldium alienuȝ occiderit: cōpo. ſol. lx.

Idem. Lex. ij.

Siquis ſeruum miniſterialem probatuȝ: vt ſupra: aut doctum domi occiderit: cōpo. ſol. l. De alio vero ſeruo miniſteriali ꝙ ſecundus eius inuenitur: tantū nomen miniſteriale hȝ: ſiquis occiderit. cōpo. ſol. xxv.

Idem. lex. iij.

Siquis ſeruum alienū ruſticanū: ꝙ ſub maſſario eſt: occiderit: cōp. ſo. xvi.

Idem. lex. iiij.

Siquis ſeruum alienū bubulcum de ſala occiderit: cōp. ſol. xij.

Idem. lex. v.

Siquis ſeruum alienū maſſarium occiderit. cōpo. ſo. xx.

Idem. lex. vi.

Siqs pecorariuȝ alienum: aut caprarium: ſeu armentarium occiderit: magiſtrum tamē cōpo. ſoli. xx. pro diſcipulis: aut q ſequentes ſunt: ſi quis occiderit: cōpo. ſol. xvi. De illis vero paſtoribus: dominis q ad liberos homines ſeruierunt: ⁊ de ſala propria exeunt.

Idem. lex. vij.

Siquis porcariuȝ alienuȝ occiderit: magiſtrum tamen illum qui ſub ſe diſcipulos hȝ duos aut. iij. aut āplius. cōpo. ſo. l. De inferiorib⁹ āt porcarijs ſiqs occiderit: cōp. ſo. xxv.

[a] ¶ De homicidijs ſeruorū. Tanquā inutile/ ⁊ ī fructuoſuȝ omittim⁹ hūc titu.

Idem.

Idem. Lex. viij.

Si quis infantem par vulũ de ſuo maſſario caſu faciente occiderit: arbitretur a iudice ſʒ qualem habuerit etatẽ: aut qualem lucrum facere poterat: ita compo.

Idem. Lex. ix.

Nullus preſumet aldiam alienam: aut ancillã quaſi ſtrigam ✠ (q̃ vulgo dr̃ maſſa) occidere: qꝛ chriſtianis mẽtibus nullatenus eſt credẽdũ: nec poſſibile eſt: vt hoiem mulier viuũ poſſit comedere. Siquis deîn ceps talẽ illicitaʒ rem ꝑpetrare preſumpſerit: ſi aldiam occiderit: cõpo. pro ſtatu eius ſol. lx. ꝛ iſup addat pro culpa ſoli. c. mediũ regi: ꝛ medium cuius aldia fuerit. Si autẽ ancilla fuerit: compo. pro ſtatu eius ſicut ſupra conſtitutũ eſt. Si miniſterialis: aut ruſticana fuerit: ꝛ inſuper pro culpa ſol. lx. medi. regi. ꝛ medi. cuius ancilla fuerit. Si vero iudex ꝭ malum ꝑpetrare iuſſus fuerit: de ſuo proprio penã ſuprafcriptaʒ componat.

¶ De ſepulchro violato[a]: ꝛ de eo qui mortuum expoliauit. Ti. xij.

Rex Rothar. Lex Prima.

Si quis hominẽ mortuum: in flumine: aut foris inuenerit: ꝛ expoliauerit ꝛ celauerit[b]: compo. parẽtibꝰ mortui ſoli. lxxx. ꝙ ſi eũ inuenerit: ꝛ expoliauerit: ꝛ mox vicinis patefecerit[c]: ꝛ cognoſcitur: qꝛ pro merce

a ¶ De ſepul. vio. ſ. de homi. quoniã mortui ſepeliuntur: ꝛ veſtimẽtorũ cã expoliãt: ſo ſubdit hãc rub.

b ¶ Siqs. celauerit animo lucrandi. ꝭ enim eſt celare/ cũ tu ſcias ſd alios ignorare emolumẽti tui cã quorũ intereſt.

c ¶ Patefecerit. ex ꝭ cognoſcitur/ ꝙ non animo furãdi ſpoliauit/ ſiue patefecit iudici/ ſiue ꝯuentui in eccleſia: vt j. de eo q pecu. in dam. inue. l. j.

✠ Not. nõ licere occĩderẽ ſtrigã. i. maſcam/ ſeu ſortilegã: vt. j. de iniur. mu. l. ij. ꝛ de ꝭ j. qualiter mund. l. ſi qs mũdiũ ex̃ de ſorti. ꝛ. xxvj. q. j. ꝛ. q. ij. ꝛ ibi bõa gl. in ſumma ꝛ vſqꝫ ad vj. q. ꝛ vide ꝑ mod. in trac. ſortilegum. ꝛ ego vidi plures remiſſiões ꝑ defunctuʒ dñm cãcellariũ Frãcie de ganey. denegare pluribus qui interfecerãt nonnullas pauperes mulieres quas credebãt maſcas. Concordat. j. de itinerẽ. l. iij.

dis cauſa fecerit: nam non furādi animo: reddat [a] ſpolia: que ſuper eum inuenerit: & amplius ei calumnia non generet.

Idem. Lex. ij.

Siqs ſepulturam [b] hominis mortui ruperit: & corpus exſpoliauerit: aut foris iactauerit. dcccc. ſol. ſit culpabilis parentibus defuncti. Et ſi parentes primi nō fuerint: tunc caſtaldus regis: aut ſculdaſius requirat culpā ipſam: & ad curteȝ regis exigat.

a ¶ Reddat ſpolia. Quid ſi non reddat/ lȝ patefecerit vicinis. Rn̄deo deliquit: ſed vt contra ſ. de eo qui pecu. in dam. inue. l. ſiqs porcos. vbi oȝ componi tāǵ q res alienas malo ordine contractat / at ħ ſoll. lxxx. Solu. quidā dicūt eſſe ī electiōe actoris exigē cō po. pecu. an octogild. Alij qꝛ ſpolia erant iaȝ quaſi religioſa/ideo debet ceſſare actio furti: & habebit locuȝ alia pena pecuniaria. Mihi aūt neutruȝ iſtoꝝ placet: qꝛ veſtimenta religioſa non ſunt / ſed ceſſare oȝ actio furti/que pro re hereditaria nō datur/ſed crimen expilate heredi. vt. ff. de cri. expi. here. l. ij. & ſi. niſi defunctus eā locauerit/vel cōmodauerit/tunc. n. heres habebit actioneȝ furti: vt ff. de fur. l. his. n. Si igitur eaȝ reddere denegat / & denegādo ɔtrectat de expi. here. tenet. ſecus ſi non ɔtrectat cum ſola denegatio/neqꝫ crimē expi. here. neqꝫ actionē furti inducit. ff. de fur. l. j. §. ſola.

b ¶ Siquis ſepulturā. Prohibet ſepulchrum violari ſub pena dcccc. ſol. Nec minus ꝑſtabuntur eccleſie: vt j. de cri. ven. he. l. ſiquis imunitate. Sed nunquid hȝ locum in ſepulchro qđ eſt iuxta eccleſiā/an in alio/puto vbicunqꝫ/ſiue in agro ſit/ſiue in edificio/ maxime ſi locus ſit factus religioſus per traditionem corporis ſepulture perpetue/ceterū ſi ad tempus: vt ff. de reli. & ſump. fune. l. ſi quis eo & oȝ tradi corp. ſepultur. cum capite. l. cum diuerſis. ff. de religioſi. &c. Sciendū ꝙ ornamenta/& pcioſe veſtes / vt mlti ſimpliciores faciunt non debēt cū corporibus condi/vt. ff. de religi. l. at ſiquis. §. non autē. Sed quid ſi ſepulchrum tm̄ ruperit corpus tn̄ nō expoliauerit. Reſpōdeo tenet pro ſola ruptura ad hanc penā/vt hic/ iure autē Ro. pena eſt irrogata: vt. C. eo. per totū in. ff. tn̄ ineſt pena centum aureoꝝ / vt. ff. eo. l. pretor ait. & eſt popularis actio: vt. ff. eo. l. iij. Iure autem Longo. datur parētibus defuncti. Aliqui tn̄ dicunt hanc legē habere locum ſi vtrunqꝫ fecerit / & tunc datur extraordinaria pena in violatorem / qui non vtrunqꝫ fecerit. Nec mirū cum perſona heredis/& defuncti vna/ & eadē videtur: vt in auc. de iure iurādo a moriente preſtito. Quid ſi ſeruus tale delictum patrauerit / locum habet infra de culpis ſeruorum lege ſi ſeruus talem.

a ℭ Ne ad regeꝫ veni.ṽ.ne moꝛtuis fiat iniuria: nec vllis im/pune dꝫ fieri:ſed illa potiſſimũ eſt vendicãda q̃ ad regẽ eunti/bus fit: iõ ſubnectit hanc rub. l.ij.§.legatis.

c ℭ Siquis.hominẽ. Non imperialem:nec regium: tunc enim alia pena tenetur.

d ℭ Siquis. Hac.l.cauetur de

b ℭ Siqſ. nã ſi fecerit. q. d. licꝫ baro alteri⁹ ſit foꝛi: ⁊ iuriſditiõis illic debꝫ iuri ſub/iacer̃ vbi deliqt: ⁊ cõcoꝛdat iuri Ro. quo ca/uet qua in ꝓuin/cia qs de/liquit/vel de re qua libet re⁹ eſt:⁊ pro/cedit etiã ſi pꝛiuile/gio gau/deat ne ꝯueniat: niſi in pa/tria: vel aliq̃ cer/to loco: vt ĩ auc. vt oẽs o/be. iudi. Si vero quis vtatur coh/uenietur etiã ſi cõ/tradire/rit:v ſ obi alium cõ/uenerit. ff. d iud.

ℭ Ne ad regem venientibus[a] in/iuria fiat. Ti.xiij.

Rex Rothar.
Lex Pꝛima.

SIqs ex baronibus noſtris ad nos venire voluerit : ſecu/rus veniat:⁊ ille/ſus ad ſuos reuertatur:⁊ nullus de aduerſarijs illi/us illi aliquaꝫ in/iuriam in itinere: aut moleſtiam facere pſumat: tan/tum eſt:vt ille qui ad regem venire feſtiat honeſte veniat:⁊ nullam le/ſionem:aut dam/num quoq; in ip/ſo itinere ad regẽ veniẽdo:aut redeundo faciat. Nã ſi fecerit[b] ſicut ſubter in hoc edicto dictum eſt cõpo.

Idem. Lex.ij.

SIquis ex aduerſarijs nr̃is manũ armatã ſup quẽcunq; hoieꝫ[c] ad regẽ venientẽ iniecerit ꝑ ſua iniuria:aut ꝑpter qualẽcunq; culpam vindicã/dã. dcccc.ſolidos ſit culpabilis:medium regi: ⁊ me/dium cui iniuria illata fuerit.

Imperatoꝛ Ca/rolus. Lex.iij.

SIquis[d] liber ſuper/miſſum dominiũ cuꝫ collecta: ⁊ armi; venerit:⁊ miſſaticuꝫ illi iunctũ cõtradixerit : aut contradicere vo/luerit:⁊ hoc ei ap/pꝛobatum fuerit ꝙ ſe ſciẽte eẽ miſ/ſum dñicuꝫ ad reſiſtenduꝫ veniſſet de vita cõpo. ⁊ ſi negauerit[e] cũ.xij. ſacramẽtalibus[f]

iniuria facta miſſo pꝛincipis ad dede/cus / vel ad dãnũ q̃ ſibi ſint ſi ſciẽter deliquerit ⁊ iõ moꝛi dꝫ. Supe/rioꝛes ve/ro leges inducen/tes penã dcccc.lo/quuntur quãdo ex alia cã in/ferebat iniuria.

e ℭ Et ſi negaue/rit dicen/do ſe ne/ſciſſe miſ/ſum eſſe domini/cum.

f ℭ Sacra/mentalĩ/bus. Q̃ ſpãli cen/ſura dr̃ : q; gñale eſt: vt de ꝯſcientia qs iuret ſolus ſic. ſ.q̃.qs ſe dñn.de. l.ſiqs vro/reꝫ ſuaꝫ.

ſuis ſe idoneum faciat: ⁊ pro eo ꝙ cum collecta [a] eſſe miſſum dominicum armatus venerit ad reſiſtē/dum bannum dominicum: compo. ſimili modo do/minus Imperator de ſuis vaſſis iudicauit: ⁊ ſi ſer/uus hoc fecerit: diſcipline corporali ſubiaceat.

De exercitalibus [b] ⁊ his qui in hoſtem ire ꝯtempſerint. Tit. xiiij.

Rex Rothar.

Lex prima.

Si quis de exercitalibus ducem ſuum contempſerit ad iuſtitiam faciendam. xx. ſol. [c] domino ſuo ⁊ regi componat.

Idem. lex. ij.

Si quis de ipſo exercitu duci ſuo ad iuſtam cauſam [d] pſequendum denegauerit ſolatium: vnuſquiſq; componat regi ⁊ duci ſuo ſol. xx.

Idem. lex. iij.

Si dux exercitalem ſuum moleſtauerit iniuſte: gaſtaldius eum ſolatiet: dum vſq; ad preſentiaȝ regis: aut certe apud ſuum

a Cum collecta. q. d. preſtito ſacro non moritur/ſed bānuȝ ſoluere cogit. ſed qd fiet de bonis eius/ſi mori cogit? Dicūt qdaȝ ꝙ debent redigi in fiſcum tanq̃ pro crimine maieſtatis: vt. j. de his/ qui ad mort. ſue. iudi. l. j. ⁊ in ti. tu. j. l. ſi quis cō/tumax.

b De exercitalibus. Qr pro iniuria facta miſſo principis ſolet exercitus congregari/ ideo. ⁊c.

c Si qs xx. ſolid. No. arg. ꝙ ſiquis citatur ad iuſtitiam nō venerit/punietur ſoli. xx. ſed ꝯrio iure vtimur/ vt pignoribus captis/cogat: diſtinguimus tñ/ꝙ ſi de ppꝛietate re ꝯuentus/ꝯtē pſerit go venire/mittet aduerſarius in poſſeſſionem / ꝙ ſi infra annum comparuerit/reſtitutis ſumptibus/poterit poſſeſſionem recupare / preſtita cautione de iudicio ſiſti: vt. C. de preſcri. xxx. anno. l. px. ſi vo in pſonali actione ꝯuentus non comparuerit/ mittet creditor in poſſeſſionem/ iuxta modum declarati debitis vt in auc. ⁊ qui. C. de bo. auc. iudi. poſ. ꝙ ſi debitor ſe defendere voluerit creditor de poſſeſſione expellat/ ſi cā ex delicto vel quaſi non fuerit mota: tūc enim captis pignoribus cogit venire: vt ff. de rē. inſpi. l. j. §. cogenda.

d Si qs. cām. Hoc qꝛ ducis magiſtratui erat ſubiectus cuius mādatis obedire tenebat. qd ſi nō ad iuſtam cauſam? Reſpōdeo/non tenet/cum nec ſeruus dño obedire dꝫ in oibus. l. ſeruus. la. j. ff. de actio. ⁊ oblig. l. ad ea. ff. de reg. iu. maxime in attrocioribus: vt hi c/a ꝯtrio ſen ſu: ſi tñ magiſtratus de iu. pu. aliqd faciat/non vꝫ iniuſte facere: iuris enim exequutio nullaȝ

iudicem eum ad
iuſtitiam ꝑducat.

Idem. lex.iiij.

Siquis res
ſuas ab a/
lio in exercitu re/
quiſierit:ꝛ nolue/
rit ille reddere:
tunc ambulet ad
ducem[a]: ꝛ ſi dux
illi:aut iudex qui
in loco ordinatus
eſt a rege verita/
tem:aut iuſtitiam
non conſeruaue/
rit:✠ componat
tam regi q̃z ei cu/
ius cauſa eſt ſoli.
xx.[b] ꝛ cauſa ma/
nente.

Idem. lex.v.

Si Caſtal/
dius exerci
talem ſuum con/
tra rationem mo
leſtauerit: Dux
eum ſolatiet quo
uſq; veritatẽ ſu
am inueniat.

Idem. lex.vi.

Siqs in ex/
ercitu am/
bulare contẽpſe/
rit in ſculcam:det
regi ꝛ duci ſuo ſo
li.xx.

Rex Liudpran/
dus. lex.vij.

De omni/
bus iudici
bus quando in
exercitum ambu
landi cauſa neceſ
ſitas fuerit: non
mittant alios ho
mines:niſi tantũ/
modo qui vnum
caballum habe/
ant:hoc eſt:homi
nes: ꝛ tollant ad
ſummas ſuas ip/
ſos caballos ſex
de minoribus ho
minibus:qui nec
caſas:nec terram
habeant: dimit/
tant homines.x.
ꝛ ipſi homines
ad ipſuz iudicem
faciant per heb/
domadam vnaz
operas.iij. vſq;
duz ipſe iudex de
exercitu reuertat:
ſculdaſius vero
dimittat tres ho/
mines qui cabal/
los habeant: vt
tollat ad ſũmas
ſuas ipſos cabal
los tres:ꝛ de mi/
noribus homini/

habet in
iuriaz.ff.
de iniur.
l.iniuria
rum.

a ¶ Siqs
ad Du/
cem. Nõ
ergo au/
ctoritate
ꝓpria de
bet quis
res ab a/
lio poſſeſ
ſas aufer
re/ cum
alioquin
etiaz ſi ſit
aliqs ſce
lerib⁹ im
peditus/
ec.l. nul
lus.C. de
iudeis.l.
extat.ff.
q̄ me.cã.
intellige
de cõtra/
ctu/ vel
maleficio
in exerci
tu patra
to ꝛ vt.ĩ.
e.l.ꝛ hic
e.l.ſi.

b ¶ Soli.
xx. Vide
tur ɔtra.
ĩ.de ſedi.
ɔtra iud.
leua.l.co
gnoui//
mus.vbi
ſi Judex
neglexe/
rit iudica

res am/
ponat.v.
ſiue am/
mittat ho
norẽ ſo
lu.ibi/ac/
cedebat
ad ꝑmuz
vel ad ga
ſindium.
ꝛ doloſe
differe//
bat iudi/
care: hic
minime.

✠ No.q̄ls
qs ꝑ emẽ/
da cõpoſue
rit/tamen
nõ eſt libe
rat⁹ ab a/
ctione ꝛ pe
titione par
tis. de quo
vide q̄ dixi
in.§.xvj.ꝺ
fur. om.ſu
di.ingl. ii.
ꝛ pa. ꝺ pu
teo. ĩ trac.
fin.in ꝟ.in
qſiti.ca. di
cit ɔſtã. aſſ
ſi.ꝛ ſpe. in
j.par.ti.de
accu.ꝟ.qꝺ
ſi vulnera
tum.

❧ Not. de ſaltarioals de ſaltua/rio. de quo in. l. que ſi tum. §. ſal tuarius. z l. inſtra. in fi. ff. de fun do inſtru. leg. z que dixi in. q. ŝ cuſtodia clauiū. co/lum. iij.

❧ No. dies duodecim añ: z. xij. poſt iudul geri eunti bus/ z re/deuntibus ab exerci/tu: qȝ nor. pro literis ſtatus q̄ p regē z can cellariam euntib⁹ ad bellum cō cedunf. de quo vide Jac. rebu. i. l. vni. C. negoci. ne mili. li. xij.

bus dimittat. iiij. q faciant ei operas dū ipſe reuerſus fuerit ſicut ad iudicē dixi/mus per ebdomadas ope ras. iij. ſaltarius ✠ a quo caballū vnum tollat: z ho minibus minimis qui ei operas faciant: z tollant hominem vnum: z faciāt operas ſicut ſupra legitur: z ſi ampli⁹: aut iudex ſcul das: z ſaltez dimittere pre ſumpſerit homines ſine re gis permiſſu: aut iuſſione: qz ad exercitum ambulare deberet: cōpo. guidrigild ſnum in ſacro palatio. ℗. hec autez omnia ſuperius comprehenſa que per iudi cem finita: z ſtatuta ſunt: que autem modo emerſe/rint ſic numerentur. ſicut nunc in preſenti pagina af fiximus.

Rex Aſtulphus. Lex. viij.

Et hoc diffinimus: vt poſtq̄ȝ iuſſio re/gis fuerit in exercitu am/bulandi: z conſtituto poſi to ad monitionem facien dam nullus preſumat fide iuſſorem: aut debitorē pro quacūqȝ cauſa pignorare: z ſi de vna iudiciaria fue/rint ad dies. xij. ✠ anteq̄ȝ eant ad exercitū: z ſit quie tus: z. xij. dies poſtea q̄ȝ de exercitu fuerit reuer/ſus: ſi autem de alijs iudi/ciarijs fuerit ſpacium ſit ad dies. xxiiij. nam ſiquis quem inter iſta ſpacia pi/gnorauerit compo. ipſa pi gnora ſicut qui contra ra/tionem pignus abſtulit.

Imperator Carolus.

Lex Nona.

Si quis domum alie/nam fregerit qcquid exinde per virtutem abſtu lerit: aut rapuerit: aut fura tus fuerit ŝm legem: z to/tum illi cuius domus fue rit fracta: aut ſpoliata in triplo compo. z inſuper bannum dominicum ſol/uat: ſi ſeruus hoc fecerit ſententiam ſuperiorem ac cipiat: z inſuper ŝm legem compo.

Idem. Lex. x.

Si quis liber homo aliquid damnū cui/libet fecerit pro quo ple/nam compoſitionem face/re non valeat ſemetipſum inguadiare ſtudeat vſque dum plenam compoſitio. adimpleat.

Idem. Lex. xi.

Si quis meſſem: aut annonā in hoſte ſu/

¶ Si qs. ſuper bãnũ.i.vo ce preco/ nia ꝓhi/ beri ne ſe geres ſe renſ/aut dãnũ cuz aialibus fiat:tene tur.n.in triplũz/z bannum dominicũ ſoluere.

per bãnum [a] dominicũ rapuerit: aut furatus fuerit vel vſurpauerit: aut cũ caballis va ſtauerit:extimato dãno ſm legem: z in triplo cõpo. z ſi liber hõ hoc fecerit bãnum dominicuz pro hac re cõponere cogatur: ſeruus vero ſm legem triplo compo.dãnuz in loco reſtituat:z ꝓ banno diſcipline corporali ſubiaceat.

b ¶ Quicũqꝫ.no. cõtumaces cõtẽnẽtes in exercitũz venire debent bannum preſtare aũs ſeruire tenenſ/nõ ꝙ hui ſi/ ant/ſ3 lo co pignoris detinenſ: vt 3. de his q in ſer. al. l.j. z liberam mulierez ducere i mrĩmo/ niũ pñt. d.l.j.z.j. ſi ſer.lib. pur. z cõ cord.iuri Ro.q2 in ter ſeruũ z liberaz

Idem. Lex.xij.

Si quelibet perſona de hoc ꝙ interpella ta fuerit: aut preſentialiter emendet:aut ſacramẽtum reddat ſolus ꝙ nec ipſe fecerit: ✠ nec vero q feciſſet ſciat:accuſator vero prius iuret ꝙ non euz iniuſte ſe ſciente interpellaſſet.

Idem. Lex.xiij.

Quicunqꝫ [b] liber hõ in hoſte bãnitus fuerit: z venire contempſerit plenuz eribannum compo. ſm legem ✠ Francorum.i.lx. ſoli.ſoluat: aut ſi non habuerit vñ nullam ſummaz perſoluat: ſemetipſum per guadiam in ſeruitio ꝑncipis tradat: donec per tempora ipſum bannũ ab eo fiat perſolutũ: z tunc iterum ad ſtatum ſue libertatis reuertatur: z ſi ille homo qui propter eribannũ in ſeruitio ſe tradiderit: z i ſeruitio illo defunctus fuerit heredes eius hereditatem que ad illos ptinet nõ pdãt [c]: nec libertatez:nec de ipſo eribanno obnoxij fiant.

Idem. Lex.xiiij.

Si quis liber homo con/

matrimoniuz eſſe non põt ꝓpter diuerſitatũ conditionem.

c ¶ Nõ pdant.nõ loquit de hereditã. paterna: cũ pater ꝑ inopiam in ſeruitiuz ſit datus/ſ3 de hẽdita te agnatorũ/vel que aliũde ad filios peruenerit: vt ff. de interdic.l. eum qui. vbi filius deportati eã ſolũ amitttit ꝙ per pres habitur. cẽt. Sed vi 3.ſ.e. l.ſiqs in exercitu. vbi cõtumax tenetur in ſo. xx.dec ad dit illi. Itez 3.j. de eo qui res ali.p del.e.l.j.ſ. ſi.S3 ſpeciale ẽ in

✠ No.ſolũ iurare deb; /ꝙ nec ipſe fecit / nec q fecerit ſciat.

✠ Ad hãc l. vide gl.ſ c. ſtatuimus .xvj. q.j. z per Doſt.in.c. tua. in.ij. de deci. q̃ alleg.iſtaz legem.

tempta noſtra iuſſione ceteris ĩ exercitu ꝑgentibus domi reſidere preſumpſerit: plenū eribannuz ✠ ſm legem Francoꝝ. i.lx.ſol. ſciat ſe debere cōponere: ſimiliter ꝛ pro contemptu ſinguloꝝ capitulorū: quibus per noſtram regalē auctoritatem bānum promulgauimus. i. ꝙ pacem eccleſiarū dei: ꝛ viduarū: ꝛ orphanoꝝ: ꝛ pupillorum: pauperuz: ac minus potentuz irruperit: aut raptuz intra patriā fecerit: aut alienas domos incenderit: vel cum collecta multitudine vim cuilibet ītulerit. lx. ſol. pena mulctetur.

Idem. Lex. xv.

SIquis ꝯtumax^a adeo aut ſuperbus extiterit: vt dimiſſo exercitu abſqꝫ iuſſu: ꝛ licētia regis domum reuertatur: ꝛ ꝙ nos tendiſca lingua ✠ dicimus eriliz: fecerit: vt ipſe ſit reus maieſtatis vite periculuz incurrat: ꝛ res eius fiſco noſtro ſocientur.

Imperator Lodoicus. Lex. xvi.

VT nullus ad palatium: vel in hoſtez pergens de palatio: vel hoſte rediens tributum qđ tranſitorium vocatur ſoluere cogatur.

Impe. Lotharius. Lex. xvij.

POſtq̄z comes: ꝛ pāgēſes de qualibet expeditione hoſti

exercitu ꝙ non verberet. Item ꝯ.j. de his qui ad defen. patri. l.j. Sol. ibi / citatus neglexit venire ꝯ hoſtes regis: ideo ſubiacet capitali ſnīe / hic qn̄ non fiebat exercitus cōtra hoſtes a ℭ Siqs ꝯtumax. No. qđ ꝯ rediente de exercitu abſqꝫ licētia: ſꝫ vi ꝯ.ſ.l. pri. ꝛ ſuperi⁹. vbi p̄ſtat bānuz ſol. Siquidē exercitus fiat ꝯ hoſtes publicos (hoſtes autē appellamus quibus Rex bellū indixit / vel ipſi regi. l. hoſtes. ff. de ver. ſig.) tūc cōtumax capitali ſubiacet ſnīe vt.j. de his q ad ap. l. j. Si vero fiat ꝯtra p̄dones / vel cōtumaces vr ꝯ ſn̄es hꝫ vocā.j. de his q ad defen. pa. l. j. Preterea illa pena addit / vt bānum preſtetur / nec ſunt paria delicta in exercitū nō ire / ꝛ de exercitu illicentiatus redire. argu. iu. ro.

Siqs nō patiat honorē mihi decerni nō tenetur iniurie / licꝫ ꝯtumelie cā id faciat / ſecus ſi de honore iam q̄ſito me ꝯtumelie cā deijciat: vt. ff. de iniu. l. iniuriarū la. j. §. ſiqs de honoribus. ꝛ arg. ff. de his q̄ in fraudē credi. l. q autez. in prin. no. ex hac. l. ꝛ. j. ꝯ his q ad mortē ſue. iu. l. j. ꝙ vbicunqꝫ aliqs ꝓ crimine maieſta. morit bona eius ad fiſcū perueniūt ſi lex iuli. h̄ dicat / lꝫ aliqui ꝯ; vt

✠ De eribano. vid̄ ſ. de eribano l. vna.

✠ Tēdiſca lingua erilim eſt depoſitio armaruz: vt j. eo. l. ſi.

in princ. huius lib. pluribus. ll. ꝯti. ꝛ. ſ. de fur. l. ſi poꝛtunarius. vbi tā fuga extra regnū ꝙ ille qui tranſponit crimē maieſtatis cōmittit: ꝛ tn̄ poꝛtunarius v. ſuum preſtat.

li reuerſi fuerit ex eadie ſuper. xl. noctes ſit bānum reſciſſum[a]: ꝙ tēdiſca lingua eriliz. i. armoꝛum depoſitio vocatur.

¶ De eo qui aliū anteſteterit ī via: vel aliquē de caballo iactauerit. Titulo. xv.

Rex Rothar. Lex Prima.

Siquis[b] homini libero ī via anteſteterit[c] xx. ſol. ſic tamē vt aliquam leſionē ī carne ipſius nō faciat: nam ſi fecerit: ꝛ. xx. ſol. componat. Pro eo ꝙ anteſterit in via: ꝛ feritas: aut plagas ſi fecerit: ſicut ſubter annexum[d] eſt in h edicto cōpo.

Idem. Lex. ij.

Siquis ſeruo alieno: aut ancille: ſeu aldio: vel aldie[e]: aut liberto: vel liberte viā anteſteterit. dño eius compo. ſol. xx.

Idem. Lex. iij.

Siquis meſſē ſuā: aut pratum: ſeu quālibet clauſurā vindicando ꝓhibuerit homini: vt nō ingrediatur non

[a] ¶ Poſtq̄. reſciſſum. i. vt bānū nō extiguatur p. xl. noctes. Ceterū ſi ſ. hec tpa aliqs ſic delinquat vt in bannum incidat tenebitur ad damnū poſt tpa enumerata ad ſoluēdū/ vel ſit bānum reſciſſū: q̄ aliq̄das perſone ad palatiū venire cogunt: vt ſ. de his q ad pa. ꝯ. contē. que locū nō hn̄t/ cū comes/ aut pagēſes de exercitu redierint/ niſi tranſactis. xl. noctibus.

[b] ¶ Siquis. ſ. ingenuus: de libertis aut em. j. l. ſeq.

[c] ¶ Anteſteterit. ſ. eūti in via nō tm̄ in agro/ vel in rure/ puta p iter/ vel per actū/ idē volenti in flumine/ vel ī mari piſcare. Nā tūc iu. Ro. iniuriarū tenet. l. iniu. la. j. §. ſiquis me. ff. de iniu. Nā nomē vie poſitū eſt: qꝛ leges ad ea adaptant ꝛ c. l. nā ad ea. ff. de legi. Itē intellige vbi nulla cā fuit anteſtādi. Ceterū ſi peculiū alienū in dānū iuē ꝺōicebatur: qꝛ tē ſi eīus peculij anſteterit ꝯpo. ſ. l. j. vt. j. ō eo q pecu. in dā. iue. l. ij. Idē ſi anſteterit creditori pignorar volēti: vt ſ. de ōbl. ꝛ gua. l. ſi p q̄ncq̄.

[d] ¶ Annexum eſt. ſ. de pla. ꝛ fer. ꝛ h ſi poſt rixā interuenientē plage/ aūt ferite facte ſint ceterū ſi ſimpliciē ambulāti anteſteterit: vt. ſ. de his qui infidi. l. j.

[e] ¶ Siquis. aldio/ vel aldie. Nā to natoue: qꝛ aldij alij naſcuntur/ alij fiunt: vt infra de manumiſ. ꝛ not. iuncta. l. j. ſupra eodem: quod tantum preſtatur pro pena ſi anteſteterit libero/ quantum ſi liberto/ licet ſit abſonum.

Idem. lex.iiij.

Siquis hominem liberum de caballo[b] ✠ in terra per quodlibet ingenium iniquo animo[c] iactauerit: lxxx. ſoli. ei componat: ⁊ ſi aliquã leſionem ei fecerit: ſicut in hoc edicto ſubter annexum eſt: componat.

Idem. lex.v.

Siquis[d] homini libero violentiam iniuſte fecerit .i. gualapur: componat ei.lxxx. ſoli.gualapur[e]: eſt dum quis ſe furtiuum veſtimentum in/

✠ Not.penã qua punitur ꝯtra hẽs quẽ in terra de caballo ſuo.

a ¶ Siquis.culpabilis. Per hoc quidam male dixerunt / ꝙ immo debet eſſe culpabilis in aliquo/ſed non eſt ita: quia nemini fecit iniuriam/ſed tantũ rem ſuam vindicauit: ⁊ hanc .l. intellige / vbi qui ingredi prohibetur nullam habet ingrediẽdi cãz ſed quid ſi habeat vt venator / qui feram ſagittatam de clauſura alterius tollere velit / aut ſperuerium. Nũquid dominus clauſure tenetur de anteſtatu/ſi nõ permiſerit eum ingredi? Prima facie videtur ꝙ ſicut nam tenetur debitor/ſi creditori pignorare volenti anteſteterit: vt.j.de deb.⁊ gua.l.ſiquis alij gua.⁊.j.de rap.l.ſiquis raptu.ſed forte verius eſt/eum nõ teneri/niſi ſperuerius aut ancipiter fugerit/vel feram vulneratam ſequi voluerit. arg.l.ſi ſeruus intra prouinciaz.j.de furt. quid ſi dominus curtis nullam habenti cauſam ingrediendi ꝓhibuerit/⁊ non obſtante prohibitione ingreſſus fuerit? Reſpõdeo/ſi ingrediendo damnuz dederit/vtiq̃ꝫ tenetur/vel forte tenebitur actione iniuriaruz/aut de vi accuſabitur/ſi ꝑ vim intrauerit: vt.ff.de fur.l.vulgaris.§.qui furti.de iniu.l.is qui in domuz.

b ¶ Siquis.caballo.ſiue eq̃tantis/ſiue alterius/⁊ intereſt vtrũ cum ſella / vel ſine. idem ſi de aſino.

c ¶ Iniquo animo.ſ.cõtumelie cauſa: ⁊ hoc / ſi defectoꝛ nullum ius ſibi aſcribebat in equo/aſſecus:nã prius deberet terminari q̃ſtio proprietatis/ vel de iure pignoris q̃ maleficij: vt j.de dã.in viatico dato .l. ſiquis caſinam ⁊.j. de inuaſoribus.l.iij. ⁊.iiij. ⁊ ſeq. ꝙ ſi eum in ſimplicitate nulla rixa mediante/percuſſerit/procedit.j.de his qui inſidi.l.j.vt no.ſ.l.j.in ſi.

d ¶ Siquis. contingit. vt aliqs iuſte violentiam patiatur vt actor commote rixe: vt.ſ.de homic.libe.homi.l.ſiquis ex leui cauſa. ⁊.j: de agreſ.in vi.fac.l.ſi homines.⁊.l.relatum.item ſi fuerit detentus in furto. preterea ſi poſſeſſionem rei mee violenter abſtulero/violẽtia illa iacet impunita/ſi ꝓbauero rem meã eſſe: vt.j.de inua.l.iij.cũ ſeq.⁊.j.de dã.in vi.da.l.ſiqs caſinam.

e ¶ Gualapur.ſm interpretationem huius ſermonis exempla

poſtea nullam continent violentiam: quia ſiue quis induat furtiuum veſtimentum/ſiue ſe diſfiguraverit hec fiunt / ſine aliqua violentia / & ſine alterius leſione / per quod non inducũt totam penam/ vnde intelligenda ſunt quã do violẽtia commiſſa eſt ab eo q̄ veſtimentum furtiuum induit.

duxerit[a]: aut ſibi caput latrocinandi animo: aut faciem tranſfigurauerit.[b]

De iniurijs mulierum. Titulus. xvi.

Rex Rothar. Lex prima.

Siquis mulieri[c]: aut puelle[d] in via[e] ſe antepoſuerit[f]: aut aliquam iniuriaʒ intulerit[g] dcccc. ſoli.[h] componat: medietatem regi: & medietatem cuius ipſa iniuria illata fuerit: aut ad quem

a Induerit. ſ. ne cognoſcatur.

b Tranſfigurauerit. i. ſi aliquid fecit circa vultum ſuum/ ne cognoſcatur/ſecus ſi ex his damnum ſequutus ſit/ſicut legitur de eo qui cum panno rubeo fugabat armenta / quo caſu ſi damnum ſequutum eſt/ quandoq; furti/quãdoq; actione in factum tenetur: vt inſti. de furtis. §. interdum. & ff. de furtis. l. in actione. §. finali. verum ſi aliqua res ſit violenter ablata/lʒ modica/vt agnus vel pecus / locus erit huic legi. Sed nunquid tenebitur de vtroq;/vt rem violenter ablatam in octogild reſtituat / & ad penam huius legis? Reſpondeo/exiſtimo eum vtroq; teneri. argumento. ſ. eodem/per totum/vbi tenetur de anteſtatu/ & de corporis leſione / & leges ſunt que inducunt penam propter preſumptionem/lʒ videatur contra in depoſito: aut dicas in electione actoris eſſe vel furti / vel preſumptione conſequi penam.

c Siquis. mulieri libere. nam de liberta / ſiue nata / ſiue facta cautũ eſt ſ. titulo primo. l. ij.

d Puelle. viro carentes. ſ. ſimpliciter / et honeſte euntis / vt euitentur contraria legum ſequentium / que minorem penam inducunt.

e In via. idem ſi in domo. nam leges ad ea &c. ff. de legibus. l. nam ad ea.

f Antepoſuerit dolo malo & ſine cauſa: vt not. ſupra titu. primo. l. penulti.

g Intulerit. ſ. de facto / non dicto: vt. j. l. ſequenti. & intellige / vbi nullam leſionem fecit in corpus mulieris / alioquin de vtraq; tenetur: vt ſupra titulo primo. l. prima. quia ſi mulieri illata ſit iniuria / puta quia lapidem poſt eam iactauerit / & percuſſerit / habet locum pena noningentorum ſolidorum / licet anteſtatum non fuerit.

h Noningẽtos ſolidos: Propter ſexus fragilitatem maior pena eſt ſtatuta in perſona mulieris/que ſi aliquo modo fuerit / & vendicare non

poteſt quam viri: nec diſtinguit modica/ vel magna fiat iniuria: de hac autem compoſitione mundualdus extraneus poteſt ad ſuum commoduꝫ percipere.lx. ſolidos: vt.j.de rapto.l.ſi qualem/ cunq́ꝫ.

mundiuꝫ[a] de ea pertinuerit.

Idem. lex.ij.

Si qui ſpuellaꝫ: aut mulierem liberã que in alterius mundio eſt fornicariam: aut ſtrigam clamauerit: ⁊ pulſatus penitẽs manifeſtauerit ſe ꝑ furoreꝫ[b] dixiſſe: tũc prebeat ſacr̃ꝫ cũ.xij.ſacr̃alibus ſuis quod ꝑ furorem ipſuꝫ nephãdum dixiſſet: ⁊ non de certa cauſa cognouiſſet: tunc ꝓ ipſo vano improperij ſermone qđ non conuenerat loqui componat ſo.xx. ⁊ amplius nõ calumnietur: naꝫ ſi perſeuerauerit: ⁊ dixerit ſe probare poſſe: tunc ꝑ campionem cauſa.i. per pugnam ad Dei iudicium decernatur: ⁊ ſi probatum fuerit quod illa de ipſo crimine ſit culpabilis: cõponat: ſicut in hoc edicto legit̃: ⁊ ſi illi qui hoc crimen mittit ꝓbare non potuerit: guidrigild ipſius mulieris: ſm natiuitatem ſuam componere compellatur.

a ¶ Ad quẽ mundiuꝫ. Nã ſolo mulieri facta ſine mũdualdi auctoritate/ nõ libat ſoluentem/ ſicut que ſit pupillo/ vel adulto ſine tutoris/ vel curatoris auctoritate/ ſi curatorẽ habeat. argu.l.ſi curatorem.C.de reſt.in integ.⁊ hoc ꝓcedit in libero/ non in ſeruo.l.ſi ſeruus talem.j.de culp.ſer.

b ¶ Siquis.per furorem.i.irato animo/ non ſi furioſus eſſet: vt.j.de dã.in via da.l.ſi peccatis. ⁊ concordat iu.ro.vt.ff. ad.l.cor. de ſicca.l.infans/ vel furioſus.lꝫ videatur contra.ff.de reg.iu.l.quicquid calore. ſed loqtur in his que deſiderant iuris effectum/ vt contractus/ hic in delictis que penam merentur: qđ ſi conuentus dicat/ ſe non per furorem dixiſſe / ſed qꝛ dici audiuit/ adhuc locum eſt ſacramento / qꝛ dubitans pro ignorante hr̃.l.ſi. C. de cõdi.indeb.⁊.ff. de lib.ho.exhi.l.iij.§.his q. vnde iurabit / quod nõ de certa ſcientia cognoſcit. quid ſi conuẽtus dicat audiui/ ⁊ credo verũ eſſe? adhuc iurare poterit / ſi in credulitate perſeuerat/ quod nõ de certa cauſa cognoſcit. quid ſi non ſemel / ſed bis / aut ter vocauit eã fornicariam? Reſpondeo/ vt no.ſ. de conui. ſed quid prodeſt ei iurare cum.xij. Reſpõdeo/ vt euitet maiorem penam.ſ.v. ipſius mulieris / ſm nationem eius: ideo debet probare mulierem fornicariaꝫ teſtibus/ vel per pugnam/ ⁊ ipſe elegerit/ nec iurabit de aſto: vt.j.qua.quis ſe def.l.ſiquis aliuꝫ aſto. ſed de veritate: qꝛ non ſufficit dicere/

Idem. lex. iij.

SI mulier libera in ſcandalum cucurrerit [a] vbi viri [b] litigant: ſi plagas: aut feritas factas habuerit: aut forſitan impicta: aut occiſa fuerit: appreciet ur ſm nobilitatem ſuam: et ſic componatur tanquam ſi in fratrem [c] ipſius mulieris pppetratum fuiſſet: nam altera culpa pro iniuria ſua: vnde. dcccc. ſol. iudicantur: non requiratur: eo q ipſa mulier ad litem ſuccurrerit: qd inhoneſtum eſt mulieribus facere.

Rex Liudprandus. lex. iiij.

SIquis [d] furore acce//

eam credo fornicariam. quid ſi conuentus alleget famam/ nū/ quid ſufficiat eam pbare? Reſpōdet Jo. cre. preceptor meus q ſic/ qr ſolet dici/ q fama confirmat .i. affirmat/ vt ſicut teſtiuz numer⁹ aliis preceptoribus meis ↄtrarium placuit/ et dicebāt / cōfirmat. i. ſimul cū aliis affirmat: et hoc plz: vt. ff. de excuſatio. tuto. l. ij. circa princi. Querit / ſi mulier exiſtat fornicaria / deinde agat honeſtam vitam / ſi vocetur fornicaria / an puniatur iniurians? Nequaq̄/ non enim abolet turpitudo iaz intermiſſa: vt. ff. de ri. nup. l. palam. §. rū. quid ſi fornicaria fuerit modo ↄiugata/ et vitaz ducit honeſtam? vi abſoluendus: naz iniuriās intuitus eſt potius tps preteritum q̄ pñs / et ſm intentionez pferentis aſſumi dz. l. in ambig. ora. ff. de reg. iu. et qr pene potius ſunt molliende. l. pe. ff. de pe. ↄ/ facit. l. impialis. §. pñti. C. de nup. Item / qr ſermonum obſcuritas nocere dz pferenti: qr eius poteſtati fuit legem aptius dicere: vt. ff. de ↄhen. emp. l. cum in lege. et. ff. de pac. l. veteribus. mihi aūt vi eum abſoluēdum: qr vt Dialectici aiunt / qd ſemel vex / ſemp vex: et ↄcor. diui. Scri. qua cauet vt apls Matheus ſit publicanus: Is aūt q fornicariam vocat mulierez honeſtaz punit: qd ſi pbare poteſt ↄducit in periculuz pene: mulieres merito ergo ſi in pbatione defecerit punit. Not. tn̄ eſt / q probatio pugne nō refert ad ſtrigā / ſed fornicariam / ne ↄdicat . l. nullus. ē. de ho. ſer.

[a] Si mulier cucurrerit videndi cā / non nocēdi: nā tūc talis iniuria impunita remaneret: vt ↄ. de agreſ. in v i. fa. l. relatum.

[b] Ubi viri. idez ſi mulieres. qd ſi iuit cā ſedādi ſcādaluz? idem eſt / qr mulieres ſe talibus interponere non dz / qr dī / q non eſt facta iniuria ſimplr / et honeſte.

[c] In fratrem. i. ſi frēm in ſcandalum corrētem: vñ daf intelligi / q idem eſt. v. maſculi et femine. qd ſi mulier cucurrit cuz cā nocendi aiō: vt qr videbat fratrem / vel filiū verberari? Reſpōdeo / talis iniuria remanet impunita: nam non dz arma aſſumere / niſi ſe defendēdo: ar. l. ſi qs long. ē. de ho. lib. ho. qr nihil dz hīc de cōpōne mortui parētis: et qr faidam leuare nō pñt.

[d] Siquis. iam no. ē. l. pxi. de.

pro battiderit hominem liberum: vel mulierem liberam: aut puellam que in ſcandalum vbi viri litigāt venit: ꝛ per ipſas feritas ponderoſi: aut ponderoſe effecti fuerint: ſicut ꝛ modo factum audiuimus: componat: medietatem precij ipſius maſculi: tanquam ſi eum occidiſſet: ꝛ de femina ſimili modo medietatem precij tanq̄z ſi fratrem eius occidiſſet: excepto ſi plagas: aut feritaſ compoſuit anterius edictuz cōtinent.

Idem. lex.v.

Siquis[a] doloſe: aut p ſuperbiam: ſicut ꝛ modo factum eſſe cognouimus mulierez aut puellam liberam ſedentem ad neceſſitatem corporis ſui: vel in alio loco vbi ipſa femina pro ſua neceſſitate nuda eſſe videatur pungere: aut percutere preſumpſerit: componat ad mundualdum eius ſoli.lxxx. ſi aldius: aut ſeruus fuerit q̄ hoc facere preſumpſerit: componat dominus eius ſolidos.xl.ꝛ ipſam perſonam que hoc malum fecerit: tradere debet in manu mūdualdi eiuſdez femine.

Idem. lex.vi.

Annunciatum eſt nobis q̄ aliq̄s peruerſus homo dū ſe quedam femina in fluuio lauaret pannos eius ✠ quos ibi habuerit: totos tuliſſet: ꝛ ipſa remāſiſſet nuda: ꝛ qui ibant ꝛ tranſibāt per locum illum pro peccatis vi/

mulieres/ hic/repeti poſſūt: e contrario autem diſtinguit/ an nocendi/ vel videndi cā fuerit: q2 eadez cōpoſitio p̄ſtat/ cum non poteſt reddi ratio ī honeſtatis in viro: ſed nō ne videtur ſimpl'r ſtare/ qui vidēdi cauſa acceſſit? Reſpondeo/ vbi ſcandalum committitur/ ꝛ homines rixātur/ feriūtur ꝛ plage fiunt/ ſimplicitas rupta videtur/ ꝛ culpa poteſt ſcribi/ dū in locum acceſſit/ vbi ſimplicitas/ abeſſe videtur. a Siq̄s

Notā hic rationez/ quare iniuria magis punītur hic q̄ in.l.j. q2 inhoneſtum eſt mulier ī ī loco nuda ſtare/ vbi a maſculis videri poſſit: quid/ ſi veſtita erat? idē erit/ cum ratio inhoneſtatis eadez eſt: quid/ ſi ſtabat vbi mulieres ſtare cōſueuerant? nunquid preſtatur comp. l. j. Reſpōdeo/ nequaquaz eadez ratione/ nec excuſatur mulier/ q̄ alie mulieres honeſte ibi ſedētē q2 ſcire debet. Ite3 iure ro. arg. ff. de actioni.

✠ No. q̄ pena punit ſub trahēs veſtes mulieri ī fluuio ſe lauāti: ꝛ ō q̄ vid̄ tex. ꝛ doc. ī. l. ſī ſi. ff. ō of. pſi. vr. tñ ē text. ī ar. ꝯ hoies q̄ more beſtiaꝝ ſe iuerecūde lauāt in flūine: vt p gl. ꝛ oēs: ī ſup iac. rebuſ. C. ō remi. li. xij. l. cū ſupra.

emp. l. ſeruus. ij. reſpō. vbi non inſpicitur/ quid venditor conſueuerat imperare/ ita nec quid mulier facere conſueuerat: ſed an inhoneſte faciebat.

ſu: vt inſti. de iniu. §. patiſ. ꝛ agere poſſet nomine ſuo ꝛ vxoris/ tamen ſecus eſt iure longobar.

c ¶ Si qs ſeminatū. qđ ſi ſeminatus non ſit? Reſpōdeo non habet locuz hec pena ſed punietur arbitrio iudicis.

debant turpitu/dinem eius: ipſa aūt in ipſo fluuio ſemꝑ ſtare nō poterat: reuerti aūt ad caſam ſuā nuda rubeſcebat: ꝓuide ſtatuimus ꝙ qui talem illici/tam preſumptionem fecerit componat eidem fe/mine cui talez turpitudinem illici/taz fecerit ipſe guidrigild ſuū: ideo ꝙ hoc dicimus: qꝛ ſi inueniſſet eā frater: aut vir: propinquus pa/rens: eidem femine ſcandalum cōmitteret: ꝛ qui ſuperare potuiſſet vnum alteruz interficeret: propterea: melius eſt vt ſe viuo cōponat guidrigild ſuum quaz de morte creſcat faida iter parētes: ꝛ cōpō fiat.

Idem. lex. vij.

SI quis inuenerit liberam puellaz: aut mulierem per cāpum ſuum ſeminatum [c] ambulantem: ꝛ viam indicātē: pignoraret [d] eam: ꝛ parentes: aut mundualdus cōponat ꝓ ipſa puella ſol. vi. [e] ſicut lex eſt nā ſi ipſam compre/hendere preſum/pſerit: ꝛ ad caſam ſuam ligatam: aut ſubmanicatam [f] adduxerit: compo. ſol. c. med. regi: ꝛ med. cuius cā eſt: ſic tñ vt illa cōpō ð. vj.

b ¶ Annūciatum tuliſſet: quare nō tenet in ſol. dcccc. qꝛ inhoneſtuz erat mulieri ſe i flumine lauare: ſed nunquid furtiue tenetur qui pānos abſtuliſſet? Reſpondeo ſi furādi animo magna pena punitur/ qꝛ poſſet inde ꝯtingere mors alterius/ ſi parens ſupueniret: ꝛ cōcord. iuri ro. vt ꝓcedat ſententia iudicis/ nō ex eo qđ nūc eſt/ ſed ꝙ fieri poſſet: vt. C. de vſufruc. l. ambiguitatem. ꝛ. l. ſi ea lege. C. de vſur. ꝛ. ff. de fur. l. cū q emit. §. dānatus. itē no. ꝙlꝫ ſu. ro. fiat iniuria mariro iſto ca

d ¶ Pignoraret eam. nō erit ergo opus denunciatione: vt ſ. de deb. ꝛ gua. l. j. ſecus i debito/ ꝓ quo nō lꝫ boues pignorare/ qđ licituz eſt/ ſi i dāno inueniant: vt ſ. de eo ꝙ pec. i dā. l. j.

e ¶ Soli. vj. ſ reb' mulieris nō mundualdi cū nec mariti ꝓ delicto mulieris dꝫ puniri/ e ſ/ qñ mulier viā facere volebat/ cetez ſi alia erat eundi vtilitas/ vt colligere herbas/ e ſilia.

f ¶ Submanicatam. quid ſi eam apprehēdit tm̄ ꝛ ligauit/ ꝛ poſt

ſo. iii. illa compoſitione computetur [a]. Quis ſi pulſatus fuerit ille i cuius mūdio eſt: mulier: aut puella: ꝙ aſto animo: ⁊ iniquo feminā ipſam ambulare per laborem alterius feciſſet: vt ei componeret: tūc prebeat ſacramētum [b]: ꝙ cupiditatem habēdo de cōpoſitione iſta: ⁊ aſto animo p laborem ipſius ipſam feminaʒ ambulare non feciſſet: nec damnum aſto animo faciēdo: ⁊ ſi iurauerit ipſe tunc: ꝙ eam cōprehendere preſumpſerit.

Rex Aſtulphus.

Lex. vii.

PEruenit [c] ad nos: ꝙ quidam dum ad ſuſcipiēdā ſponſaʒ cuiuſdā ſponſi cū paraninfis: aut trotingis ambularet puerſi homines aquaʒ ſordidam: ⁊ ſtercora ✠ ſuper ipſaʒ iactaſſe. Sed qa cognouimus malum hoc per ſingula loca fieri, puidimus: ne pro hac cā ſcandale: ⁊ homicidia ſurgant ſi quecunqʒ libere mulieri talem reʒ facere preſumpſerit cōpo. ſoli. dcccc. mediū regi: ⁊ mediū mūdualdo. Nam ſi homines pertinētes ſine voluntate domini ſui hoc fecerint: ⁊ dominus per ſacramentuʒ ſe purificauerit: ꝙ per eius conſilium nō fuiſſet factuʒ ſerui ipſi tradant [d] in manus de munualdo ei[9] ipſe faciat de eis ꝙ ei placuerit: ⁊ amplius pronus nō calumnietur: quod ſi iurare nō poterit cōpona. vt ſupra dictum eſt. ſol. dcccc.

✠ No. contrafacientes le cha t ... ary. de ... o p Jo. fac. §. in iu ria. inſti. d iniu. ⁊ dixi in quodaʒ cſi. incipi. ſi quis aio iniuriandi ec. poſito in ſi. cſue. biturig.

modicuʒ ſoluit: re ſpō: iniuria eſt / ſʒ minor: ⁊ dʒ puniri ſʒ qualitatē iniurie ⁊ cū hoc delictum nō aboleatur penitentia. ar. l. ſi ea mēte. ff. de fur.

a Cōputet. not. hic in delictis fieri cōpēſationem.

b Sacrāle ex dolo ⁊ calliditate ſua lucrū ſentiat: vt C. de ſer. fu. l. qcūqʒ. ver. ſane. Sed cuʒ compoſitio debeat mulieri cui illata ē iniuria / q̄re vol[9] mūdualdi nocet ei / vt nō valeatō ſua iniuria agere: rn̄. qa ſicut ex dolo tu toris nō dʒ dānū inferre pupillo / ita nec lucrū ⁊ ſic exceptio doli opponitur pupillo agēti pp dolum tutoris: vt. ff. qb. ex cauſis i poſ. ea. l. apō iul. ita ē mulieri agenti pp dolū mūdualdi.

c Peruenit. h lex corr. cū. l. j. ē. co. q̄ ad penā: nā iſto caſu in honeſtas reddi nō pt / ſi qdē honeſtū eſt ſpōſū ire ad ſponſam.

d Tradāt. No. dn̄m liberari tradēdo ſeruum pro noxa / qd̄ pt ſ. l. ſi ſeruus talem. j. de culp. ſer. Sed hec tanꝫ

De aggreſſione[a] in vico facta: ⁊ de collectionibus. Titu. xvij.

Rex Rothar. Lex Prima.

Siquis[b] ꝑ iniuria ſua vindicanda[c] ſuper quēcunq; hominem manu armata[d]: aut cum exercitu vſque ad iiij. homines[e] in vicū intrauerit: ille ꝑ illicita preſumptiōe moriatur[f]: aut compo. ſoli. dcccc. medi. regij: ⁊ medi. ei q iniuriam paſſus eſt: ⁊ illi qui cum ipſo fuerit ſi liberi ſunt: vnuſqſq; compo. ſo. lxxx.[g]

tanq̄ poſterior eſt exceptio illius. Queritur ſi iniuria facta fuerit ſponſe anteq̄ tradatur ſponſo: an exactio compoſitionis remaneat penes mūdualdum: an tranſeat cū muliere ad ſpōſum iam effectum mundualdū? Re ſpō. vtiq; nā ſi mulier debeat/ vel ei debeatur cum perſona trāſeunt/ vt in pupillo cū quo trāſeūt / ⁊ remanent onera/⁊ credita. ar gu. l. j. ꝰ. de ſponſa. ⁊. l. ſi quando. ⁊ infra de raptu. l. ſiquis raptu. licet. n. actio iniuriarū in bonis non ſit ante litis ꝯte. vt ff. de iniur. l. iniuriarum. j. rñ. cum muliere tranſit.

ſti tuta de publicis iudicijs. §. telum. Sed ſm regni conſuetudinem non continentur lapides/⁊ fuſtes: vnde ſi accuſatio fiat de inſultu cum armis ꝓhibitis ⁊ accuſatus negauerit/ poterit per pugnam probare/ ſecus ſi cum armis non prohibitis.

a Ꞇ De aggreſ. ꝰ. de eo qui alij in via anteſteterit: ⁊ de eo qui ꝓiecit ſtercora ſuper ſponſam/ ſed q̄ multi volentes iniuriaꝫ vēdicare colligunt hoīes/⁊ alienum vicum intrant. ideo ⁊c.

b Ꞇ Siquis. Licet hoc verbū ſit generale: non tñ continet ſeruos: de quibus. ꝰ. eo. nec mulieres/de quibus infra eodem l. relatum.

c Ꞇ Uindicanda. Fortius ergo ſi ſine cauſa in vicum manu armata intrauerit.

d Ꞇ Manu armata. Armorum appellatione gladij/ tela/lapides/⁊ fuſtes continētur: vt in

e Ꞇ Homines. No. ar. q homicidiū patratū a quatuor hominibus/non dicitur abſconſe factum/ſed palam: vt no. ꝰ. de homici. libero. homi. l. decet in gl. j. Jure autem Roma. collectio duorum/vel trium/vel quatuor cetus dicitur: vt. ff. vi bono. rapto. l. pretor ait. ij. §. j.

f Ꞇ Moriat. Mors ergo erit in obl'one/compo. in ſol'one/aut qđ ſequitur de compo. corrigit qđ dictum eſt de morte/qđ nō credo/immo lꝫ ſit pauper ⁊ impotens cōpoſitionē ſoluere/nō tradetur ſeruus/ſed morietur.

g Ꞇ So. lxxx. Nec poterūt ſe adunare ſicut ī furto/⁊ homicidio. vt. ꝰ. de fur. l. ſi plures. ⁊. ꝰ. de ho. li. ho. l. j. Hec. n. pena ꝓ preſumptione tm̄ preſtat: q̄ ēt ad emēdā dāni tenet. Quid ſi duo ex. ſui. dānū dederit/ an oēs tenean: vtiq;: ope. n. iſtoꝝ dānū dātū: q̄ duo nō ꝓſumpſiſſent id facē. ar. l. ij. §. hoīes. ff. vi bo. ra.

Si pro qua/cunq3[a] cauſa homines ruſticani ſe collegerit ideſt conſilium:ꝛ ſeditionez facere ꝑſumpſerit:ꝛ cuicunq3 ſe antepo/ſuerint: aut mancipium: aut peculium de manu tulerint quod de caſa ſerui ſui dominus tollere voluerit: tunc ille qui in capite fuerit ex ipſis ruſticis moriatur: aut animam ſuā redimat[b] quātuz appreciatus fuerit: ꝛ vnuſquiſq3 ꝙ in ipſam ſeditionez cucurrerit ad malum faciendum compo. ſol. xij. medium regi: ꝛ medium cui iniuria illata fuerit aut ſe anteponere preſumpſerit: ꝛ ſi ille qui rem ſuaz querere: aut exigere videaẜ ab ipſis ruſticus feritas: aut plagas factas habuerit: ſicut ſuperius ſtatutū eſt ei componatur. Nā pro preſum/ptione tantum penaz ſupraſcriptā patiatur: ꝛ ſi aliquis ex ipſis ruſticis occiſus[c] fuerit non requira/tur: qꝛ ille qui eū

Capite dz preſtare ſol. dcccc. Reliqua dic/vt no. ē.l.pri. Quid ſiqs ex ſeruis liber efficiaẜ pro quo dñs nihil compoſuit/vtrū liber factus teneaẜ/ꝛ in quātū: qō generalis eſt vbicūq3 dñs preſtare dz pro ſuo. Rñ. ſine dubio ꝓuus liber factus tenebitur/nec excuſaẜ ſi conſilio vl' volūtate dñi deliquit: qꝛ i atrocioribus nō debēt ſui dñis obedire: vt.ff.de ac.ꝛ ob.l.ſeruus.ꝛ tpe iudicij non ſpicim⁹/ſed delicti.Si ergo tpe delicti mori debuit ꝓuus/morieẜ liber factus: vt.ff.de pen.l.j.in prin.

a Si pro quacūq3. Superiores.ll. loquuntur qñ de vno vico in aliū facta fuit aggreſſio/ꝛ collectio ad malū faciendum: hic quando in eodem vico.

b Redimat. Sed ſoluēdo.v.iuxta qualitatez perſone non dz preſtare.dcccc.ſol.ꝓ redēptio/ne pſone/vt in ſuperioribus.ll. qꝛ iſta non loquiẜ de ſeditione facta cuz armis/nec de vico in vicū. Sed vt ḣ.l.j.ē.de eo q in via aſſte.vbi preſtāẜ ſol.xx.Sz ibi qñ ſine cā fuit fact⁹ aſſtatus/ḣ cā interueniēte: qꝛ peculium dñs abſtulerat ꝺ caſa ſerui ſui/ꝛ portabat. Itez ḣ.j.de eo q pe.ſ dā. inue.l.ſi/vbi ſocta gild/tāqꝫ q res alienas malo ordine tollit.ſol.ſbi tulerat animo lucrādi/hic nō/ſz voluit dño ꝯdicere:ꝛ hic pene ꝓ ꝑſumptiōe preſtanẜ: qꝛ ſi plagas aut feritas fecerit ruſticani/vel furtum/aut violentiam cōmiſerint ꝓ q̄litate delicti puniunẜ.

c Occiſus fuerit. Hic pōit caſuz q̄lr iacere dz ſine cōpo.ſi ipſi iniuriā paſſi ſunt: qꝛ ille q occidit ꝛc. multofortius iacere dz ipunitus ſi plagas/aut feritas/vel alias iniurias paſſi ſūt:ꝛ ꝯcor. ē.de ho.li.ho.l.ſiqs ex leuib.

occiderit ſe defendēdo: ⁊ res ſuas[a] vindicandi hoc egerit.

Rex Liudprandus. lex. iiij.

SI homines in vno vico habitantes aliquam intentionem inter ſe habuerint de terra: vinea: prato: aut ſilua: vel de alia re: ⁊ collegerit[b] ſe vna pars cum virtute: ⁊ dixerit: eamus ⁊ expellamus eos de ipſo loco[c] per virtutem foras: ⁊ ambulauerint: ⁊ ſcādalum ibi commiſſum fuerit: ⁊ plage: vel ferite facte: aut homo occiſus fuerit: ita decernimus: vt plagas: aut feritas: ⁊ hominem mortuum ſm anterius edictum: quod glorioſiſſimus rex rotharius: vel nos inſtituimus compo. ſed pro illicita preſumptione de ipſa collectione compo. ſolid. xx. ad illam partem que in campo: aut in vinea: vel prato: aut in ſilua ſuum laborem faciebat. Or

a ¶ Et res ſuas. No. arg. ꝙ tam pro defenſione rerum ꝙ̃ perſone licet occidere: qđ intellige / vt not. in. d. l. ſi quis ex leui. ⁊ in. l. ſi quis liber homo ſe defend. e. ti. ⁊ hic repte q̃ ibi no. Et eſt ſciendum / ꝙ hec. l. loquitur de collectiōe facta ſimpliciter / non per dexterā / vel per ſacramentum / vel per obligationē.

b ¶ Si homies. collegerit. Non dicit de collectione / que ſit p dexteraʒ / vel per ſacramentum / vel per aliaʒ obligationem / ſed que ſimplr ſit.

c ¶ De ipſo loco. Fuerunt ergo actores commote rixe: vnde ſi plage / aut ferite facte fuerunt / vel homo occiſus / preſtari debet compoſitio / ſm anterius edictum Rotharis ⁊ Liudprandi: conſtituit enim Rothar vt pro homine occiſo / ſi non furtiue occidatur. v. preſtētur / iuxta qualitatem perſone: quod Liud/

prandus affirmat / ⁊ precipit / ꝙ ſi quis ſe defendendo occidat / non tenetur / ſecus ſi ſuperambulando / quia ammitit totam ſubſtantiam ſuam: vt. ff. de homici. liberorum homini. l. ſi quis ſe defendēdo. cum diſtinctione tamē / vt ſi actor commote rixe ſe defendēdo occidat / ⁊ liquidū ſit preſtabit. v. ſi vero occidatur / abſq; compoſitione iacebit: vt no. ff. l. proxima. ⁊. ff. de homici. libe. homi. l. ſi quis ex leui. Idem diſtinguit de plagis et feritis. eſt not. ꝙ hic non dicitur qui in capite fuerit: q2 omnes pariter conſilium inierunt eundi / dum dicit / eamus ⁊ expellamus: ad omnes eniʒ pariter litigium pertinebat: ⁊ preter ſupradictas penas plagaꝝ / vel feritaꝝ pro aſſumptione dʒ componere pars que ita ſe colligit / alteri parti ſoluat. xx. que compoſitio diui/

di debet pro numero perſonaꝝ proportionabiliter/cuʒ omnes pariter preſumpſerint / non ꝑ portione terre:ſʒ vnus maioꝛē alius minoꝛeʒ portionem ſe dicit hic.

ſtatur:iſto tamen caſu tota vniuerſitas compo.ſoli.xx. ꝛ ſi plures occidantur / non augetur cōpoſi. quid ſi predia de qbus agebatur/pertinebant ad partem que ſe collegit:nunquid eaʒ excuſat / ſi poſſidētes erant inuaſores? Reſpondeo ſi violentia cōmittatur / in continenti/lʒ eam propulſare / ſi ex interuallo non licet.l.ideʒ eſt.§.vſufrui.ff. de vi ꝛ vi ar ma. ꝛ ps que hec preſumpſerit cōponi debet/cum non debebat preſumere:qꝺ autem iudiciali preſumere debebat.l.extat.ff. qꝺ met.cā.ꝛ.C.de ſuffra.l.j. ꝛ.ff.de eden.l.j.primo reſpon.

autem ideo ſtatuimus: vt nullus preſumat malas cauſas in quolibetcunqꝫ loco excitare:aut facere: ꝛ non potuimus cauſam iſtam aſſimilare adaraſcild[a]: ✠ nec ad conſilium[b] ruſticanoꝛum: vel ad ſeditionem[c]: ꝛ plus nobis congruum paruit eſſe de conſilio malo: ideſt conſilio mortis: quia quando ſe colligunt ꝛ ſup alios vadunt pro peccatis: ad id vadūt vt faciāt malum:aut ſi cauſa euenerit vt hominem occidant: ꝛ plagas: aut feritas faciant: ideo (vt diximus) aſſimilauimus cauſam iſtam ad cōſiliuʒ mortis: qꝺ eſt:ſicut ſupra diximus ſolidos viginti.[d]

Idem. lex.v.

Relatuʒ[e] eſt nobis ꝙ aliqui perfidi homines: ꝛ in malitia aſtuti dū ꝑ ſe: vt ꝓſumpſiſſent manu forti: aut violento oꝛ/

a ℭ Adaraſcild .i. ad agreſſioneʒ in vico factam: vt l.j.ſ.e.

b ℭ Nec ad conſilium ruſt. vt.ſ.e.l.ij.cum illa maioꝛa fuerint delicta / maioꝛ erat cōpō preſtāda.

c ℭ Ad ſeditioneʒ. vt.ſ.l.ꝓxima.

d ℭ Soll. xx. aſſimilatur ergo conſilio mortis/qꝺ punitur ſol. xx. ꝛ hic nota ꝙ debemus de ſimilibus ad ſimilia procedere: vt ff.de legi.l.non poſſunt. ꝛ probatur/dum dicit/plus nobis congruum ꝛc. que ſimilitudo nō fit inſpectis initijs:ſed qꝺ contingere poteſt/dum dicit/aut ſi cauſas euenerit:ꝛ licʒ dicat Liudpr. in hoc eſſe ſimilia / tamen non ſunt:qꝛ ꝛ ſi de ꝯſilio mortis preſtantur ſol.xx. ꝛ pro vnoquoqꝫ homicidio par compoſitio preſ/

e ℭ Relatum. Loquitur de collectione mulieꝝ mandato maritoꝝ ꝛ mundualdoꝝ facta:propter quam tenentur ad penam pecuniariam / ſequuto inſultu: nam ſi mariti plagas / aut feritas fecerint/debent componi:vt ſ. de his qui inſidian.l.j. ſi to

✠ No. adaraſcild que eſt aggreſſio in vico facta/ aſeſ aderatio.i. eris ꝯgregatio / ſic exponit C. de mili.ve. l.vlt.li.xij.

dine intrare in vi
cum: aut in caſas
alienas timentes
illas compoſitio/
nes que in edicto
antiquo compoſi
ti ſunt fecerũt col
ligere mulieres ſu
as quaſcunqꝫ ha
buerunt: ſiue libe
ras: vel ancillas:
⁊ miſerunt ſuper
homines qui mi
norem habebant
virtutez: ⁊ appre
hendentes homi
nes de ipſo loco:
⁊ plagas fecerũt

⁊ aliqua mala vi
olẽto ordine plus
crudeliter q̃ȝ viri
exercuerint: dum
autez hoc ad nos
perueniſſet: ⁊ ho/
mines ipſi ꝓ ſua
violentia qui mi/
nus poterant in/
terpellabant: ita
proſpeximus in
hoc edicto eodem
mõ affigere: vt ſi
animodo mulie/
res hoc facere in
qualicũque loco
p̃ſumpſerint pri
mum omniuz de

poſt rixam motaz/ plagas/ aut feritas fecerint/ ꝓcedit edictuz ſupra de plagis/ ⁊ feritis. Pu/nientur quoqꝫ dicte mulieres in perſonis/ cum non exercue/rint na/turã mu liebris ſe xus q̃ fra gilis eſt. Inſultus eniȝ ⁊ ag greſſiões viri face/re cõſue/uerunt: mariti ãt compo. reales pe nas non patiẽtur/ niſi ſit in capite: ⁊ actor ma litie: tũc enim ci/uilem/ ⁊ corpora/lem penã patietur vt ſupe/rioribus legibus cautũ eſt. Ex hoc no. ꝙ in maleficijs auctor laudari non poteſt/ cum nõ ex/cuſetur delinquens de mandato: ⁊ cõcordat iuri Romano. l. non ſolum. §. procul. ff. de iniu rijs. ⁊ ff. quod vi aut clam. l. ſi ego tibi. nõ enim debebant obe dire maritis/ ⁊ mundualdis/ cũ nec ſeruus domino in atrocio/ribus. l. ſeruus. ff. de actio. ⁊ ob liga. Sed an qui paſſus eſt pla gas/ aut feritas poſſit eligere quem conueniat mulierem. ſ. vel maritos/ ſeu mundualdos mandatores/ qui ſi ſoluerint/ an mulieres ex hoc ſe tuentur?

Reſpon. iure quidẽ Ro. vterqꝫ tenetur cuȝ effectu: vt. d. §. pro culus. ⁊. ff. ad leg. aquil. l. item mela. §. ſi plures. Iure autem Longo. cauetur: vt mariti com ponãtur de rebus ſuis/ ſi cõ ueniant ꝓpter illi citũ man datũ. Si vero pro pter delictum mu lieris: tũc ſoluũt de reb⁹ mu lierum: q̃ ſolo forte prodeſſet mãda toribus/ vt de cetero non teneant: vel dic nõ ꝓdeſſe: q: lȝ puniat homicida i rebus ſuis: non tñ prodeſt con ſiliatori: vt ſupra de homicidijs liberorum hominum. lege fina li. ita nec mandator/ qui plus eſt q̃ȝ conſiliator. Si autez mu lier in ſcandalũ cucurrerit cau ſa videndi/ ⁊ nemini nocuit/ ſi plagas/ aut feritas acceperit/ fiet compoſitio tanq̃ȝ ſi in fra trede fili ſanguine facta fuiſſet: vt. ſ. de iniu. mu. l. iij. Quid ſi magiſtratus iuſſit collectionez fieri? Siquidẽ imperãdi ius ha buit actio. l. aqui. eſt cũ eo qui iuſſit/ alioqn vterqꝫ tenet: vt. ff. ad le. aq. l. liber hõ. ij. ⁊. j. de dã. in vis da. l. ſi quis molinum.

cernimus ſi ali/quam iniuriam: aut opprobriuz: vel plagas: aut fe/ritas: aut mortez ibi acceperit: ni/hil ad ipſas[a] mu/lieres: vel ad vi/ros: aut ad mun/dualdos earũ cõ/ponant illi qui ſe defendendo ali/quam eis fecerũt leſionez: aut inter/emptionez: inſu/per ſe publicus q̃ eſt in loco ✠ vbi factũ fuerit com/prehendat ipſas mulieres: ⁊ faciat eas decaluare: ⁊ fruſtare per vicos ciuitatis ipſius lo/ci: vt cetere mulie/res talem maliti/am facere nõ pre/ſumant: ⁊ ſi in ip/ſa caſa feritas: aut plagas ipſe mulie/res cuicunq̧ ho/mini fecerint: ma/riti cõponant ip/ſas plagas: aut fe/ritas quas ipſe fe/cerint ſcḋm tenorẽ edicti. Hoc autez ideo pſpeximus tam de diſciplina q̃z de compoſitio/ne: q2 non poſſu/mus mulierẽ col/lectionem adara/ſcild aſſimilare: neque ad ſeditio/nem ruſticanoꝝ: quia viri iſtã cau/ſam faciunt: non autem mulieres: ⁊ ideo de ipſis mu/lieribus fiat: ſicut ſupra ſtatuimus.

Idem. lex. vi.

SI quidem ſimpliciter in ſcãdalum qua/liſcũq̧ mulier cu/currerit: ⁊ mortẽ aut feritas: vl' pla/gas ibi acceperit: ſic fiat iuſtitia ſi/cut deceſſor no/ſter Rothar. rex ũ inſtituit: vel iudi/cauit.

Imperator Ca/rolus. lex. vij.

DE ſacramẽ/tis[b] p guil/doniã[c] ✠ adin/uicem ꝯiurãdis: vt nemo facẽ pre/ſumat: alio vero

a ¶ Nihil ad ipſas. Iacebũt ſ. ſine cõ/poſitio/ne: ⁊ fa/cit. l. ſi ꝓ quacun/que. ſ. e. ⁊. ſ. de ho/mi. li. ho. l. ſiqs ex leui. q2 ipſe mu/lieres ac/trices ri/xe fuerũt

b ¶ De ſa/cramen/tis. Su/periores leges lo/quuntur de colle/ctiõe ſim/plicit̃ fa/cta: hic e contra/ro icipit prohibẽ/do colle/ctiões fie/ri per ſa/cramen/tum / per dexterã / vel p ali/am obli/gationẽ: ⁊ primo per ſacra/mentuz.

c ¶ Guil/doniam. Idest p adunati/onem: vt nullus fa/ciat / per/mittitur tamẽ cõ/uentiões fieri iter duos plu/reſue.

✠ No. per mlieres pu/niri q̃ iſul/tũ i loco fe/cerunt: q2 tõſe capil/los dñt p vicos ꝟbe/rari / ꝙ no/ta: q2 ego ſemel vidi i ꝓuincia prouicie: / mulieres cuiuſdam oppidi / q̃ pñtib' ma/ritis ir/ / ruerũt in porcos dñi loci / ⁊ illos occiderũt: ⁊ nã ſtatutũ puniẽs vi/olẽtiaz fa/ctã cuz ar/mis vl' ſiñ armis cõ/phẽdit mu/lieres: vt no. bal. an/ge. ⁊ imo. i. l. ſi ꝯſtã/te. §. ſi. p il/lũ tex. cuz glo. ff. ſol. ma. ⁊ ãge. are. i trac. male. i ꝟ. dict' ãdre/as. ⁊ alex. i ꝯſ. cxxxv. li. j. Cep o. in ꝯſi. xxv. ✠ Quid ſit guildio/nia / ⁊ ẽ a/dũatio: vt l. volum'. ſ. eo.

modo[a] de illorũ alimonijs[b]: aut de incēdio: aut de naufragio quanuis conuenientiā faciant: nemo in hoc iurare preſumat.

Imperator Lodoicus. Lex. viij.

SI ſerui per contumaciam collecta multitudine viʒ intulerint alicui.i. aut homicidium: aut incēdiū: aut qualecunqʒ dānuʒ fecerint dñi eoruʒ[c] quorū negligentia euenerit hoc pro eo ꝙ cōſtringere noluerit: vt talia facere nō audeant bānum noſtrum ſoluere cogantur.

Imperator Lotharius. Lex. ix.

VOlumus[d] de obligationibus: vt nullus per ſacramētum: nec per aliam obligationē: ac adunationem faciat: ⁊ ſi hoc facere preſumpſerit[e]: tunc ille qui

a ¶ Alio vero modo. Videt̃ permittere ſi alio modo fiāt. quid ſi per dexteraʒ fiant/ puto eſſe permiſſum: vt. j. eo. l. collecta a ꝯrio. Et lʒ dexterare non proprie ſit iurare/ tñ ꝓpe iuramentum eſt/ vt in ficiari depoſitum ꝓpe furtum eſt: vt. ff. de fur. l. infiſciando. ⁊ quod aliud ſit fiduciā facere: ꝙ iurare probatur. j. de of. iudi. l. vt iudex. ibi/ ⁊ ſi credentes hoies ⁊c. Iſto et caſu diſtinguit/ ꝙ alia pena irrogat̃ ſi collectio fiat per dexteram/ alia ſi per ſacramentum. Iure autem Ro. delato iureiurādo / per dexterā iurare dꝫ: hodie vtimur/ vt iuret per euangelia/ qđ longe aliud eſt ꝙ̄ fiduciam facere. Sed cuʒ prohibeatur ſacramēta fieri ſuper licitis pactionib⁹/ an patiatur penā qui iurauit/ non inuenio penam a. l. ſtatutam/ tñ ex quo prohibetur vĩ delictum/ qđ venit extra ordinem puniendum.

b ¶ Alimonijs. i. qualiter vnus alteri ſubueniat ſi ad paupertatem deuenerit. Ideʒ ſi domus eorū fuerint incenſe/ vel ſi pateret naufragiū eundo per mercantias: ⁊ lʒ he pactiones licite ſint / ſup eis tamē ſacramēta fieri ꝓhibent̃.

c ¶ Si ſerui. dñi eorū. Qui ꝓhibē potuerūt/ ⁊ ñ ꝓhibuerūt/ ꝑ qđ iu. Ro. tenent̃ in ſolidū. vt ff. de no. l. ſi plurium. ⁊. l. ſ delictis. ⁊ ff. ad le. aq. l. ſciētiā. Iure aũt Lōg. debēt bā nū cōponere/ nec pene per alias. ll. impoſite vel refectio dāni/ dño ꝑmittit̃.

d ¶ Volumus. Prohibet adunationem fieri per ſacramentuʒ/ per dexteram / vel per aliam obligationem.

e ¶ Preſumpſerit. intellige vt pena exilij nō referatur ad caſum qñ collectio eſt facta per ſacr̃ꝫ: qꝛ diuerſa pena/ ſed qñ per dexteram: ſepe. n. ꝯtingit/ vt duo ꝓhibeantur/ ⁊ vnū proſequat̃: vt. ſ. de iniu. mu. l. ij. vbi de ſtriga/ ⁊ fornicaria: ⁊ tm̃ de fornicaria proſequit̃. Ideʒ. j. de ma

ſummiſ.l.ſiñ. vbi de ſeruo/ & ancilla/ & de ancilla tantum preſequitur.

a ℂ Habet. Non vnus p̄ſtabit penam. dcccc. ſolſ. q2 ſi preſtat in compoſitione facta ſimpliciter/ fortius in facta per dexteram ſi de vico in vicum intrauerit/ vel forte hic loquitur quādo collectio facta eſt p dexteram ad malū peragendum/ licz nullum malū ſit patratū.

b ℂ Accipiat. Cōtra ſupra de exercita. lege quicūq3. vbi dicit/ q ſe guadiauit p ſeruo. ſz illa locū habet in exercitu. Et nota q hec loquitur in compoſitione/ damni/ licet alie ſint que loquitur in alijs compoſitionibus.

c ℂ Collectam ad malum. Ad bonum ergo permittitur; vt. s. eodem. l. de ſacramentis.

d ℂ Prohibemus. Tam ſimpliciter/ q per ſacramentum/ vel per dexteram.

e ℂ Corrigantur. Reſpexit. l. ſuperiorē ꝑ & alias imponētes penam pro collectionibus.

f ℂ Ad noſtras preſentiam. Immo mittendus eſt in exilium: vt ſupra lege proxima. Solu. ibi in perſona que non eſt in dignitate/ h ſecus.

g ℂ Emendatione. Reſpexit leges. s. que pro veritate adunantius ſine collectione/ & locorū/ nouas inducunt penas.

prius conſilium inchoauit: & hoc factuz habet [a] in exilio ab ipſo comite in Corſica mittat: & illi alij bannum componant: & ſi talis fuerit qui non habeat: vnde compo. ſexaginta ictus accipiat. [b]

Idem. Lex. x.

Collectam ad maluz [c] faciendum omnibus modis prohibemus [d] fieri: vt vbicunq3 huiuſmodi preſumptiones facte fuerint digna emendatione corrigantur [e]: & ſi per negligentiam comitis facte ſunt: vel non emendate remāſerint hoc ad noſtram notitiaz p̄feratur: auctor vero facti ſi fuerit aduocatus: vel p̄poſitus: ſiue ſculdius: vel qualibet alia dignitate preditus libera perſona poſt legalez emendationez in loco factā ſub fideiuſſoribus ad noſtram preſentiaz [f] veniat: multitudo vero de liberis: ſiue de ſeruis ſit legitima emēdatione [g] mulctetur.

Idem. Lex. xi.

De cōſpirationibus [h]

h ℂ De cōſpirationibus. Eſt autem conſpiratio ſimul ſpiratio/ quaſi eundem ſpiritum/ & propoſitum habeant ad malum faciendum.

ꝯſiderandum eſt vt quicunq;[a] facere preſumpſerit: ⁊ per ſacramentum quemcunq;[b] conſpirationem ✠ confirmauerit: triplici ratione ſu/dicent[c]. Primo: vt vbicunq; tale malum ꝑpetratū fuerit: actores facti interficiantur: adiutores vero eorum ſinguli alter ab altero flagellentur: ⁊ capillos ſuos viciſſim ⁊ nares ſuos inuicem precidant: vbi vero nihil mali perpetratū eſt ſimiliter inter ſe flagellentur: ⁊ capillos ſuos viciſſim detundant.[d] Si vero per dexteram[e] aliqua conſpiratio firmata fuerit: ſi liberi ſūt: aut iurent cum idoneis iurationibus hoc ꝑ malum non feciſſe: aut ſi facere non potuerunt: ſuam legem[f] componant. Si vero ſerui fuerint: flagellentur: vt decetero in Regno[g] no/

✠ No. q̄ pene puniant ꝯſpiratores C. de mono po. l. vna. ⁊ ꝑ arch. io. an. ⁊ doc. ī c. ꝗſtiones. de ꝟ. ſi. lib. vj. ⁊ xij. q. ꝯſpiratio/ num. ⁊ c. ſtatuimus.

a ℭ Quicunq;. Vtrunq; ſexum complectitur/ q: ſi contigerit mulieres conſpirationem facere/ hac pena ferientur.

b ℭ Quamcunq;. ſ. ad malum faciēdum: ſecus ſi ad bonum: vt ſupra eo dem/ l. de ſacris.

c ℭ Iudicetur/ id eſt triplici modo/ vel vindicta punietur. et not. hic modos pene.

d ℭ Detūdant. Auctori autem non parcitur/ q: vtrobiq; parcitur/ et nullo modo liberat ſuam animam/ niſi Regi placuerit: vnde prima ⁊ ſecunda lex huius tituli corriguntur in hac parte: ⁊ lz penas criminales patiantur/ preſtabuntur tamen pene pecuniarie his qui damnum/ aut iniuriam paſſi ſunt: vt ſi domum incenderint/ in tri. lun. fiet compoſitio. Quid ſi hominem occiderit ſe defendendo? Reſpondeo. v. preſtatur heredibus defuncti/ ſi ſuperambulando totam ſubſtantiam ammittent ſi plagas/ aut feritas fecerint/ component/ ſecundum tenorem dicti: nam cum maius ſit delictum/ conſpirationem facere per ſacramētum/ q̄ ſimpliciter/ ideo magis punitur in perſonis ſuis/ ⁊ pene pecuniarie debite iniu- paſſis nimi non deberent/ preter/ quam in compoſitione nongentorum ſolidorum.

e ℭ Si vero per dexteram/ aliqua cō ſpiratio/ firmata fuerit ⁊c. i. ſi conueniuntur/ quod per dexteram fecerint/ obligationem/ purgare debent ignorantiam ſuam cum idoneis iuratoribus.

f ℭ Suam legem. vt. ſ. eodem. l. volumus.

g ℭ In regno noſtro nulla huiuſmodi conſpiratio/ ⁊c. ſ. eod. l. prima. vbi auctor qui in capite eſt/ componat ſolidos nongentos: ⁊ ſequaces/ ſolidos octuaginta. Sed cum bannum ſemper debet principi preſtari/ quis in exactione prefer

tur? Reſpondeo / iure romano ⁊ longobardo priuatus preſertur: vt .j. de officio iudicis. ⁊ . l. vt iudices ⁊ .l. de vniuerſali. ⁊ . C. de pen. fiſca . l. prima. libro x. ⁊ .ff. de iure fiſci. l. in ſumma. ⁊ intellige de conſpiratione ad maluʒ faciendū: vt ſupra notabiliter.

rex / vel alius magiſtratus habens poteſtatem legis condende.

ſtro nulla huiuſmodi conſpiratio fiat per ſacramentum: nec ſine ſacramento.

¶ De ſeditione contra iudicem: vel ciuitatem leuata.

Titulus decimusoctauus.

Rex Liudprandus.

Lex prima.

SI quis ſine voluntate[a] Regis: in qualicunq ciuitate contra iudicem ſuum[b] ſeditionem leuauerit[c]: aut aliquod malum[d] fecerit: vel eum ſine iuſſione expellere q̄ſierit: aut alteri homines de altera ciuitate contra aliam ciuitatem: aut alium iudicem[e]:(vt ſupra) ſine regis iuſſione fecerint: aut euʒ expellere queſierint: tunc is q in capite fuerit: anime ſue incurrat periculum: ⁊ omnes res[f] ſue ad palatium deueniant: reliqui vero homines qui cum illo in malo conſentientes fuerint: vnuſquiſq componat in palatio guidrigild ſuum: et ſi caſaʒ cuiuſcūq bructauerint: aut

a ¶ Si quis ſine voluntate. Cum voluntate ergo regis non reputatur / pro delicto: vt ſupra / de his qui inſi. l. ij. ⁊ de conſilio mortis. l. ſecunda. ⁊ hic repete que ſibi no. ⁊ dic voluntate. ſ. expreſſa. q̄d de tacita dic / ſiue tacita / ſiue expreſſa / penam non meretur / ſi voluntate regis factum ſit.

b ¶ Suum: ſeditionem leuauerit ⁊c. Iudex ſuus dicitur / queʒ

c ¶ Leuauerit / aut aliquod malum ⁊c. Seditio / eſt ſeparata ditio / quia vult ſeparare a iuriſditione iudicis ſui: hic tamē quando / non ſolus / ſed tumultuoſa adunatio facta / iudicem ſuum contemnit.

d ¶ Malum fecerit / vel eū ſine iuſſione ⁊c. Cum ſeditione in contemptum iuriſditionis / ſiue contra iudicem / ſiue contra ciuitatem aliam.

e ¶ Alium iudicem. ideſt / alterius ciuitatis / vt quaſi ſic / facta ſeditione / iudicem ſuum / ſiue alterius ciuitatis expellere querit.

f ¶ Oēs res ſue ad palatiū deue

niant. Uidet ergo crimen maieſtatis: ⁊ ſic ↄcordat. ff. ad. l. iul. ma. l. j. ibi / ad ſeditionem ↄuocētur ⁊c. ſed ibi / qn̄ ſeditio leuata erat ↄ̄ rempub. vel principem / lʒ l. iſta loquat de ſeditione facta contra magiſtratuʒ p principeʒ ↄſtitutuʒ: prout eſt primū ſeditioni cōtra principem facte: vnde pene in. l. iſta ſtatute ad regem ptinent: qꝛ ⁊ ſequentes. v. cōponūt ad palatiuʒ regis: vt itaqꝫ per ſeditionē ↄ̄ iudiceʒ factam / crimē publicuʒ cōmiſſum: vt. ff. de publi. crimini. l. ſi quis foris. ⁊ cōuerſuʒ in ↄtēptum regie maieſtatis: vt in text. ibi / aut ſi res eoꝝ tulerit ⁊c. nulla enim preſtat cōpoſitio iudici de ſeditione ↄ̄ eum facta: ergo ſaltem [illegible]ario ↄ̄ regem eſt facta:

⁊ ↄcord. in. ro. quo cauet vt inſtar ſacrilegij ſit dubitare / an dignus ſit / quem princeps elegerit: qꝛ in. ll. ſuperioris ti. pars cōpoſitionis defert iniuriam paſſo: hic autē tota preſtat regis vt dictuʒ eſt.

rem eorum tulerint: qui eam palatio teneant: aut ipſis que fideʒ in palatio obſeruāt componat omnes res ſuas cui eas tulit in octogild: ⁊ guidrigild ſuum (vt diximus) componat ī palatio: hoc autem ideo preuidimus in preſenti edicti pagina ſcribere vt maluʒ vitiū nō accreſcat: ſed amputetur: vt omnes in pace ⁊ gratia dei ⁊ Regis viuere valeant.

Rex Rachis.
Lex. ij.

Cognouimus[a] eniʒ ꝙ per ſingulas ciuitates mali homines ⁊ tanas: ideſt adunationes contra iudicem ſuum agentem faciunt: ſed ita ſtatuimus: vt ſi ammodo quicunqꝫ homo adunationeʒ cū quattuor: vel quinqꝫ: aut amplius hominibus fecerit: dicendo ꝙ volūtatem[b] iudicis ſui non faciant: ⁊ ꝙ ille recte[c] dixerit: aut ad eius iudicium non vadat confidens in alicuius patrocinio: ⁊ alios circa ſe agregare voluerit: vt ipſi ſimiliter faciant compoſitionem: ſicut anterius edictuʒ

a ¶ Coguimus. ꝙ cūqꝫ hō ſiue maior / ſiue minor dūmō ſit doli capax: ī criminibus eniʒ minores nō iuuantur: vt. C. ſi aduer. deli. l. j. niſi ſi miſeratio etatis ⁊c. vt. ff. de mi. l. auxiliū. §. in delictis.

b ¶ Uolūtateʒ. nō de oī volūtate / ſʒ de eo ꝙ iudex recte iudicauit ſiue agat / ſiue ↄueniat / diffiniendo / ſiue īloquēdo: īntellige qn̄ vtebat auxilio appellationis: qđ legitimum eſt / ⁊ nō puniēdum / niſi vbi lex dicit.

c ¶ Recte dixerit. i. ſm̄ allegata ad factum ptinentia; nam ſi ſa

etiam principale ſit coram iudice allegatum/ lȝ vnus ex aduocatis nō incompetenter allegauerit de iure/ iudex in ſnīa pferenda ſupplere dȝ de iure/ ⁊ ſm l. pferre/

tus abſolui/ ⁊ accuſator deficiēs in pbationibus dari in manibus eius cū oībus rebus ſuis⁊ hoc verū / qn̄ reus ſilem penam fuiſſet paſſurus/ ſi ꝯuictus eſſet/ cū calumniātes ad vindictā poſcat ſilitudo ſupplicij: vt C. de acc. l.ſi. ⁊ corrigit. ſ.ſ. pub.iud. l.fin. que dicebat / calūniatorē debere cōponere.v.

de ſeditione contra iudicem leuata continere videtur: ſi vero de cauſa regis [a] aliquid dicere voluerit ſit ei licentia veniendi ad palatium: ⁊ ſi ſupra quam dixerit: veritatem approbauerit: ſuſcipiat ſentētiam ſm qualitatē cauſe [b]: ſicut anterius edictum continet: ⁊ ſi veritatem approbare non potuerit [c] ſit ei datus in manibus cum rebus ſuis: ⁊ faciat de eo quod voluerit: violētiam quidem ſi ſuſtinuerit aliquis a iudice ſuo: aut ab alio homine: ⁊ iudex neglexerit [d] iudicare: aut forſitan attenderit ad gaſindium: ✠ aut ad parentes: aut ad amicum ſuū: vel ad premiuȝ [e] ⁊ legem non iudicauerit: tunc veniat ad palatium ⁊ reclamet ſuam violentiam: ⁊ ſi probatum fuerit non computetur in adunatione ei qui proclamauerit: ſed ipſe iudex componat guidrigild ſuum medium regi: ⁊ medium cui iuſtitiam denegauit: ⁊ honoreȝ ſuū ammittit

⁊ hoc caſu pcedit C. vt que deſūt aduoc. par. ſu. ſup. ꝙ ſi minus perite iudicauerit / putās forte bn̄ pbatū/ qd̄ nō erat / aut ecō / dȝ erequi ſnīa/ niſi fuerit appellatuȝ: nō enim cū multitudine collecta hominū ſeditionē ꝯ iudicē dȝ facere litigator/ cū ⁊ ſnīaȝ eius ſpnendo / ideo ipſe ⁊ ſe qua. dēnt puniri: vt ū o.ſ.

d ¶ Neglexerit. Dixit de litigatore / nūc de iudice q inuenit in culpa/ vt ſi differat iudicare: ⁊ ſi litigatores ſūt ſub eodē iudicio / vel ſub diuerſis/ ordinarius iudex preſtabit.xx. ſolidos regi/ ⁊.xij. ei cuius cauſa eſt: ſculdaſius vero (qui minor iudex eſt) minorem patieť penam.

✠ Gaſindiū p ſeruitio ponit.

a ¶ De cauſa regis.i. ad regeȝ ptinente.ſ. criminalis/ vel ciuilis⁊ vt.ſ. de pu. ſu. vt ſi noluerit dicere aliquā penā/ vel hereditateȝ ad regem ptinere: vt.ſ. de ſcā. ⁊ cō. ad re. ptī.

b ¶ Qualitatē cauſe.ſ. ci. vel cri.

c ¶ Non potuerit. dȝ igiť accuſa/

e ¶ Ad premium. Nota caſus in quibus ſi litigator iudicem accuſauerit / ⁊ probauerit / iudex ammittit honorem: ⁊ componat

v. vt hic. Sed contra. ſ. de exercita. l. ſiquis res ſuas. ſolu. ibi loquitur in exercitu. Item contra. j. de deb. & guad. l. ſiquis liber homo. ſolu. ibi de ſculdaſio: hic de ordinario. vel ſibi/ non iudicauit. ſed dilatauit facere. Item contra. j. de prohibitione alien. mi. l. ſiquis infans. ſed ibi nihil diffiniuit: verum aliu conſtituit ad diffiniendũ. Item cõtra. ſ. de homic. ſer. l. ſi. ſolu. ibi/ non iudicauit/ ſed ſuffit.

us poſſideat/ & contendat ſuam eſſe/ & alius incenderit/ ceſſabit compoſitio vſq; ad determinationem proprietatis: vt. j. eo. l. ſiquis caſinam.

tat. Arimanus ille quidem ſi menſitus fuerit: & doloſe hoc egerit: ſi ante venerit ad palatium q̃ʒ ad iudicis ſui vadat iudicium: ſi habuerit vnde componere poſſit: cõponat ſolidos/ quinquaginta: medium regi: et medium Iudici ſuo: & ſi talis homo fuerit ꝙ non habeat vnde cõponere poſſit: accipiat diſciplinã[a] vt emendatus ✠ fiat: & vt alij facere hoc non preſumant.

De damno[b] iniuria dato: & de incendio. Titulus. xix.

Rex Rothar. Lex prima.

Siquis caſam alienam[c] aſto: ✠ quod eſt voluntarie: incenderit[d]: in triplo eaʒ: quod eſt ſibi tertia ſub eſtimatione[e] precij cum omnibus que ibi

d ¶ In triplo. computata/ re/ vt pena ſit dupli. ſed contra ſupra de illicit. cõſilio. l. prima. vbi pro domo incenſa cõpoſitio eſt trecentuʒ ſolidos. ſolu. ibi/ de domo in qua viri habitãt: hic de inhabitata forte/ vel erit in electione actionis quomodo velit agere: quandoq; enim expedit agere in triplum: quandoq; in trecentum ſolidos: quia omne incendium debet emendari in triplum: vt. j. eodem. l. ſiquis molinum vnum. Item contra. j. qualiter quis ſe defendere debet. l. ſi qualiſcunq; cauſa. & l. ſi pro quacunq; cauſa. vbi reus non actor debet iuuare. ſolu ſpeciale eſt hic in odium violenti. Unde ſumunt quidam

a ¶ Diſciplinã/ ſcilicet/ ꝙ verberetur.

b ¶ De damno iniuria dato &c. Supra de illicitis collectionibus & damno per eas dato: modo de omni damno in genere. Et idem eſt iſte titulus quod in iure romano. ad. l. aquiliam. Et verbum/ iniuria/ non ponitur hic pro contumelia.

c ¶ Siquis caſam alienaʒ. Nam ſi ſuam/ de ſe queratur/ quia ſibi damnuʒ dedit. verum/ ſi aliu

✠ Not. ꝙ pena vnius deʒ eſſe me tus multorũ. c. l. j. C. ad. l. iul. repetun.

✠ Not. qd ſit aſto aſo facere. vid ſ. de ho. li. hoĩ. l. ſiqs puellam.

argumentum / q debet certiorari ſacramentum dari / vbi alius litigator iurare non poteſt ignorans veritatem. Si quidem contra heredem hoc dica / tur / heres iurare debet / vt defunctus / cui ſucceſſit: vt. j. ſi act. reg. ref. reg. l. prima. & j. qualiter quis ſe defendere debet. l. ſi contigerit. nam iure longobard. non differt ſacramentum heredis a principali / ſʒ iure romano. ſecus. l. generaliter. C. de re. cre. ſi lex aliud ſpecialiter dicat. e ℭ Quantum. Poteſt referri ad res / quaſi dicat / quãtas res perdiderit / numerando ipſas / & ad extimationem rerum.

d ℭ Reſtaurent ab alio / qui hoc &c. ſcilicet / iudice iurante / ſi queſtio ſit de rebus ipſis. Quid enim ſi agricola velet iurare ſe ammiſiſſe res precioſiſſimas / vel pecuniam multam / nunquid credetur ei? Certe nõ cuʒ nõ ſit veriſimile / ideo iudex taxabit / vt ſibi veriſimile videbitur pro perſonarum / atqʒ negocij qualitate. vt. l. ſi quando. C. vnde vi. & ff. de in litem iurando. l. videamus. §. iurare. ſed ſi ille qui dicitur incendium perpetraſſe negauerit / actore hoc eligente / fiet pugna: vt. j. qualiter quis ſe defendere debet. l. ſiquis alium aſto.

cremata fuerint: ſm q vicini homines bone fidei appreciauerint [a] reſtauraret: & ſi aliqua de eo qđ intrinſecus crematum eſt: orta fuerit intentio: tunc ille qui damnum pertinet: iuratus [b] dicat quã tum [c] in eadem caſa perdidit: et omnia (vt dictum eſt) in triplo reſtaurẽtur [d] ab alio: qui hoc damnum voluntarie perpetrauerit.

Idem. lex. ij.

Siquis focum ſuper nouem pedes [e] a focolare portauerit: & damnum ex ipſo foco ſibi: aut alteri factum fuerit: ipſe qui focum fecit: damnum ſerquidum: ideſt: ſimilem compoſitionem. Ideo qʒ volẽdo fecit: & in

ℭ Sub extimatione / ſcilicet / communi / non ſingulari: vt. ff. ad. l. falcidiam. l. precia rerum.
a ℭ Appreciauerint. Hoc / quando conſtat de rebus crematis / vel extimatores eas viderint / vel per eorum confeſſionem.
b ℭ Iuratus / dicat quantum &c. Hoc / ſi non conſtat de rebus crematis. Sed nunquid iurabit ſecundum qualitatem communem? Vtiqʒ: nam ſi volens ſe defendere / iurat ſecundum qualitatem cauſe: multo fortius actor qui vel acquirere vult / vel damnum euitare / niſi lex aliud

e ℭ Siquis nouem pedes / a focolare &c. Cum ſit in culpa / ex quo ignem non cuſtodiuit. Et loquitur ex preſumptione hominis / cõtra quam admittitur probatio in contrariuʒ: vt. l. ſi.

in prin.ff.quod met. cau.ꝛ.ff. pro ſo.l.merito. non autem ꝯ preſumptionem legis:vt.C.ad mace.l.ſi.ꝛ.C.de rei vxo.actio. l.j.in princi.ꝛ.C.arbi.tute.l.ſi. dedit/quaſi magis fecerit in cul pa/ꝛ non qui miſit per ignem? Rň.non fuiſſe in culpa qui pre cibus amici ſui ſatiſfecit/cū nec procurator/nec nūcius eius fuit/nec negociū ei gerebat. Et pōt dici ar.huius.l.vt incendia nolendo facta cōponātur ſimplō.

tra ipſos[a] nouez pedes de foculare dānū fecerit ſibi: aut alteri non re/quiratur.

Idem. lex.iij.

Si quis focū in itinere[b] fecerit anq̄z egre/diatur extinguat eum: ꝛ non negli genter dimittat[c]. Nam ſi contige/rit poſt egreſſus ipſius alicui ex ipo foco dānum: aut leſionez fieri: ipſe qui focum fecerit ꝛ negligēter eum dimiſit damnum

a ℭ Intra nouē pe/des. q̄ſi ignis ca dens re manſerit ſub cuſto dia/ ꝛ ꝓ uiſiōe do mini do/mus. qd ſi domus eſt tā ſpa tioſa: vt etiā inter domum de longe poſt nouē pe des/ꝛ vltra ignis dānum dede rit? Videtur ꝙ dn̄s domus fue rit in culpa/ cū debuerit proui/dere/cuz eſſet in eius aſpectu. Itē ſi focularius eſſet prope ia nuam/ꝛ.ſ.nouē pedes extra do mum ignis dānum dedit/cur nō imputatur portāti ignē qui negligenter cuſtodiuit exeūdo domū:maxime ſi in die vento/ſo. Et ideo recte dicimus ꝓ ſum ptiones iſtas admittere proba tiones in ꝯrium:cum.ſ.nouez pedes imputet culpa portāti. Itez qui egens igne/miſit pue rum ad capiendū/ cui non pōt culpa imputari? Rň. imputat eum mittēti.arg.l.fin.in ſi.ſ.de eo qui pecu.in dā.inue.ꝛ ꝯcor. furi Ro. vt.ff loc.l.videamus. ꝛ.l.cū in plures. ꝛ.ff.de nego. ge.l.nā ꝛ ꝓuus.§.ſi.ꝛ.ff.cōmo. l.eū qui.in ſi.ꝛ.ff.pro ſo.l.de il lo.ꝛ ſi mē.fal.mo.dix.l.ij. ꝛ.ff. ad leg.aquili.l.ſi ſeruus ſer.§. proculus. Quid ſi dānum paſ/ſus velit conuenire qui ignem

b ℭ Si q̄s in itiner. Idē ſi in campo extra iter.

c ℭ Dimittat. Si voluerit ab igne recedere/ nec dz negligen ter cuſtodire/vel dimittere: q2 nō peccabit: niſi forte die vēto ſo id fecerit: tūc.n.culpe eſt re/us in faciēdo/ꝛ ſi ignis dānum dederit/ipſe feciſſe vr: vt.ff.ad l.aqui.l.q occidit.§.in hac. Idē ꝛ ſi cuſtodiēdo obdormiuit: vt ff.ad leg.aqui.l.ſi ſeruus ſer.§. ſi fornicarius. Quid ſi ignē nō extinxerit/ꝛ poſt eius egreſſus ſuperuenit vētus/ꝛ dānum de dit? Reſpon.lz caſu fortuito vi deatur datū/tñ tenetur:q2 cul/pa preceſſit caſum. Nam culpa aliqñ precedit caſum:vt qñ qs imperitus putās ſe ſufficientē aſſumit aliquid faciendū:vt.ff. ad leg.aqui.l. idē iuris.§.ſi. Ali quando eſt in ipſo facto / vt ſi medicus male ſecat/vel ſiquis die ventoſo ignē conuiuauerit: vt.d.§.in hac.ꝛ.d.l.idez iuris. Aliqñ ſequitur factuz/vt ſi me dicus derelinquat in cura: ꝛ q ignem conuiuauit derelinquit ip ſum:

ipſum: vnde ſi damnum ſequatur quocunq; predictorum caſuum / ex culpa dicit̃ inueniſſe.
a ¶ Uigintiquatuor. Nota q̃ ſi poſt.xxiiij. horas datũ ſit damnum ex/

bere in triplum reſtituit vt not. ſupra eo.l.j.
d ¶ Sigo. Sol.xij. per preſumptionem tñ / ꝛ dãnũ emendet̃.
e ¶ Auctoritate. Nam ſi cum auctoritate

ſicut appreciatuꝫ fuerit compo.tantum: ſic tamen vt poſt relictum fo/cum a qua hora reliquerit vſq; ad aliam talem ho/ram diei: aut no/ctis cõputet̃ que ſunt hore.xxiiij.[a] Nam ſi cõtigerit tranſire ipſum focum ſuper publi/cam viam: aut riuum[b] ſi damnuꝫ fecerit non requi/ratur ei qui focũ dimiſit.

Idem. lex.iiij.

Siquis[c] molinum alte/rius aſto animo incẽderit: ideſt vo luntarie in triplũ euꝫ reſtituat ſub eſtimatione precij cũ oĩbus q̃ intus cremata ſunt.

Idem. lex.v.

Siquis mo/linum alte/rius ſcapellauerit aut clauſuraꝫ rupcrit ſine auctori tate iudicis.com/po. ſoli.xij.[d] illi cuius molinũ eſſe inuenitur: ꝛ ſi iu/dicem interpella/uerit: ꝛ iudex dila tauerit ipſaꝫ cauſaꝫ d̃liberare: aut licentiam dederit aduerſe parti ipſꝫ molinum euertẽ/di cõpo. ſoli.xx.[e] in palatio regis diſtrictus abau/torizat ✠.

Idem. lex.vi.

Siquis ſepẽ alienam rupcrit.i. idrero cõ/po. ſoli.vi.

Idem. lex vij.

Siquis plo/nũ: aut ara/tum alienum ini/quo aĩo ſcapella/uerit compo. ſol. iij. ꝛ ſi furat⁹ fuerit cõpo. in octo/gild.

Idem. lex.viij.

num ex/cuſatur: ꝛ ſimilis excuſa/tio repe/ritur j. de vena.l.j. ꝛ pe.
b ¶ Riuũ. Scilicet excuſat̃ poſt vi/gintiquatuor ho/ras. Sed cõtra .j. eod.l. ſi. vbi tenetur q ĩ ſil ua ignẽꝫ conuiua uit. Sol. forte cuꝫ diſtictio/ne eſt in/telligẽda h lex: vel ibĩ ab ini tio forte fuit ĩ cul/pa: dum ꝯuiuauit in ſilua: quo caſu ꝓpter di/uerſitatẽ arboꝝ fa cile ignis euagat̃.
c ¶ Sigo. No. arg. damnuꝫ datuꝫ de/

toritate iudicis / nõ tenet̃ cum ha/beat ius imperan di: vt.ff. de re iu/di.l. non videtur / ꝛ ſi male iperauit / tenet̃ vt hic in ſi. ꝛ.ſ.de ho mi. ſcr.l. ſi. cõcor. iuri Ro. vt.ff. ad le.aquil. l.liber ho mo.ꝛ.ff. de iniur. l. non ſo lũ.§. pro culus.
f ¶ Inter/pellaue/rit.ſ. ille cuius vio latuꝫ eſt molinũ.
g ¶ Soli. xx. ꝛ.xij. ei qui in terpella/uit: vt.j. quali. iu di. iudi. debẽt .l. j.in ſi.ꝛ ĩ hoc vr̃ cõ tra.ſ.de

✠ No. au/ctorizat q capit̃ pro executore

ſedi.contra iudi.le.l.fin. vbi iu
dex compo.v.ꝛ honorem amit
tit.Sol.ibi quando corruptus
precio/vel attendebat ad ami/
cum hic tantum neglexit.

cum lex iſta ſi iuxta viam facta
ſit ſepis:ꝛ tunc etiam ſi venum
ciauerit excuſatur: vt.ff.ad le/
gem aquiliaꝫ.l.qui foueas.alś
non excuſatur omnino.argu.
ſupra de homici/
diis libe/
roruꝫ ho
minum.
l.iteꝫ an
nuncia/
tum. vbi
culpa re/
putatur
vtrique
ei/ſcilicet
qui inca
ute diuiſ
ſit tole/
nuꝫ/ꝛ ei
qui pro/
uidet po
tuit ne ſe
deretur
ſub tole/
no.

[a] ℭ Si hō
Intellige
vbi.ille q
ſepem fe
cit maio
ra capita
viminuꝫ
doloſe de
foris di/
miſit / ꝛ
forte co/
operauit
ne iuua/
rentur/ꝛ
ideo dam
num cō/
tigit:al o
qui ſi fa
cile potue
rūt vide
ri/occiſus
de ſe qri
debet / q
vidit ꝛ e/
uitare po
tuit: ꝛ ß
qñ capi/
ta vimi/
nū extra
poſſeſſio
nes ſuas
extende/
rent/alś
ſecus:qꝛ
pro ſal/
uādo res
ſuas fe/
ciſſe vide
tur:vt.ī.
codeꝫ.l.
ſiqs foſ/
ſatuꝫ: vñ
habet lo

✠ No.ꝙ i/
tinerātū li/
citū eſt rū/
pere bochx
turaꝫ pro
ſuo tranſi
tu.fac̃ tex.
in.c.j.§.ſi.
de pace te
nen.ꝛ que
diri in.§.
iiij.de con
ſue.pre.ꝛ
ī.de itera
tibus.l.j.

Si quis vitē alienam de vna foſſa aſto a/nimo ſcapellauerit compo.ſol.j.ſi autem ſucciderit compo.ſol.iij.

Idem. lex.ix.

Si quis tra/nicem de vite aliena inciderit cōpo medi.ſoli.

Idem. lex.x.

Si quis ro/borem: aut cerruꝫ: ſeu quer/cum quod eſt modula iſcol aut glādem:ꝙ eſt faia inter agruꝫ alienū: aut inter culturā: vel clauſuram in cuius vicino inciderit compo.pro arbore tremiſſos duos. Nam ſi iterans ✠ hō propter vtilitateꝫ ſuam foris clauſuram ſcapellauerit non ſit ei culpa.

Idem. lex.xi.

Si qs caſta/neam:nucē pirum: aut malū inciderit.compo.ſol.iij.

Idem. lex.xij.

Si quis oli/uam ſcapellauerit: aut ſucciderit cōpo.ſol iij.

Idem. lex.xiij.

Si homo:[a] aut quodlibet peculiuꝫ in ſe pe alterius teſta/cum vimine ſe impinſerit: ꝛ mortuus:aut aliquaꝫ leſioneꝫ paſſus fuerit:tunc ille qui ſepem ipſam miſerit:ꝛ compo.maius:aut minus de vimine foris diſmiſerit ipſe ſit culpabilis homicidij aut leſionis.

Idem. lex.xiiij.

Si quis [b] caballus: aut quodlibet peculium ī clauſura al/

[b] ℭ Siqs.
Lex iſta
ex conie
ctura ab
homine
ſumpta
poſita ē.

terius intus ſaliendo ſe ipalauerit non requiratur ab ipſo[a] cuiuſ ſepis eſt: & ſi ab infra foras ſaliendo ſe ipalauerit: tūc ille[b] cuius ſepis eſſe inuenerit eum compo. & ſi damnuz infra ipſam clauſuraz fecerit compo. ei cuius clauſura eſt.

Idem. lex.xv.

Siquis foſſatum circa campum ſuuz fecerit: & caballus: aut quodlibet pecus inciderit: aut homo periclitauerit non requiratur ab ipſo cuius foſſatum eſſe inuenitur: qꝛ pro ſaluatione campi ſui fecit: nam nō doloſe tractauerit: & ſi eum occulte cooperuit: & dānum factum fuerit cōpo. ipſe qui occulte fecit.

Idem. lex.xvi.

Si animal in puteo alterius ceciderit: & mortuum: aut debilitatū fuerit nō requiratur cuius puteus eſt: qꝛ putei ✠ aqua communis omniū eſt vtilitatis.

Idem. lex.xvij.

Siquis ceruum domeſticum alienū intricauerit: qui nō fugit compo. domino eius ſol.vi.[c] nā ſi furatus fuerit reddat in octo gild.

Idem. lex.xviij.

Siquis ceruum domeſticum qui tempore ſuo rugire ſolet inſtringauerit compō. domino eius ſol.xij. Nam ſi furatꝰ fuerit reddat in octogild.

Idem. lex.xix.

Siquis ancipitrem: gruam: aut cignū domeſticum alienuz intricauerit com-

a Ab ipſo. Quia preſumitur eū id damnuz nō feciſſe/ cuz nō ſit veriſimile aliquem cogere equū alienū ingredi in predium ſuū.

b Tūc ille. Quia veriſimile eſt per dn̄z clauſi equū fuiſſe coactum foris ſalire: ſic. n. expellere eū debet/ ac ſi ſuū ꝓpriū deprehēdiſſet/ alias damnuz exinde ſequutū/ tenetur emēdare: vt ff. ad le. aq. l. quintus mutius. & i h nō differt ius Lō. a Ro. ſz qꝛ iure Ro. nō licite includitur: iure autem Ro. pōt icludere: vt j. de eo q pe. in do. inue. l.ij. q coniectura eſt vera: qꝛ in obſcuris dz inſpici qd̄ eſt veriſile. l. in obſcuris ff. de reg. iur. Sz ꝯ hanc probationez pōt fieri probatio in ꝯtriuz.

c Sigꝰ. Sol.vj. & i l. ſe. ponitur pena ſoli.xij. & ꝓſumptiue loquitur: & preter iſtas penas dānū emendat ſi voluntarie h factū ſit: & alꝰ ſergdū tm̄ reſtaurat: vt de icēdio qd̄ a volēte fit in triplū ꝯſtatur: a nolente ꝯo nō niſi ſimplum: vt ē no. s. eo t. j.

✠ Nota aquaz putei cōmunem eſſe: vt. s. de homici. liberi hominis

a ¶ Siqs demoniacus. Iſtos excuſat infelicitas fati: vt. ff. ad. l. cor. de ſic. l. iſans. ꝟ. ſi habuerint cuſtodes (nã debẽt eis dari) ipſi tenenť de dãno dato: vt ff. de off. pref. l. diuus marcus. furioſus aũt ſi in dilucidis interuallis dãnũ dederit / teneť ac ſi nunq̃ furioſus fuiſſet: nã ꝯtrahere põt vt. C. de cur. fur. l. cuz aliis. idẽ forte in demoniaco / ſi certis horis vexeť / et certis non.

b ¶ Ab heredibus. Hoc ſi lis nõ ſit erit ꝯte. ꝯ furioſuz in dilucidis interuallis: q2 actiones ex delicto non danť heredibus ꝯ heredes / ad q̃s nihil puenit / nõ ꝯteſt. lite autem ꝯte. teneť. idem puto in demoniaco.

c ¶ Occidať. ſ. defendẽdo. cetez / ſi facile potuiſſet ſe defendere / q2 tũc puto eũ teneri. Et eſt no. q̃ agnati ſi nõ excuſanť vocãtur ad tutellã / ſiue curã furioſi: vt inſti. ď leg. ag. tu. ꝫ. C. ď cu. fu. ꝫ. ĩ de nõ fu. rei ven. l. ſi. erũt ergo in culpa ſi non cuſtodierint furioſũ / vel demoniacũ ne dãnuz darent.

d ¶ Siqs occiderit. Nũqd ꝓ dãno modico licet precioſuz canẽ occidere? vti/ q2 q2 lex nõ diſtinguit ꝺ q̃titate dãni / nec diſtinguere nos debemus. l. ꝯ precio. ff. de pub. ĩ rez act. ꝫ de qõ. l. ꝺ inceſto. ꝫ de ſi. ob.

ponat ſol. vi.

Idem. lex. xx.

Siquis peccatis immminentibus homo rabioſus: aut demoniacus [a] factus fuerit: ꝫ dãnum fecerit in homine: aut quolibet peculio: non requiratur ab heredibus [b] eius: ꝫ ſiut ſine culpa nõ occidatur [c].

Idem. lex. xxi.

Siqs ſe vindicando occiderit canẽ alienum cum ſpata: aut virga: aut q̃buſuis armis manutenendo nõ requiratur: tantum eſt vt ipſa virga talis inueniatur: vt mediocris ſpata: nam ſi poſt ipſum iactauerit: ꝫ eum occiderit: reddat ſerquidũ, i. ſimilem.

Idem. lex. xxii.

Siqs canez alienum nocte: aut die dannum facietem inuenerit i caſa ſua: ſi eum occiderit [d] non requiratur: ꝫ ſi occiſus non fuerit: damnum qđ fecerit dominus reddat.

Idem. lex. xxiii.

Siquis percuſſerit equam pregnãtem: ꝫ abortum fecerit componat ſolid. iii. ſi autez ex ipſa percuſſura mortua fuerit: componat eam ſimul ꝫ quod in vtero eius mortuũ eſt.

Idem. lex. xxiiii.

Siquis percuſſerit vaccam pregnantez: ꝫ abortum fecerit: componat tremiſſem vnum: ꝫ ſi mortua fuerit:

l. quicqd. in prin. ⁊. ff. ſo. ma. l. ſi ſo. §. pe. ⁊. ff. ſi a patr. quis fue. manu. l. patre.

a ¶ Sigs ſergdum. i. ſiſtez. Et ad uerte ꝙ qñq robur / qñq etas / qñq pulchritudo aialia nõ ſinũt eſſe paria: vt ergo diffícilimũ ſimile aial reddere: ni reddẽdo precio ſuo plus redderet vñ ad extimatio / nez deuenit. ar. l. ſi nõ ſorte. §. libertus. ff. de cdi. inde. ſed ſi reddat aialis extimatio ⁊ petitor inſtat pete do laborẽ eũdẽ ⁊ emẽdituẽ e fetũ: vt in tex. poſſet tñ dicí ꝙ. l. iſta ẽ ad fauorẽ ⁊ dãnũ paſſi / vt ſit i eius electione dare aial leſitz dãnum dãti / ⁊ recipe extimationez deterioratio nis: vt. ff. de ſer. corrup. l. vt tñ. §. extimatio.

b ¶ Siquis leſionem. ſ. ſanabilẽ.

c ¶ Reddat. i. tribuat.

d ¶ Sanet. ſumptibus ſuis.

e ¶ Caballũ. Lz dare ſit accipien tis facere: hic accipit. i. ſi dederit conductum.

reddat eam qualiter appciata fuerit ſimul ⁊ pecus.

Idem. lex. xxv.

Siquis percuſſerit ancillam grauidaz: ⁊ abortum fecerit: componat ſoli. iij. ſi autem ex ipſa percuſſura / mortua fuerit: cõponat eam ſimul ⁊ quod in vtero eius mortuuz eſt.

Idem. lex. xxvi.

Siquis caballo alieno aurez: vel oculuz excuſſerit: aut aliquaz leſionem corporis fecerit: recipiat ipſum q leſus factus eſt: fecit: ⁊ reddat ei ſerquidum [a].

Idem. lex. xxvij.

Siquis caballo alieno caudam capellauerit. i. ſetas traxerit: componat ſolid. vi.

Idem. lex. xxviij.

Siquis caballum alienum plagauerit: aut aliquam leſionez [b] fecerit: tunc dominus caballi reddat [c] ipſuz caballum illi homini qui leſionem fecit: vt ipſe eum ſanet [d]: ⁊ dum ipſe ſanare potuerit: debet illi ſuum ꝓprium caballuz [e] qualiter vtilitatem [f] ſuaz faciat: ⁊ ſi ipſe caballus qui leſus fuerit: ad priſtinam re/

f ¶ Utilitatem. quã cuz equo leſo faciebat / lz nõ poſſit tali equo egperari. ſz nunqd ille caballus erit pignori / obligatus: ſm hãc lrãm vt ꝙ ſic / qꝛ dicit illi qui. pignoratuz habuit ⁊c ſed puto ſequẽduz qd actus eſt iter ꝯhẽtes: verũ / ſi res debitoris pueneri ad creditorem / ſi ne vitio / poterit eã retinere / lz pignus nõ ſit / donec ei debituz ſoluat: vt. C. et ppo. ctro. pe. l. i. ⁊. ff. de cdit. indeb. l. ſi nõ ſortem. §. ſi certuz. vbi ager retinet / donec debita pecunia ſoluat. arg. ꝯ. ff. de pig. act. l. elegãter. §. qui cum. ⁊. C.

cō.mo.l.ſi. Quid ſi equ⁹ ſit ſubreptus/cui cōpetat actio furti? Reſpon. illi qui eum tenebat ſi ſine eius culpa ſit ſubreptus rōne ſui intereſſe: vt.ff.de fur.l. furtiuā e.l.credi tori.dño autē da tur ratio ne ꝓprie tatis: ꝙ ſi ei⁹ cul pa ſit ſub reptus/ tunc inſo lidū cōpe tit ſibi a ctio/et q̄ inſolidū tenet.qd ſi ſit pla gat⁹? Re ſpon. da tur actio dño equi naz ⁊ cre ditori de negatur actio le gis aq. preterq̄ in duo bus caſibus: vt.ff.ad legem aqui.l.qui occidit.§.j.

dierit ſanitatem. reddat ipſū ꝓprio domino. Si autē ex ipſa leſiōe mor tuus fuerit red dat aliū ſimilē.[a] Et ſi cōtigerit vt ipſe caballus q pi gnorat⁹ eſt apud ipſum moriatur: tunc ſatiſfaciat il le qui pignoratū habuit ſi pulſa tus fuerit ꝙ non per neglectū mor tu⁹ fuerit[b]: ⁊ poſt ea nulla ſit repe titio.

Idem. Lex.xix.

Si quis cabal los[c]: aut ar mēta aſto animo in meſſē alienā: aut in pratū mi ſerit: aut in quoli bet dānum com po. vnū ſol. pro capite[d] excepto damno ſicut ap preciatū fuerit: aut loci conſuetu do eſt. Sic tamen ſi paſtor[e] non au ſus fuerit iurare quod aſto animo non miſiſſet: ⁊ iu rauerit ſit abſolu tus a culpa.

ci faciunt gregē: vt.ff.de abige. l.ſi. Decem hoies faciunt tur bam: duo cētū/ ⁊ rixā.ff.vi bo. raptorum.lege pretor ait. Iure autem Longobardo. quatuor homines exerci tum: vt ſupra de aggreſſi one in vi co facta. lege pri ma.

d ℭ Pro capite. ſ. cuiuſlibȝ animalis ſiue ſint equi/ ſi ue boues quauis equi ſub gregis non ſub armenti appella tione ꝯti neantur vt.ff.de abigeis. lege pri ma. ⁊ in fra de aggreſſione in vico fa cta. lege ſiquis gregem equo rum: nec diſtinguitur quanti tas damni. Et hec compoſi tio preſtatur pro preſumptio ne/ cum damnum debet vltra compo. emendari.

a ℭ Alium ſimilem. Dicūt no. ſ. l. proxi. ꝓpter preſtationis diffi cultatem: q: ſatis eſt ſi reddat extimationem.

b ℭ Mortuus fuerit. Non red ducas negligentiam ad leuiſſi mam culpam/cum creditor de ea non teneatur: vt inſti. quib. mod. res contrahi. obligatio. in fine.

c ℭ Siquis cabalos. Equi/ſiue boues/armenta nō faciunt/ꝟe rumtamē oues/vel quinq; por

e ℭ Si paſtor. Scilicet liber: naȝ liberis datur purgare innocen tiam ſuam per ſacramentum. Si autem ſit ſeruus ad iudi cium mittatur ſi preſens ſit/cū de ſeipſo interrogari debeat. Si aūt abſens/dñs pro eo iu rabit/vel dānum emendabit.

Idem. lex. xxx.

SIquis campuz alienū aſto animo cū peculio [a] ſuo deleuerit: aut ſpicas manibus euulſerit cō po. ſol. vi. [b]

Idem. lex. xxxi.

SI qs [c] porcos: aut pecora aſtō animo in damnum alterius miſerit ſi ſaus non fuerit iurare compo. ſolidum vnum excepto damno.

Idem. lex. xxxij.

SIquis caſinam: aut tectum alienum foris in curte vbi viri non habitant: dum intentio eſt: de terra diſtirpauerit [d]: aut in terram iactauerit [e]: & terram ſuaz ſicut lex habet [f] cō uincere non potuerit [g]: reſtauret ipſam caſinā vbi viri habitant diſturbauerit compo. [h] ſicut in hoc edicto legitur .ſ. ſibi tertiam.

a ℭ Siquis. cum peculio. Etiaz ſi vnum ſit peculium.

b ℭ Soli. vj. Contra. ſ. l. proxi. vbi lz campus non ſit deletus in totum / preſtatur maior compo. Sol. ibi componit: qz immittere preſum pſit / hic totus cāpus ē deletus / vel in maiorem partem cum peculio / aut cum manibus ſuis. Et ſi ad modum ſpicas portauerit preter damnum furti / tenet.

c ℭ Siqs. Loquit de doloſa pſumptiōe immittendi / ēt ſi modicum damnum ſit datū / que preſumptio punitur. ſ. vero. l. proxi. punit preſumptio delēdi campum: & in anteriori magis punit preſumptio immittēdi: qz maiora anima. preſumpſerit imittere.

d ℭ Siqs. diſtirpauerit. ſ. tectuz tabulis / ſeu tegulis coopertū: aut clauſuram tecti tollendi.

e ℭ Iactauerit. Proiiciendo tectum / aut eius clauſuram.

f ℭ Habet. i. legitimis probationibus / teſtibus. ſ. vel inſtrūtis aut preſcriptione: ſiue alio modo probandi dominium: quod ſi probauerit / non videtur damnum dediſſe / & nihil preſtabit: qz que inedificant / ſolo cedunt ſi maleſi. poſſeſſor ſit / qui terrā cum edificio reſtituere cogit euincenti cuz ſumptibus ſi de nouo edificauit: ſed bone ſi. poſſeſſori poſſet reſtituer pretium materie: & mercedes fabroꝝ: vt Inſtituta de reruz diuiſione. §. certe. & C. de rei vendi. l. ſecūda. Et hoc non ſolū ſi directum dominiū quis probauerit / ſed etiaz ſi vtile. ſ. proponendo publicianam contra maleſi. poſſeſſorem.

g ℭ Non potuerit. directo. ſ. nec vtiliter.

h ℭ Cōpo. aliam. Locū hnt in caſina inhabitata / ſecus ī habitata: qz cōp. in triplū: vt ī ꝫ. ſ. e. l. j. & l. ſiqs molinū. vbi nō diſtiguit. Sol. hc de dāno dato nō p incēdiū. Et no. qꝫ pbō dnīj opponit hc ī modū exce. & q. dāni dati differt vſqꝫ ad ſniaz p quā dclarat an dānū ad eū ptineat.

a ¶ Uolumus. Jngraf. Si dñm ſylue penituerit querellaſſe/po teſt agere ad dñi extimationé/ ⁊ ad penã que pertinet ad pri/ uatum: ad penã auté dãni que pncipaliter ad fiſcũ pertinet/ etiã nullo cõ querẽte pt fiſcus agere.

b ¶ Comprobat⁹. Habẽte dño iudicium pro ſeruo in dãnũ nõ ha beat per ſonaz in iudicio ſi ſtẽdi/ dñs eũ defendere dz/ qui ɔuin citur teſtibus/ ⁊ cõ feſſiõe cũ tormẽtis facta: vt ff. de qõ. l. j. ⁊ patitur penã flagellorum/ ⁊ toſuratiõis: ⁊ dñs cogit dãnum pre ſtare: ꝙ ſi ꝓbationes defecerint: ⁊ negauerit/ venit ad iudiciũ aque feruẽtis. Et hic dicebat Liut. ꝙ vbi

✠ Stalaria é arbo retuz/ ſiue arbuſtum ex quo pali inciduntur. ꝺ quo in .l. pali/ ⁊ pertice. ff. de ver. ſig. ⁊ .l. pali. ꝺ leg. iij. ⁊ .l. inſtrumenta. de fundo inſtru. leg.

Rex Liudpran/ dus. Lex. xxxiij.

Si quis ſtalariaz ✠ alterius capellauerit cõpo. ei cuius ſtalaria fuerit ſoli. ſex.

Jmperator Lothari. Lex. xxxiiij.

Volumus: vt ſi quelibet perſona in finibus regni noſtri ignem in ſylua cominare auſa fuerit diligéter inquiratur[a]: ⁊ ſi ſeruus compro/ batus[b] fuerit hoc feciſſe oñs eius ad flagellandum: ⁊ caput tondẽduz tradat: aut ꝓ eo quicquid dãni fecerit emẽdare cogatur. Si aliqua libera perſona[c] hoc feciſſe probata fuerit emendare cogatur: ⁊ inſuper bannum noſtruz compo. ⁊ ſi non habuerit: vñ cõpo. flagelletur: ꝙ ſi factuz fuerit per meliores illius loci inquirat: ⁊ ſi in q̃libet perſona ſuſpectio fuerit. Si ſuus eſt: aut dñs eius mittat eum ad iudicium: aut ipſum ꝓ eo ſacramentum faciat: ꝙ ſi libera pſona fuerit pro prio ſacramento ſe idoneã reddat.

¶ De eo[d] qui cũ armis alterius dãnum fecerit. Titulus. xx.

Rex Rothar. Lex Prima.

Si quis alij arma[e] ſua

cunqꝫ ductus de crimine cogit purgare/ ibi ſeruus dz mitti ad iudiciũ aque fer. Alij ꝙ ſemper ſeruus pñs vbi crĩalis eſt. q. dz mitti: pro abſẽte vero dñs cogit iurar aut purgare. De incẽdio autẽ inter libe ros pu/ gna fieri dz actore eligente: vt. j. qua li. quis ſe defen. dz l. ſigs ali um aſto.

c ¶ Libera pſona. Ergo mulier cõuicta iurare debz/ qõ vr̃ cõ illud ꝙ parẽtes dñt eã purificare. sol. ipſa/ ⁊ parẽtes ei⁹ iurabũr.

d ¶ De eo ⁊c. ꝺ. de dãno dato fine alteri⁹ ope ſꝫ pſtã us opem ad malũ vl deliquẽ/ qꝺ fit ꝑ ſtãdo arma. ſeqꝫ ꝙꝺ coꝛc.

e ¶ Si qs alij arma. qꝺ venit appellatione armorum habes in

ſimpliciter [a] pre/ſtiterit [b]: & ille qui acceperit aliquid malum cum ipſis fecerit non repu/tetur illi [c] culpa q preſtiterit: ſed ei qui malum cum eis perpetrauerit. Et ecōtrario ſi il/le qui pſtiterit cō/ſenſum ad malū faciendu3 adhi/buit collega [d] ſit illi ad ipſum ma/lum ſanandum.

Idem. Lex.ij.

Si quis ſua auctoritate arma alterius tol/lere preſumpſe/rit: & malum cu3 eis fecerit non ſit illi culpa cuius arma ſunt: ſed il/li qui cu3 eis ma/lum fecerit.[e]

ff. de publi. iudi. §. telum.

a ¶ Simpliciter. i. ſine dolo: vt ſi ignorās erat ad quid arma pe/tebantur.

b ¶ Preſtiterit. i. cōmodauerit: idē3 ſi depoſitari/us pſtam armoru3 conceſſit ad malū faciēdū: nam tam commo/dator ꝙ depoſita/rius vide/tur ope3 preſtitiſ/ſe: vt. ff. de furtis lege ſi pi/gnore. §. qui ferra/menta. & diuerſu3 eſt conſilium dare/ & opem pre/ſtare/ cum conſiliator perſua/deat/ ſpellat/ & inſeruiat ad ma/lum faciendum/ opem preſtās miniſterium/ & adiutorium pre/bet: vt. ff. de fur. l. in furti.

c ¶ Non reputetur illi. Qui do/lo caruit: nec eſt in culpa ſi non diuinauit ad quid peterentur arma: vt. ff. manda. l. ſi fideiuſ/ſor. §. ſi cum debitor.

d ¶ Collega. i. de re ſimul obli/gatus cum illo/ nam obligatus o/ligat. Sed ſi damnum dans a damnum paſſo conueniat/ nun/quid conueniet qui arma pre/ſtitit/ vt collega ſit ad damnu3 reſarciendum? nequaꝗ̃: nō. n. inter ipſos oblo erit/ vt alter al/terum cōueniat/ ſed ambo ſunt leſo obligati/ cū nulla ſit ſocie/tas rei turpis: vt. ff. ꝓ ſo. l. nec pretermittendu3: imo nec ſi de/iuſſio inter malefactores tene/at: vt. ff. de fideiuſ. l. ſi a reo. §. ſi. Quid ſi venditor armorū ſci/ens vendiderit arma q ſciebat ad male fa/ciendu3/ nūquid te/neat? vt ꝙ nō: q2 eptor cū armis ſit is dānu3 dedit/ nā in eū trā/ſlata erat ꝓprietas armorū. Tu dic cō/trarium/ vt in do/natore: nā donās arma ad malū fa/ciendu3/ li3 dominium ſit tranſlatum in donatarium: dı tamen opē pre/ſtitiſſe/ idem ergo in vēditore. Et no. ꝙ iure Longo. liberatur vterqꝫ ſi ſimul reficiant dānu3. Iure autem Romano vterque tenetur inſolidum/ nec poſſunt ſe adiuuare.

e ¶ Sigs. Malū fecerit. Quid ſi poſt factum malu3 dominus armorum veniat/ & ratum ha/beat/ nunquid tenebitur? Uı/ꝙ ſic: nā in maleficijs locu3 hꝫ ratihabitio/ & mādato cōparat: vt. ff. de vi/ & vi ar. l. j. §. deieci ſ/ſe. & de regu. iur. l. hoc iure. §. j. Tu dic cō: q2 malum nō fuit pa/tratum nomine iſtius qui ratū habuit: & id deinū poſſu3 habe/re ratum/ qđ meo noīe factum eſt: vt. d. §. j. nec dicitur opem/ aut conſilium preſtitiſſe.

ſi in homine: aut in peculium damnum fecerit: ipſe componat damnum cuius fuerit pecus.

Idem. lex.iiij.

SI caballus cum pede: bos cornu damnum fecerit: vel ſi porcus cum dente hominem inſtrigauerit: aut ſi canis morderit: excepto: (vt ſupra) rabioſus fuerit & ipſe dānum: aut homicidium cuius animal fuerit: ceſſante faida in hoc capitulo: quia muta res fecit: non hominis ſtudium.

Idem. lex.v.

SI quis [a] preſtitum: aut conductum habuerit caballum: vel bouem: aut canem: vel quod libet peculium: & dum in ipſo beneficio et conductura eſt: homicidium fecerit: aut damnum: non requiratur proprio domino: ſed illi qui conductū aut preſtitum habuit: & ipſum homicidium: aut

ſufficientem probationem / aut quod dānum paſſus vidiſſet ſibi dānum dari / tunc enim recepto ab eo ſacramento fiet condemnatio / iuxta regulam / quod certiori parti deſ ſacramentum. Tu dic / dominum animalis debere iurare: quia actio eſt nata contra eum / & cum effectu poteſt conueniri ad iurādum / aut ad dānum reſarciendum. Nec obſtat quod veritas ſciri non pōt: nam ſi ſeruus dum eſt in fuga dānum mihi dedit / licet nō poſſit ab eo veritas perquiri / [c] cogitur tamen dominus ſacramento / aut pugna ſeruum defendere: vt.j.de furt.l.ſi ſeruus dum in fuga. Item ſi dominus fuerit pulſatus ad iurandum pro ſeruo / tenebitur etiam poſt mortem ſerui / licet veritas non poſſit inquiri: vt j.de cul.ſeruorum.

e ¶ Si quis. Licet rei commodate proprietatem retineamus.l.rei.

ff.commodati.non tamen corporalem poſſe: vnde ſi res commodata / aut conducta / commodatarius / aut conductor habet reſarcire / ad quos cuſtodia pertinet: quia ſic debet cuſtodiri ne ledere poſſit: vt j.de deb. & quad.l. ſi quis ſeruum. & hoc / commodato / & conductione durante / quod ſi res cōmodata / deterior facta ſit / interdum de ſolo dolo tenetur: vt ſi gratia dantis / ſit tantum commodata: vt.ff.cōmodati. l.ſi vt certo.§.interdum. quandoque de lata & leui: vt ſi vtriuſque gratia / quandoque de leuiſſima / & hoc regulariter: vt ff.commodati.l.cum.§.primo.&.l.in rebus.in principio. Sed quid ſi res commodata erat vitioſa / & commodator non denunciauerit commodatario? tenetur commodator. l.ſi ſeruus.ff.de pignoratitia actione.

damnum compo/nat.

Idem. lex. vi.

Si animal[a] alicuius a/lienum animal occiderit: aut inſtri/cauerit. i. bos bo/uem: aut quolibz peculium: tūc do/minus qui ſuum animal inſtricatū inuenerit: aut for/ſitan/ iam marci/dum: aut minua/tum: iubemus vt conſignet[b] ipſuz marciduz: aut in/ſtricatum illi cu/ius animal cum inſtricauit: & ſimi/lem qualem in il/la die fuerit fra/ctum: vel fragili/tatum recipiat ab ipſo / cuius ani/mal hoc fecerit.

Rex Liudpran/dus. lex. vij.

Item[c] rela/tum eſt no/bis cum quidam homo preſtitiſſet iumentum ſuum alteri homini ad vecturam: & pul/lus indomitus ſe/quutus fuerit ma/trem ſuam: dum autem per viam ambulaſſet: con/tigit vt infantes in quodam vico ſtantes ipſe polle/nus calce percuſ/ſiſſet: & vnus ex eis mortuus eſt: dum autem parē/tes eius require/rēt mortez infan/tuli: & nobis retu/liſſent: ita proſpe/ximus cū noſtris iudicibus vt du/as partes precij/ quantum ipſe va/luerit infans cō/ponat ille / cuius pollenus fuerit: & tertiaz componat ille cui iumentuz preſtitum fuerit: nam nos ſcimus quod in anteriori edi/cto legitur: ſi ca/ballus cum calce damnum fecerit: dominus eius re/ſtituat ipſum dā/num: ſed quia iſte preſtitus fuerit: & ipſe qui euz ſuſce/

a ¶ Si ani/mal. No. quod dn̄s aïa/lis mor/tui ſignat aïal mor/tuum dn̄o aïalis oc/ciſoris: quod intellige/ ſm no. in l. de qua/drupedi/bus. §. e. quod ſi i ob/ſcuro ſit/ cuius aïal prouocauit & veritas coniecturis nec teſti/bus pba/ri pōt/ ſta/bit huic legi.

b ¶ Conſi/gnet. Sz ſi multo/rū boues ſimul in paſcuis e/rāt / & igno/rat a cu/ius boue ſit occiſus nō habe/bit locuz conſignatio iſta / & erit paupies i/punita / de/ficiēte p/batione / nō iure.

c ¶ Item. & tertiaz. Ur. ? rō/nem: naz dn̄s gētia/ & cuſto/dia erat p/ſtita: & ē pullo: vt ff. cōmo. l. ſi vt. §. vſq. vn̄ dz cōdu/ctor tene/ri in ſoli/dū: vt. §. e. l. ga p/ſtitū. ſol. pullus nō fuit cōdu/ctus / ex quo nul/la merces ſtatura ſu/it p ipſo / & locatio ſine mer/cede eſſe non pōt vt inſti. lo/ca. §. ites querit. er/go nō te/net de pul/lo ſicut d mr̄e. l. au/tē / ſi qs p/ſtitū. logt qn̄ princi/palr res conducta d.inuz de/dit. Sciē/dū eſt / quod acceſſio/nes rerū depoſitap vel locata/rū nō vi/dent depo/ſite / vel lo/cate: vt

pit[a] in preſtito rationalis homo fuit: ⁊ potuit dicere: ſi neglectum non habuiſſʒ ad ipſos infantes: vt ſe cuſtodirent: vt hoc malum non perueniret: ideo pro ſua negligẽtia eis iuſtum diximus: vt tertiam parteʒ precij componat.

ℭ De venatoribus[b]: ⁊ damno quod per eos acciderit. Ti. xxij.

Rex Rothharius Lex prima.

SI qua[c] fera ab hoie plagata fuerit: ⁊ in ipſo furore hominem occiderit: aut qđlibet dãnũ fecerit: tũc ipſe q plagauerit: ipſuʒ homicidium: aut damnum componat ſub ea: vcʒ: obſeruatione: vt tandiu intelligatur culpa eſſe venatoris quamdiu ſecutus fuerit. aut canes ipſius: naʒ ſi ipſam ferã poſt poſuerit: ⁊ ſe ab ea tornauerit[d] poſtea q fera ipſa damnum fecerit: nõ requiratur ab ipſo qui plagauerit: aut ĩcitauerit[c].

ff. depo. l. j. §. que e depoſitis. oʒ tñ depoſitarius / ſeu ꝯductor hic cuſtodiã / ẽt de acceſſorio / alˢ agit ꝯpoſiti / ſeu loca. ar. d. §. vſq;. ſicˀ ⁊ q edes emit / nõ tigna / neq; colũnas eñ. / que acceſſiones ediũ ſũt: vt. ff. de vſuc. l. cũ q ſiſi ꝑdicte acceſſiones euincant' vtili exẽpto / agit' in ſimplũ lʒ dupla ꝓ re vẽdita ſit ꝓmiſſa: vt ff. de act. em. l. emptorẽ. §. ſi qs rem.

a ℭ Suſcepit in pſtito. i. cũ re pſtita: naʒ acceſſiones rerũ cõmodatarꝫ ſeu locatarꝫ nõ veniũt cõmodate / ſeu locate: vt no. ĩ. pri. ſed vt ꝫ. ff. cõmo. l. ſi vt certo. §. ſi me. ſol. ibi / fuit rogatus vt ſeruuʒ cõmodaret cũ lance / hic pullus comitabat' iumẽtuʒ: ſed cũ in. l. ſi qs preſtitũ. ĩ. e. dicat' vt ſolus cõmodatarius teneat' de dãno: qđ ſi dñs eq miſerit ſeruũ ſuũ ad eũ cuſtodiẽdum / qs tenet' de dãno dato ab e quo? Rñdeo / cõmodatarius lʒ dñs cuſtodeʒ poſuerit / nõ enim ꝯceus mutat nãm ſuam / niſi ex pacto expreſſo vt. ff. depoſi. l. lucius ticius cuʒ hiet. nec mutat' cõmodatuʒ / ſeu ꝯductio p cuſtodeʒ. d. l. ſi vt. §. ſi de me. vel erit in electione dãnũ paſſi / vtꝫ velit cõuenire cõmodatariũ / an dñm qui miſit maluʒ cuſtodem / niſi forte qs dixerit q pñt ſe adiuuare ad dãni reſtitutioneʒ / vt in multis ꝯtigit.

b ℭ De venatorib'. ĩ. dictuʒ eſt de dãno dato a mãſueto aĩali ⁊ nũc ꝺ dato a feroci / culpa vẽatoris.

c ℭ Siqua. hoiem. ſ. ſimplr ſtantẽ / ⁊ nõ currẽtem ad clamorẽ venatorꝫ / ⁊ ſe nõ poſſe euitare pɨculuʒ / ſecus ſi potuiſſet / vel ad clamorem venatorꝫ occurriſſet q2 culpa eſt ſe inmiſceri rei ad ſe nõ ptinẽti: vt. ff. de reg. iu. l. culpa ẽ.

d ℭ Tornauerit. ſ. aio eam proꝯſus delinquendi.

ℭ Incitauerit. Q2 ſi qs audito

clamore venatoꝝ ⁊ canū nō fuit circūſpectus/vt leſionem euita ret:q̄ꝛ vī loco denūciationis in/ teruenire nō teneť:ſed cū vena/ toꝛ teneať (cū ire venatū nō ſit culpa) fe rā ſagitta re/canes ſcitare/q̄ re teneť/ Rn̄. lꝫ p̄/ dicta face re non ſit culpa/ ſi ſtatū ſit ī ſinib⁹ ip/ ſis/tn̄ ſe/ curuꝫ eſt dānū p̄ fe rā incita/ tā: vtiq̄ꝫ/ occaſione venatoꝛis dānū da tū eſt:⁊ g occaſiōeꝫ dāni dat/ dānū de/ diſſe vī.l. g occidit. §. in hac. ff. ad. l. aquiliaꝫ. ⁊ foꝛte in telligiť.l. iſta ꝑm.l. ſi ceruus.ſ.e. vbi poſt reuerſio/ nē venatoꝛis fera intelligiť eſſe ſua vſq̄ꝫ ad.xxiiij.hoꝛas:vī ergo teneri de dāno ab eo dato: q̄ꝛ vbi eſt emolumētū:ibi/onus eē dꝫ:poſt aūt.xxiiij.hoꝛas erit l'be ratus:vt in ſili not.ſ̄.de dā.in/ iur.da.l.ſi in itinere.

☩ No.par nū lucꝝ ⁊ cōmodū p̄ grāūi pīcu lo paſſo.

c ℭLucrari. Idē ſi eā nolit lucra ri/q̄ͦrum ad leſionem ſibi ꝯtinge tem/⁊ maxime ſi lucrari voluit.

d ℭAudacie. Facit.l.culpa eſt. ff.de reg.iur.

Idem. lex.ij.

SI in pedi/ ca[a]: aut in tanola fera tenta fuerit:⁊ in homi/ ne: aut in peculio damnum fece// rit: ipſe compo/ nat qui pedicam miſit.

Idem. lex.iij.

SI quis[b] ſu per feram ab alio plagataꝫ aut in tanola ten/ taꝫ:aut a canibus circundatam iter ſuum poſtpoſue/ rit:⁊ volens eam lucrari[c] ſup eā ſe miſerit:⁊ ab ipſa fera plagatus:vel occiſus fuerit: nō regratur ab ipſo q̄ plagauerit: aut incitauerit:ſed ſue culpe reputet ⁊ au dacie[d]: q̄ꝛ cuꝫ au ctoꝛitate ſua lu// crandi animo ſe ſuper eam mi // ſit.

Idem lex.iiij.

SI quis[c] fe ram alienā vulneratam: ☩ aut in tanola ten/ tā: aut a canibus circundatam in/ uenerit:aut foꝛſi/ tan moꝛtuaꝫ: aut ipſe occiderit: ⁊

e ℭSiqs/ manife // ſtauerit. Ergo ſi ce lauerit/nī hil de fe/ ra tolle/ re poteſt/ immo pro pre/ ſumptio/ ne compo nat ſoli/ dos. vi. vt.j.l.ſe/ quē. ⁊ eā reddere/ cogitur. Sed nū/ quid te/ neť furti? Videť q̄ non: q̄ꝛ nec domi niuꝫ rei/ nec poſſeſ ſioneꝫ ha buit: vt ff. de pre ſcrip.ver. l.ſi rem ti bi.§.ſi.⁊ in hac opi.fuit Pla.cu ius opi.repꝛobať.ar.ff.de furt. l.ſi is qui rem.ij.pꝛimo reſpon. hec vera/inſpecto iure ro. quo caueť/vt fera vulnerata nō an/ tea intelligať tua/q̄ͦ ſi eam ap prehenderis;vt inſti.de re.diuiſ. §.illud queſitum. ⁊.ff.de acqr. re.do.l.naturalē.§.illud verū. ius long.ſtatim ex quo fera ita vulnerata eſt vt capi poſſit/vul/ nerantis intelligiť/⁊ furtum cō

a ℭSi ī pedica.dicvt no.ſ̄.l.pr.

b ℭSiqs iter ſuū. Fuit ergo in culpa/cum demiſſo itinere ad fe ram capiendam acceſſit.

mittit q/cunq̃ ſaio lucrandi/ ea3 capit/ ⁊ vſq3 ad xxiiij. horas/ intelligit venatoris eſſe iuriſdictione/ facta cõputatõne/ q̃n eã ꝓpoſuit/ ⁊ ſe ab ea tornauit qbus trã ſactis/ libere capitur/ et exportatur: ſed ſm hoc/ videt cõtra.§.l.j. vbi venator nõ tenetur de dãno poſt quaz tot nauit a p ſequutione fere: ſed illa/ ſm iſtam intelligitur/ aut forte illa in damno dato a fera/ hic autem loquit quãtũ ad hoc vt fera reſtituatur venatori.

ſaluauerit: ⁊ bono animo manifeſtauerit liceat d ipſa fera tollere latus ✠ cum ſex coſtis.

Idem. lex.v.

Si quis feram ab alio plagatam: aut forſitan mortuam inuenerit: ⁊ celauerit: componat ſolidos. vi. illi qui eam plagauerit.

Idem. lex.vi.

Si ceruus: aut quelibz fera ab aliquo homine ſagitata fuerit: tandiu illius eſſe intelligat qui eam ſagittauerit vſq3 ad aliam talem horam diei: aut noctis: quę ſunt horę viginti quattuor quando eam poſtpoſuerit: ⁊ ſe ab ea tornauerit: nam qui eam poſt trã ſactas horas prędictas inuenerit: non ſit culpabilis: ſed ſibi habeat ipſam feram.

Imperator Carolus. lex.vii.

Ut nemo [a] pedicas in foreſto dominico nec in quolibet regali loco tendere preſumat: ⁊ ſi ingenuus hoc perpetrauerit bãnuz dominicum ſoluat: ⁊ ſi ſeruus eſt dominus illius: emendet ſicut lex eſt.

De eo qui peculium [b] in damno inuenerit. Titulus.xxiij.

Rex Rothar. Lex prima.

Si quis caballum [c] alienum: aut quodlibet peculium ſibi damnum facientem inuenerit: ipſumque in curte clauſerit: ⁊ non venerit certus do/

a Ut nemo. Lex eſt/ dicẽs ſeruũ verberari ꝓ banno.

b De eo qui peculium ⁊c. Supra d pauperie l.d dãno dato ab animalib nunc videndum quid poſſit/ ⁊ debeat exercere qui peculiũ in dãno inuenerit.

c Si quis. facientes. Si ergo damnuz non facit/ non licet claudere/ ſed debet eũ expellere ſicut ſeruum pro priuz: vt ff. ad. l. aquili. l. quãuis. nec licet claudere pro damno primo die/ vel tertio ãn dato/ ſicut nãll

✠ Alias dextra armiuz cũ.vij. coſtis.ad iſtã l.vid bar.i l.nãle. §.il la.ff. de acq.re.do. vbi arguit de iſta.l.

excepto [a] damno ſicut arbitratum fuerit. Et ſi ī curte minauerit: ille cuius peculiū eſt roget euȝ: vt reddat illi: ſic tamen vt det ei pignus per vltimum valens ſiliquas. iij. aut certe fideiuſſorem ſub tali titulo: vt damnum ꝙ arbitratuȝ fuerit cōpo. aut ſm fabulaȝ qualiter intra vicinos ipſos eſt: ꝛ ſi pignus ſuſcipere noluerit: ꝛ vna nocte [b] apud ſe peculiū habuerit compo. ſol.i. ꝛ ſi ille cuius peculium eſt tenens duritiam cordis id liberat ꝺſpexerit: tūc habeat ille id peculiū qui in dāno inuenerit: ꝛ ꝑ nouem noctes aquam ei tantum det [c]: ꝛ de damno in hoc ſit contentus: eo ꝙ nouem noctes ✠ ipſum peculium tenuit: ꝛ ſi de ipſis peculiuȝ aliquod mortuuȝ fuerit ſue negligentie reputet qui diſpignorare neglexerit.

✠ No. per noueȝ noctes aquā ſtbere tm̄ dari pecoribus.

a ℭ Excepto dāno. Peculium / ergo per dāni extimationem retinetur. Sed nunquid poterit equum / aut bouē retinere per ſol.j. vtiꝗ ſi alio aīo fuit imiſſus in dā nū equorum / aut bouȝ: vt ē. de dā. iniu. da. l. ſiqs caballos. ſȝ nunquid poterit retinere eū ꝓ aliquo debito? dicunt quidā ꝙ ſic / cum pignus retineri poſſit ob cirographariam pecuniaȝ l. ſatis. C. in qb. ca. pign. ta. contra. ꝛ qñocūꝗ res tua ad me ſine vitio peruenit recte eaȝ retineo pro alio liquido debito: vt. ff. de cō di. inde. l. ſi non ſortē. §. ſi centum. arg. ꝯ. C. cōmo. l. ſi. ꝛ. ff. de pigno. actio. l. eleganter. §. qui reprobos. Sol. ꝑm eoſdem. d. l. ſi. loquit̄ de debito non liquido. ꝛ. §. qui reprobos. loquitur ex quo dicebat reꝑbos nūmos tradi poſt ſatiſfactionem legitime fact. ſ. Nos autē ꝯ non ob. d. l. ſatis. qꝛ locum hȝ in pignore ꝯuentionali / hic loquitur de pignore / qđ quis ſua auctoritate capit pp damnum ſibi datū.

b ℭ Una nocte. Sed ſi duabus noctibus retinuerit / nunquid cōpo. ſol. ij. nequaꝗ: qꝛ ſi lex voluiſſȝ idē in fideiuſſor̄ vtiꝗ ſtatuiſſȝ / ꝛ facile ſibi fuiſſet regi dicere ſi pignus / aut fideiuſſorem recipere noluerit cōpo. ſo. ij. ar. l. j. §. ſin aūt. in ſi. C. de cad. tol. ſed de pignore ſolo hic ſtatuit: qꝛ plus cautionis eſt in reȝ ꝙ in perſonā. l. plꝰ. ff. de reg. iur. ꝛ melius ē pignori incumbere ꝙ in perſonā agere.

c ℭ Tantū det. ſ. bibere: nec tenebitur vbi ſine peratū fuerit / qđ ſecus in pignore / qđ creditor ſua auctoritate capit debitore non ſoluente / in quo ipſe creditor exactiſſimā diligentiaȝ dȝ preſtare / cum ſuo fauore ſit inuentū. debitor quidem nullū cōmoduȝ ſequitur: qꝛ creditor ipſum arctat ad ſoluendum: ꝛ operas ſerui / ſeu aīalis a. xij. die in antea conſequitur: vnde

maiorem dz preſtare cuſtodiã quã in pignore cõuentionali gratia vtriuſqz: vt inſti.quib.mod. re cõ. obli.in ſi. ⁊ negari non põt quin negligentia interueniat/ ſi fame: aut ſi ei pignus morſ permittat vt ĩ.de dãb. ⁊ gua .l. nulli liceat.vbi vſqz ad.xx. dies dz p ſuam cuſtodiã ſaluũ facere / nãqz pars cuſtodie eſt aial pignori captũ gubernare: creditori itaqz vſqz ad.xx.dies pmittat debitor alimẽta ſeruo/ vel animali pignorato a.xij.die in antea ad ipſuz pertinere onera alimentoꝝ. Si ergo debitor non parauit/ſed creditor ei de ſuo dedit.ĩ.xij.dies actione pigno. recuperabit: vt.ff.de pign.actio.l.ſi ſeruos. hoc ſi dãnum paſſus contẽtus exiſtit de dãno/⁊ ſic dñm peculij quodãmodo punire: alioqn ſi voluerit ſuo iure vti poſt.xx. dies trãſactabitur: vt.ĩ.de fur. l.ſi cuiuſcunqz.

a De porcis in eſca. Intellige ſpecialiter de porcis miſſis in eſca.i.de ſpeciali dãno fructuuz ſiue glandes ſint/ſiue alij fructus qui vulgo dicunt̃ eſca: ſi in alio.n.dãno alia cẽſura ſeruat̃

✠ No. ferquidũ qd ſit. vid.ſ. de dãno ĩ via da.l.ſi qs ſe vindicãdo.

Idem. lex.iij.

De porcis ſi in eſca[a] alterius pauerit: ⁊ inuenti fuerint: ſi minus ſunt.x.nõ occidãtur: nec vnus de ipſis: ſed ille qui eos inuenerit teneat vnuz ex ipſis: ⁊ habeat ſaluum: ⁊ componantur ei per porcos ſiliqs.iij.[b] nã ſi ſupra.x.fuerint aut vſqz ad decez vnus mediocris occidatur: ⁊ non requiratur[c]: nã ſi minus decem fuerint: ⁊ occiderit vnum reddat ferquidũ ✠ .i.ſilez.

Rex Liudprandus. Lex.iiij.

Siqs in prato[d] porcos foſſas faciẽtes inuenerit vnũ: aut plures: occidatur vnus tantum: ⁊ non requiratur.[e]

vt.ſ.de dã.iniu.l.ſiqs porcos.

b Siliquas tres. Loquitur de dãno volendo dato: qr hec cõpo. pro ſuſpitione preſtatur.

c Non requiratur.ſ.de cõpo. p porco occiſo: ceterum non debet dñum paſſus carnẽ lucrari/ſi autẽ occidit meliorem tenebitur/cuz occidẽ nõ licuit. Sz inquãtuz tenetur? Reſpon. ꝓmi quoſdam in quantuz plus valet damnum qꝫ ſi mediocrẽ occidiſſet/verbigra ſi occidit mediocrem/carnẽ debet reſtituere dño porci/⁊ nihil pro dãno preſtare. Si vero meliorẽ qui duos mediocres valuit/tenet̃ reſtituere carnẽ vnius ſine dãno ꝓ reliquo dz reſtituere ferqdũ vt.ſ.de dã.iniur.l. ſiqs pcuſſit vaccã.⁊.ſ.de pau.l.ſi aĩ al. Alij dñt qꝫ licuit mediocrẽ occidere ⁊ voluit reddere ferqdũ.i.ſilez/ ſicut qñ pauciores ſunt.x.⁊ occidit vnũ quẽ non licuit: vt hic.

d Siqs in prato. Lex iſta ſpãlis eſt in prato: vt ſi tñ vnus porc̃ inueniat̃ põt occidi/qd in alijs dãnis nõ cõtingit. Si ãt plures iucti fuerit: vnꝰ dz occidi nec diſtiguit̃ mediocris ſit an melior.

e Non requiratur.ſ. de com-

po. occiſionis.

a ℭ Sigs. culpabilis. ſ. q̄ ligna exportauit/ ꝛ boues cepit q̄ capi pro debito prohibentur/ ſed bene poſſunt pignori detineri pro dāno in ſylua dato.

caueꝛ/ vt nouū ſibi reddat: ꝛ inſuper pro pſumptiōe cōpo. medi. ptiū: vt. ſ. dcm̄ ē. Not. ex iſta l. q̄ ſolo vſu teneꝛ furti noīe ipſius rei: lz nolit rem furari: p3 q2 cautelas obſuauit legitimās nā liqt q̄ equū noluit furari: tñ nō uñ q̄bīrd dit. Jure āt ro. dubitaꝛ ē ſ ſup q̄ audiui pla. pceptorē meū dicētes eū teneri: nā q̄ furtū fit ē gra vſus i ſolo vſu habuit aiu3 furādi: gō vſu furti teneꝛ/ nō re q rafit lācē/ toti9 lācis fecit furtū. l. ſi qd fur. §. ſi. ff. ō fu. ñ tñ agit niſi ad intereē lancis: ꝛ fac. ff. de fur. l. vulgaris. i pn. vbi lz qs furtū cōmittat alicui9 toti9: nō tñ teneꝛ furti niſi de eo qd aſportauit. Et lz i hac opi. al's fueriz: mō tñ vi3 q2 imo rei ſit furtū: lz ergo v ſus gra fiat/ ō re tñ ipſa agit ꝯdi. fur

Idem. lex. v.

SIquis currum: ꝛ boues in ſylua ſua inuenerit: ꝛ ligna ſuper eum impoſita: aut q̄licunq̧ re oneratum: ꝛ ipſos boues: aut currum comprehenderit: ꝛ ad propriam ſuam domū duxerit nō ſit culpabilis[a] ꝓ eo q̄ in rebus ſuis inuenerit.

Idem. lex. vi.

SIquis[b] caballuz alienum in ſuū dannum inuenerit: ꝛ iuxta anterius edictum ad clauſurā minandi: ꝛ illam rationem[c] fecerit qua anterius edictum continet: ſic perinde ꝓcedat iudicium ſicut glorioſiſſimus Rex Rothar inſtituit: nam ſi in ipſo caballo amplius aliquid facere[d] preſumpſerit q̄3 i anteriori edicto legitur. Si ipſe caballus nihil mali paſſus fuerit compo. ꝓ illicita preſumptiōe[e]: iuxta qualis ipſe caballus fuerit medi. precū quantum ipſe caballus appreciatus fuerit: ꝛ ipſum caballum reſtituat ſanum domino eius: naz ſi ipſe caballus mortuus fuerit: aut leſus ſit[f] componatur: ſicut in anteriori edicto[g]

b ℭ Sigs. anterius edictū: vt ſ. e. l. j. q̄ loqtur de caballo ignoti domini.

c ℭ Rōnē. i. ſolēnitates: vt q̄ ducit añ iudicē/ vel eccleſiaz/ p quā liberaꝛ a ſuſpitōe furti: vt no. ſ. eo. l. j.

d ℭ Facē. ſ. caballicādo i aliū vſū trāſferēdo: q̄ i ſuū ꝓpriū/ forte ad aratrū/ vel locādo/ cū ſit ū3 locaturus ñ eēs

e ℭ Preſumptione. Teneꝛ ergo ad extimationē equi/ ſi caballus nullā paſſus eſt leſionem.

f ℭ Leſus ſit. Ut q2 pl' ſuo eū caballicauit: aut i aliū vſū trāſtu.

g ℭ Añriori edicto. Ut. l. j. ſ. e. q̄

legitur: ꝛ inſuper ꝑ illicita preſum ptione: compo / nat vt ſupra.

Idem. lex. vij.

SI quis por cos in ſilua aliena defenſata[a] miſerit[b]: ſicut an terius edictū[c] cō tinet vſq; ad de/ cem porcos: ꝛ oc ciderit porcū v num: ſic fit ſicut in anteriori edi / cto continetur: ſi/ quidem tm̄ decem inuenerit[d]: ꝛ plus occiderit q̄ edi/ ctum habet: com ponat eū in octo gild: ſecus qui res alienas malo or/ dine tollit[e]: nam ſi ille homo tollit ipſos porcos: et amplius miſerit: aſto animo ſuos: aut alienos in de fenſata ſilua: q̄ꝫ ꝙ edictum habe tur: ꝛ ille cuius ſil ua eſt occiderit ex ipſis pluſq̄ edi/ ctum continet nō requiratur[f]: ꝛ ſi ille qui porcos mi ſit iurare preſum pſerit: ꝙ aſto ani mo non miſiſſet ſi ne voluntate ipſi/ us domini: red/ dat ille qui occi/ derit ipſos por/ cos ferquidos: et ſi de Paſto //

tiua: vt. ff. de cdi. fur. l. q furtū. ꝛ facit. ff. de fur. l. ſi qs quid. vbi ſi qs preferebat rem furtiuam/ ꝛ deprehēſus fuerit/ furti mani/ feſti tenet de re ipſa/ lꝫ nec vſum lucrari / nec rē vo luit. ꝛ cō cor. iu. lō go. vt. j. de bi. ꝛ guad. l. ſi qs per er rorem. ꝛ l. ſi qs ca ballos. vbi ſi no luit lucra ri res pi gnoratas ſed ſu epi gnoris/ tñ tenet in octogild/ ꝛ de reb⁹ ipſis.

a ¶ Si qs. defenſa/ ta. vt ſi ſe pibus ſit minus cu ſtodeꝫ po fuerit: ſꝫ ſi circun/ data/ aut foſſata / aut ſi do minus / neutꝛ iſtoꝝ fecerit/ ſatis eſt ſi pu blice ꝑteſtet/ ꝛ porcoꝝ imiſſio/ nem inhibet. Quid ſi qs diceret defenſatam ignoraui/ nō liceret ſi maior pars hoīum defenſa/ tam ſciuerit. arg. ff. de decre. ab or. fa. l. ſi. ꝛ. ff. de inſti. actio. l. ſꝫ ꝛ ſi. §. de quo. ꝛ. §. certe. ad idem ff. ad muni. l. municipes. ꝛ. l. q̄d maior. ꝛ. ff. q̄d cuiuſ. vni. l. nul/ li. ꝛ ſe. ꝛ de dd. ꝛ demō. l. muni cipibus. ꝛ facit/ nam craſſa ꝛ ſu pina ignorantia eſt ignorare/ q̄d fere oēs ſciunt: vt. ff. de iu. ꝛ fa. igno. l. regula. §. ſed facti. diſſo/ luta enī negligen/ tia prope doluꝫ eſt: l. ſi fide/ iuſſor. j. in princ. ff. man. ꝛ l. q̄d ner/ ua. ff. de/ poſi.

b ¶ Miſe rit. ſ. aſto animo.

c ¶ Edi ctū: vt. ſ. e. l. 6 por cis.

d ¶ Et plus/ ſcꝫ ſ vno.

e ¶ Tollit ſ. qñ ex/ portauit: ꝛ tunc te netur du pliciter q porcū oc cidit/ q̄ nē occi dere nō licuit/ ꝛ tenetur in octo// pluꝫ porci mortui/ quem expor tauit: ſed an tenet ſibi nouum quantum valuit nouus expor/ tatus / an tenetur ſibi nouum de ferquido? Reſpondeo/ quan tū valuit queꝫ exportauit: ſꝫr ſ miſſor punit dupl'r/ q2 cōponit ſiliq̄s tres ꝑ ꝓſumptione/ ꝛ pa/ tit dānuꝫ occiſionis: vt. ſ. e. l. ij.

f ¶ Non requiratur. Sed de de/

cem deber occidi vnũs / ſi plures ſint / non deber duplicare / vt viginti occidat duo / de triginta / tres / ſed omnes quot quot ſint ſupra . x. e ſi immiſſor porcorum q̃uẽ tus ſit / ꝙ aſto aio immiſiſſet / ⁊ negauerit / ꝙ nõ aſto aio / tunc nullus porcoꝝ occidi poterit / ſed occiſor debet reddere ferquidos.

masculo rõne preſumptio hic / cũ cõiter mulieribus rupturam facere ſit alienũ: vt.j.e.l.x.

re[a] ſuo ſiſr iurauerit ſiſr reddat: nam ſi de paſtore ſuo ꝺ aſto animo iurare non potuerit: mediam reddat: ⁊ medium reputat ſibi: q2 ſeruum habuit indiſciplinatum[b]. ✠

C De hoie[c] in curte aliena noctis tempore inuento: ⁊ de curtis ruptura.

Titulus. xxiiij.

Rex Rothar.

Lex prima.

SI noctis tẽpore hõ liber[d] in curte[e] alterius inuẽtus fuerit: non dans manus ad ligãdum occidaf: ⁊ a parẽtibus[f] non requiratur: ſi manus dederit ad ligãdum: ⁊ ligatus fuerit: p ſe ſoluat octua/

a C De paſtore. ſ. libero q iurare dʒ / nõ dñs: ſi aũt ſuus fuerit ⁊ dñs p eo iurare de aſto aio nõ p̃ſumpſerit / de medietate ferqdos reddat occiſor / ⁊ medietatem reputat ſibi ꝛc. vt hic.

b C Indiſciplinatũ. A ꝯtrio / dicũt qdam / ꝙ ſi paſtorem diſciplinatũ habuit dñs / oẽs occiſos reddat ferqdos / quaſi tũc nulla culpa poſſit a ſcribi dño: ſed nõ cõgruit lr̃e / cuius talis eſt ſenſus ſtultus fuit paſtor ⁊ iniquus q immiſit / ꝙ ſi fuiſſet diſciplinatus non immiſiſſet.

c C De hoie ꝛc. Supra de eo qui pecu. in dã. inuene. nunc de hoie quez in curte ſua qs inuenerit: ⁊ ſumpta occaſione / ponit generaliter de curtis rupto.

d C Si noctis. liber. Aliud ſi ſeruus: vt. j. l. ſe. item intellige de

e C Curte. Curtis ponif pro caſa: vt. j. de po. l. j. vbi dominus querit a fure rupturaʒ caſe fue: ſed latiuſ hic accipitur. ſ. pro loco ad amenitatẽ p̃miſſa. de ſignato / dũmodo ſit eminẽſ ⁊ clauſus p ſecuritate: tale eniʒ prediũ / lʒ nõ ſit domus nec locus edificat⁹ / tñ vrba. p̃diũ appellaf: vt ff. de ver. ſi. l. vrbana p̃dia. ⁊ facit vſus loquẽdi / ⁊ ꝓprietas vbi a q̃ recedẽdũ nõ eſt: vt. ff. de le. iij. l. nõ alr. ⁊ frequẽtaf i regiõe.

f C A parẽtibus. Loqf de iu. lõ. nã de iu. ro. nõ cõpo. q2 corpus liberũ nõ recipit eſtimationẽ: vt ff. ſi q̃d. pau. fe. di. l. ex hac lege. qd ergo ſi lõgobardus inuenerit romanũ noctis tpe in curte / ⁊ eũ occidit / ex quo nõ dedit manus ad ligãdũ: vt prĩa facie icidiſſe in. l. cor. de ſic. vt. j. q̃. di. ll. homi. res ſuas. l. j. ⁊. ij. ſed illud ꝓcedit qñ vtroq3 iure deligt. ſ. iu. lõ. ⁊ ro. in caſu nr̃o iur. ro. nõ ꝺlinqf / imo lõ. eſt vſus iure ſuo ꝯtrã eũ / ſi ro. iuenerit lõg. ipunita erit mors lõg. q2 nõ põt agi propter iniuſtitiam occiſi.

✠ No. dominos dẽre hic fuiſſe tores bene morigeratos / alr̃s tenenf ex facto ipſoꝝ: qđ ꝓ nunc nõ examino ſ3 vid. bar. ⁊ mod. i. l. j. §. familie ff. de pub.

rit.xx.sol.illi cōp. cuiꝰ curtis fuerit.

Idem. lex.v.

Mulier[a] curtis rupturaȝ facere nō pōt ꝙ est oberos: qꝛ absurdū esse vr: vt mulier libera: aut ancilla quaſi vir cū armis viȝ facere poſſit.

Idem. lex.vi.

Siqs peculium ſuuȝ de clauſura aliēa tulerit occulte [b]: ꝛ nō rogauerit. cō po. curtis ruptura.i.oberoſſo.xx.

De furtis [c]: ꝛ ſeruis fugacibus. ꝛ de aduenis hominibus: ꝛ ſiqs eis auxilium preſtiterit. Ti.xxv.

Rex Rothar l.j.

Siqs p murum caſtri: aut ciuitatis ſine notitia [d] iudicis ſui exierit: aut intrauerit: ſi liber ē ſit culpabilis i curte regis [e] ſol.xx. Si autēȝ aldius ✠: aut ſeruus fuerit ſit culpabilis i curte regis. ſol.x. ꝛ ſi furtuȝ fecerit: ſicut in hoc edicto legitur cōpo. penam furti.

a ¶ Mulier.non pōt. In ſpecto feminco ſexu fragilli ꝛ molli/a quo ſagittare in curtē alienaȝ/ pÿcere/ꝛ cuȝ armis rixari alienū eſt. Verū.no.ſexꝰ qñqȝ egredit/ ꝛ facit curtis rupturā: vt.ſ.ō agreſ.iuſ.ſa.l. relatum. vbi mulieres intraue/ rūt in vicuȝ/ ꝛ in caſas aliena/ vñ fecerunt curtis rupturā/cū curtis appellatioꝰ ꝯtinet ēt domū: vt not.ſ.e.l.j.pōt ēt ſ curte aliena lapides pÿcere q cō tinent armorū appellatiōe ꝛ dum talia facit ſi qui iniuriā paſſa fuerit/ ſine cōpoſitione iacebit: vt.d.l.relatū.

b ¶ Siqs.occulte. Not. ꝙ curtis rup.ſine violētia ſit. idē ar.j.de po.l.j.vbi ſi oñs reiðpoſite ageret furti/ꝯpoſitariꝰ q̄ret ei rup. caſe fuē: ſȝ q̄re nō tenet furti q occulte tulit peculiū/ qꝛ ñ habuit aiuȝ furādi nō cōmittit/ꝛ h̄ regulare: nā ꝛ ſiqs violēter rē ſuā ab aliq̄ auferat/putās ſibi licē/ nō tenet furti/vel vi bo.ra. Sed q̄re tenet q peculiū ſuū accepit cū nullū retinēdi ius hēbat oñs curtis/imo ſi reſiſtit culpe reus ē: p qð vi excuſandꝰ: vt.j.ð fur.l.ſi ſuus intra ꝓuinciam: Rñ forte i oū no iueneras peculiuȝ/ꝛ loco pignoris retinebat.

c ¶ De fur.ꝛc. Deīn eſt.ſ.de cur. ru.q̄ pleruncqȝ ſi occaſione furti iō ponit de fur. ꝛ qꝛ fuꝰ fugi. fac fur tū ſugpſi us/addit de ſer.fu. ꝛ qm plerūqȝ furto pſtat auxiliuȝ: addit ētiā de his q au. pſti.ꝛc.

d ¶ Siqs. ſine notiſ ſi cū iudicis auctē culpabil nō ē: ꝛ loquitur de iudice hñte ptātē oði/ꝛ faciēdi/nō ð ſimplici iudice ſeu aſſeſſore. Et q̄ h̄ dicunt pcedūt tpe pacis/ſecꝰ ſi metꝰ iminerēt circa caſtellū/vel ciuitatē/ ꝛ ſcalis poſitis itrarēt aliq p murū/ vel exirēt: tūc pena capitis locū hꝫ: vt inſtit.de rē.di.§.iō aūt. ꝛ ita fuit Capue iudi.tpe guerre.

e ¶ In curte regis. Qꝛ muri ꝛ eorū tuitio ad regē ſpectat. qui ſ

✠ Aldius dr de iure cōi impo nitur pena qꝛ mortis inſti.de rerum di.§.ſacte quoqȝ re.

muros/ ciuitatem poſſidet:lʒ Moyſes Papieñ. epiſcopus diterit ciues Papieñ. muros poſſidere. Item no. ꝙ ſi muri/ vel turres ciuitatis per terrã alicuius fundati ſint ipſe cuius terra fuit dʒ habẽ vſus: ⁊ ꝛfectio earuʒ ad eos ſpectat: vt de oper. publi. l. turres.

a ¶ Si liber. De ſeruo habetur. ĩ. l. ſequen.

b ¶ Tentus fuerit. ſ. cum re furtiua a domino rei/ ſiue ab eiꝰ ꝓcuratore/ vel negociuʒ geſtore: vt. ff. de vſur. l. ſiqs ſolutionis. §. mora. Iure aũt Roma. diſtinguitur ſi fuerit deprehenſus in furto anteꝙ̃ perueniat ad locũ deſtinatũ/ vel ſi clamatum fuerit poſt eũ/ fur manifeſtus dicitur: vt inſti. eo. §. furtorũ autẽ. qḋ iure Longo. forte dici põt.

c ¶ Decem ſiliquas. i. vſqꝫ ad. x. ſolidos/ quid ſi non fuerit vſqꝫ ad. x. ſiliquas? Reſpon. non habebit locum pena. lxxx. ſoli. ſed minor arbitrio iudicis: ⁊ ſic cõcor. iuri Ro. vbi maior pena eſt pro furto manifeſto/ ꝙ̃ pro nõ manifeſto.

d ¶ Sol. lxxx. Argu. ꝯ. ĩ. eod. l. ſi

✠ No. ſingãdi. i. fur manifeſtꝰ dicit de q̃ ĩn. l. iij. §. nec manifeſtum. ff. eo. ⁊ inſti. de oblig q̃ ex delic. §. manifeſtꝰ. ⁊ Ang. a e ti. in trac. malefic. in gl. in verbo ⁊ veſtẽ celeſtem.

Idem. lex. ij.

Si liber[a] homo furtuʒ fecerit: ⁊ in ipſo furto tentus fuerit[b]. i. ſingãdi ✠ ſi furtum ipſum vſqꝫ ad decem ſiliquas fuerit. ſibi nouum reddat: ⁊ cõpo. pro tali culpa. lxxx. ſolidos.[c] aut anime ſue incurrat periculuʒ.

Idem. lex iij.

Siquis[d] ſeruus furtuʒ fecerit: ⁊ tẽtus fuerit in ipſo furto vſqꝫ ad decem ſiliquas fuerit: ſibi nouum reddat: ⁊ cõpo. pro tali culpa. ſoli. xl.[e]: aut certe occidatur.

Idem. lex. iiij.

Siquis per proditorẽ[f] ideſt per certũ iudicatorem furtuʒ inuenerit ſibi nouum reddat qui furtum fecerit.

quicunqꝫ hõ. in ſi. vbi qñqꝫ in perpetuũ traditur ſeruus/ qñqꝫ ad tpˀs. Sol. i. iſta locũ habʒ cũ per. l. illã ſtatutuʒ non ſit quid debeat fieri de perſona delinquẽti s ꝓ ŏſtectu cõpoſitiõis a

e ¶ Periculũ. ꝯ. ĩ. eo. l. ŏ latronibꝰ. Sol. illa loquit̃ cũ fur ab initio criaͥliter conueniebatur/ iſta qñ de pena pecuniaria. ſ. ŏ ſo. lxxx. Iteʒ ꝯ. ĩ eo. l. ſiqs latro. ibi mors illius furta illa excludit. i. penam furtoꝝ. Sol. ibi qñ ab initio criminaliter cõueniebatur/ vel forte alius eſt ſenſus furta excludit. i. de cetero furari non poterit.

f ¶ Siquis. Que no. ŝ. l. proxi. hic dici poſſunt.

g ¶ Sol. xl. Not. ꝙ dñs tenetur pro medietate pene que preſtatur ꝓ libero: vt pluries no. preterꝙ̃ in pena furti: nã pereque dñs debet preſtare ſibi nouuʒ pro ſeruo ſicut ꝓ libero. Et preterꝙ̃ in bãno: qꝛ cõpoſitio banni dijudicat/ ſed in ſeruo eſt pena corporalis pro banno.

h ¶ Siquis per proditorem. Ex hoc dicebant qdã ꝙ voxrnius

Idem. lex.v.

Si ſeruus dũ in fuga[a] eſt furtum:aut damnum fecerit:ꝛ in ipſa fuga foris ꝓuinciam[b] migrauerit:ꝛ non redierit[c]:tũc dominus ſerui medi.ꝓ ipſa re quam furatus fuerit:aut dãnuȝ ſi fecerit reſtituat: naȝ ſi regreſſus[d] fuerit in poteſtate domini ſui: tunc de quanto tulerit tũ dñs eius in integrum[e] reddat: ceſſante ĩ hĩc caplo pena furti eo ꝙ in fuga fuerit.

Idem. lex.vi.

Si mulier libera ſulfreal[f] ſuper furtum comprehenſa fuerit[g] furtum quod

teſtis admitteret ad probationes/qđ non valet:qꝛ indicator teſtis non eſt:nam ſolent qñq; furta per indicatores inueniri: ſed nunquid cogit quis furta/ vel furez idicare? Rñ. non preterq̃ in exercitu: vt.ſ. de exerci. l.ſi qlibet perſona: nec pt repeti qđ datum eſt/ vt indicaret:qꝛ nõ ob iproba; cãm. l.iiij.§.ſi. ff.de condi.ob turpez ca.ꝛ l.ſolẽt.ff. de preſcrip.ver. Sed tenet qs indicare depoſitum/cõmodatũ ꝛ locatũ:vt.ff.de condi.ob tur. cau.l.ſi.qđ ſiquis a fure accepit/vt ipſum nõ indicaret/turpiter accepit/cũ peccata nocentium manifeſta eſſe oportet:vt ff.de iniu.l.cũ qui.in prīn. Itẽ ſiquis inueniat virũ cum muliere fornicari:ꝛ aliquid ab eis accepit ne eos manifeſtet/quaſi leno eſt/ꝛ punitur:vt.ff.de adul. l.mariti.§.plectitur.

e ¶ In integrũ.i.extimationem rei furate / vt talis ſit ſenſus/ſi ante reditũ dñs dederit medietatem/poſt reditũ preſtabit reliquam medie.de pena autem nõ tenet ar.no.ſ. de plagis ſer.vel aldi.l.oẽs ſo plage vbi medietas cõpoſitionis pſtat/reliqua ſuſpẽditur quouſq; ſciat vtꝝ intra anni ſpatium moriat ſeruus/ vel poſt. qđ vr cõtra j. de culſer.l.ſi. vbi dñs ſuo iuramento abſoluitur/hic autez tenetur in medie.etiã ſi ſeruus non redierit. Sol.l.illa loquitur quãdo perpetrato ſcelere fugit/hic autem ſecus/vel ibi abſoluitur de quo iurauit/ꝙ non tenebitur nomine ſuo/ſed noĩe ſerui. Itẽ contra.j.eo.l. ſi ſeruus duȝ in fuga.iij. Solu. illa loquitur qñ ſeruus non exiuit regnum/hic autem extra regnum fugit.

a ¶ Si ſeruus dñ in fuga. Quaȝ inchoauerat/ꝛ in ipſa fuga dãnum/aut furtum fecit.

b ¶ Prouinciã.i.foris regnum.

c ¶ Redierit. Quia ante fuit cõuentus dñs de furto/vel dãno ꝙ redeat ſeruus.

d ¶ Regreſſus. Siue ante liteȝ conte.ſiue poſt.

f ¶ Si mulier.ſulfreal.i.libera/ ſiue ingenua:vt.j.de coniura. ſeruorum lege prima. ꝛ comprehendit etiam libertum/ſiue libertam:vt.j.de manu.l.j.

g ¶ Fuerit. Si res furtiua valebat decem ſiliquas non preſtabit ſolidos quadraginta quos tenetur pſtare pro ſeruo:vt.ſ. eodem.l.iij.

fecerit ſibi nouuȝ reddat: nam alia culpa non requiratur pro eo q̄ iniuriam ſuam paſſa eſt [a]: ⁊ vitio ſuo reputet: quia operam indecentem facere tentauit.

Idem. lex. vij.

Si aldia [b]: aut ancilla ſup furtũ tẽta fuerit: cõponat dominus earuȝ furtum ipſuȝ ſibi nouuȝ: excepto pro culpa: ſoluat. xl.

Idem. lex. viij.

Si liber homo puero [c] aut ſeruum furtum facere iuſſerit: ⁊ ipſum furtum inuentum [d] fuerit ſibi nouuȝ: componat ⁊ alterũ tm̃ in curte regis [e] perſoluat: qꝛ inhoneſtuȝ eſſe videtur: ⁊ nulli conuenit rationi vt homo liber debeat in furtum ſe cõmiſcere: aut conſenſum prebere.

Idem. lex. ix.

Siquis aurum: aut veſtem: aut quamlibet rem in via [f] inuenerit: ⁊ ſup genuculum [g] leuauerit ⁊ nõ manifeſtauerit: aut ad iudicem non

a ¶ Paſſa eſt. Jacebat ergo abſq̄ compoſitione/ ⁊ ſic videt lex iſta in fauorem mulieris/ vt mitius cum ea agat q̄ cum maſculo/ ⁊ etiã in odium eius: qꝛ de iniuria ſua agere nõ põt/ lȝ ſit pcuſſa/ ⁊ forte plagata.

b ¶ Si aldia. Cor/ rigitur. l. iſta p. l. ſi ancilla. j. eodem.

c ¶ Si liber. puero. forte filio quẽ hẽbat in poteſtate. Sed vt ꝯ/ cuȝ longob. filios nõ hẽant in ptãte: ſed intellige/ nõ de poteſtate iuris/ ſed facti: qꝛ mercẽnarius fuit.

d ¶ Inuẽtum. ꝯtra re eniȝ debet liber. occidiſſe/ ⁊ furtum cõmiſiſſe.

e ¶ Regis. ꝯ. j. depo. l. i. vbi non poſſumus in/ vna cauſa duas calũnias imperrare. ſol. hic non ſunt due pene/ ſed vna/ que diuidit inter regem ⁊ priuatũ. Sed an teneat qui furtum cõmiſit? Reſpõdeo/ puer forte non tenebit/ qꝛ eũ excuſat etas/ ideo iubens preſtabit vnũ octogild p ſe/ ⁊ reliquum pro puero ab eo corrupto/ vel forte/ furtuȝ erat vſq̄ ad ſiliquas. x. ⁊ erat manifeſtuȝ/ id tenet in duplũ/ qꝛ ſeruus eius facturus non erat/ niſi puerorũ octogild preſtat de ſuo/ reliquũ p ſe/ qꝛ peccauit iubẽdo. Item ꝯ. j. ꝺ debi ⁊ gua. l. ſi quis greges. ibi/ ⁊ ſi ſui dñs ſecuti fuerint ⁊c. ſolu. ibi dñs nõ iuſſit: ſecus hĩc ⁊ ibi loqᷣ de cõputatõe. dec cc. ſo. quã duplicari nõ memini me legiſſe.

f ¶ Siquis i via. Idẽ ſi extra. nã vbicũq̄ res aliena iuenit/ dño reddi dꝫ: ⁊ ſi ꝯctus fuerit celãdi aio/ furtũ cõmittit: ſed. ll. ad ea adaptant ⁊c. l. naȝ ad ea. ff. de legi.

g ¶ Genuculũ. Ar. a ꝯtrio hic nõ pcedit: quocũq̄ eniȝ mõ rẽ alienã exportat celãdi aio/ tenet fur

ſi: qꝛ oēs ſcire debent/ qꝫ ſuum non eſt/ alienum eſſe.
a ¶ Nō dixerit. Nā ſi dixerit/ preſumif non habuiſſe aīum furā/di. Sed nunqd poterit aliqd exi/gere ex q

mr̄imonio dos non ꝯſtituif/ ſed dñs ancille nutrire eam cogif/ que lꝫ ſit ꝯiugata/ dño tñ tenef ſeruire: vt.j.de ꝯiu.ſer.l.pe. ſed hic ꝯtingit/ qꝛ ſeruus nutriebat ancillaꝫ e

dixerit [a] ſibi nouum reddat.

Idem. lex.x.

SI ſeruus ancillā alienam habēs vxorem [b] furtum fecerit: e ancillam e filios ſeruus alienus nutrierit [c]: omne furtum qđ fecit: componat: nam nihil computetur in damnum: nec in culpā illius ancille: vel filioꝝ eius [d]: tantum eſt: vt ancilla e filij ſimiliter cum patre ad furtuꝫ faciēdum non ambulauerint: nam ſi fecerint ſimileꝫ illi efficiantur.

Idem. lex.xi.

SI ſeruus: dum in fuga ē poſitus res [e] aliquas cuiuſcunqꝫ homini commendauerit [f]: e poſtea proprius dñs requiſierit [g]: eas et ille q ſuſcepit denegauerit

inuenit? Reſpondeo/ furtū qdem nō cōmittit/ tenef tñ/ vt puto/ ꝯditione vt tur. cā̄ ſi qd accipiat/ cū gratis reſtituere cogaf: et an ſtatim reſtituere dꝫ/ vel niſi ꝓbauerit ſuā eē/ ſe vī ꝙ reſtituere ñ teneaf: vt C. de rei vē.l.ſi.ſꝫ ibi.q. de dñio rei erat/ e petitoꝛ vt dñs petebat rē/ vñ ꝓbare dꝫ ꝙ hēat ius in re / aut ſua intereſſe ſibi reſtitui/ aut ſe poſſediſſe/ vt fructuarius creditoꝛ cōmendatarius/ aut depoſitarius.
b ¶ Si ſeruus. vxorē. Siqdem inter ſeruū e ancillam mr̄imoniuꝫ eſſe pōt: vt.j.de ꝯiu.ſer.l.pe. iure aūt ro. dr̄ ꝯtuberniū/ quaſi ſimul in eadem taberna habitātes: oē enim edificiū cā habitādi dr̄ tabernā: vt.ff.de ver.ſi.l.taberne. vñ dr̄ tabernaculū/ nō qđ clauſum ſit tabulis.
c ¶ Nutrierit. Non ꝙ ſeruus teneaf ancillaꝫ nutrire: qꝛ ſi in tali

filios.
d ¶ Filioꝝ eius. Qꝛ ipſa e filij nō erant college/ ſed ſeruus rem furtiuam vendidit/ e ex inde nutriebat: certe/ ſi res ex re furtiua ipos ſciētes nutriebat/ puta/ ex ordeo frumēto/ vel boue: qꝛ tūc ancilla tenef/ e filij/ ſi doli ſint capaces: nā minores in criminibus rōne etatis nō iuuanf/ cuꝫ malitia ſupplet etatē: vt.C.ſi ad uer.del.l.j. ſed bñ mitigaf pena arbitrio iudicis: vt.ff.de mino.l.auxilium.§.in delictis.
e ¶ Si ſeruus. res. ſiue dñi/ ſiue aliene ſint.
f ¶ Cōmendauerint. Cōmendare idē eſt qđ deponere: vt.ff.de ver bo.ſig.l.cōmendare.
g ¶ Requiſierit. Daf ergo per ſeruum actio depoſiti domino / ſiue ſint res ſue / ſiue aliene: nam datur actio furti / e depoſiti ſimul: vt.ff. depoſi.l.bona fides.§.incurrit.

No. penā tenere ſbe re ſuos auctores.l.ſancimus. C. de penis.

a ¶Reddat. Si ↄ̃ctatio ſe quuta ſit inficiationem / alioqn ſola inficiatio: furem non facit: vt. ff. de fur. l. j. ⁊. l. inficiã do. ſiqs aũt de poſitas res ĩficiat / preſumit fur / q̃ eas celat / ⁊ aio lucrãdi ↄ̃ ctat vt. ff. de acq. re. do. l. pom po. in fi.

et poſtea inuen / tum fuerit: ꝓ fur to eas reddat.[a]

Idem. lex. xv.

SI plures[b] homines ✠ furtum vnuʒ[c] fe cerint: tam libe / ri q̃ʒ ſerui: liceat eis (ſi voluerint) adunare[b]: ⁊ fur tum ipſuʒ in octo gild reddere: ⁊ ſi ex ipſis ſe ſubtra xerit[e]: pro ſe trĩule gibus compo. i. furtũ ſibi nomen reddat.

Idem. lex. xvj.

SI liber aut ſeruus vo / luerit[f] foris ꝓuin ciaʒ[g] fugere: ⁊ iu dex: aut qcũq; in loco: aut finibus prouincie reſidet: eum cõprehende rit: teneat euʒ[h]: ⁊ res quas ſecum tulerit ſaluas fa / ciat: ⁊ mox man / det ad iudiceʒ de loco vnde fugere cepit: quatenus

An no. plures aduna ti in cõpo / ne furti ſ⁊e neri. vidẽ i hõicidiot vt. ſ. ſ̃ ho. libe. ho. l. j.

b ¶Si ſur ſu res. ſ. lon gobardi / vel roma ni fecerit furtũ lon gobardo cũ cõpoſi / tio oʒ pre ſtari ſm legẽ illius cui debet. nã nõ pot lõgobar / dus ſin / / gulas pe nas a ſin gulis p ſo nis exigere / ſed vna pena oʒ eẽ ↄ̃tẽtus ſi forte aliqs ex furib⁹ ſe nõ ſubtraxerit: ſed ſi romano lõ gobardi fecerint furtũ / non licet eis ſe adunare / ⁊ furtum in vnũ cõponere / cu m. iur. ro. a ſin gulis ſingule pene debentur: vt ff. ad. l. aql. l. ita vulneratus. in fi. q: tot ſunt pene quot pſone de linquẽtium / nec pena vnius al / terꝰ releuat: vt ibi.

c ¶In vnũ. i. vbi oẽs idem ꝓpo / ſitũ habuerint: nõ eniʒ vt vnus furet / ⁊ alter opem preſtaret.

d ¶Adunare. Lʒ indigni videã / tur / benigne tñ agit cũ eis / vt ſe adunẽt / ⁊ vnam preſtẽt penã: ſi auteʒ ex tribus / puta / furibus vnus ↄ̃ueniat / tenet ĩ ſolidũ re / dere: ipſe enim inuenire ſibi ſo / cios oʒ vt ſe adunent.

e ¶Subtraxerit. ſ. in iudicio cõ / uentus: ceterum / ſi extra iudi / ciũ inficie tur furtũ nõ cõmi / ſiſſe / non admittit inis adu nãdi a d i ſtar fide / iuſſoꝝ / q ſi iſtiet ſi deiuſſio / nẽ / ẽmit / tit auxiliũ eꝑle diui adr. vt. ff. ſ̃ fideiuſ / ſoribus. l. ſi dubite / tur. § ita demũ. hoc locum hʒ qñ furtũ vnũ ſcm eſt ab oi / b⁹ eiuſdẽ rei / vt ſi multi ſurripent gregeʒ porcoꝝ / aut pecoꝝ / vel bouẽ tm / ⁊ vt ĩ exẽplo. ff. ad. l. aq. l. ita vul nerat⁹. in fi. ceteꝝ ſi ad domũ in trauerint tres ad furtũ facẽdũ / vnus mãtellũ abſtulerit / alter / tunicã / ⁊ alius pelliciã: tũc enim res ⁊ pſone ſunt diuerſe / q: fur ripiẽs mãtellũ / nõ eſt fur pellicie ⁊ eʒ / vñ qlibet ſuo noie tenet ſ̃ re expoꝛtata / ⁊ nõ ſe adunabũt.

f ¶Si liber. voluerit. vt ſit fugiti uus. nã ſola volũtas ⁊ emẽtis af fect⁹ ſufficit. ſʒ aliqs act⁹ oʒ iter / uenire: vt. ff. de ẜ. ſi. l. ſi fugitiu⁹.

g ¶Prouinciã. Ponit ꝓ regno: vt. ſ. de pub. cri. l. ij.

h ¶Teneat. i. cuſtodiat tanq̃ do

rem. ni tráſfuga viuus exurit aut furce ſuſpẽdit. l. ſiqs a'iqd. la. ij. §. j. ff. de pe. iu. aũt lõ. crimẽ ma. cõmittit: vt. ſ. de pu. cri. l. ij. ſuit: ꝛ eẽ ſi fugax occiderit compꝛehẽdẽtẽ/ nõ regrit / cũ tota eius ſuba dẽat iñſcari: vt. ſ. de publ. cri. l. ij. non eſt a quo regratur.

a ¶ Recipiat. nõ vt eũ dimittat / cũ crimẽ maie. cõmittat vt dictũ eſt.

e ¶ Siqs. pulſauerit. i. nõ negauerit tñ ſponere/ ꝛ pſtabit iurm̃ de ↄſciẽtia / qd erit ꝯ ordine ꝛ regulari iure: nã q̃nq̃ alr ſe hʒ: vt ſ. ne ad reg. veni. iniur. ſi. huic vi ꝯ ꝟ. qualiſ. qs ſe de ſen. dʒ. ſi qualiſcũq̃ cã vbi dʒ pꝛeſtari / iuxta qualitatẽ cauſe. ſol. ſoi/ in ſacro do/ hic in dato/ vel hic iurat in exceptione de ↄſciẽtia.

cum recipiat[a]: ꝛ ꝓ vno fugace ſoli. ij.[b] ita vt cũ rebus quas ſecum detulerit reddat: ꝛ ſi ↄtigerit fugere de ligamine p̃beat ſacr̃m ille q̄ eũ tenuit: ꝙ non aſto aĩo eũ laxaſſet: ſed cum tota virtute eum cuſtodiſſet: ꝛ poſt datum ſacr̃m[c]: res q̃s ei tulerit reddantur: pꝛehẽſura aũt non regratur: ꝛ amplius nõ calũnietur: ꝛ ſi fugax ille manus ad ligãdum non dederit: ꝛ occiſus fuerit[d]: non regraf: niſi tantũmodo res quas tulerit reddanf: ꝛ ſi ille qui fugacez homines compꝛehẽdere voluerit ab ipſo occiſus fuerit: non regratur.

Idem. lex. xiiij.

Si qs portunarius pulſauerit[e] ꝙ fugacem hominez aut tranſiuiſſet: ꝛ portunarius negauerit: ita decernimus vt pꝛebeat ſacramẽtum ſolus ꝙ ad ↄſcientiam ipſius non puenisſet: ꝙ fugitiuum hoĩem: aut furez tranſpoſuiſſet: ꝛ ſit abſolutus a culpa.

Idem. lex. xv.

Si portunarius furez[f] hominem: ſciens trãſpoſuerit cum aliqua re furtiua: collega furis ſit: ꝛ cum eo ipſum furtum cõponat: excepto ꝙ ſit culpabilis in palatio regis ſolidos vi-

b ¶ Soli. ij. Illud corrigit ꝟ. eodẽ. l. fina.

c ¶ Sacr̃z ꝑm q̃litatẽ cãe pꝛeſtari dʒ ꝙ ſi fuerit ſine culpa apphẽſus nõ teneaf ſi uo negligenter fuerit cuſtoditus/ tenet de ſuo reſiſtẽdo in rebus.

d ¶ Occiſus fuerit. Facit qd no. ſ. de cu. rup. l. ij. nec mirũ ſi nõ dẽat regrari nam cum tantũ ſtudiũ debeat interponere ad euz compꝛehẽdendo nõ iputatur ei/ ſi. alr ↄpꝛehẽdere nõ po/

f ¶ Si portunarius furem. ſ. libe. lex ſeq. loqf de ſeruo. §. qñ furtum non erat ſctm̃ dño / ſed extraneo/ ꝛ ſic poſſet eẽ collega

furis/alis ſecus/q: ſeruus fur/ti domino nō tenetur.

a ℭSol.xx. Bz igit cōponere furtū/⁊ ſol.xx.regi:qđ vt ʒ.l.j.j.de po.ibi/in vna cū duas calūnias ⁊c. ſol.ſi le ſpecialis īpoſito bz qſdam/ vel (⁊ melius) cum portunari⁹ ſit ſtatutus ad adminiſtratiōnē reipublice/nō debet furto opem prebere/ immo fures comprehendere: res enim eſt mali exempli/ pro preſumptione igitur preſtabit duplicem penam.

lius marito ⁊ patri non tenetur/ tamen preſtans opem tenetur/lz.l.iſta ad reſtitutionem ſerui tm̄ / ⁊ rerum tranſportatarum obliget.

ginti.[a]

Idem. lex.xvi.

SI portunarius mancipium fugitiuum sciēs tranſpoſuerit: ſi probatum[b] fuerit: perquirat eum: ⁊ proprio domino cum rebus quas ſecum detulerit[c] reſtituat: ⁊ ſi ipſe fugax alibi tranſmigrauerit vt non inueniat: tunc portitor ipſum mancipium ſimul: ⁊ res quas ſecum detulerit[d] de quāto autem ſus fuerit iurare qui pdit ab ipſo: que ſciens tranſportauerit reddat ſub eſtimatione precij: excepto pro culpa: componat ipſe portunarius in curte regis ſolidos viginti.

Idem. lex.xvij.

b ℭSi portunarius mācipium fugitiuum/ſciens/⁊c. pbatum. Teſtibus/vel coniecturis.

c ℭDetulerit. Domino ergo ſeruus furtum fecerat. Unde queritur / vtrum teneatur furti de rebus ipſis? Uidetur φ ſic: q: videtur opem preſtaſſe furi trāſponendo ipſum cuz rebus furtiuis. Sed econtra/qui preſtat opem debet eſſe collega furis/ at hic non poteſt eſſe collega/ quia ſeruus de furto domino non tenetur. Reſpondeo / hec queſtio iure romano terminatur: vt.ff.de furtis.l.ſiquis vxori.in principio, vbi lz vxor ⁊ fi/

d ℭSimul ⁊ res quas ſecum detulerit .i. rerum extimationem / vt hic / de quāto autus fuerit iurare ⁊c. ⁊ ſic extimabitur mancipiū amiſſum ⁊ res: extimatio autem / ſm φ legitur ſupra de homicidiis ſeruorum. ⁊ forte non erit opus iuramento de ſeruo: quia extimationes ſeruorum legibus ſunt aſcripte / de re autem exportata dominus tenetur ſacramentum preſtare/iudice tamen taxante/ne ammittens iuret in immenſum. Sed nunquid dominus ſerui ⁊ rerum cogatur cedere actionem pro ſeruo ⁊ rebus portunario ſoluenti extimationem? Reſpōdeo vtiqz: cogitur enim cauere per ſe non fieri/quominus ille rem nanciſcatur: vt.ff.de rei vendicatione.l.ſi res. ſed lz ſeruum fugitiuum nemo poteſt vendere/vel in alium transferre.l.prima. C.ad.l.flauiam de plagia.

Si portunarius hominem liberum sciens transposuerit [a] fugacem: animę suę incurrat periculum [b]: aut cōponat guidrigild suum: qr postquā cognouit ꝙ fugax erat: si eum tenere non potuerit: mox in notescere: aut ante currere debuit.

Idem. lex.xviij.

Si mancipium cuiuscū ꝙ post alium hominē fuerit dn̄e sequutus imitaue rit vt in pace reddat & in grã: & si in pace redditū fuerit: & postea dominus ꝑ ipsa culpa in eum vindictam dederit: componat solidos viginti illi / de cuius curte id tulerit: & si designauerit: ꝙ in eum pro ipsa culpa vindictam nō dedisset: prebeat sacramentum singulus ad euangelia: & sit absolutus a culpa.

Idem. lex.xix.

Si ille post quem mancipium alienum fugerit: & noluit id reddere post secundam & tertiam contestationem domino suo tunc constrictus restituat / ipsum mancipium: & aliud simile sub estimatione precij componat.

Idem. lex.xx.

Si mancipium cuiuscū que in curte regis confugitiuum fecerit: & gastaldius [c]: aut actor regis post secundam contestationem reddere dilatauerit: ita decernimus: vt reddat ipsum mancipium: & aliud simile de suis pro/

tamen qr portunarius cogitur extimationē prestare/ suo periculo/ prꝫ eque cogitur domnus ei cauere de seruo/ vt de ceteris rebus.

a Si portunarius transpo. fuerit .s. extra regnū. Supiores autē leges quasdo intra regnū quod patet.

b Periculū.vnde mors est in obligatione prestatio v. in solutione: qr cū ad eius officium pertineat fugacē ap prehendere/ nō debuit extra Regnum fugientem/ transponere: qr si tenere eum non potuit &c. vt hic: ꝑ quo componat solidos viginti.

c Si mancipiū. Castaldius.

Item de omnibus habenti/bus turres regias ad guber/nandum.

cerdotez qui adminiſtrat eccle/ſiam ſi reddere dilatat / ſicut priuatus.

a ¶ De ſuis proprijs. Et meritoꝛ qꝛ ip ſe adminiſtrat / ꝛ ipſe delin quit ſimi le. j. de ra pto .l. ſi/ qs aliis. Idē arg. C. vñ vi. l. memi/nerit. vbi tutores / ꝛ curato res tenē/tur de cul pa ſua: ꝛ delictum coꝛū: nec pena de/licti dꝫ cō uerti i ca put mi/noꝛū: qꝛ nō dꝫ qs ex alte/ri culpa dānū pa ti: vt ibi cū cōcoꝛ.

d ¶ De ſuis proprijs. Ut. ſ. l. pro/xi. nō aūt de bonis eccleſie q̄ ni/hil ē ligr.

prijs[a] rebus do/mino cui dilata/uerit reddere co/gatur: ꝛ ſi ille qui de curte regis ip/ſum mancipium in gratia recepit: ꝛ poſtea pro iſta culpa in id vindi ctā dederit cōpo. in curte regis: vñ id tulerit ſo. xl.[b]. Idem. lex. xxi.

SI i eccleſia aut i domo ſacerdotis māci/pium cuiuſcunqꝫ confugium fece/rit: ꝛ epiſcopus: aut ſacerdos que in eo loco preeſt id reddere in gra tia poſt ſecundā: ꝛ tertiam cōteſta/tionem dilataue/rit. Ita decerni/mus: vt reddat ip ſum[c] mancipiū: ꝛ aliud ſimile de

ſuis proprijs[d] re/bus: vt ſupra: ꝛ ſi in gratia redditū fuerit: poſtea ꝙ dominus ꝓ ipſa culpa in eum vin dictā dederit: aut ſe idoneet: vt ſu/pra: aut ſit culpa bilis ipſi eccleſie ſol. xl.[e] ita vt per autoꝛez regis exi gātur: ꝛ in ſacro altari vbi iniuria facta eſt ponant. Idem. lex. xxij.

SI ſeruus in tra prouin/ciam in fuga va/gauerit: ꝛ domi/nus eum inuene/rit: ꝛ ſeruus ipſe fugierit in curte aliena: ꝛ domi/nus ſequens eum apprehēderit: nō reputetur[f] culpa domino: pro eo ꝙ in curte alteri/

b ¶ Solſ. xl. qꝛ in tali caſu ꝓſtat priuato pe/na. xx. ſo li. in cau/ſa regis debet du plicari: vt ſ. de cō/po. ad re gē ven. l. ocīs do re gales eſſe

e ¶ Solſ. xl. q exi/gentur ꝑ curtē re/gis nō ꝑ actoꝛē ec cleſie: q̄ dō vi ꝫ. l. re latuꝫ. ſ. de ſcan. ꝛ cōpo. vbi eccleſie nō debēt re cipere du plicatam compoſi. vt curtis regia. ſo. ibi de ec cleſiis q̄ ſunt i pa trimōio ꝑuati / ſ de eccle/ſia q̄ eſt i patrimo nio regis vel huic l. hodie ñ eſt locus: qꝛ delin/quēs dꝫ ꝑſtare pe nam ſm l. illi cui delinqui tur: vt. j. equali. di. leg. ho. l. i. iu. dr ro.

c ¶ Si in eccleſia. reddat ipſiꝫ. Ro. Ita puniri epiſcopuꝫ / vel ſa

nulla pena ꝑ tali culpa ē ꝑſtāda.

f ¶ Si ſeruus. nō reputet. Ira/tus

us furorez in ſeruum ſuuz habẽs rem ſuam apprehendere viſus eſt. Et ſi ille cuius curtis fuerit: aut aliquis ex hominibus illius mancipiuz de manibus eius tulerit: aut anteſteterit nullũ penitus qui ſequitur ſeruum ſuuz in curte ipſa ſcandalum faciat: ⁊ ſi fecerit qualiter in hoc edicto leg. ē compo. ⁊ que anteſterit: aut ſeruũ ꝫ manu tulerit in ipſius ſit periculum: nam ſi caſu faciẽte ipm mancipiũ mori [a]: aut alibi [b] aberrare cõtigerit ipſe qui eũ de manu domini abſtulerit: aut anteſteterit reſtituat: ⁊ ſi inuentum fuerit reddat: ⁊ non cogatur dominus poſt talem fatigationem eum recipere [c] in gratia: niſi voluerit.

tus enim intrauit in curtẽ alienam: non aũt ad iniuriam dñi/ ſed rem ſuam proſequendo in qua dñs curtis nullum ius habebat. Sed nonne dñs curtis pot̃ retinere ſeruum/ vel nec dñs eum recipiat? Rñ. illud habet locuz qñ ſuus fugitiuus erat ap͛ aliquem conſtitutus: ⁊ dominus poſt moraz ſeruum ſuũ petebat volẽs in eũ vindictam dare: hic dominus ſequebat ſeruuz q ſe a dño auferre volebat/ ⁊ latitare: ſꝫ iratus ꝯtra ſeruum iuſte eum apprehendat: dũmodo a ſcandalo faciendo abſtineat: ideoqꝫ dñs curtis iniuſte ei reſiſtebat: ⁊ ſuo periculo illũ de manu dñi aufert: ⁊ forte cõponere dꝫ ſol. xx. vt. j. de raptu. l. ſi qs rapuerit. ⁊. j. de deb. ⁊ gua. l. ſi qs aliĳ guadiã. vbi ſi anteſteterit volẽti pignorare cõpo. ſol. xx. Sic ergo patitur qui anteſtetit dupliciter periculũ: ⁊ illum cogitur reddere ſi moriatur ſeruus/ vel aberrauerit.

a ¶ Mori. ſ. ea morte qua non eſſet moriturus penes dominũ. Quid ſi morte nãli pereat? diſtingue vtrum erat rediturus ⁊ precium recepturus: an non.

b ¶ Aut alibi. Tunc dꝫ preſtare extimationem ſerui ſi nõ fuerit inuẽtus als ipſe reddat. Sed cuz extimationem recepit/ nũquid cogit actionem cedere? Reſpõ. ſi dolo abſtulit de manu domini ſeruũ/ ⁊ dolo anteſteterit vt dominus ſeruũ amitteret/ nõ dꝫ de dolo/ ⁊ ſua malitia lucrũ facere: vt. ff. de rei vendi. l. is qui dolo. ⁊. l. ſi culpa. Preterq̃ in actione depoſiti/ ⁊ cõmo. vbi lꝫ anteſteterit cedende ſunt actiones: vt. ff. de regulis iuris. l. in depoſiti.

c ¶ Recipere. Ergo a ꝯtrario aliꝰ cogitur in gratiam recipere ſ. nõ p̄ciſe ſed cauſatiue. Quid ſi dñs nolit ſeruo remittere? non per hoc amittit dñium et ſi offenſam nolit ei remittere: verũ ſi alibi transmigrauerit / aut moriatur / periculum dño verſatur/ ⁊ non ei qui in grãm reddere voluerit. Sed iure Ro. etiam cum ſacri religione reci-

noluerit[a] id recipere: ⁊ ſi dilatauerit: ⁊ cōtigerit id alibi transmigrare[b]: nulla culpa illi ſit que prius ipſuʒ in caſa ſua habuerit: naʒ qui ſuſceperit: ⁊ nō mādauerit reddat ipſum mancipium dānuʒ cui fecerit ſimul ⁊ operas.[c]

Idem. lex.xxv.

SIquis mācipium alienum ſciēs fugax neſciente domino ſuſceperit[d]: aut annonā dederit: aut oſtenderit viam:[e] aut trāſpoſuerit: ⁊ mancipium ipſum fuga lapſum in antea fugerit ipſe id perquirat qui ei annonā dederit: aut viā oſtendere preſumpſerit: ⁊ ſi id nō inuenerit reddat precium mancipii: ſimiliter ⁊ res[f] quas ſecum portauit: ⁊ ſi inuentū fuerit reddat ipſuʒ mancipiuʒ ſimul ⁊ operas[g] eius.

Idem. lex.xxvi.

SIquis de lignario alterius lignū furatus fuerit: cōpo. ei cuius lignariū fuerit ſol: vi.[h]

ſeruū fugi. ſuſceperit dʒ ipſum reddere/ ⁊ aliū pereqʒ bonuʒ ⁊ vt. C. de ſer. fugi. l. quicunqʒ. eādem penā debēt pati tutores ⁊ vt ibi/ ⁊ mundualdus ſi in domo ſeruum ſuum ſuſceperit.

a ¶ Noluerit. Per hoc verbum videt attendēda prima dñi voluntas qui tractum nō habet: verbum autem volet tractum habet. arg. ff. de verbo. obli. l. ſi quis ſtipulatus ſit.

b ¶ Transmigrare. Sine dolo/ ⁊ culpa eius apud quē erat.

c ¶ Et operas. Sed vſque ad quod tēpus operas reddet? quādiu dominus non recuperabit ſuuʒ. Iteʒ querit quādiu tenebitur iſte qui nondum mādauit dānuʒ reſtituere? Reſpon. qr culpa denunciatoris videt dño ſeruus abeſſe tenetur quādiu dominus ſeruuʒ recuperat.

d ¶ Siquis. ſuſceperit. In domo ſua/ vel in agro manendi cauſa dummodo non celauerit/ alioquin ipſius mācipii fur eſt. l. j. ff. de fur. ⁊. C. de ſ. fu. l. aduerſus.

e ¶ Viam. Preſtat opeʒ qui viā fugitiuo oſtendit: ⁊ ideo dʒ perquirere illud. Iure aūt Ro. qui

f ¶ Et res. Quod precium/ ⁊ res reciat' extimāde ſʒ dñi extimationē qui furauit: vt. ſ. eodē. l. ſi poſtunarius. Sʒ nūquid debʒ reddere operas mancipii/ ⁊ quito tēpore eis caruit? Rñ. minime: quia nō debet haberi ratio operaʒ/ vt integrā reddat extimationem. Sed nunquid dominus dʒ ei cedere actionē? No. ſ. eo. l. ſi ſeruus intra prouinciam.

g ¶ Et operas. Merito hic in ſolis operis punitur: qr nullum aliud damnum patitur dñs.

h ¶ Siqs. ſol. vj. quare nō tenet in octogild tāquā ille qui res alienas tollit: vt. ſ. de eo q pecu. ſ dā. inue. l. ſi. Rñ. ſine dubio pena furti eſt octogild. Sed cū. l.

Idem. lex.xxvij.

SI quis de caſa erecta lignum quodlibet aut ſcindalas furatus fuerit: componat ſol.vi.

Idem.lex.xxviij.

SI quis de lignamine adunato in curte: aut in platea ad caſam faciendam lignū furatus fuerit: componat ſoli. vi. ſi autem in ſilua diſpſum fuerit: ⁊ furatus fuerit: componat in octogild.[a]

Idem. lex.xxix.

SI quis in hortum alterius intrauerit: aut ſalierit ad furtuz faciendum[b]: cōponat ſol.vi. naz ſi pro ſua reingreditur ⁊ damnum non fecerit: nō ſit culpabilis.[c]

Idem. lex.xxx.

SI quis ſepez alienam ruperit.i.iderzon: componat ſol.vi.

Idem. lex.xxxi.

SI quis aſſem de ſepe aſiata vnam aut plures tulerit: componat ſol.vi.

Idem. lex.xxxij.

SI quis de ſepe ſtataria facta vnam tulerit: componat ſoli.i. ſi autem perticas tranſuerſarius tulerit: componat ſol.iij.

Idem.lex.xxxiij.

SI quis plonū: aut aratrum alienum iniquo animo capellauerit: componat ſol.iij. ſi autez furatus fuerit: in octogild reddat.

Idez. lex.xxxiiij.

SI quis tintinnum alterius deſuper caballo: aut boue furatus fuerit: cōponat ſol.vi.

Idem. lex.xxxv.

SI quis ſugum furatus

ſita q̄s ſe. ponāt pe nā.vj.ſo. vel. pluri um/ i odi um delin quētis ſe cerūt: eſt n. in electiōe agē tis velit octogild: aut penā pecuniariā inſtitutā. Ini quuz eſt n. dicere φ ꝑ pſumptione cōponat ſoli. vj. ⁊ penā furti pro octogild vn̄ lz malefactor fur ſit/ tn̄ duas penas pro vno, delicto pati non dz.

[a] Si quis. in octogild. hoc qn̄ lignamina erāt diſperſa: vnde datur intelligi φ duas penas pati non dz/ ſz ona tm̄ ꝑ electiōe agē tis: pene

pecuniarie lō maiores impoſite ſunt / vt homines eis pterriti a delictis magis abſtineāt: frequentius enim maioribus rebus furtū cōmittit̄ ⁊ vt pena vnius ſit met⁹ multoꝝ: quādoqꝫ enī exacerbātur pene: vt. ff. de penis. l. aut facta. ī ſi.

[b] Si quis. faciēduz. ⁊ fecerit. Alioquin de ſolo intentu nō tenet̄ hac pena.

[c] Culpabilis. Ar. ad id. ē. c. l. ſi ſeruus ſtra ꝓuinciā. ē. ſ. e. l. ſi q̄s de arbore. et ē. de aggre. in vi ſa. l. ſi q̄s ꝑ q̄cūq̄s

tus fuerit: componat ſol.vi.

Idem. lex.xxxi.

Si quis ſogas furatus fuerit de boue vinitorio: componat ſoli.vi. & ſi qualē cunque rem mediocrem furatus fuerit vnde. vi. ſoli. aut minus in hoc edicto iudicantur ſi fur ipſe ſupra furtum tentus fuerit non ſit feugandi: ſed tantum cōponat ſicut ſupra conſtitutum eſt.

Idem.lex.xxxvij.

Si quis vitem expoliauerit.i. adminicula tulerit ſup.iij'. aut.iiij. ſit culpabilis ſol.vi.

Idē. lex.xxxviij.

Si quis paluz[a] de vite aliena tulerit: cōponat ſol.vi.

Idem.lex.xxxix.

Si quis ſup tres + vuas de vinea aliena tulerit: cōponat ſol. vi. nam ſi vſq; .iij. tulerit: nulla ſit ei culpa.

Idem. lex.xl.

Si quis capiſtrum de capite caballi tulerit: componat ſoli.vi.

Idem. lex.xli.

Si quis paſtorium de caballo alieno tulerit: componat ſoli.vi.

Idem. lex.xlij.

Si quis rhete alienum: aut naſſam leuauerit: aut de piſcaria aliena piſces tulerit: cōponat ſoli.vi.

Idem. lex.xliiij.

Si quis de apiculari vas cum apibus furatus fuerit vnū: aut plura: componat ſol.xij.

Idem. lex.xlv.

Si quis de arbore ſigna-ta[b] i ſilua alterius

a ¶ Si quis palū. Dicit: ruz quia maior cōpoſitio ſit d̄ palo extracto: q̄ de vite ſuccisa/ vt h. e. ṫ. de dā. infu. da. l. ſi quis vitem. idez in ſurripiente iugum: quia maior pena patitur fur/ q̄ ſi totuz aratrum ſcapellaret.

b ¶ Si quis. ſignata. ſi a dn̄o dir̄ecto / ſiue vtili q̄ hēat vendicationē ꝯ poſſeſſorē/ vt pu-ta/publicia. ceterū ſi ab extraneo/ quia nihil p̄ ſignū acquirit. Quid de fructuario? Iure ro. licet ſibi venari in ſiluis/ & facit apes ſuas/ q̄ ſiue iure naturali/ quā- q̄ iure ci-uili/ vel. ſi fructus i venatiōe ꝯſiſtat: vt ff. de vſu-fru. l. vſu fructua-riū. vnde non pōt arborē ſignare vt aliqd̄ ius ſibi acquirat: quia nec theſaurus inuētus in fundo in quo vſū-fructū h3 ad eū ptinet/ niſi inuentoris iure/ quāq̄ medietatē ipſe inueniat: ſi apes ergo ꝯſcendent / vel aues nidū fecerint in arbore in q̄ vſumfru. h3/ lz fructus ad eū pertineāt/ non tn̄ mel/ apes / & aues: quia hec in fructu non ſunt: & ſi alius mel acceperit & ipſe fur

a Nc. q ſi citū eſt tri ſcūtl tres ī manu ca-pe racēos: de q̄ vide gl. & doc. in c.j. in rbo ſuos ē. j. vel

perueneritnon pōt ei mel tollere: quod si tulerit: et dominus superuenerit potest ei mel et aues tollere. Dominus autem arboris per signum positum videtur acquirere dominium et possessionem mellis et auium: inde est quod sibi constat pecuniaria pena si quis de arbore signata mel et aues tulerit.

✠ Facit l. apium quoque instit. de rerum diui.

cupans non est dñs antequā exportet et licet domino si in suo inuenerit. Item quid si in montibus dominorum vniuersitas ius habeat incidendi arbores: et omnem vtilitatem de arborib' faciendi apes cōfederāt vel aues nidum fecerint et aliquis de populo hanc arborem signauerit? Respondeo licet publicus sit tamen proprietas arboris quādiu tenetur domini est et signum positum pro imponente nil operatur.

apes ✠ attulerit: componat solid. vi. nam si signata non fuerit: tunc quicunque inuenerit iure naturali[a] habeat sibi excepto de gaio regis: et si contigerit: vt dñs cuius sylua est supuenerit tollat mel[b]: et amplius aduersus eum non requirat.

Idem. lex. xlv

Si quis ancipitres de sylua alterius tulerit excepto d' gaio regis habeat sibi: nā si dominus sylue superuenerit tollat ancipitres: et amplius culpa aduersus eum non requiratur: et hoc idem sumus: vt si quis de gaio regis ancipitrem tulerit sit culpabilis. fo. xij.

Idem. lex. xlvi.

Si quis de arbore signata in sylua alterius ancipitrem de inde tulerit cōpo. sol. vi.

Idem. lex. xlvij.

Si quis canem alienū furatus fuerit nouum sibi reddat.

Idem. lex. xlviij.

Si lup' aīal cuiuscūque occiderit: et aliquis id nesciente dño suo excoriauerit: et celauerit: et per proditorem suum inuentum fuerit compo. sol. xij.

Idem. lex. xlix.

Si in flumine aīal cuiuscunque mortuū fuerit: aut vbicū que: et alius hō cuius nō fuerit excoriauerit. cō. so. xij

Idem. lex. l.

Si quis caballum[c] alienū

a ❡ Jure naturali. l. gētiū et facit mel suum occupādo cū in nullius bonis sit occupātis fit. instit. de re. di. §. fere.

b ❡ Tollat mel. Sed quare licet domino quod nō quod fuit dominus mel tollere ei qui fact' est dominus et possessor? Rndeo: quia mel oc

c ❡ Si quis caballum scz pascētem vel alias vbicunque inuenerit.

a ¶Sol.ij. Tunc.n.nõ preſumitur habuiſſe animum furandi/ ſecus ſi extra vicũ:q: tunc p̃ce/ ſumeret/ & ideo reddit in oct o/ gild: & e preſumptio hominis & nõ legis/ que aliãs preſum/ ptionib⁹ tolli poſ/ ſet. Sed ſi iure fa miliarita tis amici equũ eq/ tauerit/& aſcẽderit non erit locus hu ic pene: q: furtuz ſine affe/ ctu furã/ di nõ cõ/ mittitur/ & dñs per miſſuruz putaue/ rit. Et lʒ q̃ſtio ſit iure Ro. vtrum furti teneatur de vſu/vel de ipſo equo. Jure tamẽ Longo. tollitur per.l.iſtam.

aſcẽderit: & intra viciniã tñ cabal licauerit.i.per ip/ ſum vicuz cõpo. ſol.ij. [a] ante: ſi in antea eum cabal/ licauerit:& domi/ num eius nõ ro/ gauerit in octo// gild eum reddat.

Idem. Lex.lj.

Si qs cabal lum alienũ apprehenderit ip ſumq; diffigura- uerit:aut circina/ uerit: furti pena ſit culpabilis in octogild.

Idem. Lex.lij.

Si qs cabal luz alienũ: aut qđlibʒ peculi uʒ credẽs ſuũ eẽ [b] apprehenderit: & dñs ei⁹ eũ cogno uerit & calũniã ge neraſ voluerit ita decernimus vt p̃/ beat ſacr̃m [c] illi q eũ tenuit: q: non aſto aĩo: nec ali/ qua cã faciẽte eũ app̃hẽdiſſʒ:ſʒ cre dẽs ſuuz fuiſſe ſit abſolut⁹ a pena [d] poſt miſſam. &.ſ.quali.quis ſe defen.debet.l. ſiquis vxorẽ cũ rij.iuratur de conſcientia.

b ¶Siquis.ſuum eſſe.ſ.ſi proba biliter probauerit: cum veriſi/ mile non ſit q aliquis erret in cognitione rerum ſuarum/ vel virium/ & emolumentorum ea rum:vt.C.de reſcindẽ.vendi.l. quiſquis. Sed ſi craſſa/ & ſupi na ignorãtia laborauerit/ nun quid excuſatur a furto/cũ non ſoleat aliquem excuſare: vt.ff. de iuris/& fac.igno.l.regula. & ridiculum videtur q equũ alie num quaſi p̃prium quis appre hendat: vt.C.vnde vi.l.ſi.Rñ. quãtumcunq; ignorantia ſit ir rationabilis/ tñ a furto excuſa re dʒ:q: lʒ lata culpa p̃pe dolũ ſit/tñ dolus non eſt:nec inficia tio furtũ eſt/lʒ prope furtũ ſit. l. inficiã/do.ff. de fur. cum non fue/ rit effe/ ctus fu/ randi:ex cuſat ã a furto.

c ¶Sacra/ mentuz. Sʒ ſolus vel cũ iu ratorib⁹ debet iu rare? Re ſpon. ſo lus:q: de conſcien tia furat/ lʒ .ſ. ne ad regeʒ vc. iniu. ſi.l.ſin. & ĩ.eodẽ.l. quicũq;

d. ¶A pena. Q: (vt dictum eſt) nõ fuit affectus furãdi. Sʒ nũ quid dʒ reſtituere operas / vel queſita per operas? Rñ.boneſi. poſſeſſor lʒ fructus faciat ſuos tñ extantes tpe ſnie cogiſ reſti tuere offõ iudicis: q̃ſita tñ per operas non reſtituet:q: opere quodãmodo ex re boneſi.poſ.eẽ vñr:vt.ff.de acqr.re.do.l. q bo bonaſi.&.ff.de edi.edic.itẽ ſi ſer ui.§.ſi. De eqtate forte ſi recta re ſuperſint/ cogiſ eas reſtitue re/non autẽ ſi conſumpte ſint.

non ſeruauit fines mandati/ nec cuſtodiuit. Sʒ qd ſi equus apprehenſus reductus ad pa/ ſcua amittatur/ an cõueniri de bet mandator/ vel q fines man dati non ſeruauit? Reſpon. videt ꝙ manda/ tor ſit ab ſoluen/ dus qui non fuit in culpa q de ſuo equo mã dauit/ ⁊ ſigna de dit: ſed il li videtur aſcribi q non ſer/ uauit fi/ nes man dati: ſʒ a/ liũ equũ accepit: ⁊ ex alio vi detur ab ſolu ẽd⁹: q fecit qd domi nus erat facturus ad pa/ ſcua re/ ducendo equũ. ar gu. ff. de vſur. l. q ſemiſſes. in fi. Sed dic ꝙ cũ equũ ali enum li/ gauit ac/ cepit/ ⁊ penes ſe habuit ſciens alienũ: ⁊ ſic domino ſe obligauit/ ⁊ nõ liberatur/ ſʒ cuſtodiat quouſqʒ domino reſtituat.

a ¶ Siquis. octogild. No. ꝙ qui furat ſo/ nopair compo/ nat ſoli/ dos duo decim: ⁊ qui ali/ os por/ cos octo gild: ex q̃ appet ꝙ lex iſta ẽ in fauo/ rem do/ mini ⁊ ſo nopair/ ⁊ in odiuʒ furis: vñ erit i ele ctiõe agẽ tis: an eli gat penã xij. ſoli/ dorum: aut octo gild: cum non de/ bet vtrã/ qʒ penaʒ pati: vt no. in ſu/ perioribꝰ ll. inducẽ tibus pe nam. vi. ſoli. Sed nunquid fur reti/ nebit ver rem pre/ ſtita pe na? Rñ. minime.

le non tractaue/ rit: ⁊ ſi venerit ꝑ/ prius dominus reddat eũ illi per quem ipſuʒ tulit. Et ipſe iuxta legẽ conſeruet: ſicut ſu pra dictum eſt.

Idem. lex. lv.

SIquis ver/ rem alienũ furatus fuerit: cõponat ſolidos duodecim ipſum qui dicitur ſono/ pair ✠ qui om/ nes alios verres in grege battit ⁊ vincit: tamen in vno grege q̃ʒuis multitudo porco ruʒ ſit vnus com putetur ſonapa/ ir. Nam ſi minor grex. xxx. capiti/ bus non compu/ tetur ſonapair: niſi. xxx. vel ſupra fuerit: ⁊ ſi in dam no ipſe ſonapair occiſus fuerit: aut melioꝛem ille qui oc ciderit reſtituat ⁊ damnum ei com ponatur. Nam ſi ſimilem: aut me/ alios verres: aut porcos furatus fuerit i octogild[a] reddat.

Rex Grimoal. Lex. lvi.

SI ancillam furtum fe/ cerit cõpona. do/ minus eius fur/ tum ſibi nouum tantum. Nã qua/ draginta ſol. vn/ de in hoc edicto legitur pro culpa quod eſt fengan/ gy. non requi/ ratur a domino ſuo.

Rex Liutpran/ dus. lex. lvij.

SI ſeruus ✠ dum in fu/ ga eſt furtum fe/ cerit: ⁊ in ipſa fu ga foris prouin/

✠ No. ver rem ſono/ pair dici.

✠ Ad iſtas l. videñ di xi in. §. j. de ſtatu iuri. pſona. li. conſue. bi turiguʒ. ⁊ l. vbicũqʒ. j. eo.

ciam exierit: ſic ex inde procedat iu dicium ſicut glo/ rioſiſſimus Ro/ tharius [a] inſti/ tuit: ⁊ ſi ipſe ſer uus intra pro/ uinciam ſe dila/ tauerit: tunc do minus eius ha/ beat ſpatium re/ quirendi per mē ſes tres: ⁊ ſi eum inuenerit ⁊ cauſa furti manifeſta fuerit: ꝙ ſeruus ille furtum ipſuз feciſſet: tunc do/ minus eius com ponat furtum ip ſum: ſicut lex eſt: ⁊ ſi forſitan mani feſtum non fue/ rit: ⁊ dominus eiuſdem ſerui ne/ gauerit ꝙ ipſum furtuз feciſſet ſer uus eius: tūc per pugnaз: aut p ſa cramentum ſe de fendat [b]: ſi pote/ rit.

Idem. lex.lviij.

De ſeruo fu gace ⁊ ad/ uena homine ſi in alia iudiciaria in uentus fuerit: tūc decanus: aut ſal tarius qui in lo/ co ordinatus fue rit comprehende re eum debeat: ⁊ ad ſculdaſium ſu um perducat: et ipſe ſculdaſius iu dici ſuo ꝯſignet: ⁊ ipſe iudex pote ſtatem habeat eū inquirendi: vnde ipſe eſt: ⁊ ſi inuen tus fuerit ꝙ ſer/ uus ſit: aut fur: mox mandet ad iudicem: aut ad dominum eius: vnde ipſe fuge/ rit: ⁊ habeat pro prehenſura ſer/ uo per compoſi/ tionem ſolido/ rum duorum: ſi vero poſt inqui/ ſitam ✠ cau/ ſam: ipſe homo qui comprehen/ ſus eſt: aut inqui ſitus fuerit liber apparuerit: nul la ſit ei culpa qui

a ¶ Si ſer uus. īſti/ tuit. vt ſ. eo. l. ſi ſeruus dn̄ in fuga/ q̄ ꝓnitur in ꝙ caſu. ſ. ſi nō redi erit/ ſi re dierit/ vt dn̄s tene at reſtitu ere/ qn̄ꝗ medieta tē/ qn̄ꝗ ī tegrā reʒ ſurreptā/ ſʒ a pena furti excu ſabit. ho/ die. l. iſta in parte corrigit: nā ſi intra ꝓuinciaз ſe dilata/ uerit/ ſiue redeat/ ſi ue nō/ ſit cā mani/ feſti furti ⁊ dn̄s ꝓ eo rē ſur/ reptam ⁊ ꝑ nī octo gild pſtat aut forte nō corri/ git/ ſʒ po tius ꝯfir/ mat/ qr loqt tm̄ ī caſu/ vbi ſuus ex/ tra ꝓuin ciā fugie/ rat. Liud

pr̄ā. in dā cit pena vbi nō ex tra ꝓ̄ ſʒ in/ tra fugie rat/ tunc ſiue rede at / ſiue nō tenet penā pre ſtare: qḋ idem erit in dam/ no dato.

✠ No. ꝗ g/ b⁹ ʒ iudex ingrēs inci pe ⁊ in qb⁹ īterrogare ꝑſonariā. vide pa. de pur. i trac. ſind. i ⁊. iu ſtitia. ⁊ ág. arc. i trac. malefic. in gl. hec eſt ꝗ dā ignitio. i iiij. ⁊. r. q.

b ¶ Se de fendat. Q̄ð locū hʒ ſeruo abſēte/ ꝙ eo pñte / dn̄s nec iurat/ nec

eum comprehendit: aut inquiſiuit: ſi vero decanus: aut ſaltarius hoc facere diſtulerit: componat ſolidos. iij. medium ſculdaſio ſuo: ꝛ medium cuius cauſa fuerit: ꝛ ſi ſculdaſius hoc neglexerit facere: componat ſolidos octo: medium iudici ſuo: ꝛ medium cuius eſt cauſa: ſi vero iudex ad eum inquirendum: vel mandatum faciendū: vnde ipſe homo eſt diſtulerit: componat ſolidos duodecim in palatio regis: ꝛ ſi ille iudex cui mandatum fuerit neglectum fecerit ad ipſum hominem recolligendum: aut arimano ſuo faciendum mandatum: ꝙ in tali loco homo tuus cōprehenſus eſt: ꝛ ſi hoc neglexerit: componat in palatio regis ſolidos duodeciꝫ: ꝛ ſic ſpatiū de ipſo mandato faciendo in his partibus in menſe vno: ꝛ trans alpes in partibus thuſcie menſibus. ij.

Idem. lex. lix.

Si quis alium de furto pulſauerit: ꝛ per pugnam [a] eum vicerit: aut forte per diſtrictionem a publico factam manifeſtauerit: ꝛ compoſitio facta fuerit: ꝛ poſtea ✠ ipſum furtuꝫ apud alium hominem inuentum fuerit: ꝛ certa veritas apparuerit: ꝙ ipſe qui prius compoſuerat rem ipſam non furatus fuerit ab eo omnia quicq̄d ipſe compoſuerat; recipi/

pugnare cogit/ ſed ſolus ſeruus pugnabit ſuam ignorantiaꝫ: vt ſ. de ho. li be. ho. l. ſi quis ex leui cā. aut forte/ ſi dño placuerit iurabit ꝓ eo: vt. ſ. de dā. in/ iu. l. ſi. ex hac. l. Papi. ſumūt arg. ꝙ in pugna reus iurare nō dꝫ ꝓ diſiūctionem aut hī cpoſitā. ſed de hoc no. ſ. qua. quis ſe defen. deb. l. illa mentio.

a Sigs. ꝑ pugnā. Hic not. pōt ꝙ pugna icerta eſt ꝓba tio: vt. ſ. de ho. lib. ho. vbi dicit multos ſub vno ſcuto ſuſtā cām ammittere. ideꝫ ſi teſtes ꝑ di

ſtrictionē i. ꝑ tormēta ꝯfeſſus ſ fuerit: nā his ꝯfeſſionibus nō ſemꝑ credit: cōfeſſio enī reoꝝ pro exploratis facinoribus hīt nō opꝫ/ ſi nulla probatio religionē cognoſcentis inſtruat: vt. ff. de qō. l. j. §. diuus ſeue. nec poterit appellare cōfeſſus ꝑ tormēta: vt. C. q. ap. nō reci. l. obſeruare. ꝛ ꝙ dicimus ī pugna et in ꝯfeſſione/ idē ſi falſis teſtib⁹/ vel īſtrīs qs fuerit ꝯuictus: vt C. ſi ex falſo inſtru. ꝓ totum.

✠ Et poſtea. hec. l. in hoc canonizata eſt in c. ij. de pur. vulg.

at[a] ab eo cui cōpoſuerat: ⁊ ipſe componat apud quem furtum ipſum poſtea inuētum fuerit: nam ſi aliquid per ſacramentum [b] ſuum dederit: habeat cui dederit: nam ſi certa veritas non apparuerit ꝙ alter homo furtum ipſum feciſſet: ⁊ per diſtrictionem manifeſtauerit ⁊ compoſuerit: habeat ſibi ipſam compoſitionem cui eam poſuerit.

Idem. lex.lx.

Hoc nobis rectuz comparuit eſſe de his ſeruis qui in furto comprehendūtur: vt in anteriori edicto continetur: aut redimat eos dominus eorum ſoli.xl. vt ſi ammodo cuiuſcūꝙ ſeruus compreſus fuerit in eo tenore vt mori debeat: redimat euz dominus ſuus cū ſolidis.xl. ſicut dictum eſt. ⁊ ſi minime eum redimere voluerit: ipſe dominus eius occidat: ⁊ ſi dominus eius eum occidere noluerit: occidat eum ille qui eum comprehenderit: ⁊ ſi nec ille voluerit: tunc occidat curtis noſtra: ⁊ quomodo iuſſio noſtra fuerit: de eo debeat ordinare: ipſo vō dominus eius cōponat ipſum furtum cui factū fuerit: ſicut edictum ꝯtinet ei cui ipſuz factum fuerit furtum.

Idem. lex.lxi.

Si aldius cuiuſcunꝙ in caſa alterius: neſciēte domino ſuo fugierit: cuz inuētus fuerit: ſic debeat dare homo

a ¶ Recipiat. Apte dicitꝙ ſi ſolutio ſit facta/ ⁊ ſententia p falſas ꝓbōnes lata daſ ſoluti repetitio: vt ſ. Tu diſtingue/ ſi ſētentia robur ſumpſit ex falſo/ tūc eniz irritat/ alś ſecus: vt C. ſi ex fal. iſtru. l. falſam.

b ¶ Per ſacrm. Ut ſi reus negare paratus ſit ſolus / vel cum ſacramentalibus / ⁊ aliquid dedit vt ſacramētum ei remittatur illud non repetitur qꝛ non timore falſi inſtrumētis/ vel falſoꝛuz teſtiū aliquid dedit: ſed forte reuerentia tanti ſacramenti (vt multi faciūt) vnde verſus. Iure vocare potes repeti qōcunꝙ dediſti. Si condemnatus falſo quandoꝙ fuiſti/ nō repetes per quod fuit tranſactio facta / ſeruari debēt ſemper legalia pacta ſi in:con/

ſiet ꝙ ꝑ dolum et calūnio/ ſe eſſʒ ex torta trā ſactio tūc enim irri tatur: vt ff. de con di. inde/ bi.l. in ſū ma.in ꝓn cipio.

ipſe qui eum habuerit opas quo modo de ſeruo.

Idem. lex.lxij.

De furibus vnuſquiſ/ ꝙ iudex in ciuitate ſua faciat carcerem ſub terra: ⁊ cum inuētus fuerit cum ipſo furto componat: et cōprehendat euʒ ⁊ mittat in ipſo carcere ad annos duos vel tres: ⁊ poſteadimittat eū ſanum: ⁊ ſi talis perſona fuerit vt non habeat vnde ipſum furtum cō ponere debeat: iudex debet euʒ dare in manibus illius cui furtuʒ fecerit: ⁊ ipſe de eo faciat quod voluerit: ⁊ ſi poſtea ipſe iterum in furto tentus fuerit: decaluet eum: ⁊ cedat per diſciplinam: ſicut decet fureʒ: ⁊ ponat in eo ſignum in frō te ✠ ⁊ in facie: ⁊ ſi nec emendare voluerit: ⁊ poſt ipſas diſtrictiones in furto tentus fuerit: vendat eum foris ꝓuinciam: ⁊ habeat ſibi precū ipſius: verumtamen vt probata cauſa ſit: ⁊ non cum ſine vera probatione debeat vēdere.

Idem. lex.lxiij.

Si quis homo caballum perdiderit: aut aliam qualē/ tunc rem vadat ad iudiceʒ qui in loco poſitus eſt: vbi ipſum furtū fuerit: ⁊ dicat ei omnia qualiter ei contigerit: ⁊ ſi iudex neglectum fecerit ad inquirendum ipſum furem: componat de ſuo proprio: ⁊ ſi dixerit ꝙ neglectum ✠ non feciſſet: prebeat ſacramentum ꝙ

✠ In ſi ſīc ec.ʒ.l.ſiqs C.de pen.⁊ l ceteris ꝯ ſuc. nouo iure. C. de ſer.fu.⁊.ſ. e.l.d latro nibus.

✠ No.ʒ iudices ne/ gligētes: d quo in.l.ſi. qs.C.d of. pſe. afri. e pa.de put. l tr a.ſind. de of.ſiud. §.ſin dicā ⁊ i d.lis.ſ. e.l.ſi ſuus dū in fuga e ſt.

ad ingrenduꝫ ne
glectū nō feciſſet:
niſi ꝙ iuenire nō
potuiſſet:⁊ ſi iura
uerit ſit abſolut⁹:
ꝙ ſi iurare auſus
nō fuerit compo.
ipſum furtum de
ſuo proprio.
Idem. lex.lxiiij.

DE ſeruis fu
gacib⁹: vñ
qdē antea capl'm
iſtud affiximus:ſꝫ
nō eſt ſpāīr dictū
in quo ſpatio dñs
eius ꝑqrere dēat
vt ei iuſtitiā faci/
at q eū de ſuo cō
pellat: mō vo ita
ꝓſperim⁹ vt ſi fu
erit in beneuēto:
aut in ſpoleto:ha
beat ſpatiuꝫ dñs
eius mēſes.iij. ꝙ
ſi fuerit intra thu
ſciā hēat ſpatiū ꝑ
mēſes.ij. ſi fuerit
de iſta parte alpiū
hēat ſpatiū ad eū
ꝑquirendū in mē
ſem vnū:⁊ faciat
iuſtitiā ei q eū de
ſeruo compellat.
Idem. lex.lxv.

SI quis ſer/
uum:aut al
dionem alterius
per colludium cō
prehēdere ꝓſum
pſerit:dicendo ꝙ
ſup furtum ſuuꝫ
comprehendiſſet
aut tacite in cur/
te ſua noctis tem
pore inueniſſet:⁊
colludium ipſum
apparuerit: ⁊ cer
ta veritas fuerit
approbata: com/
ponat ipſe q euꝫ
p tale ingeniū ap
prehēdere ꝓſum/
pſerit ei cuius fue
rit ſeruus:aut al/
dius q̄tū ipſe cō
ponere debuerat
ſi abſqꝫ colludio
⁊ fraude eū com
ꝓhēdiſſet.i.furtū
ipſū qd q̄rebat in
octogild cōpo. ⁊
ꝓ illicita ꝓſūptio
ne cōpo.ſo.xl.⁊ ſi
furtū nō repierit:
niſi tm̄ ī curte ſua
cōprehēſum dixe
rit cōpo.ſoli. xl.ſi
ipſum colludiuꝫ
apparuerit.

a ¶ Siquis. Deciſio iſtius.l.eſt e idem cum ſuperioribus dicentibus/operas ſeruorum reſtitui: vt no.ſ.eodem.l.ſiquis manci pium fugat. re.ſed ſi ex vtraq parte interue niat maior perſona/ſufficit in/ terpellatio p dñm ſerui facta.

c ¶ Si cuiuſcunq ſeruus. Nota ſeruum tentum in furto poſſe retineri pignori.qd idem in libero q in curte aliena noctis tempore deprehenſus dare dz manus ad ligandum.l.j.ſ.tit.j. vel occidatur/multo fortius ergo captiuus retinetur. idem iure ro.ſi eum in adulterio maritus inuenerit vt.ff.de adul.l.capite. item licet furem cum furto apprehendere: vt.ff.ad.l.aqli.l.ſed e ſi.

Idem. lex.lxvi.

SIqs[a] homo ſciens aldium: aut aldiam: ſeruum: aut ancillam ſuam in caſa cuiuſcunq eſſe: aut copulatos: aut aliter: & non eum requiſierit: aut per iudicem: aut per publicum[b]: & nõ eum retulerit: & dimiſerit eum apud alium hominem diutius permanere nõ requirat operas eorum: quia ſciens neglexerit requirere ſeruum: aut aldium: ancillam: aut aldiam ſuam: nam ſi requiſierit dñs illorum: & ille qui eos hñuerit neglexerit reddere: aut annſtetit: reddat operas eorum: ſicut lex eſt.

Idem. lex.lxvij.

SI cuiuſcunq[c] ſeruus: aut aldius: aut ancilla: aut aldia in furto comprehẽſi fuerint: & dominus eorum neglexerit eos liberare[d]: & vſq ad dies triginta eos dimiſerit: ſint feugangy[e]. & habeat eos in tranſactũ cui furtum fecerint: & cõponãt poſtea ipſum furtum ſicut lex eſt: & edictum continet.

b ¶ Per publicũ. quaſi dicat/denũciatio facta per iudicem/aut per publicum trahit ad ſe periculũ: quod verum eſt. Quid ergo ſi denũciauit/ per ſe/rũ rum coram teſtibus/aut per interpoſitas perſonas? Reſpondeo/ illa denũciatio ſufficit: vt.ſ.e.l.ſi ille.e.j.r.po.l.j. quid ſi non denunciauit ei qui eum ſuſcepit? forte non ſufficit/ niſi peruenerit ad notitiam eius: vt.ff.de peti.hered.l.item veniant.§. petitam. Item/qd ſi ſeruus fuerit minoris etatis la pſus neglexerit ipſum requirere? Reſpondeo/in perſonis minorum non eſt opus denunciatione.argu.l.minoribus.C.de in integ.

d ¶ Liberare. ſoluẽdo penã furti/ſiue ſit manifeſtũ: vt.ſ.e.l.iij ſiue nõ.

e ¶ Fingangy. Quidam dicunt ſi ſicut fures manifeſti q dñs teneat noie ſeruorum tanq de furto manifeſto: alij dicũt ſiugangy.i. ſint cõmiſſi e trãſacti vt tranſactantur pignora debitoris negligentis ſoluere debitum per

xxx. dies: ⁊ ſicut tranſactio temporum/⁊ pignorum non liberat debitorem/ſed poteſt creditor debitum petere/ita tranſactio ſerui non liberat dominum a pena furti.

eccle. confugi. l. ſanguinis. vbi ſemper ad tempus tradit pro ſeruo. Sol. ibi ſpeciale in eccleſia/hic loquitur de compoſitione priuati. Item contra. j. de teſti. l. j. illa diſtinguitur ſcōm iſtas. Itē cōtra. ſ. de ag. in ui. fac. l. volum'. Sol. illa loquit de debito bāni/⁊ i bāno regula eſt: vt qui non hȝ vnde illud cōponat verberet: vt j. de eo q pecu. l. de porcis. vbi verberatur de fectu cōpoſitiōis banni: ⁊ ſ. ne ad regem ve. l. fi. Sed v trum qui non habet/vnde compoſitionē faciat: ⁊ minor. xx. ſol. ſit compoſitio permanet liber/vt hic dicitur/quod videtur: vt. j. de his qui in alte. ſer. ſe ſub. l. j. ꝑ quā datur intelligi ꝙ qui detinetur nō eſt ſeruus: qr tūc dominus cogeretur emendare: ⁊ ſi dicamus eum manere liberum/nō eſt locus querele. Si vero damnum ſit pro maiori pena/tunc ſeruus efficitur/vt hic. Itē contra. j. de his qui in ſerui. alte. l. ſi. vbi filij nati in ſeruitutē ſubduntur/

Idem. lex. lxviij.

Si quicunqȝ[a]
homo q. eſt
pauper: aut nau/
fragus qui vendi
dit: aut diſſipauit
ſubſtantiam ſuā:
⁊ nō habet vnde
cōpoſitionē faci/
at: ⁊ fecerit furtū:
aut adulterū: ſcā
daluȝ: aut plagas
alij homini intu/
lerit: ⁊ fuerit ipſa
cōpoſitio. xx. ſol.
aut ſupra dare de
beat eū publicus
in manu eius cui
talem fecerit cul/
pam: vel illicitas
iſtas cauſas egit:
⁊ ipſe eum habe/
at pro ſeruo. Si
autem minor. xx.
ſoli. fuerit iſta cō/
poſitio: ſicut ſolet
fieri vſqȝ ad ſex:
aut ad. xij. ſol. tūc
debeat euȝ publi
cus dare in manu
eius cui talem cul
pam fecerit ꝑ ſer
uo: in eo ordine:
vt ſeruiat ei tot an/
nis: vt ipſam cul/
paȝ redimere poſ
ſit: ⁊ vadat poſt/
ea vbi voluerit.

a ❡ Si q/cūqȝ. De iure Ro. q ad penam pecunia. tenetur'/ſi laborat inopia punitur corporaliter l. quicunque. C. de ſer. fu. ⁊ ff. de pe. l. j. in fi. ꝺ in ius vo. l. fi. ⁊ ff. ꝺ iuriſd. om. iu. l. ſiquis. ſecus iure Longo. vt h. Sȝ vī cōtra ſ. de ex/er. l. quicunqȝ liber homo. ⁊ l. ſiquis liber homo aliquid damnum. Solu. ille locum habent in exercitu vbi multa ſunt ſpecialia. Item contra. ſ. de homi. libe. ho. l. ſiquis liber ſe. vbi datur in manus heredum defuncti. Sol. l. iſta cōdita eſt in odium delinquentis. Si ergo ſit alia. l. que maiorem/vel minorem inducat penam/non corrigitur per iſtam/ſicut ille que in fauorem alicuius ſunt/non debent in eius odium retorqueri. Item contra de his qui ad

Imperator Carolus. lex.lxix.

De latronibus: ita precipimus obſeruā dum: vt pro prima culpa nō moriatur: ſed oculū[a] perdat: de ſecūda naſus eius ſcapelletur: de tertia vero ſi ſe non emendauerit moriatur.

Idem. lex.lxx.

De latrone[b] forbānito ſi liber homo ſuſceperit eum. xv. ſol. cōpo. & ſi ſeruus fuerit. cxxv. ictuum percuſſionibus vapuletur.

Idem. lex.lxxi.

Ut comes qui latronē in forbanno miſerit vicinis ſuis: & alijs comitibus natū faciat eundem latronē a ſe forbānitum eſſe: vt illi eum recipiant.

Idem. lex.lxxij.

Et ſi hoc volumus: vt omnes de latronibus plenam iuſtitiam faciant per eorū miniſteria: vt fures & malefactores non patiuntur quiete reſidere: ſed ſemper eos inquantū valeant infeſtent.

duntur/verū vxor propria libera permanet/ & matrimonium perſeuerat: nō.n. corrumpi/vel īmutari pōt quod legitime factum eſt ſuperueniēte delicto: vt .ff. de itin. actu qз pri. l. nec.n. at qd de eo q cū alio cōuenit / alas me/ e retribu as mihi neceſſaria quſqз vixero/ & ſeruiā ti/ bi/an talis conuē tio teneat? Rñ. minime. Item qd de locāte operas p xij. ānos vel ſingulis annis quandiu vixero? Rñ. nec iſta cōuē tio tз: qз quodam mō ſpēm ſuitutis ptinet: vt.ff. de libe.ho.exhi.l. ij. &.l.ſi.ff. que res pi. & de cōdi. & demō.l.titio.§.ij. &.C.loca.l. ſi hi. rerum Placen. preceptor meus no. in ſumma ti. de pa. q fil. diſtra. filium pp famis egeſtatem a patre venditum ſeruū fieri: lз quidam ℨ ſenſerint.

non dз fur mori/niſi in compoſitionis defectu ſm quoſdam. Alij dicūt qp lex iſta generaliter loquitur/ ſiue furtū ſit vſqз ad x. ſilliquas/ſiue nō: ſed ponit penam pecuni. iter eſt ergo vtrū agēs furti ciuiliter/ vel criminaliter agat: vt ſi ciuiliter iudex condemnabit eū in penaз pecu. ſi criminaliter ꝑ corporalem ſm hanc legem. Sз nūquid dз vtrāqз pati? Reſpondeo vtiqз: vt ff. de fur. l.ſi. quidam (vt d. Pla.) dicunt ℨ in criminibus publicis: vз licet quis ciuiliter conueniatur/non minus poteſt criminaliter conueniri: ſecus in priuatis. Tu dic vtranque locum habere.

a ℭ. De latronibus. oculuз. Per hoc corrigit.ſ.co.l.ij. & ſm hāc

b ℭ De latrone.xv.ſol.ℨ.ſ.co.l. quicunqз poſt miſſam. Sol. preter penā in.l. illa poſitaз debet iſtam pati/ & illa ſicut iſta loquitur in latrone forbannito.

Jdem. lex.lxxiij.

Ut mancipia aduentitia: & fugitiua nullus preſumat recipere.

Jdez. lex.lxxiiij.

De vindicta & iudicio facto in latronibus: vt teſtimonio epiſcoporum abſq peccato comites facere poſſunt: ita tamen vt abſq iuidia: aut alia occaſiõe malã nihil aliud interponatur: niſi vera iuſtitia perficienda & pace confirmanda. ✠

Jdem. lex.lxxv.

Si qs[a] latro de vno furto ✠ pbatus fuerit perdat oculũ: & ſi de duobus furtis probatus fuerit naſus ei ſcapelletur: & ſi de tribus furtis moriatur.

Jdem. lex.lxxvi.

De duobus[b] furtis vnde oculum: & naſum perdere debet: conſtituimus vt dominus ſerui illius ſm legẽ cui furta facta fuerit ſoluere debeat. de tertio vero furto vnde mori debet mors illius furta illa excludat[c]: & ſi comes ſine culpa per inuidiaz: aut occaſiohẽ iniuſtaz ✠ niſi per iuſtitiam: & pacez faciendam homi nem diffecerit ho norem[d] ſuũ perdat: & legibus illi contra quez iniuſte fecerit: ſed penam quam intulerit emendet.

Jdez. lex.lxxvij.

Si qs latronem morte dignũ ſibi ad occidendũ traditũ[e] ſeruauerit: & vitã idigno ↄceſſerit[f] medi. damni pp qd traditus eſt cõ po. & ſi ipſe latro rurſus in latrocinio cõprehenſus fuerit: qd prius

✠ Not. ꝙ pacis ↄfirmatio eſt ipſa ꝟa iuſtitia ad h alleg. bal. iſtũ tex. in c. fin. circa mediũ. de pace ↄſtã.

✠ No. quõ furtũ iure lombardo punit. ꝺ q̃ p gl. i. c. j. §. iniuria. ſeu furtũ. I ꝟbo furtũ. de pace iu. fir. q̃ al. iſtũ tex. vi de Alb. de gãdi. ẽ. c. l. de latronibus alr. ꝟ. ſz qro.

✠ Si iudex hoiez iniuſte diffecerit q̃ pena puniat vide. ẽ. de cõui. l. fi. & q̃ no. bar. in trac. de qõn. & i. l. itẽ apõ labeonez. §. qõis. & pa ris de puteo in tra. ſindica. in ver. tortura. c. an ſi officialis. col. ij. ver.

a ℭ Si qs. Logr in criminalibus: vt not. ẽ. c.

b ℭ Beduob⁹. Dic no. ꝙ vtrãq penaz patiaꝺ z fur pecuniariã ſ. & ciuilẽ lez qdam ſpãle dicũt in ſeruo / vt h dñ dicit: vt dominus ſerui illius &c. ſed locuz hz ẽt in liberis.

c ℭ Excludat. Bñt qdã lz in duob⁹ furtis vtrãq penã patiat: i tertio tñ ſolaz patit criminalẽ / & h eſt cõ ꝺ dicit mors illius furta excludat. i. furtorũ cõpoſitiones. Alij ꝙ ẽt i tertio dz penã ſoluere ciui. & mors illius &c. i. ꝺ cetero furari non poterit / & iputet ſibi: qr nõ emendauit ſe poſt duo furta cõmiſſa.

d ℭ Honorẽ. ↄcor. ẽ. ꝺ ſedi. ↄ iudi. le. l. fina.

e ℭ Si qs traditum. Nõ erat traditus ei q furtum paſſus eſt in ꝺfectu cõpoſitionis: quia ſi non occidit: ſed reſeruauit / tenetur i medietatem damni: ꝗ alij traditus erat.

f ℭ Conceſſerit. Scilicet ab extraneo quiꝗ ſententias excq̃batur / nõ a rege.

debuit capitali ſentētia per ſoluat debitum.

Idem. lex.lxxviij.

Si quis furem [a]: vel latronem compꝛehēderit: ⁊ eum indemnē dimiſerit: neq; illum ad preſentiam iudicis: aut comitis qui in loco pꝛeeſt: vel loci ſeruatoꝛis q miſſus comitis eſt adduxerit: ⁊ de hoc facto: ſiue dē hac nequitia poſt hac in pꝛeſentia iudicis conuictus fuerit ipſius dāni exiſtimatiōe pꝛo qua fur: vel latro compꝛehenſus eſt componere cogat.

Idem. lex.lxxix.

Ubicūq; [b] intra Italiam. ſiue regis: ſiue eccleſiaſticus: vel cuiuſlibet alterius ſeruus fugitiuus inuentus fuerit a domino ſuo ſine vlla annoꝛum pꝛeſcriptione vendicetur: ea tamen ratione ſi dn̄s Francus: ſiue Almanus: aut alterius cuiuſlibet natiōe ſit. Si vero Lōgobardus: aut Romanus fuerit ea lege ſeruos ſuos acquirat: vel amittat que inter eos antiquitus eſt conſtituta.

Idem. lex.lxxx.

De fugitiuis: ⁊ ancillis fugacibus aduenis: ac peregrinis vt diſtringant: vt ſcire poſſimus q ſint: ⁊ vnde veniant.

Imperatoꝛ Pipinus. Lex lxxxi.

De ſeruis: ⁊ ancillis fugacibus vnuſq; que iudex ſtudiū ponat ad perquirendum: iuxta vt edictum ꝯtinet: ⁊ h damus in mandatis: vt tā in auſtria q̄ʒ ī euſtria: q̄ʒq; in emilia: ⁊ Tuſcia: ⁊ littoꝛe maris per oīa loca perquirant ſu pꝛaſcripti fugaces: ⁊ apud locū iurēt ſculdaſij: ⁊ decani: ⁊ ſaltarij: vel loco poſiti: vt nullus eos cellet: ⁊ vbicunq; inuēti fuerint vna cuʒ miſſo comitis de ipſo loco ad nos perducantur: ita vt iurare valeant ꝙ neminem cellaſſent.

a ¶ Si quis. ſ. alius q̄ ille cui furtū factum eſt: foꝛte ſi in ipſo furto/ vel clamoꝛe facto pᵒ furē ex concurrētibᵘ aliqs euʒ appꝛehēderit/ alioquin ſi tpis īter capedo īterueniat/ nō credo licere extraneo hominem appꝛehēdere.

b ¶ Ubicūq;. Nō loquitur. l. iſta de iudicio hn̄do inter ſeruuʒ: ⁊ dn̄ʒ: qꝛ ēt iure Lō. nō poſſet ſe tueri ſuus pſcr. xxx. ann. a dn̄o lō. vt. ī. d pſcripti. l. pen. ⁊ fi. ſed loquitur inter dominuʒ ⁊ poſſeſſoꝛem ſerui.

⁊ volo ꝙ tu. ⁊ deci. capel. tho lo. q. cxl. ⁊ teneat actione iniuriarum. Ludo. de ro. conſil. ccviij.

Idem. lex. lxxxij.

De fugacibus qui in partibus beneuēti ⁊ ſpoleti: ſiue romanie: vel pentapoli ꝯfugium faciunt vt reddantur ⁊ ſint reuerſi ad propria loca.

Idem. lex. lxxxiij.

Quicunqꝫ [a] poſt miſſaz ✠. s. Joānis baptiſte latroni māſionem [b] dederit: ſi francus eſt cuꝫ xij. [c] ſimiliter frāchis iuret: ꝙ latronem eum fuiſſe neſciret: lꝫ pater [d] eius ſit: aut frater: aut ꝓpinquus: ⁊ ſi hoc iurare nō potuerit: aut ab alio conuictus fuerit: ꝙ latronem in hoſpitio ſuſcepit: quaſi latro [e] ⁊ infidelis [f] iudicetur: qꝛ qui latro eſt: infidelis eſt in noſtro regno franchoꝝ: ⁊ qui illum ſuſceperit ſimilis [g] eſt il-

✠ Dec. l. facta fuit añ feſtū. b. Joānis bapt. ſꝫ poſt eius dē miſſam valere voluit Pipi.

a ¶ Quicūqꝫ. ideo exprimit miſſam/ qꝛ tpe iſtius imperatoris magna hoīum multitudo ꝯueniebat in loco ſancti Joānis / ⁊ ibi fuit lecta. l. iſta / vt oibus innoteſceret.

b ¶ Miſſionez. vt ibi lateret cuz ſuſceptor / publicus aut priuatus eſſet ſiue ad modicuz tp̄s manſurus / ſiue non / ſed de hoc conueniebatur.

c ¶ Cum xij. In regno francoꝝ forte cum paucioribus: ſed. l. iſta certū numerum ponit.

d ¶ Pater. ſeorſum. ſ. habitans a filio / qꝛ tunc hoſpitium non filius ſuſciperet patrem.

e ¶ Quaſi latro. Sed a quo cōdēnari dꝫ? Reſpondeo / furtum eſt priuatum delictum / non aūt eſt publica eius accuſatio: ideo dic / ſi conuictus fuerit ab eo cui furti actio competebat.

f ¶ Infidelis. Nunqd de infidelitate / ſacro rupto / poterit accuſari? Reſpondeo / minime: qꝛ fures non recipere ſub ſacro fidelitatis non ꝯtinetur: ſed qꝛ diuina natura quadam cognitione inter hoīes ꝯſtituit / nephas eſſe hoīem hoīni inſidiari / ſiſt / e capere res alienas ꝯtra naturalem fidem eſt.

g ¶ Similis. Sed qua pena erit filius? Reſpondeo / ciuili / ſi ſuſceperit euꝫ cū re furtiua. l. ſi. ff. de recepta. quidaz indiſtincte dixerunt / ſiue etiam nō ſuſceperit: ſi tamen eius rei petebat / ſciebat eum eſſe furē / ſecus / ſi neſciebat. Alij dicunt / nihil referre / an ſit ſuſceptus cuꝫ re furtiua / vel non: ⁊ an ſciebat eius rei furem / vel non: ſed ſatis eſt / qꝛ eum furem ſciuit / ⁊ tenebatur pena pecuniaria ſ. ⁊ de furto. ſ. pap. antea / vel poſtea facto. Mihi vꝫ / ꝙ ſi fur ſuſceptus ſit cum re furtiua / filius illi ſit ſuſceptor. Itē / ſi fur ibat ad furtum faciēdum / ⁊ aliqs in hoſpitio eum ſuſceperit / ſciēs eum furem: ⁊ hoc caſu filius ſit illi / ſi furtum fecerit: qꝛ vꝫ opem ⁊ ꝯſilium prebuiſſe: de furtis aūt predictis ſuſceptorem quo ad penā ciuilem excuſo: qꝛ nec furē / nec opem prebuit: criminalr tn̄ puto euꝫ teneri: nam delīqt qui furem ſuſcepit / ⁊ delicta impunita

eſſe nõ debent/cum ſit magna iuſtitie portio punire delicta. Sȝ nunqđ ſi ſuſcepit eum in primo furto dȝ oculum ꝑdere: in ſecũdo/naſum: in tertio/dȝ mori: vt ſ. e. l. de latronibus? Reſpõdeo / vtiqȝ per l. iſtam / dum dicit/ſimilis ſit illis: ⁊ ↄcordat. ff. de recepta. l. i. (q̄ forte mortuus/aũt inueniri non põt) ſuſceptor ↄdẽnatur: vbi aũt de ſolo auditu ↄuenit / lȝ neſcierit firmiter eſſe furem / ↄdemnabit/ſed differet vt prius fur cõdemnet. Sed nũquid pugna habet locũ ↄtra ſuſcipiẽtez in primo caſu / vel in vltimo? Reſpõdeo / nequaquam: q̄r vbi conuenit de furto / ſi fuerit vltra. vj. ſolidos/pugna locũ hȝ ex negatione: ſed in. l. iſta cõuenīebatur de ↄſcientia/vel auditu.

lis: ✠ ſi aũt audiuit[a] ꝙ latro eſt: ⁊ ipſe tamen neſcit firmiter: aut iuret ſolus: ꝙ nunꝗ̃ audiſſet nec ꝑ veritatem: nec ꝑ mẽdacium[b] eum latronez eſſet: ut ſit paratus: ſi ille poſtea de latrocinio conuictus fuerit: vt ſic̃ damnetur. Imperator Ludoic. lex. lxxxiiij.

Si q̃s liber hõ de furto accuſatus fuerit: ⁊ res ꝓprias habuerit in malo ad preſentiam Comitis ſe aramiet: ⁊ ſi res non habuerit: fideiuſſorem donet qui eum aramiet: ⁊ in palatium adduci faciat: ⁊ liceat ei in prima vice per ſacramẽtum ſm legem ſe idoniare: ſi potuerit: ⁊ ſi alia vice duo vel tres eum de furto accuſauerint: liceat ei ↄtra vnuz: ex his cum ſcuto ⁊ fuſte in campo ↄtendere: ꝙ ſi ſeruus de furto accuſatus fuerit dominus eius pro eo emendet: aut cum ſacramento excuſet ſe tale furtum perpetratuz non habere: propter qđ ad ſupplicium tradi debeat. Idem. lex. lxxxv.

Si mãcipia a dño ſuo fugierint in alienam poteſtatez ꝑpter hoc nullum premiuz recipiat ipſe in cuius poteſtate inuẽta fuerint pro eo ꝙ ea reddiderit vel ſo tur omnino.

a ¶ Si autem audiuit. Hic mutat caſum: q̄a ſ. conuenīebatur de ↄſcientia/⁊ ſuſceptor ſe excuſabat: hic autem cõuenit de ſolo auditu/ꝑ quẽ non firmiter ſciebat eum latronez: vt hic: ⁊ ſi conuincatur/pena furti feriatur: ergo vbi conſcientiam purgare non poteſt/ſiue ↄuincat̃ fur / ſiue nõ:

b ¶ Nec ꝑ mendacium. i. iurare debet ſe nullo modo audiuiſſe / ꝙ ſi ꝑ mendacium audiuiſſet / excuſare/

✠ No. pu ee ↄuincẽdũ furẽ ꝙ̃ ſuſcipe d[illegible] num.

ris eiecerit: et nõ ſolum hoc: ſed ēt ſi ea nec reddere: nec foras eijcere voluerit et legitimo dño ea ↄtradixerit: et illa poſtea fugierint: ſm legem ſoluere cogatur ea.

Idem lex lxxxvi.

Si cuiuſlibet mancipiu ī villa noſtra ↄfugerit[a] auctor eiuſdē ville querē ti dño id non contradicat: ſʒ ſtatiʒ eū foras de eadē villa eijciat: et ſi ſe putat ad id repetendū iuſtitiā habere[b] ✠ petat: et ſm legem acquirat. Si vero tempore dñi Caroli genitoris noſtri ī villa illa confugerit: et dñs eius id q̄rit actor eiuſdē ville: aut legitime[c] id cōtendat: aut querenti dño reddat: et actor ꝓpter inueſtituraʒ dñi noſtri Caroli genitoris idē mācipium contradicere non audiat: et ſi illius proprium eum eſſe cognouerit.

a ¶ Si cuiuſlibet. confugerit. Si ergo fuerit dominus et poſſeſſor ſerui non amittit poſſeſſio. per fugam eius/ lʒ faciat fugaʒ ſui: vt. C. de ſer. fugi. l. j. aliud. n. eſt in pecore oberrantis: vt. ff. de acqr. poſ. l. poſſideri. §. nerua filius. et l. ſi rem. in fi. et l. res q̄ nobis. ſūt nāq; plura ſpecialia ī h° furto ſerui: nā idē eſt q furripuit: et qui furripuit. Itē retinem' poſſeſſionem p fugaʒ eius quandiu alius nō apprehēdat vt. ff. de furt. l. ſerui. §. illud. merito dicitur hic querenti domino non contradicat/ ne poſſeſſori poſſeſſio adimatur.

b ¶ Habere. No. ꝙ fiſcus/ vel imperator non debet alienaʒ poſſeſſionem iniuſte capere: ſed dʒ agere contra poſſeſſoreʒ: et ſm l. acquirere.

c ¶ Aut legitime. Quia iam dominus amiſerat poſſeſ. et quod ad aliuʒ peruenit aliqua ratione: poteſt enim actor/ ſiue procurator legitime contēdere opponendo ſeruum fuiſſe principis/ aut aliam legitimam exceptionem: et per hoc oſtendit dominum amiſiſſe poſſeſſio. et cauſam proprietatis tractare: alias ſi pateat petitorem iuſtā cauſam habere: et eius iura ſunt liquida/ debet ei actor ſeruum reddere: cauſa autem proprietatis pōt cognoſci per teſtes ſiue p inſtrumēta et ſi non ſufficerēt ꝑ ius tor quef. l. ſi na. C. de ſer. fug. et C. de qō. l. quotiens. et C. de rei vē. cum ſup. Sed videtur ʒ. ſ. de offic. iudi. l. legatio. ſbi ad noſtrum reuertatur iudicium/ per quod oſtēdit ꝙ ſine iudice principis res reſtitui nō dʒ. Sol. illa loquit de rebus immobilibus/ hic de mobilib'/ ſic ſolue. ſ. ſi actor reg. l. ſi. et ēt iura actoris nō erant manifeſta. Ultimo no. ꝙ ſi fugitiuus ī vocem libertatis clamauerit/ non dʒ liberalis cauſa agi vbi fugitiuus inuenitur/ ſed vbi remāſit l. j. C. vbi cā ſta. agi op.

✠ Not. ꝙ quis non vtitur iure retētionis/ lʒ res peruenerit ad euʒ ſine vitio/ ꝙ eſt ↄtra glo. in. l. ſi non ſortē. §. ſi centū. ff. de cōdi. inde. cū ſi.

Idē. lex. lxxxvij.

Ut clerici: & monachi: ſerui fugitiui ad loca ſua reuerti iubeantur.

Idē. lex. lxxxviij.

Ut vicarij: & centenarij: qui furones: & latrones celauerint: vel defenderint ſcd'm dictam ſniam iudicent.

Imperator Lotharius. lex. lxxxix.

De fugitiuis precipim': vt miniſtri reipublice a dño fugitiui nihil accipiant cū reddierit eos.

Idem. lex. xc.

Videtur nobis de aldionibus: vt ſicut lex h3 ita fiat.

Idem. lex. xci.

Recipim' vt noua cōditio aldioni ado mino ſuo nō imponatur.

De eo q termi num antiquū corruperit vel nouū fecerit. Ti. xxvi.

Rex Rotha. L. i.

Si quis liber homo [a] terminu3 antiquū [b] corruperit [c]: aut exterminauerit: & pbatu3 fuerit: ſit culpabilis. lxxx. ſoli. medi. regi: & medi. in cuius fine fuerit termin'.

Idem. lex. ij.

Si quis ſeruus alien' termi nū antiquū rupe rit: aut extermina uerit mortis icur rat piculum: aut ſol. xl. redimat.

Idem. lex. iij.

Si quis liber hō arbore3 vbi theclatura facta eſt inter fines diſcernēdos inciderit: aut deleuerit. lxxx. ſoli. ſit culpabilis medi. regi: & medi. cui' arbor fuerit: & ſi ſeruus per iuſſionē [d] dñi ſui fecerit dñs eius cōpo. vt ſupra ſol. lxxx.

a Si quis liber homo. Idē de muliere: de ſeruo aute3 ſ. dicet.

b Antiquu3. Ex tempore vel quia ſine extimatione antiquus erat.

c Corrupert. Id eſt fregerit ne videretur. Quid ſi corruperit: & vltra fines tranſcenderit? q3 duplex delictu3 eſt

De inuaſione / & termino moto tenetur.

d Si quis per iuſſionē3. No. q iubēs parit tenetur / ac ſi feciſſet hic. ſ. de homi. li. homi. l. hec autē. & ſ. tit. j. l. ſi quis liber homo. & ſ. de deb. & guad. l. ſi quis grege3. & ſ. de aggre. in vi. fac. l. relatū.

a ¶Siquis. Dic no. minus deli ctum eſſe ſigna noua facere ꝙ̄ noua corrumpere.

b ¶De inuaſioni. diximus. ſ. de fur. que fiunt tm̄ in rebus mobilibus: nūc de occupatiōe rerū immobiliū que dicit inuaſio. Et qꝛ plerunqꝫ fit termino moto: ſō pmiſſum eſt de eo gter. coꝛ.

c ¶Siqs. aliena. i. ab alio poſſeſſa/ vel quaꝫ alius dicebat eē ſuam.

d ¶Edificauerit. Ex nouo fec° ſi refecerit: qa maleſid. poſſeſſoꝛ nō amittit quoſcūqꝫ ſum ptus neceſſarios vtiles ſꝫ ſine leſio ne potis ſtatus rei poterit auferre: vt C. de rei vē. l. do/ mū. in ſi.

Idem. Lex. iiij.

SI ſuus ſua auctoꝛitate arboꝛem vbi theclatura facta ē in ter fines diſcernēdos inciderit: aut deleuerit: aut moriatur: aut liberet ſe ſol. xl.

Idem. Lex. v.

SI quis[a] propter intentionem ſigna noua: aut theclaturam: aut ſinaidaꝫ in ſylua alterius fecerit: ⁊ ſuā non pꝛobauerit compo. ſoli. xl. medi. regi ⁊ med cuius ſylua fuerit.

Idem. Lex. vj.

SI ſeruus extra iuſſionē domini ſui theclaturam: aut ſinaidam in ſylua alterius fecerit: manus eius incidatur: ⁊ ſi cuꝫ iuſſione domini ſui theclaturaꝫ: aut ſinaidam in ſylua alterius fecerit reputetur culpa domino: vt ſupꝛa.

Imperatoꝛ Carolus. Lex. vij.

VT nūll⁹ alienos fines vſurpet: aut terminos patrū trāſcendat.

¶De inuaſionibus.[b] Ti. xxvij.

Rex Rothar. Lex Pꝛims.

SI quis molinuꝫ in terra aliena[c] edificauerit[d]: ⁊ ſuā pꝛobare non potuerit[e] emittat ipſuꝫ molinum: ⁊ oēm operam: ⁊ ille habeat/ cuius terra: aut ripa/ eam inuenitur: [f] qꝛ oēs ſcire debent ꝙ ſuum non eſt id ad alium pertinere.

e ¶Nō potuerit. Quare edificāti incūbit onus pbandi/ cū debeat ſufficere poſſeſſio? Rn̄. nā poſſidebat edificatoꝛ/ vt hic: qꝛ edificauit poſſeſſoꝛe ignorāte: qd̄ ſi pbauerit ſuā nec molē nō amittit/ nec operas: nā qd̄ edificatur ſolo cedit: vel h̄ erat maleſid. poſſeſſoꝛ: vt h̄ i ſi. ⁊. C. vnd̄ vi. l. cū q̄rebat: io pbare dꝫ nō. n. intereſt (q̄ ad pbōis on⁹) poſſidebat: vel ne: vt C. de pb. l. vis ti⁹. ⁊ faē. C. de libera. cā. l. eaꝫ.

f ¶Inuenit. Si agendo ꝫ maleſid. poſſeſſoreꝫ terrā aut ripaꝫ ſuaꝫ eſſe pꝛobauerit: nam res alienas poſſidens ec. vt. C. de rei vē. l. i.

a Siqs. Repete hic que no. ē. l. prox. Sciendū tñ eſt ꝙ iure Rom. ma leſi. poſſeſſor deducit ſumptus factos in fructibus colligēdis: q2 non dat caſus q h genus deductionis impediat: vt ff famil. her. l. fundus. ſ ꝑn ci. ⁊ fructus itel liguntur deductis ſūptib9: vt ff. de pe tit. here. l. ſi a domino. §. ſi. ⁊ ff. de vſu. l. qd in fr ct9. ⁊ ff. de ope. ſer. l. fructus. Sed hic ſtatuitur ꝙ amittat operas/ ⁊ fruges/ ⁊ de fructibus reſtituendis nō meminit. Jure autē Ro. pluribus ll. cauet: vt maleſi. poſſeſſores fructus reſtituant: nec aliquid detrahūt/ alibi habetur deductis ſumptibus qui ſiunt in colendis/ ⁊ colligēdis fructibus: vnde merito hic agit: ſecus in expenſis circa molendinū edificandum factis: q2 qui malaſi. edificauit videtur velle dare: vt inſti. de rerum diui.

b Siquis. nō potuerit. Ergo ſi ſuum probauerit/ non tenet: q2 ſibi videt damnum dediſſe non aliū.

c Frugum. Sed quō extimetur? Reſpon. quantuʒ paterfa. cōſueuit recipere de fructibus deductis ſumptibus faciendis vſque ad prouentuʒ fructuuʒ ī cultura. Sed icertuʒ eſt cū prouarie tate tpor qñqz plures qñqz pauciores fructus puenire ſolēt ſtabit ſacramēto pciſſa. cū iudicis taxatiōe. l. ſi quādo C. vñ vi. Item an ſtabit maiori/ vel minori extimatiōi/ qd vi cū pene mol liēde ſint potius ꝙ̄ exaſperādę: ſed hoc locū non hȝ: q2 hec pena eſt quo ad ſolonem: tñ quo ad accipiērē eſt intereſſe. Rñ. in dubio accipiēdū qd frequētius euenire ↄſueuit. l. i obſcuris. ff. de reg. iur. q2 amiſiſſe dicimur/ qd ↄſequi potuimus: aut errogare cogimur: vt. ff. ad. l. aq. l. ex hac. ⁊ ſeq. vbi pena pecuniaria ſtatuitur pro damno dato.

d Siquis foſſatum. Quod de foſſato hic habetur/ ⁊ de ſepe. ī. eo. l. ſiquis in terraʒ. eſt verū quando ſuam eſſe dicebat ⁊ vt

Idem. Lex. ij.

Siqs [a] campuʒ alienū arauerit ſciēs nō ſuum: aut ſemen ſpargere preſumpſerit perdat operas: ⁊ fruges: ⁊ ille qui campū ſuū probauerit eū habeat fruges.

Idem. Lex. iij.

Siqs campum alienū exarauerit ſeminatū: aut deuaſtauerit: ⁊ ſuū nō potuerit [b] ꝓbare: alius tm̄ frugum [c] quātum deuaſtauerit proprio dn̄o reddat: ⁊ pro incauta ꝓſumptione cōpo. ſol. vi.

Idem. lex. iiij.

Siqs foſſatum [d] in terra aliena fecerit: ⁊ ſuā non potuerit probare compona. ei cuius terra. ſol. vi.

Idem. lex. v.

Siquis pratum alienū ſecuerit: aut exarauerit: ⁊ fenum reddat: ⁊ pro incauta ꝓſumptione compo. ſol. vi.

Idem. lex.vi.

SIqs in terram alienā miſerit[a] ſepez ✠ & ſuam nō potuerit ꝓbare: cōponat ei cuius terra eſt ſoli.vi.

Rex Liudprandus. lex.vij.

SIqs[b] res alienas caſas: aut terras: vel pecunias: aut familias malo ordine poſſederit: & ꝑ legem: & iuſtitiaz: & ꝑ iudiciuz[c] exīde ꝯuictus[d] & expulſus fuerit: aliud exinde non cō ponat[e]: niſi de retro tempore reddat fruges & labores ſub ſacramēto ab illo die quo exinde compellatio facta & manifeſtata eſt.

Idem. lex.viij.

SIqs[f] ſua auctoritate terram alienaz ſine[g] publico guif

✠ Idem ſ. b palā fixuz tm̄:vt.j.e.l.ſiqs ſua.

Leutpr.

Iam occupabat: vt.j.e.l.ſiquis ſua auctoritate.

a ℂSiqs.miſerit. Eſt verum vbi alo dādi dānum fecit/ſecus ſi ſecuz exportauerit/furti tenet: erit ita qꝫ in electiōe actoris vtrū velit penam pecun. vel octogild.

b ℂSiqs. malo ordie. i. malafi. & ſine iuaſione/ & qr alij ſucceſſit/ & ſcienter rē retinet alienā/vl forte iacēte hereditate ante quam ab herede apprehēderet poſſeſſio/vel qr ꝑ negligētiam dñi vacat/& ita malafi. poſſedit/& ſine violentia.

c ℂJudiciū.i.iuſtū. Siliis ex poſitio/inſti.de vſufru.in p ꝛin.ſbi/ꝑ modū & tp̄s.i.ꝑ moderatū tp̄s.

d ℂCōuictus. Sic ꝯſtrue/ab illo die quo cōpel.fac.& manife.eſt/ reddat fruges & labores de retro tpe ſub ſacro: nā de tpe poſt cōpelſonem/nō dubitat qn fructus dēant reſtitui: & ꝯcor.ff. qđ vi aut clā.l.j.§.ex die. ſed qui fructus intelligūtur de caſis? Rñ. pēſio accepta/vel ſi non locauit q̄tum poſſet locari: fructus aūt de familia intelligunt/cū nomen familie accipit ꝑ ſubſtantia alicuius/& ꝑ ſeruis tm̄: ſi pro ſubſtātia/planum eſt: ſi pro ſeruis/ ope debent: vel.l. iſta poteſt intelligi de bone.poſſeſſ.& erit caſus: ꝯueniebat poſſeſſor de rebus poſſeſſis / qꝫ eas malafide tenebat / cōuictus fuit de rebus/non tm̄ de malafide: ꝑterea reſtituere / non debet fructus de retro tēpore ab illo die a quo compell. fac. & manif. eſt/ vt talis ſententia ſit / rddat fructus ab illo die/ ex quo lis i iudicium deducta eſt / qui fructus reſtitui debent / vt iure romano cautum eſt.

e ℂNon compo. Non enim tenetur ad penam ſex ſolidorum/ cum ſm̄ vtranqꝫ lecturam non inuaſerat.

f ℂSiquis. alienam .i. ab alio poſſeſſam.

g ℂSine iuſſu. Si enim cuz iuſſu/nō tenet/qr nec ſua auctoritate/nec ꝓſumptiua facit: vt.ſ. de fur.l.j.&.ſ.de dā.infur.l.ſiqs molinum. iure aūt romano/ſi quis iuſſu alterius habētis poteſtatem imperandi dānum dederit/tenet imperans: ſin autem poteſtatem non habebat/tene/

fauerit dicẽdo ꝙ ſua debeat eſſe: ⁊ poſtea non potuerit ꝓbare ꝙ ſua ſit: componat ſol. vi. quõ q palũ in terra aliena figit. Idem. lex.ix.

SI quis foſſatuꝫ [a] in via fecerit: ⁊ ipſuꝫ locum ſuum probare non potuerit: componat ſolidos. vi. ⁊ ipſum foſſatum reſtauret: ⁊ ſi ipſum foſſatum cauando damnum in vite aut arbore fecerit componat ſicut anterius edictuꝫ continet. Imperator Pipinus. lex.x.

UT nullus [b] alteri preſumat res ſuas: aut alienam cauſam [c] ſine iudicio legali tollere: aut inuadere: ⁊ q hoc facere preſumpſerit ad partem noſtram exinde bannum componat. Imperator Lotharius. lex.xi.

DE rebus eccleſiaꝝ iniuſte inuaſis ſub occaſione quaſi licentia accepta a põtifice: ⁊ de his que necdum reddite ſunt: ⁊ tamẽ fuerunt a poteſtate pontificum iniuſte inuaſe: volumus vt per miſ/

tur q fecit. l. liber hõ. ff. ad. l. aq. a ❡ Si quis. in via .ſ. publica/ et publico vſu deſtinata/ cuius iuſtio ad principem ſpectat/ merito ſibi pena delicti preſtat/. publicaꝝ autem viarum ſolum publicũ eſt: vt. ff. ne quid i loco publico. l. ij. vſ am publicam / cuius vſu populus non vtitur/ ammittere / non poteſt. l. ij. ff. de via publica. l. preſcriptio. C. de operi. publi. de rumi iure romano cauetur/ vt lit tota maris ſint populi romani .ſ. quo a iuriſditões: quo autẽ ad ꝓprietatem ſunt principis: via aũt publica ſi caſmate peat/ vicin⁹ primus eam dare debeat. A. ſi locus. §. ſi. ff. quemadmodum ſeruit. ammitta. Sed qua actione agitur ad dandum? Reſpõdeo/ officio iudicis. Nunquid gra/

tis? Reſpondeo/ vtiqꝫ/ ſm Placen. ⁊ Octo. Aliqui dixerunt aliquid dandũ eſſe. arg. ff. de reli. l. ſi qs ſepulchruꝫ viam publicã intellige q̃ ducit ad ciuitatẽ/ vel ad flumẽ vel ad alia loca publica/ etiam ſi vtrũqꝫ caput ad loca publica teneat: ſi quis autes ſu bis delinquet quilibꝫ de populo / põt eum deferre / ⁊ contra eum agere vt reſtituat/ ⁊ vt pena preſtetur regi: ſi autem via ſit vicinalis / ⁊ ex collatione vicinorũ ſit ſci ſi i ea foſſat ſi fiat/ nõ debet compõre gi/ ſꝫ ipſis q ex ſuis predijs / viam fecerũt.

b ❡ Ut nullus. ſuas. reſpectu ꝓprietatis: n i p. ll. excuſabat ius dor a pena. vj. ſol. ſi rẽ ſuã ꝓbare poterat/ ⁊ hoc ꝓhibet hac. l.

c ❡ Cauſam. puta/ occaſione iuris pignorum/ vel nõ occaſione

dominiũ/nec alterius cauſe/pu/ta/pignoris/vſuſfructus/vel iuris emphitheotici licet alicui inuadere rem ab alio poſſeſſam/ alioquin bannum preſtabit: iure autem romano/ occupans rem poſſeſſam ab alio/ ſi vt ſuam/ licet ſit ſua/ dominium ammittit: ſi vero aliena ammittit extimationẽ. l. ſiquis in tantam. C. vnde vi. ſi vero vt ſibi debita ius crediti ammittit .l. extat. ff. quod met. cã. de iure ergo longobardo et romano in iſto caſu reſtitui debet poſſeſſio: et ſi de pena ſex ſolidorum queritur/ de ntilabitur prius iudicium proprietatis / per quod apparebit ſi de pena teneri debeat/vel ne. iure autem romano/ſi penaliter conuenitur inuaſor/prius ſciri debet/an res ſua ſit/an aliena : vt ſi ſua ammittit dominium/ſin autem/extimationem: vel (et melius) omnia in eo iudicio tam poſſeſſionis ꝙ proprietatis / et pena terminari debent.

a ℭ De cartis. Caſus: quidam ſe dominum, dicebat cuiuſdam prediũ/ et erat: non autem poſſidebat/vendidit illud / et tradidit imaginarie/quia corporalem poſſeſſionem tradere nõ potuit occaſione cartule a venditore facte/ ꝙ inueſtiturã legitimã non habuit.i.poſſeſſionem dignoſcitur inuaſiſſe / eſt enim vera inuaſio rẽ ab alio poſſeſſam occupare.

b ℭ Alienas res. poſſeſſas ab alio.

c ℭ Extiterit .i. ſi quis voluerit acquirere/nõ antea alienas res poſſeſſas ab alio/cuiuſcunque fuerit/preſumat inuadere.

d ℭ Auctor cartule.i.venditori.

e ℭ Tunc demum.i.re vendita.

f ℭ Componat. Queritur/an emptor ſit dominus per talem traditionem? Minime/quia iuris diſpoſitio eſt/vt emptori tradatur poſſeſſio/ et per poſſeſſionis dominium.l.traditio.§.ſi.ff.de acq. re. do §.non ſolum. inſtitu. per quas perſo.no.acquir.ſed contra.ff.de fun.dota.l.ſi fundum. Pla.dicebat ꝙ mulier q̃ habebat fundum petitũ/dedit marito

ſos noſtros fiant emendate.

Imperator Guido. lex.xij.

De cartis[a] ideo interdicimus vt nemini liceat alienas res[b] preſumptiue inuadere occaſione cartule ab eo facte: que inueſtituram nõ legitimã habens dinoſci/tur inuaſiſſe: ſed ſiquis acquiſitor extiterit[c] non antea inuadere alienas res eccleſie: vel cuiuſpiam liberi hominis preſumat: antequam auctor cartule[d] legali et iudiciali diffinitione eas vendicet: et tunc demum[e] cui vult liberam habeat tradendi facultatem: et ſiquis ipſas res ſine lege inuaſerit: non ſolum res ammittat: ſed inſuper bãnum noſtrum componat.[f]

ſ. actionem/non aũt fundum. Ego aũt audiui Jac.bu.dicẽtez ꝙ mulier virum ꝑ ſe/vel per ꝓcuratorem induxit in naturalẽ poſ.fundi/quã alius poſſidebat: ꝛ ita miſſus/ſaltẽ ciam domini i maritus acquiſiuit:ↄtingit enim in multis dñiũ acqri ſine poſſeſ. vt in vltimis volũtatibus ꝛ in alijs.

a ❡De eo qui falſ. ſ. ꝙ nemini licet rẽ ab alio poſſeſſam ſua auctoritate inuadere / modo/ꝙ nemini liceat ſua auct.figurare aur. vel argentum / vel monetaz condere.

b ❡Sigs. monetã auream/vel argẽteam/ ſeu alterius materie/ſi in totuz cõpleuerit/ ceter ũ ſi inſtrã ad eam ↄdendam adhibuerint.l. qui falſam.ff.ad.l.cor.de fal. et non tm̃ cudẽs monetaz huius criminis reus eſt/ ſed ꝛ qui incidit/vel tingit. Itez emptores ꝛ vẽditores falſe monete tenent. l.lege cornelia.ff.ad.l.cor.de fal

ſis.ꝛ qui falſas ſtateras/vel mẽſuras pena falſi coercẽt:vt.ff.de extraor. cri.l.annona.§.ſi. ꝛ.ff. ad.l.cor.de fal.l.hodie.§.ſi vẽditor. ſed in his pena extraordinaria locũ h3 /nõ manus inciſio.

c ❡De his qui car. ſ.de cudẽte falſam monetã ꝛ modo de ſcribente fal. cart. falſus eſt enim immutatio veritatis ꝛ vt i auct. de inſtru. cau.

d ❡Sigs cartã fal. falſa erit vt ſi addat / vel ſtrahat / tũc enim immutat veritas / ꝛ aliud ſus ſtatuit. qd ſi inditio nõ cõcordat cũ annis dñi/forte inſtrm̃ falſum ꝛ niſi cũ duoꝝ alteꝝ eſt falſus totaoio reddit falſa.l.ſigs ducẽta.§.vtꝝ.ff.de re.du.ſed iudices capue ↄdicũt/ ꝙ ſi ↄtrus ſit vere ſcriptus/lz in anno/mẽſe vel in dictione errauerit/nõ dz inſtrũ falſum iudicari:ſed quã penas notarius cõpo.certe manum dz ammittere pp piuriũ cõmiſſum.

❡De eo[a] qui falſam vel adulterinam monetaz fecerit:vel conſenſerit.

Titulus.xxviij.

Rex Rothar.

Lex prima.

Siquis[b] ſine iuſſione regis aurum figurauerit:aut monetam confinxerit: manus eius inciditur.

Imperator Ludouicus. lex.ij.

De falſa moneta iubemus vt qui eam percuſſerit:ꝛ probatum fuerit:manus eius amputetur:ꝛ qui hoc cõſenſerit ſi liber eſt ſexaginta ſolidos componat:ſi ſeruus eſt: ſexaginta ictus accipiat.

❡De his qui cartam[c] falſam contra legem ſcripſerunt.

Titulus.xxix.

Rex Rothar.

Lex prima.

Siquis cartam falſaz[d] ſcripſerit: aut qd libet mẽbranum manus eius inciditur.

nã glibet notari⁹ iurat ſe falſaʒ ſcripturaʒ nõ ſcribere: R ñ. dʒ in pecunia cõponi: vt. j. de teſti. l. j.

a ℂ De ſcribis: lõgobardoꝝ. i. inter lõgobardos / ⁊ romanoꝝ. i. inter ro: ſcribenda ſunt enĩ ſ̃ ſtra leges ꝯbentiũ.

neſciebat: ⁊ ll. nec alios interrogauit cõpo. v. ſhũ. vel ſi nõ ſcripſit ſm l. componit.

e ℂ Diſcedere: Facit. C. de pac. l. ſiqs in ꝯſcribẽdo. ✠. cum alia. iure aũt lõ: inſtantia inter liberos hoĩes ſtare dʒ / multo magis / eã q̃ p guadiã eſt firmata.

Rex Liudprandus. lex. ij.

De ſcribis[a] hic perſpeximus vt qui cartam ſcripſerit ſiue ad legem longobardorũ: que apertiſſima: ⁊ pene omnibus nota eſt: ſiue ad legem romanorũ nõ aliter faciant: niſi quomodo in illis legibus continetur: ✠ nam contra longobardorum legeʒ: aut romanorũ non ſcribant: quod ſi neſciuerint[b]: interrogent alios: ⁊ ſi non potuerint ipſas leges plene ſcire: non ſcribãt[c] ipſas cartas: ⁊ q aliter preſumpſerit[d] facere: componat guidrigild ſuum: excepto ſi aliquid inter conlibertos conuenerit: ⁊ ſi vnuſquiſq; de lege ſua diſcedere[e] voluerit: ⁊ pactiones atq; cõuentiones inter ſe fecerint: ⁊ ambe partes ꝯſenſerit: iſtud non reputetur contra legem ꝙ ambe partes voluntarie faciũt ⁊ illam que tales cartas ſcripſerint culpabiles nõ inueniant eſſe: naʒ ꝙ ad hereditandum ptinet[f]: per legem ſcribant: ⁊ qd de carta felſa in anteriori edi

b ℂ Neſciuerint. ꝯ. C. de legi. l. leges ſacratiſſime ſolu. ll. ab oibus ſciri debẽt / vel p ſe / vel p aliũ: ⁊ qd dicit īterroget alios / cuʒ ius mẽ certũ ſit / ⁊ finituʒ: qꝛ certos fines hʒ / nocet his q iura ſcire tẽnt. l. ij. ff. d iur. ⁊ fa. igñ.

c ℂ Nõ ſcribãt. qd ſi notarius prudẽtiores ꝯſulu it / ⁊ ſcripſit vt ſibi fuit cõſultũ. nũ

f ℂ Pertinet. vt vltimas volũtates debeat ſcribere ſm l. ſiue filius heres iſtituat / ſiue exheredetur: nã ſi filios ſcripſit heredes / non dʒ vnum meliorare / niſi ſit certa cã meliorantis / nec filiũ exheredare niſi cã expſſa / q̃ ab herede eſt ꝓbãda ⁊ Item dʒ

✠ Addẽ ad iſtã. l. no. p gl. bar. ſo. de pla. luc. de pen. ⁊ia. rebuf. in. l. ſi. de tabu. li. x. ⁊ q̃ di xi i. §. vj. d iu. om. iu. li. ꝯſtie. bi turigũ. ⁊. § de of. iudi. l. vlt.

qd tenet: R ñ. vĩ excuſandus: vt ff. qs oꝛ. in bo. poſ. ſer. l. ij. §. ſi. fecit enim qd debuit: ſed forte dici poſſet vt nõ excuſet: qꝛ lʒ durũ ſit / lex tñ ita eſt ſcripta.

d ℂ Preſumpſerit. i. ſi notarius

ſcribere vltimas voluntates ſm l. teſtatoris nõ heredis: vt. j. q̃ diuer. ll. ho. l. j. huic. l. vĩ ꝯ. j. q. mulie. ꝑmiſ. ſit alie. l. ij. in ſi. ſolet ſibi dixit mũdualdum ꝯſenſiſſe / qui non conſenſerat / ⁊ ideo fal

cto[a] annexuz eſt: ſic permaneat.

¶ De raptu mulierum.[b] Titulus.xxx.

Rex Rothar. Lex prima.

SI vir[c] mulieri[d] violētiaz fecerit[e]: ⁊ inuitam eam tulerit ad vxorem[f]: ſit culpabilis.dcccc. ſolidoꝝ: mediet. regi: ⁊ medie. parentibus[g] mulieris: ⁊ ſi parētes[h] nō habuerit: ipſi dcccc.ſoli.ad curtem regis erigantur: ⁊ mulier ipſa habeat licentiam cum omnibus rebus ſuis ꝓprijs que ei per legem competūt[i] eligendi ꝙ mundiū eius in ptātē[k]

ſum commiſit/

a ¶ Anteriori edicto.vt.ſ.ti.j.l.j incidituɾ ergo manus eius/qꝛ ſcripſit falſum/⁊ cōponit.v.que eſt pena pecuniaria/vel reſpexit ad penaz pecuniariaz/non ad corporalez: qꝛ nomē cōpoſitiōis corporalem penā non denotat.

b ¶ De raptu mul. Diximus de furt.⁊ ſuaſio. que violētie ſunt: nunc de alia violētia que ꝓꝑ raptū fit/⁊ locuz hꝫ in mulieribus: rapina aūt in rebus mobilib⁹ cui competit actio vi bo.rapt.

c ¶ Si vir. adultus ⁊ pubes factus: nam hoc delictū in pupillos nō cadit.l.filiuz.ff.de adul. lꝫ alia delicta cadant in eos/ex quo doli capaces ſunt: nec poſſunt delinquere vt ſerui hāt ſeu deportenf: vt inſti.qui.mo.tu. n.§.ſed capitis.

d ¶ Mulieri.ſ.libere/ſiue ſit vidua/ſiue puella.

e ¶ Fecerit. Sciēduz ꝙ raptus muliere volente fieri pōt: qꝛ hoc ipſum velle mulieris ꝑ inſidias ⁊ dolum negſſimi hoīs inuētum eſt: vt.C.de raptu.

f ¶ Ad vxorem. de factonō de iure: qꝛ matrimonia libera eſſe debent in ꝯhendo ⁊ diſtrahendo l.ſi.in ſi.C.de ſpō.⁊.ff.de verbo. obli.l.titia.in ſi.prin.

g ¶ Parentibus.i. mūdualdis. cuius compōnis.c.ſo.debēt habere mūdualdi pro fatigio ſuo vt infra eo.l.ſiqs qualemcunqꝫ.

h ¶ Et ſi parētes.i.mūdualdos.ꝙ ſi mulier rapta eſt ſine mūdio/vtpꝫ ſibi mundiū eligit vel ſi habuerit et ꝯſenſit/ nō dꝫ ꝑ cōpōnis que mulieri ꝯtingit ad eū ptinere: ſed tota exigif a curte regis. Nunqd ⁊ pena? R ñ. non ēt ſi mundualdus ꝯſenſerat: ⁊ hoc ex bono ⁊ equo: ſed ſi mulier non deliquit reſtituef pars compoſitionis mundualdo/retentis ſibi centum ſolidis: vt j. eodem. l. ſiquis qualemcunqꝫ.

i ¶ Rebus proprijs que ei per leges competunt. forte/quia ſucceſſerat patri ⁊ fratri: aut alij parenti: aut morgicap habebat ex parte viri: ſi vidua erat.

k ¶ Mundium eius in poteſtatem. Habet enim hic mundualdus mundium: quia mulier ſeipſam ei tradidit: ⁊ ex hac traditione etiam mulier mundium habuit.

habeat vult ad patrez (ſi habuerit) vult ad fratrem[a] vult ad barbanũ aut ad manũ regis: ⁊ in ipſi⁹ mulieris ſit poteſtate quem ipſa elegit.

Idem. lex. ij.

Siquis violento[b] nomine tulerit vxorem compo. vt ſupra ſo. dcccc. ⁊ poſtea mundiuʒ[c] eius faciat. Nam ſi cõtigerit caſu: vt anteq̃ʒ[d] mũdiũ eius faciat mortua fuerit res eius parētibus reddatur: ⁊ ille vir qui eam violento nomine tulerit vxorē compo. eam pro mortua tanq̃ʒ ſi vnũ[e] de ſimili ſanguine. i. fratrem eius occidiſſʒ: ⁊ ita apprecietur: ⁊ parētibus pro mortua compoſitione cogatur: aut cui mundium de ea pertinuerit.[f]

Idem. Lex. iij.

Siquis[g] puellaʒ: aut viduam alteri ſponſantam[h]: (illa tamen cõſentiente) tulerit ✠ cõpon. parētibus mulieris: ideſt patri: aut fratri: vel cui mũdium de ea perti-

✠ Aliis deeſt: illa tamen conſentiente tulerit: ⁊ loco verbi tulerit eſt rapuerit.

a ¶ Ad fratrem. Hoc qñ ab eorum mundio liberata erat: ⁊ lʒ poteſtatem habeat eligendi: tñ ſequi dʒ ordinem iſtius regis. Et ſm. ſ. dicta poterit mulier raptorez deſerere: ⁊ cuʒ eo remanere: vt. ſ. raptori.

b ¶ Siqs violēto. ideſt violenter: ea poſtea cõſentiēte.

c ¶ Faciat. Ex quo enim raptor voluit eã in vxorē habē/ ⁊ mulier eum in virum tenetur iſte medium redimerē a parentib⁹.

d ¶ Anteq̃ʒ. Scilʒ raptor reconciliet ſibi mundualdos mulieris quod ſit faciendo mundiuʒ ex ipſis/ nõ ſuccedit ei raptor qui mundualdo caret.

e ¶ Si vnum. Hoc verum ſi mulier/ patrem/ aut fratrem/ mundualdum habuiſſet: vt in gl. ſe.

f ¶ Pertinuerit. Nã extraneus mundualdus remouetur cum nõ debeat accipere preciũ mortue perſone. Ex ſupradictis igitur non prohibetur matrimonium inter raptam/ ⁊ raptorē: ſed cũ hodie non poſſit eſſe matrimonium inter eos per. l. j. de raptu. vnde cogitur mundium facē: querit an raptor debet pſtare. v. parētibus: dicũt quidaʒ ꝙ ſic ne raptor remaneat impunitus: ratione q̃ eximeret a preſtatione. v. eadeʒ ratione a preſtatione. dcccc. ſo. Et abſurdũ videt vbi eam poteſt habere vxorē/ ⁊ nõ pſtat eaʒ vtrobiq3 cuʒ ſit vnum debitum. ſ. raptus. Alij dicunt ꝙ vtrobiq3 preſtet vbi contempſit reconciliare parentes faciendo mundiuʒ: que negligentia non interuenit hodie dum non poſſunt in matrimonio iungi.

g ¶ Siqs. ſ. No. hic repeti pnt.

h ¶ Sponſatam. ſ. per verba de futuro/ alioquin nõ poſſet alij nubere/ nec alius de ea mundium

nuerit. deccc.ſol. medium regi: ⁊ medium parentibus puelle: aut q ſunt proximi: ⁊ mundium eius (ſicut conuenerit) faciat.[a] Sponſo autē (cui turpe: aut deridiculum egeſtum) compo. duplum metū[b] quātum dictū eſt in die illa quomō fabula firmata fuerit: ⁊ amplius ſi deiuſſori: aut raptori ab ipſo ſpōſo ſuo calumnia nō generetur[c]: ſed ſit ſibi contentus in ipſa dupla cōpoſitione.

Idem. Lex.iiij.

SI pat: aut frater: aut aliquis ex parentibus puelle eam aliij ſpōſauerit[d]: ⁊ poſtea cū alio extraneo colludium fecerit: aut fraudeʒ commiſerit cum illo qui eam violenter[e]: aut ipſa conſentiēte ducat vxorem: tunc illi parētes q huius coluduū fraudem conſenſerint cōpo. ſponſo qui eam ſponſatā habuit ſimilē penā: vt ſupra duplam nuptam quedicta fuerat tpe ſponſalior: poſtea ſponſus amplius aduerſus eos: aut ſi deiuſſores eorum calumniam non requirat.

Idem. Lex.v.

SI qs aldie aliene.i. que ē libera matre nata eſt violentiā fecerit cōpo.ſol.xl.

Idem. Lex.vi.

SI quis liberte aliene: id eſt perſone que libera dimiſſa eſt: violentiam fecerit compona. ſoli.xx.

Idem. Lex.vij.

SI quis ancille aliene violentiam fecerit. compon. ſoli. viginti.

dum facere: qa antequā ſpōſo traderef interuenit raptus.

a Faciat. Per quod demonſtratur φ nō eſt certuʒ preciū mūdij/ lʒ aliqui cōtra: non tamen eſſet abſurduʒ: vt cū mulier forte nō hēat ī ſubſtātia ſua vſque ad xx. ſolid. mundiuʒ eius valeret.xx.

b Metū. i. penam poſitā dē ſpōſalioruʒ inter ſponſam ⁊ mūdualdum.

c Generet. A patre ſponſi: naʒ.v. ſuuʒ preſter ꝑter penā duplaʒ quā ꝯſtat ſpōſo debet ꝯſtari regi: vt.ſ. 6 ſpō.l.ſi. ⁊ loquitur l. iſta qñ mundualdi mulieris nō conſenſerunt.

d Si pater. ſponſauerit. Per verba de futuro: vt ſupra ꝓxi.

e Violēter. Non videt puniendus pat/ aut frater ſi extraneo conſenſerint: naʒ eam inuitam poſſunt dare in vxoreʒ cui voluerit: vt.ſ. de prohi. nup.l.ij. ⁊.ſ. quali. mun. ami.l.ij. Sed ille leges obtinēt qñ frat/ aut pat nulli filiā/ aut ſororē de ſpōſarūt: nam poſt ſpōſalia facta nō

Idem. lex.vij.

Si quis rapuerit aldiam alienam: ⁊ in curte alterius duxerit: ⁊ ſequutus dominus fuerit: aut parentes eius: ⁊ ille cuius curtis fuerit anteſteterit: ⁊ non permiſerit vindicare; aut foras extrahere componat ſolidos quadraginta: medietas regi: ⁊ medietas cuius aldia fuerit.

Idem. lex.ix.

Si quis ancillam alienam rapuerit: ⁊ in curte aliena duxerit: ⁊ ſequutus fuerit dominus: aut parētes eius: ⁊ ille cuius curtis fuerit anteſteterit componat ſolidos viginti qui anteſteterit. medietas regi: ⁊ medietas cuius ancilla fuerit.

Idem. lex.x.

Si quis aldiam alienam rapuerit: aut ancillam: ⁊ in curtē regis duxerit: ⁊ ſequutus eam dominus fuerit: aut quicunq̧ ex amicis: aut ſeruis: ⁊ gaſtaldius: aut actor regis anteſteterit pro aldia de ſuis proprijs rebus cōpo. illi cuius aldia fuerit ſolidos quadraginta: pro ancilla viginti.

Rex Liutprandus. lex.xi.

Si quis rapuerit quacunq̧ feminam liberam ſecularē [a] vnde in anteriori edicto legitur: componat ſolidos quingentos: ita volumus: vt de illis quadringentis quinquaginta ſol. qui pertinent ad parentes: vel ad mundualdos earum: vt accipiant ex ip

[a] Si quis. Secularem. Si monacha aut alia mulier romana, ſiue poſtea ſit facta romana: vt quia romano nupſit, non preſtatur iſta compoſitio: vt. j. quali. diuer. leg. homi. l. j. vbi pena infligēda eſt ſm leges illius cuius negligētia cōmittitur. Ex hac lege notari poteſt q̧ ſicut mundualdus pcipit lucrum de iſta compoſitione ſoluēda p iniuriā mulieris, ſic ⁊ in minoribus compoſitionibus aliquam partē arbitrio iudicis taxandā cōſequi debet, lz in illis. ll. nihil contineatur, ſed optimus eſt ar. de ſimilibus ad ſimilia. l. nā ff. d legi.

a ℭ De deſpōſatis. reddi. cōtra. j. l. ſequē. Solu. redditur ſponſo ſi ipſe mundualdus erat/alioquin redditur parentibus ⁊ mūdualdo.

ſis ſol. mundualdi qui fuerūt pro te nporeːpro faſtigio ſuo: ⁊ actione de ipſa pena ſolidos centum ⁊ quinquaginta: reliquos vero trecē tum habeat ipſa femina cui talis iniuria: aut detractio facta eſt. Si autem pater: aut frater fuerit: ⁊ ipſe femine in eorū mundio fuerint: tunc pater: aut frater de ipſa compoſitiōe: que eſt ſolidoꝝ quadringentorum ⁊ quinquaginta: faciant cū filia: aut ſorore ſua qualiter voluerint: nā alimundualdus: aut parentes ſic diuidant ipſam compoſitionem: ſicut ſupra ſtatuimus.

b ℭ Si qs. cum lege ſua .f. in ſo. ccccc. in octogild: ⁊ res cum ea exportatas debet reddere ſm legē: qꝛ malo ordine eas tulit: ⁊ qꝛ lucrandi animum habuit: reſtituende ſunt res mundualdo mulieris

Imperator Carolus. lex. xv.

De deſponſatis puellis: ⁊ poſtea ab aliis raptis placuit nobis eruī: ⁊ poſtea eis reddi qbus anteq̄ fuerunt deſponſate: ⁊ ſi eis a raptoribus vis illata cōſtiterit, pinde ſtatutum eſt a ſacro conuentu: vt raptor publica penitentia mulctetur raptaꝫ. Si vero ſponſus eam recipere noluerit et ipſa eiuſdem criminis conſentiens non fuerit licentia alij nubendi non denegetur: quia ſi ipſa conſenſerit ſimili ſententie ſubiaceat: ꝙ ſi poſt conſenſum coniungere preſumpſerint: vterque anathematizetur.

Idem. lex. xiij.

Si qs alienam ſponſam rapuerit aut patri eius: aut ei q legibus deſenſor eiuſdem eſſe dz:

qui eas ī adminiſtratione debet habere / ſicut tutori res pupilli: ꝙ ſi mundualdus abſens ſit / alij parētes mulieris / ſiue mundualdi qui prebent cautionē de rato cōtra raptorē agere poſſunt: nam cōiuncte perſone etiā ſine mādato agunt: vt C. de procu. l. exigendi. ff. iudi. ſol. l. iij. §. ſz ⁊ ſi.

cum lege ſua eaꝫ reddat: quicquid cum ea tulerit: ſe/motiꝫ vnāquam ꝙꝫ rem ſm legem reddat: ⁊ ſi hoc ꝯ fenſor eius perpetrare ɔſenſerit: ⁊ ideo raptori nihil querere voluerit comes [a] ſingulariter de vnaquaqꝫ re freddam [b] ✠ noſtram ab eo exactare [c] faciat: ſponſo ꝓ vo legeꝫ ſuam [d] compo/nat: ⁊ inſup ban/num [e] noſtrum. i. lx. ſoli. perſoluat: aut in pſentia noſtra comes venire faciat: ⁊ quanto tpe nobis placuerit in exilio [f] maneat: ⁊ illaꝫ feminaꝫ ei habere nō liceat. [g]

Imperator Lotharius. lex. xiiij.

Qui ſponſam [h] alienam rapuerit: illa non cōſentiente: lꝫ cum ea ɔcubuerit: reddatur ei cuius ſpōſa eſt: ⁊ ducat eam ſi velit [i]: qꝛ vim paſſa ✠ potius ꝙꝫ violata eſſe videtur: ꝙ ſi eā ducere no

a ¶ Comes. qui adminiſtrator eſt regis.
b ¶ Freddam. i. bānum/ſeu cōpōnem ad regem ptinentem.
c ¶ Ab eo exactare faciat. i. exigat ipſe comes. ptinet eniꝫ ad regeꝫ med. ſol. dcccc. ⁊ ſ/ſup bānū ⁊ ſm hoc legiẗ/ab eo. i. a raptore. ꝑterea dꝫ raptor cōpōnere. v. in palatio regis. l. ſi. j. ꝺ ſpō. alij legūt/ab eo. i. a mūdualdo q ɔſenſit: ⁊ ſm hoc cōpō nulla ſueniẗ ad regē ptinere/niſi v. qꝺ dꝫ ꝑſtari i palatio regis. d. l. ſi.
d ¶ Legem ſuam. i. metam.
e ¶ Inſup bānū. qꝺ mūdualdus ɔſentiens dꝫ preſtare.
f ¶ In exilio. Iſtud nunꝙ legiẗ: ideo dic/ab eo. i. a raptore.
g ¶ Nō liceat. Recte di de raptore qꝛ ſm. ll. impatoꝝ rapta non pōt nubere raptori/lꝫ ſecus/ſꝫ aliā. l. qꝛ teneẗ/⁊ pōt de ea mundiū facere: ſed ſm alii expōneꝫ lrām iſtā exponūt/ꝙ non liceat mūdualdo feminā illam hꝛe ſub mūdio/cuius raptui ɔſenſit/vñ ſciēdum eſt/ꝙ vbi mūdualdus ɔſenſit/⁊ ſponſalia rumpe querit/dꝫ preſtare duplā metam. l. iij. ſ. e. ⁊. l. ſi. j. de ſpō. ⁊ tūc a raptore mundiū exigit ſpōſus: eſſet eni abſurduꝫ vt a raptore duplā exigeret penā: qꝛ ſic hꝛet quatuor metas: que abſurditas induxit ꝙſiā ad exponēdū/ab eo. i. mūdu. ſꝫ certe vterqꝫ delinquēs teneẗ de dlicto ſuo ná mundualdus delīqt/qꝛ ɔſenſit raptui/⁊ raptor: qꝛ turpe ⁊ ridiculū ẽẽ ſpōſo: vt ſ. e. l. iij.
h ¶ Qui ſpōſam. cuius ſponſa. hoc qñ ſponſus mundiū hꝛebat alioqn reddēda eſſet parētibus vel mundualdo.
i ¶ Si velit. Qñ ſpōſalia ꝯcta nō erant p ꝟba de pñti: alioqn nō poſſet ab eo ſeparari: qꝛ mrimoniū eēt raptū: nec ꝺm ē mulier adultera/imo potius viꝫ paſſa. l. fediſſimam. C. de adult. qꝛ obtinet/etiam ſi erubuit dicere iniuriam ſuam. l. vim paſſam. ff. de adulterijs.

✠ No. freddā bānum dici.

✠ Not. raptā viꝫ paſſaꝫ potius ꝙꝫ violataꝫ dici.

a ❡ Sibi feminaꝫ. Forte pena nõ cõmittit in ſpõſalibꝰ ꝓmiſſa / q̃a nihil eſt q̃ꝺ imputet mulieri.

b ❡ Tenetur. L ꝫ cõmiſſũ nõ ſit adulteriũ / q̃ꝺ ꝓprie ꝺi in nuptam: ſtupꝝ ĩ ꝟgine / vel ĩ pueꝝ: vt ff. ꝺ adul. l. ſtupꝝ. ⁊ eſt ſpãle.

c ❡ Ut raptor. vter q̃ꝫ ꝓ ꝓhibet ab alterius nuptijs / taꝫ raptor q̃ rapta: ho die tñ q̃tũ ad mrimonium iſta nõ obtinẽt: q̃a põt mulier nubere raptori.

d ❡ De fornĩ. Q̃r rapt' plerũq̃ꝫ fornicatiõis cõtẽplatiõe

luerit aliam accipiat ſibi feminã[a] tamen ſi ipſa nubere voluerit (excepto re) alteri cui voluerit legitime copulet ✠ raptor ꝟo adulterij criminis reus teneatur[b]: q̃ ſi ipſa cõ ſenſerit: ſimiliter vt raptor [c] a nuptijs alterius perhibeatur: ⁊ is qui eam accepturus erat aliã qualem voluerit: aut potuerit accipiat.

Idem. lex. xv.

De raptoribus ꝟo antiquorũ patrum ſtatuta ſequentes hoc tenenduꝫ cẽſemus: vt ſi eas rapuerit que cum ſponſo pariter benedictione ſacerdotali initiate ſũt lꝫ eas corrupe rit: tamen abſtrahantur ab his ⁊ proprijs ſponſis reddant: que ꝟo vel vidue ſunt: vel adhuc ſponſate non fuerunt: ⁊ abſq̃ꝫ ipſarum ⁊ parentum voluntate rapiunt: nihilominus parentibus: vel propinquis reſtituãtur: ⁊ alijs ſi noluerint nubant: nam ipſis a quibus rapte ſunt: legitime demũ vxores nullatenus eſſe poſſunt: ipſos aũt raptores eiſ auxilium prebentes q̃ꝫq̃ꝫ anathematizãdos an tiqui canones precipiãt: in vltimo tamen conſtituti: ſi deuote poſtulauerint ſacram cõ munionẽ in viatico pro miſericordia non denegamus: q̃ ſi aliq̃s de ordine clericali huiuſmodi tranſgreſſor: aut cooperator extiterit: ꝓprij gradus honore carebit.

❡ De fornicatione[d]. Tit. xxxi.

ſit: iõ ſeqt de forni. Sciẽduꝫ eſt q̃ coitus mrimonialis admittit p. l. diuinã ⁊ hũanã / eſt coitus ꝯcubinarꝰ: ⁊ ꝯcubia eẽ ſe põt taꝫ liberta q̃ ingenua / marie / ſi nata ſit loco obſcuro: ⁊ extra penã ẽ: q̃r ꝯcubinat' p. ll. nomen aſſũ pſit vt. ff. de ꝯcu. l. ĩ ꝯcubinatu ⁊ dꝫ h̃ cũ teſtõne ſacẽ / vt ibi: aliõgn erit ſtupꝝ: q̃ꝺ vulgo di fornicatio niſi talis ſit mulier q̃ ſcꝫ cõparõne nobilitatis ⁊ diuitiaꝝ mrimoniũ p̃ ſumat: ⁊ tẽ eni ſi dubitet q̃lis ſit: verum mrimoniũ

✠ Raptor ꝟo ⁊c. ad hoc vid gl. in l. vnica. C. e.

um preſumitur: vt.ff.de ritu nup.l.in liber e.

a ¶ Si puella/aut mulier. Honeſte viuens/ſecus ſi e veſtum corporis faciat/ vel ſi miniſtra fuerit domine ca/ upone.l. q̃ adulterium .C. de adul. Quid ſi habeat amaſiuz/ deinde agit cuz aliis? dicimus hac nõ honeſte viuere: vnde huic.l.locus nõ ẽ.

b ¶ Cuz libero. Aliud ſi cuz ſeruo.

c ¶ Vindictã. Quã patit mulier ſi cõiugio ſerui adheſit ſm quoſdã vt.j.ſi ſer.lib.mul.l.ij.quod nõ credo: q2 grauius delictum eſt adherere ſeruo per matrimonium q̃ fornicari cum libero:pater autem poteſtatem habet exheredandi/ ꝛ frater denegare ſibi maritagium/ ꝛ iudicare bona cui voluerit: vt.j.de ſucceſ. l.ſi filie. ſed hic de vindicta corporali: vnde poteſtatem habet etiam extraneus mundualdus capere eam/ꝛ ligare/ꝛ percutere non mortalibus ictibus.

d ¶ Steterit. Id eſt placuerit: nã delinquentes patres fa. vitia/ꝛ reatus mulierum compenſare debent.

e ¶ Sol.xx. Preter culpam preteritam/ꝛ pro tollenda inimicitia hoc per faidam alias.xx.ſol. uit: vt.j.de ea que ſine volun. mun. ad ma. ambulã.l.j. matrimonium autem eſſe põt preter mundualdi auctoritates: quia cõſenſus e voluntas matrimonium faciunt Superiores aũt compo. dz iudicari mũdualdus: nec ſpectat ad mulierẽ: quia indigna eſt ex quo conſenſit facinoribus.

Anagriph culpam dici.

Expone ſi ambo ſteterit ꝑ placuerit.

Rex Rothar.

Lex prima.

Si quis puella: aut mulier[a] libera voluntarie fornicata fuerit: cũ libero[b] tamẽ homine poteſtatem habeant parentes eius in eam dare vindictam[c]: ꝛ ſi forte ambabus partibus ſteterit[d]: vt ille q̃ fornicatus fuerit eam tollat vxorem compo. pro culpa.i.anagriph ✠ ſol.xx.[e] ꝛ ſi non conuenerit[f]: vt eam habeat vxorem compo. ſoli.c. mediuz regi: ꝛ mediũ ad que mundiuz de ea ptinuerit: ꝛ ſi parentes neglexerint:[g] aut noluerint in ipſam dare vindictam: tũc liceat gaſtaldio regis: aut ſculdai ipſam ad manuz regis tollere: ꝛ iudicare de ipſa q̃ regi placuerit.

f ¶ Non conuenerit. Forte quia in ſacris ordinibus eſt fornicator / vel quia dedignatur eam vxorem habere.

g ¶ Neglexerint. Is videtur negligere qui ſcit/ꝛ poteſt prohibere/ ergo ſi mundualdus neſcit fornicationez/negligere nõ videtur/ſed a tempore ſcientie debet vindictam dare vſq; ad annum ſcdm quoſdam: vt.j.ſi ſer.lib.pue.l.penul.ꝛ argu.l.j.j.de his que ob cau.dam.ꝛ.ſ. quali.quis ſe defendere debet.l.ſi quis alij pro quacunq; cau/

Ea: vbi quicunq; litigatorū neglexerit amittat cauſam ſuam / ſi per annum neglexerit: ſicut mundium dʒ amittere / ita commodum quod ex eo deffertur: ſeru fœmineo conſtituta: que pe rit muliere in monaſterium ingrediente. Item reſpondendū ſi per mundualdum ſit nuptui tradita.

Idem. lex.ij.

Si quis cum ancilla gentili fornicatus fuerit compo. domino eius ſoli.xx. et ſi cuʒ romana. ſoli.xij.

Rex Liudprandus. lex.iij.

Si aldius cuiuſcunque cum libera muliere: aut puella fornicatus ✠ fuerit compo. ſol.l. ei in cuius mūdio fuerit: et illa reputet vitium ſuum pro eo q; aldio cōſenſerit.

De adulterio[a] Titulus.xxxij.

Rex Rothar. Lex Prima.

Si liber: aut ſeruus vxorem[b] alterius[c] tulerit: eamq; ſibi in cōiugio[d] ſociauerit ambo occidā tur[e]: ſic tū ſi ani

et tota cō pō regie ſertur: ſi actor regis ma nuʒ inie cerit: et ad mundium regis mulierem reuocaue rit: nō poterit eli gere mlier ad queʒ parentū reuerti vel lit: cū ꝓpter deli ctum ſuum amittat electioneʒ. Sʒ qd ſi adminiſtrator regis non vtitur iure ſuo? manebit in ſuo ſtatu: nā lex dicit / liceat caſtaldo ad manus regis eam tollere: hoc eſt ſi mundualdus conuictus fuerit / et condemnatus vel confeſſus / als non peruenit mundium ad manus regis: q; lʒ lege caueatur / vt malefactor componat / tamen opus eſt ſententia. Sed an mundualdus poſſit in eam dare vindictam fornicatore mortuo? Reſpon. non datur vindicta: q; fornicator viuit: ſed q; delictum commiſit. Iteʒ an poſſit dare vindictam poſtq; eſt facta monacha? Reſpon. mundium eſt quedam poteſtas in

a De adul.ē. de fornic. q; ſit in nō nuptis: nunc de ea q; ſit i nupta q; proprie adulterium dicitur: ſtuprum vero in virginem / vel viduam: et dicit adulterium / quaſi accedēs ad alterius thorum. Sed qd eſt quod alibi dicitur adulterium ſecundum locum obtinet in penis / dic vt notatur ſupra de ſcandalis / et compoſitionibus. in rubrica.

b Si liber. vxorem. Scilicet legitimam.

c Alterius. Scilicet liberi / vel etiam ſerui qui legitimas habent vxores. l. penultima. infra de congiu. ſeruorum. et dic ſerui / ſcilicet non ſui: quia tunc non hʒ locū. l. de libero. ſ. eo.

d In coniugio. ſ. de facto / cum primum fuerit legit mūr vna non pōt eſſe nupta duobus.

e Occidantur. Si in ſcelere inueniantur.

✠ No. pro dicto glo. Bernardi; pei⁹ adulterio turpis adulter obeſt. vt. c. cū q; dam. de iureiuran.

a ¶ Conſenſerint. Nam ſi inuita muliere ſit/ potius vim paſſa φ adultera dici poteſt. l. iij. ſ. de raptu. ⁊. l. vi3 paſſa. ff. eo. Sed cōtra. j. de prohi. nupt. l. ſiquis miſer ho mo. vbi nō pena mortis/ ſed pecu niaria im ponitur. Sol. hic quando vtrunq3 factū eſt. ſ. coniu/ giū de fa cto/ ⁊ a dulteriū.

b ¶ Siqs cū vxore ſ. ltia.

ho cōſenſerint.[a]

Idem. lex. ij.

SIquis cu3 vxore[b] ſua liberum: aut for nicantem inuene rit[c]: poteſtatē ha beat eos ambos occidēdi: ⁊ ſi eos occiderit[d] non re quirantur.

Idem. lex. iij.

SIqs alij cri men de vxo re ſua miſerit: φ cū ea fornicatus eſſet liceat ei cui crimen ✠ mitti/ tur: aut ſacramē/ to: aut per cāpio/ nem[e] ſe purifica/ re[f]: ⁊ ſi ei proba tum fuerit aīe ſue incurrat piculū.

bare/ reducit itaq3 famam publicam conſonantem: que ſola ſufficit ſm Joan. virum magne auctoritatis. Nō o o. ff. de teſti. l. teſtiū. §. eiuſdem. ibi fama cō/ firmat. i. affirmat nam nur rus teſti/ um dicit cōfirma/ re. i. affir mare: ⁊ dicit con firmare ſm par/ tis aſſer/ tionem. Alij φ ſo la fama nō eſt ſuf ficiēs: vt extra de teſti. c. preterea. ibi/ ⁊ preſum/ ptionem violentā ⁊c. vbi teſtis de auditu/ vel viſu ſufficit/ ⁊ fi/ des eſt adhibēda. Ita Inno. in c. l3. in fi. extra de accu. vbi poſt famā publicā debet fieri inqui/ ſitio veritatis. Idē Vincē. in. c. cum in tua. extra de ſponſ. vbi alie coniecture ſunt neceſſarie cū fama: vnde illud: Fama vo lat falſi potius φ nuncia veri: magna quidem/ ſed non ſatis eſt preſumptio fame. Teſti tn̄ ſuncto eſt adhibenda fides. Si dico ſufficiant/ ⁊ vincāt crimina teſtes. Non minor eſt vno pu/ blica fama fides. Jure aūt Ro. ſiquis tres denunciationes in ſcriptis miſerit alicui ne loquat vxori/ ſi poſtea inuenerit eos colloquentes/ etiam in eccleſia pōt eos capere abſq3 alia pro/ batione: vt in auc. vt lice. ma. ⁊ auie. §. his quoq3. col. viij. Il/ lud etiam ſciendum φ non pōt

c ¶ Inuenerit. ſ. in actu.

d ¶ Occiderit. Scilicet illo tunc: als conueniet adulterium: ⁊ ſo lemniter inſcribat accuſatoriu3 libellum.

e ¶ Siquis. per cāpionē. Erit. n. in electione actoris per pugnā vel per ſacramentu3 pugnare.

f ¶ Purificare. Niſi decrepita etas/ aut infirmitas eu3 prohi beat/ aut ſi accuſator cāpione3 dederit: vt. j. quali. quis ſe de/ fen. debet. l. quacunq3. Et dicūt hic Papien. φ reus non debet iurare in pugna: nam cum iſta ɔiunctio/ aut/ ſit diſiūctiua/ ſuf ficere debet pugna/ vel ſacrm̄. Sed ɔtrario iure vtimur in re/ gno: qꝛ ta3 actor φ reus iurat/ ⁊ fiunt contraria ſacramenta. Sed qꝛ qnq3 accuſator vult ſe ab onere pugne releuare: quia multi pugnando cauſam iuſtā amittūt/ querit alijs probatio/ nibus adulteriū cōmiſſum pro

✠ Nota φ pena puni tur impro perans vi ro ei⁹ vxo rem forni caſſe: quia maius de lictū eſt in mente viri adulteriū vxoris φ homicidiū filij. l. codi ci lis. §. pe. ff. de lega. ij. ⁊ dixi in additi. ad Br. in re/ gula cui l3 in. ij. add.

Rex Liudpran/
dus. Lex.iiij.

DE libero[a]
homine q
vxorez de ſeruo:
aut aldio ſuo vi/
uente ipō marito
tulerit: ⁊ filij aut
filie exinde nati
fuerint: nullaten⁹
ei ſuccedant: ſed
nec libertatē[b] ſu
am habeant: nec
per vllum inge/
nium eis de re//
bus ſuis aliquid
facere poſſit: qa
in dubium venit
cauſa ipſa cuius
filij: aut filie non
ſunt ambo viuāt:
⁊ dominus: ⁊ ſer
uus qui añ habu
it: ⁊ poſtea tulit.

Idem. lex.v.

SI quis liber
homo ha/
buerit ſeruū: vel
ancillam: aldiuz:
vel aldiam coniu
gatos: ⁊ inſtigan
te inimico huma
ni generis: cū ip/
ſa ancilla que ſer
uum eius in ma/
rituz habuit: aut
cum aldia que cū
aldione eius co/
pulata eſt adulte
rium perpetraue
rit: ita ſtatuimus
vt perdat[c] ipſuz
ſeruuz: aut aldio
nem cuius vxorē
adulterauerit: ⁊
ipſam mulierez:
⁊ ſimul vadant li
beri: ⁊ abſoluti
ſulſreales tanq̄ ſi
thingati fuiſſent
vbi voluerint. qꝛ
non eſt placitum
deo: vt aliquis ho
mo cū vxore alie
na debeat forni/
cari: tamē de ipſa
libertate: ita dici/
m⁹: qꝛ nō ✠ p oſ
ſunt ſic ſine vera
abſolutione libe/
ri eē iuſſi: ſicut edi
ctum cōtinet: aut
ꝑthinx: aut circa
altare: ſicut nos
īſtituimus: ideoq̃
veniāt ad pala. i
um ad nos: ⁊ qui
ꝓ tempore prin/
ceps iſtius terre
fuerit ipſe eos ab
ſoluat: ⁊ faciat eis
preceptum ſuuz:

maritus adulterū ⁊ adulteraz ſimul accuſare vt. ff. eo. l. viz paſſaz. §. duos. ⁊. C. e. l. reos.
a ¶ De libero. ſ. q̄liter liber aut ſuus tulit ī cō iugio vxorez ſerui alieni mō qn̄ liber vult. pro re ſui ſui.
b ☞ Nec libertatē. Vi q̄ de h̄ nulla erat dubitatio: qa filij ſequuntur mr̄is cōditionez ꝑmiſſuā. Sꝫ ideo dixit: qa pater nō pt eis relinquere libertatē nec aliqd de bonis ſuis: ⁊ r̄d ditur rō: qꝛ in dubiū venit ipa cauſa ⁊c. q̄ ratio videt ꝯgrua: qꝛ non ꝯtingit h̄ pp dubietatem: ſed quia nati ſunt de illicito coitu quibus pater nullū beneficium facere poſſet: nec alendus ē talis filius a patre. auctē. ex cōplexu. C. de ince. nup.
c ☞ Sigs. vt pdat. Hoc libertatis fauoī/ ⁊ odio adulterantis: ꝙ filijs āt nihil dixit: ſꝫ poſſumus dicere q̄ ⁊ filij liberi ſūt: vt. ſ. de homi. lib. ho. l. ſigs lon. la. ij. vbi ſi dominus pcuſſerit ſeruum ſuū aut aldiones q̄s ordine ſu diſciario cōuenire

✠ Qꝛ nō eſt vide bo. tex. in. §. ⁊ cuz omne fornicationis. xx. ni mis eſt irreprehēſibilis. de cōcubinarijs in prag. ſanct.

debuit/ammittit ipſum ⁊ filios/ eſt hic ſit maius delictū adulte/ riū cōmittere cū vxore aliū ſui vel ſerui/ꝙ̄ eos ꝑcutere. Sed ꝯ de.d.l. ſiqs long. vbi nec de liber tate pr̄is aut mr̄is aliqd dicit/imo e filii liberi nō ſunt. ſol. de libertate vxoris ⁊ viri ibi/nō ſunt q̄ſtiū: ſꝫ de filijs illicitis vtꝝ pꝫ illicit. poſſit eis aliqd relinq̄re/ vel eis ſuccedere: qḋ negat: filij aūt iō liberi nō ſunt/ q: ī dubio venit ipſa cā ⁊c. ,er erāt de ꝯ illicito ꝯſ̄ſ̄ gio nat/ vt hic/liberi ſūt qꝛ nati fuerunt añ cōmiſſuꝫ adulteri/ um

vt li.ma. ⁊ auic. in vltimis ver/ bis. col. vii. ibi aut amicabili cō uētione: ſed illa vba nō referrū/ tur ad adulteriū: ſed ad alios caſus/vt ibi.

⁊ ſint poſtea certiſſimi vere liberi ⁊ abſoluti.

Idem. lex. vi.

Siquis[a] dixerit coniugi malam licentiam dando: vade ⁊ concumbe cuꝫ tali homine: aut ſi dixit alicui homini: veni ⁊ fac cuꝫ muliere mea carnis cōmixtionem: ⁊ tale male factum fuerit: ⁊ cauſa ꝓbata fuerit: ꝙ per ipſum maritum factum ſit ✝ ita ſtatuimus vt illa mulier que hoc malum fecerit: ⁊ conſenſerit: moriatur ſm anterius edictum[b]: qꝛ nec talem cauſam facere nec celare debuit: qꝛ ſi vir eius cum ancilla ſua: aut cuꝫ altera muliere adulterium feciſſet: mulier ipſa ad palatium: aut ad iudicem habuit proclamare: ideo hoc tacere nequaquaꝫ debuit: quando ei primum fuerat dictum: propterea (vt diximus:) moriatur: ſm anterius edicti paginam: ille autem vir eius qui ei tā malam licentiaꝫ dedit: aut alteri homini dixerit: aut auctoritatem tribuit in mulierem ſuam ad tale malum perpe/

✝ Facit.l. j.C.de adul terijs.

b Anterius edictū vt.ſ̄.e.l.a j.⁊ ſe. qa poſſit eaꝫ accuſare: R̄n̄ ē ſi crimen adulterij iu.ro. publicū ſit: vt .ff. de pub. ciu. l.j.tñ certe ſunt ꝑſone que accuſare pñt.l. ꝙ uis. C.e. maritus ſ.ſi nō cōſenſit.itē pr̄ mulieris qui ⁊ eā occidere pōt. l. ſi mari tus.j.⁊.l. nec ī ea. §.j.ff.e.q̄ nō ſuꝑſti te accuſabit eā frīs videat abſurdū ꝙ is accuſet ad morteꝫ/ ad quē bona ſua ſunt ꝑuētura/ cū ⁊ legitimus ſucceſſor nō ad/ mittat̄ ad ſucceſſionē eius quē capitalr̄ accuſauit.l.qui cū ma ior.j.rñ.ff.de bo.lib.

a Siqs. Sciēduꝫ ꝙ crimen adulterij eſt odioſuꝫ: qꝛ de eo trāſigere/vel paciſci nō licet.l.trāſigere.C.de trāſac. ſe/ cus in reliqs criminibus: hō die tñ vr̄ bñ poſſe trāſigi: vt in auc.

trandum: com//
ponat ad paren/
tes ipſius mulie/
ris ſue: tanquaȝ
ſi in ſcandalum
ipſa mulier occi/
ſa fuiſſet[a]: quia
ipſa ex peccatis
in ſcandalum cõ
currere viſa eſt:
quando ad ma/
lum perpetran/
dum acceſſit: quia
in maius ſcan/
dalum currere
non potuit: quã/
do ſe ad mortem
traxit: ideo (vt
ſupra diximus)
componat vir ei/
us ſicut ſupra ſta
tuimus: ⁊ res eiuſ
dem mulieris: ſi
filios habuerit:
ipſi ſuccedant: ⁊
ſi filios nõ habue
rit revertãtur ad
parentes ipſius
mulieris: eo ꝙ cre
dimus ꝙ tale ma
lum ideo queſiuit
miſer homo face
re vt ipſam mu/
lierem perdat: ⁊
res eius habeat:

ille autem homo
qui cum ipſa mu
liere aliena adul
terium commiſe/
rit: quamq̃ȝ cum
viri eius conſilio
feciſſet: tradatur
in manus paren
tum ipſius mulie
ris: ⁊ non in ma
nus ipſius viri:
qui tale malum
conſenſit: aut cõ/
ſilium illicituȝ tri
buit. idem de cau
ſa iſta quam ſu/
pra premiſi ſi cõ/
ſilium ⁊ licentia
data fuerit ad
mulierem: ⁊ ipſa
non conſenſerit:
⁊ manifeſtauerit
ipſam cauſam: ⁊
ipſa mala opera
non fuerint facta
tunc ipſe vir eius
qui ei talem licen
tiam ⁊ conſilium
dederit compo//
nat: ſicut in ante/
riori edicto affixi
mus: quomodo
qui alij malum
conſilium dede/
rit. i. ſol. l.[b] quia

[a] ¶ Occiſa fuiſſet. Hoc ẽ. v. mulieris qđ eq̃le ẽ v. fris: vt ã. đ iniu. mul. que cõpõ đfertur ad parẽtes mulieris/ nõ ad filios/ q nõ auferũt cõpõneȝ pris/ ſed ſucceſſio defertur ad fi/lios: vt no. ẽ. de homic. liberorum dominũ. l. ſi maritus. ſed quare nõ compo/nit mille ducẽtos ſolidos: vt. d. l. ſi maritus cum maritus dõ/do licentiaȝ vxo/ri auctor fuit mortis? Re/ſpondeo qꝛ culpa deprehenditur in muliere: priuatur ergo marĩtus ei/us ſucceſſione/ qꝛ ſi extra culpaȝ eſſet/ preferetur fi/lijs/ ſm leges re/gis/ cum ſcriptum ſit/ ille ei ſuccedat q̃ pmundiuȝ ſuũ fecit.

[b] ¶ Sol. l. imo cõpa ni dzi ſo. xl. ã. đ il/licitis cõ ſi. l. j. ſol. hic plus fuit q̃nu dũ ꝯſiliũ dare ex/traneis: q̃ rõ aſſi/gnaſ hic: ꝛ ȝ qꝛ preſtaſ compoſitio/ de morte mulieris cum ſuo viro de/bet aſcribere/ qꝛ cõſenſit: ⁊ vt. ẽ. ti. j. l. ſi. rñ: qꝛ ibi de libera volũtate mulie/ris ꝯſenſit/ hic enĩ

fuit oīno libera volūtas/ſed im pium mariti cū ea q eſt vxoris dn̄s. Item cur parētes nō repu tāt ſibi aliq̄ partem compōnis mulieris? q̄ certe debēt ſibi re/ putare vt ſ. de ho. li be. ho. l. ſtez annū ciatū. vbi non tota cōpō p̄ſtatur ꝑ eo q ſta/ bat ſub to leno/ ſed partē ſibi cōputant hi ad q̄s cōpoſitio deferē? Rn̄. ibi/q libet fuit in culpa/ ⁊ nullus eoꝝ au ctor fuit culpe: hic mulier fu it in cul/ pa/⁊ ma ritus au/ ctor cul/ pe.

ptori/q: p̄ciū pdit/cū poſſit iterū ſcelus cōmittere/ēt eo ignoran te? Rn̄. nō p hoc tm̄ pdit preciū emptor: ſ3 q: eos ꝯuincit hr̄e/ēt ſcelere ꝯuictos/⁊ culpa ſeu ne/ gligentia ſua, dn̄iuz ammittit ⁊ p̄ciū nō recupat/ dū ſcelus patit: ſed qn̄o ma/ rit⁹ vēdit eos ꝑ ſer uis/ cum apud eus ſint libe/ ri? Rn̄. cre ditor nō eſt dn̄s rei ſibi pigra te/⁊ tn̄ eā vendit ex pacto/vel ex lege do miniū trā ſfert. l. nō eſt nouū. ff. de acq. re. do. l. 3 ex ꝯſuetudi ne qn̄q ꝯtrū ꝯtin gat: q: qn̄

adhuc maior ma litia eſt quādo ho mo ad mulierem ✠ ſuam illicitum conſilium tribuit q̄3 ſi ad aliuz libe rum hoiem ma/ lum conſiliuz de/ diſſet.

Impe. Carolus. lex. vij.

SI quis liber homo vxo rem alienaz adul terauit: ⁊ ſm le/ ges in manus ei/ us traditi fuerit: ⁊ poſtea coniun/ cti fuerint a pu/ blicis partibus re cipiantur: ⁊ qui ipſos compara/ tos habuerint: precium ſuuz p/ dant.

Imperator Lo/ tharius. lex. viij.

SI adulter[a] cum adul/ tera comprehen/ ſus fuerit: ⁊ ſm edictum legis lō/ gobardoꝝ ma rito adultere am bo ad vindictaz traditi fuerint: ſi eos quiſpiaz eme nerit eoſq ꝯiun/ ctos in eodez ſce/ lere habere reper tus fuerit: ipſos fiſcus acquirat.

a ¶ Si a/ dulter. Scd̄m edictū. ſ. iſtud: nā adultera dz tradi in manus ma riti quā pōt occidere/medū ſi de adulterio ꝯuincat/ſed ēt ꝑ tur pi ꝯuerſatione/vel ad diſciplinā/ vel ad vindictā/vel ad venditio nē: vt. ſ. §. qs ſe de. dz. l. ſiqs am modo. S3 nūqd maritus poſſit eos ꝑ ſuis vēdere/an alio mō/ vt liberi remaneāt? Rn̄. pōt vti/ q̄ ꝑ ſeruis vendere: vt hic in ſi. ⁊ alibi dī/q eos cōparatos hz/ ꝑ lū pdat: ſ3 vi iniuriā fieri em/ q̄ vēdit adulterā p modico pre cio. Eſt ſciēdū q̄ ſolēnis forma accuſandi adulteꝝ in regno nō ſit: ſed ita pōt ꝯcipi libellus ac/ cuſatorius/anno. M. ccvij. mē ſe aug. die. v. adminiſtratore pu bl. exn̄te talibailo/ Ego Jo. caro tus accuſo. N. vxorē meā ō adul terio apud Tedā caſtellanū Co ti in domo Guilielmi de lupo pa tris ſui/mēſe Janu. adminiſtra toř publico exn̄te Roffredo Ro berti calino/⁊ ſubſcribo i hoc ac

✠ Sic cru delis ⁊ ini qu⁹ eſt q ca ſtā dimittit vxorē: ſic fatu⁹ ⁊ ſu pin⁹ eſt q meretricē retiet vxo rē: ꝑ ionus turpitudi/ nis ē q ce lat crimen vxoris. c. ſic. xxxij. q j. ⁊ Juue. ⁊ vigilāti ſter tere naſo/ ac doctus ſpectare lo cum.

cuſationis libello: ⁊ ꝯfiteor me pſeuera tuꝫ vſqꝫ ad ſniaꝫ. itaqꝫ ſi ciuitas hꝫ ꝯſules/pon anſ eoꝝ noia: ſinaūt nomé adminiſtratoris/⁊ mēſis cōmiſſi adulterij: qδ ꝓcedit in iudicio ſeculari/ ſecus in ecclīaſtico: ⁊ qñ marit° vxoré accuſat ꝓcedit ſolénitas: nō eꝫ: vt. C. e. l. j. ꝓtēdūt enim ad iparia marit° et vxor i accuſatione hac: ⁊ in multis caſib°/ vt ſi vxor iſra annū iu. ro. nubat efficiť iſamis: vt ff. δ his q no. i ſa. l. liberoꝝ. §. i. marit° añt vxoré lugere nō cogiť: vt. j. ti. j. vñ mor tua vxoř qñcūqꝫ ſi ne metu iſamie aliā accipit: ⁊ oꝫ marit° vxoré de adulterio accuſans caſtitaté obſuare ⁊ adulterū nō eſſe/ aľs repellit: qꝛ pniquū vi eſſe vt pudicitiaꝫ vir ab vxore exigat/quā ipſe nō exibet l. ſi vxor. §. iudex. ff. e. qδ et ꝓcedit iure cañ. c. ſignaſti. ⁊. c. ſe. extra de diuor. Jté ſi lenocinio mariti vxor adulteriuꝫ cōmiſerit. l. viro. ff. ſol. ma. qδ veꝝ/ſi anteqꝫ accuſeť lenociniū obijciť: alioqñ ceſſat talis excep. l. ij. §. lenocinij. ff. eo.

¶ De eo [a] q mulierem vel ſeruuꝫ in ſacramentum miſerit: vel liberum puerum clericauerit: vel puellam velauerit.

Titulus. xxxiij.

Rex Liudpꝛandus. lex. pꝛima.

Siquis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui ī ſacramentum miſerit: aut manum in caldariā ✠ mittere fecerit: componet domino eius ſoli. xx.

Idem. lex. ij.

Siquis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui clericauerit: componat domino eius ꝓ illicita pꝛeſumptione ſolidos viginti: ⁊ ipſe ſeruus reuertatur ad pꝛopꝛium dominum ⁊ dominus habeat eum ſicut voluerit.

Idem. lex. iij.

Siquis mulierem: aut puellam: aut religioſam [b] feminā que in alterius mundio eſt in ſacramētum [c] mittere pꝛeſumpſerit componat mundualdo eius ſolidos. l. ⁊ in pala-

a ¶ De eo q. ſ. qli. puni. fornicatores ⁊ adulteri: nūc de eo q mu. in ſac. ⁊c.

b ¶ Siqs. religioſā. ſ. poꝛtātes religioſaſ veſtē/⁊ in loco religioſo reſnétē vt. j. de ſcimo. l. ſiq̄ mulier. nā de ſiis reli- gioſa monacā non facit/ſꝫ ingreſſ. monaſterij: ⁊ auc. igreſſi. C. δ epiſco. ⁊ clericis.

c ¶ In ſacrā. ſ. coꝛpale nō ſbotenus exactū/cū ſit magna dīa: vt. l. ſi alteri°. C. ſi mi. ſe ma. di. aľs huic. l. loc° nō eſt/cū iter hoies nři tpis piuꝫ dicimus q ſacrꝫ coꝛpaľr ꝓſtitū nō attēdit: verbotenus aūt nō attēdiť: ꝓterea/ſiqs extra iudiciū de

✠ Caldaria aq̄ feruētis iudiciū di: de q̄ ſ. de homi. l. ſiqs ex leui. ⁊. l. δ homicidijs.

cerer ȝ mulierē/ego te ſuſpectā habeo/qꝛ mihi furripuiſti tunicā/vel aliā reȝ/⁊ ipſa ſpōte fiduciā faciat in manu potētis/⁊ ſacrm̄ offert/vel petitoꝛ exigit/puto hūc nō teneri/qꝛ ī honeſtū ꝯtinet ſn ſacro: ⁊ mulier ad cōmodū iurat/dū ſe a ſuſpitiōe liberat: ⁊ qꝛ ī iudicio ꝯuēta cogeret iurare p iu dicē: ergo de ſacro obligatorio ītelligēdū eſt/ qđ ſiñ auctoritate mūdualdi facere nō liceat.

a In palatio.ꝯ.j. depoſi.l.j/ ſol.hic/vna tm̄ eſt cōpoſitio/⁊ p ſđe eſt/ac ſi diceret/cōponat ſol. c.med. regi/⁊ med.mūdualdo.

b Siqs puer.ſ.ipuberē hñtē viij.vel.x.annos: ſed q̄re tenet tōſoꝛ/cū volēti ⁊ ſciēti nō fiat iniuria? R̄n.qꝛ dolo eū induxit.

c Legem ſuā.quā nō hēmus. erat qđē lex/qꝛ tales tōſores puniebant/⁊ velatores puellaꝝ: imꝑatoꝛ iſte voluit vſqꝫ ad triplū augere penā ꝯſtitutā p.l.illam.

d Sue ptātis.i.ſi etatis pfecte erāt/ſiue qꝛ iā deſierūt eſſe ſub tutella/nō dico ꝙ maleficiū factū eſſet in pfecta etate/ſed clericauerit clericū in pueritia/⁊ cōuētus fuit ab illo poſt maiorem etateȝ/nō pſtāda eſt ei cōpoſitio.

tio [a] ſiſr ⁊ quinquaginta.

Imperatoꝛ Ludouicus. lex.iiij.

SIqs puer[b] inuitis parētibus totonderit: aut puellā velauerit legeȝ ſuā[c] in triplo compo. ipſi puero vel puelle ſi iam ſue ptātis[d] ſit: aut illis in cuius ptāte[e] ſit: illi vo ptātem habeāt capitis ſui vt in tali habitu pmaneant q̄lis eis placuerit.

Si actoꝛ regis res regias per fraudem alienauerit.

Titulus. xxxiiij.

Rex Liudprandus. Lex prima.

SIqs gaſtaldius: aut actoꝛ[f] regiā curtē regiā[g] hñs ad gubernādū: ⁊ ex ipſa curte alicui ſine iuſſione regis caſā tributariā[h] terrā: ſiluā: vites: vel pratuȝ auſus

e In cuius ptāte. Non ꝙ lōgobardꝰ habeat filios ī ptāte/ſꝫ. poteſtas accipit hic ꝓ tutela/ q ;eſt ius ⁊ ptās in ca. li. ⁊c. vt inſti. de tutel. in prin.

f Sigs gaſtaldius / aut actoꝛ.i.ꝓcuratoꝛ/ſeu negociorū geſtoꝛ q mīnus iuris hꝫ ꝙ procuratoꝛ/ qui mandato dñi negocia adminiſtrat: vt inſti. de his per quos age. poſſ.§.procurator. ⁊ ſi ponamus gaſtaldiū ⁊ actorē ꝓcuratores fuiſſe/ēt ſimplices ꝓcuratores/intelligēdū eſſet nō hñtes liberā adminiſtrationeȝ/niſi ſit ſpecialr ei ꝯceſſa: vt.ff.de pecu.l.quam.§.alia.

g Curtem regiā.i. nō ſpecialem locū/ſed vniuerſitatem rerum immobilium in aliqua ciuitate/.vel caſtro.

h Tributariam. Ideo qꝛ ſic cōſueuit eſſe: ſed idem ſi non tributaria/ſed ꝓp̄rietas regis ſit.

fuerit donare [a]: aut ſi amplius q̃ʒ iuſſio regis [b] fuerit dare p̄ſumpſerit: vel ſi q̄rere neglexerit qd̄ p frau deʒ ablatū eſt: oē qcq̄d ꝯtra [c] iuſſionem regiam facere auſus fuerit: in duplum octogild [d] componat: ſicut qui rem regiā furatus [e] fuerit: ⁊ ſi ipſe mortuus fuerit antequam fraus ipſa appareat: heredes [f] ✠ eius componant ſicut ſupra legit̄: nam ſi per auctoreʒ fraus facta fuerit: ⁊ antequam ad noſtram peruenerit notitiā fraus ipſa p gaſtaldiū inuēta fuerit hēat ipſe gaſtaldius de cōpone quā auctor cōponere dʒ partem tertiaʒ: ⁊ due ſint ī curte regia: ⁊ ſi prius p qualē cūqʒ hoīeʒ ad noſtraʒ puenerit notitiaʒ q̃ʒ p gaſtaldiū inuēta fuerit tūc cōpoſitio ipſa in integꝝ nobis ⁊ curti nr̄e pueniat ꝙ ſi iudex ſ; aut actor regis: vel heredes eoꝝ pulſati a nobis fuerint: ꝙ neglectū fecisſent ad querēduʒ res noſtras: ⁊ ipſi

a ¶Donare. Ob non licet procuratori etiam habenti liberaʒ adminiſtrationem.

b ¶Juſſio regis. Idem ſi donet nulla iuſſione interueniēte / vel eam excedat: diligēter enī fines mādati ſunt cuſtodiēdi: vt.ff. mā.l.diligenter.

c ¶Contra. Siue mādatuʒ excesſit / ſiue nulla īteruenit iuſſio.

d ¶Octogild. Videtur ꝙ furtuʒ cōmittatur veru immobiliū / ſed nō eſt ita: eſt.n. abolita ſententia dicentiū / fundi locique furtuʒ fieri: vt inſti. de vſucap §. furtiue. dic vt in glo. ſequenti.

e ¶Furatus fuerit. Eſt ſimitudo penaꝝ / nō maleficioꝝ: q̄ (vt diximus) furtū in reb⁹ imobilibus nō cadit: ſʒ iudicio meo pōt cadere: nā ſiqs ſurripuerit inſtr̄a / vel cautiones continentes aliquod debitum / nō ſit extimatio carte / ſed eius quod continetur. l. qui tabulas. ff. de furtis.

f ¶Heredes. Videt̄ ꝙ heredes teneant̄ ex delictis defuncti ante litem ꝯteſtatā: qd̄ eſt cōtra iuris regulaʒ: ſed hoc contingit priuilegio regias: nam talis pena tranſit contra heredes / etiā lite non conteſtata: vt.ff. ad legeʒ iuliaʒ repetundarum.l.ij. quod intelligitur ante litem conteſtataʒ: nam lite conteſtata tenetur perpetuo. Item tenētur heredes ante litem ꝯteſtatam / ſiqd ad eos peruenerit. Siquis autem vellet dicere ꝙ heredes conuenie bantur hic extra contractū / habita ratione delicti in contractu commisſi / nihil valet / quia iſto caſu heredes non tenentur penaliter.

✠ No. heredeʒ teneri ex delicto defūcti lite ꝯte. vel nō ſi aliqd ad eū peruenit: vel ſpāle ē ī h̄ caſu / etiā ſi nihil ad eū peruenerit / p to. ex deli. defun. C. ⁊ i.c. ſi. de ſepul. ⁊ pa. de pur. ī trac. fin. ī vb. hīs ⁊ j. de debi. ⁊ gua.l. ſiqs a ꝯueniētia. ⁊ bal. ī ff. de re. di.

a ¶ Neſciiſſent. Hic no. hereditarium ſacr̄m non deferri a principali: nã ſicut pater vna/et eadem perſona eſt cũ filio. l. fi. C. de impu. et alijs ſub. ſic ĩdẽ faciunt ſacraméñ: ſecus ſure Ro. vt C. d reb. cre. l. generaliter vbi diſtat ſacr̄m hereditariũ a princi pali.

b ¶ Eſſe debemus. Iſta verba nõ ſũt ex ſacro/ ſed ex cõſequẽtia ſacri: qa ꝑbito ſacrométo ꝙ p̄r neſciſſet fra ndẽ iſtaʒ ec. Seqr̃ nos culpabiles nõ ee: ver rum iſto caſu non cõuenſebant he redes de fraude facta a pie nec p̄i ꝙ fraudem ipſe fecisſet/ ſed de fraude adhibita in procu ratiõe: qz neglex erit inquirere res regias: de quo poſſunt conueniri heredes de iure co. lʒ videtur contra in fi. huius. l.

c ¶ Volumus permanere. Loqr̃ de rebus ad regeʒ pertinentib⁹. q. d. nõ vitiamus que añceſſores nr̃i dederũt vt nec ea q̃ nos dedim⁹/ vel dederim⁹ Sed nõ/ qd rex p̄t dõare patrimonia priuati/ vel bona ad ſuatũ ꝑtinẽtia/ vtiqʒ ſm Bo. nã q a ꝑncipe accipit / ſecur⁹ ẽ: vt. C. de q̃dri. p̄ſc. l. bñ a ʒe none vbi oĩa ꝑnci pis eẽ intelligunt Alij dñt illã. l. loq de reb⁹ ꝑ uati p̄ri. ꝑncipis ñ d fiſcali/ b⁹/ cũ ꝑn ceps res ſbiecto ali. ñ poſ. Siquis.

¶ No. contra caſtaldos/ ſeu actores regis (q the ſauri/ et generales in Frãcia dici pñt) ꝙ malignando multa bona pñt auferre dño nr̄o et meo ſuꝑmo frãcoꝝ regi. ad h̄ alleg. hũc tex. c. vnicũ. de cont ent. inter do. et fide.

¶ No. contra p̄latos et adminiſtratores reipu. alienantes bona eccleſiarũ/ et reip. de quo in auc. de nõ alie. aut ꝑmu. reb. §. in nouel. vbi dixi. Itẽ. ꝙ oẽs ſubditi romano imperio iurare debent imperatori fidelitatem.

dixerint ꝙ fraudem neſciſſent[a]: et nullum neglectũ feciſſent: prebeat ſacramentũ in tali ordine: et dicant ꝙ fraudem ipſaʒ p̄r noſter nunꝗ̃ ſciuit: nec cõſenſit: nec neglectum poſuit ad perquirendum: nec nos culpabiles per legem eẽ debemus[b] et fini poſtea abſo luti. Hoc eniʒ capitulum ammodo ſtatuimus firmuʒ eſſe: nã quicquid antea factũ eſt in noſtro arbitrio reſeruemus: et hoc ꝑinde ſtatuere ꝑuidimus: pro eo ꝙ multas fraudes a gaſtaldijs ✠ vel auctoribus noſtris factas inuenimus: vnde iaʒ multas fatigationes habuimus: nam ꝙ a noſtris deceſſoribus cuicunque datum eſt ſtabili ordine volumus[c] permanere: ſicut et illud quod nos dedimus: aut dehinc dederimus.

Imperator Lotharius: al's Carolus. lex. ij.

Siquis prepoſitus: aut miniſterialis ✠ aliquas res eccleſie quas preuidere deb3 aliquo inſcriptionis titulo cuiqʒ cõceſſerit ꝙ ad dãnum ipſius eccleſie pertineat pro ſacrilegio cõputetur. Similiter: et de rebus q̃ ad rem publicaʒ ꝑtinent: ſi comes: aut miniſterialis. R. P. cuiqʒ conceſſerit pro infidelitate computet.

a ¶ Si qui s.alicui.ſ.potenti/cuʒ proprietas/& poſſe.erat regia.
b ¶ Cum lege ſua.i.in octogild: vt.ſ.proxi.no.non lʒ ergo publico adminiſtratori donare / nec potē ti reddere ſine mādatore/ gis.
c ¶ Ingenium.i.doloſe: qa ſcit rē ad ſe nō pertinē: ſuadet tamē adminiſtratori publico per falſa inſtrumēta: vel alio mō vt credat ad ſe nō pertinere.
d ¶ Irritū facit. Si quidē ſacramētū cōtinet fidelitates non debet cōtra id facere: & qd̄ tutum eſt dn̄o/non debet ordinare/vt ei faciat nō tutuʒ: & qd̄ poſſibile eſt/non faciat impoſſibile/ nec dʒ aliquid inhoneſtum contra dn̄m ordinare/ forte de vxore/ or filia/& ſi. Preterea ſm conſuetudinem regni in.c.quo hoies iurando manū imponunt continetur/vt terrā quam tenet dn̄s adiuuet eādē defendere contra volentes tollere: erit ergo infidelis ſiquis doloſe terras domini vellet nomine ſuo acquirere.
e ¶ De his &c. Diximus.ſ.q doloſe acquirit ab adminiſtratore publico ſacramentum fidelitatis irritū facit/ & ſm voluntateʒ regia iudicādus ē: & ſepe diximus q plures pro delictis iudicant ad mortem/ nunc ſpecialeʒ ri. ponit de his q ad mor. &c.
f ¶ De illis.culpā. Que hic ponit p crimine quod dolo cōmittitur.
g ¶ Cōceſſa. Utrū; concedit a iuſtitiario q ſm regni conſuetudinem in criminalibus caſibus curiaʒ regūt/ an a rege? Reſpon. iure Ro.cōdemnatis a ſolo principe vita conceditur/& in integrum reſtitutio: vt.ff.de pe.l.diui.in fine. & infamiam princeps reſtituere debet: vt.ff.de poſt.l.j. Idē iure Longo.inuenitur.
h ¶ Terminetur. Quia nec ipſi potuerunt alios conuenire de preteritis delictis/nec alii eos

Imperator Ludouicus. lex.iij.

Si quis proprium noſtrum quod inueſtitura genitoris noſtri fuerit alicui [a] quirenti reddiderit: ſine noſtra iuſſione aliud tm̄ nobis de ſuo proprio cū lege ſua [b] compo. & qcūqʒ ſe ſciēte illud per malum ingeniū [c] acquirere tētauerit pro infideli teneatur: qꝛ ſacramentum fidelitatis qd̄ nobis promiſit irritum [d] fecit: & ideo ſm noſtram voluntatē: & poteſtatem iudicandus eſt.

¶ De his [e] qui ad mortē fuerint iudicati. Ti.xxxv

Imperator Carolus. Lex.i.

De illis hominibus q propter eorū culpam [f] ad mortem fuerint iudicati: & poſtea vita eis conceſſa [g] fuerit ſi ipſi iuſtitiaʒ ab aliis: aut alii ab eis querere voluerint equale iudicium inter eos terminetur [h]. Pri-

mum enim omnium de illis cauſis pro quibus iudicati fuerint ad mortem nullā poſtea repetitionem facere poſſint: quia omnes res ſue ſcd̄m iudiciū francorū in publico ſunt reuocate.[a] Et aliquid poſtquā eis vita conceſſa eſt: cum iuſtitia acquirere potuerint: in ſua libertate teneant ⁊ defendāt:[b] ſed in teſtimonio non ſuſcipiātur: nec inter ſcabinos ✠ ad legem iudicandam[c] locū teneāt ⁊ defendāt. Et ſi ſacramentum eis aliquod iudicatum fuerit ꝙ iurare debeant ſi aliquis ipſum ſacramentū falſum dicere voluerit cum armis contendant.

Idem. lex.ij.

Si alicui homini poſt iudicium ſcabinorū fuerit vita conceſſa: ⁊ ipſe poſtmodum aliquod malum[d] perpetrauerit: ⁊ iuſtitiam reddere noluerit dicendo ꝙ mortuus ſit: ⁊ ideo iuſtitiā reddere non debeat: ſtatutum

qꝛ condemnati ad mortes pro crimine maie. habebunt fiſcum ſucceſſorem ad quem trāſit hereditas cum cōmodo ⁊ onere: aut quandoqꝫ tranſit ad proximos: vt ſ. de parrici. Sed hoc caſu dicūt quidam/ vbicunqꝫ aliquis pro crie condemnat/ bona infiſcātur: niſi.l.aliud dicat: vt.ſ. de malefi.l. ſi qs fra/meras.⁊ l.ſi qs foris in exercitu/ in qbus nihil de bonis dicit. Alij ꝯtra niſi exp̄ſſe lex dicat de infiſcatiōe: vt.ſ. de malefi.l. j.ij.⁊.iij. ⁊.ſ. de exerci. ſi quis contumax. Jure autem Ro. veteri/ ſiue condemnetur ad mortem/ ſiue maximam capitis diminutionē patiatur/ ſiue deportetur ſemper bona infiſcantur: vt. C. de bo. dam.l.ij. ⁊ j.reſpon. ⁊.C. de ſen.paſ.l.cum patrem. Sed per nouam cōſti. ad parentes deferuntur: vt. C. de bon.preſcri.auc.bona dam natorū. Sed in crimine maie. veteres.ll. ſeruātur: ⁊ ſic ꝯcor. proxime ſententie/ vt bona infiſcentur: niſi.l.aliud dicat.

a ¶ Sunt reuocate. ſm primam opinionē quam no. ſ. in glo. prima ⁊ hic autem diſtinguimus/ vt ſi ſit aliquis ruſticus/ militis/ vel vaſſallus comitis ⁊ de crimine maieſta. condemnatus/ perſona condemnati ad regem pertinet: bona autē ad militē vel comitem: ⁊ peculium filijfa. dānati ad patrem. lege ſi filius. C. de bo.pre.

b ¶ Defendāt. Quia liberi ſunt/ poſſunt ergo acquirere.

c ¶ Judicandam. Quia infames ſunt/ ⁊ concord. iuri Roma. vt ff. ad legem iul. de vi priua.l.j. ⁊.C. de gene.aboli.l.fina.

d ¶ Malum. Scilicet tale/ vt ſit iudicandus ad mortem: quod ſi modicum eſſet/ non debere iudicium ſubſtinere in mortem.

✠ No. ſcabinos ſeu ꝯſules habere more francorum iuriſdictionē. de quo dixi l.§.ij. de iuriſdi. om.iudic. ⁊ in q̄dam q. de cuſtodia clauiū caſtrorū/ ⁊ ciuitatum ⁊c. p me diſputata.

a ¶Requirendi. Ergo liberi remanent: ⁊ poſſunt iuſtitias ſuas in iudicio proſequi. Sciendum tamen eſt: ꝙ ſi cui fuerit conceſſa, non propterea conceduntur bona, ⁊ dignitates quas habuit, niſi hoc exprimatur. l. tutor. C. de ſenté. paſ. niſi reſtituatur: quia reſtitutio dignitates ⁊ bona cõcedit. l. fi. C. de ſen. paſ. facto: hodie par eſt cõdõ omniũ priuatorum. l. fi. ſ. de homi.

d ¶De alijs. Iniuriam patet ꝙ l. j. ſ. de iniu. mulie. indiſtincte loquitur tam de liberto ꝙ̃ de ſeruo: ⁊ in multis locis no. ꝙ vbi liber preſtat penã ſeruꝰ tenetur in medi. vt ſupra de ſcandalis ⁊ compoſitioni. l. ſiquis liber homo. ⁊ ſequenti, cum ſimilibus. tamẽ in cõpoſitione dcccc. ſoli. talis diſtinctio nõ reperit, nec in pena furti. Sed qñ dominus ꝓ ſeruo cõpo. medi. octogild, minior pena modo irrogaſ per legem ſi ſeruus talem infra cod.

eſt: vt ſuperius in iudicium ſuſtineat quod antea ſuſtinere debuit. Et ſi aliquis aduerſus eum aliquod malum fecerit ſcd̀m equitatis ✠ ordinem licentiã habeat ſuam iuſtitiam requirendi [a] de cauſis perpetratis poſtq̃ʒ ad morteʒ iudicatus eſt: de preteritis vero maneat: ſicut ſupra dictum eſt.

¶De culpis ſeruorũ.[b] Ti. xxxix.

Rex Rothar. Lex Prima.

Si ſeruus[c] regis mortem fecerit: ita decernimus: vt cõpo. ipſam perſonam ſicut appreciata fuerit: ⁊ ſeruus ille ſuper ſeipſam ipſius mortui appendatur: vt in eo vindicta detur: ⁊ ſit cauſa finita.

Idem. lex. ij.

De alijs[d] vero cauſis: vnde liberi: ⁊ ſerui aliorum hominum. dcccc. ſoli. fuerint culpabiles: id eſt de muliere libera ſi ei ante viam ſteterit: aut iniuriam fecerit: ſeu de gregibus equaruʒ: aut porcorum pignoratis: aut aliquibus ſimilibus cauſis: vnde profati ſumus nongenti ſoli. queruntur: de quibus in hoc edicto conſtituimus ſi ſeruus regis fuerit anime ſue incurrat periculuʒ: ⁊. dcccc. ſol. nõ requirantur ad curtem regis.

b ¶De culpis ſuorum. in multis ti. dictum eſt de culpa, ⁊ qua pena teneãtur, nũc ſpecialem tit. ponit de culp. ſeruo.

c ¶Si ſeruus. Tpe huius .l. priuilegium erat regis ne vltra pſonam ſerui teneretur de homicidio abſconſe

✠ No. equitatem equalitatem in iudicijs eſſe ſeruandam de equalitate. l. fi. C. de fruc. in lites exp. de equitate eſt bonus text. ff. l. j. ibi ius eſt ars boni ⁊ equi. ⁊c. ff. de iu. ſti. ⁊ iur.

Idem. lex.iij.

Si ſeruus regis furtū fecerit: reddat in octo gild: & nō ſit fingangi.

Idem. lex.iiij.

Si ſeruus regis oberos aut vecorin: ſeu memorphin: ✠ aut quamlibet talem culpam: vel minorem fecerit: ita componat ſicut de ſeruis aliorum exercitaliū decretum eſt.

Rex Grimoaldus. lex.v.

Si ſeruus talem culpā fecerit vii. dcccc. ſolidos q in hoc edicto ſcripti ſūt iudicantur: vt dominus pro ſeruo debeat componere[a]: hoc amputare iuſſimus: vt ſi factum fuerit nihil aliud componat dominus: niſi tantūmodo perſonam ipſam tradat:[b] ad occidendum: & componat pro illicita cauſa quam ſeruus perpetrauerit ſolidos. lx.[c] amplius non requiratur: & ſi ipſe ſeruus fuga lapſus fuerit & nō poterit dominus eius eum inuenire: det pro ipſo ſeruo qui fugam petiit: aut ſe dilatauerit[d] ſolidos viginti: & prebeat ſacramentum dominus eius: q nō potuit eum inuenire: & ſi quandocunq; eum inuenire potuerit tradet eū: vt ſupra: ad moriendum: & dominus recipiat ſolidos. xx. quos p fuga ipſius dedit: nam lx. ſolidos componat pro culpa q ſeruus eius fecit: & ſi ſpolia de homine ſepulto ſeruus de ſepultura[e] tulerit: de quanto tulit do-

a Si ſeruus. Hec l. e ſuperior ſtatuit regē teneri / vt alij priuati p ſuis ſuis. facit l. digna vox. C. de legi.

b Si ſeruus. Debeat cōponere / vt ſtatuit rex Rothar. q ſolus Grimoal. pceſſit / vt apte oſtēdit / dū dicit / qui i hoc edicto ſcripti ſunt: ſ3 q2 lex dat futuris negocijs formā / exaudiri d3 ēt de pteritoribus / niſi lex pena minorē traderet p ſeruo. l. ſi. C. de iniur. muli. vbi dñs grauaē vltra noxe traditionē.

✠ No. v̄ba oberos / vecorin / & memorphin / eſſe v̄ba in furioſa p q bus tenet: vt. ſ. de eo q alij i via nāſte. l. iij.

c Tradatur. ſ. a dño / et cui traditus eſt / poterit p ſeruo retinere.

d Soli. lx. dñs ergo non liberaē de ſola traditione.

e De ſepultura e dñs ergo d3 tradere ſpolia / & preſtare ſol. xl. l. j. ſ. de ſepulchrio.

a ℭ Siqs aliū pulſauerit. p lit. cō te. vel ꝓclamādo ad regē/ aut cō pellendo p bonos hoies: vt. j. de his que ob cau. dā. l. j. ſi ḡ pulſa tus morā fecerit in adminiſtra tione iu ſtitie/ ſuꝰ mors eū nō libat: vt. ff. de nox. l. ele ctio. §. ſi is, qꝫ ſi ad iudi ciū venit ſet litē cū eo ꝯteſta ri non po tuiſſet a ctor. l. ſi eū. i ſi. ff. ſi qs cau. que locū hñt / vbi ſuꝰ mor te nāli eſt mortuꝰ. Sꝫ qd ſi qs eū cō pulſauerit viuēte ſuo q̄ ſi fu ga erat: ⁊ añq̄ ad dñm redi ret/ mor tuus eſt: nūqd dñs tenet? Rñ. vtiq̄/ qꝛ verū eſt/ ꝙ vi uēte ſuo cōpulſatus fuit: nec di ſtinguimꝰ/ vtrū apd dñz/ vel alibi moriat: ſi ſo in fuga ſuus erat qñ furtū fecit/ vel dānū dedit. no. ē. de fur. l. j. ⁊ intelligas/ ſiue cō pulſatꝰ ſit dñs/ ſiue eiꝰ ꝓcurator.

b ℭ Cōpellonē. ſm ꝯſuetudinē il lius regionis talis eſt huiꝰ ſmo nis interptatio/ qꝛ cōpellauit eū.

c ℭ Quñcūq̄. vt ꝯpactio ſit ꝑpetua.

d ℭ Nō potuerit. pp mortē nālē/ nō p fugā. Sꝫ qd ſi añ cōpellonē ſuus fuerit occiſus/ cū hēat dñs actionē. l. aq. nūqd tenebit actio nē cedere? vi ꝙ nō: qꝛ nō fuit cōpulſatꝰ viuēte ſuo: ⁊ lex iſta de nā li morte loqt: ſed qd ſi añ cōpellonē occiſus ſit ſuus/ pōt ne ꝯſeq p̄ ciū eius: ꝑ forte dōz vt dñs te neat: ſed nūqd ꝯuictꝰ ⁊ ꝯdē natꝰ q̄ſi viueret ſuꝰ poterit eū repetere/ quē ois rē iudicatā ſoluit? vi ꝙ nō. ar. ff. mā. l. ſi fideiuſſor j. §. in oibꝰ. aliud not. ē. de fur. l. j. vbi repetitio admittit ꝯ rē iud. ſꝫ ibi fuit data ſnia p fal ſas ꝓbatiōes. qd ſi dñs ſuū ve diderit añ cōpellonē? dñs tenet qꝛ iu. lō. nō ſunt ꝓdite actiones noxales: ⁊ qꝛ ſuus viuit/ ⁊ qꝛ p̄ ciū loco rei ſuccedit. l. ⁊ g pcio. ff. de vſuca. ⁊ qꝛ iure iſto regu la nō hꝫ locū / noxa caput ſeqt. an idē de aialibꝰ dōz/ ſi dñs als

minus eius reddat: ⁊ componat vt dictum eſt: ſolidos. lx. ⁊ perſona tradat ad occidendum: vt ſupra.

Rex Liudprandus. lex. vi.

Siqs alium pulſauerit[a] de ſeruo: aut aldio ſuo ꝙ furtuz: aut homicidiuz: aut aliquod malum feciſſet: ⁊ ſi viuente ipſo ſeruo: aut aldio euz pulſauerit: aut compellationez[b] fecerit: faciat ei iuſtitiam quandocunq̄ [c] pulſatus fuerit: nam ſi duz ipſe ſeruus aduixerit dñs pulſatus non fuerit: niſi poſt mortez ſerui: aut aldij ipſius queſierit: dominus eius non ei iuſtitiam faciat: decernimus vt nullam facundiam requiredi habeat: ſi viuēte ſeruo: aut aldio dominum eius non pulſauerit: qꝛ iniuſtum nobis apparet: vt poſtq̄ ſeruum: aut aldium ipſum inquirere non potuerit vt ei aliquam iuſtitiam faciat.

fuerit compellatus? Respõ. eadem diſtinctio poteſt habere locum: ⁊ hoc ſi conſtat ꝙ per alterius ſeruũ: vel animal ſit damnum datum: ceterum ſi dubitetur: dicvt ſ. ď pau. l. de quadrupedibus.

d ¶ Afferat. Quia quandoqꝫ dominus dando ſeruum / noxe liberatur: vt. ſ. de iniur. mulie. l. ſi. ⁊. ſ. de homicidijs liberorũ hominum. l. ſiquis ex leui.

Imperator Carolus. lex. vij.

NEmini liceat dimittere[a] ſeruum ſuum propter damnũ cuilibet illatum: ſed iuxta qualitatem damni dominus eius pro illo reſpondeat[b]: vel eum in compoſitionem[c]: aut ad penam petitoris afferat[d]. Si autem ſeruus pro perpetrato ſcelere fugerit: ita vt a domino penitus inueniri non poſſit cum ſacramento dominus eius excuſare ſtudeat ꝙ hoc non fuerit voluntatis: nec conſentiens fuiſſet ꝙ ſeruus eius tale factum commiſiſſet: ⁊ ſit abſolutus[e]: iubemus quoque: vt propter nullã diſtrictionem quã nos facere iubemus ꝑ quibuſlibet cauſis ſui nõ mittantur in diſtrictionẽ: ſed per miſſos noſtros: vel dominos eorum: aut illorum aduocatos ipi ſerui diſtringantur: vt ipſi ſicut lex iubet rõneꝫ pro ſeruis reddãt vtruꝫ culpabiles ſint: an non. Ipſi vero domini diſtringant ⁊ inquirant ſeruos ſuos ſicut ipſos amant.

a ¶ Nemini liceat dimittere. i. manumittere: naꝫ ſi mãumittit in fraudem cuius datũ eſt / tenebitur: qꝛ licꝫ noxa ď iure caput ſequtur / ⁊ noxal actio ſit directa: aliud ẽ iure lõ. vel dimittere. i. dolo deſinere poſſidere: naꝫ dolus ꝓ poſſeſſore habetur vt. ff. de pe. he. l. nec vllam. §. ſi.

b ¶ Reſpondeat. Quia quantũ ad emendationem damni dominus pro ſeruo tenetur / ſicuti ſi liber fuiſſet: nõ idẽ de pena.

c ¶ In compoſitionem. vt. ſ. de ho. li. ho. l. ſi ſeruus aut ancilla.

e ¶ Sit abſolutus. Cõtra ſupra eod. l. ſi ſuus talem. ⁊ ſupra de furtis. l. ſi ſeruus duꝫ in fuga. Sol. quidã dicunt ꝙ iſta corrigit illas imponẽtes penã etiã ſi ſeruus inueniri non poſſit. Alij dicunt ꝙ ibi dominus debet abſolui de eo pro quo iurauit: id eſt nõ teneatur tanquaꝫ ſi ipſe feciſſet: nã certũ eſt: ꝙ ſi ſeruus cum voluntate domini deliquerit / perinde eſſet / ac ſi ipſe feciſſet vt ſupra de homicidijs liberorum hominum. l. ſi ſeruus cuꝫ voluntate: cuꝫ igitur dominus iurat ꝙ de voluntate ſua factũ

hō ſit / te hoc abſol uitur / pō autem q̄ delicto ſer. ui / ɛ eius perſona. Sed vi / def huic ſolu. ob / ſtare: nā ſi ſeruus non au / fugerit / ſꝫ pſens ſit / ſi do / minus de volunta / te conue niat / pur gare co / gitur igno / rantiam ſuam: er go nō de bet abſol ui. Ideo dic ſit ab ſolutus / ſcilicet o / mnino: nā quan doqꝫ te / netur da re noxā / quādoqꝫ in compo ſitiōe ſer uum cō / putare / quādoqꝫ eo nō cō / putato apte pa / tet ꝙ ꝓ / pter fu / gam ſer / ui abſol /

De faidoſis: z armis infra patriam non portādis. Titu. xl.

Imperator Carolus. Lex prima.

Si quis pro faida ✠ precium recipere noluerit ad nos ſit trāſmiſſus: z nos eum dirigamus vbi damnum mi nime facere poſſit. Simili modo z qui ꝓ faida precium ſoluere noluerit: nec iuſtitiā inde facere: tunc ad nos ſit tranſmiſſus: z in tali loco eum mittere volumus: vt pro eo maius damnū inde non creſcat.

Idem. Lex. ij.

De armis intra patriaꝫ non portandis. i. ſcutis: z lanceis: z loricis. Si faidoſus quis fuerit diſcutiat. Et tunc is qui ex duobus contrariis fuerit: aut pacificatus ſi at: aut diſtringatur ad pacem etiā ſi noluerit. Et ſi aliter ſe pacificare noluerit addu cantur ad noſtrā preſentiam. Et ſi aliquis poſt pacificationem alterū occiderit compo. illum: z manum illam quam periurauit: perdat: z inſuper bannum dn̄icū perſoluat.

Imperator Lotharius. lex. iij.

De his q diſcordiis: z ꝯtentionibus ſtu dere ſolēt z in pa ce viuere noluerit z inde ꝯuicti fue rint ſimiliter volumus: vt per ſi deiuſſores ad noſtrum palaciū veniant: z ibi cū noſtris fidelibus cō ſideremus qd de talibus hoibus faciendum ſit.

Explicit liber primus legū Lōgobardorum.

uit euꝫ a delicto: vnde pri mo con / demna / bitur: nā cū iſta di ctio / aut / ſit aduer ſatiua / a / liud ſen / ſit vbi p̄ / ſens ſit ſeruus / aliud vbi perpetra to ſcelere fugit.

✠ No. pro faida. i. ini micitia pa cificandas vt. ſ. de ho mi. libe. ho mi. l. ſi quis aliqua ne ceſſitate.

Incipit Secundus Liber legum Longobardorum.

¶ De ſponſalibus. Ti. Primus

Rex Rothar. Lex Prima.

Siquis ſponſa/uerit puellam liberã: aut mulierem: & poſt ſpõſalia facta: & fabulam firmatã per duos annos ſponſus neglexerit eam tollere: & dilatauerit nuptias exeq poſt tranſactum bienniũ[a] poteſtaté habeat pater: aut frater: vel qui mundiuz eius in poteſtate habeat diſtringere fideiuſſorem[b] quatenus adimpleat metam illaz quaz in die ſponſaliorũ promiſit poſtea liceat eis ipſam dare marito alij libero tantũ. & meta q̃ exaucta fuerit ſit in ptãte puelle[c]: aut mulieris eo q ſpon/

a ¶ Siquis.biennium. Concor. iuri Ro.C.eod.l.ij. verum iure Longo.nõ diſtinguit vtrum ſit in eadez prouincia ſponſus/& ſponſa. Et procedit lex iſta ſi de tpe inter partes nihil cõuenit/ alioquin pacto ſtabitur: nihil enim &c. l.j.ff. de pac.&.l.ſi quis am modo.j. de deb.& gua. quo caſu bienium incipit currere poſt trãſactuz diem aſſignatum inter partes. Sed nunquid erit negligens denũciatione facta/ an poſt? Et an idẽ erit in ſpõſa ſi ipſa neglexerit? Reſpon. vtiq nec eſt opus aliqua denunciatione ſponſis facienda: vt.j.de deb. & gua.l.ſiquis alij homi.j. &.j.qualit.qs ſe defende.debet.l.ſiqs alij ex quacunq cã.vbi ſi litigator dilatauerit.j.annum venire a cã cadit: & ꝯcor.iuri Ro.ſi emphitheota nõ ſoluerit canoné per bieniuz a iure ſuo cadit.l.ij.C. de iure emphi. Idẽ ſi cõductor non ſoluerit; mercedẽ per biennium: vt.ff.loca.l.quo.§.inter. nec eſt opus denũciatione ſi dies ſtatutus ſit ab hoie: vt.C.de ꝯtra.ſti.l.magnam. Itẽ quid ſi vtraq pars neglexerit? compẽſatur negligentia cũ negligẽtia: vt ff.de compẽſa.l.ſi ambo.& ff.ſo.ma.l.viro.vñ vterque nubet impune cui voluerit. Quid ſi ſpõſus.j.bieniũ voluerit ſpõſam ducere/& ipſa neglexerit? nõ nocebit ſpõſo/ niſi ſpõſa morã purgauerit: et vtrique poſterior mora nocebit: vt ff.de peri.& cõmo.rei vẽ.l.illud.

b ¶ Fideiuſſoré. Eſt igitur in poteſtate creditoris velit ꝯuenire debitoré/vel fideiuſſorem: vt.j.de debi.& gua.plene not.ſecus iure Ro.auc.pñte.C.de fideiuſ.

c ¶ In poteſtate puelle. Nõ aũt patris/aut fratris: qꝛ ſpõſalia ſunt ꝯcta noie mulieris: que non poteſt viro remittere dictã metã: qꝛ donatio inter eos nõ valet: vt.j.de eo quod pa.ſi.le antepe.ibi/ne dicat aliqs q pro

ſus intra prefinitum tempus vxorem tollere neglexerit: aut voluntarie dilatauerit: excepta ineuitabili cauſa.

Idem. Lex.ij.

Si dixerit ſponſus de ſpōſa ſua poſtq̄[a] eā ſponſauerit ꝙ adulterata ſit: liceat eam parētibus purificare[b]: cum xij. ſacramentalibus ſuis. Tunc poſtq̄ purificata eſt accipiat eā ſponſus: ſicut in priori fabula ſtetit: et ſi poſtq̄ purificata fuerit eā tollere vxorē neglexerit ſit culpabilis ſponſus du

illam mulierem ec. et.j. de his que a vi.in vxo.dā.l.nulli.e de iure Ro.ff.de dona. inter vi.et vxo.toto ti. Itē an idē ſit conſenſus in ſponſalibus / cum eo qui interuenit dū vxor ducitur? Uidetur ꝙ non: q2 ille de futuro / iſte de preſenti. ſunt enim ſponſalia mentio et repromiſſio futurarum nuptiarum. l.j.ff.eo. Alij contra et bn̄ : nam ſi contractus fiat ſub cōditione: et ſic in futurum / ea exiſtēte perficitur abſq̄ alio ꝯſenſu: vt.ff. qui potio.in pigno. habe.l.potior.§. videamus.et.ff.de noua.l.ſi pupillus.§.qui ſub cōditione. In hoc quod dicitur penā eſſe preſtandam videtur iure Longo. matrimonia non eſſe libera in contrahendo et diſſoluendo / ſecus iure Ro.vt.C. eo.l.ſi.in ſi. et de inuti.ſtipu.l.libera.

a Si dixerit. poſtq̄. Nam de adulterio cōmiſſo ante ſponſalia eam nō poterit accuſare: vt ff.de adul.l.nuptā.ſecus ſi poſt e biēnium tranſactū ſit per ſpōſe negligentiam / ſi ſponſus eā ducere velit / recte eam accuſabit: non.n.ſponſe negligētia liberat eam a ſponſalibus perficiendis: q2 non debet ſibi commodum afferre: vt.ff.de nego.

geſt.l.ſiue hereditaria. Idē ſi poſt biēnium cōmiſit adulteriū et ſponſus eā ducere intra biēnium fuerit paratus. Si vero infra biennium adulterium commiſit: et ſpōſus biennio neglexerit eā ducē / eam non accuſabit tamē ꝙ negligēs / et ideo pena ex parte ſpōſi cōmiſſa videtur: q̄ ſi ſoluerit: et ſpōſa cogere eum voluerit / vt eā ducat poterit opponere exceptionē adulterij ſicut ſuperueniētis inimicitie: vt.j.eo.l.ſi. Idem ſi penā non ſoluerit: q2 exceptio perpetua / et peremptoria eſt: penam autem ſolutam ꝯdicere poterit et ſi non ſoluerit / ſoluere nō tenetur / lʒ biennio videatur fuiſſe negligens.

b Purificare. Iurando parentes eam adulterium non commiſiſſe / alioquin non purgarēt innocentiā ſuam ſi de credulitate iurarent / lʒ videantur deierare ex quo de dubio iurant: vt.ff.de in lit.iur.l.videamus. in prin. Iure autem Longo. qs de dubio iurat: vt.s.ſi actor re.res re.l.j.ibi prebeant ſacramentum ec. Itē cogitur principalis iurare teſtes quos ꝓduxit verum dixiſſe / lʒ multoties contingat principalē qui iurat

Ad iſtam.l. vide not. in.c. quēadmodū. de iureiur.

plam metā [a] quā tum dictuʒ eſt in die illa quādo ſa bula firmata fue rit: & ſi parentes: vt dictum eſt: eaʒ de ipſo crimine mundare non po tuerunt: tūc ſpon ſus recipiat res ſuas quas dede/ rit: & illa patiaᷓ penam adulterij: ſicut in hoc edi/ cto ſcriptum eſt.

Idem. lex. iij.

Si peccatis immiſcenti bus contigerit vt poſtq̄ʒ puella: aut mulier ſponſata fuerit: vt leproſa: aut demoniaca: aut de ambobus oculis cecata fue rit: tunc ſponſus recipiat res ſuas quas dedit: & nō compellatur ipſe inuitus eam tolle re: nec pro ea cau ſa calumnieᷓ: q2 non ſuum negle/ ctum fuerit: ſed peccato imminē/ te: & egritudine ſu perueniente.

Idem. lex. iiij.

Si pater fi/ liam ſuā [b]: aut quālibet pa/ rentem in cōiugio

non interueniſſe facto/ſup quo teſtes pducit: vt. j. qua. qs ſe de fen. dz. l. ſi qualiſcūq3. cā. ij. Iteʒ quō ſacrāles iurabunt? Rn̄. vt principalis/aliogn nō eſſet mu lier puri/ficata: vt plene no. §. quali. quis ſe de fende. de bʒ. Item ſi mulier iuratores hēe nō po terit/non ei nocebit ſm dn̄os meos/cū ipſa inno cētiaʒ ſu/am para/ta ſit pur gare: vt ē. de dā. ĩnſu. l. ſi. ſi libera pſona eſt pprio ſa crō ſe ido neaʒ red dat: nam ſanctius eſt nocen teʒ impu nitum relinquere/q̄ȝ innocētez cōdēnare: vt. ff. de pe. l. abſenteʒ. in princ. q ſi parētes noluerint iurare/nō ob hoc dānaᷓ mulier ſm quoſdam: dī enim hic/caſu quo nō potuerint purgare/ cōdē netᷓ: aliud eſt nolle/aliud nō poſ ſe: & hoc ſi in odiuʒ mulieris pa rentes faciant: que oīa de facili iudex pōt cognoſcere: mihi vide tur q mulier innocētiam ſuam ſacrō purgare non pōt/vt a le/ ge ei eſt delatum / vt ſic debeat cōdēnari: nam cui deferᷓ ſacrām/ dʒ iurare vt ei delatuʒ eſt: vt. ff. de iureiu. l. iij. in ſi. lʒ qn̄q3 aliter cōtingat: vt. ff. de iureiur. l. iuſiu/ randum. iij. §. non ſemper.

a ¶ Du/plam metam. Si ſponſus paratus ſit iurare qđ non aſto ani/mo cri/mē adul terij obij ciſſet ei / ſed quia hec audi/uit: vt. j. quali. qs ſe defen/dere dʒ. l. ſiquis vxorem. Quid ſi ſponſus iniecit ei crimen / qđ turpi/ter pini/ſit ſibi ma nus ad pectus / vel ad ſinū poni/vel oſcula patiendo/e mulier ſe purificare non potue rit? poterit ſponſus recedere a ſponſalibus: nam & maritus hoc caſu vxorem vendere po/ teſt: vt. j. quali. quis ſe defen/ dere debet. l. ſiquis ammodo.

b ¶ Si pater filiam ſuam / aut quamlibet &c. ad alium mari/ tum/quod facere poteſt poſt tri ginta dies cum conſilio epiſco pi/ſi fuerit pñs/vel alioꝝ religio ſoꝝ: vt. j. iſta q̄ te. pmi. ē ri. l. ſi.

a ¶ Medietatē precij. Hoc verū/ qñ ad ſcdm maritum vult ambulare: ceterū/ ſi ad parentes: tunc integrū preciū eſt ſoluēdū: vt. j. ſi ſer. li. pue. l. iij. nec puto heredes p debēt recipe integrū preciū/ ergo heredes prioris mariti accipiūt medietatē precij: vt dictū eſt: qđ eſt verū/ ſ maſculi ſint: ſecus ſi femine que aliam feminā

aliij dederit: ꝛ ꝯtigerit caſus vt ille maritus moriaẗ: ✠ poteſtatem habeat illa ſi voluerit ad alium maritum ambulādi liberum: tm̄: ſcđs aūt maritus qui eam tollere diſponit de ſuis ꝓprijs rebus medietatē precij [a] quantum fuerit dictum qñ eam primus maritus ſpōſauit ꝓ ipſa [b] meta dare debet ei qui heres proximus [c] mariti prioris eſſe inuenitur: ꝛ ſi noluerit accipere habeat ipſa mulier morgicap: ꝛ qđ de parentibus eius adduxerit . i. phaderfium: parentes vō eius poteſtatem habeant eam dādi ad aliū maritū vbi ꝛ ipſi ꝛ illa voluerint [d]:

mi mariti cogendos ad mūdium tradēdū/ vel ſi denegaue runt/ mūdiū amittunt: vt hic: dū dicit/ e ſi talis fuerit mulier ec.

hic non poteſt ſub mūdio/ ſicut nec minor aliū minorē ſub tutella/ nec ſit noius ꝛ rex ſeda ꝯfuſio vt. C. đ legi. tu. l. ſi. itaq; nō ꝓxim⁹ heres mariti hēbit p cij medietatē/ ſed agnat⁹ q ſucceſſit ī mūdio vl' collegatū ē mūdiū.

b ¶ Pro ipſa meta. Que qñq; ponitur pro morgincap/ qđ vulgo/ q̄rta dr: vt. j. de ea que ſi. vol. mū. l. ſi. qñq; pro precio mundij: vt hic. ꝛ. l. ſequē. lȝ qdam dicant/ hic poni pro ſpōſalitia donatio/ ne: ꝛ ſm iſtos heres prioris mariti maſculus ſit/ ſiue femina/ medietatē recipe dēat. Tu dic φ meta ꝓ mūdio ponit/ vt ſit ſēſus/ ſcđs maritus det med. precij. ſ. ꝗtitatis quam prior maritus ſoluit/ q ſi nihil ꝓ mūdio dedit/ nec quicꝗ̄ a ſcđo erit exigēdū. Sed legēdo repi φ heredes prioris mariti debēt totū preciū mūdij recipe/ qñ pi eoꝝ nihil dedit: qđ eſt abſurdū/ qꝛ qñ ꝑor maritus mundiū emit/ heredes debēt recipe ſolā precij medie. qñ nihil ꝓ mūdio datū eſt/ Quid ſi heredes primi mariti mūdium vēdiderint/ cū pi forte nihil ꝓ mūdio ſoluiſſet: nūquid emptor cogiẗ mūdiū tradere/ ꝛ nihil accipe/ an tādiu retinere/ donec preciū recipiat/ qꝛ de dāno euitādo certaẗ? Rñ. non dȝ plus iuris hic in retinēdo mundiū ꝙ̄ habuit ille q illud dedit: vt igiẗ hēdes ꝑoris mariti cogerenẗ mūdiū tradere ſcđo marito/ ſic ꝛ q emit ab hēde/ cū publice iterſit mulieris nubere ꝛ ciuitates libis replere. l. j. ff. ſo. ma.

c ¶ His pxi. ē ſi ſit terti⁹ vel q̄rtus: nā heres hēdis teſtātis eſt heres. l. ſi. C. de here. inſti.

d ¶ Voluerint. Nō enim pōt mūdualdi eaȝ mr̄imonio collocare

✠ Not. φ mortuo viro mulier nubat ꝛ ſcđo: vt. l. de feminis ſ. infra ꝗtē ꝑmiſ. ē ec. ꝛ ſ ſec. nup. ꝑ to. ti. qꝛ melī⁹ nubere ꝙ̄ vri/ teſte Pau.

⁊ mundium eius prioris mariti non habeant parentes [a]: pro eo q denegauerunt voluntatem ſuam: ideo reddat mundium eius ad parentes proximos: qui prius eaz ad maritum dederint: ⁊ ſi parentes non fuerint legittimi: tunc mundium ipſius mulieris ad curtem regis pertineat: ⁊ ſi talis fuerit mulier que maritu3 non poſſit: aut non vult habere: ſit in poteſtate ipſius ad quem mundium de ea pertinet: ⁊ ſi ille eam male habuerit: aut tractauerit [b]: ⁊ probatum fuerit: tũc liceat ei ad parentes ſuos reuerti: ⁊ ſi parentes nõ habuerit ad quos ipſa reuertatur: ad curtem Regis [c] habeat refugium: ⁊ mundium eius in poteſtate regis ſit.

Idem. lex. v.

Si quis pro muliere libera: aut puella mundium dederit: ⁊ ei tradita fuerit ad vxorem: poſteaq3 mortuus fuerit maritus: ⁊ contigerit: vt ipſa mulier ad alium maritum debeat ambulare: aut ad parentes reuerti: aut ad curtem regis: tunc heres mariti prioris accipiat medietatem de meta (ſicut ſupra conſtitutum eſt:) ⁊ ipſa per manum ei ſimili modo retradatur: ſicut priori marito tradita fuerit: nam aliter ſine traditione [d] ✠ nullarum rerum dicimus ſubſiſtere firmitatem.

[a] Ul quem ipſa imaritus here ptenitur: vt j. q.l. mũ. mũ. ãmi. l. fi. qd ſi pr̃/aut fr̃ viuant q eã pu3 ad maritũ dederũt nõ qd ⁊ mõ pñt eã inuitã alteri marito tradere? dicit no. j.e.l.fi.

[e] ℭ Non hẽant parẽtes. nõ qd ipſo iure ammittẽt mundiũ/an ſit expectanda ſnia? Rñ. ſnia eſt expectanda/ſi ipſius heredes ſiciati fuerit/ qd 9 eos obijciebat: alioqn ſi iudici maritãdi volũtatẽ denegaſſe liqt ad parentes ei9 mũdiu3 reddit/ q ad mariti i eã dederũt.

✠ L. traditionibus. C. de pact.

[b] ℭ Tractauerit. qd aũt ſit mala tractatio hẽs. j. q. i mũ. ainmit. mũ. l. fi.

[c] ℭ Ad curtẽ regis. puto ꝯſiliũ eſſe. nõ neceſſitatẽ: ponet mulieres carere agnatis/⁊ hẽre cognatos integre opi dz ſe ipſis cõmẽdare: nas cu3 l. iſta lata ſit p mulieru3 vtilitate ⁊ cõmodo/nõ hz neĉe curte3 regia ſeq/ſ3 qd ſibi vtili eſt: vt. j. ql. mun. om. mũ. l. j. ⁊. ij.

[d] ℭ Siqs. ſine traditiõe. certe multi ſũt iuris caſus/qb9 ſine traditiõe dñia rex tranſeut/vt ĩ

in eccliã fit collata venditio: vt C. de ſacro ſanctis eccleſijs. l. vt inter. Item res legata recta via tranſit ad legatarium: vt. ff. de fur. l. a ticio. cũ ſi. ideo dicũt quidam. l. iſtam ſpecialiter locum habere: i mũdio/ lʒ verba ſint generalia. Tu dic regulã gñialẽ eſſe: nã cuʒ. l. iſta loquat ꝺ ꝯtu iter

cta donatio/ ꝯuenit ex pſona mulieris que donataria eſt, vñ no. ꝙ obligationes qbus mulier tenebat cũ ea tranſeũt/ ⁊ primus mũdualdus ex eis nõ ꝯuenit/ ſʒ ille q ipe ꝯuentionis mundualdus inuenit: vt i tutore ⁊ curatore: vt C. qñ ex fa. tut. ⁊ cur. l. ſi. ſʒ qm̃ mulier poterit obliga

Idem. lex. iiij.

a Si quãdo pater filiã: aut frater ſororem ſuam alij ad vxorem tradiderit: ⁊ aliquis ex amicis: accepto exenio ipſi mulieri aliquid dederit: in ipſius ſit poteſtate qui mũdium de ea fecit: eo ꝙ maritus ſi/lannechil ✠ requiſitum fuerit: ipſe debeat perſoluere.

viuos/ per quem heres prioris mariti mundium alienat/ ⁊ a ſe trãſfert/ regulr dñium nõ tranſfert ſine traditione/ nec p donationẽ/ nec p pmutationẽ: iõ in ꝯctibus necia eſt traditio/ vel qꝺ p traditionẽ hr̃: nã obligationũ nã nõ facit qꝺ nr̃m/ ſʒ nobis debitũ: vt. ff. de actio. ⁊ obl. l. iij. in pn. ſʒ qñqꝫ fit traditio de re ad rẽ/ vt tradẽdo inſtrã/ itelligunt res tradite que in eis ꝯtinent: vt. C. de dona. l. j. Itẽ traditione clauiũ itelligunt merces tradite. l. clauibus. ff. de ꝯ. em. qñqꝫ de pſona ad rẽ/ vt ſiqs fiat monachus/ intelligit oĩa bona ſua monaſterio tradidiſſe. auc. igreſſi. C. de epi. ⁊ cle. ſi ergo mulier p manũ tradat/ ⁊ mũdiũ trãſfertur/ qꝺ cũ ſit res icorporalis nõ põt per ſeipſum tradi: iure autem romano regula predicta recipit fallentiam.

a ¶ Si qñ. de ea fecit/ qꝛ ipſe dʒ p ea filãnechil ſoluere ꝯuentus ab eo qui donationẽ fecit: maritus eniʒ noĩe ſuo ad filãnechil ꝯueniri nõ põt/ qꝛ ipſi nõ eſt fari ad filãnechil donationem recipiendo? Rñ. ſi cũ auctãte mundualdi/ que eſt neceſſaria recipit nõ eſt opus querella: ſi vo ſine auctoritate nõ potuit obligari: ⁊ pupillo recipiẽti pignus neceſſaria eſt tutoris auctoritas pp metum pignoratitie actionis. l. pupillo. ff. de pignora. actione. vel forte ei ꝯſenſerat frater/ vel pater/ ſed nolebit illud marito tradere qꝺ hec. l. precipit: qꝛ ipſe ꝯueniẽdus eſt ad filãnechil: vel mulier ſine mundualdi auctoritate donationes accepit/ et facta locupletior tenet ad filãnechil: vt in pupillo. l. j. ff. de auctoritate tuto. mulier autem dõ acquirit/ marito videtur acquirere: vt Cynus dicebat. argu. ff. de operis liberto. l. ſicut. vbi mulier debet eſſe in officio mariti: quod non placet/ cum libera ſit perſona/ lʒ bona mulieris preſumantur eſſe de bonis mariti. l. quintus mutius. ff. de donatione inter virum ⁊ vxoreʒ. ⁊. l. etiam. C. de donatione inter virum ⁊ vxorem.

✠ No. filãnechil, qꝺ eſt remũeratio: vt. j. de do. q cũ obligatiõe/ vt filãnechil fiunt.

Idem. lex.vij.

Si quis puellam liberam: aut viduam ſponſatam habuerit & cõtigerit caſus vt ipſa ante moriatur quam a patre: aut a fratre: aut ab eo qui mundium in poteſtate habet tradita fuerit: tunc meta que data eſt ab ipſo ſpõſo reddatur ei: aut ſponſus recipiat tantum quãtum in ipſa meta dedit: nam alie res ipſius ſint quas mundium eius in poteſtate videtur habere: eo quod ante traditionẽ mortua eſt.

Idem. lex.viij.

Si quis ancillam ſuam matrimoniare ſibi voluerit ad vxorem: ſit ei licentia: tñ debeat eam liberam thingare: & ſic facere liberam: quod eſt guiderboram & legitimam per garatinx: tunc intelligatur eſſe libera & legitima vxor: & filij qui ex ea nati fuerit legitimi hẽredes prĩefficiantur.

Idem. lex.ix.

Si quis aldiam alienam: aut ſuam ad vxorem tollere voluerit: faciat eam guiderboram: ſicut edictum continet de ancilla: nam qui ſine ipſa ordinatione, eam quaſi vxorem habuerit: filij qui ex ipſa nati fuerint non ſint legitimi ſed naturales.

Idem. lex.x.

De puella: vnde iam antea diximus vt non ante.xij. annos legitima ſit ad maritãdum ita ſtatuimus vt non intrãte ipſo xij.anno: ſed expleto: ſit legitima ad maritãdum: ideo nec hoc dixi

eſt pro futuro matrimonio quo non ſequuto repetitio competit d.l.cũ veterum.

C.de do. añ nu.l. & ſponſa.

C Sig. Si ſponſus ſimpliciter & ex mera liberalitate ſponſe donet / lz matrimonium nõ ſequatur mulieris morte / ſponſo nõ eſt reſtituẽdũ. l.cum veterum.C.de don.ante nup.ſi autem dubitet quomõ donauerit ſpõſus / preſumẽdum

Not.quod ſit guiderbora que eſt res libera & garathix legitima

Inſti.de nup.&.j.& phi.nu.l. ij.&.c.pubere.de ſp.ĩpub.

mus: qr multas intẽtiones de cauſis iſtis cognouimus: ſed apparuit nobis ꝙ immatura cauſa ſit ante expletos. xij. annos.

Idem. lex. xi.

Si quis filiam ſuam: aut ſororem alij ſponſare voluerit habeat poteſtatẽ cui voluerit[a]: libero tñ homini: ſicut anteriori cõtinet edicto: nam poſtq̃ eam ſponſauerit nõ habeat poteſtatem alteri hõi eam ad maritum dandi ante biẽnij tempus: ⁊ ſi dare cuilibet ꝑſumpſerit: aut ipſa ſpõſalia irrumpere noluerit: cõponat ſponſo ipſius ſicut inter ſe penam firmauerint: q̃liter in anteriori edicti continet pagina: ⁊ inſup i palatio guidrigild ſuũ cõponat. ⁊ q eã tollere preſũpſerit cõpo. ſilr i palatio regis guidrigild ſuũ: ſi vo ſine volũtate pris ⁊ fris eã tollere ꝑſũpſerit: que iã alteri eſt deſpõſata cõpo. ſpõſo eius duplã metã: ſicut edictũ anrius ꝯtinet: ⁊ i palatio regis cõpo. guidrigild ſuũ: pr vo ⁊ fr q in tali cã nõ ꝯſenſerit ſint abſoluti: puella vo ipſa q̃ hoc ſua volũtate facere ꝑſũpſerit ſi aliq̃ ei portio ex parẽtũ ſucceſſione[b] debet, amittat ipſã portionẽ: ⁊ nuda ⁊ vacua de rebus parẽtũ ſuoꝝ vadat: ⁊ ipſi ſuccedãt q ꝑ legẽ ſuccedere pñt: nec poſſit ei aut fr ꝑ q̃libet ĩgeniũ aliqd dare: ⁊ hrditatẽ relinq̃re: qr excreuerit vitiũ hoc in gẽtẽ noſtram ꝑꝑ cupiditatem pe/

¶ Sigr. cui voluerit. ſ. nõ/ qd poterit mulier ꝯ dicẽ ſi eã hõi iferioris grad' dar voluerit? rñ. iure ro. bñ ꝑt. l. ſ ea ff. e. ſec' ſu. lõ. vt. j ſ. ꝓhi. nu. l. ij. i fi. ſ dic ꝙ et ſu. lõg. qr iõ lex talẽ ptãtẽ pri aut fri cõceſſit: qr ẽ credẽdu eos pina vl frna caritate filiã ⁊ ſororẽ tractare/ qd ⁊ d auo ꝑſumẽdũ ẽ vt. ff. d ri. nup. l. aduenie te. ꝙ ſi ꝯ/riũ maiſeſte liqt / ẽ aliõ obs: n. ſ ſipi cogẽte necitare iduẽ filii peccare / cogit p eṗm et emãcipar idẽ i icilla C. d ep. au. idẽ in ple male

tractãte ſ liũ. l. fi. ff. ſigs a pa. ⁊ marit' g filijs ꝑferẽ i ſic ꝓ p i mũdiũ illu i ãmittit ſi vxorẽ aliã ſu piducat / cũ ẽt poſs pr filiã exhrdare ſi eã i vxorẽ ducat / q̃d decoꝛ f t pñi. l. ſi tñ. §. ſi emãcipat' ff. de bo. poſſ. ꝯta. gb' ob. vẽ nĩ ls exne' mũd/ anmittat mũ. ſi inſi dicẽ mulieris aie: excep. rñ pr ⁊ fr et ꝯ. q̃. mũ. l. ij. qd ẽ verũ mulẽ nolẽte ſe nubẽ / ad qd pr ⁊ fr ei iuitã cogere pñt / nec mũd. ãmit. als puto ſic.

¶ Suc/[b]ceſſiõe. ꝙ ꝓcedit eo caſu vbi ſoror/ vel filia nõ dã

✠ Nt vt. ſi de rap. l. pr aut fr.

acqſuerant hereditatē p̄nam: vt hic: ⁊ ipſi ſucce. qui per.l. ⁊c. ⁊ per verbū debetur hic poſitū: alioquin ſecus cum aliā ſubſtātiam ſuam non amittant.

cunſe: ⁊ ideo reſecare volumꝰ hoc vt ceſſent inimicitie: ⁊ faidam non habeant: ſin autē ꝙ abſit poſt ſponſalia facta tales inter parentes ipſius exercuerit inimicitie qualiſcūq̄ cauſa interueniēte: vt homicidium de parentibus eorum ꝑueniat: vnde duritiam inter ſe teneant ſi dare: aut tollere noluerint compo. pars que neglexerit ſicut inter ſe ſtatutum habuerint: ⁊ ſint abſoluti: q̄a non eſt bonumᵃ: vt ibi quiſpiā debeat dare filiam ſuā: aut ſororē: vel parentem ſuā vbi veſtra inimicitia homicidij eſſe probatur.

a ❡ Non eſt bonū. a ꝯtrario/ ꝙ licȝ pena ſit preſtita a parte negligētis/ cogitur tamen ſpōſalia perficere: niſi interceſſiſſet inimicitie: quod videtur cōtra.l.j.§. eo. ſed illa loquit̄ poſt completū biennium/ ⁊ ſponſa nolebat aliū nubere/ ⁊ penā accipiendo contentā eſſe/ quod ſi ſponſa vellet ſponſalitia proſequi/ negligentia ſponſi ſibi lucroſa eſſe non debet: ergo poſt ſponſalia diſſoluta: hic autem loquitur.ī.biennium: quo caſu nulla partiū volens preſtare penā poſſet ſe a ſponſalibus liberare: niſi ſuperueniſſent inimicitie: vnde erit videndum qūo obligatio ſponſaliorū erat concepta/ vt ſi pena eſſet ſoluēda rato manente pacto/ habebit locum quod hic dr̄/ vt ſuperuenientes inimicitie prebeāt exceptionē a ſponſalibus perficiendis / alioquin ad penā preſtandā/ ⁊ ad ſponſalitia perficiēda cogentur: q̄d ſi ita fuerit cōcepta/ vt plerūq̄

fieri ſolet/ pars negligens preſtet penā tantūmodo/ non cogetur ad ſponſalia perficiēda. arg.ff.de arbi.l.celſus. ⁊.ff.de pac.l.reſcriptum. ⁊ de doli exceptio.l. apud. §. labeonē: q̄bus cōtrarijs reſpōdet a q̄buſdā ſpāle eſſe in hoc caſu ꝓpter matrimonij fauorem/ vt lꝫ concepta ſit ſtipulatio ad vnū: verū ꝙ tn̄ pōt exigi. Tu dic.l. iſtā loqui biennio completo/ cum ante pena exigi nō poſſet: nam cum biennū tpˢ ſit a.l. ſtatutū/ p̄tereretur plus tpe/ ſi ante tpˢ exigeret pena que cōmittitur ex parte negligētis: pars aūt non negligens in poteſtate hꝫ exigere penam ſi voluerit/ ⁊ cogere negligentē ad ſponſalia perficienda ſm̄ tenorem firmate tabule: verū q̄ȝ iſto caſu inimicitie interuenerunt pars negligēs dꝫ ſola pena puniri: q̄ȝ non eſt bonū ⁊c. nec dꝫ pars negligens nolēdo ſoluere penā a ſponſalibus liberari/ ne eius negligentia ſit ei lucroſa/ ⁊ pars non negligens electionem hꝫ petendi quod velit. ar. l. ſiquis a ſocio. ⁊ ſe. ff. pro ſo. ⁊ l. predia. ff. de acti. emp. Quid ſi ꝯtus ſponſaliorum talis ſit

vt actione

ℭ De his que ſine volūtate mundualdi ad maritum ambulant. Titu. Secundus

Rex Rothar. Lex Prima.

Si puella libera: aut vidua ſine voluntate parentum ad maritum ambulauerit liberu; tamen: tūc maritus qui eam accepit vxorem compo. pro anagrip. ✠ ſoli. xx. & propter faidam alios. xx. & ſi cōtingerit caſu eam ante mori q̄; mūdium eius ſ faciat: res ipſius mulieris ad eum reuertantur [a] qui mundiu; eius in poteſtate h;: na; amplius calumnia preſumptori non generatur: & ideo perdat maritus res mulieris eo ꝙ mundium eius de ea facere neglexerit.

vt actione non pariat/ etiam ſi ſtipulatio non interueniat? Reſpō. Pſl. negauit quaſi ex hoc ɔ̄tractu agi nō poſſe ad intereſſe: ſed iure Longo. ɔ̄dicendu; eſt: q: ſententia q̄ ſit inter liberos ſtare debet: vt ſ. de ob. & gua. Et q̄a certe ſunt cauſe q̄ excuſant a ſpō ſalib' per accēdis vt cecitas: & ſi ſponſa lepro/ſa fuerit/ vel demoniaca: vt ſ̄. eod. l. iij. marime quia hic loquitur de ſuperuenientibus ini micitijs: quibus excuſatiōibus ceſſantibus/ cogi debent. Sed pone penā non appoſitam/ ad quid aget altera parte ceſſante? Rñ. officio iudicis fiet cautio captis pignoribus: nam ſimili modo tutor cogitur tutelā adminiſtrare: vt inſtit. de ſatiſda. tu. §. ſubſidiaria. aut cenſura eccleſiaſtica interueniente. Item quid ſi reconciliātur/ an cogantur adimplere ſponſalia? Rñ. vtiq;: nam & tutor cogit ad tutelam recōciliatione facta/ & legatum factum irritum propter inimicitias reintegratur. l. iij. n ſi. e. l. ſeq. ff. de adimē. leg. & inſti. de adi. leg. §. inimicitie.

a ℭ Si puella. reuertantur. Punitur ergo maritus in ſoli. xl. & excluditur a ſucceſſione vxoris ꝓpter negligentiā ſuam: quod eſt cōtra ſ. de ſucceſ. l. fin. Solu. ibi maritus habebat mundiū/ hic autē non. Itē cōtra. ſ̄. de rapto. l. j. & .ij. vbi maiores penā ꝓſtat ꝙ hic. Sol. ibi mulier fuit rapta inuita/ h autem volens: ſed an mundualdus tali marito cogit reddere mundium/ an (ſi denegauerit) ipſum amittat: vt. ſ̄. ti tu. j. l. ſi pater filiā? Reſpon. nequaq̄ ibi. n. mūdualdus a principio requiſitus fuit vt ɔ̄ſentiret: hic autem maritus noluit mundualdu; requirere qđ ſibi imputatur: na; ſi emphitheota voluerit vēdere emponemata ſua/ debet dñm certiorare/ quo emere recuſante/ poterit vendere: qđ ſi non certiorauerit/ non cogitur dñs recipere tale; emptorē in poſſeſſionem. l. fin. C. de iure emphi. Item quid ſi maritus fecerit mūdiu; ab alio qui ſe mundualdū dicebat, cu;

✠ No. anagrip. ꝓ culpa/ ſeu ꝓſumptiōe poni.

non eſſet/an debeat vxori ſuccedere/cum in eo nulla deprehendatur negligentiam? Rñ. eum qui in veritate mundium habet ad ſucceſſionē admittendum: nā mūdium eſt cauſa ſucceſſionis/adeo ꝙ plerūqʒ a mūdualdo repelluntur agnati vnde ſi q. ſit inter maritū qui a non domino mūdium fecit/ ⁊ extraneos rerum mulieris detentatores/ forte ad inſtar eius qui habʒ publi. actionē/talis maritus lʒ mundiū in veritate nō habeat prefertur/non autē ei qui vere mundiū hʒ cum publiciana nō detur contra dñm / niſi certis caſib⁹/ ⁊ exceptio iuſti dñij ob. publiciane. Itē quid ſi mundualdus contra maritū qui mundium nō habʒ per. xxx. annos qōnem non mouit/an ſi poſt dictuʒ tp̄s mulier ſine liberis moriat/poſſit heres exiſtere/ ⁊ ſucceſſionem petere? Rñ. nequaꝗ̄ imputet ſibi qui per. xxx. annos ſiluit. Quis ergo ſuccedet? Rñ. mūdualdo/⁊ marito excluſo: vt dixi agnati admittuntur: quod ſi. ꝗ̄. dictum tp̄s moriatur/ ⁊ filios habeat/ ipſi admittuntur omnibus excluſis.

Idem. lex. ij.

Siquis puellam[a]: aut viduā alteri ſpōſatam: illa tamē conſentiente tulerit vxorem componat parentibus mulieris. i. patri: vel fratri eius: vel ad quem mundium pertinuerit ꝑ anagrip. ſoli. xx. ⁊ propter faidaʒ alios. xx. ⁊ mundium eius qualiter ſteterit faciat[b] ſponſo autem cui ſpōſata fuerit omnia que in meta ſunt dicta quando eaʒ ſponſauit in dupluʒ ei compo. ab illo qui ei de ſponſa ſua turpe fecit: ⁊ poſtea ſponſus poſt acceptam duplam compoſitionē ſit ſibi contentus: ⁊ amplius ex hac cauſa aduerſus fideiuſſoreʒ calumnia non requira/

a ¶ Siquis puellā. Contra. ſ. de rap. muli. l. de deſponſatis. vbi debet ſponſam reddi proprio ſpōſo. Sol. ibi mulier deſpōſata rapta fuit: hic rapt⁹ nō interceſſit/ ſed libera volūtate ad maritū acceſſit: vel forte hic poſt ſponſalia prima ſoluta ibi ſecus: qđ non credo: nam hic dicit duplam metā ſpōſo preſtā dam: ergo non finitis ſponſalibus: qz compoſitio duple non deberet.

b ¶ Faciat. Immo iurare debet cum duodecim ſacramentalibus. l. ij. ſ. quali. quis ſe defen. debet. Et hoc ſi res vnde queſtio eſt valeat ad minus viginti ſolidos: vt dicto titu. l. ſi qualiſcunqꝫ cauſa. primo reſpōſo. ibi ideo iurat cum duodecime qz volebat euitare compoſitionem faide/ ⁊ anagrip: ſed pro ſolo mundio / ⁊ eius pretio nō ſemper iuratur cū duodecime nam multe ſunt mulieres quarum ſubſtantia non valet ſoli. ij. quomodo mundiuʒ valeret

ſoli.xx. cum eius ſucceſſio non valet vltra duos. Preterea dicitur hic/ et alibi mundium qualiter ſteterit faciet: ergo nõ eſt certum/ et a lege ſtatutum pretiũ mundij / imo aliõ plus vt in diuite muliere/ aliud min⁹ valet/ vt in paupertima: vt j.e.l. ſe.

erat alibi ducta per raptuz/ ſed propter raptum animo fornicandi/ et fornicatio non fuerit ſecuta: alioquin teneretur in ſolidos. dcccc. vt ſupra de rap. l. prima. et ſecũda que ſi ſecuta eſſet teneretur in ſoli. c. vt l. prima. ſupra de forni.

tur.[a]

Idem. lex.iij.

Si quis[b] liberam puellam abſq; conſilio: vel voluntate parentum adduxerit ad vxorem compo vt ſupra pro anagrip. ſoli. xx. et propter faidam alios. xx. de mundio aũt qualiter cõuenerit: et lex habet faciant ſic tamẽ ſi ambo liberi ſunt.[c]

Rex Liudprandus. lex.iiij.

Si quis fream alienam ſine volũtate mũdualdi eius mouere de caſa vbi ipſa habitat preſumpſerit: et alibi adduxerit cõpo. ille qui in capd. eſt pro illicita preſumptiõe ad mũdualdum vna ſolidos. lxxx.[d] et ſi ſibi liberi homines cũ ipſo fuerint compo. vnuſquiſque per capred. ſoli. xx. Serui autem in compoſitione domini[e] ſui computentur: nam ſi forſitã ipſe homo liber eſt qui ipſaz freaz de caſa. vbi eſt tulerit: et ſibi vxorez duxerit ſic compo ſicut glorioſiſſimus rex rothari. inſtituit in anteriori edicto.

Idem. lex.v.

Si puella ſine voluntate[f] parentum ad maritum ambulauerit: et ei meta[g]: nec promiſſa: nec data fuerit et cõtigerit vt maritus ipſe moriatur antequam de ea mundium faciat contem//

a ¶ Non requiritur ſ. a ſponſo/ ceterũ a fiſco peti poteſt. v.l. ſi. õ. de ſpõſa.

b ¶ Si qs. Dec.l. facit/ vt nõ ſit certuz pretium mundij: vt no. õ. l. prox.

c ¶ Liberi ſunt. Ergo iter liberum/ et ancillaz/ vel ſeruũ et liberaz matrimonium eſſe non debet.

d ¶ Si qs. ſoli. lxxx. loquitur in caſu vbi mulier nõ

e ¶ Domini q eos tulerit: ſimile infra de debi. egua. l. ſi gre//ges.

f ¶ Si puella ſine voluntate. Nõ ſi cum voluntate / ſz meta nec data nec promiſſa fuerit / perſ poſſet/ vt hic p co quod negligenter &c.

g ¶ Meta. pro quarta hic ponitur.

Lucifer.

pta ſit ipſa mulier: nec poſſit poſtea metā querere ab heredibus eius q defunctus eſt: p eo q negligenter ſine voluntate parētum ſuorum ad maritū ambulauerit: nec ſint q iuſtitiā eius exquirerant.[a]

ℭ De his qui extra patriam per triennium morātur. Titu.iij.

Rex Rothar. Lex prima.

SIquis negocium p agendum: vel pro qualicūq; artificio intra prouinciam: ✠ vel extra ambulauerit: ⁊ intra tres annos regreſſus non fuerit: ⁊ forſitan infirmitas ei emerſerit: facit ſcire p iudicem: aut per miſſum ſuū: nam ſi hoc diſtulerit mandare: ⁊ filios reliquerit: habeant res ipſius in ipſo iure: ⁊ quicūq; filij poſt tranſactum cōſtitutum: cautiones vel venditiones: aut qualeſcunq; obligationes de rebus fecerit: ſtabiles pmaneant: ⁊ debita patris ⁊ ſua perſoluant: ⁊ ſi ipſe poſtea reuerſus fuerit iubemus vt nec a filijs ſuis recipiatur: nec res ſuas in poteſtate habeat: q ſi filij ipſius ſine notitia: aut iuſſione regis eū recolligere preſumpſerint: omnes res ipſorum ⁊ patris ſubſtantia ad curtem regis reuoluantur: ⁊ ſi filios non habuerit: ſ; fratres ipſi res eius habeant: ⁊ ſi nec fratres habuerit: habeant pximi parentes: ⁊ ſi nec pximi parentes in/

✠ Inſtā lit. q qs pſumit mortuus q ſtat ext. puīciaz p triēniū/ cū de iure qs pſumat viuus/ niſi pbet. mortuus. l. nec nos. C. de poſtli. re. ⁊ l. ſ; ſi mort. §. j. ibi/ expectāda ē ⁊c. ff. ſo. ma. inter vi. ⁊ vxo. ⁊ luc. de pa. in. l. principes. col. v. ē. lex v'. pſumit qs viu' ⁊c. de pn. agē. ī re. lib. xij. vbi dicit q nō eſt hec pſūma beſtialitas fecis lōgobarde ⁊. c. j. donū ⁊ ide morgicap. i. de nū qd ſit ī mane: qd no. p ſue. frācie'q ī aliqb' locis ſuat. ⁊ de iſta qrta vide gloſſ. c. j. §. ſi. de inue. ſ re'ali. ſa. vbi a. lr. ſūmū text.

a ℭ Exq/rer. it. q ſi eſſent/ peti poſſet/ ſ; nec data/ nec p miſſa fuerit. Sed qd ſi ſpō ſalia celebrata ſint ⁊ vxor lōgo tpe cū viro morata ſit: dubitat/ tū an meta data/ vel pmiſſa fuerit/ nūqd peti pterit? Rñ. ſi coram iudice ſpōſalia facta fuerint/ preſumitur oia ſolēniter acta vt inſti. de fide iuſ. §. ſi. ⁊ id preſumendum eſt: qd ſepius ptingit: vt. ff. de reg. iu. l. ea que. ſecus ſi coraz idiotis. ar. j. tit. ij. l. ij. in fi. vbi d; fieri pbatio per ſcripturā/

vt in futuruz pbari ⁊ cauſaz piurij nō incurrat: ſcriptura autez ceſſante ⁊ teſtibus/ heres mariti iurare metā nec datā/ nec pmiſſam eſſe: ⁊ vnde nō vr̄ preſumptio talis que heredes mariti remoueret a iureiuran. Quid ſi tpe ſponſaliorū pmiſſa fuerit meta/ ⁊ cōſtante matrimonio tradi dit/ nūqd vz talis donatio reuocari vel q nō: vt. j. ſ his que a vi. in vx. dātr li. maxime in do. inter vi. ⁊ vx. vt. ff. de do. inter vi. ⁊ vx. l. j. ſ; in caſu iſtorū: nō enim ex bono

uenti fuerint qui legibus ſuccedere poſſint: poſt predictos tres annos curtis regia ei ſuccedat: ꝙ ſi habuerit vxorez: ꝛ intra ſupradictum ꝯſtitutum: hoc eſt: tres annos minime reuerſus fuerit: veniat ipſa mulier ad regē qui in tp̄e fuerit: ꝛ qualiter ei ipſe maritandi licentiaz dederit: aut de cauſa ipſius ordinauerit: vel tractauerit ita facere debeat: nā ſine permiſſione regis non preſumat maritū ducere: ꝛ ſi ipſe poſt tres annos inuētus fuerit: poteſtatez habeat rex de eo iudicare qualiter voluerit.

De his que a viro in mulierem dantur vel relinquuntur. Titulus.iiij.

Rex Liudpranđus. Lex prima.

Si quis longobardus morgincap [a] coniugi ſue dare voluerit quando ſibi eam in coniugio ſociauerit: ita decernimus: vt alia die [b] ante parentes ꝛ amicos ſuos oſtēdat per ſcriptum [c]: a teſtibus roboratum: ꝛ dicat: q2 ecce ꝙ coniugi mee morgincap dedi vt in futuro ꝑ hac cauſa periurium nō incurrat: tamen ipſuz morgincap volumus vt non ſit amplius niſi quarta pars de eius ſubſtantia qui ipſuz morgincap dedit: ſi quid minus dare voluerit de rebus q̄ꝫ q̄rta pars ſit: habeat in oībus lnſaz dādi q̄ꝫtū voluerit: nā ſup ipſaz q̄rtā partē dare nullatenus poſſet.

Sit dona/tio/ſꝫ fa/cta cōfir/maſ. l. ſi donatio/nes.§.ſi. ff. de do. inter vi. ꝛ vx. ꝛ.l. j.§. ſigs. ff. de no. op.nun.

a ¶ Sigſ. morgin/cap.i.maritalis donatio: vt aliq dn̄t: vel (vt alludamus vocabulo) quaſi poſt mortez capit: q2 ſtatim poſt mortē debet: vt hic. ꝛ eſt donatio/q̄ ſit honore ꝑmi oſculi quo ſecuto ēt in vita mariti eſt vxoris vt. C. de do.añnu. l.ſi a ſpō/ſo.

b ¶ Alia die.i. ſecūda/q̄cūqꝫ ſeqt poſt dieꝫ nuptiaꝝ: nā ꝛ ſcōe nuptie dicunt que cunqꝫ cō̄trahuntur ꝑmas: vt C. de ſecū. nu.ꝑ tot.

c ¶ De ſcriptuz. Quidam dixerunt hāc ſolēnitatē ſemꝑ

requiri/que ſi pretermittatur/
inutile eſt quod agitur / vt de
ſtipulatione dicitur. Item ſicut
cõtractus qui in ſcriptis debet
celebrari/ niſi totum mundiuȝ
ſit cõpletum/ ꝛ partibus abſo/
lutum/nõ parit actioneȝ: adeo
vt ſi in ſceda cõſcripta ſit (que
vulgo breuiatura dicitur) inu
tiliter omnia procedunt. l. con
tractus. C. de ſi. inſtru. ꝛ. C. de
ſuffra. Tu dic ꝙ non eſt ſolẽni/
tas/ſed ad probationẽ requiri
tur/vt hic/pro hac cauſa periu
rium non incurrat. Queritur an
mulier ſit dña quarte viuente
marito? Reſpon. vtiqȝ/ vt hic/
dũ dicit ecce ꝙ ꝯſu. mee morg.
dedi/cum dare ſit accipiẽtis fa
cere: vt. ff. de dona. l. in edibus.
§. fina. ꝛ qꝛ maritus ei aſſignat
inſtrũm quarte/ꝛ per ꝯſequens
dñium quarte. arg. l. j. C. de do
na. Sed an maritus per dictaȝ
traditionem transfert dñium
rerum que tpe traditionis non
erant in reruȝ natura/ſed mor
tis tpe: vt armenta equorum/
greges porcoꝝ/ꝛ ſimi: Reſpõ.
vtiqȝ: nam in oblĩone omnium
bonorum etiã ea intelliguntur
obligata que tpe obligationis
non erãt: vt. C. que res pigno.
obli. poſ. l. ſi. Item an cogatur
mulier creditoribus mariti pro
portionaliter reſpondere? Re/
ſpon. vtiqȝ/ſi hereditas onera/
ta erat ere alieno tpe traditio/
nis: nã is cui reſtituitur heredi/
tas/vel eius portio per treb. ſe
na. con. cum ſuo onere tranſit/
vt cogatur creditoribus reſpõ/
dere/ꝛ ꝯtra debitores habeat
actiones: vt inſtit. de fideicom.
here. §. reſtituta. Et eſt ratio: qꝛ
onus eris alieni hereditatẽ one
ret: vt. ff. de iudi. l. ſi fideicõ. §.
tractatũ. ideo tranſit cũ cõmo

do ꝛ onere. Preterea iure L ſ.
ſicui donatio vniuerſitatis fa/
cta ſit creditoribus ſoluere deȝ
ꝛ a debitoribus exigere debita:
vt. j. de don. que cum tiṫ. l. nul
li. qꝺ iure Ro. non procedit: vt
C. de dona l. cum res. ſicut nec
emptor hereditatis. l. ij. C. de he
re. vel actio. vendi. creditores
itaqȝ nõ potuerunt vxorẽ con
uenire/ ſed maritus qui ſe obli
gauit: poſt mortem aũt mariti
mulier quartã bonoruȝ habẽs
debitores ꝯueniet/ꝛ forte a cre
ditoribus conuenietur. Si aũt
poſt quartã dataȝ maritus cre
ditores ſortietur/ſe ſolum one
rat. Itẽ ſi maritus habẽs. c. in
bonis velit vxori quartã conſti
tuere/ꝛ promittat. l. vtrũ talis
promiſſio excedens quartã te/
neat? Reſpõ. vtiqȝ/qꝛ iſta quar
ta de futuris ẽt bonis conſtitui
tur propter futur. ꝛ ſpem: ma
xime ſi iudex ſit/vel talis perſo
na de qua ſpes ſit/vt in futurũ
bona acquirat: de quibus non
minus vxori ꝙ id qꝺ quartaȝ
ſuperat accedit: tutius tñ erit:
ſiquis velit vltra ꝑmittere /vt
ꝑmittat pro meta/ ꝛ mephio.
arg. ff. de ꝯhen. empti. nec em/
ptio: ꝛ de actio. emp. l. ſi iactũ.
nã ꝛ propter fructuum incerti
tudinem ꝑmiſſio ꝯceditur/que
alꝰ non concederetur. l. ſi ea le
ge. C. de vſuf. Itẽ an vxor viuẽ
te marito poſſit petere quartã/
ſi maritus ad inopiaȝ vergat?
Reſpon. vtiqȝ. l. vbi. C. de iure
do. Itẽ ſi maritus predia emat
ꝛ facia traditione ante preciuȝ
ſolutum decedat/vtruȝ mulier
debeat proportionaliter ꝯferre
ad precij ſolutionẽ? vtiqȝ: nam
ſi haberet quartaȝ ſine onere/
onus non eam/ſed mariti here
des oneraret/ꝛ ipſa vltra quar

tam habaret/& ſoluz emolumē
tum ſentiret: qꝛ illa dicunꝰ bo/
na/que ſuperſunt ere alieno de
ducto.l.ſubſignatū.§.i.&.l.pro
prie.ff.de verbo.ſigni. hec non
eſt bona ratio: qꝛ nō poſſet dici
in debitis ꝯctis poſt traditionē
quarte: vnde pōt alia ratio aſſi
gnari: ſi res fuerit vendita & tra
dita pretio non ſoluto cum do
minium nō ſit queſituz marito
emptori/niſi fuerit ei fides ha/
bita de pretio: ergo nec vxori
quarti.l.procuratoris.§.ſed &
ſi.ff.de tribu. & inſti.de rerū di
ui.§.vendite. Nec obſt.qꝺ dicit
Azo ꝙ in dubio preſumitur ha
bita fides de p̄tio: qꝛ forte ven
ditor credit/vt ſtatim ſibi pecu
nia ſolueretur: & emptor ſecuz
portauit rem inuito vēditore:
vt.ff.de pigno.actio.l.ſi quaſi.
& no.in ſumma de rerū diui.§.
acquiritur. vel ſi dicas dñium
eſſe tranſlatuz/dico ꝙ ſi vendi
tor agat cōtra heredes empto/
ris/& illi excipiunt rē eſſe tradi
tam/poteſt venditor replicare
de pretio non ſoluto: vt.ff.de
excep.rei iudi.l.j.§.ſi.cuz ergo
heres mariti emptoris non ha
beat irreuocabiliter dñium rei
empte pretio non ſoluto/nec
vxor quartā.l.nemo plus iuris
&.l.aliud.§.ſi.ff.de reg.iur.ꝯtra
hoc tñ facit ꝙ perſonalis obli/
gatio funduz non ſequitꝰ: vt.ff.
ad treb.l.j.§.ſi heres. Quid ſi
pater habuerit filios ex primo
matrimonio/deinde ad ſecun/
das nup.ꝯuolauerit: nunquid
poterit omniuz bonoꝝ ſuorum
ſecunde vxori conſtituere quar
tam? Reſpon.poteſt: qꝛ pater
perſeuerat in dñio bonorū/niſi
ſit filijs obligatus de heredita/
te cū eis diuidenda: vt in qui/
buſdam regionibus moris eſt.

Iure autē Roma.mulier bis nu
bens non poterat ſecūdo viro
magis in dotē dare/niſi quan/
tum vni ex filijs prioris matri/
monij reliquerit. Idez econtra
ex parte patris.l. hac edictali.
§.j.C.de ſecun.nup. Verū iure
Longo. (qꝛ ſuper his nil cau/
tum reperitur) dico: vt poſſit
dare morgincop ſecunde vxori
de tota ſubſtantia ſua/ſicut fili
os ſecunde vxoris bene ſibi ſer
uientes mortua matre pōt me
liorare in parte totius ſubſtan
tie pro numero filiorū: vt.j.de
eo quod pater fili. ne.ha.relic.
l.iij. Item cum inſtrm̄ morgin/
cap qꝺ maritus tradit vxori cō
tineat quartā preſentium/ & fu
turorum certe pro tribus par/
tibus acquirit ſibi/& pro quar
ta vxori: ergo equiparatur ſer/
uo qui pro dñicis partibus ac/
quirit: quod videtur abſurduz
cum de iure ꝗs ſibi/& non alte/
ri acquirat? Reſpon. maritus
non acquirit vxori ſed ſibi: ſed
illicito deſinit dominiū/& tran
ſit in vxorem: vt ſi teſtator tibi
legauerit rem ſuam/& voluit/
vt eam Titio reſtituas/tibi do
minium acquiritur/& ſtatim
te deſinit: & tranſit in ſideicom
miſſarium lege prima.C.com/
munia delegati. & fideicommiſ
ſarius habet actionem in rem
ex fideicommiſſo/vt ibi: quia
cum maritus emit/vel alio ti/
tulo habuit/& res eſt ſibi tradi
ta/dominium per traditionem
acquiritur/ſed illico cum deſe/
rit/& transfertur in vxorem ex
traditione quaz ei fecit alia die
nuptiarum. Cum eniz vxor ha
beat quartam in ſubſtātia ma/
riti/neceſſe eſt/vt dominiū pri/
us ſiat viri/deinde tranſeat in
vxorem.

Idem. lex. ij.

Siquis coniugi ſue metaz ✠ dare voluerit: ita nobis iuſtum eſſe comparuit: vt ille qui eſt iudex ✠ dare debeat: ſi voluerit: ſol. cccc. amplius non minus quomodo placuerit. reliq nobiles homines debeāt dare. ſoli. ccc. amplius non: ⁊ ſi quiſcūq alter homo minus dare voluerit det quomodo cōuenit: ⁊ ipſa ſub eſtimatione ſiat data ⁊ appreciata: vt nullo tempore exinde intētiones: aut cauſationes ꝑcedant.

Idem. lex. iij.

Nulli[a] ſit licentia coniugi ſue de rebus ſuis dare amplius per qualecunque ingeniuz: niſi quod ei in die votoruz in mephio: ⁊ morgincap dederit ſm anterius edictum: ⁊ qđ ſuper dederit nō ſit ſtabile.

Rex Aſtulphus.
Lex Quarta.

Siquis Longobardus decedens voluerit vxori ſue vſumfructum[b] de rebus ſuis iudicare ⁊ filios ⁊ filias ex ea reliq̄rit. non amplius ei per vſumfructum iudicare poſſit q̄z medi. de ſua ſubſtantia ſuper illud qđ ei in morgincap: ✠ ⁊ in meta ſm legem data fuerit ⁊ ſi filios: aut filias ex alia vxore reliquerit vnum: aut duos poſſit vxori ſue tertiam partem ad vſum

a Nulli. Loquitur de ſimplicibus dona. que prohibite ſunt inter virum ⁊ vxorem ne mutuis amplexibus ſeſe ſpoliarēt ⁊ ne venalis eſſet dilectio inter eos. l. j. ⁊ iij. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. ſed morgincap ⁊ mephiuz nō ſimplices donationes ſunt ſed cum mr̄imonio ſūt. Querit ſi vir die votorum metā nō dedit nec promiſit an in tēpore poſſit eā dare: vel teſtamēto relinquere ⁊ Rn̄. dare poteſt: non autem teſtamēto relinquere: cū hic fiat mentio datorum non relictorū ⁊ facit qr maritus an̄ ⁊ poſt matrimonium poteſt dona. propter nup. in vxorē conferre. §. eſt ⁊ aliud. inſti. de dona. ⁊. l. ſi conſtante. C. de donati. ante nup. nec iſta l. prohibet cū loquatur quādo maritus ſemel dederat: ſed non poteſt iterū dare: vnde ſi maritus aſcendētes vel deſcendentes non hēat qs exheredare non liceret vt. j. de ſuc. l. nulli liceat. §. itē. ⁊ inſti. de inof. teſt. §. non aūt. lez frater ſit in tranſuerſali poſt vxorem heredez inſtituere: ⁊ econtra: vt. ff. ad leg. fal. l. maritus. ⁊ cōcor. iuri Ro. vt. C. ſi qs ali. teſta. ꝓhi. l. ſi.

b ſi qs. vſumfructuz. Hic not. arg. ſm quoſdam maritū vſumfru. tātuz

✠ Per hanc coniugi vi. l. ſi. C. ſi qs ali. teſta. ꝓhi. ꝙ no. pro ꝯſue. francie: vt. §. j. de cōſue. matri.

✠ No. iudices plus dare poſſe vxoribus q̄ nobiles qr de iure cōi donatio facta vxori p iudicē v3. l. j. ff. ad. l. iu. repetū. Quis nobiles plus diligāt vxores. l. ſi vxor. §. j. ff. de adul.

✠ Morgincap. nō plus quarta ſubſtantie mariti eſſe poteſt ⁊ di. morgincap. a morgin. i. mane.

poſſe relinquere vxori. Sed lo
quitur in caſu quo maritus ha
beat filios. Querit ſi maritus
medietaté vſuſfr. vxori relique
rit/nec dicat bonorū meorum
verū pre
ter quar
tam ha/
bebit me
di. vſuſf.
an ea cō/
putata?
Reſpon.
preter quar
taz: vt le
gatuz re/
neat/alſ
eſſet derſ
ſoriuz: qꝛ
relinque
ret domi
no quod
ſuuz eſt.
a Nup/
ſerit. i. ad
ſecūda vo
ta conuo
lauerit.
b Reuer
taf. Hoc
verum ſi
ſimplici/
ter reli//
ctus ſit/
ceterū ſi
ſub certo

fructuz relinque
re: ⁊ ſi fuerit tres
quartam portio/
nez ſi fuerint plu
res per hunc nu/
merum computé
tur morgincap: ⁊
meta que ei data
eſt legibus habe/
at in antea. Sig/
dem nupſerit [a]:
poſtea autez mor
tua fuerit vſuſfru
ctus in integrum
ad heredes reuer
tatur: de meta ve
ro: ⁊ morgincap
fiat ſm anterius
edictum.

Ut filÿ lege pa
tris viuant.

tpe: qꝛ tunc etiam conuolando
ad ſcōa vota vſumfru. nō amit
tit irrecuperabiliter: qꝛ tp's pre
finitio inducit repetitioné qua
tenus amiſſus eſſet: vt. ff. qb.
mod. vſuſ. amit. l. iÿ. in prin. Et
hoc caſu vxor non ꝯuenietur a
creditoribus: qꝛ non eſt heres/
nec loco heredis. Sed nūquid
iſto caſu vxor ꝯueniet debito/
res hereditarias? Otto Papié.
cuius auditor extiti per multos

annos dixit vtiꝙ ad inſtar cre
ditoris qui actiones hz obliga
tas. l. grege. §. ſed pōt. ff. de pi/
gno. ⁊. l. nomé. ff. que res pig.
ob. poſ. Ego tamen ꝯtrariū ſentio

Titulus. v.

Rex Liutpran/dus. Lex prima.

SI Longobardus vxorem habens: filios: aut filias procreauerit ⁊ poſtea inſpiratiōe dei cō pulſus clericus ef fectus fuerit: tūc filÿ: aut filie qui ante [b] eius cōuer ſioné nati fuerint ipſa lege viuant qua lege ille viue bat quando eos genuit: ⁊ cauſam ſuam per legem ipſam finire de/ beat.

ꝙ vxor
cōueniet
hrdes a/
ctiōe ex
teſtō: vt
ipſi con/
ueniat de
bitores a
qbus ex
acta pe/
cunia trī
buit eaz
vxori: q/
maz fini
to vſufr.
ipſa de/
bet eum
heredi//
bus reſti
tuere.
c Si Lō
gobard'
g ante.
Ergo ſi
poſt con
uerſioné
nati/ vi/
uāt ea. l.
que e cle
rici: ſic e
iure Ro.

naz omnis ordo eccleſiarū ſm
ius Rom. viuit. l. iÿ. C. de epiſ. ⁊
cle. verūtamé iure Ro. ſi pater
adeptus eſt dignitaté filÿs an/
tea natis/ pdeſt illa dignitas:
vt. ff. de penis. l. moris. §. iſte. ⁊
ff. de decu. l. ÿ. §. in filÿs. Quid
de filÿs nālibus quorum ma/
trem poſt eoruz natiuitaté ſibi
matrimoniauit? Rñ. hi quidez
legitimi ſunt/ e dotalib' inſtrūs
compoſitis in poteſtate patris

Infra qð tp̃s pmiſſum eſt vidu

ſe veluʒ vel mari tũ accipe. Ti. vi.

Rex Liudp̃. L. i.

Nulli[a] ſit li cẽtia quãli bʒ mulierẽ ẽt mũ diũ eiꝰ hñti in ptã te poſt mortẽ ma riti ſui añ ãni ſpa tiũ velare aut mo nachico hitu idu ere: ⁊ ſi ipa ſua vo lũtate añ ãni ſpa tiũ h̃ facẽ diſpo/ ſuerit veniat ipſa ad palatiũ regis ⁊ dicat clementie eiꝰ volũtatẽ ſuã: ⁊ iterrogata vel iq ſita diligẽter a re ge pmiſſo eiꝰ acci piat religionis ve lamẽ: ſi vero añ ãni ſpatiũ ſine pmiſ. regis h̃ facẽ pſũ. pſit cõp. regi gui drig. ſuũ: mũdiũ vero mulieris vel res ꝓprie eiꝰ ſint i ptãte palatij: qꝛ q h̃ ãni ſpatiũ facẽ q̃rit ꝓ lucro pecu nie vl' ſecli huiꝰ cu piditate h̃ facẽ q̃ rit ⁊ nõ ob amorẽ dĩ aut aĩaʒ eiꝰ ſal uãdã: qꝛ poſt mor tẽ viri ſui dũ do/ lor recẽs eſt: i q̃lẽ ptẽ voluerit aiuʒ eiꝰ iclinare pt: nã cũ in ſe reuertit ⁊ carnis delectatio ei obuenerit: qð ẽ peius: i adulteriũ cadit nec moecha eſſe iuenit: nec lai ca eẽ poterit: ⁊ ſi al ter qcũqꝫ hõi i cu iꝰ mũdio nõ eſt h̃ facẽ pſũpſerit cõ po. guidr. ſuũ i ſa cro palatio: ⁊ ipa cũ rebꝰ ſuis ſit in ptãte mũdua. ſui.

erit: vt inſti. de nup. §. fi. ſcꝫ credo eos lege pris viuere. qd de his q nãles remãſerũt: Rñ. idẽ ſi ex vnica ꝯcubina nati ſint/ ⁊ in den'o: qꝛ ꝯcubinatꝰ p. l. nomẽ aſſũpſit: vt. ff. de ꝯcu. l. in ꝯcubinatu/ ẽt q̃ ad ſucceſſionẽ ⁊ alimẽta. auc. ſigs. C. de nat. li. q̃ vero ad priã ptãtẽ/ dignita tẽ ⁊ agnationẽ nõ hñt prẽm/ nec eiꝰ ſequunt domiciliũ: qꝛ agnatio ẽ nomẽ iuris: vt inſti. de le gi. agna. tu. §. fi. nec ſe quunt municipiũ pris vt. ff. ad muni. l. j. nec debꝫ ei reuerẽtia: vt. ff. de i ius vo. l. gꝫ. §. fi. ⁊. l. ſeq. ſuccedit tñ pr̃ filio nãli: qꝛ fres ltimi ſuc/ cedũt fr̃i nãli: vt. j. de ſuc. l. ſi fuerit. ij. ⁊ qꝛ fi lius nãlis eſt in mũdio pris/ vt filij nãles/ nõ tñ illiciti/ ſʒ ex ea nati quã pr̃ poſſʒ hr̃e vxorẽ lege pris viuãt. qd ſigs genuit filiũ ex muliere lõgo. deinde frãcꝰ factꝰ ẽ vt. l. frãcoꝝ viuat/ ⁊ fi/ liũ ſuſcepit ex ea/ vel ex ſcdo mr̃imonio/ qs p̃/ ferẽ i ſucceſſiõe? Rñ. qꝛ ſucceſſores ea. l. viuere debẽt q̃ viuebat is cui ſuccedit/ dicimꝰ filiũ p̃/ mogenituʒ admittẽdũ in totũ ſm frãcoꝝ ꝯſue tudinẽ: vt. j. q̃li. diuer. le. vo. l. j. qd ſi lõgo. lri/ mã hẽat vxorẽ/ poſtea clericꝰ factꝰ genuit filiũ ex vxore/ q̃. l. viuet ta/ lis filiꝰ? Rñ. ſi vxor cõ ſen ſit/ qꝛ pſ batus ſuſce ptio hʒ votũ annexũ/ mr̃imoniũ q̃tũ ad eiꝰ exercitiũ ⁊ ſuitutẽ ſolu tũ eſt/ lʒ eius vinculũ nõ ſit ſolutũ/ filiꝰ iſte illi/ ciꝰ eſt/ ⁊ eo iure viuit q̃ tota ciuitas: qð dici/ nus de oĩbꝰ illicitis/ q nõ viũt ſʒ lege pris/ vel mr̃is/ nec lege q̃ ci uitas viuit: iſti nec filij ſũt noiãdi/ nec alẽdi a parẽte. auc. ex cõ plexu. C. de ĩce. nu. qd de adoptiuo? Rñ. qꝛ adop/ tio i minus ſucceſſio/ nis ab iteſtato p̃ſtat: prebet q̃tuʒ ad adoptiuũ prẽʒ/ ⁊ oĩa iura pris nãlis rmanẽt i/ tegra. l. fi. C. de ado. viuet. l. q̃. nãlis vi/ uebat. j. ff. i ſuc. pris adoptiui/ ⁊ quẽad/ modũ pr̃ gẽũ ado/ ptauit. qd de arroga to? Rñ. lʒ traſeat in ptãtẽ ar/ rogato. ⁊ i eiꝰ famĩ liã ſʒ ius ci. qꝛ tñ nõ corrũ/ pit nãlẽ viuet. l. q̃ ⁊ pr̃ nãlis: vt inſti. de le gi. agn. tut. §. fi. a Nulli. ante an/ ni ſpatiũ. Contra. j. eo. l. pe. ⁊ fi. ſol. infra xxx. dies matrimonij ꝯtẽus nõ

Imperator Carolus. lex. ii.

De feminis q̄s defūctis viris lex lōg. ꝓhibet añ āni ſpatiū veſtē religioīs mutare: velūq̃ ſuſcipe: petūt nr̄am licētiaz vt mox dū diuina pietas dei īſpirauit eas idē nes licere ſuſcipe: nos aūt ↄſiderantes q꞉ ꝑterito tp̄e ꝑ ipſa dilatione: multe ēt capte intra idē ſpatiū ad aliā partez diſtra|te fuerūt: ſō petitionē eaꝝ (quā cēſemus eſſe iuſtā) ſuſcepimus: ⁊ eis fieri ita ↄcedim⁹.

Imperator Ludouicus. lex. iii.

Qui viduā itra ꝑmos xxx. dies viduitatis ſue: ſciēs vel inuitā: vel volētē ſibi copulauerit bānū nr̄m. ſ lx. ſol. ī triplū cōpo. ⁊ ſi inuitā eam duxerit vxorē: legē ſuā ei cōpo. illū ꝓ vlterius nō attingat.

Imperator Lotharius. lex. iiii.

De feminis que viros ammittūt: pl3 nobis ne ſe ſicut hactenus indiſcrete velēt: ſ3 vt p. xxx. dies poſt deceſſū viri ſui expectēt: ⁊ poſt. ccc. diez p ↄſiliū ep̄i ſui: vel ſi ep̄s abſ̄s fuerit cū ↄſilio alioꝝ ſuorū ſacerdotū: ſuorūq̃ parētū: atq̃ amicoꝝ id qđ eligere debēt eligāt.

Ut mulieres lege mariti viuant. Titulus. vii.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Si romanus hō mulierē lōg. tulerit ⁊ mūdiū ex ea fecerit [a] ⁊ poſt ei⁹ deceſſū ad aliū maritū ambulauerit ſine voluntate hr̄dū prioris mariti: faida ⁊

valet/cuz ↄtrahētī imponat pena tripli: vt. d. l. pen. poſt autē v3. ſed infra anni ſpatiū punit nimia feſtinatio / vt ⁊ iure ro. qui viduaz ducit infra tēpus luctus vterq̃ ī fama tus: vt. ff ex q. cau. infa. irr. l. j. ⁊. l. liberoꝝ3. quo caſu matrimonium valet ſed feſtinatio nimis facit infamez.

[a] Si romanus. fecerit. i. eā a mūdio liberauerit ſ nō pt ipſe mundiuz habeat.

anagrip non requiraſ: qꝛ poſtq̃ȝ marito romano ſe copulauerit: ⁊ ipſe ex ea mundiuȝ fecerit: romana effecta[a] eſt: ⁊ filij qui ꝺeo matrimonio naſcuntur ſm legeȝ patris romani ſint: ⁊ ideo faidã ⁊ anagrip minime componere ꝺȝ qui eaȝ poſtea tulit: ſicut nec ꝺe alia romana.

Imperator Lotharius. lex.ij.

UT mulieres[b] romane que viros habuerunt lõgobardos eis ꝺefunctis a lege viri ſui ſint abſolute: ⁊ ad ſuam reuertãtur legem: ⁊ hoc ſtatuimus vt ſimili mõ ſeruet in ceteraꝝ natione mulieꝝ.

a ℂEffecta. Uiuit enim iure ro. ex quo vxoꝛ eſſe cepit: nã ex eo tpe ſortiſ foꝝ mariti.l.cum que ꝺi.ff.ꝺe iuriſꝺ.om.iu.⁊.l.impa. ff.ad munici.illuſtraſ enĩ ꝺigniꝺtate mariti: vt.C.ꝺ ꝺignit.li. xij.l.mulieres.et ff.ꝺ ſena. l.femine. b ℂOmime. cõponere. ſicut nec ꝺ alia romana.qꝺ ſi maritus romanus mũꝺium nõ fecit? Rñ. ſub mundio remanet / nec erit preiuꝺiciũ mũꝺualꝺo / vt munꝺiũ ſuũ ammittat: nũq ꝺ ergo pſtabit faiꝺam ⁊ anagrip? Rñ. ꝺãnabiſ ſm legem illius cuius negligentiã cõmiſit: vt.j.q̃.ꝺi.le.ho. l.ij.qꝛ vi iniuriã mũꝺualꝺo fecifferat aut (⁊ melius) penã nõ preſtabit: qꝛ ſuo iure ſe tuebaſ: ius enim ro. iſto caſu nullaȝ ſtatuit penã / ſeꝺ tũc ꝺꝫ eam preſtare / ſi vtroq; iure ꝺelinqt: nã clericus ſi ſub ſeculari iuꝺice ꝯueniaſ / vteſ ſuo pͥuilegio / auc. clericus. C.ꝺe epi. ⁊ cle. preꝺicta namq; mulier / lȝ ꝺe patria ſit romana / ꝺe rebus tñ ſui pͥmonij viuet iure lõg. ſm.l. eius cui ſucceſſit: vt.j.q̃.ꝺi.li ho.l.j. nã ⁊ iure ro. filiuſfa. miles ꝺe peculio caſtrẽ ſi viuit tanq̃ pͥſa.§.ſi.inſti. ꝺe militeſt. ⁊.ff.ꝺe caſt.pe.l.miles. in peculio auteȝ pfectitio ⁊ aduẽtitio alio iure viuit: nã in aduẽtitio pri q̃rit vſumfr. ſibi ꝓprietatẽ / in pfectitio oĩa pri: vt inſti.p q̃s pſo.no.acq.§.ij. ⁊.C.ꝺe bo. q̃ lib. l.pe. ⁊ ſi. c ℂUt mulieres. abſolute ergo ſoluiſ a mũꝺio: ſꝫ nunqꝺ iꝺẽ in lõgobarꝺa vt.ſ.e.l.j. que ſm l. iſtaȝ ꝺȝ ſub munꝺio reuerti? Rñ. romana ſub mũꝺio nõ eſt / ſꝫ matrimoniũ facit eaȝ ſub munꝺio / quo ſoluto / ſoluiſ mũꝺiuȝ: vt ꝺe arrogato ꝺi q añ arrogationẽ ſui iuris eſt / poſtea ſub pñte.§.cũ aũt. inſti. ꝺe aꝺop. nã eaꝺẽ eſt cã obligãꝺi ⁊ ſoluẽꝺi in ꝯriũ aꝺꝺucta.l.nihil tñ.ff.ꝺ reg. iu. ꝺꝫ cũ romanus lõgobarꝺã accipit / que ꝺiſſoluta morte / vel emãcipatione pris pũr / ⁊ ſui iuris efficiſ / mũꝺiũ ex ea faciẽs: vt qꝛ emit: ſi pũr / lȝ morte ſoluaſ mrimoniũ / qs reſuſcitabit? certe nemo / cũ iã ſublata ſit obligatio. iꝺẽ ꝺi ꝺe aꝺoptiuo q trãſibat in ptãtẽ pris aꝺoptãtis: vt inſti. ꝺe aꝺop.§.ſꝫ hoꝺie. ⁊.C.ꝺe aꝺop.l.ſi.q̃ pris ptãs emãcipatione tollebaſ / vel morte / nec reꝺibat in ptãtẽ pris nãlis.l.q liberatus.ff.ꝺe aꝺop. ⁊ inſtit. ꝺe ſuc.cog.§.liberi quoq; ⁊ hec pce

¶ De prohibitis nuptijs. Tit.ix.

Rex Rothar. Lex prima.

Nulli liceat nouercam ſuam.i.matrinaz que fuit vxor patris: neqꝫ priuignam.ſ.filiaſtraz neqꝫ cognatam: que fuit vxor fratris ducere vxorem: ⁊ ſi ipſa conſenſerit: vir q eaz duxerit vxorem componat ꝓ culpa in curte regis ſolid. c.[a] ⁊ mox ſeparetur ab ea: diſtrictus a rege: ⁊ ipſa mulier habeat medi.de omni re ſua: ⁊ medi. ammittat: ⁊ curtis regia ſuſcipiat: eo ꝙ ꝯtra mādatum regis conſenſerit celebrare nuptias: ⁊ penaz ſuſtineat: ⁊ mox: vt dictum eſt: ſeparentur.

Rex Liudprandus. lex.ij.

Si qs[b] puellam añ an/

dūt in muliere lōgobarda que accepit frācū in vir/vt ſolu.ma. nō reddat ſub mundio mūdualdi/ſicut nec romana effecta: vt ē.no.ſi igiſ mulier frāca/vel romana effecta per mrimonium longobar. moriaſ/q̄s ei ſuccedit? Rñ. mulier que pp mrimonium leges mutat de pſona ſua ⁊ viuit lege mariti:ceteruſ ſi feuduz teneat qꝛ d iure e frāꝝ viuere dꝫ: vt no.ē.l.ij. vt ſi.leg. pa.vi.

a ¶ Nulli. ſoli.c.qdā dnt.l.hic corrigi p inferiores penā maiorē irrogātes: ſz ille nō ptinēt ad ea qb⁹ ſpālis pena h īpoſita eſt: vt in doli clā/q̄ nō ptinet ad ea de qb⁹ ſpālr eſt cautū.l.dolū.ff.de ṽ. obli.l.cohēdi.§.q prez.ff.de vul.⁊ pu.l.alimēta.§.baſilice.ff.de ali.⁊ ci.le. cū ſi.puto tamen vt corrigatur.

b ¶ Sigs.ſ.liber/cū de ſeruo ſpecialr cautū ſit.j.ti.j.itē ꝙ ſit maior:naz.l.aduenīēte.j.e. loquiſ qñ mulier maioris etatis copulat ſibi puerꝝ:hic ꝯ/dñ dicit/ſicut edictum ⁊c.in quo ꝯtineſ/ſi vir mulieri violētiā fecerit/ſpō/

liter frī e prī pmittiſ/ergo aliās dr ꝓhibitū.ar.l.cū ptor.ff.d iu. ⁊ de mino.loquiſ.l.illd.j.e.vbi duo icōueniētia ſunt qñ ſocianſ diſſimes etatis pſone. ſ. maior femina/e puer paruulꝰ/ vel ꝯ:vbi ē minor mi norez de ſpōſat nō timeſ aīa rū ruinaz qꝛ ibi matrimoniū īter mīores ꝓhibeſ / non ſpōſalia ꝫ qd ꝓbaſ j.eo. l.ſi. ibi ſiue.j. etatē legitimāz nec ob.ꝙ ea. l.dr ibi/ſ qñ etate voluerint qꝛ corrigiſ:vel(vt alij)ñ corrigiſ:ſz excepto prē/vel frē itelligiſ:vt no. j.e.l.illud.ſi aūt dicere volueris ꝙ ēt iter minores ſpōſalia ꝓhibeanſ:⁊ ꝙ de minoribꝰ loquaſ l.iſta/dicas ꝙ minor doli capax oē delictū pōt cōmittere/pter adulteriū.l.ſi minor.ff.de adul. ⁊ inſti.q.mo.tu.ſi.vbi pñt minores pp delictū deportari ⁊ in ſuitutē redigi.itē ſpōſalia puniuntur:ergo ſunt ꝓhibita:qꝛ qd ſit citū eſt nullā penā mereſ.l.gracchus.C.de adul.⁊.ff.de iti.act. pua.l nec eni.ſz rñ. ſit ꝙ multa ꝓhibenſ fieri/ tñ ſcā ſi reſcidunſ

nos.xij. ſponſaue rit: aut tulerit: túc ille eam qui tule/ rit: aut ſponſa/ uerit [a]: compo/ nat ſicut edictum de raptu conti/ net: ideſt: nonin gentos ſolidos: medietatem regi: & medietatem ei/ dem infantule: & ipſa reuertatur in caſam & in pecu niam ſuam: & ſit quieta vſq; ad in ſtum tempus: po ſtea autem eligat ſibi virum & nu bat cui voluerit: ſi ante mundual dus eius ↄſentiẽs fuerit: aut tradi/ derit ante .xij. an nos: cóponat in ſa cro palatio ſoli/ dos trecentum: & mundium ei/ us ammittatur: & ſit ipſa cum re/ bus ſuis in mun dio palatij: pater vo aut frater po/ teſtatem habeant cui: aut in quali etate voluerit ad dandum: aut ſpõ ſandum filiã ſu am: aut ſororem ſuam: q2 non eſt credibile [b] vt pa ter ✠ filiam ſuã: aut frater ſoro rem ſuam doloſo animo: aut cõtra rationem cuiquã hõi dare debeat.

Idem. lex. iij.

De his [c] qui de illicito matrimonio nati ſunt: vel naſcun/ tur. i. de matrina: aut filiaſtra: vel cognata que fuit vxor fratris: aut ſoror vxoris: q2 canones ſic hẽnt de duabus ſoro/ ribus ſicut de duo bus fratribus: & qui de tali [d] ma/ trimonio natus fuerit heres legi/ timus patri ſuo non ſit: ſed ipſaz rem habeant pa/ rentes proximi: & ſi parentes pro pinqui non fue/ rint: ſuccedat cur tis regia.

✠ Not. ꝙ pietas pr/ ni noluiſſe rũq; ↄſiliũ ꝓ libiis ca/ pit. l. bec. i ea. l. ff. de adul.

vt. ff. de ea ꝗ ſi. vo. l. j. vt ſ ſi. de ſnĩa ol in l. j. §. bid. ff. qñ ap. ſit. e. l. re legatoꝝ. §. ad tps. ff. de iter. & releg.

a ¶ Aut ſponſaue rit. qdam dñt ꝙ ad ⁊ vt pena ſponſ v/ trũq; dz i teruenire reſpõſ. ſ. & aſportatõ e tũc ſtat aut ꝓ eis vt. C. de ſ. ſi. l. pe. e ꝓ eis ſac lra ſe. ſbi/ipſa reuertat/ ec. Alij ꝙ ſuffic alte rutz iter/ uenire/ vt h/ nõ alte rãdo ↄiõ/ ctionẽ: vt ẽ. ð rap. & ff. ð le. j. l. ſi et to. §. j.

b ¶ Nõ eſt credi. No. pſũptiões iduci hoĩs ſ. nõ legis vt. ẽ. ð rz. l. ſiqs ra/ puerit. ff. ð rit. nu. l. pe. §. ð vno

C. ð ado. §. ſi vo pr. in ſi. capis n. pſ ↄſiliũ ꝓſilijs vt ff. ð adul. nec i ea ꝺ cir. ſi. & tor qñ magiſ i libos ꝙ i ſemetipoſ l. ſili qdẽ. i ſi. qð me. cã. ſ3 ar. ꝗ C. vbi pu. educ. & e. l. ſi. & ð exc. tut. l. hõa nitatis. ſ3 qd ſi pr cõ uicat ↄñ. male tra/ ctauerit. ff ſi qs a pa. ſue. ma. l. ſi. C. ð epi. aud. l. ſi le nões. Iſt pſũptiõni nõ ſtat i cõ tigit aliqñ vt ſit pſ ſu ſpecte vite vt. ff. ð pe. l. ſil. ſ3 ſtat ð ec ↄtiñ ꝓbet/ ſec ſi e ſſ3 pſũ. legis. l. ſi. C. a l mac.

c ¶ De his. q2 ſic ꝓhi bet qs du cẽ ſorores vxoris/ ſic ſtriſſa duci a balio fre.

d ¶ De ta/

ff. l. re pre dicto / vel ſ. de filij / vt ſic lex iſta prohibeat fi / pradicta / e filia.

Idem. lex. iiii.

Hoc autem[a] Deo adiuuãte ſtatuere preuidimus vt am/modo nullus preſumat relictam de conſobrino: aut ſobrino ſuo vxorem ✠ ducere: ſi quis aũt hoc qđ illicitum eſt am/modo facere preſumpſerit amittat[b] omnem ſubſtantiam ſuam: & qui de tali[c] coniugio nati fuerint legitimi heredes nõ exiſtant: niſi parẽtes ꝓpinqui: & ſi parentes propinqui non fuerint: curtis regia ſuccedat: hoc aũt ideo affiximus: q2 deo teſte: Papa vrbis Rome qui in oĩ mũdo toto caput eccleſiaꝝ dei & ſacerdotum eſt per ſuam epl'am nos adhortatus eſt vt tale coniugium fieri nullatenus permitteremus.

a ℭ Hoc aũt. ſobri no. q ſint ſobrini in ſti. de gra. & co. §. ſe xto gra / du. & qs ſit ꝑo ſobrin^o hꝫ C. vñ legi ti. l. ij.

b ℭ Am / mittat. ſ. ipſo iure / & inconti nenti: vel (vt alij) ammittit quo ad ꝓprietatẽ / non quo ad admi/ niſtratio/ nẽ / quaꝫ cũ morit ammittit & iõ dicit

Idem. lex. v.

Item hoc[d] cenſemus: atq3 precipimus vt nullus preſumat cõmatrem ſuam ducere vxorẽ: ſed nec filiã quam de ſacro fonte leuauerit: neq3 filius eius preſumat filiam illius vxorem ducere qui eũ de fonte ſuſcepit: qa ſpirituales[d] germani eſſe noſcũtur: & qui hoc malum facere temptauerit ꝑdat omnem ſubſtantiam ſuam: & filij qui de tali illicito matrimonio naſcuntur heredes eſſe non debent: niſi propinqui parentes: & ſi propinqui parentes nõ fuerint: curtis regia ſuccedat ei: vbi autem inuenti fuerint qui ſuꝑraſcripta coniugia contraxerint: de preſenti ſeparentur: & pe

illiciti filij excludantur a ſucceſſione / & habeãt eaꝫ ꝓpin qui parẽtes.

c ℭ De ta li. i. ſupra dicto / vel ſimili.

d ℭ Item hec. ſpũales. i. oẽs filij itelli/ gunt ſpi/ rituales / germani / cũ eo / vel cũ ea que a ſacro fõ te a pa/ tre ſuſce/ pta eſt: & hoc / ſiue antea na ti ſint / ſi/ ue poſtea: & dictorũ pꝫm filij vel filie ha bere pñt mr̃imonĩ um inter ſe preter cũ illis q de fonte ſunt ſuſcepti.

✠ No. matrimoniũ eſſe inter ꝯſobrinos & vxorẽ eoꝝ ꝓhibitũ / q2 de ſu. ci. eſt ꝑmiſſũ. l. celebrãdis inter ꝯſobrinos. C. de nup. q̃ẽ gl. vlti. ibi ſol uit dicens ſuo ci. pce dere iure ſori / ſꝫ nõ iure poliť. vt. xxxv. q. j. c. cũ igit. vñ hec. l. pcedit iure poli.

a ¶ De his. ante hoc tempus. ſ. huius conſtitutionis. Alij. ſ. ante tpˢ ſeptem/vel nouem menſium/quo caſu certũ eſt eũ qui naſcitur ante illos menſes nõ eſſe filios eius: ⁊ ideo q̃ſi de illicito matrimonio ſuſceptus nõ venit ad eiˢ hereditatẽ.
b ¶ Partẽ dederit. ſcilʒ poſt mortem patris: vt. j. de ſucceſſi. l. iij. Sed cõtrariũ hic dicit. Sol. ibi de filijs naturalibus eius cum qua pater potuiſſʒ habere conſugium/ hic vero de omnino illicitis.
c ¶ Triginta annos Contradicit. j. de preſcri. l. ſi iter fratres. Solu. ibi de fratribus legitimis: vt inter eos ſit neceſſaria. xl. annorum preſcriptio/ſecus inter iſtos illicitos/qui ſunt tãq̃ extranei. Item contra. j. de preſcrip. l. ſi

quis poſſederit. Sol. aliud eſt per falſam cartã poſſidere/ aliud falſo titu. nam ſiquis iuſto errore motus putat ſe habere titu. quem non habet vſucapiet: putat ſ[e] uus. n. error habetur pro tit. vt inſti. de vſuca. §. alijs q̃ꝗ ⁊. ff. pro empto. l. q̃ vulgo Quid ſi iſti errabãt ĩ iure nõ aũt in facto: vt q: ſciebãt ſe natos de coitu quez habuit pater cũ ſorore q̃rti vel quĩti grad⁹: ⁊ putabãt matrimoniũ tenuiſſe? R̃n̄. error iuris facit bo. poſ. l. ſed ⁊ ſi lege. §. ſcire. ff. de pe. he. ⁊ ideo bo. poſ. cẽſendi ſũt. Sed vbi opponit error iuris vſucapionẽ nõ parit. §. error. Inſti. de vſu. Sed ibi de vſucapiõne triẽnij/ vel longi temporis/hic de preſcriptione. xxx. annorum.

ne ſuprãſcripte ſubiaceant.

Idem. lex. vi.

De his q̃ ex illicito matrimonio nati ſũt vel ante hoc tempus[a] naſcuntur: ⁊ eis legitimi fratres ſui voluntarie partem dederint[b]: ita ſtatuimus: vt ſi eis fratres ſui legitimi voluntarie partẽ dederint in ipſaʒ debeãt permanere: ⁊ eos exhereda re minime deberent. Nam pater nõ poſſit illos illicitos: neq; per thinx: neque per qualecũq; colludium heredes inſtituere. hoc autẽ ideo cõſtituimus: vt omnis homo qui vult accipiat legitimam vxorem: nam non illicitas cõtrahat nuptias.

Idem. lex. vij.

Si autẽ fratres nõ ſint ⁊ parentes legitimi fuerint qui legitime poterunt ad hereditatem peruenire: ⁊ vſq; modo tacuerunt taceãt ⁊ in antea. Et nullaʒ habeãt facundiã: nec poteſtateʒ cõtra eos qui poſſident per triginta annos[c]: loquẽdi dicendo q hr̃des eſſe non debeãt: niſi p triginta annos poſſederunt: poſſideant: ⁊ in antea.

Siquis.

a Siquis. preſumpſerit. ſ. ſci- ens mulierem eſſe coniugatã: nam preſumere ſcietis eſt: alio- quin ſi falſo rumore probato putauit maritum mortuuz eſſe per abſen

quaq̃: q: lex illa loquit quan- do ſteterat in finibus ſpõſalio- rum / et dupla meta preſtat ſpõ ſo. v. autem curti regie: at hic merito preſtatur.

Idem. lex. viij.

SIquis miſer: et inſipiens homo pſumpſerit [a] ſponſare mulierem habentem virum ſuum ſiue vir eius ipſe egrotus fuerit: ſiue ſanus: ſicut et modo nobis talis cauſa annunciata eſt: et probatum eſt cõponat ipſe qui hoc fecerit guidrigild ſuum ad maritũ eius: et ipſa ſuſcipiat in ſe talẽ condemnationẽ qualẽ ſupra diximus [b] de illa muliere q̃ turpiter tractare permittit.

Idem. lex. ix.

ADueniente vaniſſima: et ſuperſtitioſa: vel cupida ſuaſione ex perverſione apparuit modo in his tẽporibus que illicita nobis: vel cũctis noſtris iudicibus cõiunctio eſſe comparuit: quoniam adulte et mature etatis femine copulabant ſibi pueros paruulos [c] inter etatem legitimam: et dicebant q̃ viri legitimi eſſe debent dũ adhuc ipſe ſecuz minime commiſceri valerent: nũc itaque ſtatuere p̃uidimus: vt nulla ammodo femina hoc facere preſumat: niſi pater [d]: aut auus pueri cũ legitimis parentibus puelle hoc facere preuiderit nam ſi puer poſt mortem patris: aut aui intra etatem remanſerit: et ei ſe qualiſcũque

tiam longi temporis / non erit puniendus. l. miles. §. mlier. ff. de adul. Item intelligas quã adulteriũ cõmiſſũ nõ eſſet cum coniugata / ſed cũ ſponſata tantum / alioquin adulterium puniretur in eo.

b Diximus. ſ. in l. ſiqs ammodo. j. quali. qs ſe defen. de. Queritur / an debeat cõponẽ duplam metaz q̃ mulierez diſpõſauit coniugatam ſicut §. de ſpõſa. l. fina. reſpõ. ne

c Adueniente. paruulos. Ex / h̃ ſumi ar. q. l. ij. §. eo. de minore loq̃tur: et ſicut minor hic reſtat ĩpunitus q̃ copulatus ẽ mulieri adulte / ſic dz ĩpunitus remanere q̃ minorẽ diſpõſauit.

d Niſi pr. De fratre nulla facit mẽtionez / ſz in muliere maritãda / b̃ fit mẽtio de eo qui aſſimilat p̃ri: h̃ idẽ q: frater ls quandoq̃ tutor fit fratris / non habet eandem poteſtatẽ in fratre q̃ ĩ ſorore.

femina anteq̃ ipſe puer. xiiij. annum cópleat copulare preſumpſerit: dicẽdo ꝙ legitimus eius maritus eſſe debeat: irrita ſit ipſa coniunctio ⁊ ſeparentur abinuicẽ ✠. femina vero ipſa reuertatur vacua cuꝫ opꝓbrio ſuo ⁊ non habeat poteſtatem alio viro ſe copulare dum ipſe puer in etate ſupradicta peruenerit ſiquidẽ impleta etate puer ipſe ſibi eam ad vxorẽ habere voluerit: habeat licẽtiam: ⁊ ſi eam noluerit tollat vxorem aliam qualẽ voluerit ⁊ potuerit: illa vero ſi ad aliuꝫ maritũ ambulauerit: ⁊ ipſe puerulus eam habere noluerit: nó ei poſſit vir ſuus qui eã tulerit pleniter mephium[a] ✠ dare ſicut ad aliam puellã: ſed tantummodo medi. ſicut ad viduã mulierez. Qui vero puerum ipſuꝫ ſuaſerit: ſiue parens eius ſit: ſiue extraneus homo compo. ſoli. centum medi. regi: ⁊ medi. ad ipſum puerum.

a ¶ Mephiũ. Intelligũt quidaꝫ nomẽ mephiũ ſumẽtes. ar. ſ. de ſpon. l. ſiqs filiã. la. i. §. ſcdo. qđ non plꝫ/ cum pretiũ pro mũdio non det mulieri/ ſed mundualdo: at hic loqtur eo qđ dãdũ eſt mulieri. Unñ ponit hic p ſpõſalitia donatõe. Notari pt ex iſta l. ꝙ ſponſalia/ ſiue mrĩmoniũ ratũ eſt ex pte eiꝰ q plene eta. ẽt ⁊ ꝯc. l. ij. ſ. eo. nec pt alij adherere vſ q ad tpa minoris/ de cuius matrimonio tractat: minoris ãt pſona gerata ẽ vſqꝫ ad tpꝰ legitimuꝫ: qꝛ cũ nó põt ꝯſentire vt ſit mrĩ. nec diſſentire: qđ ẽt in ciuilibus ꝯctibus ꝯtingit/ vt ſiqs ꝯhat cum pupillo obligatur ei: non aũt pupillus ipſi/ ⁊ id ex vnã parte tm ꝯctus tꝫ: vt inſti. de aucto. tuto. in pn. ⁊ ff. de actio. emp. l. iulianus. §. ſi quis a pupillo.

b ¶ Sol. c. Contra. ſ. de illi. ꝯſil. l. j. vbi conſiliator maiorẽ preſtat penã. Sol. aliud eſt conſilium dare/ aliud ſuadere: nã vbi quis conſiliũ dat/ liberũ eſt explorare/ an expediat ſibi. l. ij. in fi. ff. mãda. at perſuadẽ eſt plꝰ ꝙ cópellere. l. j. §. pſuadere. ff. de ſer. cor. Quidaꝫ dicũt ita demũ de conſilio quẽ puniri/ ſi alr facturus nõ erat: vt. ſ. de illi. ꝯſi. l. j. ⁊. ff. de furt. l. in furti. §. cõſiliũ. ⁊ ff de ver. ſi. l. ſepe. in fi. vbi ꝯſiliuꝫ dꝫ ẽẽ malignũ ad hoc vt puniat/ alioqn de ope tãtũ pſtita nõ tenet/ niſi factuꝫ fuerit ſecutũ. verba. n. cuꝫ effectu ſunt accipiẽda. qđ. n. obfuit conatus ſi iniuria nullũ habuit effectũ. l. j. §. ſi. ff. qđ qſqꝫ iur. Alij dicunt vtroqꝫ caſu puniri ꝯſiliũ/ ſiue erat facturꝰ/ ſiue nõ vt hic/ ⁊. ff. de ſer. corru. l. j. ⁊ de fur. l. q ſeruo. ⁊. C. de fur. l. ſiqs. qđ aũt dĩ. ff. de iniu. l. nõ ſolũ.

✠ Facit. c. de filiis. ſ. c. j. de ſpon. impub.

✠ No. mephium nõ poſſe viduę pleniter dari: ſꝫ medietatẽ Qui vero als eſt lex.

Imperator Carolus. Lex.x.

UT episcopi[a] de inceſtuoſis hominibꝰ emendandi licentiam habeãt: ſeu ꝛ de viduis infra ſuoꝛuz parrochiam poteſtatez habeant coꝛrigẽdi: ꝛ ſi de ipſis inceſtuoſis aliqͥs poſt iudicium epiſcopi in ipſo inceſtu ſeiterum commiſerit ſi prediuz.i. allodium habuerit ipm̃ in fiſcuz[b] regis recipiatur.

Idem. Lex.xi.

ILlud[c] preterea ꝑ omnia precauentes nos prohibere decreuimus: vt nullus ꝑſumat ante annos pubertatis puerum: vel puellam in matrimonio ſociare in diſſimili etate ✠: ſʒ coetaneos: ꝛ ſibi conſentientes: qꝛ multas ex huiuſmodi ꝯtractu nuptiali ruinas animaruz factas audiuimus: ꝛ tales fornicationes perpetratas qͣles inter gentes eſſe nõ debent: ita plane: vt ſi cõtigerit puerum adultum eſſe: ꝛ puellam paruulam per viruz cognata: ꝛ ſocrus deprehẽdať adultere. econtrario ſi puella matur̃ etatis: ꝛ puer tenere: ꝛ propter puellã adultaz: ꝛ puerũ paruulum pater ꝛ frater pueri tãti peccati flagitio ſi peruenſunt irretiti: vnde qui hec prohibita de cetero vſurpare preſumpſerit ab omni conſortio eccleſiaſtico ſit alienus ſʒ nec a publicis[d] ſit imunis iudicijs.

Imperator Lotharius. Lex.xij.

COnſobrinam: neptẽ: nouercã: fratris vxoꝛem: vel etiaz

§. ſi mandato. ſub audi maxime. Sʒ tenentes ꝯmã ſeu ꝯtentiã dicũt ſpãle eſſe, cum ſint alia ſpãlia. d. l. ſi quis.

a ☞ Ut epi. Nota q̄ epi poſſunt corrigere, ꝛ abſoluere iceſta matrimonia p cẽſuram eccleſiaſticam.

b ☞ In fiſcũ. Uidetur ſuperioribꝰ ꝯdicẽ, vbi patrimonium committẽtis inceſtum defert ad illos parẽtes. Solu. hic de acq̄ſitis poſt ſeparationẽ, q̄ nõ deferũtur ad parentes legitimos, ſʒ ad fiſcuz, ſi poſtea i eodẽ inceſtu repiať.

c ☞ Illud. coetaneos. No. ꝑſonas etate diſſtes nõ ſociari in mr̃imonio: vñ quidã dixerunt. l. ij. §. e. corrigi p iſtã, vbi dicit pr̃, aut fr̃. Alij dñt nõ corrigi, ſʒ patrẽ, ꝛ fratrẽ eẽ excipiẽdos ꝛ loqͥ. l. iſta i mr̃imonio ꝯ ſpõſalia ſt nõ phibenť iter tales ꝑſonas: quia ex ipſis non ꝯtingit aiarũ ruina q̄ hic habetur.

d ☞ A publicis. i. vt nõ debeat remanere impunitus, ſʒ puniať amiſſione patrimonij, ſicut in ſuperioribus dictum eſt.

✠ Nã ʒ nõ poteſt videri nupta q̄ virum pati non poteſt. l. pen. ff. qñ dies lega.

de ꝓpria cognatione: aut quã cognatus habuerit nullus audeat in coniugio copulare: ſiqs huic tali nephario coniugio ſe coniunxerit: ⁊ in eo permanſerit: ſciat Epiſcopali auctoritate anathematis vinculo eſſe innodatum: vt nullus Sacerdos ei tribuat communionem: ſi ꝓo conuerſus diuiſuſqꝫ fuerit ab illicita copulatione: dignę penitẽtię ſubmittatur: vt ſacerdos loci conſiderauerit.

Imperator Lotharius. lex. xiij.

De coniunctionibus que ſm canones ⁊ eccleſie edictũ copulate eſſe non poſſunt: precipimus vt abinuicem ſeparentur: ⁊ qui de noſtris iudicibus neglexerit cauſaꝫ iſtaꝫ ad iudicandum: aut cõſtringendum: componat guidrigild ſuuꝫ.

Idem. lex. xiiij.

De inceſtis cõiunctionibus hoc precipitur: vt nullus deinceps propinquam: nec quam propinquus habuerit vxoreꝫ ducat in coniugio: ⁊ vxoris parentela ita ſit viro ſicut propria parẽtela.

Imperator Pipinus. lex. xv.

Ut ſponſam alterius nemo accipiat.

Imperator Hẽricus. lex. xvi.

Henricus: diuina pietate ſecundus romanorum Imperator Auguſtus omnibus hominibus. Quoniam [a] nobis diuine pietatis pro

argumentum / q ſponſalia inter minores valent ⁊ nam ſpõſo priore mortuo / prohibetur eius propinquus deſponſare eaꝫ: que prohibitio ideo videt inducta / qꝫ ſponſalia tenuerũt. Item dicunt q dam / per hanc. l. corrigi ſuperiores que minores pe nam irrogauerũt ⁊ vt. ſ. co. l. j. Item corrigun tur alie que deſtrebãt am miſſuꝫ patrimonium ad legitimos parẽtes / at hic me dietas ad curteꝫ regiam.

a Quoniam ⁊c. Not. hic

nidentia Impe/
rialis ✠ officij
curam commiſ/
ſam credimus:
Nos quoqꝫ ex/
ga ea que ad re/
ligiones ꝑtinent
chriſtianas ⁊ ad
cultum iuſtitie iu
giter ſollicitare de
bemus: quapro/
pter cuꝫ in regni
vniuerſali conuē
tu noſtrorum fi/
delium principū
Italicorum ſede
remus orta que/
ſtio eſt: ne de illici
tis coniugijs con
ſilio noſtro ⁊ prin
cipum: archiepi/
ſcoporum: mar/
chionum: comi/
tum: ac iudicio iu
dicum: ſeu cōſen/
ſu omnium iudi/
cantiuꝫ huiuſmo
di ſententiam dif
finiuimus: omnia
ſcilicet que ſancti
canones ⁊ ſacre
leges noſtrorum
predeceſſoruꝫ in
ſtituerūt ſumma
auctoritate con/
firmamus: ⁊ in/
ſuper: ⁊ in noſtro
Imperiali Iure
addimus: vt qui
cunqꝫ ſeu in legi/
tima etate: ſiue in
fra etatem: legi/
timam vxorem
duxerit: vel de/
ſponſauerit: ſi
morte preuentus
fuerit: nulli pro/
pinquorum ſuo/
rum liceat vidu/
am: vel deſpon/
ſatam illius vxo
rem ducere: quod
ſiquis hoc fecerit
tam mulier quaꝫ
vir ex hac lege ex
heredati ſint: om
niumque bono/
rum eorum am/
mittant faculta/
tem: ⁊ medietas
propinquis pa/
rentibus: ⁊ alte/
ra medietas ad
fiſcum deueniat:
⁊ quicunque ex
huiuſmodi con/
iugio natus fue/
rit: ipſe quoque
(ſicut ⁊ paren/
tes ſui) ex hac
lege exheredatus
ſit.

✠ No. q̄ ꝓ
priū a for
tuna eſt: ⁊
adeo hōi/
bꝫ dat. ad
hoc alleg.
bal. hunc
text. in .§.
hoc qd̄ nos
ſ. ꝯceſſerī
mus. d̄ pa.
ꝯtā. ⁊ ali
ſtia addu
cit iura ⁊c.

a ¶ Si puella. ſecuta fuerit. Nō mrimonīj cāʒq̄ tūc ſuccedit lex ſeq. Sed vī φ plus punit̄ p ma trimoniū ꝙ p ſtuprū qd̄ eſt ve/ rum/cū mrimoniū ſiat cū per/ petuſtate

ſta. Sʒ ſi bis fornicat⁹ fuerit/te net̄ i ſolſ.c.vt.ſ̄.de for.l.j.ꝛ ſic no.φ vbicūq̄ liber hō punit̄ in pēa pecūiaria/ſu⁹ ī dimidiū pu nit̄/ni ſi.l.aliō dicat.l.ij.ꝛ ſi.ſ̄.de

¶ Si ſeruus liberam puellam: vel mulierem in coniugio acceperit. Titulus.ix.

Rex Rothar. Lex Prima.

SI puella libera ſeruū alienum foris prouinciā ſecuta fuerit[a] requirāt eos pariter dominus ſerui ꝛ parentes puelle. Et ſi eos inuenerit: ambo penaʒ luxurie iuxta legem ſuſtineant. Nā culpa ad dominum cuius ſeruus fuerit non requiratur.[b]

Idem. lex.ij.

SI ſeruus liberam mulierem: aut puellā auſus fuerit ſibi coniugio ſociare anime ſue incurrat periculū ✠: ꝛ illā que ſeruo fuerit cōſentiens habeant parētes poteſtatem occidendi[c]: aut foris prouinciam tranſuendendi: ꝛ de rebus ipſius mulieris faciendi φ voluerint. Et ſi parētes eius hoc facere diſtulerint: tūc liceat gaſtaldio regis aut actori: aut ſculdaſio ipſaʒ in curtem regis ducere: ꝛ intra pēſiles ancillas conſtituere.

Rex Liudprandus. lex.iij.

SI mulier[d] libera ſuuʒ tulerit: ꝛ parētes eius ītra anni ſpatium in eā vindictam dare neglexerint: ſicut in anteriori edicto con

ſtuprū vero ad tpſ e ſnē.ſ̄. de for.l. ſi.ꝛ.ſ̄.de adul.l.j.

b ¶ Nō requirat̄.ſʒ verum ſi ſeru⁹ nō fornicat⁹ eſt al's cō pōit.l.ſo.l.ſi.ſ̄.de for. Sed nūq̄d dn̄s vādo ſuū p nora liberat a pena: vt iſt. de nox.i pnc. Rn̄. non iure iſto imo eo inuito p̄dicta cōpoſitio extīgeret̄: vt (vt qdāʒ diſtīgūt) aut habuit ſuū diſciplinatū/aut ī/diſciplinatū/ primo caſu nō tenet̄ do ſic: nā tenet̄ qs q̄uſus ē ſe cū malis hōib⁹.l.ſi.ff.nau.cau.

for. ꝛ.ſ̄. ēſcā.ꝛ ꝯ.l.iſtō.ꝛ ſic melioris ꝯdōis eſt ſu⁹ ꝙ liberꝛ: vī dicam⁹ hāc l. loq̄ qn̄ ſu⁹ ſtup̄ꝛ cōmiſit vꝫ ſ̄ vū dic penā luxurie. ſʒ q̄reo n̄s ſ̄ ꝯuenit̄ pena.l. ſol. rn̄.q̄ ſer u⁹ ſuit ex ꝓuiciā/n̄ ip̄rāteo n̄s

c ¶ Si ſu⁹ occidēdi. Si a curia fuerit ſibi tradi t⁹/vl' tradita/alio q̄n ſec⁹ vt j.e.l.ſi.ꝛ ſ̄.de fur.l.ſi q̄ſcūq̄.ꝛ.ſ̄.dad.l.ſi q̄s di xerit.§. ille āt.ꝛ ē rō q̄ oʒ p̄ ō maleſicio ꝯſtat ꝛ demuʒ puniri.

d ¶ Si mlr er. Intellige ſʒ legē.ſe.q̄ illā āp.

¶ Not. ſeruum mori debere ſi liberā in cō iugio ſibi copulauerit.ſ̄.de for.l.l. vlti.

Nec.l. corrigitur per l.ſeq. Lotharii

tineť: tūc qñcūq; poſt ipſum anni ſpatiū inuēta fuerit ſit ancilla palatii: ⁊ ipſe ſeruus ſiat ad palatium replicet. Et filij q ex eis nati fuerint curtis regie oīmo deſeruiāt. Nā ſi parētes ipius mulieris: vel dñs cōpleuerint intra ſupꝛadictum anni ſpatiuʒ q anterius edictuʒ ꝯtinet ſic permaneat.

Imperator Lotharius. Lex. iiij.

Iubemus: vt ſi cuiuſcūq; ſeruus liberam feminaʒ ſibi eaʒ ꝯſentiente in ꝯiugio ſociauerit ⁊ intra anni ſpatium ſꝫm legē ad vindictaʒ traditi nō fuerit: ſicut lex tales ꝑſonas nr̃o fiſco ſociat: ita noſtra libertate ꝯcedimus: vt in poteſtate: ⁊ in ſeruitio dñi illius cuiꝰ ſeruus fuerit ambo reuertantur.

¶ Qualiter mulieri libere aliena re permiſſum eſt. Titulus. x.

Rex Rothar. Lex Prima.

Nulli mulieri libere ſub regni nr̃i ditione lege longobardoꝝ viuēti liceat in ſue ptãtis arbitrio ideſt ſine mundio [a] viuere: niſi ſemꝑ ſub ptã te [b] viri: aut ptãte curtis regie de//

a ¶ Nulli. ſine mundio. Hoc vī falſum: vt i pupillo q pt eē ſine tutela: ita mulier ſine mundio: pterea. ĵ. ti. j. hī q mundualdo mūdiuʒ amittēte mulier pt ad picem reuerti/ vel ad curtē regis: q̄/ diu ḡ eli/ gat/ eſt ſine mun. Sʒ dic ſine mū. vi uē. i. ſine mū. vitaʒ ducē: nã cū mulieri neceſſariuʒ ſit emē/ vendē/ locarē ⁊ ſi. verū ē q nō pt ſine mū. vitā ducē cū tūc ſcã eū irritēt.

b ¶ Sb poteſtate viri. Et hꝰ vī prima facie dōʒ q pupillus nō poſſit nec dēat hēre mū. mulieris ⁊ maxie cū pupillꝰ n̄ ſit ſufficiens i ſua adminiſtratiōe / minꝰ ſ alteriꝰ q̄ p mūdu. debēt adminiſtrari: vt. ĵ. ti. j. l. ſi. ⁊ hoc ne eēt hoium ⁊ rerum ſeda ꝯfuſio: vt q eget alterius gubernatiōe valeat alterū gubernare. l. ſi. C. de legi. tut. Sʒ ꝯriū eſt verius/ vt aliud ſit in mūdio/ aliud in tutela/ cū tutela ſit onus/ ⁊ labor tutoris: nō. n. tutor cōmoduʒ ſeqt ex tutela/ ſicut mūd. ex mūdio: nã p mūdiū ſuccedit mulieri: vt. ſ̃. l. ſi plurib'. ll. ⁊ ꝑtē hʒ cōpoſitionis que pp illatā iniuriā muleri cōponit: vt. ſ̃. de raptu. l. ſiqs qualēcunq;. Itē cum minor etas fauorabilis ſit ad eius leſionē videret inductū ſi non poſſet mūdiuʒ hēre. Quis interim adminiſtrabit res mulieris? Reſpō. tutor pupilli ſupplebit officiū incumbēs pupillo: vt ff. de acqui. poſ. l. quāuis pupillꝰ. §. infans. non ob. quod hic dicitur: quia nomen viri non ponitur ad differentiam etatis/ ſed ſexus: vt infra de epiſcopis/ ⁊ clericis. lege monaſteria. Itē queritur ſi vir decedit relicta vxore pregnante in cuius mundio remanet vxor? Reſpōdeo audiui quoſdaʒ dicentes mundium eſſe in pendēti: quia ignoratur cuius ſit/ vſque ad partum/ vt ſi maſculum pariat/ ſit ſub mundio filij/ vt tota patris hereditas/ ſi feminaʒ/ mundium perueniat ad agnatos/ interim ergo nullius eſt. non enim inſpicere debemus rerum naturam in qua omnia certa ſunt/ ſed noſtram inſcientiam expectare. lege ſed ⁊ ſi. la. prima. §. fine. ff. de iudi. quod placet

qꝛ ſicut ſucceſſio hereditaria quoad pariat mulier nulli deſertur/ita nec mũdium que eſt res hereditaria:ſed curatoꝛ auctoꝛitate regis bonis datus adminiſtrabit mundium ſicut cetera hereditaria. Alij dixerunt ꝙ remanebit mulier ſub mundio vẽtris: qꝛ qui in vtero eſt/ cum de eius commodo agitur habetur pro nato.l.qui in vtero.ff.de ſtatu homi. nec videt̃ ſine liberis decedere qui vxoꝛẽ pꝛegnantem reliquit.l. ſiquis pꝛegnantem.ff. de regu.iuris. Mihi non placet:qꝛ debet expectari quoad pariat mulier vt ſciatur/an declinet ad mõſtrũ/ vel ad pꝛodigium/ ⁊ an ſit maſculus/vel femina / ⁊ an vnuꝫ/ vel plures pariat/ cum partus non editus nondum homo recte intelligitur.l.in lege falc.ij. ff.ad legem falcidi. Item quid ſi plures ſint mundualdi / an ſufficiat vnius auctoꝛitas in alienatione reruꝫ mulieris?vtiqꝫ ſm ius Romanum ſi alter preſens ſit/⁊ non ꝯtradicat.l.conſilio.§.finali.ff.de curatoꝛe furioſo cum ſimi.quidam tamen dicunt/⁊ bene ꝙ aliud ſit in tutela/aliud in mũdio:quia alienatio tenet ex parte mundualdi conſentientis/lꝫ mundium ſit quid incoꝛpoꝛale:⁊ ſicut tutela cuiuſlibet tutoꝛis ſit/ita ⁊ mundium cuiuſlibet mundualdi:res enim incoꝛpoꝛee indiuidue ſunt pꝛeter vſumfru.l.pꝛima.§.ſi vſuſfru.ff.ad legeꝫ falcidiam.tamen quia commoda ex mundio pꝛouenientia diuiduntur/ideo pꝛo parte mũdualdi conſentientis alienationi/ alienatio tenet. Item retento ſuperioꝛi themate quis reuocabit partes alias?Reſpondeo quia eadem mulier admittitur ad reuocandum ceteris mundualdis auctoꝛitatem pꝛeſtantibus mulieri agẽti/vel ipſi poterunt reuocare/non tamẽ ſuo nomine agendo/ſed mulieris ⁊ hoc ipſa viuẽte/alioquin ſuo nomine tanꝙ legitimi ſucceſſoꝛes reuocabunt:fuit enim alienatio contra legem:⁊ ideo de facto poceſſit/tanꝙ irrita non irritanda. Quid ſi mulier ſine mundualdo contrahens conditionem ſuam faciat meliorẽ/ an cõtractus irritetur?Reſpondeo cum mulier iſto caſu aliuꝫ ſibi obligat:quia capax eſt obligationis/ſe autem alij nõ obligat ad inſtar iuris Romani: vt inſtitu.de aucto.tu.in pꝛinc.⁊ ff.de actio.emp.l.iulianus.§.ſi quis a pupillo.⁊.C.de pꝛocur. l.non eo. poteſt itaque mulier conditionem ſuam facere melioꝛem etiam ſine mundualdo ne quod fauoꝛe eſt introductũ retoꝛqueatur in odium.l.plures.in fine. C.de fide inſtrumẽtoꝛum. ⁊.ff. de legi.l.nulla.Et intellige vbi mulier alij nõ obligatus/ſcilicet quo ad pꝛomiſſionem per eam factam/ſed bene/vt poſſit cõueniri/vt aut ſtetur contractui / aut diſcedatur ab eo.l.iulia.§.ſiquis colludente.⁊ ſequen.ff.de actio. empt. Item intellige mulierem ſine mundualdo nõ obligari ſi ipſa conueniatur / ſed ſi ipſa agere velit/neceſſe eſt vt ſolidum ſoluat.argumẽ.l.ſi cum filio.ff.de compen.⁊ lege tertia.§.pupillus.ff.de negocijs geſtis. Iteꝫ an mũdualdus poſſit poſt tempus ratum habere / vt contractus valeat?Reſpon. nequaꝙ ad inſtar iuris Romani de tutoꝛe habetur:vt inſtituta de au

beat permanere: nec aliquid de rebus mobilibus: aut immobilibus ſine voluntate ipſius in cuius mũdio fuerit habeat poteſtatez donandi: aut alienandi.

Rex Liudprandus. lex.ij.

Si qua mulier res ſuas conſentiente viro ſuo. aut communiter[a] venundare voluerit ipſe q emere vult: vel illi qui vendunt faciant notitiaz ad duos vel tres[b] parentes ipſius mulieris qui propinquiores ſunt. Et ſi in preſentia de ipſis parentibus ſuis mulier illa violentiam ſe pati dixerit nõ ſit ſtabile[c] quod vendiderit. Nam ſi in preſentia ipſoruz ſuorum parentũ vel iudicis qui in

ctoꝛ. tuto.§.tutor. ⁊.ff. de aucto.tut.l.obligari.§.fina.quod eſt verum poſt longum tẽpus/ certum ſi ſtatim/ quia valebit: vt.ff.de acquiren.heredita.l.ſi quis mihi.§.iuſſum. ⁊ h placet/ iz nõ debuit in dubium reuocari: q: de hoc eſt text. expreſſus in.l.nunquam.j. reſpõ.ff. de vſuſc.

a ❡ Sic. communiter. Qr res cões erant inter virũ/ ⁊ vxorẽ. Vel dic q: mulier eſt domina quarte/⁊ ſic in venditione illa vendebat pro quarta/⁊ maritus pro tribus partibus.

b ❡ Vel ad tres.ſ.ad eos qui eã ad maritum dederunt: nã plerunq; mundualdo mundium emittente ad eos reuertitur: vt ſ.de ſponſali.l.ſiquis filiam.j. Sed pone eos mortuos eſſe/ non debet forte fieri notitia ad eos qui proxime venturi ſunt ad ſucceſſionem/ ne alienationem impediant: nam cum de nuptiis emancipate mulieris tractat/cuius voluntas patris voluntati repugnat debet interuenire arbitrium ſuorũ propinquoruz.ſ.qui non proxime ſunt venturi ad ſucceſſionem/ eius ſi non impediãt matrimoniuz.l.vidue.C.de nuptiis. Ex hoc loco ſumi poteſt arg. vt cõfeſſioni facte coram duobus/ aut trib[us] teſtib[us] rogatis ſtãdum ſit/ ſicut ſi coram iudice facta fuerit: q: non licet mulieri mutare talẽ confeſſionẽ ⁊ ſecus iure Rom. quo qn qꝫ rogati teſtes debẽt ſtare confeſſioni.l.teſtium. ⁊ auct. rogati.C.de teſti. Itẽ ex hoc no. arg. contra ſententiam Beneuentanorum dicentium duobus non eſſe credendũ vbi guadia non datur: verũ.ſ. l.pri. dicitur auctoritatẽ mundualdi ſufficere in mulierum alienationibus vnde videntur contrarie ſolu. hec addit illi/ vel (⁊ melius) hic de coniugata quã facile maritus inducit ad alienandum precibus/ vel minis: ideo parentes debent intereſſe/ ne mulieres timeãt maritorum violentias/ qui timor in extraneis mũdualdis ceſſat.

c ❡ Non ſit ſtabile. Queritur qñ mulier debeat/ ⁊ poſſit reuocare? Reſpondeo ſiquidem pro

quarta ſua alienauit / lꝫ talis alienatio ſit contra hãc legem: tamen vxor viuente marito nõ aget / cum non detur ſibi actio de quarta / conſtante matrimonio / lꝫ ſit domina: niſi forte ad inopiam vergẽte marito: vt C. de iure do. l. vbi. Si ẜo de aliis rebus alienatio facta ſit in qua mulier pati violentiam reclamauit / ſi lico poterit reuocare / vel auctoritate mariti / ſi voluerit / vel ad uxoris / qui a rege dabitur: ſed quomodo preſtabit maritus auctoritatem ad irritandum / cum ipſe ad alienandum preſtiterit? Reſpondeo / quia ipſe non agit nomine ſuo / ſed vxoris: nam et ita nomus qui rem eccleſiaſticam alienauit / ipſe reuocabit: venit enim contra factum ſuum nomine eccleſie / non ſuo. l. iubemus. la. ij. §. predia. C. de ſacro ſan. eccle. nam cum eodem tutore cum quo pupillus contraxit impetrabit in integrum reſtitutionem: vt. C. de in integ. reſti. per totum.

loco preſuerit violentiaꝫ ſe pati nõ reclamauerit: niſi ſua voluntate ipſas res ſe dixerit venundare: tunc ab illo die omni tempore ſtabile debeat permanere quod vẽdiderit: ita tamen vt ipſi parentes ✠ qui interfuerint: aut iudex in carta ipſa manum ponant: et ſi contigerit caſus vt ille maritus moriatur: et ad alium maritum ambulauerit ſtabilis permaneat ipſa venditio: ſcriba autem qui cartam [a] ipſam ſcripſerit non aliter preſumat facere: niſi cum notitia parentum: vel iudicum: ſicut ſupradictum eſt: et ſi aliter fecerit: ſit ipſa venditio vacua: et prefatus ſcriba ſit culpabilis ſicut qui cartam falſam ſcripſerit.

a ¶ Qui cartam .i. vt manus ei incidatur: vt. ſ. de his qui fal. car. l. j. at qui ſcribit contra legem aliter punitur: ſed forte hic falſuꝫ immiſcuit / ſcribendo mulierem aut parentes interrogatos fuiſſe / qui nõ fuerunt: et ideo dicit / qui aliter ſcribere preſũpſerit / vel intelligas de compoſitione pecuniaria nõ de pena corporali / quia manũ nõ debꝫ ammittere / qui tm̃ contra legeꝫ ſcribit: ſed contra po. v. l. ij. ſ. de his qui fal. cart. diſtingue / ad hoc vt mulier poſſit habere mũdium / vtrum ſit maior ſeptẽnio vel ne: ſi minor / tũc cum tutoris auctoritate cõſentiet mundualdo ſuo. ar. C. de iur. deli. l. potuit. et l. ſi infanti. ff. ad treb. l. reſtituta. ſi maior / tũc cum ſua et tutoris auctoritate mulier cõtrahet. Itẽ nũqd mũdualda poſſit mundiũ emere auctoritate alterius: vt. ff. de auc. tu. l. pupillus. Iteꝫ qd ſi mundualdus contra mundualdam velit agere? Rñ. vtique: ſed interim dabit alius a curia in lo

¶ No. parẽtes / aut iudices in iſtro venditionis rex mulierũ ſe ſubſcribere dẽre ad validitatẽ ipſius contractus: quia pñtia ꝑ pinquorum tollit metũ. l. traſact. õe. C. de traſ. et pñtia iudicis. tex. in l. j. C. õ pd. decu. li. x. et dixi de auc. mag. cõſi. et parlamẽt. regni.

tum ipſiuo:vt inſti.de auc.tu.in ſi.Item an per fideiuſſores per mundualdum facta in ꝯctu vi/deatur preſtare auctoritatez in eo?Rñ non.arg.l.j.ff.qḋ iuſſu. nec ſuffi/cit tutorē preſentes eſſe / niſi ſe appro/bar dicat lege.j. in ſi. z.l.iij. ff. de auc. tu. Item nunquid pater poſ/ſit legare mūd.vxo/ris ſue vi/uente fi/lio? Di/cūt qdaz ꝙ nō:qꝛ ſic filiū ab hḗditate paterna exhereda/ret/cum ſibi extraneus ſuccede/ret mundualdus. Sed aliȷ̄ ꝯ/e melius/qꝛ quilibet maritus pōt mundium ſue vxoris donare/e filijs tñ mater ſuccederet / non tanꝙ mundualda/ſed tanꝙ fi/lius.ar.l.ſi ſorores.ſ.de ſuc.e de ſanctimo.l.ſiqua mulier.e cum ſorores excludunt mundualdū extraneum/dato precio ꝑ mun/dio/multofortius e filius.

¶ Qualiter mundu. Diximus qualiter acqrat mundium:nūc qualiter ammittat. Uideamus primo qd ſit mūdium/vnde di/cat/e qbus modis ammittat/ e qualiter deferat: Mundium eſt poteſtas in capite mulieris libere ad defendēdum eam que propter fragilitatem ſexus ſe

Imperator Pipinus. lex.iij.

Placuit nobis etiam vt ſicut queqꝫ femina poteſtatem habet cum licentia viri ſui res ſuas vendere: ita habeat poteſtatem donare.

Imperator Guido. lex.iiij.

Concedimus vt ſicut mulieres cuz viris ſuis res ſuas donare: aut venundare poſſunt: ita e commutare valeant: ac familiam ſuā liberam facere.

¶ Qualiter mūdualdus[a] ammittat mūdiū. Ti.xi.

Rex Rotharius Lex prima.

defendere nequit: dī a mūdo mūnis/inde mundualdus/quaſi munialdus:ſic tutores/quaſi tuitores: ammittitur qñqꝫ fa/cto/qñqꝫ iure/qñqꝫ ex ſīlr: facto / vt ſi facit non facien/da y eam forte adulte/rādo / vel fame ne/cādo/vel ſibi dene/gādo vo/luntat ez maritādi vt .ē. de ſpon. l.ſi qs filiaz. j.vel ſi fa/cit faciem/da eā ma/ritando / ſed indi/gno/am/mittit ēt morte na/li vel ci.vt deportatione/ſꝫ tūc ꝑ/prie dī finirī.dꝫ ferl aūt iu.na.gē. e.c.iu.na.vt pri/e fratri/e viro: ſed quare viro/cum non ſit pr aut frater?Rñ.qꝛ ab eo deſcēdit maris atqꝫ femine coniugatio/ quam nos matrimoniuz appel/lamus.inſt.de nup.in prin.iu/re gē.vt p ꝯtronoteo enim iure orta ſunt bella / captiuitates/e ſuitutes:ide ſequutū eſt manu/miſſ. remediū.l.manumiſ. e ſe. ff.de iuſ.e iur.ponit eniz mūdiū qñqꝫ ꝑ ptāte/ꝑ ꝑcio/ꝑ cōpōne/ e qñqꝫ ꝑ ſucceſſione. Sꝫ nūqd mūd.poſſit ꝯueniri act.iniu.pre/ter ammiſſionē mūdij?Rñ.vti/qꝫ.l.ij.ſ.de iniu.mul. e.j.e.l.ſi. quia ammittit mundium / ſi eam turpe battiderit/e faciant

compõnem de plagis ⁊ feritis: vt. ſ. de ſcã. ⁊ cõ po. p to. ſed ob. l. j. ĩ. de po. ⁊. l. l3. in fi. ff. nau. ca. ſta. ſo. ammittere mundiũ non eſt compõ/ſed aliud eſt pena: vt p pugnam: vt. ſ. de iniur. mu. l. ij. ⁊. ſ. de ꝯui. l. i.

d ¶ Siqs. excepto patre. R eferẽ ad caſum tñ/vt ſi eam inuitam alij dederit ad vxorem / aut ad

Siquis[a] de puella libera: aut muliere mundiũ ✠ in ptã te habẽs: excepto patre: aut fratre: ⁊ ei crimen iniecerit: ꝙ adulterata ſit: tũc ammittat[b] mundium ipſius puelle: ⁊ illa ptã tem habeat cum rebus ſuis ppꝛijs ſi vult ad parẽtes reuerti vel ad curtem regis ſe commẽdare qui mundiũ eius debeat habere: ⁊ ſi vir ille hoc crimen dixiſſe negauerit: liceat ei ſe purificare[c] ſi potuerit: ⁊ mũdium ipſius ſicut habuit habere liceat.

Idem. lex. ij.

Siqs[d] mũdiũ de muliere libera: aut puella in ptãtem habens: excepto patre: aut fratre: ⁊ in aĩam ipſius puelle: aut mulieris inſidiatus fue

de tutore ſu. ro. q2 ſi alimenta pupillo denegauerit/ tutellã ammittit/ ⁊ fuſtigabitur l. ne care. ff. d lib. agno.

a ¶ Siqs. crimẽ iniecerit. ſ. verbotenus i vt hic in fi. ibi ꝟ crimen dixiſſe negauerit.

b ¶ Tunc ãmittat. Sz qñ iudicium retractabit inter mundualdũ ⁊ mulierẽ? R ſi. adiutore dato ipſi mulieri a preſide/ſicut daṫ curatoꝛ ad litẽ pupillo/ſi inter euz ⁊ tutorem vertaṫ iudicium. §. ſi. in ſti. de auct. tuto.

c ¶ Purificare. ſ. cum. xij. sacr̃ali bus/numerata ſua pſona/cum de iniurioſo verbo teneaṫ ad penam. xx. ſoli. vt. ſ. de iniur. mu. l. ij ⁊. ĩ. quali. qs ſe defen dz. l. ſi qualiſcũqꝫ. j. Item ſi mũdualdus iurare nõ potuerit / an ammittat mũdium p iniurioſo verbo/⁊ penam legitimam patieṫ? vtiqꝫ: vt ĩ. e. l. ſi. in ſi. qd ſi pbare voluerit pteſtes/poterit / aut

maritum i quo caſu ppter naturalẽ ſanguinis affectiones pſ/aut ſꝛ mũdium non ammitterẽt: vt no. ſ. de pꝛhibi. nup. l. ij ã l ſ ſecus in alijs caſibus: vt ſi p̃r/ aut frater inſidiati ſuerint i eius aĩaʒ/ aut ad faciẽdũ violentiã ⁊c. q2 null' excipitur mundualdus/nec ẽt maritus/q ſi vxorem depoſuerit/dz ſilr eius mundiũ ammittere: vt. ĩ. de eo q vro. ſu. oſ. l. j. cũ longe maius delictũ ſit occidere ꝙ vxorẽ ſꝛ pinducere: de quo no. ĩ. de. l. ij. q ſ ſi mũdualdus accuſaṫ de cauſis ex qbus mundiũ ammittere dz/an pẽdẽte iudicio ab adminiſtratione ceſſabit? vtiqꝫ/eſt enim oĩno ſuſpectus ex oibus cauſis ex qb' p. l. dꝫ remouẽdus vñ q̃rit ſi mulieri ſit neceẽ iterim ꝑdiũ emere/vel vẽdere/locare/ vel ꝯducere/cui' auctate ꝟ ſiet? rñ. ali' mũ. ſ ei' locũ ſuccedet/vꝉ ꝯſtitueṫ: vt. C. d ſu. tut. l. cũ quẽ.

✠ Not. de mũdio mulieb2i q ꝟ capiṫ p oĩ pͥmonio competẽti puelle aut mulieri et mũdual. ẽ tutor ſiue balifter q ꝟ3 in ptãte ſua mũdiũ mulieris ẽt ſ ptis ptã te exhi. ſ. tit. pri l. j. qd eſt ꝯ oĩ ſpõnẽ iuris cõis. de bo. mr̃. ⁊ bo. qꝫ lib. C. ſz mũdiu mulie/ bris de iure eſt q mulier ſit mũdiõ ĩ q̃ ꝯtinenṫ ſpeciũ / vaſarvnguẽtaria/ ⁊ alia ſilia: vt l. j. ⁊. l. argẽto. §. mũdius mulie bris. ff. de auro ⁊ arg. leg.

a ¶ Aut ad curtem. Ex hoc quidam dicũt mulierez neceſſe habere ordinem ſeruare. arg.l.j. ff.de ſolu. Alij mulierem poſſe eligere/vt expedire ſibi videbitur:ꝛ hoc verius:ſz vel/mulier poſſit eligere mundualduz ad certuz ↄtractum / vt eo finito / deſinat mundualdus? ꝛ iſta. q. ſilis eſt illi vbi maritus decedẽs poteſtatem dat vxori eligendi mundualduz/ quem voluerit? Rñ. iure quidem romano ad certã cauſam dari põt/ quia finita deſinit curat or:vt inſtit. de auc.tu.§. ſi. alioqn tutor et curator / cum ppetuitate a iudice eliguntur; ceterꝫ a teſtatore recte ad tempus daf:vt inſti.qui tu.da.poſ. §.ad certum.idem de mũdualdo qui cum ppetuitate eligi dꝫ: tñ Beneuenti mulier electionẽ hꝫ in ſingulis cõtractibus ſingulos mundualdos eligere.

rit:aut alij inuitã ad marituz tradiderit: aut volentibus ad eius violẽtiam faciẽdam ↄſenſum prebuit aut ↄſilium dederit:ꝛ pbatuz fuerit:ammittat mũdium ipſius: ꝛ illa ptãtem habeat de duobus ius eligẽdi:vbi vult ad parentes reuerti: aut ad curtẽ[a] regis cũ rebus ſuis ppriis que ad eã per legem ptinẽt ſe cõmendare qui mũdium eius in ptãte hr̃e debeat: ꝛ ſi ille vir hoc crimen negauerit: liceat ei ſe purificare:ꝛ mũdiũ ſicut habuit ſi ſe purificauerit habeat. Idem. lex.iij.

Si quis[b] mũdiũ de puella libera; aut muliere habens eam ſtrigaz:qđ eſt maſca: clamauerit: excepto patre aut fratre: ammittat mũdium ipſius: vt ſupra:ꝛ illa poteſtatem habeat: vbi vult ad parẽtes:aut ad curtez regis cũ rebus ſuis ppriis ſe cõmendare qui mũdiuz eius debeat hr̃e:ꝛ ſi vir ille negauerit dixiſſe: hoc crimen: liceat ei ſe purificare ꝛ mũdiũ hr̃e vt.s. Rex Liudprandus. lex.iij.

Continet aũt anterius edictuz[c] de frea ſua qui eam male tractauerit: ammittat mundium ipſius:ꝛ non dicat: qualis ſit ipſa mala tractatio:✠ pinde ſta/

b ¶ Siqs. ſtrigam. Hic not. ꝙ mundualdus de iniurioſo verbo dꝫ mũdium ammittere: vt not.ſ. eo. l.j. lꝫ ibi dicaf/ crimẽ inieceritꝫ ꝙ intelligitur verbotenus vt ibi in prin.no.

c ¶ Continet.edictum. vt l.ſi pater filiam.ꝑpe ſi.ſ. de ſponſalibus.

✠ Mala tractatio / qd ſit. qđ no.ↄ donatarios qui male tractãt donatores a q̃bꝰ bona donata recipiũt eã ↄtẽplatione ꝛ ꝛ pacto ꝙ bñ ꝛ bone ſe tractarent eos.

fuere preuidimus qualis ſit ipſa mala tractatio. Mala tractatio eſt: ſi eam fame necauerit: aut veſtimentum: aut calciamentum ſm qualitatem pecunie: mulieri non dederit: aut ſi ſeruo: vel ad aldionem alterius eaʒ vxorem dare preſumpſerit: aut turpiter battiderit eam: excepto ſi infans fuerit: pro honeſta diſciplina oſtendẽda: aut propter muliebria opera: aut vitium malum [a] emendandum: ſicut de propria filia ſua: ⁊ ſi eam ad indecibilem operam coactam miſnauerit: aut ſi cum ea adulteratus fuerit: omnia hec qui facere preſumpſerit: male tractataʒ eſſe dicimus. Et inſuper addimus: vt nec ad liberz hõiem eã ad marituʒ dare preſumat abſq; eius volũtate: qꝛ peius tractata eſſe non põt q̃ ſi illuʒ vir tollat quem ipſa non vult: ideo ſtatuimus vt pp plagas: aut feritas ſi fecerit: vel de adulterio: componat eidem femine ſicut edictũ continet: ⁊ mundium eius amittat.

a ¶ Aut vitiũ malũ. Dine no. mundualduʒ correptionem mulieris habere, ⁊ moxemẽdationeʒ pro qualitate delicti/ quaʒ cõponere põt vſq; ad modũ plne affectionis: quã ſi excefferit ſeuiendo/ culpe cõnumerat. Et ſi ſeruus ſit in familia: nam non dʒ ſeuire in mundualdaʒ/ cũ culpabilis erit in ſuos ⁊ in extraneos: vt

ff. ſo. mat. l. ſi cõſtante. §. ſi maritus. vſſ. Eſt modus in rebus/ ſunt certi deniq; fines/ quos vltro citroq; nequit cõſiſtere certum.

¶ De coniugijs ſeruorum: vel aldiorum. Tit. xij.

Rex Rotharius Lex prima.

Si aldius cuiuſcunq; liberam vxorem tulerit.i. fulfreal: ⁊ mundium de ea fecerit: poſteaq; de ea filiuʒ habens: ⁊ maritus eius mortuus fuerit: ſi mulier in ca

ſa ipſa noluerit permanere: & parentes eius eam ad ſe recolligere voluerint ꝑcium reddant qđ pro mūdio mulieris datum eſt illi cuius aldius fuerit: tunc illa abſq; morgincap: aut aliquid de rebus mariti reuertatur ad parentes ſuos cum rebus ſuis: ſi aliquas res de parentibus adduxit: & ſi filij de ipſa muliere fuerint: & noluerint in caſa patris ſedere: res paternas dimittant: & mundium pro ſe reddant quātū ꝓ matre eoꝝ datū eſt: & vadāt vbi voluerint liberi.

Idem. lex. ij.

Si aldia aut libera in caſa aliena ad maritum intrauerit: & ſeruū ad maritum tulerit libertatē ſuam ammittat: & ſi dn̄s eius neglexerit eam replicare ad ſeruitium: mortuo tn̄ marito: vadat ſibi vbi voluerit libera vna cum liberis ſuis: & cuꝫ omnibus rebus ſuis quantas in illo tp̄e ſecum adduxit qn̄ ad maritum intrauit: naꝫ amplius nullam rem ꝯſequatur: ſed vitiuꝫ ſuum ſibi reputet: eo ꝙ ſeruo conſenſerit voluntarie.

Idem. lex. iij.

Si aldius ancillā ſuam: aut alterius tulerit ad vxoreꝫ: filij q ex ipſa ancilla naſcūtur fiūt ſerui eius cuius mr̄ ācilla eſt.

Idem. lex. iiij.

Si aldius cuiuſcūq; aldiā aut liberā alienā vxorē tulerit: ſi filios ex ipſo coitu habuerit: pr̄em ſequētur: & ſint aldij cuius pater eſt.

Idem. lex. v.

Si ancilla cuiuſcūq; in caſaꝫ alterius ad maritū intrauerit & ſeruū tulerit: nihil ď ipa caſa marito mortuo ꝯſequatur: niſi quātum ſecum adduxit.

Idem. lex. vi.

Si ſeruus cuiuſcūq; ancillā alterius tulerit: & dn̄s ancille eā liberauerit: & admōd fecerit a ſe: aut ſi eā vēdiderit: & q eaꝫ emit doloſo aīo & liberauit & ſuus ipſe ī ſuītio pmāſerit: āmittat ipſaꝫ libertatē ſuā: & ſit ācilla regis: & ipe q eā liberauit cōpo. ī curte regia aliā talē: aut pciū qꝫtū ipſa valuerit ꝓ eo ꝙ colludiū fecit: ſuus ƀo ipe ſit ī ptāte dn̄i: & ācillā ipaꝫ faciat dn̄s ſui ſuā cū preciō:

aut qualiter a rege obtine/
re poterit.

Idem. lex.vij.

Respectuꝫ habuit ad l.librandi. ē.de forni ca.l.ſi quis cum ancil la gentile.

SI ſeruus cuiuſcūqꝫ
legitimam habuerit
vxoꝛem: ⁊ aliam ancillam
ſuper eam duxerit cōpo.
dominus ſerui ſicut in edi
cto de adulterio cōtinetur
ei cuius poſtea ancillaꝫ tu
lerit: ancilla vero ipſa pꝛo
illicita pꝛeſumptione acci/
piat talem diſciplinā a do/
mino ſuo in domini ſerui
pꝛeſentia: vt alia ancilla fa
cere non pꝛeſumat.

Idem. lex.viij.

SI aldius cuiuſqꝫ al/
diam alterius tulerit
ad vxoꝛem: ⁊ filios ex ea
pꝛocreauerit: ⁊ mundium
ex ea non fecerit. ſint filij
eius aldiones cuius ⁊ ma
ter fuerit. Naꝫ ſi poſtq̄ꝫ ex
ea mundium fecerit: ⁊ filij
nati fuerit ſicut in anterio
ri edicto continetur patreꝫ
ſequantur. Et talem legeꝫ
cuꝫ patrono ſuo habeant
qualem: ⁊ patrem eoꝛum
habuerint.

Idem. lex.ix.

SI quis fraudulenter
ancillam alienam tu
lerit: ⁊ dixerit ꝙ eā ſeruus
aut aldius ipſius tuliſſet
ad vxoꝛem: ⁊ poſtea veri/
tas clarefacta fuerit ꝙ nō
eam ipſe ſeruus: aut aldi/
us tuliſſet: tunc pꝛimuꝫ o/
mnium reddat ipſuꝫ man
cipium cuius fuerit: ⁊ ſit
eius ancilla cuius antea fu
it: ⁊ ille qui hanc fraudem
facere pꝛeſumpſerit: det in
ſuper aliam talem ancillā:
aut aldiam eidem homini
cui fraudem fecerit: ⁊ red
dat opera de ipſa ancilla
quam fraudulenter tulit:
quādiu eam apud ſe ha/
buerit.

Idem. lex.x.

SI aldius cuiuſcūqꝫ
aldiam alienaꝫ tule/
rit in vxoꝛem: aut ſeruus
ancillam: ⁊ anteq̄ꝫ de ipſo
coniugio aliquam conue/
nientiam domini eoꝛū in/
ter ſe facere contigerit quiſ
piam miſer homo cū ipſa
aldia: aut ancilla que eſt
vxoꝛ alterius foꝛnicatus
fuerit: ita pꝛeuidimus: vt
eidem cuius vxoꝛem adul
terauerit de ipſa culpa de/
beat ſubiacere q hoc ma/
lum perpetrauerit. Nam
dominus eiuſdē mulieris
tantum mundiuꝫ de ea ſu
ſcipiat: ſi aldia fuerit ſicut
lex eſt. Et ſi fuerit ancilla

accipiat

accipiat exinde preciuz: aut vicariam ſicut conuenerit. Hoc autem ideo ꝓſpeximus de vxore ſerui: vel aldionis: q2 ſi de libero hoie quiſ/plaz miſer homo mulierem adulterauerit ad maritum eius compo. etiam ſi non habeat eaz mundiatam: nam non ad parentes.

Imperator Carolus. lex.xi.

Ut coiugia ſeruoꝝ nō dirimantur ſi diuerſos dominos habuerint: ſed in vno coniugio ſeruipmanentes dominis ſuis ſeruiant. Sic tamē vt ipſum coniugiuz legale ſit: & p voluntatez dominorum ſuorum: iuxta Euangeliuz: Quod Deus cōiunxit homo nō ſeparet.

Imperator Pipinus. lex.xij.

De mancipijs palatij noſtri: & eccleſiarum noſtrarū nolumus mundium recipere: ſed noſtra mancipia habere.

De eo qui vxorem ſuam dimiſerit: & aliam ſuper eam duxerit. Titulus.xiij.

Rex Grimoaldus. Lex prima.

Si quis vxorē ſuā abſque culpa [a] legitima poſtpoſuerit: & aliam in domū ſuper eaz duxerit compo. ſol.d. medi. regi: & med. parentibus [b] mulieris quam poſtpoſuerit: mundiū vero mulieris eiuſdem quam poſtpoſuerit amittat. Et ſi noluerit ad maritum ſuuz reuerti reuertaf ad parentes [c] ſuos

a Si quis. abſq; culpa. Sūt n. quedā legitime culpe pp quas lz marito vxorē poſtponere/ vt ſi inueniatur cū alio turpiter conuerſari: vt.j.quali.quis ſe defen. debet.l.ſi quis aīmó. vel ſi fornicet cuz alio. l.pe.j.e. Itē ſi ꝯſiliata fuerit ī morte mariti vt.ſ.de ꝯſi.mor.l.fina.

b Parentib⁹. Sz nōne pena preſtita debet eē i poteſtate mulieris que principaliter paſſa eſt iniuria? Reſpon. prima facie videt ꝙ ſic.arg.l.ſ.ō ſpōſa. nā diſta iniuria reſpicit ſecundario parētes. Jō forte parentibus eſt preſtāda: quia mlier reconciliata marito/ penā ei reſtitueret/ e videret impunita.

c Ad parētes. Sz ſi mulier a marito poſtpoſita adulteriū cōmittat ꝑ an ab eo poſſit accuſari? Itē quid ſi marit⁹ nō ſuperīduxit vxorē/ ſed fornicationem cōmiſit/ an poſſit de adulterio accuſari? Rñ. neutro caſu mulierem de adulterio accuſabit: q2 cū mari/

No. vxorē eſſe etiam non mundiatā a viro.

Gene. ij. Matthei. xix. Marci. x.

cum rebus ſuis: ꝛ mundio.

Idem. lex.ij.

SI mulier [a]: aut puella notum habuerit quecunq; hominem vxorem habere: ꝛ ſuper ipſam introierit: ꝛ tulerit maritū nō ſuum ſancimus: vt omnes res ſuas perdat [b] ipſa mulier que ſe ſciente alterius marito volūtarie cōſenſit: ꝛ medi. de rebus ſuis accipiat curtis regia: ꝛ med. parētes mulieris prioris: ꝛ illa prior mulier [c] recipiat maritū ſuum: ꝛ ille colat eam: vt decet: vxorem legitimā: ꝛ illa vitium ſuum ſibi reputet q̄ ſuper aliam vxorē intrare preſumpſerit: ꝛ nihil ei cōponatur: nec faida requiratur.

Rex Liudprandus. lex.iij.

SI ſeruus cuiuſcūq; habens legitimam vxorem: ꝛ aliam [b] ancillā ſuper eā duxerit cōpo. dominus ſerui ſicut edictum de adulterio continet ei cuius ancilla poſt ea tulit: ancilla vero ipſa pro illicita preſumptione accipiat talem diſciplinā in preſentia domini ſerui: ꝛ domini ſui: vt alia ancilla h̄ facere non preſumat.

Imperator Carolus. lex.iiij.

UT nec vxor a viro dimiſſa alium accipiat virum viuēte viro: nec vir aliā accipiat vxorem viuente priore vxore.

Idem. lex.v.

QUicūq; [d] ꝓpria vxore derelicta: vel ſine culpa interfecta aliam duxerit

tus debeat eē auctor bonorū morum/ nō debet ab vxore pudicitiā exigē/ quā ipſe non ſeruat. l. ſi vxor. §. iudex. ff. de adul. Sed primo caſu ꝑ penam ci. patit/ ꝛ mūdiū vxoris amittit: in ſecūdo penam nō patit/ ſꝫ mundiū amittit/ ꝛ marie ſi in aīam mulieris inſidiat⁹ fuerit/ cū fortius ſit illicitum ſit vxorē occidere/ q̄ ſecundā ſuperinducere.

a ¶Si mulier. ē. l. pri. loqt de pena mariti q ſuperinduxit vxorem/ hic de pena mulieris

que volūtarie cōſenſit ſuꝑinduci.

b ¶Res ſuas perdat. No. q̄ in pari delicto aliam penam patitur vir ꝙ alias mulier.

c ¶Prior mulier. Si cum marito cohabitare voluerit/ alioquin nō coget immo poterit reuerti ad parentes cū rebus/ ꝛ mundio vt. ē. l. pri.

r Et no. q̄ conſtāte matrimo. poterit vxor dotē repetē/ dū dicit cū rebus ſuis.

d ¶Quicūq;. Superiores ll. de pena pecūiaria locūt h̄ de corporali.

armis depoſitis[a] publicaꝫ habeat penitentiam: ⁊ ſi contumax fuerit cōprehendatur a comite ⁊ ferro vinciatur: ⁊ in cuſtodia mittatur: donec res ad noſtrā notitiam perducatur.

Imperator Lotharius. lex.vi.

Nulli[b] liceat excepta ✠ cauſa fornicationis adhibitaꝫ ſibi vxorem relinquere: ⁊ deinde aliam copulare alioquin tranſgreſſori priori cōuenit[c] ſociare coniugio: ſinaūt vir ⁊ vxor dimittere pro ſola religione inter ſe conſenſerint vita nullatenus ſine conſcientia epiſcopi fiat: vt ambo ſingulariſ pre uiſo conſtituantur in loco: nam vxore nolēte: aut altero eorum etiam pro tali re matrimoniū non ſoluatur.

Idem. lex.vij.

Nulli liceat in vno tempore duas habere vxores: vel vxorem: ⁊ concubinam: quia cum ✠ domui non ſit lucruꝫ anime ſue ſit detrimentum: nam ſicut Chriſtus caſtam obſeruat eccleſiam: ita vir caſtum debet cuſtodire coniugium.

a ¶ Depoſitis. Innuit ꝙ debet amittere dignitatem militie/ ⁊ agere publicam penitentiam per cenſuram eccleſiaſticam/ ⁊ ſi ad hanc peragendam fuerit ↄtumax/ debet ferro ligari.

b ¶ Nulli. Cā fornicationis/ ⁊ alijs ſimi. vt no ta. ſupra eodē. l. j. vxorē autē ſuper inducere nō licet: ergo exceptio nō pertinet ad eaꝫ ſuperinducendā/ ſꝫ dimittendam.

c ¶ Conuenit. Et neceſſe habet ad primam vxorem reddire/ eamque inuitus retinere/ cuꝫ in pari cauſa etiam venerit/ ⁊ pudicitiam non ſeruauit: vnde neutruꝫ alterum accuſabit: vt notatur ſupra cod. lege prima: ⁊ iſto caſu vtriuſqꝫ eſſe debet equa conditio: vt. C. de hereticis ⁊ mani. l. quoniam multi. ⁊ C. de inoffi. teſta. l. in arenam. ⁊. ff. ſol. ma. l. viro/ atqꝫ vxori: quid enim hereticꝰ heretico/ ⁊ arenarius arenario.

d ¶ Religione. vtroqꝫ autem conſentiente poteſt matrimoniuꝫ pro religioſa vita diſſolui: ⁊ tunc dicitur diſſolutum bona gratia: vt in auctē. de nupti. §. nuptias ⁊ tūc nec maritus dotem/ nec mulier quartam lucrabitur nec poteſt alter ſeculo renunciare altero remanēte/ vt hic dum dicit vt ambo ꝓuiſo ↄſtituantur in loco pꝰr epm: ⁊ hec ſnīa decretis concordat.

✠ Supra de prohi. nu. l. ſiqs. ⁊. j. de epi. l. vt liber.

✠ Or cū. vt. j. ꝗlit. quis ſe de ſcti. debe. l. antiquis eſt conſtitutum.

De ſucceſſionibus. Ti. xiiij.

Rex Rotharius Lex prima.

Omnis [a] parentela [b] vſqꝫ in ſeptimũ geniculum [c] numeretur: vt parẽs [d]

a Omnis i. Generaliter loqtur: non tñ comprehendit ſeruilem cognationem que nuptias impedit: vt. ſ. de ↄiu. ſer. l. j. ⁊ inſti. de nupt. §. illud certum: ſeruus enim nõ hꝫ cõmunionẽ iuris ciuilis/ vel pretoꝛij. l. q teſtamento. §. ſeruus. ff. ð teſta. Item non loqtur de libertoꝝ ſucceſſione/ naꝫ ſi libertus fuerit fulfreal/ ſuccedit ei patronus. l. ſi libertus. j. e. nec de liberto qui factus adminiculus eſt in peniſ/ his enim ſuccedit curtis regia: vt. j. de manumiſſ. l. j. loqtur ergo de ſucceſſione ingenuoꝝ. ſ. de linea collaterali/ non de deſcendenti:/ maxime ſi ſint illiciti/ qꝛ omnino excludũtur: vt. ſ. de ꝓhi. nupt l. de his. j. qꝛ in ea ſit ſucceſſio vſqꝫ in infinitum/ ⁊ poſterioꝛ gradus cuꝫ ꝓrimioꝛe: vt. j. e. l. ſiqs habuerit. minus de aſcendenti/ qꝛ mater iure long. nec filijs/ nec filiabus ſuccedit/ qꝛ cognata eſt ⁊ non agnata: nam ſicut pater filio proximus agnatus eſt/ ita ⁊ mater ꝓrima cognata. l. filius. ff. de ſuis ⁊ legi. ⁊ ſicut deſcendens linea pretendit/ pretẽdit in infinitum/ ita ⁊ aſcendens: vt ſi Adam viueret/ non haberet cum quo contraheret. Iteꝫ ſi mulier moꝛtua eſt/ non ſuccedunt ei parentes/ niſi filios habeat/ aut fratres/ ſoꝛoꝛes/ aut patrem: vt. j. eo. l. ſi ſoꝛoꝛes. ⁊ mundualdus ſi ſit maritus excludit omnes preter filios: vt j. eo. l. ſi. ſi vo ſit extraneus excludit alios parentes: vt. j. de ſanctimonijs. l. ſiqua mulier. Nec de ſucceſſione baſtardoꝛuꝫ loquitur/ qꝛ lꝫ ſm Rotharium regem admittantur/ non tamen baſtardi ex latere/ immo per Liud prandus/ hodie omnes excluduntur. l. ſi quiſcunqꝫ lõgobar/ dus. j. ſ. eod. Nec obſtant verba generalia/ cum aſs iure romano/ ſiqs obliget omnia bona ſua/ non poꝛrigitur obligatio ad filios naturales/ vel concubinas. l. ð obligatione. cum ſequenti. ⁊ ſequitur. ff. de pignoꝛibus.

b Uſqꝫ ad ſeptimum. incluſiue. vt. ſ. de eo qui peculium in damno mi. l. de poꝛcis.

c Geniculum. Non ponitur hic pro gradu/ vt dicat/ vſqꝫ ad ſeptimum gradum: nam iure romano quelibet perſona gradum facit. §. hactenus. inſti tuta de gradibus. ⁊ hi quos vulgo/ conſanguinei/ appellamus ſunt in quarto gradu/ ⁊ quos fratres tertios/ denominamus/ ſunt in ſexto: vnde abſurdum eſſet/ vt ſucceſſio non excluderetur vltra tertium gradum: ponitur hic igitur geniculum pro generatione/ ⁊ due generate perſone faciunt generationem/ ſiue geniculum verbo Francoꝛum qui hoc modo dicunt: hic eſt mun cuſin de tergenudu.

d Parens ⁊c. Pro collateralibus ponitur/ non pro patre ⁊ matre: vt ſupra de parricidijs. vbi dicitur/ nos ꝓrimos parẽtes fratres appellamus.

parenti per gradum [a] ꝛ parẽtelam heres ſuccedat: ſic tñ vt ille qui ſuccedere vult nominatiꝫ [b] vnuſquiſqꝫ noĩa parentum ſuorũ anteceſſoꝝ dicat: ꝛ ſi intẽtio fuerit ꝯtra curtem [c] regis: tunc ille qui querit prebeat ſacramentum cum legitimis ſacramentalibus ſuis xij. ꝛ dicat ꝑ ordinem ꝙ parẽtela noſtra ſic fuit: ꝛ illi ſic fuere nobis parẽtes: quõ nos dicimus.

a ¶ Per gradum.i.qui primior in gradu/potior in ſucceſſione: vt ſi eſſent tres fratres / quoꝝ vnus decedit relicto filio/ſi alius eoꝝ decedat / non ſuccedit ei nepos/ ſed frater ſuprſtes / lꝫ ſecus / iure ro. auct.ceſſante. ꝛ auc. poſt fratres. C. de legi.here.

b ¶ Noiatim. Qd nõ eſt in teſtib' nominãdis/ quoꝝ nomina apud arbitros non ſunt edenda.l.non ex omnibus.ff. de arbitris.

c ¶ Contra curtem. Quidam dicũt hanc partem loqui qñ curtis regia poſſidebat per id qđ hic dĩ / tunc ille qui querit ec. ſin qđ videſ curtis regia deterioris ꝯditionis ꝙ̃ priuatus/cõtra quem non admitteret ꝓbatio per ſacramentum. Sed dicē ꝙ immo eſt melioris/cũ in preſcriptione contra curtem regis duplicanſ tempora.l. remiſſimur.ſ.de preſcrip. Item curtis regia ſuccedendo / credita debenſ:vt.ſ.e.l.ſiqs ſine. Erit igiſ equum vt in hac parte curtis regia deterioris ſit ꝯditionis:nam iure ro.ꝯtra fiſcum in bonis vacantibus petitioni hereditatis obijcitur quadriennij preſcriptio. Item obijcitur preſcriptio.xxx.annoꝝ/que locum ꝯtra priuatos non haberent:vt ff.de diuer.ꝛ temp. preſcript.l. intra.ꝛ.l.in omnibus.ꝛ ſicut regia curtis ſuccedit vltimo loco/ ita per vltimum ꝓbationum genus fiet contra eam probatio. Alij legunt / qñ curtis regia nõ poſſidebat / ſed petebat/ exponentes / ꝛ ſi intẽtio.i. exceptio ſeu ðfenſio/ ꝛ ille qui querit ec.i. reus effectus actor per exceptionem: vt l.j. ff. de exceptio.vel.ſ.ille qui ſuccedere vult. At cur neceſſe eſt priori iurare / cum ſufficiat ei poſſidere. arg.l.ſi.C.de rei ven. Reſpõ.qꝛ preſumptio erat pro curte: cuꝫ enim ipſa / ſaltem vltimo loco ſuccedit/videtur de intentione conſtare/niſi prior exceptioneꝫ obijciat ꝯtra regem:vt.C.de ꝓba.l.ſiue poſſidetis. Item ſi de intentione curtis ꝯſtare videtur / cur admittiſ poſſeſſor ad probandum de exceptione ꝛ ſacramento:qꝛ vt ipſa vltimo ſuccedit/ita vltimo genere probationis ꝯtra eam ſe tuetur poſſeſſor/maxime cum curtis regia negare non poſſit parentelam:qꝛ factum eſt alienum/cuꝫ ad eam ꝓbandam matris confeſſio prodeſt filio.l.imperator. ꝛ.l.ſi. in ſi.ff.de probat. ſi ergo admittitur exceptio contra curtem per ſacramentum.l.de poſſeſſ.ſ.de preſcrip.multo fortius contra priuatum: ſic ergo ſa/

eramentum preſtandum eſt a poſſeſſoꝛe loco legitime pꝛobationis. Sed cur iurare oꝫ cum duodecim legitimis iuratoꝛibꝰ cum contingat ꝙ precium hereditatis ſit minus viginti ſoli.cum deberet iurare pro qualitate cauſe: vt.ſ.quali.quis ſe defendere debet.l.ſi qualiſcūque cauſa pꝛimo reſponſo: quia leges ad ea adaptantur ⁊c.l.nā ad ea ff.d legi.vt plurimum.n.hereditas valet vltra viginti ſol.vel illa loquitur quando ſacramentum erat dandum/hic erat datum:nā leges dicit foꝛmā ſit iuris negocijs.l.légea.ij.C.de legi.Item quare dicit legitimos cū ſex legitimi

ſufficiant.d.l.ſi qualiſcūqꝫ ſpeciale eſt in hereditate/vel hic dicantur legitimi a lege appꝛobati/vt acceptilatio que ex inuētione eſt iuris ciui.ex appꝛobatione iuris gēt.l.an inutilis.§.fin.ff.de acceptil. Et nota ex hac.l.ꝙ eadē eſt foꝛma iuriſiurādi ſacramētalium/⁊ principalis pſone.

[a] Nulli. Contra.ſ.de pꝛohi.nup.l.de his.ij.ſo.hic loquitur de baſtardis quos pater ſuſcepit ex ea cum qua poterat matrimonium cōtrahere ⁊ ibi de natis ex inceſtu ⁊ dānato coitu.

[b] Duodeciꝫ annos. Contra ſupꝛa de pꝛohi.nup.l.adueniēte.⁊.l.illud preterea. Solu.ibi de conſenſu legitimo ad

Idem. lex.ij.

Si quis dereliquerit filium vnum ꝙ ſoꝛboꝛa; ⁊ filios naturales: vnū: aut plures filius legitimus tollat duas poꝛtiones de patris ſubſtātia: naturales vero tertiā ⁊ ſi ſint duo legitimi habeant quatuoꝛ partes naturales quintā quātumcunqꝫ fuerint: ⁊ ſi tres fuerint legitimi habeāt naturales ſeptimā partem. Si quatuoꝛ fuerint legitimi habeant naturales nonā partem. ſi.v. fuerint legitimi habeant naturales.xij.partem. Si autē plures fuerint ꝑ húc numerum diuidant patris ſubſtantiam.

Idem. lex.iij.

Nulli[a] ſit licentia naturales filios: equales: aut conſimiles facere legitimis filijs: niſi filij legitimi poſt completam legitimam etatem patri conſenſerint: legitima aūt etas eſt poſtꝗ̄ filij duodeciꝫ annos[b] habuerint.

Idem. lex.iiij.

De filio naturali qui de ancilla alterius natus eſt ſi pater comparauerit eū ⁊ liberum thinfgauerit libertas illi permaneat: ⁊ ſi non comparaue/

rit eum ſit ſeruus cuius ⁊ mater eſt ancilla: nam ſi eū comparauerit: ⁊ eum liberauerit: ⁊ aliquid de rebus ſuis per legē ei thingauerit habeat ipſas res.

Idem. lex. v.

De eo qui ď filio naturali generat⁹ fuerit qui eſt trenuis heres non fiat: niſi ei thingatū fuerit aliquid per legem: ⁊ ſi ei thingatum non fuerit aliquid de rebus: tamen libertas illi permaneat.

Idem. lex. vj.

Si quis dereliquerit filiam legitimam vnam: ⁊ filium naturalem vnum: aut plures: ⁊ alios parentes proximos equaliter diuidant ſubſtantiam defuncti: id eſt in tres partes filia legitima accipiat vncias quatuor: ꝙ eſt tertia pars: naturales filij vncias quatuor: ⁊ parentes proximi: aut heredes vncias quatuor: ꝙ eſt tertia pars: ⁊ ſi parentes proximi non fuerint: tunc curtis regia ſuſcipiat ipſas quatuor vncias.

Idem. lex. vij.

Si quis dereliquerit filias legitimas duas: aut plures: ⁊ filios naturales vnum aut plures ⁊ alios parentes proximos: vt ſupra: ille filie tollant vncias ſex: ꝙ eſt medi. naturales filij vncias quatuor: ꝙ eſt tertia pars ⁊ parentes legitimi vncias duas: ꝙ eſt ſexta pars: ⁊ ſi parentes non fuerint curtis regia ipſas duas vncias ſuſcipiat.

rubēdū / hic ad alienandū: per quod contradicit. ſ. de p hib. alie. mi. l. j. in prin. Solu. ibi qñ filius pncipalr alienat / hic qñ coſenſit patri alienanti: facilius enim permittitur ꝯſenſus ad alienādū / ꝙ ipſa alienatio: qꝛ poteſt quis conſentire i id quod principaliter agere nō poteſt. arg. l. ſi. C. de pac. ⁊ ff. de manumiſ. vi. l. ij. ⁊ l. pater. ⁊ ff. ad trebe. l. reſtituta. ⁊ C. ď procur. l. neqꝫ. Itē fructuarius poteſt conſentire manumiſſioni ⁊ obligationi rei quorum neutrum per ſe facere pōt naꝫ regulariť res aliena pignori dari non poteſt / ⁊ ſi datur / de bonis ſi is fač obnoxiam: vt. C. ſi alie. res pigno. da. ſi. l. que predius. ⁊. C. ď vſufr. l. intereſt.

a ¶ Si fuerint. No. ex hac. l. ꝙ filie naturales in mundio legitimorum fratrum ſunt: a fortiori ergo fuerunt in mundio pr̃is. Sed an loquit̃ de naturalibus natis ex concubinatu/ an ex fornicatione? Reſpon. iure Ro. filij ex vnica concubina & domi nati ſuccedunt in duas vncias auct. licet patri. C. de natu. lib. verum ſi ex damnato coitu nõ ſuccedunt: vt C. de inceſ. nup. auctẽ. ex cõplexu nephã. i. inter aſcẽdentes & deſcendẽtes. Item ex inceſtu q eſt inter perſonas ex latere ſeu dãnato: ſtuprũ quidẽ dãnatur iure Rom. quãq̃ in dimidia p̃te bonoꝝ: vt inſti. de publi. iud. §. ſed eadẽ. quãq̃ damnatur capite: vt. ff. de extraord. cri. l. j. §. fi. Jure aũt Longo. punitur in c. ſol. vt. ſ. de forni. l. j. Ex qbus alſo dixi: ꝙ nãlis ex dãnato coitu nõ debet nãlis vocari/ ſed potius indignus beneficio p̃ne ſubſtantie vt ne alat̃ q dẽs vt. d. auctẽ. ex cõplexu. Sʒ ex cõcubinatu nat⁹ admitti debere ad ſucceſſionẽ. Sed non obtinui/ cum Rothar nõ diſtinxerit concubinam ab alia fornicaria/ & omnes pariter nãles appellauit.

Idem. lex. viij.

SI quis dereliquerit filiam legitimã vnã aut plures: & filium nãlem: vnuʒ aut plures: & ſororem legitimaʒ: vnaʒ: aut plures tollant filie: & ſorores iter ſe equaliter diuidendas vncias. vi. ꝙ eſt med. naturales filij vncias quatuor ꝙ eſt tertia p̃s: & duas vncias parentes legitimi: & ſi parentes legitimi nõ fuerint curtis regia ſuſcipiat ipſas duas vncias ꝙ ẽ ſexta pars pro mundio aũt tollant naturales filij tertiam partẽ & heredes legitimi: aut curtis regia partes duas.

Idem. lex. ix.

SI fuerint [a] filij legitimi & naturales: & ſorores tã legitime q̃ nãles p mundio earũ tollãt filij legitimi partes duas: nãles vero partẽ tertiam.

Idem. lex. x.

SI fuerint [b] filij legitimi & filij naturales: duo aut plures: & contingerit caſu: vt vnus ex naturalibus occiſus fuerit tollant legitimi frẽs pro compoſitiõe ipſius ꝙ appreciatus fuerit partes duas: naturales qui remanſerunt vero tertiam partem: facultas vero illius mortui ad legitimos frẽs reuertat̃: & nõ ad nãles ✠: ideo ita preuidimus hoc pp faidam deponendaʒ. i. inimicitiam pacificãdã.

b ¶ Si fuerint. No. ex hac. l. ꝙ baſtardi nõ ſuccedũt i linea collaterali: ſʒ

✠ No. naturalẽ naturali non ſuccedere ꝙ de iure cõi vĩ ſec⁹ l. hac parte. ff. vnde cogna. cuʒ ſi. C. de aduo. diuer. iud. l. fori.

eis legitimi ſuccedunt. Baſtar di.n.per Rotha. in linea deſcẽdenti ſuccedunt / in collaterali minime: qđ not.ĝ.eo.l.j.hodie aũt totuz arrogatũ putamus.

Idem. lex.xi.

Si fratres[a] poſt mortẽ patris in caſa cõi remanſerint: ⁊ vnus ex ipſis ĩ obſequio regis: aut cũ iudice aliquas res acquiſierit habeat ĩ antea abſqꝫ

a ¶ Si fratres. qui dam dicũt fratrẽ acquirentẽ totũ debere habere precipuum / excepto ſi in exercitu acquiſierit. Alij totum debere cõicari / exceptis caſibus hic enumeratis vt ſeruiendo regi / aut iudici / aut ſi ei donatũ fuerit. Tu dic idẽ ſi alteri ſeruierit / ⁊ ſeruitij contẽplatione aliquid acquiſierit dꝫ habere precipuũ. Idem ſi operas ſuas locauit: quod.n.de rege ⁊ iudice dicit / ponitur gratia exẽpli: vt.ff.de vi ⁊ vi arma.l.j.§.quod vulgo.⁊ not.ĝ. de eo qui vxo.l.nulli.⁊.ff.de fal.l.ſi quis obreſerit. ⁊.ff.ad leg.aq.l.ita vul. Erit ⁊ donatio precipua / vt hic / idẽ ſi heres ſit inſtitutus / vel aliquid ei legatum. Et generaliter ſi quid ex pſpera fortuna obuenerit / vel ſpeciali ipſius contẽplatione precipuum erit. Ceterum ſi cõe negocium gerat / qđ hic de exercitu exemplum ponit debet eſſe cõe. Idez omnia que cõi nomine geſta ſunt. Quid ſi vnus ex fratribus mercator parcimonia ſibi acquiſierit pecuniã / ⁊ per regiones / ⁊ prouincias pergens multa queſierit? Rñ. habebit precipuũ / nam ſi ſeruiendo regi / ⁊ iudici / multofortius ſibi / vt ita dixerim. Sed rediens in domum quo iure petet cõicari que fratres domi acquiſierint?

Reſpon. preſumitur ex cõi patrimonio ea prouenisse / vt de vxore dicitur cuius oia obueniſſe preſumũtur ex bonis mariti.l.quintus.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.⁊.C.illo eod.ti.l.etiaz. Et ſiquidez incremẽta ſũt naturalia / vt fetus pecoruz / ⁊ animalium / partus ancillarũ / ⁊ ſi.omnia cõicari debẽt.l.deniqꝫ.§.ſi.ff.de pec.leg.⁊.l.itẽ veniunt.§.item.ff.de peti.here. Si vero incremẽta ſint induſtrialia: vt qꝛ pecuniaz ad vſuras dederunt / vel manibus laborando / ſiquidem predia / ⁊ pecunia fuerint hereditaria / tũc naturales cões ſunt. Item vſura que lꝫ non naturalis / ſed ciuilis ſit acceſſio / tamen cõe eſt periculũ pecunie bonafide fenerate / maxime ſi nulla inueniat culpa feneratoris: qꝛ elegit idoneos in ſoluendo: vt.ff.man.l.item.§.ſi mandauero. Si vero fratres predia aliena coluerũt non ſumptibus / nec aĩalibus hereditarijs habebunt ſibi precipua / vt in ſilibus.ĝ.poſitis: nã non videntur cõe gerere negocium. Et donec nullus a cõmunione diſcedit / gerũt cõe negocium.ar.l.itaqꝫ.ff.pro ſocio. Quid ſi de cõi pecunia fundus emerit vnus ipſoruz noĩe ſuo / ſibiqꝫ traditus / an debeat cõicare? Rñ. fundus emptoris eſt ſm ius Ro.arg.l.ſi ex ea.C.de rei vendi.⁊.C.cõia vtriuſqꝫ iudi.l.ſi patruus. Sed iure Longo.fundus forte cõicabitur: nã ⁊ ſocius omnium bonorum ſi

heres ſit inſtitutus/lʒ ſolus he/reditatem adeundo efficiatur dominus/tamen cõmunicare te netur.l. ſi ſocietatem.§.l.ſiquis ſocietate. ff.pro ſoc. Preterea/ ſeru⁹ fructuarius ſi ex pecunia fructuarij aliqd emerit / dicit ex re fructuarij acquiſiſſe:idē in ſeruo bonafide poſſeſſo / vt bone fidei poſſeſſori acquirat.l. ſed & ſi quid.ff. de vſuff. & C.de rei vend. l.j. & inſtit. per quas perſo. no. acqui.§.per eum. dici tñ poteſt aliud eſſe ex re puenire / aliud propter rem:vt.ff.de ↄiũ. cum emã.lib.l.j.§.emãcipatus. &.ff. de pec.leg.l.deniqʒ.§.ſi.&.ff.de ſpõſ.vio.l.queſitum.&.ff.ad.l. fal.l.ſi heres.que.ll.volũt vt fũdus de cõi pecu.emptus non ſit cõis:cũ igit cõicari dʒ lucꝝ pueniens ex cõi negocio/an ſi damnum inde ſequat (puta/q: incidit in latrones / vel ea ammiſit ſine qbus ſocietas non poterat opari) erit cõe/nec ne? Ur prima facie ꝙ ſic.ar.l.cũ duobus. §.qdam.ff.p ſoc.q: vbi emolumẽtuʒ/ibi & onus eſſe dʒ:& eꝯ: dici tñ põt ꝙ longe diſtat ſocietas ↄcitia a ſocietate incidẽti/

in qua ſirnus ex heredibus partem ſibi ↄtingẽtem recipiat/nõ tenebitur coheredibus / q: nil plus ſua parte hʒ:vt. C.depo.l. ſi.&.ff. fa.her.l.lucius & ticia. ſecus in cõtractitias vt.ff.pro ſo.l.vt ex.§. ſi cum tres.& diligentior eſſe dʒ ſocius incidẽtis ſocietatis ꝙ ↄtitie ↄtrum ad cuſtodiaʒ preſtãdãʒ: hic enim diligẽtiaʒ preſtat rebus:ſuis ſolitã preſtare: vt inſti.d ſocie.§.ſi.& ff.pro ſo.l.ſocius. at ĩ incidentĩ ſocietate dʒ eſſe diligens/vt pater.fa.l.heredes.§.non tm.ff.fa miſ.heriſcun.

portione fratruʒ & que foris ✠ in exercitu acquiſierit cõe ſit cuʒ fratribus: quos in cõi caſa dimiſerit & ſiquis alicui de ſuprascriptis fratribus garathinx ✠ fecerit: habeat in antea ille cui factum fuerit: & ſi quis ex ipſis duxerit vxoreʒ & de rebus communibus meta data

fuerit: quando alter vxorem tulerit:aut quãdo ad diuiſionem faciendam venerit: ſimili modo de cõmunibus rebus ei refundatur aliud tantum quantuʒ ille alter frater in meta [a] dederit:paterne autem: vel materne [b] ſubſtãtie quod reliquuʒ fuerit inter ſe equaliter diuidãt.

a ℭ Meta. Ponitur hic meta pro ſponſalitia donatione/ſiue mephio:dicimus tamen eſſe in electione fratris vtrum velit partem vendicare / an aliud tatum recipere de communi / niſi preſens iterfuit donationi/ quo caſu vendicatio ceſſat:& qoud hic dicitur qñ ad diuiſionem venerint / ideſt/ ſi tamdiu velit expectare.

b ℭ Uel materne. Arg. ꝙ filius matri ſuccedat:quidam tamen dicunt patrem ſucceſſiſſe vxori ſue/& tanquam paternuʒ ad filios perueniſſe.

✠ Et q̃ foris.not.ꝙ ſi fr̃ acqſierit ſtudiũ ĩ hoſtẽ regis fr̃ĩ pt ſuccedẽ.c.vnico & ibi gl. ſi. de vñſ.fr. q̃ ad h̃ allegat iſtaʒ.l.

✠ No.garathix q̃ dr̃ donatio.ſ. de dona.

Idem. lex .xij.

Nulli liceat ſine certa [a] culpa filium [b] ſuum exheredare [c]: nec quod ei debetur per legem [d] alij thingare: iuſtas autez culpas ✠ dicimus exheredādi filios: eas eſſe dicimus: ſi ſilius contra animam patris: aut ſanguinem inſidiatus: aut conſiliatus fuerit: aut ſi percuſſerit patrem voluntarie: aut ſi cum matrinia [e] ſua.i.nouerca peccauerit iuſte a patre exheredatur.

a ℭNulli.ſine certa.i.ſine iuſta. Dicit enim iuſtas autez culpas etc. vel.ſ.que pbari nō poſſit: qꝛ dz a teſtatore exprimi/alſ non licebit heredi/vel donatario in/gratitudinem obij cere: vt C.de ioſ. teſt.l. ei/modo. ⁊ C.de re. do.l.ſi.qd ſi pr dixerit filium certaz ingratitudines cōmiſiſſe iuſto hoc affir/mādo/nū qd ſtabit filius re/ligioni pris: vt dī in auc. qꝫ ob iur. C. de pba. R̄ñ.illa auc. locū hz qñ filij erāt heredes inſtituti/quo caſu eis nocere nō dz. argumen.l. ſi quis.in ſi.ff.de iureiurando.

b ℭFilij. Intellige de legitimo ꝙ de nāli ſm tpa huius. l.nā ⁊ nāles ſuccedebāt p Rotha. vm ll.ſ. ⁊ . j̄. poſtqꝫ. qꝫ hodie eſt abolitum per legem Liudpran. j̄.eodem.

c ℭExheredare.i.extra dñiū ponere.⁊ exheredatio tm̄ in teſtō locum hz vt inſtitutio.l.nō codicillum. C.de teſta. veteres enim heredes dños appellabant: vt inſti.de here.qua.⁊ dif.

d ℭPer legē.vt.ſ.e.l.ij.bñ dicit debet: qꝛ filij veniētes ad ſucceſſionem occupāt hereditatez pl̄nam tan ꝙ debitā: vt.C.de cod. l.ſi.in ſi. ⁊.l.ſi qs habuerit.j̄.eo. nam filij videntur quaſi domini in vita patris/vt eis ſola administratio videatur deeſſe.l.in ſuis.ff.de lib.⁊ poſthu.

e ℭThingare.i.vniuerſaliter donare: nam thinx eſt vniuerſalis donatio: vt.j̄.titulo primo. non prohibet ita qꝫ pater donare rē ſingulam/cum hic d̄ vniuerſali loquatur. vnō queritur an pater poſſit omnia bona ſua vendere/⁊ extimationez recipere? Reſpondeo/vtiqꝫ.argu.l.ij.ff.ſi a parē.'quis ſue. ma. cum non minus habeat poſt venditionē ꝙ antea/cum precium ſuccedat loco rei.l.ſi ⁊ rem.ff.de pei.here.⁊.ff.de pecul.l.ſed ⁊ ſi qs. hz enim iuſtaz patrimonij extimationem que ſuccedit in locum patrimonij/niſi forte in fraudez exheredationis hoc agat pꝑter frequentem ⁊ facilem pecunie conſumptionem.

f ℭCum matrinia. Iſta cauſa in filiam cadere nō pot eſt: relique ꝟo due poſſunt: qꝛ l.iſta pariter loquitur de filijs ⁊ filiabus ſed vna culpa eſt ſi pater percuſſit voluntarie/nunquid intelligendum eſt de qualibet leui percuſſione iniuriandi animo facta? Reſpondeo/vtiqꝫ: qꝛ lz in alterius perſona leuis eſſet iniuria/in perſona tñ pris grauis videtur/que ſemper debet videri ſancta/⁊ reue/

✠No. cauſas ingratitudinis tres lz de iure communi ſint. xiiij. vt in auc. vt cuz de appel. cogn. §. aliud quoqꝫ capitulum. col. viij.

Idem. lex.xiij.

Item ſicut nec patribus licitum eſt ſine iuſta cauſa aut culpa filios ſuos exheredare : ita nec filijs liceat viuo patre [a] cuicūqꝫ res ſuas thingare [b]:aut per qđlibet ingeniū alienare niſi filios forte:aut filias legitimas:aut filios naturales reliquerit vt ipſi ſm legem conſeruent.

renda filio.l.§.C.de libe. ⁊ eoꝝ lib.⁊.l.liberto.ff.de obſeq. lib. inde bonus iudex pro modo delicti prouidebit/an valere debeat.l.j.in princ.ff.de obſeq.libe.Quid de manu leuata / nunquid eſt iuſta cauſa exheredandi ? nequaquā : longe eſt eniꝫ ferire ꝙ manum leuare.Itē nunquid ſole ſunt ea uſe exheredationis que in.l.iſta commemorātur/ Reſpondeo/iſte exempli gratia ponuntur/ſed alie plures ſunt: vt.j.e.l.ſi filie.⁊ ſupra de ſponſa.l.fi.⁊ no.ſupra de eo qui vx. l.nulli.vbi excipitur ſola fornicationis cauſa/tñ ⁊ alie ſimiles excipiuntur. Nunquid etiam licebit matri filium/vel filiam exheredare/Reſpondeo/nequaquam nam filij ad ſucceſſionem matris veniant ſicut ⁊ patris. arg.l.proxi. ſupra eo. ⁊.j.e.l.ſi quis longobar. j. ⁊.l.ſi.⁊.j. de ſanctimo.l.ſi qua mulier.Dicemus itaqꝫ non poſſe matrem eligere vnum vel vnam ex filiabus/⁊ volūtate mundualdi bona ſua ei largiri.

a ¶Item.patre.idem de auo/⁊ omnibus aſcendentibus gradatim:hic tamen videtur ſophiſtice probari poſſe lineam collateralem aſcendenti preponi: naꝫ ſoror in capillo pariter ſuccedit cum filia excluſa ſuperiori linea.Sed reſpondeo/ꝙ non contingit hoc propter ſororem ſed propter filiam que eſt ex linea.deſcendenti.

b ¶Thingare.Hoc ponit in perſonis parentum / quaſi in eo non cadat exhortationis nomen / ſed in filios tm̄ : qꝛ pater non dicitur quaſi dn̄s in bonis filij / ſicut econtra. arg. l.lꝫ. §.pater/nos.ff.de verb. ſig. nam filios ad vota parentum cōmune votum ⁊ ratio naturalis adducit: parentes autem ad bona filiorum pietatis miſeratio .l. ſcripto herede.in fi.ff.vnde lib.ſed iure romano nomen exheredationis cadit in patrem: vnde ſi exheredaretur a filio/accuſaret teſtamentum per querellam inofficioſi:vt.inſti.de inoffi.teſt.§. j.ſane per.l. iſtam prohibetur filius bona ſua thingare. Sed nunqd hebebit locum tam in naturali ꝙ in legitimo. Reſpō. non/cum de naturali nihil expreſſum/⁊ cum lex vocat filios ad ſucceſſionem : de legitimis tm̄ intelligēdum eſt/niſi expreſſe faciat mentionem nāliū : vnde dicunt qdam / cum pater ꝓhibetur exheredare filium/de ſolo legitimo intelligit: naturales aūt licet patri exheredare. Tu dic/nāles cum legitimis vocari ſm Roth.⁊ lꝫ expreſſe non inueniat ꝙ naturalis cogat patri bona ꝯſeruare/tñ ad mittit ps

Idem. lex.xiiij.

SIquis ſe deſperauerit[a] propter ſenectutem: aut aliquam corporis infirmitatem q̄ filios habere non poſſit: ⁊ res ſuas alij thingauerit: poſteaqꝫ eum contigerit filios legitimos procreare: omne thinx q̄ eſt donatio que prius facta eſt rumpatur: ⁊ filij legitimi vnus: aut plures qui poſtea nati fuerint heredes patri in omnibus ſuccedant: ſi autem filias legitimas vnam: aut plures: ſeu filios naturales: vnum: aut plures poſt thinx factum habuerit: habeant ⁊ ipſi legem ſuam: ſicut ſupra conſtitutum eſt: tanquam ſi nulli alij thingatum fuiſſet: ⁊ ille cui thingatum eſt tātum habeat quātum alij parentes proximi debuerant habere: aut curtis regia ſuſcipere ſi alij thingatuꝫ nō fuiſſet.

ter ad eius ſucceſſionem: nam cuꝫ admittanť fratres qui ſunt in collaterali: vt ſupra eo. l. ſi fuerit. ij. multo fortius pr̄ qui eſt in aſcendētī: nam frater alienando / a ſucceſſione bonorum fratrem excludit: inferior autem ſuperiori preponiť / vt hic innuit / cuꝫ facit mentioneꝫ naturalium filioꝝ / ꝑꝑ qḋ pr̄em excludit: ergo non lꝫ pr̄em filium nī / lem exheredare: ꝫꝫ hodie hec locū non hn̄t / cum ꝑuiſuālēs repellanť.

¶ Siqs ſe deſperauerit. Sed cur de ſola deſperatione poſuit? Rn̄. q: ll. ad ea adaptanť ec. l. nam ad ea. ff. de legi. ſicut enim iure ro. agnatione poſthumi rumpiť totum teſtm̄: vt inſti. de inoffi. teſt. §. poſthumi. ita iure long. rumpiť donatio vniuerſitatis / lꝫ non in totum: qḋ verꝫ ſi non declinet ad monſtꝝ / vel ad ꝓdigium / tunc eniꝫ donatio ſtabit / vt iure ro. caueť. Sed

qd ſi vxor donatoris cōceperit / nungd donatio rumpeť / qḋ vꝫ: q: poſthumus hꝫ pro iam nato: cum de cōmodo eius agiť? Rn̄. nequaq̄: q: nec iure ro. ſed ſpes eſt / vt rumpatur in totum / vel in partē. Ex hoc dicunt quidam vt ſi filio totuꝫ debeatur cum tota donatio reuoceť / vt nec qdem modicuꝫ valeat pater alienare: qḋ vꝫ ſumme ꝫ ll. ⁊ iniquum / vt nec ꝓ aīa valeat iudicare: vt j. de vlti. vol. l. ij. ⁊ iij. nec benemerētibus amicis aliqd largiri / q̄ liberto ꝯcediť vt poſſit minuere partem debitam patrono benemerito amico donando: vt. ff ſi qd in frau. pat. l. viuus. ⁊ iure ro. ꝯtingit: naꝫ agnatio poſthumi totum rumpit teſtm̄ / ⁊ tn̄ poteſt teſtator multa de rebus ſuis largiri. Item vbi iure ro. pr̄ filium exheredabat / vel preteribat / totum teſtm̄ expugnabať per querellam / vel per ꝯtratab.

do. poſſ. ⁊ tamen poterat pater
ſpeciales res donare:qꝛ filio iu/
re donare poteſt / dumtamen fi/
lio relinquat debitum bonoꝛuꝫ
ſubſidium/qđ hodie eſt triens/
ſi quatuoꝛ ſint / vel paucioꝛes:
ſemis/ſi quinqꝫ/vel plures: vn
de Quatuoꝛ ⁊ infra dant natis
iura trientem. Semiſſem vero
dant natis quinqꝫ/vel vltra:vt
C.de inoffi.teſt.auc. nouiſſima.
⁊.ff.de bo.poſſ.ꝯtratab.l.j. ⁊ in
auct.de tric.⁊ ſemiſ. ⁊ eſt ratio/
qꝛ filius in totum excluſus po/
teſt ſubuertere patris iudicia:
ſecus quando rem ſpecialeꝫ do
naſſet : ita iure dona. rumpitur
vniuerſalis donatio per quam
filius inuenitur in totum exclu
ſus:⁊ lꝫ non fuit iniquo animo
omni tamen euentu inuenitur
excluſus:ſed quis aget ꝯtra do
natarium pater/an filius? Re/
ſpondeo/pater ſolus/vt hic/dñ
dicit/heredes patri ⁊c. ergo ad
dominium patris erat reuerſa
donatio:alioquin filius non exi
ſteret heres in omnibus / que
procedunt moꝛtuo patre:qꝛ vi
uẽtis nullus eſt heres:vt.ff.de
here.vel act.ven.l.j. ⁊.C.de inof
fi.do.l.ſi totus. Sed qua actio
ne reuocatur donatio? vtili rei
vend.non enim dominium red
dit ipſo iure ap patrem/lꝫ dica
tur ꝙ donatio:reuertatur:nam
iure romano donatio cā moꝛtis
reuocatur ex penitentia:non ta
men dominium reddit ipſo iure
ad donatoꝛem/ſed propoſita vti
li rei vendi.l.qui moꝛtis cauſa.
ff.de dona. cau.moꝛt. Item res
per metum alienata/vtili actio/
ne in rem reuocatur:vt.C.quod
met.cauſa.l.iij.et.ſeꝗ.non enim
debet filius eſſe melioꝛis condi/
tionis vbi pater donationem fe
cit ꝙ̄ vbi non donauit:filius vi/
uente patre nec agere poteſt /
nec conueniri de rebus pater/
nis / pari cenſura non aget vbi
pater donauit. Item quid ſi fili/
us ante reuocatam donationeꝫ
moꝛiatur? Reſpondeo/donatio
firma erit ⁊ irreuocabilis/qꝛ ſi/
cut natiuitas filij fuit cauſa re/
uocande donationis / ita moꝛs
eius eſt cauſa perſeuerande : vt
ff.de iniu.rup.teſ.l.poſthumus.
in prin.vnde Cauſatum perimit
cauſa perempta ſuum. Sed an
donatarius efficiatur malefidei
poſſeſſoꝛ a tempoꝛe natiuitatis
filij/an demum poſt litem conte
ſtatam/vt teneatur fructus re/
ſtituere? Videtur ꝙ a tempoꝛe
natiuitatis/qꝛ tunc ſciuit/vel ſci
re potuit ſe teneri conditione ſi
ne cauſa ad rei reſtitutionem/
qꝛ que pꝛimo erat iuſta / facta
eſt iniuſta per filij natiuitatem.
l.j.in ſi.ff.de conditi.ſine cauſa.
Sed contrarium poteſt dici / qꝛ
res effecte ſunt ſue a pꝛincipio /
⁊ poſt filij natiuitatem in eius
dominio perſeuerãt / vnde de re
ſua fructus pcepit / ⁊ ſic non co
gitur eos reſtituere. Reſpõdeo
de fructibus non tenet vſqꝫ ad
tempus litis conteſtate/⁊ maxi
me/ſi iūs ignoꝛauerit:ſi autem
pater viuo filio moꝛiatur / tunc
filius agit/qꝛ inuenit actionem
reuocatoꝛiam in bonis patris/
⁊ rem ⁊ fructus recuperabit: a
tempoꝛe litis ꝯteſtate. Quid ſi
pater reꝝ ſingularium plures
fecerit dona.quaꝝ due licito iu
re facte ſunt/ per tertiam auteꝫ
filius euentu defraudatus eſt/
vtrum ꝯtra omnes agat/an cō
tra vltimam / cum per eam vi/
deatur excluſus? Reſpondeo/
qdam ſequuti exemplum.l.fal.
dicunt ꝯtra omnes agendum/
nec illud exemplum reijcimus/

Idem. lex.xv.

Si pater fili am ſuam: aut frater ſororē ſuā legitimā alij ad maritum dede rit: in hoc ſibi ſit ꝯcepta de patris: aut fratris ſubſtā tia quātum ei pater aut freter in die nuptiarum [a] dederit ⁊ amplius non re quirat.

Idem. lex.xvi.

Si pr̄ filiam ſuā: aut fra ter ſororem ſuam alij ad maritum tradiderit: ⁊ ꝯtin gerit caſus vt ille maritus moriaẜ: ⁊ pater aut frater mundium eius li berauerit: ſicut ſu pra ꝯſtitutum eſt: ⁊ illa in domo pa tris aut fratris re greſſa fuerit: ⁊ ali as ſorores in caſa patris aut fratris inuenerit: ⁊ poſt ea pater: aut fra ter mortuus fue rit: ⁊ illa remanſe rit in domo cum

quia legata vno eodemqꝫ tempo re ꝯfirmantur ⁊ infirmantur: nam ſi hereditas adītur ex teſtō om nia ꝯfirmantur per aditionem: ſi vero repudiatur omnia legata infirman tur: ſed donatio nes diuer ſis tem poribus fa cte nō re diguntur ad vnum tempus/ ideoqꝫ il la ſola re uocanda eſt/ per quā filius de frauda tus eſt/ ni ſi filius ſuam na tus / pa ter iniq ꝯſilio ve nit ad do nationes faciēdas ex q̄ enim ꝯſilium iniquum fuit/ ⁊ oēs do nationes ex ordiū ex eo ſumpſe rūt/ poterit filius ꝯ eas q̄rellam inofficioſe dona. pponere: vt. C. de inoffi. dona. per totum.

[a] ¶ Si pr̄. in die nuptiarum. Cum forte modicum qd accepiſſet/ quū vel pp pulchritudinē/ vel nobili tatem ſuā data eſt nuptui: vn̄ vr̄ ꝯ. ſ. l. pri. vbi non pōt filia de fraudari de tertia. ⁊. ſ. de eo qđ pa. fil. l. j. ſol. hec loqtur cum pr̄ filium/ vel filios habuit / quo ca ſu filia ꝯiugata videtur eſſe ꝯtenta de eo qđ in die votorum accepit. Et cū lex iſte loquaẜ generalr̄ de ſuc ceſſ. ab inteſtato: ergo ſi pater fi liam in capillo reliquerit/ coniu gata veniet ad ſucceſſionem cū alijs filiabus in capillo/ ſiue cō iugatis: ſi vero pater filios non reliquerit / ⁊ extraneum inſti tuerit / nunquid filia nu pta de fraudabi tur / que modicum vel nihil habuit / die nu ptiarum? Reſpon deo/ mi hi vide tur vt fi lia agat contra he redes in ſtitutum ⁊ aduo cet terti am/ com putari do te. Idem ſi frater/ ſororem maritauerit/ ⁊ inſtituerit extra neum/ vt non defraudetur ſo ror hereditate paterna: ſi au tem frater filios reliquerit/ ſo ror coniugata non ſuccedit fra tri/ cum filia in capillo: poterit tamen agere contra nepotes/ vt conſequetur dotem pro ma ritagio ſuo. Idem etiam ſi velit agere ſoror contra fratrem vi uentem. Abſurdum eſt enim fi liā vel ſororem pp nobilitatem/ vel pulchritudinē nuptui tradi tas/ ⁊ modicū accipiētes defrau dari pr̄is/ vel fratris hereditate/ lꝫ iudices Capuani velut Iudei lēe inherētes fortiter ꝯdixerūt.

aliis ſororibus: vna: aut pluribus: & ad facultatē patris: aut fratris venerint diuidendā cuꝫ parentibus: aut cum curte regis: tunc illa vidua que in domo patris: aut fratris regreſſa eſt habeat ſibi morgicap & mephium de faderſio auteꝫ. i. de alio dono quantuꝫ pater: aut frater dederit ei quādo ad maritū ambulauerit: mittat in confuſum [a] cū aliis ſororibus & illa alia ſoror vna: aut plures tollat vnaqueque in antea tantū pro mundio: quantū pater: aut frater liberando eaꝫ ad parētes mariti defuncti dederit: reliquā patris: aut fratris ſubſtantiam equaliter diuidant: ſicut in hoc edicto legitur: & ſi ſola in caſa remanſerit inquantum ei per legem cōpetit heres ſuccedat.

Idem. lex. xvij.

Si quis ſine hĕdibus [b] mortuus fuerit: & res ipſius ad curtem regis perue-

a ¶ Si pater. in confuſum. No. filiam/ & ſororem coniugatam mittere dotē in confuſum/ qua conſolidata/ hereditatis parteꝫ de vniuerſis accipiat competētem pro numero filiarum/ & ſororū: & ſiquidē dos ſalua eſt/ nō eſt locus querele: qꝛ cōferri poteſt. Si autē accipiet tāto minus quātuꝫ in dotem habuit: ꝙ ſi maritus ſit nō ſoluēdo ſm ꝑret ſibi cum a marito dotem non exegit: qđ facere debuit etiā conſtante matrimonio. l. vbi. C. de iure deliberandi. Sed ſi maritus caſu ad inopiam deuenerit: tunc actionem inanem conferrat/ & partem hereditatis conſequetur/ cum nihil mulieri imputari debeat aucter. quod locum. C. de collatio. Sed videtur mulier defraudata/ cum quelibet aliarum tantum in antea accipiat/ quantū pro mundio recuperando expenſum eſt: cū pariter ad ſucceſſionē veniant/ ſiue redemptū eſſet mundium/ ſiue non: qđ ideo cōtingit/ qꝛ quod frater/ aut pater dederunt pro recuperādo mundio propter mulieres expenſum eſt/ & in eius vtilitatē: qꝛ melius eſt in mūdio pŕis/ aut fratris eſſe/ ꝙ extranei: ꝓpterea minor hereditatis pars venit ad ſorores.

b ¶ Si quis ſine herede. Nomine heredis ꝑ multas ſucceſſiones accipitur: vñ heres heredis teſtatoris & heres. l. is qui. C. de in lit. iur. & ff. de ver. ſig. l. ſciendū. cum ſimi. Aliquā tū filios/ & deſcendentes tū cōtinet/ vt ſi omnia bona tñ i do/ ſi ſine herede deceſſero. argumē. l. ex facto. §. finali. ff. ad trebellianum. Dum tamen hic dicitur ſine herede: id eſt ſine linea aſcendenti/ vel deſcendenti/ aut collaterali.

nerit: nec donatum[a]: nec preſtitum[b] quicūq; ipſi moꝛtuo dederit: aut preſtiterit. nō habeat poteſtatē requirendi: quia poſtq̄ȝ ad manū regis[c] puenit terminum poſuit: ⁊ ſine dbito: aut aliqua repetitiōe cecidit.

Idem. lex. xviij.

SI libertus homo qui fulfreal factus ē filios dereliquerit legitimos ſint illi heredes[d]: ſi filias habuerit: habeant: ⁊ ipſe legē ſuam ſicut ſupꝛa conſtitutum eſt: ⁊ ſi naturales fuerint: hēant ⁊ ipſi legem ſuam: ⁊ ſi caſu faciente ſine heredibus[e] moꝛtu⁹ fuerit: ⁊ antea iudicauerit res ſuas pꝛopꝛias: ſeu viuente: ideſt andigauerit: ⁊ arigauerit ſm legeȝ Longobardoꝛuȝ habeat cui donauerit: nam quantum de rebus benefactoꝛis ſui per donum habuerit ſi eas non obligauerit ī libertatē[f] ad ipſum patro/

a ¶Nec donatum. Hoc qn̄ locus erat repetitioni donationis: vt qȝ datū erat ob cauſaȝ/ ⁊ cauſa ſecuta non erat: vt pꝛopter donationeȝ rei ſingularis ſilanechil non erat preſtitū: ⁊ ita loc⁹ erat repetitioni ſi Rex non ſucceſſiſſet.

b ¶Nec pſtitum. i. mutuatū non commodatū: qȝ tūc ēt rex teneretur reſtituere/ vt hic/ ſine dbito ⁊c. res enim mea non ppꝛie dicitur mihi debita niſi depoſita/ commodata/ vel locata: debēt tn̄ hec omnia mihi reſtitui/ vt hic/ ⁊ res ipſius ſc. i. ipſius debitoꝛis: nam commodata/ ⁊ depoſita non fiunt accipientis.

c ¶Ad manum regis. Tanq̄ ad vltimū ſucceſſoꝛem: qȝ ſecus ſi ad fiſcū: vt. ſ. de his qui ad pala. ve. cō. l. ſi cuiuſcunq;. que eſt ɔtra. Sol. quidaȝ dicunt hanc legem coꝛrigi per illā. Alij/ illaȝ loqui cum ob cauſaȝ delicti res peruenerunt ad regē: ratio: qȝ fiſcus vltimus ſucceſſoꝛ eſt in penis. l. j. C. de pe. fiſca. lib. x. iō pꝛimo debēt ſolui debita ⁊ reſiduum ad regē pertinebit.

d ¶Si libert⁹. heredes. ſ. deſcendētes tantum/ nō large: vt not. ē. l'. pꝛoxi.

e ¶Sine heredib⁹. ſ. deſcendentib⁹.

f ¶In libertatem. ſ. cum patron⁹ fecerit euȝ liberum/ ⁊ dederit ei res/ ⁊ non obligauerit eas patron⁹ in libertate. ſ. ſi nō dederit liberam poteſtatem ei faciendi qd vult/ tunc reuertantur ad eum/ vel eius heredes: ſecus ſi poteſtatē dediſſet/ vel non obligauit eas. i. non dederit ei poteſtatē faciendi qd voluerit reuertenſ ad patro. vel eius here. ſiue dederit ſiue non: vel in libertate. i. poſtq̄ liber fuerit: tunc dn̄s. ſ. rerum ſuarū eas non obligauerit alicui/ reuertētur ad patro. vel eius here. cū ei omnia bona

num: aut heres reuertantur[a]: ꝛ ſi aliquid in gaſindio ducis: aut priuatorum hominuꝫ obſequio donum cōquiſierit res ad donatorem reuertātur: in alias vero res ſicut dictū eſt ſi heres non reliquerit: aut ſi viuo non iudicauerit patronus ſuccedat ſicut parenti ſuo.

Idem. lex.xix.

SIquis habuerit filios legitimos: duos[b]: aut plures: ꝛ contigerit vnū ex his viuente patre mori: ꝛ dereliquerit filios legitimos vnum: aut plures: ꝛ contigerit auum mori talem parteꝫ percipiant de ſubſtantia aui ſui vna cū patruis ✠ ſuis qualem pater eorum inter fratres ſuos percepturus erat ſi viuus fuiſſet. ſimiliter ꝛ ſilie legitime vna:

ſua debeantur: quod ſi obligauerit/creditores non fraudabuntur.

a ℭ Reuertantur. Secus ſi ſeruitium vſqꝫ ad mediū conſtituti temporis fuerit factū: ſicut ſi pro parte ſi lance hil preſtituꝫ fuerit/ ꝑ parte valet donatio. Et h notandū ꝙ non ſolū factū/ ſed etiaꝫ futurū ꝑ ſilāce hil imputatur.

b ℭ Siqs. duos. ꝙ ſi vnum: non eſſet locus huic.l. quia non pōt nepos ex filio cum patruis ſuccedere/cū nulli ſint patrui ſicut ibi plures ſunt/ꝛ vnus moritur/vocatur ad ſucceſſionem nepos cuꝫ patruis: ita vbi vnus eſt filius/ſuccedit in locū patris ſui/ꝛ tanꝗ̄ pater venturus eſſet/veniet ad bona aui/ſi duo ſint filij: quoꝝ vnus moritur/relictis filijs legitimis/ venient iſti nepotes cū patruo ſuo/ꝛ partē patris percipient: quod locum habet in filiabus que hodie ſuccedunt tanꝗ̄ filij legitimi. ar. j. l. ſeq. ēt ſi plures eſſent filie/ꝛ ex eis habuerit filios/vel filias/ ſuccedent omnes in locum matris/lꝫ de amitis nihil hic dicatur: ſed valet argu. de ſimilibus ad ſimilia. l. nam vt. ff. de legi. Idem erit/ꝛ de pronepotibus vt. j. eo. l. ſi ſorores. Ex hac. l. poteſt ſumi arg. ꝙ. l. j. ſ. e. nō loquat ī linea deſcendenti/ꝛ rumpitur regula/quī proximior in gradu/potior in ſucceſſione. Iteꝫ no. ꝙ hic ſit ſucceſſio nō in capita/ ſed in ſtirpes qđ econtra ſit vbi locus eſt collaterali linee: vt. ſ. eod. l. ſiquis Longo. ſorores. vbi pariter cū filiabus ſuccedūt ſorores: vbi filie quotquot ſint quelibet percipit/ quantū vna ex ſororib[9] quotquot ſint. Iteꝫ no. hic/ꝛ in. d. l. ſi ſorores. ꝙ in deſcendēti linea filius ſuccedit in locū patris/ꝛ habet locū regula. ſ. dicta quī proximior in gradu ꝛc. quod concordat iuri Romano exceptis filijs fratris qui etiam in ſucceſſione collaterali ſuccedūt in locū patris aūt poſt fratres. C. de legi. here.

✠ N. nepote ſuccede. ī auo cuꝫ patruis in ſtirpes: vt in ſ. neſ quū. in auc. t. de ſuc. ab inteſt. co l. fi. ſed an cuꝫ patruo ſuccedant. vide ſupra de patri. l. ij.

aut plures: aut fi lij nãles [a] vnum: aut plures fuerit habeant legem ſuam [b]: ſicut in hoc edicto legit: qꝛ inhumanum: ⁊ impiuꝫ videtur nobis eſſe: vt pro tali cauſa exhere dentur filij ab he reditate [c] pr̃is ſui pro eo ꝙ [d] pater eorũ in ſinu [e] aui mortuus eſt: ſed ex omnibus equa lem cum patruis in loco patris ſui poſt mortem aui recipiant portio nem. Similiter ⁊ ſi legitimi nõ fue rint: ⁊ naturales inuenti [f] fuerint habeant legeꝫ ſu am .i. tertiam ex omnibus.

Idem. lex.xx.

Siquis Longobardus [g] ...

a ¶ Filij nãles. Concordat cum legibus Rotha. per quas natu rales admittuntur ad ſucceſſio nem. Quid ſi nãlis habuerit fi lium nãlem / nunquid veniet cum pa truis le gitimis / ſicut eius pr̃: vtiq̃ / ſed cõtra ſ. eo. l. de eo. ſolu. ibi loqui tur de na turali ne pote qui de ancil la natus erat / ⁊ mãumiſ ſus: ſꝫ ho die natu rales re pellũtur omnino.

b ¶ Legeꝫ ſuam. Jure veteri tertiam / ho die totum per .l. ſeq.

c ¶ Ab hereditate patris. No. hic arg. ꝙ filius intelligitur do minus viuente patre: dicit. n. hereditatẽ paternam / que pa tris nunꝙ fuit / ſed iuris fictio ne ſunt dñi: nam morte patris in eos continuatur dñium qui ſunt in poteſtate. l. in ſuis. ff. de libe. ⁊ poſth. ſecus in alijs. Jta ⁊ iure Ro. iſti filij nõ ſunt in po teſtate: vnde dic ab here. patris i. a iure ſuccedendi quod filius nãli ratione hꝫ ad bona pr̃is.

d ¶ Pro eo ꝙ. Jſta eſt ratio qua re videbatur exheredandus / vel non.

e ¶ Jn ſinu. i. in poteſtate ſcd̃m quoſdã aſſerentes ꝙ iure Lon filij ſint in patris poteſtate. ar. ſ. de eo qui pue. vel pu. in ſa. vbi dicit faciat ei compoſitio ſi ſue poteſtatis ſit: ſed illud ver bum accipit pro tutela: vt inſt. de tute. in prin. ⁊ ff. de tute. l. j. vnde dic in ſinu. i. in fami lia: filie autem lꝫ ſint ſub mundio nõ tamẽ in patria poteſtate ſcd̃m ius Longo. quo mũ dium vẽ dit / ⁊ do natur / ⁊ extima tur ꝓ cõ poſito ꝑ tio: pr̃ia auteꝫ po teſtas nõ transfertur in aliuꝫ / ⁊ ineſtima bilis eſt.

f ¶ Jnuenti. Videtur ſuperfluũ ſupra. n. fecerat mentionem in princ. l. ſed repetit: aut forte ſe ipſum corrigit Grimoal. qꝛ vltĩ ma pars. l. vocat nãles in defe ctu legitimoꝝ / cum. ſ. vocauis nã les cum legitimis: nec mirũ ſi ſeipſum corrigat rex in eadẽ lege: qꝛ hoc idẽ contingit. C. ad velle. l. antique. ⁊ C. per quas perſo. nobis acqui. l. penul. ĩm quoſdam.

g ¶ Siquis Longobardus. Jdẽ ſi Longobarda / vt hic / vel ma tris ſue ⁊c. per quod vĩ contra ſ. eo. l. ſi ſorores. que vocat ma ritum ad ſucceſſioneꝫ / vt ibi in ſi. Sol. illa de mundiata / hic de non mundiata. Jteꝫ contra. ſ.

ſine filijs legitimis maſculis [a] mortuus fuerit: et filiaz dereliquerit vnaz aut plures legitimas: ipſe ei in omnem hereditatem patris vel matris ſue tanquam filii legitimi maſculi: heredes ſucce//dant.

e.l.ſi. que preponit filios in ſuc/ceſſione marito/ſed lz dicat/in omnem/non tamen in totum: nam etiam iure romano heredi tas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius defun/cti.l.here ditas. ff. de verbo. ſig. nam quilibet he redū ſuc/cedit in vniuerſū/ non tñ in totum: ſic et filia/qz non ſucce/dit in mundium/nec in compo/ſitionem:vt.ſ̃.de homi. libe.ho. l.ſiquis lógobardus .eſſet enim abſurdum ꝙ vna filia in mun/dium alterius ſuccederet/vt ſic eſſet viciſſim ſub vicario mun/dio t e mulier que non eſt ſuffi/ciens ad adminiſtrationem rez ſuaꝝ admitteretur ad guber/nandum res ſororis / et ſic eſſet rez et nominum ſeda confuſio: vt.C.de legit.tut.l.ſi. Et not.ꝙ Liudprā.hic corrigit Roth.qui vocauit naturales ad ſucceſſio/nem cum legitimis:nam ſi per filiam excludunt naturales hic: multo fortius per filios. Item corrigit.ll.Rotha. que vocabāt ad ſucceſſionem parentes cum filiabus/et in eoꝝ defectu / cur/tem regiam cum filiabus:vt.ſ̃. e.l.ſiquis dereliquerit filiam.

a ¶ Maſculis. A ꝯrio ergo no.fi lias excludi a ſucceſſione patris per maſculos: qđ expreſſe in.l. non repitur:nec etiaz ꝙ filie ad mittantur cum filijs legitimis: ideo ꝯrius intellectus admitti/tur/qz ꝯtra eum non inuenitur lex expreſſa:eſt tñ generaliſſima ꝯſuetudine approbatus / que eſt optima.ll. interpres .l. cum

de.ff.de legi. et argu.a ꝯrio vali dum eſt in iure.l.j.ff.de of.eius cui man. eſt iuriſdi. cum ſimi. Quero/ſiquis reliquerit filiam vel filias/et ex filio nepotes vel neptes / vtrū admittatur ad ſucceſſionē cū amitis: et cum non ꝯtineantur appellatione filiorum: nam ſiquis dederit tutores filijs/ non videtur de/diſſe nepotibus/niſi liberos no minauerit:vt inſti.qui teſt. da. tu.poſ.§.ſi.ꝗuis ꝯrium dicatur ff.de verb. ſig.l.liberoꝝ.§.ſed et papirus. ſed ibi ne teſtm̄ rum/peretur intelligitur nepos inſti tutus:qđ in tutela non ꝓcedit: vnde dicimus nepotes amitas excludere/qz ſuccedunt in locū patris ſui/et ita hereditatem ac/cipient vniuerſam quam debu it accipere eoꝝ pater ſi viueret/ qđ in nepote ex filio poteſt dici ꝙ excludat amittam que pari/ter venit cum nepote ad ſucceſ/ſionem patris defuncti: vt.j̃.e. l.ſi quis longobardus. ſi ergo defuncto fratre veniret amitta pariter cum filia defuncti / pari cenſura venire dz in ius illud ſuccedendi qđ frater habuit ad bona patris ſui. Sed in hac.q. dic amittam excludendam/cuz nō queratur de ſucceſſione fra/tris/ ſed aui. argu.l.ſ̃.pri. e.l. ſi ſorores.j̃.e.Item quero/ſiquis reliquerit filium / et ex alio ne/ptem/quis preferatur:videtur ꝙ filius:nam cum neptis ſit in gradu vlteriori/non dz eſſe me lioris ꝯditionis ꝗ ſi eſſet in ꝓxī

Idem. lex.xxi.

Si quis longobardus[a] ſe viuente filias[b] ſuas nuptiis tradiderit: ⁊ alias in capillo in caſa reliquerit: tunc omnes equaliter[c] in eius ſubſtātia heredes ſuccedere debent tanquam filii maſculi.

Idem. lex.xxii.

Si quis longobardus ſorores reliquerit ⁊ viuente eo[d] ad maritum ambulauerit: tātum ha

mori in quo tanꝙ filia excluderetur per filium: ergo multo fortius dꝫ excludi neptis. Sed reſpondeo / ꝙ neptis dꝫ pariter cum patruo ſuccedere / qꝛ non hꝫ hoc ex pſona ſua ſed pris / in cuius locuꝫ ſucceſſit: idē ſi qs reliquerit filiam/⁊ ex alia nepotem.

a Siqs longo. ſ. l.xxi. voluit Liud prā. filias venire ad ſucceſſionem tanꝙ filios/qḋ de ꝯiugatis intelligit/⁊ de exiſtētibus in capillo/vt hic: ⁊ dic vt ibi no.

b Filias. Idem ex eis deſcendentibus: venient tñ ad ſucceſſionem in ſtirpes nō in capita.

c Equaliter. Coniugate tñ cōfuſis dotibus/⁊ de vniuerſo accipient portionem competētem que collatio fit/vt.ſ.e.o.l.ſi pater filiam.

d Siqs longobardus. viuente eo. Si ergo poſt ſit tradita nuptui a patre anteꝙ frater naſceretur/vel eſſet ꝯceptus/ſoror ei ſuccedere non deberet/cum eo viuente ad maritum nō ambulaſſet. Sed dicendum ꝙ non: ideo ſoror fratri ſuccedit/eo ꝙ ipſo viuente ad marituꝫ ambulaſſet/ſed qꝛ ſine filio moritur/⁊ ſicut eius agnatione a ſucceſſione paterna expellitur / ſit ⁊ ad eius ſucceſſionem/eo moriēte dꝫ admitti. Alij dicunt hanc l.loq cum alter frater non exiſtat: qḋ non placet: qꝛ.l.ſeq. vult ſororem admitti ad fratris ſucceſſionem / etiam exiſtente fratre: dicit enim ꝙ filie ⁊ ſorores ſuccedunt tanꝙ filij: ergo fratrem expellūt: ſoror itaqꝫ eundē locum obtinet queꝫ ⁊ filia. itē l. recolimus.j.ſ.eo. facit mentio / nepꝫ de.l.j.xxi. ibi modo ēo ec. vbi innuit ꝙ ſoror cum nepte dꝫ ſuccedere per l.xxi. etiam exiſtēte fratre. Sed ꝯ hoc dꝛ ꝙ ſoror non expellit patrem/immo filia illuꝫ remouet: nam ſi non eſſet ſoror / pater a filia expelleretur. Item frater non expellitur per ſororem / vt ſiquis reliquerit patrem/filiaꝫ/ ⁊ ſororem / certum eſſet ꝙ filia cum ſorore ſuccederet per.l.ſe. ⁊ pater expelleret: ꝙ ſi filiaꝫ nō relinqueret/pater ſororeꝫ eius excluderet/cum aſcēdens linea preponatur tranſuerſali: vnde non ſororis gratia/ ſed filie pater expellitur/ſicuti ſui gratia ſoror patrem expelleret/filia etiā non exiſtente/fratrem a ſucceſſione vel ſororeꝫ remoueret: qḋ eſt ꝯ hanc.l. vt diximus: igiṫ a ſimili pater expelliṫ / non gratia ſororis/ſed filie: per diuerſa ita ꝙ arg. hincinde dicta videṫ aduerſari: ſed ſm equitatem frater ⁊ ſoror equaliter ad fratris ſucceſſionem dꝫ venire: qḋ iure ro. ꝯfirmaṫ/⁊ eſt benigna ſnīa.

beât ex fratribuſ facultatē [a] ſi ipſe filios: vel filias re liquerit quantuz in die votoꝛuz ac ceperint quando ad maritum ambulauerint: nam ſi ipſe frater: neqꝫ filios: neque filias reliquerit: aut ſi habuerit: ⁊ ante cum mortui: vel mortue fuerint abſqꝫ filijs: vel filiabus [b]: tunc ſorores eius tanqꝫ in capillo remanſerint: quâqꝫ ad maritum ambulauerint in omnem ſubſtantiam eius equaliter ſuccedant.

Juxta hec quero ſi qs reliquerit fratrem/⁊ filium/ vel filiam ex fratre quis ei ſuccedat/filie ſoroꝛis in locuz ſue matris/ patruum excludendo (iuxta ſententiam qua ſoroꝛ expellit frēm) aut cum ea equaliter ſuccedat (iuxta nrāz ſententiam) vel filius fratris ſuccedēdo in locū patris expellat amitā ſuam (iuxta aliam ſententiā qua frater expellit ſoroꝛem) an equaliter cum ea iuxta benignioꝛem ſententiam? Reſpondeo ꝙ filius non ſuccedit in locū patris/vel matris/niſi in recta linea: vt.ſ̄.eo.l.ſiquis habuerit. qꝛ frater expellit filias ſoroꝛis/⁊ ecōtra: vt.ſ̄.de parri.l.j.vbi frater ſuccedit fratri homicide filijs etiā exiſtentibus.

a ¶ Facultatem. Hic vt.ſ̄.eo.l.ſi pater filiam.

b ¶ Filiabus. Hinc not. ꝙ ſicut filius ſuccedit in locuz patris/ ita in locum matris cum filiat ⁊ per deſcendentes maſculos/ ſiue feminas repelluntur ſorores coniugate a ſucceſſione fratris: quod ſi non extant deſcendentes coniugate/⁊ alie ſuccedunt equaliter in omnem hereditatem fratris: confuſis tamen dotibus: quod quidam intelligunt fratre deficiente/ alioquin frater repelleret ſoroꝛes a ſucceſſione. argumē.l.ij.ſ̄.de parri.⁊.j.de his qui extra patriam. per totuz.⁊.j.de manu.l.j. Alij dicunt ſoroꝛes fratres excludere: quia plus iuris habz ſoroꝛ/ qꝫ frater in ſucceſſione frīs.l.ſi ſorores.j.eo. nam ſoroꝛ in capillo eq̄liter ſuccedit cuz filia vt.j.l.xxi.ſed filia exiſtens excludit patruum/⁊ non amitam in capillo: magis ergo admittitur ſoroꝛ ꝙ frater. Soroꝛ enim non excludit fratrez ſed filia que ſuccedit admittit amittam ad ſucceſſionem cauſa pietatis: ⁊ ratio qꝛ ſoroꝛ excluditur a bonis fratris per fratrem/merito reſtituitur ad bona fratris per filiam: ⁊ ſic habet ex alterius perſona / quod per ſe habere non poteſt: vt.ff.de inoffi.teſt.l. mater. ⁊.ff.qui potio. in pigno. habe.l.ariſto. ⁊ de liberis ⁊ poſthu.l.ij.quod enim legitur in.ll.ſ̄.dictis fratrem ad ſucceſſionem admitti intelligas/⁊ ſoroꝛes: cum appellatione fratris/⁊ ſoroꝛ continetur: vt.ff.de pactis.l.tres. Sed queritur ſi filia non ſuperſit vtrum admittetur ſoroꝛ cuz fratre? Reſpondeo dicunt quidam fratrem in ſucceſſione preferri ſoroꝛi: qꝛ maſculus iure

Idem. lex. xxiiij.

Si quis Longobardus: filias: & ſorores in capillo [a] in caſa reliquerit pari ter atq; equaliter quantecunq; fue rint in hereditatē eius ei ſuccedant tā q; ſi filios dere liquiſſet legitimos.

no prefertur femine. Alij dicūt
(& melius) equaliter ad ſucceſ
ſionem admitti/cum vterq; ſit
fratris agnatus / & neuter in
alio gradu potior. Itez quid ſi
frat mo/
riatur re
licto fi/
lio/ nun/
quid ſo/
ror in ca
pillo fra/
tri ſucce/
dat cum
filio? Re/
ſpondeo non: naz filius iſte ex
cludit ſororem / ergo amitam:
ſed debet filius amite in neceſ/
ſarijs ſubuenire: vt. j. eo. l. reco
limus. Item no. ex hac. l. q; co
gnati de iure Longobar. ſucce
dunt: naz filia filie (que cogna
ta eſt) auo ſuccedit/ vt hic/ qđ
eſt verum in linea deſcendenti:
ſin collaterali autez cognati nō
ſuccedunt. Quod autem hic
dicitur de ſorore / quero an ſit
coherentia/ vel conſanguinea?
quidam dicunt q; de vtraq; lo
quitur: ſed dic q; de conſangui
nea tantū/ quam. ſ. nuptui tra/
dere debet/ eo q; mundium de
ea habet/ ſororis vero coheren
tia mundium non habet/ vt vi
ro eam tradere poſſit: vt. d. l. re
colimus: vocat. n. amitam cum
nepote ad ſucceſſionem nepo/
tis: amita autez (que ſoror pa
tris eſt) neceſſe eſt vt illi duo. ſ.
nepos & neptis ſint nati ex eo/
dem patre/ & matre: ergo de cō
ſanguinea intelligendum.
a ¶ Siqs. in capillo. Tam ad fi
lias q̄ ad ſorores deferenduz
eſt: non. n. ſoror coniugata cuz
ſorore in capillo ſuccedit: vt. ſ.
l. pri. in prin. ſecus in filiabus:
q2 ſiue coniugate/ ſiue in capil
lo ad ſucceſſionē patris veniūt
cum amita in capillo. Sed vt
contra. ſ. eo. l. ſi quis longo. j.
que vocat filias in omnem pa/
tris hereditatē tanq; legitimos
maſculos
Sol. ibi
amitis, ſi
exiſtenti
bus: q̄a
non fuit
condita/
vt amite
repelleren
tur / ſed
oſtendit q; naturale [b] / vel cur/
tis regia non ſuccedat cum fi/
liabus: ſed per has penitus ex
cluduntur. Et per hanc legē eſt
ſucceſſio in capita non in ſtir/
pes: nam quelibet ſororum ac
cipiet quātum vna ex filiabus/
ita & econtra: ſi autem filias de
ſcendentes habeat/ omnes ſuc
cedent in locum matris ſue/ &
eam portionem accipient/ quā
perceptura eſſet mater earuz:
ſic ergo quantum ad deſcen/
dentes ex filia/ vel filiabus di/
uidatur ſucceſſio in ſtirpes: ve
rum & amita ſuccedat cum fi/
lia fratre defuncti exiſtēte/ vel
non: vt plene nota. ſ. l. proxi.
Queritur ſi quis reliquerit fi/
liam in capillo & coniugataz/ &
ſororem / & amitam in capillo/
vtrum omnes veniāt? videtur
q; ſic: nam per. l. recolimus. ij.
j. eodem. amita defuncti venit
cum nepte: id eſt cum ſorore de
functi: l3 ſoror que eſt in ſecun
do gradu non expellat amitaz
que eſt in tertio: ſed quantum
ad filiā fratris dī amita magna
que non ſuccedet cum filia ne
potis que ſunt in quarto gra/
du linee deſcendentis: & hoc
per dictam. l. recolimus. §. fin.

Idem. lex.xxiiij.

Si filie: aut ſorores cō/tra voluntatem[a] patris: aut fratris egerint: poteſtatē habeat pater: aut frī iudicādi res ſuas quō: aut qualiter voluerit.[b]

vbi a contrario colligitur ꝙ fi/
lij/vel filie nepotis excludunt
amit im magnam.
a ¶Si filie. voluntatem.ſ.non
quālibet/ſed cōtra eas que di
cūtur in/
grate / &
cauſaz in
gratitudi
nis cōmi
ſſe/vt ſi
i corpus
ſuuz pec
cauerit.
Jure autem Romano diſtin/
guitur / vtrū filia peccet in cor
pus añ.xxv.ānos/vel poſt: ꝙ ſi
poſt non licet patri eam exhe/
redare: nā ſue negligentie im/
putatur: q2 diſtulit filiā nuptui
collocare.auc. ſed ſi poſt.C.de
inoffi.teſt. multominus poteſt
frater ſorores exheredare. Per
hanc.l.oſtenditur ꝙ non ſoluz
cauſe de quibus.s.eo.l. nulli.
ij.ſunt iuſte ad exheredanduz/
ſed etiam alie / vt hic/&.s.de
ſponſa.l.ſi. ſed ita demum ex/
heredatur/ ſi patri/ aut fratri
placuerit: quid ergo ſi filia/vel
ſoror in corpus ſuum peccaue
rit/& pater/ aut frater ſcientes
eam de domo non expulerit: &
iterum in gratiam eam recepe
rit? Reſpon. reconciliatio iſta
videtur adducere abolitionez
delicti.argu.l.ſi vxor.§.ſi.ff.de
adul.& de annu.leg.l.iij.in ſi.&
l.iiij.& inſti.de excu.tuto.§.mi/
nores. &.ff.ad ſena.cōſul.ſille.
l.ſiquis in graui.ſi autez pater
aut frater fuerint/& nulla nube
in ſuam credulitatem poſſunt
adumbrare potentiam/accom
modare vnr/cum deberent ira
ſci: nam qui manifeſto facinori
deſunt obuiare / quid aliud eſt
ꝙ̄ ſouere? vnde exheredare nō
poſſunt : filia ergo ſi in corpus
non peccauerit/pater non po/
terit eam a tertia exheredare?
vt.j.de eo quod pa.ſi.l.ij.quid
de fratre? Quidam dicunt ꝙ
frater co
gitur ſo/
rori pari
ter terti/
am con/
ſeruare &
ga iure
Lon.tm̄
habēt ſo
rores/ quantuz/& fratres: & ſo
ror pariter ſuccedit fratri cum
nepte/& pariter eam in mino/
ri etate deſponſare poteſt / ſi/
cut/& pater/ & inuicem ad ma/
ritum dare/vt & pater: q2 ean/
dem videtur habere poteſtatē/
quam & pater: vt hic a contra/
rio ſenſu: quia ſi ſoror non pec
cauerit/non habebit frater po
teſtatem iudicandi res ſuas
quomodo voluerit / ſed debet
tertiam ſeruare ſorori/ſicut pa
ter filie. Tu dic ꝙ ſi frater ex/
pellit ſororem a ſucceſſione fra
tris/cogitur eam dotare ſcdm
ſubſtantie qualitatem/ſicut pa
ter cogebatur: ſed quantum ad
res hereditarias nullum parti
cipium habet ſoror. Si ergo
frater voluerit adoptare / vel
alium heredem inſtituere/lice/
bit ei. Et ſicut frater tenetur do
tare ſororem: ita hereditas fra
tris tranſit cum onere preſtan
de dotis ab herede. Jure autez
Romano frater/& ſoror cōſan/
guinei non potuerunt teſtamē
tum fratris ſubuertere/niſi tur
pibus perſonis inſtitutis. lege
fratris. C de inoffi.teſta.
b ¶Uoluerit.ſ.liberas/ & abſo
lutas ab onere preſtāde dotis
ſi peccauerit/vt dixi/alſ ſecus.

Idem. lex.xxv.

Si ſorores[a] in caſa patris remanſerint: aut ad maritum ambulauerit: ſuccedãt[b] patri ſuo: ⁊ matri ſue in omnem ſubſtantiam eorũ ſicut antea ſtatuimus. Et ſi contingerit vnã ex eiſdem ſororibus mori: tunc ⁊ que in capillo remanſerint: ⁊ que ad maritum ambulauerint in omnem portionez ſororis ſue defuncte quãuis puella mortua fuerit ſuccedant: parentes autem propinqui[c]: aut mundualdi earum ſuſcipiant tantuz[d] mundium eoruz: ſi autez contingerit illaz mori que iã nuptui tradita eſt: tũc ille ei ſuccedat q ei p mũdium ſuum fecit.

a ¶ Si ſorores. Habet hic qualiter ſorores ſorori in capillo ſuccedant.

b ¶ Succedant. Hoc ſi frater nõ erat / alioquin expuliſſet eas de ſucceſſione patris ⁊ mr̃is: vt no. ſ. eo. l. ſi q̃s lõg. j. ſuccedit ita / q; ſoror ſoro. i. capillo deficienti: ſiue ſit coniugata ſiue in capillo: cõtrarius tamen intellectus admittendus non eſt: vt. C. de epiſ. ⁊ cle. l. conuenticulam. ⁊ C. de condi. cauſa. l. cum patrem. in fi. ſi patri / aut fratri non ſucceſſit / ſorori non ſuccedat / ideo ſuccedere debent: quia ſorores non ſuccedunt patri / vel matri.

c ¶ Tãtum. Ideſt quantũ mundium appreciatum fuerit de penis exigendis per mundiuz: vt ſ. de rap. l. ſi quis rap.

d ¶ Propinqui. Vocat autẽ propinquos / non fratrem: q; lex iſta loquitur fratribus non ſuperſtitibus: ſed pone fratrez viuere / nunquid expelleretur per ſorores a ſucceſſione / an ſimul cum eis admittentur / an eas expellet? Reſpondeo quidam dicunt q; ius Longo. predilexit maſculinum genus quod prepoſuit feminino / vt frater expelleret ſororem. Alij dicunt ſororem fratrem debere expellere: quia plus iuris habet ſoror i ſucceſſione / q̃ frater niſi forte fr mundualdus ſit: tunc eniz propter mũdium ſorores expelleret. argumẽ. l. recolimus. ij. infra eodem. vbi ſoror fratrem excluſerat a ſucceſſione fratris ſuccedendo cum filia in capillo. Sed a ſucceſſione ne pris patruus excludit amitam per mundium quod habet: idẽ ergo hic dicenduz / vt frater excludat ſororem / ſi mundium habet ſororis puelle defuncte: ſic ergo per legem iſtam ſoror mundualdum excludit quod videtur contra ſupra de ſponſalibus. lege ſi quis puellaz. ſed illam intellige ſm iſtam / ſcilicet ſororibus non exiſtẽtibus. Pone fratrem exiſtere / ⁊ matrem puelle cum ſororibus / nũquid mater veniet cum ſororibus? Reſpondeo q; mater filio / vel filie ſuccedat. Iure Longo. nõ memini me legiſſe / cum ſit ca/

gnata / de quorum ſucceſſione ſ. perſonarum per feminas con / iunctarum / nil puto iure lon / gobardo contineri: nam habe tur ſupra / quod non licet filio pa / trem ex / hereda / re: de ma tre autē nil expri miſit: vn / de vide / tur om / miſſum / et eſſet o / pus no / ua. l. vt ſ. eodem l. recoli / mus. ij. et . ſ. de eo quod pa. fi lios / vel filias. l. pe nulti / ma. niſi forte quas naturali equitate motus / admit / tat ma / trem ad ſucceſſio / nem filij / per legē primam. ſupra eodem. nā nec iure romano antiquo mater admittebatur / ſed ſolum per ſenatuſconſultum. Utrum autem frater expellat ſororem a ſucceſſione fratris / vel econ / tra? Notatur ſuperioribus legi bus. Si autem mortua ſit mu / lier que nuptui tradita eſt / ma ritus omnes ſucceſſores exclu dit / etiam filios per leges Ro tharij: hoc autem priuilegium maritale eſt et perſonale / quod cum perſona finitur: quod ex eo videtur / nam parentes qui mulierem marito tradunt / ex / pellerentur per ſorores: non er go habet maritus: vt oēs a ſuc ceſſione excludat et paren tes / qui ei mun / dium tra diderūt / ſed ſin / gulari iu re: hanc eandem queſtio / nem no. ſ. eodem l. finali.

a. No. ca / darfedra / que cōſue / tudo dī.

Idem. lex. xxvi.

Si duo fra / tres: aut ſi pater et filius thin gati fuerint: ſi vnus ex ipſis ſi / ne filijs: vel filia / bus mortuus fue rit: curtis regia ei ſuccedat: ideo autem hoc ſcripſi mus: quia et ſi af fixum in edicto proprie non ſit: tamen omnes iu / dices et fideles no ſtri ſic dixerunt: quod cadarfedra[a] antiqua vſque nūc ſic fuiſſet.

Idem. lex. xxvij.

Recolimus[a] enim quali / ter iam an / tea ſtatuimus: vt ſiquis decedens re liquerit filiam v / nam: aut plures et ſororem vnam aut plures in ca / pillo: vt pariter atque equaliter ſo / rores et filie eidē ſuccedere debe / ant: et ſi ſoror[b] in capillo deceſſe / rit: ſoror que re / manſerit ſimiliter ſorori ſuccedat: modo vero quia intentio[c] exor /

a ¶ Recolimus. vt notatur ſupra eo dem. l. ſi filie / aut ſorores.

b ¶ Et ſi ſoror &c. vt ſupra eodem. l. ſiquis longo / bardus ſorores.

c ¶ Quia intentio. id eſt / quia no / uus caſus emerſerat qui per ſuperiores leges terminari non poterat / dum contendit pa / truus cum ammitta de ſucceſ ſione neptis: amitta autem al legabat ſucceſſiſſe fratri / ſi ne ptis nata non fuiſſet / merito debeo admitti ad eius heredi tatem / quia ſimul cum ea ad / miſſa fui ad fratris hereditatē de fratre expulſo / in cuius he reditate tantum iuris habui /

ta eſt inter ſorores de nepte earum: que in capillo mortua fuerit: altercationem ponentes: quis ei ſuccedere debet. Statuimus vt eius barbanus in cuius mūdio fuerit: ipſe ei ſuccedat in eius portione: nam amitte eius ex ipſius portione: nihil percipiant: niſi tantum habeant quantum ſi viua fuiſſet ipſa neptis earum.

Rex Aſtulphus. Lex vigeſima octaua.

Recolimus in anterioris edicti pagina eſſe incertuz vt ſi frater deceſſerit abſq̄ filijs ⁊ filiabus[a]: ⁊ ſorores reliquerit: ipſe heredes ei ſuccedere ✠ debent: nam amitte eorum nepotuz ſucceſſionem nullo modo capere poterant: quia nihil de eiſdez amitis in ipſo continetur edicto: niſi aut ſorores: aut parentes propinqui ſuccedere debent: ⁊ dum remanebant in capillo iordinate[b] ⁊

quantum ⁊ filia. Item, ſicut mihi natiuitas nocuit, ita ⁊ eius mors debet prodeſſe: frater autem ſuccedere querebat, ex quo erat in pari gradu: ergo pariter eſt admittendus, per l. primam ſupra eodem. et quia plures leges ſunt que vocāt fratrem ad ſucceſſionem fratris: vt ſupra de parricidijs. lege ſecunda. ⁊ ſupra de his qui extra patriam. per totum titulum. maxime quia ſuccedere, non debet amita: vt hic in fine. nam ſi neptis viueret, nihil de ſuis bonis perciperet: ⁊ quia erat mundualdus, ſecundum q̄ queſtio. iſta terminatur, vt barbanus ratione mundij neptibus preferatur. Ex hoc autem poteſt ſummi argumentum dicendo, q̄ etiam mundualdus

extraneus excludit amittam a ſororibus, ⁊ filiabus, ⁊ alijs deſcendentibus ⁊ a patre: nam ſiquis excluditur a ſucceſſione per deſcendentem lineam, a fortiori, per lineam aſcē dentem excluditur, maxime, cū non liceat filie patrem exheredare, ſiue de ipſius filie bonis a iuridica ſucceſſione eum excludere, ſicut nec pater a tali ſucceſſione exheredare poteſt filiam.

a ¶ Recolimus in anterioris edicti pagina, eſſe incertuz, vt ſi frater deceſſerit abſq̄ filijs ⁊ filiabus ⁊c. vt ſupra eodem. l. ſiquis longobardus ſorores.

b ¶ Et dum remanebant in capillo inordinate, ⁊ in caſa patientes neceſſitatem ⁊c. quaſi dicat, derelicte nude ⁊ vacue, eo q̄ filius defuncti eas exclu-

✠ Lege lōgobarda, nulla mulier ſuccedit niſi filia ſoror ⁊ amitta, de q̄ per gl. i. c. j. §. hoc. it. legibus. q. feu. da. ⁊ alb. de ro. ī dictio. in §. femina §. vltimo.

ferat a ſucceſſione patris: pro quo facit.l.ſi qs longobardus. j.ẽ.c.a ꝯrio/ vbi filius ſorores excludit/alioquin non remanerent inordinate / cum venirent ad partẽ hereditatis / ideo ita hic ſtatuitur/ vt ſi quis relicta ſorore & filio/ deceſſerit/ ſicut frater maritare debuit/ & dotẽ preſtare ſorori de hereditate patris / de qua eam excluſerat/ ita & nepos tenear hoc ipſuz preſtare / & nutrire/ & alere ſm qualitatem ſubſtãtie/ aut in monaſteriũ collocare / ſi ipſa voluerit: ſi adt ꝑdicti nepotes filios/ vel filias reliquerit amitte excluduntur / quia licet ſoror veniat ad ſucceſſionem fratris cum filia / ſi tamen filia moritur relicta filia / amitta magna excluditur.

in caſa patientes neceſſitatem ſeruis ſe copulabãt: ideo nos deo inſpirante: ſtatuere preuidimus: vt ſi quis lõgobardus moriens ſorores vnam: aut plures in capillo relique rit: & filiuz vnum aut plures: filij ipſius debeant perpenſare qualiter amitte abſq; neceſſitate poſſint viuere ſm qualitatem ſubſtãtie ſue: vt amitte eorum indigentiam non patiantur neq; de victu: neq; de veſtimento: ſed nec de ipſo obſequio ſuo: & ſi in ſacro monaſterio ſub ſtatuta regula viuere voluerint ab ipſis ſuis nepotibus ordinent: vt illis preuiſuz fuerit: aut conuenerit. Si autem predicti nepotes deceſſerint inteſtati [a] & ſorores relique rint: amitte eoruz que in caſa in capillo remanſerint cum ipſis nepotibus [b] ſuis in rebus nepotum & fratrum ſuccedãt equaliter quantecunq; fuerint.

Imperator Guido. lex.xxix.

Volumus: preterea: atq; ſancimus vt ſi quis liber homo legitime vxori ſue dum aduixerit res ſuas per ſcriptuz ad vſumfructum dederit: & filios duos: vel plures habuerit: & vnus

a Inteſtati. Nam ſi teſtamentum fecerit / heredes inſtituet vniuerſam poſſidebunt hereditatem / & amitta non poterit nepotuz iudiciũ ſubuertere / ſed tantum petere neceſſaria / que d'cti nepotes amitte tenentur facere.

b Cum ipſis nepotibus. ſcilꝫ / ſororibus defunctis & ſic nouus caſus hac lege inducitur / vt amitta veniet ad ſucceſſionem nepotis / nec excludatur per ſororem nepotis / que proximior eſt in gradu.

ex ipſis: vel duo mortui fuerint: et filios et filias reliquerint: equaliter ipſas res quas vſufructuario modo predicta vxor habuerit: filij defuncti cum patruis ſicut ceteram hereditatem ita vſumfructum diuidant.

Imperator Carolus. lex. xxx.

Q Uicunque [a] ex quacunque natione [b] legitimam vxorem acceperit: vel acceperit: ſi eam mori contingerit ſine filijs: amborum eorum vir vxori ſue ſuccedat: ✠ et omnia bona ſua percipiat.

a ¶ Quicunque. Hec lex generalis eſt tam maritis quam vxoribus. Sed contra. ſ. eodem. l. ſi ſorores. in fine. et infra de debitis et guadi. l. ſiquis debitum. vbi filij excluduntur a bonis matris / ſi mater in mundio patris fuerit mortua. Dicunt quidam hanc l. corrigere ſuperiores: quia ſunt quedam regiones que non ſequuntur leges Imperatorum / vbi ſunt contrarie legibus Regum. Sunt et alie regiones que non ſequuntur leges Imperatorum / et ſicut Liudprandus rex correxit Rotharium et Grimoaldum / ſic Imperator poteſt corrigere precedentes leges: prudens ergo iudex iudicabit ſecundum quod in ciuitate ſua proponuntur leges Regum legibus Imperatorum: et econtra: ſed hoc non placet / quia leges legibus concordare promptum eſt. argumento. l. prima. C. de inofficioſa donatione. vnde dic / in textu / ſine filijs / id eſt / maxime: cum idem eſſet ſi eſſent filij: nec contrarius intellectus valet vbi lex contradicit. Alij dicunt legem iſtam loqui de non mundiata / ideo maritus excluditur per filios; quod ſtare non poteſt: nam cum maritus careat mundio / carere debet ſucceſſione vxoris: vt ſupra de ea que ſine voluntate mundualdi / per totum. Item lex iſta contradicit iuri Romano / quo maritus ſuccedit vxori vltimo loco / ſolo excluſo fiſco. autenti. pretereа. C. vnde vir et vxor. ideo ſubaudi / maxime.

b ¶ Natione / ſcilicet / longobardorum. Quia in libris longobardorum ſcripta eſt. Sed quero / ſi mulier filios habeat ex primo matrimonio defuncta in ſecundo / an filij ex ſecundo expellant filios primi matrimonij? Reſpondeo / quod ſic / ſecundum quoſdam: nam cum filij ſecundi matrimonij expellant maritum qui expellit filios primi matrimonij / multomagis filij vltimi matrimonij debent excludere filios primi / ſecundum regulam / ſi vinco vincentem te / ergo vinco te. l. claudius. in fine. ff. qui potiores in pignoribus habeantur. Item filij ſecundi matrimonij / mundium habent a patre / merito debent excludere eos qui mundium non habent: nam barbanus qui eſt pari gradu cum amita excludit eam a ſucceſſione ne-

✠ Not. quod marit⁹ ſuccedit vxori in omnib⁹ bonis ſed non in feudo: vt in c. vno. an marit⁹ ſuc. vx. vbi gl. j. alle. iſtū text. licet iſte text. loquatur indiſtincte etc.

ptis propter mundium: vt ſupra eodem.l.recolimus.j.preterea/ſi maritus propter mundium prefertur omnibus in ſucceſſione vxoris: ſecus ſi ex eo careat: vt ſupra de ea que ſine vo.mundualdi. ꝙ filij vltimi ma//trimonij/ q mundualdi ſunt repellunt filios primi matrimonij/ q mundualdi non ſunt: quibus reſpondetur/ ꝙ priuilegium/per quod maritus habens mundium omnibus prefertur/eſt perſonale.l.ſi ſorores. ſupra eodem. ibi/parentes autem propinqui ꝛc. ⁊ ibi not. ꝙ etiam probatur: nam in.l.ſiqs longobardus.j. ſupra eodem. vocantur filij ſu omnem matris hereditatem: ⁊ hoc/marito non exiſtente/qui ſ. eo moriente reliquerat alicui mundium/lz ille mundium habuerit a marito/non tamen ius prelationis quod ipſe habebat: cum ita ꝙ maritus excluderetur per filias/ita ⁊ hic mundualdus per eas excluditur. Ex quibus no. ꝙ maritus non habet priuilegium prelationis ab eo a quo recepit mundium/ nec ei reliquit priuilegium cui ⁊ mundium: vnde ratione mundij non prefferuntur filij ſecundi matrimonij filijs primi/ quamuis filij ſecundi/ coequale ius habeant: ad matris ſucceſſionem cum filijs primi: quod placet: nam ⁊ iure romano priuilegia perſonalia cum perſona extinguuntur: vt.ff.de re iudi.l.ſciendus.⁊.c. priuilegium.de re gu.ſu. in ſexto.

✠ No. cadarſedra/ que ꝯſuetudo eſt.

De donationibus que cuz thingatione[a] vel lannechil fiunt. Titulus.xv.

Rex Rotharius Lex prima.

Siquis res ſuas alij thingare[b] voluerit: non abſconſe[c]: ſed ante liberos homines[d] ipſum garathinx ✠ faciat quatenus qui thingat: ⁊ qui gifiles fuerint liberi ſint: vt nulla in poſterum oriatur contentio.

a Thingare. i. vniuerſaliter donare: lꝫ aliter qꝫ ponatur.l.de filio. ſupra de ſucceſſionibus.

b Abſconſe. Conſilium eſt/ non preceptum/ vt hic/ in fine. ⁊ quia facile deducuntur in negationem: nam ⁊ iure canonico clandeſtina matrimonia prohibentur/ non ꝙ non valeant/ ſed ſi deducantur in dubium/ viro vel muliere negante/iuſta matrimonia diſſoluerentur: vt extra de clandeſtina deſponſatione. c. primo/ ⁊ ſecundo.

c Homines. No. ſiquis eorum ſeruus inueniatur: dic vt inſtitu.de teſtamen. ordi.§. ſed cum aliquis. vbi licet teſtes eſſe debent ciues romani/ valebit tamen teſtamentum ſi coram ſeruis fiat: ſi autem de eius veritate dubitetur per ſeruos probari non poterit. Idez de donatione/ vt non ideo irritetur/quia coram ſeruis eſt facta/cum valeret etiam nullo teſte preſente: ſed ſi donatore inficiante dubitaretur/ vel circa

Idem. lex. ij.

Siquis res ſuas thin/ gauerit: ⁊ dixerit in ipſo thinx lido laip [a] ✠ qui in die obitus ſui re/ liquerit: non di/ ſpergat ipſas res: poſtea doloſo ani/ mo: niſi fruatur poſtea cum ratio/ ne. [b] Et ſi talis euenerit neceſſi// tas vt terraȝ cum mancipijs vende/ re: aut loco pi/ gnoris ponere de/ beat: aut ſine mancipijs illi pri/ us dicat cui thin/ gauerit: ecce vi/ des quia neceſſi/ tate compulſus: res iſtas volo ven/ dere: ſi tibi vide/ tur: ſubueni mihi ⁊ res iſtas conſer

herede/ non poſſet veritas pro/ bari per ſeruos / cum non ha/ beant communionem ciuilem vel pretoriam: vt. ff. de teſta/ mentis .l. qui teſtamentum. §. ſeruus. Sed nõ/ ne ſerui interro/ gantur de rebus heredi/ tarijs: vt C. de que ſtionib⁹. l. finali. cum ſi/ militer. reſpon/ deo / a tormen/ tis ſerui non eſt incipien duȝ / ſed ſi alia procedant inditia: vt. ff. de edi litio edicto. l. quei o. §. finali. ſed etiam interrogatur vt teſtis / ſed de facto ſuo / inditijs ta/ men precedentibus. Idem de Barbario Philippo / qui cum ſeruus eſſet / Rome pretu/ ram petijt / ⁊ multa decreuit valida / omnia tanquam a libe/ ro geſta. Reſpondeo / illud con tingit propter publicam vtilita tem. Idem in iudicio a magi/ ſtratibus dato: vt. C. de ſen/ tentijs ⁊ interlocutorijs. l. ſe/ cunda. forte idem hoc caſu / ſi queſtionem emerſiſſet de dona tione / ⁊ putatiuus ſeruus te/ ſtimonium perhibuiſſet / ſen/ tentia lata non mutaretur / qđ ſi ante ſententiam detegeretur eius ſeruitus / nil per eum pro/ bari poſſet. Et nota ex hac lege ꝙ ſeruus donare non poteſt. Item nota / ꝙ teſtes liberi eſ/ ſe debent.

a ¶ Siquis res ſuas. lidolaip. id eſt / dono tibi omnia bona mea / ſed ea tene/ bo quã/ diu vixe ro / ⁊ in die obi/ tus mei relinquã tibi: per que ver/ ba vſum fructum retinuit vbi / ⁊ do minium tranſla/ tum eſt / in dona/ tarium / ⁊ per re/ tentio// nem vſusfructus tranſlata eſt poſſeſſio: vt. C. de donationi/ bus. l. quiſquis. Sed ſi quis in teſtamento dixerit / ticium here dem inſtituo / ⁊ vſumfructum mihi retineo / nunquid eſt tran ſlatum dominium in heredẽ? nequaquam: cum heredis in/ ſtitutio non ſit titulus tranſfe/ rendi dñium / ſed mutari ⁊ irri tari põt / vt teſtatori placuerit.

b ¶ Cum ratione. i. arbitrio bo/ ni viri: ⁊ lȝ ſolus dolus videatur interdictus / tñ de culpa dȝ tene ri fructuarius / dum dicit / vtat cum rõne. q. d. cuſtodia ptinet ad eum: ſed nunqđ cautionem preſtare dȝ de vtẽdo fruẽdo ar/ bitrio boni viri? vtiqȝ: verumtñ ſi donatarius ei nõ ſubuenerit / non reſtituet ei qđ inde ↄſtabit cum locus ſit alienationi.

¶ Not. ꝙ garathinx di darathi ex hoc eſt cla ra donatio ⁊ giſiles / ſunt teſtes

a ¶ Proprietate. Hoc donatario denegante ſolatiũ ſubueniendi: qꝛ permittitur donatori fructuario vendere/ ⁊ vendendo dñium transfertur per traditiones etiã ſi dominꝰ nõ ſit: vt in ſti. quib. alie. li. vel non in pſñ. Sed ↄtra hoc. ĩ. de vlti. volun. l. ſiquis Longo. ii. Sol. dicunt quidã ibi tradidit/ hic nõ/ vel (⁊ melius) ibi admittitur liberũ arbitrium mutandi traditionẽ: nec per iſtam cõceditur/ niſi neceſſitate ſuperueniente: qꝛ rebus ſuis ſe expoliauit/ quaſi tacite iuſſit cã preſtandorum alimentorꝫ donatori: at ibi de donatione rerũ ſingularium. Quid ſiquis donauit oĩa bona ſua/ vtrum porrigatur ad futura/ an ad preſentia? Reſpon. ad preſentia tm̃: nam verbum meum preſentis tpis eſt: vt. ff. de auro ⁊ argen. lega. l. ſi ita. ⁊. l. ſi. ⁊. ff. de vino tri. ⁊ oleo leg. l. ſiquis. ⁊ de leg. iij. l. vxorem. §. teſtã. lʒ aliud ſit in obligatione bonorum: vt. C. que res pig. obli. poſ. l. ſi. Sed an donator cogi poſſet ad preſtationem alimentorũ? vtiqꝫ/ ſi in lege donationis dictũ ſit: vt C. de rerũ permu. l. rebus. quo caſu poſſet vendicationẽ vtilem ⁊ conditionem habere: vt. C. de donati. que ſub mo. l. j. quod ſi dictũ non fuerit non videtur donatarium cogi poſſe/ ⁊ per conſequens non reuocatur donatio tanqꝫ ab ingrato: ſed qꝛ iuſtum fuit donatariũ ſubuenire donatori/ reuocatur donatio non in totũ/ ſed pro parte licet: liber ſus deducatur in ſeruitutem ſi non preſtiterit alimenta patrono. l. penulti. ff. de libe. agno. ⁊ dominus amittat ſeruum ſi eũ egrotantem ſaltem in xenones non collocauerit: vt. C. de lati. liber. tol. l. j. §. ſed ſcimus. Quid ſi locator donado operas ſuas viuere poſſit/ nũquid ſit locus reuocationi? nequaqꝫ niſi talis ſit qui abſqꝫ dedecore poſſet operas ſuas locare. argumen. l. finali. ff. ex quibus cauſis maio. Item q[illegible] ſemel/ aut bis ſubuenit[illegible] debet ſubuenire? vtiqꝫ quoties opus fuerit. argumen. l. j. §. finali. ff. de ſer. alioquin locus erit reuocationi: nec poteſt donatarius repetere quod iam preſtiterat: quia debitum ex bono/ ⁊ equo agnouit. Sed hic alius caſus ponitur/ puta ſi donator donet omnia bona ſua: ⁊ dixit lidolaip: idest tantũ habeas quantum in die obitus mei relinquo vt notatur ſupra proxi. ex quo putabat liberam habere poteſtatem vendendi: quod remouet lex iſta: nam ẽt iure Romano ſi heres rogatus ſit reſtituere quod reſiduum erit ei de hereditate/ non poterit alienare pro ſue voluntatis arbitrio. auctentica contra. C. ad trebellianum. Sed talis donatarius iſto caſu quando debuit apud eum remanere vſumfru. niſi ſubuenerit / carebit fructu donationis: alioquin donando bona ſua retento vſufru. debet eſſe de eo contentus: cum perfecta donatio non poſſet de facili reuocari.

uo in tua proprie tate[a]: tunc ſi noluerit ſubuenire: qui acceperit. qꝫ aliũ ǒderit ſit illi ſtabile: ⁊ firmũ

Nulli

Idem. lex. iij.

Nulli donatori liceat ipſum thinx: quod antea fecerit iterum in alium hominem tranſmigrare tantum eſt: vt ille qui garathinx ſuſceperit tales culpas [a] nõ faciat donatori ſuo quales ſolẽt ingrati filij parẽtibus ſuis facere per quas exheredãtur que in edicto ſunt: ipſe autem quod garathinx ſuſceperit ab illo quicquid reliquerit donator in die obitus ſui habeat licentiam in ſuum dominiuz recolligere: ⁊ debitum creditoribus ſoluere [b]: ⁊ alijs requirere ⁊ quod in fiducie nexu poſitum eſt: reddat: ⁊ requirat rem in fiducie nexu poſitam.

Idem. lex. iiij.

Si quis res ſuas cuicũque donauerit: ⁊ poſtea qui donauerit lannechild: requiſierit tunc ille qui acceperit: aut heredes eius iurent quod lanne-

a ¶ Nulli. culpas. Ut. s. de ſucceſſi. l. nulli. ij. ſed donator aduerſus heredes donatarij non poteſt mouere queſtionem/ vt ibi. Sed quid ſi donator inſtituit ſibi heredem in bonis poſt donationez acqſitis/ ⁊ de ingratitudine ſibi cõmiſſa quõ nẽ ñ mouit/ an heres eius mouere poſſz? Reſpon. nequaquam. argu. l. fi. C. de dona. que ſub modo. ⁊ hanc. q. not. s. in d. l. nulli.

b ¶ Soluere. Nota donatariũ loco heredis haberi/ dũz cogitur ſoluere creditoribus/ ⁊ a debitoribus exigere: quod vltimũ contra iuri Ro. nam ſi vendaz tibi hereditatem / ſiue donem emptor/ ſiue donatarius hz vtiles actiones contra debitores: vt C. de here. vel actio. ven. l. ij. nõ tñ tenetur creditoribus/ vt ibi: ⁊ C. de dona. l. cum res. Quid ſi donẽ tertiam/ vel quartã partem hereditatis/ an ſit donatio vniuerſitatis? ⁊ tiqz: nã filij qui ſuccedunt in quatuor vncias/ in partez vniuerſitatis dicũtur ſuccedere: vt. s. de ſucceſſi. l. ſi quis dereliquerit filiã quod iuri Ro. cõcor. quia ſextans/ triẽs/ quadrans vident partes hereditatis: vt inſtit. de here. inſtit. §. hereditas. Item quis mouet actionẽ contra debitorẽ viuẽte donatore q ſibi retinuit vſufru. ipſe/ vel donatarius/ cũ hẽat vtiles actiones/ vt diximus? Rñ. donator: quia donãdo bona ſua/ actiões ab eius pſona non receſſerũt. Itẽ ⁊ creditores eius ipm ɔueniẽt: qđ ſecus eſt in vſufru. in cuius pſona/ nec actiones/ nec obligationes ceſſerũt: lz. n. iure Lon. donatarius vniuerſitatis ſit loco heredis/ tñ tunc ɔueniẽdus eſt/ cum facta fuerit conſolidatio vſuſfru. ad proprietatẽ/ vt hic/ habeat licentiã ⁊c. ſed res eius pignori capere recte poterunt

child redditũ ſit[a] & ſi auſus nõ fuerit iurare ꝙ compoſituʒ ſit reddat ei ſerquidum.i.ſimile quale in illa die fuit quãdo donatum eſt. Et ſi iurauerit ſit abſolutus.

Rex Liudprandus. lex:v:

De donatione que ſine thingatiõe[b]: aut ſine lannechild[c] facta eſt minime ſtare debet[d]: q: & ſi ſpecialiter i edicto ſic non fuit inſtitutum: tamen vſqꝫ modo ſic fuit iudicatum[e]: Ideqꝫ pro errore tollendo hoc ſcribere in edicti pagina iuſſimus: & qui fuerint propinqui parentes ipſi ſuccedant: & ſi ipſi ſuperſtites fuerint qui ipſam donationem: ſiue lannechild dederint poſſint eam ſibi recolligere excepto ſi in eccleſia: aut i loco ſan

a creditoribus donatoris:vt.J. de debi.e gua.l.iij.

a ¶ Siquis.redd tũ ſit. In alio debitore locuʒ hoc non habet vt poſſit contra eum inficiantẽ iurari: ſʒ ideo hic contingit q: donatorvenie bat cõtra factũ ſuum / & ꝯ ſus commune vel forte aliq; cõie/ cture e// rant pro donatario: vt dic fore hoc caſu ſpeciale:notandũ tamen eſt/ ꝙ h manifeſte exprimitur ꝙ pro reuocanda donatione:q: lannechil preſtitum non erat aduerſus heredes donatoris qd mouerl poteſt:qd pro ingratitudine nõ licet/vt.ſ.no.l. prori. Itẽ no. ꝙ daf actio donatori ad petendum lannechil.

b ¶ Donatione.tingatione.i.ſingulari donatione.

c ¶ Sine lannechil.i.ſi donatarius illud recuſat ſoluere.

d ¶ Stare dʒ.i.irritari/ & reuocari poteſt: dicimus tñ quod per donationeʒ transfertur dñium in donatariũ facta ei traditione:ſʒ poterit reuocari/ niſi lannechil ſequitur/ & hoc ſtare nõ debet. Unde dic ꝙ donatio alia vniuerſitatis/ alia rei ſingularis:prima nõ exigit lannechil:q: cum ſimilis ſit heredis inſtitutioni/ ſecũ portat cõmoda/ & incõmoda vt hereditas: ſed per ĩgratitudinẽ reuocaf: vt.ſ. Donatio vero rei ſing.lãnechil exigit: & qñ qñqꝫ ſit vex qñqꝫ imaginal. Si verũ lannechil etiaʒ per ĩgratitudineʒ nõ reuocaf/ cum donator habeat remũ tante eſtimatiõis/ quãtũ donatũ it / ſi imaginariũ/ tũc reuocaf:q: nihil dona.in veritate preſtituʒ eſt. Sed lʒ vere non ſit preſtitum/ non tñ reuocatur occaſione nõ preſtiti lannechil/ vt in debitore qui nõ realiter ſoluit debitũ ſi per acceptilationem ſatiſfecit que eſt imaginaria ſolutio: vt inſtitu.quib. mod.tolli.obli:§.i.

e ¶ Fuit iudicatũ. Nam que frequẽter i ciuitate iudicata ſunt perpetuã obtinent firmitatem. Itẽ no. ꝙ in electione donatoris rei ſing.eſt/ an velit lannechil petere.ſ.per.l.pri.ſ.eo.an

donationem repetere per legẽ
iſtam: quo caſu etiam fructus
rei donate reſtituentur ſi res a
donatario poſſidetur: ꝙ ſi eaʒ
diſtraxerit, reſtituet precium:
qꝛ ſciuit/
aut ſcire
debuit rẽ
poſſe re/
peti ad ĩ
ſtar do//
nationis
q̃ fit ob
cau. cau/
ſa non ſe
cuta: vt
ff. de con
di. inde.
l. in ſum/
ma. §. ſi
ſeruum.
⁊ ad in/
ſtar dona
tis cauſa
mort. vt
ff. de do.
cau. mor
tis. l. illũ.
§. ſi. Itẽ
ſciendũ
ꝙ vtrãq;
actioneʒ
ad here
dem traſ
mittit: ⁊
ꝯtra heredes donatarij: qꝛ ſunt
ex quaſi contractu: ideo ad he
redes/ ⁊ ꝯtra heredes traſeunt
vt hic/ ⁊ .ẽ. l. pri. actio aũt que
ad reuocandã dona. cõpetit pp
ingratitudinẽ: qꝛ occaſionẽ ſu/
mit ex maleficio cõtra heredes
nõ datur: ſed nec heredibus: qꝛ
ſtat tm̃ in primis pſonis: vt. C.
de do. q̃ ſub mod. l. ſi. Donat o
vero q̃ ex mera liberalitate fit/
rexibus lannechil preſtiti/ vel
non preſtiti non abſtringitur.

ctorum: aut in xenodochio ꝓ anima ſua aliqd qſ/ piã donauerit ita bile ꝺbeat permanere: quia in loco ſanctoruʒ: aut in xenodochio: nec thinx: aut lannechild ĩpedire debet eo ꝙ pro anima ſua factũ eſt.

De adoptionibus[a]. Titu. xvi.

Imperator Carolus. lex. i.

Qui filiũ legitimũ nõ habuerit[b]: ⁊ aliũ quẽlibet heredeʒ ſibi facere noluerit coraʒ comite: vel coram rege: ⁊ ſcabinis: vel miſſo dominico: qui tunc ad iuſtitiam faciendaʒ in prouincia fuerint ordinati traditionẽ faciat.

De acquiſitionibus actorũ regis. Titu. xvii.

Rex Rotharius Lex Prima.

Si gaſtaldi[c] ✠ aut qſlibꝫ actor r̃gis poſt

a De adoptionibus. In vna ſpecie concor. iuri Romano vt ſi fiat coram rege dicatur arrogatio/ ſi coram alijs magiſtratibus dicaẗ adoptio/ in qua ſpecie defi// det a iure Rom. quo ca/ uetur/ vt q in aliena ſunt poteſtate adoptentur: ſꝫ iure Longobar. filij nõ ſunt in poteſtate patris/ ſed oẽs ſunt patreſfami. Iure tamẽ iſto dicĩẗ fieri adoptio ſtaʒ de patreſa. ꝙ ꝺ filioſa. Iure aũt Ro. filius adoptiuus conſequitur iura ſucceſſionis ab inteſtato/ ſuper bonis adoptiui patris: vt C. de adop. l. ſi.

b Qui filium. Non habuerit/ ceterum ſi habeat: qꝛ adoptio pertinet ad filij exheredationẽ/ niſi voluntate filij legitimi in legitima etate ꝯſtituti adoptio facta eſſet. Idẽ in filio/ vt aliũ nõ adoptet/ niſi pr̃e conſentiente/ cui cogitur bona conſeruare.

c Si gaſtaldius. confirmatum. Qꝛ ꝯtẽplatiõe adminiſtratiõis

✠ Not. ꝙ dicitur caſtaldus/ ſiue actor/ cui res domini committiẗ gubernanda vt hic ad hoc alleg. iſtũ tex. gl. j. in. c. j. de feu. guar. vbi vide.

ſubſequute / donationes facte preſumuntur : nam et iure romano ſi ſeruo fructuario aliquid legetur / vel donetur / diſtinguitur cuius contemplatione : vt ſi contemplatione domini / ad dominum pertineat: ſi ſerui / ad fructuarium : vt ff. de vſu fructibus l. ſed et ſi quid. et C. de iure deliberandi. l. cum aliquis. et ff. de conditione et demonſtratione l. ſi filio. ſi vero conſtat / quod non occaſione adminiſtrationis ſuſcepte / ſed parentele interuenientis / tunc non pertinebunt ad regem: nam epiſcopus non cogitur eccleſie conſeruare quod ab eius agnatis et cognatis / vſque ad quartum gradum ad eum peruenit. auc. licentiam. C. de epiſcopis et clericis. et ff. de caſtrenſi peculio. l. totem. §. finali. ſed diſponere poterit pro ſuo voluntatis arbitrio. Sed videtur contra. j. eodem. l. proxima. vbi et ſi proprio precio emerint / ad regem pertinent. Solutio preſumitur quod ſuſcepta adminiſtratio cauſam dedit venditori / alioquin non eſſet opus regia conceſſione : vt de venditione inter virum et vxorem dicitur ſequuta et vt ſi donatio dedit cauſam venditioni et quia alias venditurus non erat / non valet venditio: vt ff. de donatione inter virum et vxo. l. ſi ſponſus. §. circa. et ff. de contrahen. em. l. ſi quis donationis.

ſuſceptas et commiſſas ſibi ad gubernandum regis curtes : aut caſas aliquid per garathinx : id eſt donationem ab alio quocunque factam conquiſierit : ſit illi ſtabile ſi per preceptionem indulgentie regis in eum fuerit confirmatum: alioquin quicquid (vt ſupradictum eſt) poſt ſuſceptam adminiſtrationem[a] per garathinx acquiſierit: hoc totum regi acquirat : et non ad ſuum proprium nomen vendidiſſet ; nec ipſe nec heres eius.

Imperator Lotharius. lex. ij.

Concedimus etiam gaſtaldiis noſtris curtes noſtras prouidentibus : vt ſi proprio eorum precio res emerint : aut quolibet iuſto contractu acquiſierit : ſicut lex illas res ad noſtram partem concedit: ita nos eas illis concedimus : ſi in ſeruitio noſtro fideles inuenti fuerint.

De vltimis voluntatibus.

Titulus. xviii.

Rex Rotharius Lex prima.

Si quis leproſus ✠

✠ No. leproſum eſſe a ciuitate extrahendum. et not. bald. in. l. nullus. et ibi guil. de cu. et ſum. tri. et quod diſti in quadam conſi. ici. ſi quis ſio iniuriandi. col. antepe. in ſi. conſue. bitu. j. et plene ſac. reb. in l. ſi quis. C. de ſpect. et ſcenic. li. xj. et ange. poſt ia. de bel. in auc. de leno. et pa. de pu. l trac. and. in ſi. reſidentia. et excedunt plerique.

a Poſt ſuſceptam adminiſtra

nem. Quid ſi ante? Reſpondeo donatio valet / ꝛ res apud gaſtaldium ꝛ eius heredes reſidebit: qꝛ ɔ̃ſtat quod non ɔ̃templatione adminiſtrationis ſuſcepte donata eſt:

quam capitis diminutionem: maximam non/ qꝛ liber eſtimediam non/ qꝛ non eſt ex delicto ɔ̃demnatus: nec minimam/ qꝛ non mutauit ſtatum.

fuerit effectus[a]: ꝛ cognitum fuerit iudici: vel populo: quia certa ſit veritas: ꝛ expulſus ſit a ciuitate: vel a caſa ſua: ita vt ſolus habitet: non ſit illi licentia res ſuas alienare: aut thingare cuilibet perſone: quia in eodem die quando a domo expulſus eſt tanquam mortuus habetur: tamen dum vixerit de rebus[b] quas dereliquerit pro mercedis interitu nutriatur.

Rex Liudprandus. Lex .ij.

Si quis longobardus (vt habet caſus humane fragilitatis) egrotauerit: quanquam in lectulo iacebat poteſtatem habeat dum viuit: ꝛ recte loqui poterit pro anima ſua iudicandi: vel diſponendi de rebus ſuis quomodo: aut qualiter voluerit: ꝛ quod iudicauerit: ſtabile debeat permanere.[d]

iure aũt romano ɔ̃triuꝫ ſtatuit: vt C. de ɔ̃. iudiciis. l.j.

a ¶ Si qs leproſus fuerit effect⁹ ꝛ leproſo i morãti i ciuitate alienatio ꝑmittat? minime. nam cuꝫ fuerit expulſus / et ſibi poteſtas adempta: qꝛ expulſio obtinet vicem deiecti/ ſꝫ eis vti debet dum vixerit.

c ¶ Si qs. recte loq cõcordat iu. romano: vt lꝫ aliqs corpore infirmetur/ ſi tñ mente ſit ſanus/ recte ɔ̃dit: vt. C. de tranſact. l. ſancimus. qd ſi aliquo tpe eiuſdeꝫ infirmitatis ſanus non fuerit/ qꝛ loquebatur extra ſe / ſi tñ poſtea in dilucidis interuallis cõſtituat/ nunqd teſtari poterit? vtiqꝫ. Quid ſi teſtiñ incepit/ ꝛ ante ɔ̃ſumationem cepit loq aliena? Reſpondeo / factum pro infecto habetur: vt C. qui teſtamenta facere poſſunt. l. furioſum.

b ¶ De rebus. Quid ſi non ſufficient? alienabit auctoritate curie ad ſimilitudinem furioſi ꝛ ꝓdigi: vt. C. de cur. fu. l. ſi. Quid ſi pater/ aut frater leproſi obierit nunqd ſuccedet leproſus? vtiqꝫ: lꝫ enim habeat pro mortuo quantum ad alienandum: non tñ quantum ad ſuccedendum: vt de monacho dr̃: vt. C. de epiſ. ꝛ cle. l. deo nobis. non enim monachus ꝛ leproſus patiunt ali

d ¶ Debeat permanere. dummodo legitime ſit factum: quia nemo cauere poteſt / ne leges in teſtamento ſuo locum habeant: vt. ff. de legatis primo. l. nemo poteſt.

ſunt: ⁊ ipſe homo mortuꝰ fuerit anteq̃ꝫ eas diſpenſet: tunc dominicus miſſus / vna cuꝫ epiſcopo parrochie ipſius conſideret qualiter ꝑ mercede domini regis ipſa elemoſyna fiat facta: ⁊ infra .xxx. noctes adimpleta eſſe debeat.

Imperator Ludouicus. lex .vij.

Si quia ſuas res pro ſalute anime ſue ad aliqueꝫ venerabilem locuꝫ: aut ad ꝓpinquos ſuos: aut cuilibet alteri tradere voluerit: ⁊ eo tempore infra ipſuꝫ comitatũ fuerit in quo res ille poſite fuerint legitimam [a] facere traditionẽ ſtudeat. Et ſi eodeꝫ tempore quo res illas tradere vult extra eundẽ comitatuꝫ fuerit. ideſt ſiue in exercitu: ſiue in palatio: ſiue in alio loco quolibet adhibeat ſibi (de ſuis pagenſibus [b]: vel de aliis qui ea lege viuãt: qua ipſe viuit) teſtes idoneos. Et ſi illos habere nõ potuerit: tunc de aliis quales meliores ſibi inuenire potuerit ſibi adhibeat: ⁊ coram eis de ipſa re traditionẽ faciat [c]: ⁊ fideiuſſori [d] inueſtiturã donet: vt ei [e] qui illam traditioneꝫ acceperit inueſtituram faciat: ⁊ poſtq̃ꝫ hec traditio ita facta fuerit heres illius nullã de ꝑdictis rebus valeat facere repetitionem: inſuper ⁊ ipſe fideiuſſor faciat eidẽ inueſtiturã ne eius heredibus vlla occaſio remaneat: hanc traditioneꝫ mutandi: ſed potius neceſſitas in-

ſpenſari/ ſꝫ epiſcopus exequatur / vt hic.

a ¶ Si q̃s. legitimã. i. corporalem / vt ipſe per ſe faciat vel per procuratorẽ ſuum.

b ¶ Pagẽſibus. i. q̃ſi ſiut pagẽſes habiliores ſunt ad reddendum teſtimoniũ ſi queſtio inde emerſerit: naꝫ ſi ſacrũ ſit preſtãdum in extranea regione / preſtabitur cum pagenſibus / vel quos habere potuerit: vt ſ. qua. iudi. iu. de. l. fina.

c ¶ Traditioneꝫ faciat. i. ordinationem.

d ¶ Fideiuſſori. i. fideicommiſſario.

e ¶ Ut ei. i. fideicõmiſſario.

cumbat illaz perficiendi: ⁊ ſi nondū res ſuas cum coheredibus ſuis diuiſas [a] habuerit: non hoc ei impedimētum ſit: ſed coheredes eius: ſi ſponte noluerint [b] diuidere: aut per comitem: aut per miſſum eius diſtringantur: vt cum illo diuiſionem faciant: ad quem defunctus hereditatem ſuam voluerit peruenire: ⁊ ſi cuilibet eccleſie eam tradere rogauerit: coheres eius eam legem cū illa eccleſia de hereditate predicta habeant: quam cum alio coherede ſuo habere debuerat: ⁊ hoc obſeruetur erga patrem [c] ⁊ filium [d] ⁊ neptem vſque ad annos [e] legitimos: ⁊ poſtea ipſe res ad immunitatem [f] ipſius eccleſie redeant.

Imperator Lotharius. lex.viij.

Volumus [g] vt res a liberis perſonis locis dedicatis conferuntur: liceat ſibi vſumfructum ⁊ ordinationez rerum earundem: ſi aliter ſibi placuerit reſeruare: ſi aliter eas non ordinauerit: ita remaneant ſicut prius date fuerint.

a ¶ Diuiſas. qr habuit res communes cum heredibus/cū quibus nondum diuiſerat: vt. C. qui teſt. fa. poſſ. l. j.

b ¶ Noluerint diuidere. Nemo enim cogit in cōmunione manere. l. ſi. C. cōmuni diuidūdo.

c ¶ Erga patrez. ſ. coheredis quādo prem habuit / vt ſuccedere poſſit in bonis filiū.

d ¶ Filiū ⁊ nepotez. i. talem legē habeat i rebus ſibi relictis eccl'ia cū patre coheredis/ filio / vel nepote / qualē debuiſſz habere cuz coherede defuncti illius qui res reliquit eccleſie.

j. de preſcrip. l. ſi inter. ſi ſo extranei fuerint/ſeruent iura que inter extraneos heredes locum habent.

f ¶ Ad immunitatem. Regulare eſt vt heres teſtatori ſuccedat / ſm legem illi ꝗ ſuccediſ: naz iura ad defunctū ptinentia etiā ſi ſint ſingularia ad heredes trāſmittunt: vt. C. de tēp. in inte. reſti. l. ea. ⁊. ff. ſo iu. ſi. l. fiſcus.

g ¶ Volumus. placuerit. vt ſi primo ordinauerat res expēdendas pro liberis / poſtea in aliā eccleſiam reſtituere: nec eſt cōtra. ſ. eodem l. ſiqs longobar. ū. qr ibi nō licet donatori res eccleſie donatas ⁊ acquiſitas ad alia dn̄ia transferre: hic aūt de ordinatione mutāda/ non de dn̄io.

e ¶ Ad annos legitimos. i. ſi coheredes fuerint fratres defuncti ſeruet inter eos ius preſcribēdi ⁊ adequandi/qḋ eſt inter fratres: vt

a ¶ Siquis. precogitãs. Loquitur ſm quoſdam in donatione inter viuos que reuocari non poteſt: nam egrotus etiam inter viuos donat. l. ſeya. §. fi. ff. de dona. cã mo:t. In donatione aũt cã mort. locus eſt repetitionis & cõcord. iuri Ro. Alij intelligũt in do. cã mor. cũ hic dicat voluerit iudicare: q̃ v̾ba ad vltimã voluntatẽ ptinent: qđ placet mã cũ in do. cauſa mor. ventũ ſit ad traditionem, nõ licebit donatori ꝓprio arbitrio poſt ea immutare: qđ Bar. (cuius auditor fui) placebat: imo dicebat h̾ etiam hẽre locum in teſtõ, vt nõ liceat imutare: qđ mihi non placet, ẽt ſi teſtator h̾ dixiſſet vt. ff. de lega. iij. l. ſi qs. in prin. Uerum in dona. cã mor. põt eius ſnia recipi: q2 ẽt iure Ro. donatio cã mor. nã ʒctus ex verbis legẽ accipiunt. l. lucius titi. ff. de po.

b ¶ Unuſquiſq;. Nõ ergo d̾ lõgobar. ſolũ loqũ.

c ¶ Facere traditiões. Cõtra. ſ. de donati. q̃ cũ ꝛ hin. l. ij. & iij. Solu. ibi iuſtis cauſis interuenientibus poteſt reſolui prima traditio & tranſitus fieri in ſecundam: hic qñ donator nulla iuſta cauſa interueniente pro ſue voluntatis arbitrio volebat reſcindẽ alienationẽ factã

obitũ eius ꝑ manũ ſacerdotis q̃lẽ ɔ̃ſignauit circa ſacrũ altare duci debeat: cã miſerationis decreuimus: vt ſicut dñs eorũ ꝑceperit ita impleatur: & ſacerdos quẽ deſignauerit circa altare eum abſq; cuiuſcunq; ɔ̃dictiõe abſoluat & liberi ꝑmaneãt: q2 merces ✠ nobis eẽ vr̃: vt ꝯ ſeruitio ſui ad libertatẽ deducant: eo ꝙ redẽptor ✠ nr̃ ſuus fieri dignatus eſt: vt nobis libertatẽ donaret. Si vero aliqd eis in ipſo exitu donauerit: aut donari ꝑceperit ſtabilis eis ipſa donatio ꝑmaneat: q2 pauli apl̃i autoritas maxie ad domeſticos fidei bñſicium ꝓbere iubet. Et ꝓ lannechild imputet ei ſuitiũ q2 ſeruus non h3 vnde lannechild ei faciat.

Imperator Carolus. lex. iiij.

SIqs longobardus ſtatu humane fragilitatis ꝓcogitãs[a] pro ſalute aĩe ſue de reb[9] ſuis voluerit iudicare: vel quartã donationis ✠ cuilibet facere nõ ſicut hactenus fieri ſolebat: ius ſibi vẽdẽdi: donãdi: cõmutãdi: & ꝑ aliã cartã eaſdẽ res alienãdi reſuet poteſtatẽ: ſ3 abſolute faciat vnuſquiſq;[b] de reb[9] ſuis ꝙ velit & noſcat ſibi ex noſtra autoritate penitus interdictum eſſe duas de eadem facere traditiones[c].

✠ No. maximã mercedẽ eſſe, vt ſerui ad libertatẽ ꝑducant.

✠ No. xp̃s benedictũ formã ſerui aſſumpſiſſet vt nos a iugo ſui tutis liberaret.

✠ No. donationem cã mortis ꝓ loco factam reuocari nõ poſſe, l3 regulariter de iure per penitentiã, & alijs modis reuocari poſſit inſti. de dona. in pñ. & eo. ꝑ totum, & ad h̾ plene conſului.

¶ De eo qui res alij poſt delegationem fraudulenter alienauerit. Titulus. xix.

Imperator Lotharius. Lex prima.

De his[a] qui proprietates ſuas habent: & ſpontanea voluntate alicui delegauerint: & poſtea ab aliquo alio ignorante precium de eiſdem rebus venundatis accipiũt: & ipſi cui ipſe res tradite fuerint: cognito

a ¶ De his. fraudulenter. qd ſi non fraudulenter / ſemp preſumitur doloſe agere / qr ſciuit ſe alij alienaſſe / poſtea alij bona ſi de accipienti alienat: vnde iſti deceptores tenentur crimine falſi. l. qui duobus. ff. ad. l. corne. de falſ. qui ſo rem duobus obligat / ſtellionatus crimine tenet: & vt ff. de cri. ſtell. per totum: quod debet intelligi / vbi ſeruus bonafide accepit: nam ſi ſciens ſcienti e volenti dolus nõ infert. l. cum donationis. C. de tranſac. nec videtur celatus qui ſciuit / nec certiorari debuit qui non ignorauit: vt. ff. de act. em. l. ij. in fi. Sed quomodo potuit alij tradere / cum alij iam tradiderat? Reſpõ. forte vſumfructũ ſibi retinuerat / vel quolibet modo erat in corporali poſſeſſione / & ita rem potuit tradere ſeruo / vel qr prior acceptor deſidia ſua poſſeſſionem ammiſit / & puenit ad eum qui primo tradiderat: & qualiter hoc contingat / dic / diſtrahitur eadem res duobus inſolidum / quãdoq; ab eodem domino / quandoq; ab eodem non domino / quãdoq; ab eodem non domino poſtea facto dño / quandoq; etiam a diuerſis: ſi ab eodem domino / is potior eſt in petendo / & in retinendo dominio / cui primo res tradita eſt / ſi ſatiſfecerit de precio / vel fides de eo ſit habita: vt C. de rei ven. l. quotiens. & ff. de tribu. actio. l. pcuratoris. §. j. & ff. de ꝯhen. emp. l. qd ſepe. & inſti. de re. di §. vendite. ſi ab eodem nõ domino: idem: vt ff. de publi. l. ſiue autem. ſi a non domino poſtea facto domino / prior prefert: & vt. ff. de rei ven. l. ſi a ticio. fallit / ſi eccleſia / vel alius locus venerabilis / vel ciuitas primo comparauit / quamuis poſſeſſio alteri fuerit tradita / quoniam ex ſolo pacto rei vẽditio eis datur. d. l. ſi a ticio. & ff. de excep. rei vend. l. ij. & ff. de do. excep. l. apud. & C. de ſa. ſan. ec. l. fi. ſi vo a diuerſis / ego a domino / tu a nõ dño / potior ero / etiam ſi poſtea poſſeſſionem acceperim / niſi non dominus (puta creditor procurator / exactor publicoꝝ tributoꝝ) ius diſtrahendi habuit: vt. ff. de act. em. l. ſi ea res. in fi. & C. de diſtract. pig. l. qui a creditore. & l. pomponius. ff. in qui. cau. pi. ꝯtrah. & C. de reb. alie. non alie. l. nemo. cũ eniꝫ emimus a diuerſis nõ dñis ius diſtrahẽdi nõ hñtibus / aut agimus inter nos / aut ꝯ extraneũ: primo caſu potior eſt q poſſidet. & d. l. põp. C. q po. i pi. ha. l. ſi gñalr. ſcdo caſu poſfert: vt. ff. de act. em. l. ſciẽtes.

negocio [a] anno integro ſilens nō cōtradixerit: ſed propter illuſionem tacens fuerit [b] vt emptorem illudere poſſit: ſi intra patriam [c] anni ſpatium (vt dictum eſt) tacens fuerit: prior traditio nihil ei valeat: ille vero qui poſt primam traditionem res vēdiderit ſuruiuens comprobatus fuerit hanc illuſionem feciſſet: bannum dominicū: ideſt: ſexaginta ſolidos componat: ſi vō vnde bannum componere non habue/

a Cognito negocio.i.facta ſecunda traditione / res venit in notionē: & ideo opus eſt preſcriptione ſecundo acceptori: nam ſi primus preſens fuiſſet in traditione ſecunda/ſi bi preiudiciuȝ cō paraſſet: vt. ff. de euictionibus.l.gdaȝ.&.ff. de donationi.inter viȝ.& vxorem. l.ſeruus communis.in ff. &.ff.locati. l.item queritur §. qui impleto. &.l qui ad certum. nam preſentia operatur mandatum:vt.ff.mādati.l.qui patitur. &.l.qui ſidem alterius.Sed videtur contra.aucte. malefidei.C.de preſcript.longi tempo. Sol. ibi non dicitur dominium fuiſſe preſentem / ſed qȝ ex poſt facto ſciuit.

b Tacens fuerit. Qd ſi fraudulenter non tacuit / ſed forte putauit ius ſuum vbiqȝ durare/ſ&c.l.locum non hȝ/qȝ videtur dolo carere qui ſuo iure vtitur.l.cum pater.§.ticio.ff de legibus. &.ff.de regulis iuris.l. nullus.&.l.factum cuiqȝ.§.primo.comprobatur: nam ſi mulier obligatur/ſiue reo eius per velleianum iuuatur: vt.C.ad ſenatuſconſultum velleianū. per totum. verum ſi fraudulenter taceat/ ei non ſuccurritur propter dolum: vt.C.ad velleianū. l. ſi ſine. Item/minores ſi ſine decepti/ſuccurritur eis / ſecus ſi decipere velint: quia deceptis non decipientibus iura ſubueniunt. l. iij. C. ſi minor ſe maioreȝ dixerit. & fruſtra leges inuocant qui ɔtra eas committunt: vt ff. de minoribus l. auxilium. in fine. remouetur ergo prior acceptor quando fraudulenter tacuit: vt hic/propter illuſionem &c.

c Intra patriam. ſecus ſi extra. Sed nunquid duplicabimus tempora/vt iure romano fit/ inter preſentes decem / inter abſentes/ viginti/ Reſpondeo/ nequaquam: quia inter longobardos de ordine & regulari iure triginta annorum preſcriptio ſeruatur: vt.j̄.de preſcriptionibus.per totum. Quid ſi mulier ſciat maritum alienare fundum inſolidum / in quo ipſa habet morgincap / nunqd ſibi preiudicet/ nequaquam/ ſi ue in teſtamento faciat hoc maritus.argumento.l.gaius.ff.de pignoratitia actiōe ſiue inter viuos.ratio/quia mulier de morgincap agere non poteſt / conſtante matrimonio. Item quia conſenſus mulieris non eſt le/

Nota ad limitationē l.quotiēs. C.d rei vē.

gitimus ſine mundualdi auctoritate / ſicut conſenſus minorum ſine tutoris vel curatoris auctoritate.

fuerit fraudis / ⁊ bona fide non careat.

ri verberetur[a].

¶ De eo quod pater filijs vel filiabus neceſſe habet relinquere. Titulus. xx.

Rex Liudprandus, Lex prima.

De eo precipimus qui filiam in caſa habuerit in capillo[b]: ⁊ filium nō reliquerit legitimum: vt de rebus ſuis amplius per nullum titulum cuicunqꝫ per donationem; aut pro anima ſua facere poſſit niſi partes duas: tertiam vero relinquat filie ſue: ſicut glorioſiſſ. Rotharius rex inſtituit[c]: quia qui thinx facit ⁊ po/

a ¶ Verberetur. Concordat iuri romano in perſonis eorum qui propter paupertatem ciuiles penas eludunt: qꝫ tunc debet pati corporales penas: vt C. de ſeruis fugitiuis. l. quicunqꝫ. ⁊. ff. de in ius vocando l. finali. ⁊. ff. de iuriſdictione omnium iudic. l. ſiquis id. §. in ſeruos. ⁊. ff. de penis, l. prima, §. generaliter. ſed ꝯ contra. ῀. de furtis. l. ſi quiſcunqꝫ. Solutio ibi de compoſitione que ſit propter delictum / hic de banno: quod regulare eſt in iure longobardo / vt in defectu banni delinquens verberetur: que regula videtur contra. l. quicunqꝫ. ῀. de exercito. ſed ibi loquitur in exercitu / vbi multa ſunt ſpecialia. habet igitur locum. l. iſta / vbi alienator fraudeꝫ commiſit / ⁊ is cui alienatio facta eſt cognouit ante negociuꝫ conſumatum / vel poſtea / ⁊ fraudulenter tacuit: ⁊ in perſonis infra patriam exiſtentibus: ⁊ qui ſecundo loco accepit ignarus

b ¶ De eo. in capillo. quidam / ſubaudi / maxime: nam etiam filiam ꝯiugatā non licet pr̄i tertia defraudare: nō obſ. ῀. de ſucceſſionibus. l. ſi pater filias, j. vbi debet eſſe contenta de eo quod in die votorum accepit: quia illud habet locuꝫ vbi pater filios reliquerit: aliogn nō erit contenta. ⁊ facit. l. ſi ſorores. ῀. de ſucceſſionibus. ſi vero filia coniugata dotem habeat / computata dote / non poterit eaꝫ pater tertia defraudare: que ſententia benigna eſt. Quid enim ſi pater filiam propter nobilitatem / aut pulchritudinem ſuam nuptui collocauerit / modico / vel nullo de ſubſtantia ſua dato? cur non videtur iniquum filiam vel ſororem defraudari hereditate paterna / vel fraterna / cum frater neceſſe habeat maritagium ſorori preſtare? debet igitur. l. iſta de coniugata intelligi.

c ¶ Inſtituit. vt. ῀. de ſucceſſionibus: l. ſiquis ſe deſperauerit. ſed an ſicut olim hodie filia nata rumpit in tertiam / an in plus? Reſpondeo / ſi totum thinx

ſtea filia naſcitur in tertiam partem: ipſuz thinx rumpitur ſm anterius edictum: & ſi due fuerint: aut amplius: in medietatem [a]: ideo dum ipſum edictuz loquitur de thinx quod eſt donatio: nobis comparuit quod per nullam donationem: nec per lannechild [b] poſſit filiam ſuam de ſpſa tertia ✠ portione ſubſtantie ſue exheredem facere: & ſi due: aut plures fuerint: de medietate.

Idem. lex. ij.

✠ No. ples cogi tertiã partem bonoꝝ ſuorũ filie relinquere/ ides de iure cõi: vt in auct. de tri. & ſemiſ. §. j. coll. iij.

rumpitur. L quia filia in totum ſuccedit / ſicut alij maſculi hodie per Liudprandum: ſed ſi pater per donationem poſt filie natiuitatem factam / poteſt duas partes donare cui vult: multominus debet filia rumpere donationẽ factã in illaz partem/ quã pr poſt natiuitatem potuit donare: nã cum poſt donatio fit de nouo donare: multo minus facta donatione poteſt rumpi? Reſpõdeo/ hoc non ſequitur: nam iure romano / ſi pater fecerit teſtamentum/ poſthumus natus illud rumpit / tamen filium natum poteſt magna parte hereditatis defraudare/ immo totaz: dummodo filio relinquat legitimam ſuam/ pariter & de filia/ vt poſt donationem nata (que dicitur poſthuma) rumpat donationem vniuerſitatis in totum / que habetur loco teſtamenti.

a ¶ Medietatem. Sed nunquid poſſit reliquam medietatez vni ipſarum relinquere / vel largiri? Quidam de plano hoc concedunt: nam cum poſſet cuilibet extraneo dare / multo magis filie. Item libertus poteſt diminuere tertiam patrono debitam/ & donare amico benemerito. l. piuus. ff. ſi quid in frau

dem pa. & concordat iuri romano/ vt pater qui debitum bonorum ſubſidium vni ex filijs relinquerit/ poſſit reliquum inter alios diſtribuere: qd placet. Alij contradicunt: nam non licet patri remelioꝛare filiam bene ſeruientem niſi alia male ſeruierit: vt j. legitur. preterea/ vbi pater pꝛelegat vni ex filijs/ licet talis perſona cui pater tantundem eſſet relicturus / ſi tamen res ei euincantur / non debetur euictio. l. cum pater. §. euictis. ff de lega. ij. qd ſecus in alijs perſonis: vt C. de leg. l. cum rem. parit enim inuidiam cum pater vni ex filijs magis quam alijs largitur. l. cum opoꝛtet. C. de bonis que liberis.

b ¶ Per lannechild. i. per donationez vniuerſitatis / nec rei ſingularis que requirit lannechild poteſt filiam parte legitima defraudare. Sed obſtat/ qꝛ lannechild debet eſſe ſimile rei donate/ vnde nõ videtur filia defraudata/ ſi pater iam recepit lannechild / cum filia inueniat ſerquidium in hereditate patris: qd de plano eſt concedendum/ ſi inueniatur in ipſa hereditate: ceteꝝ / quando ſuſcipiendus eſt / accidere poteſt / vel qꝛ donatarius deſiit eſſe ſoluendo / aut in alium

ſit tranſlata/ ⁊ res ei donata re/ cuperari non poteſt/ ⁊ ſic filia in ueniret leſa/ dum neutrum hʒ. Sed nunquid filia hʒ caluiſia/ nam vel fauianam ad reuocan/ dam do/ nationes q in frau dem eius eſt facta? Reſpon/ deo/ ne/ quaquam q2 ſin aliena tione in/ genuo2 fi liuſ h res actionem non hʒ: vt ff. ſi qs a pa.ſue. ma.l.ij.lʒ de actio/ nes com petãt filio arrogato de bonis patris ar rogato/ ris: vt.ff. ſiquid in frau.pat. l. ſi. ager ergo per querellã inofficio/ ſe dona/ tionis: vt C. de inof ſic. do. per totum. ⁊ lʒ pʒ non cogatur vltra tertiam relinque re/ mater autem que monacha lem habitum vult ſuſcipe/ cogi/ tur duas partes filie relinque/ re: vt. ſ. de ſancti.l.ſiqua mulier. vnde ſummi põt'ar. ꝙ bona ma terna magis ꝙ paterna deben/ tur filiabus.

a ℭ Siqs longobardus. Dic no. ꝙium pater qui filium vnum/ aut plures hʒ/ poſſit filie vel filia bus relin querere ſi ar. ſumit ꝙ dia bo na patris debent fi lio: nam cum vir ius admiſ ſum fue/ rit/ vt fi/ lie poſſit dare quar/ tam/ ⁊ nõ vltra/ lon ge minus extraneo ſimile. ſ. de ſancti. l. ſiqua mulier.

b ℭ Ordi/ net iuxta legẽ qua liter vo/ luerit. i. dummo/ do quar/ tam par/ tem por/ tionis nõ excedat.

c ℭ Siqs lõgobar/ dus vo/ luerit fi/ lijs ſuis bene ſeruientibus. Nota ꝙ di/ citur quis ben emeritus etiam ſi non offendit. argumen. l. cuʒ pater. §. rogo. ff. de leg. ij.

d ℭ Poſſit meliorare. Que pote ſtas locum hʒ vno vel pluribus

Siquis lon gobardus[a] habuerit filium maſculum legiti mum vnum: ⁊ ſi liam legitimam vnam: aut plu res: ⁊ antequam eas ad maritum tradat: ad mor/ tem venerit: po/ teſtatem habeat per cartam dona tionis ſi voluerit vſqʒ ad quartam portionem de re/ bus ſuis iudica/ re: ⁊ ſi iudicaue/ rit: ſtabile per/ maneat: nam ſi duos filios legiti mos habuerit: ⁊ filiam vnam: aut plures: ſeptimaʒ portionem de re/ bus ſuis iudicet: ſi voluerit: ſi ve/ ro amplius fue/ rint filij: per hãc rationem com/ putentur: ſi ve/ ro patre viuente ſe eas ad mari/ tum dederit: or/ dinet iuxta legem qualiter volue/ rit[b].

Idem. lex. iij.

Siquis lon/ gobardus voluerit filijs ſuis ſibi bene ſer/ uientibus[c] ali/ quid largiri ha/ beat licentiaʒ hoc modo largire: vt ſi fuerint duo filij tertiam partem ſubſtantie ſue poſ ſit meliorare[d] eũ qui bene: ⁊ ſm deum ei obedien/

fuerit ⁊ ſeruierit. Et ſi tres fuerint habeat licentiam quartam partem meliorare qualez voluerit. Et ſi fuerint quatuor tribuat quintã partem: ⁊ ſi fuerint. v. vi. partem. Et ſi fuerint. vi. ſeptimam partem: ⁊ ſi amplius fuerint per hunc numerum percurrat vt ſemper qui pater eſt vigorez habeat qualiter ei filii ſui: vt diximus: ⁊ recte obediant: ⁊

ex filijs male ſeruiẽtibus: ⁊ alium quem meliorare pater geſtat bene ſeruientez/ vt hic/ ⁊ ſi toti ei bene ſeruien. ⁊c. quid ergo ſi vnus ex filijs etatis/ vel paupertatis ratione nõ poteſt (vt dicet) ſeruire: certe excuſatur/ niſi dolo faciat: vt. ff. man. l. ſi procuratorem. §. pe. in criminibus enim minores nõ iuuantur. l. j. C. ſi aduer. delic. Quidam ex hac. l. dicunt ꝙ pater cuz filijs diuidendo (vt in quibuſdam regionibus moris eſt) ſuam perſonam debet cuz eis connumerare/ ⁊ poteſt meliorare filium bene ſeruientem/ concedendo ei portionem ſuam/ quod non placet: nunꝙ̃ enim legi ꝙ pater ad diuidendam ſubſtantiã ſuam a filijs cogatur/ ſed ſatis eſt/ vt prebeat eis neceſſaria: vt. ff. de libe. agnoſcen. l. ſiquis a liberis. §. idem reſcripſit. Uerum iure Romano ſi pater habens filios monaſticam vitam ſubeat/ ſi voluerit bona inter filios diuidere/ debet perſonam ſuam cum filijs connumerare/ ⁊ cum portione ſua intrabit in monaſterium. auc. ſiqua mulier. C. de ſacro ſanctis eccleſijs. Unde melioratio non ſiet de parte ſua: quia diuidere (vt di x) nõ cogitur: ſed in pena male ſeruiẽtis ſtatuitur certa portio: vnde ſumitur argu. ꝙ to

tum filijs debetur: primo quia hic dicitur ꝙ bene ſeruientes habeant equalitatem ſubſtantie: ſecundo quia non poteſt filium bene ſeruientem meliorare/ niſi in pena male ſeruiẽtis. arg. l. ſancimus. C. de pen. ſi autẽ omnes male ſeruierint/ melioratio ceſſat ceſſante cã: Unde illud Cauſatũ perimit/ cã perempta ſuuz. Sed nunquid poterit pater meliorationem predictã in extraneum bene ſeruientẽ conferre? minime: q: non licet patri filiuz ex omni malo ſeruitio exheredare/ cum certe ſint cauſe exheredationis. Sed lz dixerim patrem non cogi ad diuiſionem/ ſi tñ contingat diuidere ex conſenſu/ vel alio modo ſuam perſonam filijs emancipatis connumerare debet: vt eandem portionẽ habeat quã filijs aſſignat cuz onere hereditario remanentibus/ ⁊ tranſeuntibus: quo caſu licebit patri portionem ſuam largiri/ cui voluerit: ⁊ non tenetur plus eam filijs conſeruare/ ꝙ̃ filius ei: q: diſponere poteſt pro ſue voluntatis arbitrio: ſufficit. n. pri in filium conferre quantum eſt ſufficiens: quod eſt dum eum facit ſibi quaſi coheredem/ ⁊ coequalem. arg. l. j. §. ſi parẽs. ff. ſi quis a parẽ. ſue. manu. ⁊ facit d. auc. ſiqua mulier.

ſeruiant. Et ſi toti ei bene ſeruierint habeāt equaliter ſubſtantiam patris Et ſi forſitan quicunqꝫ ſecundam: aut tertiam mulierē duxerit: ⁊ habuerit filios: ⁊ de anteriore cōiuge: ⁊ de ſequenti non habeat poteſtateꝫ illos poſteriores: quoruꝫ mater viuit meliorare dū ipſa vixerit ne dicat[a] aliqs: ꝙ per illam muliereꝫ talis ſuaſio fcā ſit: defuncta aūt muliere pater licentiam habeat facere vt ſupra legitur. Quia credimus ſm deum eſſe: vt dum ſeruos qui bene ſeruierūt melioratos vidimus ⁊ remuneratos a dominis ſuis magis q̄ꝫ illos q recte non ſeruierūt quātomagis debet fieri recta cauſa: vt homo filiū ſuum meliorare: ⁊ remuneraꝫ poſſit qui ei melius ſeruierit.

Rex Aſtulphus.

Lex Quarta.

A Noſtris[b] deceſſoribus iaꝫ antea inſtitutū eſt: vt longobardus poteſtatem habeat filium ſuū ſibi bene ſeruientem meliorare[c] de rebus ſuis: de filiabus

a ¶ Ne dicat. Hic no. arg. ꝙ donatio in ter virum/ ⁊ vxo. nō tenet quod eſt expreſſum .ſ. de his que a vi. in vxo. dan. per totum/ ⁊ concor. iuri Rom. ſecus ſit defuncta muliere.

b ¶ A noſtris. De filiabus. Hic not. ꝙ iure lōgob. filie appellatione filij nō continetur/ lꝫ iure Ro. maſculinum ꝯcipit femininū genus .l. q duos. ff. de le. iij.

c ¶ Meliorare. Hoc vbi vna bene ſeruierit/ ⁊ altera male vt ſimilitudo ſit de filiab⁹ ad filios: vt .ſ. dictum eſt: qđ hic repeti pōt quantuꝫ ad meliorationē pertinet. Sed dupli forma fieri poteſt melioratio: prima vt pater de ſubſtātia ſua poſſit remeliorare filiaꝫ bene ſeruientē in tertiam partem hēditatis; hoc vbi due ſunt filie/ vt que bene ſeruierit/ habeat quatuor vncias aſſis/ relīquas octo equaliter diuidant inter eas: ⁊ ſic predicta habebit octo vncias: ꝙ ſi tres fuerint/ pōt meliorare bn̄ ſeruientē in quartam: relīquū eq̄liter diuidaꝫ inter eas / vn̄ bene ſeruiens habebit ſex vncias: ⁊ alie due ſex: ꝙ ſi plres ſint per hunc numerꝫ fiat: ⁊ hoc ſm illos q dicunt/ ꝙ cuꝫ pater cogaꝫ relinquere filiab⁹ medietatē/ lꝫ poſſit eā donare extraneo/ non tn̄ filio: qꝛ pareret inuidiam: vt no. ſ. eo. l. j. Scđa forma eſt ſm illos qui dicunt/ ꝙ cū patri liceat auferre medietatē filiabus/ ⁊ reliquam eis ſeruare de iſta que ſeruari dꝫ poteſt meliorare filiaꝫ bene ſeruientem ſm numerū filiarum/ vt hic habe/

ant a parente:vt dicta auct.qđ nomen cōmune eſt in patre ⁊ matre: vnde nec a matre poſſunt heredes inſtitui: vt.C.ad ſenatuſconſul.orficia.l.ſiqua il

ri libertos:⁊ quia contra legem eſſe videtur inſtitui/mus:vt in tertiaʒ portionem de prefatis rebus ite/rum introire poſſit.

luſtris.cū ꝓpter inceſtas nupti. amiſſione bo/noꝝ vir ⁊ vxor mulctef.auc. inceſtas. C. de in/ceſtis nuptijs.⁊ ſupra de'ꝓbitis nuptijs. ⁊. ſ. l. finali. Alij dant aliam cautelam / vt donet bona ſua eccleſi js pacto latēter adhibito/vt ſub annuo cenſu eccleſia ſpurijs cōcedat: quod nihil eſt/cuʒ potius a patre videantur habere/ ꝙ ab eccleſia:vt.ff.de iure doti.l.ſi res quas.⁊.C.de inoffi.dot.l.pe.⁊ eſt ratio:nā ſi teſtator rem le/gauerit: eamqꝫ fideicōmiſerit/ vtiqꝫ fideicōmiſſarius non hꝫ reʒ a legatario/ſed a teſtatore/ cuius mandato res eſt reſtitu/ta:ſed ſi dubitetur de pacto cū eccleſia adhibito dic ꝙ bonus iudex ex perſonis/⁊ ex qualitate cenſus extimabit: naʒ ſi ſpurij minores ſint qui non poſſunt eccleſie ſeruire videtur ex voluntate patris factum/ cum nulla ſubſit cauſa que conceſſionem eccleſie ſuaſiſſet. Idem ſi cenſus conſtitutio ſit modi/ca/⁊ res magni redditus.arg. l.cum hi.§.modus.ff.de tran/ſactio.⁊ maxime vbi aliqua pecunia non fuerit data eccleſie ex parte ſpuriorum: quod ſi eccleſia dicat in inſtrumento pecuniam ſibi ſolutam/ adhuc dico in fraudem factum: vt.ff.de probatio.l.qui teſtamentum.⁊ ff.de leg.iij.l.cum quis.§.titia. ſecus ſi eccleſia plura / ⁊ grata ſeruitia a predictis perſonis accepe/rat.l.ſi vero.§. idē papinia. q̄rit .ff. manda. Et iſtis caſib' bona mortui deſe/runt ad parentes/non ad eccleſiam/que fuit electa non tam pro ſuo commodo/ꝙ vt miniſtra eſſet illicite conceſſionis.argumen.l.ſiquis titio.ff.de leg. ij. Quid ſi dicti parentes inceſtuoſi dederint bona fratribus vt ipſi concedant ea ſpurijs:arbitrio iudicis relinquitur/vt dixi. Cum que a lege prohiben/tur per interpoſitas perſonas fieri non debent.lege eos.C.de vſuris.

¶ De debitis:⁊ guadimonijs: ⁊ q̄ liceat pignora/re:vel nō. Ti.xxi.

Rex Roth.lex.i.

Sjquis debitorē[a] hñs ap

a ¶ Si quis debitorem. Etiam cum guadia:nam nomen debitoris generale eſt: ⁊ hoc/ſiue ex pacto nudo de iure Ro/mano / ſiue obligatorio: nam quod iure Romano/ dicitur nudum: iure Longobardo eſt obligatorium : ⁊ dicitur ſtan/tia: ⁊ tenetur debitor condi/tione ex lege. Quidam ta/men intelligunt / vt tantum debitorem cum guadia liceat pignorare: vt infra eodem titulo. lege Siquis debitum fecerit . Alij aſſerunt Legem iſtam loqui in omni debito/re ex contractu vel quaſi

pellet eum ſemel z bis[a]: z vſqꝫ in tertium diem: z ſi debitum nõ reddiderit: aut non compoſuerit: tũc debeat eũ pignorare in his rebus in quibus pignorare licitum eſt[b].

Idem. lex.ij.

SI quis aliũ ꝓ quolibet debito: aut cauſa pignorare preſumpſerit antequam eum tertio pulſauerit: pignus quod ante conteſtationẽ tulerit: ſibi nouum reddat[d] in poteſtate domini ſui.

ex maleficio / vel quaſi: vt innuit hic tex. aut non compoſuerit zc. qđ ad maleficium / vel quaſi pertinet. Sed reſpondeo ꝙ immo ꝑtinet ad amicabilem compoſitionẽ: z hoc eſt / qđ hic dĩ ſi debitũ non reddiderit / aut non compoſuerit. ſ. amicabiliter / cum creditore. e facit. ſ. de dona. que cum chin. l. ſi quis ſit as / niſi forte debitor ex maleficio ꝯdẽnatus eſſet: qꝛ tunc teneref actione iudicati / que eſt ex ꝯtractu: debitorem autẽ ex maleficio ꝯdẽnatum licet pignorare: vt. ſ. de eo qui pe. in dã. inuenit. l. ij. z. v. Item intellige debitorem ꝯfitentem / alioqn non liceret pignorare / niſi fuerit cũ guadia / etiam ſi poſtea debitor ꝓbetur: vt. j. e. l. quicunqꝫ.

a ℂ Bis. Septem dies debẽt interuenire inter denũciationem e denunciationem / ſm quoſdã. ar. l. ij. j. de his qui ad pla. ve. cõ ct. Alij varios terminos ponũt: vt. j. qua. ſud. iudi. de. l. j. Alij dicunt. x. dies ad inſtar actionis ꝯſtitute pecunie / lꝫ pure ſit ꝯſtitutum. l. ꝓmiſſor. §. j. ff. de ꝯſtit. pe. Ego tñ puto vnum diẽ ſufficere / qꝛ moroſus non dꝫ lucrari ex mora ſua / ſed eo die quo denũciatuꝫ eſt pignora capi nõ debẽt. ar. l. ꝗ hoc anno. ff. de ver. ob. z. ff. de act z ob. l. qſqs. qꝛ totus dies eſt arbitrio ſoluentis: nam z iure ro. lꝫ pura ſit ſtipſo non ſtatim cum ſacco adire dꝫ creditor. l. qđ dicimus. ff. de ſo.

b ℂ Licitum eſt. Quidaꝫ adherentes iuri ro. dicũt ꝙ primo mobilia / ſcđo / imobilia / tertio / noĩa debitorũ pignorari debent. l. a diuo pio. ff. de re iu. z. j. e. l. nulli. ij. Tu dic ab immobilibus poſſe incipi. ar. l. in anterioris. j. e. ibi vel tutum habeãt zc. vbi nõ fit iſta diſt. Item dic iure lõ. oĩa pignora eſſe licita / niſi expreſſe ſint prohibita.

c ℂ Siqs. aut cã. Et hoc ſm opinioẽ dicẽtium ꝙ lꝫ ẽt debitorẽ ex maleficio pignorare: vt no. ſ. pri. Tu dic / ꝓ quolibet debito. ſ. ꝯſiſtẽte in ꝗtitate vel in ſpecie / aut cã. ſ. in facto ꝯſiſtẽte: vt qꝛ ꝓmiſit Capuã ire / vel turrim facere.

d ℂ Reddat. ꝯ. j. e. l. qcũqꝫ. Sol. ibi / qñ debitorem inficiãtem pignorauit trina denunciatione precedẽte. hic aũt nõ ſeruata legis ſolẽnitate: z hoc / qñ licita pignora capta ſunt / non gregem equoꝝ / ſeu porcoꝝ / vbi alia pena eſt ſtatuta: vt. j. e. l. ſiqs gregẽs. No. tñ ꝙ nõ ſemp pena octogili / vel noni eſt pena furti: qꝛ furtum eſt ꝯtractatio zc. l. j. ff. de fur. e inſti. ꝯ ob. que ex deli. na

Idem. lex.iij.

Nulli liceat alium pro alio pignorare: excepto illo qui gaphans[a] ✠ eſſe inuenitur: id eſt coheres[b] eius proximior: qui ad illius heredi- tatem[c] (ſi caſus euenerit) venturus eſt.

Idem. lex.iiij.

Si quis per errorem alium pro alio[d] pignorauerit in ſeruo: aut ancilla: decernimus: vt poſtquam cognouit: q male pignorauerit: mox ipſum pignus relaxet: z ſi pulſatus fuerit a domino ſerui: vel ancille: tũc prebeat ſacr̃z: q p errorẽ fecit: z non ea ſto animo: ſed credidit debitorem ſuuz pignoraſſe: z tunc ſit indemnis: nam ſi plagas: aut feritas fecerit in ipſum pignus: componat ſicut in hoc edicto legitur: z

In prin. non enim debitor q putat ſibi licere pignorare/ furtu z cõmittit/ cum dolo careat.

a Nulli. gaphans. vt dicebant Preceptores mei/ hic ponit p donatario p niuerſitatis q uerus dñs ẽre/ rũ donatoris retinẽtis vſum fruc. ſibi/ q abſtinere ab eius hereditate non põt/ nec bona eius ãmitteret pp delictuz donatoris/ cui (cum nõ deſit niſi ſolus vſuſfru.) minus inique pig/ rat q ſili uſer q tenet credi toribus donatoris/ eo q eius rẽ bam p donationẽ accepit/ q donatore mortuo/ nulla eſt noua ſucceſſio/ ſz ↄſolidatio vſuſfr. ad pprietatem: z ẽm ius lõ. cũ effcũ põt ↄueniri z ↄuenire vt no. ſ. de do. lz lr̃a ↄ̃diceret.

b Coheres. ſupabũdat: ſic iſſi. de her. q ab ĩte. de. §. j. ibi/ pgnatus pgnataue. i. nat⁹ nataue. z vł q liceat pẽs p fillo/ z eↄ̃/ pignrare: qd eſt iniquũ: qz alter alteri/ nec ciuilr̃/ nec nãr obligat vt. C. ne ſi. p pa. p to. z rõ eſt hic . qz ſpes eſt i ſucceſſiõe: z multis modis poſſet accidere vt fili⁹ nõ hẽret hereditatẽ/ aut pp p̃ris delictũ/ aut qz abſtinere ſe vellet. Et no. p̃z lr̃am q q eſt i. vij. gradu põt p parẽte ſuo pig̃rari/ cũ vſq ad. vij. p/ geniẽ pri mior ſuc/ cedat. l. j. ſ. de ſuc. z facit. j. e. l. ſi qs d bitũ. vbi fili⁹ ſi iurauerit nihil de bonis p̃ris penes ſe hẽre dz abſolui: q ſili⁹ i vita p̃ris nõ dz ↄueniri/ ſi qd hũerit de ei⁹ bonis minus pig/ rari: ſz in ↄ̃riũ facit qz fili⁹ intelligitur dñs viuẽte p̃re. l. i ſuis. ff. de li. z poſth. z. l. ſi. C. de ĩpu. z ali. ſub. z ẽt iure lõ. bona p̃ris ĩtelligunt eſſe filij. l. ſi qs hũerit. ſ. de ſuc. qd eſt ver ĩſpecta fictiõe iuris ci. n. ĩ cũ pz ſit dñs ĩſolidũ/ filius dñs eſſe nõ põt: qz eſſz ipoſe: z h in re corporea/ als ſec⁹: vt i ſuitutib⁹ p̃diorũ/ quaz dñiũ q̃libet ſuccedẽtiũ hz in ſolidũ/ vt itineris/ vie/ z actus.

c Hereditatem. i. ad plenam hereditatis proprietatem.

d Si qs. p alio. Eſt ergo error in pſonis/ q nõ eſt admittẽdus

S ſi

✠ Quid ẽ gaphans. no. repſalias eẽ phitas: vt. c. vno. de iniu. li. vj. z i c. dñs. xxiij q. ij. z q dixi i. §. j. in gl. j. i ſi. de ↄſue. ſta. p ſo z i. §. v. ſ fur. om. iu. li. ↄſue. bituris.

ſi ſacramentum dare non preſumpſerit ꝙ per errorem pignoraſſet: reddat pignus in octogild. cui pignus abſtulerit: ⁊ illi q cū illo fuerint: ſi tñ liberi ſint compo. vnuſquiſq3 ſoli. lxxx. med. regi: ⁊ med. illi quem pignorauerit: vt ſupra Et ſi ſui dñz ſecuti fuerint in cōpoſitiōe dñi ſui cōputetur: culpam enim fecit dñs: nam nō ſerui qui dñm ſuum ſecuti ſunt.

Idem. lex. v.

Si qs [a] greges [b] equarum: ſiue porcoꝝ ſiue iuſſione regis pignoris noīe abſtulerit: ille prior: aut moriatur: aut cōpo. ſoli dcccc. med. regi: ⁊ med.

de facili. arg. l. cū falſum. ff. de acq. here. vnde pōt intelligi/ qñ tollerabilis eſt error/ puta i ſucceſſore eius: ignorātia tolleranda eſt in facto ꝓdeceſſoris ſui: vt. ff. pro ſuo. l. fin. arg. l. qđ vulgo. ff. ꝯ emp. ⁊ C. de reſ. ven. l. qſquis. ⁊ C. de in integ. reſti. l. de tutela. Et dicūt qdā/ ꝙ hic errauerit i re/ vt qr fuerit rē alterius apud debitorē ſitum: ⁊ ſi creditor iurare voluerit/ ꝙ debitorē ſuum putauit pignoraſſe/ rē debitoris ſui retinet ſine culpa. Si āt iurare nō potuerit/ an teneat debitori apud quem erat res aliena/ an dño rei? Rñ. dño cuius rē poſt eius ſcientiā retinere nō d3: verum ſi res aliena apud debitorem ſit ꝯducta/ vel cōmodata/ poterit pignorari/ nō grā rei/ ſ3 vſus qui ad debitorē ptinet.

a ¶ Siqs. ſ. liber/ vel ſeruus: cōplectitur ēt femineū ſexū: qđ in ſeruo regis locū nō h3: vt. ſ. de cul. ſeruo. l. ſeruus regis. Idez (ſm quoſdā) ſi: ſeruus priuati hoc fecerit per. l. ſi ſeruus talē. ſ. de cul. ſer. vbi perſona d3 tradi ad occidendū/ ⁊ dñs preſtare d3 ſol. lx. ſed illa h3 locu3 qñ

dcccc. ſoli. ſunt in oblōne/ vt ꝯ iniuria libere mulieri facta/ ⁊ de raptu: hic aūt nō eſt pena pecuniaria preciſe in oblōne/ ſed alternatiua/ aut mori/ aut cōpo. ⁊c. vnde erit i electiōe dñi dare qđ velit tam qui debitoris: vt ff. de iure do. l. plerūq3. §. ſi res. aut dicamus ꝙ mors ſit in obligatione: ſed ſi velit dñs liberare ſuū a morte pſtat ſo. dcccc. vt eē iure Ro. cōtingit/ cu3 noxaliter de delicto ſerui agit/ ⁊ ꝯdemnatus fuerit in. x. aut noxe dedere: decē ſunt in obligatione/ ⁊ noxe deditio in ſolutione: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. j.

b ¶ Greges. qnq3 porci iure ro. faciunt gregē. l. ſi. ff. de abige. Iure aūt Longo. forte decē: vt ſ. de eo qui pec. in dā. inue. l. de porcis. quot aūt equi/ vel boues faciant gregem non legi. Quid ſi nō totū gregē/ ſed maiorem partē pignorauerit? Habebit locū pena huius. l. nā tota vniuerſitas facere dī quod due partes faciūt: vt. ff. qđ cuiuſq3 vni. l. nulli. ⁊. ff. de decre. ab ordi. fa. l. ſi. ſecus ſi minorē partem pignorauerit. Quid ſi

Idem. lex.vi.

Siquis caballos domitos[a]: aut boues: aut vaccas iugo domitos pignorauerit ſine iuſſione regis ſibi nonū reddat.[b]

Idem lex vij.

Siquis liber homo qui debitor eſt alias res nō habuerit:[c] niſi caballos: aut boues domitos: ſeu vaccas iūctorias: tunc ille qui debitum requirit vadat ad ſculdaſium[d] qui in loco ordinatus eſt: ꝛ intimet cauſaȝ ipſam ꝙ debitor ipſius alias res non habeat: niſi ꝙ ſupra legitur. Tūc ſculdaſius tollat boues: aut caballos ipſius: ꝛ ponat eos penes creditorem duȝ vſq; iuſtitiam faciat.[e] Si ſculdaſius dilitauerit facere ſit culpabilis in palatio regis ſol.xij. Et poſt iuſtitiam factaȝ pignus reſtituatur.

ſeruus fuerit? Reſpon. dñs tenebitur in medietate compoſi. quam liber preſtaret: vt.ſ.de ſcanda.ꝛ compo.per totum: verum lex iſta eſt intelligenda/cū pſres fuerint in pignorando nō facta conſpiratione per deterā/vel per ſacramentuȝ: alioquin idem eſſet per legem.ſ.de agreſ.in vi.facta. vbi ſi ſerui ſequuti ſunt dominū nō reputētur eis culpa lege ſeruus.ff.de act.ꝛ obligati.ꝛ.ff.de noxalib⁹ lege ſecūda.ꝛ de iniurijs.lege ſed ſi vnus.§.vulnus.in quibus legibus diſtinguitur/ꝙ in atrocioribus dominis parere non debent ſerui: in leuioribus excuſantur. Quid ſi liberi alicuius caſtri/vel ciuitatis pareant in maleficijs perpetrandis domino imperante? dico eos teneri: cum ipſe dominus teneretur ſi feciſſet: niſi de iure publico habuiſſet ius imperandi: vt quia magiſtratus erat: nam cum aliquem odio proſequebatur/ꝛ

ſuffit eius domum euertit/aut ſi iniuriam fieri puto omnes teneri: vt.ff.ad legem aquiliam. lege liber homo.ꝛ ſupra de conſilio mortis.lege prima.a contrario.

a ¶ Siquis. domitos. Ergo licet pignorare indomitos: nam omnia pignora ſunt licita que non ſunt prohibita.

b ¶ Nouū reddat. Niſi in dominio ſuo Boues/aut caballos domitos inuenerit: tunc enim pignorare licet: vt ſupra de eo qui peculſū in damno inuenerit. lege ſiquis caballum. quod etiam de grege ſentimus.

c ¶ Siquis. Non habuerit.ꝙ ſi habuerit non licet ſculdaſio pignorare in rebus illicitis: vt.j.eo.l.fina.

d ¶ Ad ſculdaſium. Cum non liceat creditori ſua auctoritate pignora capere.

e ¶ Juſtitiam faciat. Jdeſt dum vſque debitor reddat quod debere ſe confitetur: ꝛ ceterum

ipſum: vt pignus quod tulit per ſuam cuſtodiá [a] ſaluum faciat vſqꝫ ad prefinituꝫ tempus: ſicut ſubter annexum eſt: id eſt intra eas perſonas que intra centũ miliaria habitant intra dies xx. [b] Et ſi intra iſtos dies.xx. debitor pignus ſuũ iuſtitiam faciẽs: debitum reddens non liberauerit: ⁊ poſt tranſactos dies.xx. contigerit ex ipſo pignore mancipiũ: aut quodlibet peculium mori: aut homicidiũ: aut damnum fieri: aut alibi tranſmigrare: tũc debitor in ſuum damnum [c] reputet qui ſua pignora liberarẽ neglexerit. Nam ſi intra.xx dies hui⁹ aut ancille mortui fuerit: aut peculiũ perierit: aut homicidium: aut damnum dederit ipſe qui pignorauerit in ſuuꝫ damnum reputet: ⁊ ſi ſupra centum miliaria inter ſe creditor: ⁊ debitor habitauerint tũc vſqꝫ ad.xl. dierũ ſpacium pena ſuprascripta pign⁹ cuſtodiatur.

a Cuſtodiam. Jure Ro. in pignore cõuentionali debet preſtari / quam diligens paterfa. preſtat in rebus ſuis: vnde tenetur de lata / ⁊ leui culpa: qꝛ pign⁹ gratia vtriuſqꝫ contrahitur. §. ſi. inſti. qui. mo. res ꝯtrahi. obli. Jure Lõgo. preſtatur illa quam diligentiſſimus paterfami. preſtat: nam cuꝫ pignora iſta creditoris tantum gratia ſint introducta ad maiorez cuſtodiam tenetur q̃ in pignore conuẽtionali / ad inſtar commodatarij q̃ tenetur de leuiſſima culpa: vt.ff. commodati. lege ſicut certo. §. nunc videndum. ⁊ argumen. huius legis: ⁊ infra codeꝫ. lege ſi quis ſeruum. ibi ſic cuſtodire debuit ⁊c. Si quid vero extra leuiſſimam culpam acciderit / creditori non imputabitur: hanc autem cuſtodiam preſtare debet vſque ad viginti dies / ⁊ non vltra.

b Jntra dies viginti. Poſt autem de dolo / ⁊ lata culpa tantum tenetur: vt de venditore dicitur. l. prima. in principio. ⁊ lege ſi per emptorem. ff. de periculo / ⁊ commodo rei vẽdite.

c In ſuum dãnuꝫ. Hoc locuꝫ hꝫ vbi pign⁹ ra tran / factan / / tur ſcd̃m legem / alia ſecus cum etiã poſt.xxx. dies cuſtodiam creditor preſtare dꝫ. Sed cõtra. ſ. de pau. l. fin. vbi dominus animalis debet dãnum reſarcire. Solu. ibi quando animal propter damnum datum erat penes dominum. Quid ſi res vi ſit ablata creditori? Reſpon. non tenetur / cuꝫ aduerſus vim cuſtodia parum proficiat: vt. ff. de ac. emp. ſi ea res. ⁊. ff. locati. l. ſed de dãno. ⁊ C. de pigno. acti. l. q̃ fortuitis

a ¶ Siquis. adimpleat. ſi lege ſit comprobatum/vel nō reprobatum: ſiquidem turpe promiſſum ſit/ vel ꝯ bonos mores/vel impoſſibile adimpleri non debent. l. non dubium. C. de legi. & C. de pact. l. pacta.

b ¶ Naſcē do. i. de his qui poſſunt caput ſuccedere poſſunt/ hoc eſt/ de agnatis & nam iure long. cognati ad ſucceſſionem non veniunt.

c ¶ Nominare. hoc (licet quoſdam) vbi actum erat / vt cum. l. iuraret/alioquin poſſit innocentiam ſuam purgare cum naturalibus/ aut gamalibus. i. ꝯfabulatis: vt. j. qua. qs ſe de. dz. l. ꝯtigerit. qd non plz: qz qñ iudex pnunciat vt reus cum ſacralibus iuret/actor dz noīare pximiores qñqз plures / qñqз pauciores pro cauſaꝝ varietate: vt. j. qua. qs ſe def. dz. l. ſi qualiſcūqз. qd in generali ꝯſuetudine deductū eſt/vt non tm̄ debeat iurare cū legitimis/vbi hoc actuз eſt/ſed etiam de legitimis/niſi in ꝯtrarium actum ſit: & eſt optima. l. interpres ꝯſuetudo. l. ſi de interpretatione. ff. de legi.

d ¶ Aut res. Idem de adulterio:

e iſte excuſationes poſſunt hinc inde intelligi. ſ. vel qꝫ pulſatus plagam fecerit ei qui nominatus eſt ſacr̄alis/ vel econuerſo.

e ¶ Non poteſt. i. non cogitur. ita. j. e. l. in anterioris. ibi/ impoſſibile/ &c. & ſm hoc vr̄ poſſe dici ſacr̄ales/ cogēdos/ aut aſſiſtant parenti ſuo aut ꝯſanguineo in ſacr̄o faciēdo/niſi aliq̄ iſtaꝝ vel ſi. excuſationem poſſint opponere: p quo facit. j. qua. qs ſe def. dz. l. vt ſacr̄a. ſed ibi debent cogi/ qz ꝯuenerat in pacto expreſſo cuз ſacramentalibus/vt ſibi ſacramentales eſſent: & qz ſacramentales dare cogitur / quare iurare nolit. l. ſi qs alij. j. qual. qs ſe def. dz. tñ recolo audiuiſſe a qbuſdam prudentibus/ & a iudice ꝑhico beneuentano / parentes ad ſacramentum non eſſe cogendos. Sed tenendo primam ſententiam queritur ſi qs habeat parentes clericos/an debeant nominari? Reſpondeo/ non: cum iure longobardo omnis ordo eccleſiaꝝ iure romano viuat: vt. j. de epiſco. & cleri. Quid ſi ille qui dedit guadiam de iurando qꝫ maleficium non

Idem. lex ix.

SIquis alij guadiaз ✠ & fideiuſſorem de ſacramento dederit: omne quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit adimpleat [a]: & ille qui pulſat & guadiam ſuſcepit: proximiores ſacramētales qui naſcendo [b] ſunt debeant nominare [c] tantum: excepto illo qui grauem inimicitiam cuз ipſo qui pulſatur commiſſam habet. i. ſi ei plagam fecerit: aut in morte ei cōſenſerit: aut res [d] ipſius alij thingauerit: ipſe non poteſt [e] eſſe ſacramētalis: quamuis pximus ſit: eo qꝫ inimicus & extraneus eſſe inuenitur.

✠ Not. qꝫ guadia eſt cū aliqs pmittit ſe obligare ad aliqd faciē dū vel dandū: vt not. p azo. i ſū. de reli. §. accedamus.

fecisset/testes paratos habeat ad probandum alios perpetrasse delictum/nunquid cogitur ad iurandum? minime: quia probatio testium certior et fortior est quam sacramenti: nam per testes potest probari contra sacrum/non econtra: ⁊ hoc/si a iudice sit delatum: secus si a parte: quia tunc iurandum est/ aut referendum. l. iusiurandum. §. fi. e. l. manifeste. ff. de iureiur.

Idem lex. x.

Si quis alii guadiam de derit: ⁊ eam recipere neglexerit per fideiussorem: ⁊ apud eum remanserit[a] vna nocte: aut duas: vel tres: nihil componatur: si remanserit quatuor noctibus componatur solidos duodecim: si remanserit quinque noctibus componatur solidos viginti quatuor: si remanserit sex noctibus componatur solidos trigintasex: ⁊ si ille qui eam acceperit neglexerit eam reddere per fideiussorem: ⁊ apud eum remanserit: sic componatur quo modo ille: qui guadiam suam recipere neglexerit.

Idem. lex. xi.

Si mundium de puella libera: parentibus mortuis suis: ad curtem regis ceciderit: ⁊ pater: aut frater debitum dimiserit in quanta[b] portione patri vel fratri heres successerit: ita debitum persoluat: similimodo ⁊ si naturalis filius fuerit.

a ¶ Si quis. remanserit. i. perues eum post quatuor dies quia tunc remanet apud debitorem guadia sine pena. Sed nunquid debitor offerre debet fideiussores/aut creditor petere? Respondeo/debitor debet eos adducere. e. t. i. e. l. si quis alii. In talibus autem mora commissa durat vsque ad diem prefixum/nisi fuerit ante purgata: tamen hec mora purgatio non eximit purgantem a pena iam commissa: quid ergo si debitor sit in mora in nocte quarta/deinde moram purgabit: nunquid mora creditoris extendatur vltra sextam noctem? minime: ⁊ quod dicimus in persona debitoris mora purgatio: idem ic creditore. Item intelligendum est de guadiis legitime obligationis. Item quare si fideius. accipe sit commodius creditoris cur eos accipere tenetur si noluerit/cum renunciare possit: vt C. de pact. l. si quis in conscri. Respon. cum semel sit remissa fideius. datio/non tenetur debitor iterum dare: sed ista relo. paret negligentia est debitoris qui non dedit fideiusso. ⁊ creditoris non recipientis non recepit/quia remisit/sed quia neglexit.

b ¶ Si mundium. in quanta. Hinc nota quod heres tenetur pro hereditaria parte. filia enim per Rotharium in tertiam admittebatur: cum ergo hodie per Liudprandum in totum succedat/in totum tenetur: sed

Item ꝫ ob. qꝛ ibi creditor nullam patiť penam: hic aũt punitur in duplum. Solu. ibi erravit circa rem: vñ compto errore restitutoq́ꝫ pignore liberaẗ a pena: ꝛ ſi debit or/ vel ibi eſt diverſus caſus/ qꝛ fuit error facti pignorādo alium ꝑ alio/ q ne mini nocet: vt ff. de iur. et fa. igno. l. error. ꝛ ipſum licet corrigere vſq́ꝫ ad ſniam vt. C. de iur. ꝛ fa. igno. l. error. hic aũt debitorem inficiantem pignorauit/ qui error iuris eſt/ ꝛ admixtus delicto/ merito non excuſaẗ. Quid ſi fideiuſſor ꝯfiteatur ſe fideiuſſorem/ debitor negeẗ: intereſt qs primo ꝯueniaẗ ꝙ ſi fideiuſſor non eſt culpādus de ꝯfeſſione/ qꝛ pepercit pudori ſuo/ veritatem non inficiādo: ſi vo debitor ꝛ fideiuſſor preueniens ꝯfeſſus eſt/ ꝛ abſtulit debitori ptātem negādi/ iſto caſu pap̄ fideiꝶ facit fideiuſſor/ ꝛ denegaẗ ei ꝯtria actio: vt. ff. man. l. quintus mutius. Item queritur ſi fideiuſſor noluerit plura re/ nunqd oꝫ pena dupli remitti creditori qui fideiuſſorem pignorauit/ ꝛ. l. ſolēnitatem iu denunciādo ſeruauit? Rñ. nequaquam/ qꝛ deliqt: ſi non poterit ꝯ inficiātem ſuas intentionem ꝑ teſtes/ vel ꝑ inſtra ꝓbare/ hoc caſu loqtur. l. iſta. Ceteꝝ/ ſi fideiuſſor inficietur qꝛ tūc creditor tenet in octogild/ nec excuſaẗ/ qꝛ ſcire oꝫ/ ꝙ qui ſe fideiuſſore negat apud euꝫ nunquaꝫ fideiuſſiſſe. ꝛ lꝫ alleget ignorantiam/ tñ qꝛ craſſa ꝛ ſupina/ ei parci nō debet: vt ff. de iuris ꝛ facti ignorantia. l. nec ſupina.

pſerit: iubemus vt in duplum ipſum pignus reſtituat: ſi vero inter creditorem ꝛ debitorem atque fideiuſſorem orta fuerit intētio: qualiter in anteriori legitur edicto qđ a glorioſiſſimo rege Rothario inſtitutum eſt: per ſacramentum determinetur: nam ſi in preſentia duorum vel trium teſtium ſtipulatio ipſa facta fuerit: in eorum teſtimonio credatur: vt ſacramentum inter dantes[a] ꝛ accipientes minime perueniat: ꝛ ſi debuerint ipſi teſtes ſuum teſtimonium firmare: nobis: vel qui in tempore princeps fuerit: vel iudici firmare debent: ꝛ ſi homines non interfuerint quando guadia datur: quicunq́ꝫ uaſi fideiuſſoreꝫ pignorauerit: componat ſicut ſupra legitur.

a ¶ Inter dantes. Contra. ꝯ. de re. emp. a cō. ca. l. j. vbi ꝯductor ꝛ teſtes iurant. Sol. ibi/ ſpeciale. hic autem generaliter inter dantes ꝛ accipientes ſacramētuꝫ minime perueniat: ꝛ hoc/ vt actor non cogatur iurare: ꝙ ſi iurare voluerit/ poterit: vel hic dicitur/ inter dantes ꝛ accipiētes. i. vt ſi actor iurauerit/ non credatur ei/ niſi teſtes iurent/ qui

ſi iuraue rit / non cogitur actor iurare.

Idem. lex.xiij.

SIquis mutuauerit ſolnat cuicunq; homini per cautioneʒ: ſi intra quinque annos creditor pulſauerit: ⁊ debitor non habuerit vnde ſoluat: renouetur cautio ipſa vſq; ad annos deceʒ: ⁊ ſi intra annos decem pulſatus fuerit: ⁊ non reddiderit: ⁊ dilatauerit vſq; ad annos viginti: ⁊ fuerit pulſatus: aut p principem: aut per iudicem ciuitatis: ⁊ probatum fuerit per ipſam cautionem: debitor: aut heres eius perſoluat: nam ſi nec cautio fuerit intra decem annos bis renouata: nec per principeʒ: vel iudicem oſtenſa fuerit: ſiue manifeſta vſq; ad viginti annos: iubemus vt creditor poſtmodum taceat: ⁊ nullam habeat facundiam requirẽdi debitoribus ſuis: excepto ſi ei captiuitas euenerit: de cautionibus autem que vſq; modo in preſenti indictione tertia facte ſunt: intra qnq; annos iſtos aduenientes iubemus vt renouentur: aut exigantur: nam ſi diſtulerint intra quinque annos debitores ✠ ſuos pulſare: vt cautiones renouentur: aut debita reddantur: ⁊ ſic negligentiam fecerint: non habeant poſtmodũ facundiam ipſa debita requirendi. de his autem cautionibus que ammodo fuerint facte: ſic fiant ſicut ſupra premiſimus: atque ſtatuimus.

✠ No. debitum preſcribi quinquennio q facit p ordinatiõib⁹ vltiate ſlugduni factis e ſtatutis ecci uitatũ. de quo p doc. i.l. oes populi. ff. d legi. e. i. l. cunctos populos C. d ſũ. tri. ⁊ fel. i. c. ſi. ⁊ ſi. qrta declarati o de preſcr.

Idem. lex. xiiij.

SIquis[a] dederit guadiam: ⁊ eam recipere neglexerit: per fideiuſſorez componat: ſicut in anteriori edicto legitur: ⁊ ſi ille quiſpiam guadiaꝫ acceperit: reddere neglexerit[b] per fideiuſſorem: ⁊ apud eum remanſerit: ſic componat quõ ⁊ ille qui guadiam ſuaꝫ recipere neglexerit.

Idem. lex xv.

SIquis alij hõi guadiam dederit: ⁊ anteq̃ eam per fideiuſſorem liberet violenter de ipſius manu abſtulerit[c]: componat ei cui ipſam guadiaꝫ de manu abſtraxerit ſolidos xxiiij. hac autem ideo affigere precipimus: ne' pro tali cauſa ſcandalum oriatur: aut anime pereant

Idem. lex. xvi.

SIquis alij guadiaꝫ dederit: ⁊ voluerit eam per fideiuſſores ſuos recipere: ⁊ adduxerit[d] ad eum qui guadiaꝫ receperit fideiuſſores: vnũ: aut duos: vel tres: ⁊ ipſe dixerit: neſcio[e] q

a ¶ Siquis. Dic repete que no. §. e. l. ſiquis alij. ij.

b ¶ Neglexerit. An iſto caſu guadia teneat? Ur. ꝙ non: q2 poteſt debitor creditori dicere, non teneor tibi ꝺ guadia q2 eam p fideiuſſores recipe neglexiſti: dico tñ eaꝫ tenere / ſiue fideiuſſor interueniat / ſiue nõ: qui iõ interuenit vt creditor ſit tutior ꝺ obligatiõe / non aũt vt i pã obliga. magis minus valeat.

c ¶ Siqs. abſtulerit. q2 debitor volebat eã irritã facere / ⁊ ſe liberare: alſ ſecus. Sꝫ an reſoluat' obligatio ꝯtracta per guadiam / cũ de manu ꝯhẽtis abſtrahatur guadia? R. ſic non: ſecus ſi creditor volũtarie eam debitori reſtituat / q2 vt re ſoluta. Item queritur quo fideiuſſor obligat' qui guadiam tacendo recepit de manu creditoris? R. ñ. intelligit' ex tacita ſtipulatione / que multoties ſubaudit / vt in dote: vt. C. de rei vxo. actio. l. j. §. j. ⁊. ff. de adop. l. his verbis. cum ſimi.

d ¶ Siquis adduxerit. Not. ꝙ non debet creditor denũciare creditori / vt det fideiuſſores. ſed ipſe debet adducere eos: quod etiam intelligitur in ceteris debitis / vt debitor debeat offerre pecuniã creditori: ⁊ nec ſufficit dicere / veni vt ſoluaꝫ niſi pecuniam offerat: q̃ ſi obtulerit / ⁊ creditor nõ receperit deponat q2 tũc dicitur per eum ſtare quominus ſoluatur. l. acceptam. C. de vſuris. ⁊. l. ſecunda. in fine. C. de iure emphiteotico.

e ¶ Neſcio qui ſint. Nota ꝙ creditor non cogitur accipere incognitos fideiuſſores. ſed ſu vis. vt infra.

Idem. lex xvij.

Si quis alii homini guadiã dederit pro quacunq; cauſa: ⁊ fideiuſſorez poſuerit: ⁊ poſtea ipſi fideiuſſori anteſteterit[a]: aut pignus de manu tulerit: ⁊ probatum fuerit compo. ſol. xx.[b]

a ¶ Si quis. anteſteterit. Queritur quando liceat creditori pignorare debitorẽ? Reſpon. poſt ſolutionem / quãdoq; ante / vt ſi damnatus ſit / aut bona ſua ceperit dilapidare aut ſi cõuenerit / vt poſſit debitorẽ arctarẽ ad ſolonem antequã ſoluat: vt C. manda. l. ſi pro ea. ⁊ aget / vt defendatur. l. ſideiuſſor. ij. ff. de fideiuſſo. regulariter autẽ agere non poteſt contra debitorẽ: ⁊ ſicut alij creditores neceſſe habent facere trinam denunciationem debitoribus / ita ⁊ fideiuſſor: qui quidem ſi diu ſteterit in fideiuſſione / conuenire poteſt debitorem vt eum liberet: vt. ff. manda. l. lucius titius. in fine. ⁊ hoc caſu licet fideiuſſori pignorare debitorem. Item queritur ſi creditor venit contra fideiuſſorez / an ipſe poſſit debitorem pignorare / ⁊ creditori dare pignora? nequaq̃: q: non licet ſibi pignorare anteq̃ ſoluat: vt. ſ. no. An liceat creditori domum debitoris / vel fideiuſſoris aperire / ⁊ pignus inde aſportare? de vrbanitate debet abſtinere / tamen ei licebit / nec tenetur de curtis ruptura: q: licitam rem facit / ⁊ iuris executor nõ facit iniuriã. l. iniuriarũ. ff. de iniur. nec videtur dolo facere q ſuo iure vſus eſt: vt. ff. de legatis ſecundo. lege cum quis. §. titio. Item queritur ſi fideiuſſor obtulit creditori pignora debitoris / ne ipſum pignoraret / an teneatur creditor? nequaquam: q: ad vtrunque habet recurſum / nec poterit creditor a fideiuſſore prohiberi / quominus pignoret / niſi ſoluere ſi paratus. Sed ob. naz ſi domus locata ſit euicta / liberatur locator preſtando eque commodam habitationem. lege ſi quis domum. in principio ff. locati. Idem ſi quis promiſerit dare certum fideiuſſorem. lege qui autem. §. primo. ff. de conſtituta pecunia. ⁊ lege labeo. §. fina. ⁊ lege ſequen. ff. de arbitris. ſol. nil intereſt conductoris habere domuz pereque commodam / nec creditoris habere fideiuſſorem eque bonũ: at in caſu noſtro non eſt in electione fideiuſſoris que pignora velit dare / ſed creditoris que velit accipere / dummodo licita capiat. Et expedit creditori aliquando pignorare fideiuſſorem vt citius ſoluat. Item a duodecimo die in antea creditor poteſt vti operis rei pignorate / quibus careret forte

b ¶ Soll. xx. Contra. ſ. l. proxi. Solutio. ibi debitor abſtulit pignora creditori habenti ea in ſua poteſtate / ideo componit pena octogil. Item contra. ſ. de eo qui pecu. in dam. l. ij. So. ibi dominus animalis anteſteterit ei qui animal in damno inuenit per quod minus deliquit: hic autez anteſtabat fideiuſſori / vnde venit contra fidẽ ſuam / quaz promiſit / vt pro eo fideiuberet.

ex iſta videtur dicere q̧ ſi pr debitum vendiderit per id quod dixe tale fuerit ipſum debitū. ⁊c.

a ¶ Laborauerit. ſ. poſt rerū vēditionem: non. n. preſumitur/ vt poſt q̄ p̄r res ſuas vēdidit/ quaſi nudus/ ⁊ vacuus remiſit/ vt occaſiōe rerū paternarū aliq̄d filius acq̄ſierit: imo p̄ſumitur p̄ filio/ vt aliunde auenerit ſi tñ filius cū patre habitans aliq̄d acquirit dū pr ſubſtātiam ſuā habuit integrā/ preſumitur q̧ occaſione paterne ſubſtātie obuenerit/ ⁊ ideo poterit a creditoribus cōueniri: niſi filius ꝓbauerit ſe aliunde habere. arg. l. ſi frēs. ē. de ſucceſ. nec dz filius de hoc ad ſacramentum admitti/ niſi aliis preſumptionibus adiuuaretur.

b ¶ Dederit. ſ. dādo/ vel cedēdo bonis: ⁊ lz ceſſor bonorū dñiū nō transfert in creditorē. l. his qui bonis. ff. qui bo. ced. poſ.

c ¶ Intromiſſe. Quia dū debitor eſſet in mora ſoluēdi impetrare vt a publico/ vt in bono. poſſeſ. debitoris mitterentur.

d ¶ De rebus pr̄is. No. arg. filium nō poſſe pro patre pignora

rit ipſum debitū quod ſoluere nō poſſit: ⁊ filius eius per vxorem ſuā aliquid conquiſierit: vel poſtea ſibi per quodcūq; ingeniū laborauerit[a] poſtq̄ genitor eius oēs res ſuas venundauerit: vel pro debito ſuo creditoribus ſuis dederit[b]: aut a publico intromiſſe[c] fuerint: nō habeant facundiam creditores res eius quas filius de cōiuge ſua habere videtur: vel poſtea cōquiſiuit: aut laborauit repetendi: aut diſtrahendi: ſed habeat ſibi filius eius iure quieto: ſic tñ vt ſi a creditorib' pulſat' fuerit prebeat ſacramentū q̧ de rebus patris[d]: aut matris[e] ſue ſi ipſa in mundio patris mor/

ri. ⁊ ſic. l. iii. §. eo. nō eſt intelligēda de filio. Quid ſi filius preſtito iuro inueniat aliquid de bonis pr̄is apud tertiū/ nunq̄d poterit eū ꝯuenire de re pr̄na/ q̄ ſe pr̄is negauit hēdē: ſꝫ redici poſſet q̄ patris vel repudiaſſe hēditatē dū ꝯuentus a creditorib' noluit eis rñdere/ dicēdo ſe nō eſſe heredē: q2 repudiatio in ſolo aīo cōſiſtit/ ſic aditio. ſi q̄s aūt dixerit eū nō repudiaſſe/ petendo vz adire/ ⁊ in ſolidū tenebitur: vt. C. de peti. heredi. l. fi. ſed de re iſta poſt primū iudicium recuperata nō tenebitur in octogil. Sed an creditores poſt cōpoſitionē iterū eos ꝯuenientes de debito paterno/ filius ſe tueri poſſit/ quaſi ſolutum ſit eis qui octogil receperunt? Reſpon. q̧ creditores a filio receperunt/ debēt ſibi in debito cōputare: pena aūt quam ex delicto receperūt/ extra debitū hereditarium erit. arg. l. ſi pignore. ff. de pigno. actio.

e ¶ Aut matris. Hic notatur q̧ maritus ſucceſſit vxori per mundium/ ⁊ ſic hereditas

matris facta eſt paterna / alio/quin pro debito patris non co/gereť iurare de rebus matris: vnde ſiquid de rebus paternis apud ſe habeat / creditoribus tenetur: ſed nun/quid in ſoli/dum pro ſilio modi/co/vtiqꝫ: niſi faci/at inuen/tarium: de quo nihil iure lon/gobardo/ inuenitur: ſm autem formam iuris romani fieri debet / quod filio prodeſt / vt non plus te/neatur / niſi quatenus ſubſtan/tia eius patitur: qđ ſi non fece/rit / tenebitur in ſolidum pro mo/dico. l. ſi. C. de iure delibe. niſi fi/lius ꝓbauerit rem paternã ſe ex alia cauſa habere / vt quia pa/lam emit / & non in fraudem cre/ditorum: ceterum ſi per ſuppoſitam ꝑ/ſonam emiſſet. l. ſi is qui bonis. ff. de acq. here. ꝙ ſi per donatio/nem a patre accepit / non dꝫ eſ/ſe filio lucroſa / & creditoribus dãnoſa: vt. ff. que in frau. cre. l. qui autem. §. ſiquid. & intelligas de maiore. xxv. annis / qui ꝯhe/re videtur cum creditoribus he/reditarijs adeundo patris here/ditatem: vt. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. l. a preſule. in ſi. ceterum ſi mi/nor ſit in cuius ꝑſona tꝫ aditio / ſi tutoris auctoritate fiat / & reſti/tuiť vſqꝫ ad quadriẽnium poſt eius plenam etatem iure roma/no: iure autem longobardo / cõ/pletis. xviij. annis reſtituiť vſqꝫ ad quatuor alios annos.

tua fuerit: nihil apud ſe habeat: nec alieni com/mendaſſet: aut abſcondiſſet: & ſit abſolutus: & ſi poſt apud eum inuentum fuerit de rebus pater/nis: componatur in octogild.[a]

Idem. lex. xxi.

Si quis alij cautionem[b]

a ℂ Octogild. & ꝯuenitur actio/ne ex hac. l. Sed nunquid hꝫ lo/

cum actio furti? nequaquam: non ratione dominij: quia creditores poſſiderunt: licet enim interſit cre/ditorum rem ſaluam eſſe / non per hoc actio furti dať: vt inſti. que ex deli. na ſc. in prin/ci. & l. ſi. di/cat. l. quta/lis filius iſto caſu t̃ octogild / teneatur / non ta/men ſem/per octo/gild eſt pe/na furti / qđ non committitur ſine affectione furandi / cum furtum ſit contractatio &c. vt inſti. vbi. ſ. & multoties puniť qs in octogild qui fraude caret vt is qui pignorauit ante trinã denunciationem / & tempus con/ſtitutum. Deliquit hic filius tri/pliciter: quia deierauit / & quia in/ficiatus eſt / & quia rem pater/nam abſcondit in preiudicium creditorum: nec inuentarium feciſſe prodeſt ei / quo ad pe/nam iſtam euitandam: immo potius nocet / ſi rem non aſcri/pſit in inuentario: pena autem periurij que & qua is ſit habe/tur infra de periurijs. qua pre/ſtita / non liberat eum a com/poſitione octogild. Quid ſi fi/lius primo negauerit / deinde volens iurare confeſſus eſt / nũ/quid punitur? Non. argumen/to. aucten. contra. C. de non nu/merata pecunia. & ff. de regulis iuris. l. nemo. & aucten. nouo iure. C. de pena iudicis qui ma/le iudicauit.

b ℂ Siquis alij cautionem. Cau/tio hic accipitur pro nuda ver/borum obligatione: nuda. ſ. a

iureiurando / a pignore/ ⁊ a fideiuſſoris datione: l. ſancimus. C. de verbo. ſignifi. ſed ſi dictum vt caueatur idonee / tunc non eſt nudum nomen/ ſed continere debet pignus / vel fideiuſſor: vt. ff. mandati. l. ſi mandauero. hic autem continetur pignus.

cus ꝗ in venditione: nam ſi debitor qui res obligauit generaliter donet aliquam ipſarum / non tranſibit ad donatarium ſine onere/ q2 donatarius certat de lucro captādo ⁊ ideo cōuentus p hypothecariā/ rem reſtituet creditori. Emptor autem certat de dāno euitādo: ⁊ ideo ei parcit/ vt ſine obligationis metu in eū res tranſeat ⁊ ſed qd ſi res que p venditionem ad emptorē trāſiuit p hypothecariam nō poterat cōueniri/ apud tertium inueniatur: nunqd poteſt tertius ꝯueniri a creditore? Reſpondeo / ſi tertius cauſam hʒ ab emptore: tunc omnes exceptiones competentes emptori/ competent ⁊ tertio poſſeſſori ⁊ qđ ſi ab eo non hʒ/ recte conuenitur/ ⁊ res per hypothecariam aduocentur.

fecerit: ⁊ non ei obligauerit nominatione[a] de rebus ſuis: niſi dixerit in ipſa obligatione ✠ in quibuſcunque locis de rebus ſuis potuerit inuenire: ⁊ poſtea vendiderit ad alium hominem habeat ipſe qui eas emit: nam ſi obligate fuerint nominatiue: non eas poſſit vendere: dum vſq3 ipſam cautionem ſanauerit: ⁊ qui cautionem facere noluerit: aut nominatiue obliget de rebus ſuis: qualiter intra eos conuenerit: aut faciat ipſam cautionem de tantis rebus quantum in illa die[b] ſoli ipſi fuerunt.

Idem lex.xxij.

SI plures homines cartam conuenientie inter ſe fecerint: ⁊ penam[c] poſuerint: ⁊ poſtea vnus: vel duo: vel amplius

✠ Not. de obligatiōe gñali ⁊ in eadē clauſula inſerēda.

a ℭ Nominatiue. ſi ue dicat proprium nomē loci/ ſiue ſigna que funguntur vice ꝓprij nominis: ſ3 ſi generaliter bona ſint obligata/ tūc vendere poteſt debitor ſine metu obligationis: ⁊ hoc/ quādiu conſiſtit ſub nomine hypothece: ceterum ſi tranſiuit in nomen pignoris/ q2 creditori tradidit poſſeſſionem/ vel creditor voluntate debitoris occupauit: non tamen ſine onere obligationis facte tranſeunt ad emptorem: ſi autem res nominatim ſint obligate/ l3 creditor poſſeſſionem non occupauerit/ nō tamen ſine onere tranſeunt ad emptorem.

b ℭ In. illa die. in donatione. ſe/

c ℭ Si plures. ipſam penam. ſi expreſſe hoc actum erat/ vel tacite vt vnuſqſq3 teneat in ſolidum: q2 ſi tres vendūt prediū/ penā cētū adiecta/ ſi ꝯ venditionem

eo ſi plus oneraverit ſuū / aut ancill. i pignoratā ðligt: ⁊ tenet forte ad extimatione vſus tm̄ / ſʒ q̄ſdā / cū i eo tm̄ ſit furtū. ar. l. ſi qd fur. §. fin. e. l. vulgaris. §. q furti. ff. de fur. ſʒ ſi credi/toꝛ q aīo furādi pignorib⁹ vtebat: ſʒ an aliqs teneatur ð re tota qñ grav/ſus furti puit / an ð ſolo vſu? dicit no. ſ. de fur.

quinquagita. C. de e ⁊c. in. Quid ſi creditoꝛ ſcario ꝯceſſit pigno. ðbitori / an dies ſcarij cōputent i iſtis. xxx? vtiqʒ: nā pignora durāt: ⁊ res pig. ꝑmanēt lʒ coꝛpal ðtētio ſit ðbitori ꝯceſſa: creditoꝛ qdē p ſcarſū ñ ꝑmittit ſus pignoris. l. certe. §. ſi. ff. ð ſca. qd ſi debitoꝛ ð derit pignꝰ / e paciſcat / vt ſi ñ ſolueret vſque

in triplū[a] quātū debitū eſt: ⁊ ſi per xxx. dies[b] pignora ipſa: aut debitoꝛ: aut fideiuſſoꝛ recolligere neglexerit[c] ſi in Iſtria: aut i Auſtria fuerit amittat ipa pignoꝛa: ⁊ nō hēat facūdiā regrēdi. ſi vero in partib[d] Tuſcie fuerit habeat ſpaciū in diebus. xl. naʒ ſi ſup lx. ſpacium dierū fuerit: ſimiliter amittat pignoꝛa ipſa: ⁊ inſup poteſtatem hēat qui pignoꝛauit cām ipſam per legem

ſʒ vbi creditoꝛ p⁹ oneraverit res pig. ꝙ ſuas / ñ tenet furti / nec in octogil: qꝛ cū iſta ꝯp. magna ſit / locū nō hʒ / niſi ex ꝓiſa. l. caueat. vñ tenet in quātū dānū datū ē.

ſ ℭ Scðaʒ vicē. excepta ꝓma. q. d. poſt ꝓmā lʒ pignorare p duas alias: vel dic ꝓma cōputata: ⁊ dʒ eē ſpatiū. xij. die. ſʒ q̄ſdā iter vtrāqʒ pignorationēʒ / a quo tpe poſſit vti primis pignorib⁹. Tu dic ſufficē ſpatiū qð no. ſ. e. l. j.

a ℱ In triplū. vltra āt ñ lʒ pignorāre: et qð ſiquis pignorauerit: lʒ nō fraudulēter: qꝛ putauit ſibi licē / tñ i plurib⁹ ll. reperi tenerī i octogil: ⁊ ꝓt iſto caſu dici creditorē teneri de ſupfluo i octogil: vel forte vt teneat i duplū ʒ exēplo. l. qcūqʒ. ſ. e. qꝛ pene poꝛi⁹ ſūt mol. ꝙ exaſpe. l. pe. ff. ð pe.

b ℱ Xxx. dies. q a tpe pigno. icipiunt currē / ſi ſciuerit ſe pignoratū: alioqn a tpe ſcie: lʒ. n. ꝯtinua ſint: ignorāti tñ cedūt: ⁊. x. dies deputati ad appellandū ꝯtinui ſūt. l. ab eo. C. qūo ⁊ qñ iu. ⁊. l.

ad certū diē vt res ſit amiſſa / an teneat: ⁊ ñ. iur ro. l. cōmiſ. ceſſat i pig. vt. C. ð pa. pig. l. ſi. ⁊ no. ſ ru. ff. ð. l. cō. ſʒ iur lō. tʒ ſʒ q̄ſdā qꝛ ſtātia q̄ſit iter libe. hoīes ſtat dʒ: ⁊ qꝛ cū p. l. lō. amittāt pig. ſi ñ recoligant: ſ amittūt pctō: qð nō pʒ: qꝛ lʒ ſtātia ſtat dʒ. ſ. ltia l. ſiqs ammō. ſ. e. naʒ ⁊ iure ro. ait ꝓtoꝛ pctā ſuabo / e tñ ñ ð oſ ſtelligiðʒ / qð dī ſi ſieri ꝓt p legē ſ p pctā hoiuʒ / ñ ſeqt: nā indicant hoīes ad mētēxitē ſiūt ſuſ ſi ñ hñt vñ cōponāt: q oia pctā fieri nō poſſēt: vt. ſ. ð fur. l. ſiqs paup. ⁊. ſ. ð hīs q ſe. ⁊c. l. ꝓmū. qd ſi retēto iſto caſu paciſcat debitoꝛ ꝙ res ſit ēpta creditoris an valeat talis ēptio / nequaꝙ: qꝛ vī ſcā ſb pctō. l. cōmiſ. qð ſi dictuʒ fuerit ſi nō ſoluero vſqʒ ad talē diē / ſit res tibi ēpta ꝓci tunc extimabit / vtiqʒ tenet. l. ſi fundus. §. ſi. ff. de pigno.

c ℱ Neglexerit. Que negligētia ei imputat qui ſcit / ⁊ pōt: ꝙ ſi ðbitoꝛ ignoret ſe pignoratū / nā

agere ⁊ ꝓcurare.[a]

Idem. lex.xxv.

Si quis[b] per miſſum habuerit a debitore aut a fideiuſſore ✠ ſuo vt boues aut caballos do/ mitos pignorare poſſit: ⁊ pignora uerit ⁊ intra. xij. noctes pignora ſua debitor aut ſi deiuſſor recolligere neglexerit: po/ teſtatem habeat ea minare ſicut ſua propria ⁊ guber/ nare: ⁊ ſi mortua fuerit non requi/ rantur: nam ſi pulſatus fuerit quod ini quo animo pluſ/ quam ſua animalia minaſſet ſatiſfaciat ei ſolus[c] ad euangelia: ſi vero per. xxx. dies de iſta parte alpis: aut per lx. ex illa parte alpium dilatauerit ⁊ non recollige/ rit ſicut ſupra de ſeruo ⁊ ancilla ſtatuimus: ita ⁊ de caballo aut boue auro vel argento veſtimento: ferramento: aut ani/ malibus minutis vel quodlibet pi/ gnus fuerit eē ita cenſemus.

Idem: lex.xxvi.

currunt ei tempora: cum ignorans non videatur negligere. Quid ſi abſens fuerit/vel impeditus infirmitate/vel alio grauamine/ ⁊ ignorauerit? Videtur quod nō imputet ei aliq̄ negligētia. ar.l.ij.§. ſiquis in iudicio. ff. ſi quis cau. ⁊.l. nō. n.ff. ex quib. cau.ma. ⁊ ſi a pena conuen/ tiōali excuſatur/ dz a legitima excuſari: ⁊ q̄ ſnia non placet/ ſz videatur equa: potuit enim res ſuas diſtrahere/ ⁊ per procuratorē ſoluere. ar. l.ſi.ff. de condi.inſti.nō.n. minus cōmittit pena ꝑ difficultatē preſtatiōis l.ꝯtinuus.§.illud.ff.de ver.ob.

a ¶ Agere/⁊ ꝓcurare. Agere/per ſe/⁊ ꝓcurare per aliū: h̄ eſt ordine iudiciario cām ſuā ꝓſequi pro electione ſua aduerſus debitorē/vel fideiuſ. Sic itaq̄ iure Lō. tria tpa ſunt ſtatuta. xij. dies ab inde in antea poſſit vti pignoribus/vt h̄. xxx. dies quarum ad trāſactionē. xx. quarum

ad cuſtodiā pſtādā a creditore ⁊ vt.ſ.co.l.nulli. vltio q̄rit/ an ſi deiuſſor pignoratus q a.xx. die in antea amiſit operas pignoris ſui/qd in.xxx. dieb᷒ trāſactū eſt/poſſit recuperare dānū a debitore ꝓ copaſſū ⁊ R̄n. non: nam fideiuſſor rogat᷒ vt ſi deiubeat vi tacite mec mā/ dato/ vt ſoluat vt ff.de ꝯdi. ide.l.idē bñū. ⁊ ſi ſi agē ꝯ/ ria mādati anteqū ſoluat: ſi itaq̄ pignora ſua recolligere neglexerit/ de ſe q̄rīdz/cum nōdū pfecerit mādatū: ⁊ ſi denūciauerit debitori vt ſolueret/⁊ ipſe ceſſat a ſolōne ſunt i equali negligētia: ⁊ cū vterq̄ delinq̄t in deteriori loco eſt q agit: vt.ff.de reg. eū q in ius vo.l.nam ⁊.ff.de ꝟ.ob.l.mora.⁊.l.ſi ſu᷒.§.nūc.

b ¶ Siq̄s. No.qd iuris ſit i pignorib᷒ q̄ illicite capiunt ſine debitoris ꝑmiſſu: ſz q ꝑmiſit ab initio licite capiunt/vt i alijs pignorib᷒ ⁊ de vſu/⁊ cuſtodia/⁊ de trāſac.

c ¶ Solus. ꝯ.j. quali.go ſe def.

✠ Not.nō fieri cōtra legem qd ambe partes voluntarie faciunt acce/ dat.l.de/ uotū.c.,de meta.: ⁊ e/ pidi. libro xij.⁊.l. creditor. de pigno.⁊ per Jaſo.in.l. dignavox. C. de leg.

S I quis[a] ſer uuz aut an cillaz loco pigno ris tenuerit:z ſur tum aut damnuz aut homicidium aut quodlibet[b] malum fecerit nõ reparetur ꝓprio domino ſuo niſi ei[c] que eum tenue rit : quia poſtq̄ꝫ eum pro debito ſuo comprehen/ dit ſic cuſtodire de buit vt aliquod malum facere nõ poſſet : ſi vero an cilla fuerit z cum ea ipſe qui cepit pignus aut ſer/ uus eius adulte/ rauerit ante tem/ pus ſupra conſti/ tutum quod ſu/ pra propoſuimus de.xxx. vel de.lx. diebus.cõp.adul teruz ipm ꝓprio dño cuius ancil/ la fuerit: poſt ꝯſti tutum vero.xxx. vel.lx.dierũ ſpa/ cium ſit in ptãte eius q pignora/ uit:ſi ipſe cui⁹ fue rit recolligere ne/ glexerit.

Idem.lex.xxvij.

In anterio ris[d] edicti noſtri: caplo affi ximus : vt ſi ad guadiam ſuã ſol uendam quiſpiã liber homo tres ſi deiuſſores habue rit liberos homi/ nes :z ipſe q̃ gua diaz ſuſcepit red dere neglexerit ſic cõpo.ſicut ille qui nõ habuerit fide/ iuſſores paratos. Modo vero dũ prauos hoĩes co gnouiſſemus ta/ les fideiuſſores vel le ſtatuere q nihil habeant:niſi ſolũ modo perſonam ſuam : vt per eos iuſtitiam ſuã cre/ ditor ipe minime inuenire poſſit . Statuimus:vt ta les debeant eſſe ſi deiuſſores ipſi:vt ſi amplius nõ ha buerint quomo/ do eos pignora/ re poſſit : quam

ex.l.ſi q̃ liſcunqꝫ. ſolu. ibi/ q̃ñforma ſacri non ſtatuit p aliã.l.

a Siqs. Diſtigue hic.l. vt ſ. eod.l. nulli.

b Qõli/ bet ma/ lum. Hec vſque ad xx. dies/ quaſi ab̃ culpã de beat cre/ ditor pre ſtare : vt ibi no.

c Niſi ei Cõtra .j. de pau/ pe.l. de quadru/ pedibus. Sol. ibi anima// lia erat conſtitu/ ta penes dominũ: que ſol. poteſt in telligi in perſona ſerui de/ linquen/ tis.

d In an anterio/ ris.Not. ex hac le ge q de/ bitor de/ bet dare fideiuſſo res qui ſint ſol/ uendo z alioquin creditor recte eos recuſat:q ſi tantuz habeant quantuz eſt debi/ tum/ſuf/ ficit cre// ditori : p quod da tur intel/ ligi/vt ſi/ ne mobi lia ſint/ſi ue imo/ bilia/po teſt cre/ ditor ab immobi/ libus in/ cipere:lz quidã te neant or dines iu/ ris Ro. vt.l.a di/ uo pio.§. j.ff.de re iudi.ſ.vt pmo mo bilia/ſe/ cũdo im mobilia/ tertio no mina de bitoruz.

¶ Credat. Not. credẽdum eſſe iudici memoranti: q2 non accipit hic iudex vt teſtis / cui ſoli nõ eſt credẽdum: ⁊ rememoratio iudicis loco actoꝝ eſt / cui iure lõ. ſtat / vt iure ro. ſtat ſcripture actoꝝ / q̃ iudex coram ſe ſcribi facit: reliq. aũt qui interfuit / non recipiunt ad veritatẽ dicẽdum / ideo d3 qñq3 iurare: vñ dĩ hic / niſi qualiter iudex ⁊c. ſunt enim acta que in iudiciis fiunt / quibus ſtat: nam acta donationum que vltra quingentos ſolidos ſũt / debent in publico redigi. l. ſancimus. C. de dona. ⁊. l. cũ antea. C. de arb. ſic ẽ iure lõ. acta ſũt in ꝯtractibus: vt. j. de cui. l. ſi. in ſi. ⁊ ſi qñ rememoratio iudicis non ꝯcordat cum teſtibus: erit tñ eis preponenda / cũ publicum in ſe ꝯtineat teſtimonium ⁊ teſtiũ atteſtationes priuatum: vt. ff. de pba. l. celſus. Alij tñ dicunt / plus credi ſcripture publice q̃ teſtibus. Alij ꝯtra. Tu dic ſcripturam publicã preponendam: q2 iudicãs adinuenit tenorem ſententie ⁊ guadie: vnde magis credit ipſi q̃ ceteris audiẽtibus: vt in ſtli ſcholares audita lectione / vnus dicit / ſic dixit doctor: alius / immo aliter: ⁊ ſic tot ſunt varietates quot capita: vt vt enim ſciat veritas / opus eſt ad doctorem recurrere / ſic in iudice. arg. C. de iure do. impe. l. ſi. in ſi. ⁊ hoc / ſi iudex interuenit pro iudice / vt hic. ⁊ facit qd̃ iure ro. dĩ / vt ille videatur in iure confeſſus / qui confitetur coram iudice ſedente gratia iuriſdicendi: vt. ff. de interroga. actio. l. voluit. in ſi. alr̃s ſi tanq̃ amicus acceſſit ſuadẽdo tranſactionem / ⁊ ſimilia: ſecus erit. Item ſi ſacerdos iuerit ad longinquas partes / vt habeat tam quam ſacerdos / d3 ſecum ferre litteras epiſcopi qui eum ordinauit. l. ſi quis. C. de epiſ. ⁊ cleri. Item ſi deſiderat teſtis de ciuitate in ciuitatem / iudex litis mittit ad iudicem ciuitatis teſtium vt eos audiat / ⁊ eoꝝ atteſtationes ad eum ſub ſigillo mittat. auct. de teſti. §. multe. ⁊ auc. apud. C. de fide inſtru. ſunt etiam iure romano ꝯtria. argu. vt. C. de arbi. l. ne in arbitriis. in prin. ⁊. C. de teſti. l. iuriſiurandi. in ſi. at decuriones iudices ſunt: vt. ff. de decu. l. ij. §. j. ver. reſtiturus. ⁊ tñ eis non creditur: vt. ẽ. diximus ⁊ facit. ff. qñ app. ſit. l. j. in prin. ⁊. §. rurſus. Quid ſi contentio fuerit inter iudices / ⁊ ſint inter ſe varij: credendum eſt maiori parti: ꝙ ſi pares ſint / his credendum qui veriſimiliora dicunt et tempore / vel ſecundũ cauſam / ⁊ qui maioris auctoritatis ſunt: nec ſunt deducendi ad pugnã / q2 (vt diximus) nõ dicũt vt teſtes / ſed vt rememoratores: qd̃ p3: nam teſtium eſt dicere teſtimonium ſecreto iudices vero palam rememorare eſt.

non dediſſet: niſi qualiter iudex ✠ qui iudicauit rem memorauerit: vel homines qui interfuerint qñ guadiã ipſam dederit teſtificati fuerint: ita cõpleat ⁊ in eoꝝ teſtimonio credat[a]: q2 ſi ſtãtia quam añ liberos hões tres aliqs fecerit: ſtare

✠ Not. ꝙ credi. ſoli iudici. de q̃ i. c. poſt ceſſionẽ. ⁊ c. qm̃ ꝯ fal ſam. d̃ pb. cũ ſi. aliqs vulgaribus. ⁊. c. cũ ⁊ nobis. de teſ. ⁊ de ſubla. cle. lr̃is. in prag. ſanc.

dz quantomagis[a] ea cauſa que per guadiam firmatur: ⁊ homines liberi interſunt: nihilominus negare conuenit: ſi vero tales homines non interfuerint: quoꝝ fides ommittitur: quando ipſa guadía data fuerit: tunc exinde procedat iudicium ſicut ab ipſo Rothario rege conſtitutum eſt:

Imperator Carolus.

Lex.xxix.

De omnia que guadigiari debent: iuxta ea que in lege continentur: pleníter ſm ipſaꝫ legem: guadiata fiant: ⁊ poſtmoduꝫ vel dominus rex: vel ille cuius eſt cauſa: iuxta quod ei placuerit: miſericorditer faciat.

Imperator Lotharius. lex.xxx.

Similiter cōcedere volumus cunctis liberis perſonis: vt nullus iudex publicus (ſi miniſtri publici eas res in quibus nō eſt licitum pignorare) contra legem audeant pignorare: ſcilicet: in tribus: qꝛ audiuimus multa damna ⁊ afflictiones: propter hoc populum noſtrum ſuſtinuiſſe: neque cogantur ad placita venire: preter tria in anno: ſicut in capitulari continetur: exceptis ſcabinis ⁊ cauſatoribus ⁊ teſtibus neceſſarijs: quia omnia hec auferre volumus: vt populus noſter pacifice ſub noſtro regimine viuere poſſit.

a ¶ Quantomagis. Hinc no. ſm quoſdam, nuda pacta valeř ad actioneꝫ pariēdaꝫ que iure lon. dicūtur ſtātia ſed l. iſta hō nō dicit cū argumētaſ de maiori ad minus, vt ſi ſtantia q̄ ſit añ liberos homies ſtare dꝫ, q̄to magis ea que ꝑ guadiam firmata ē quod nō ſequeſ ſm illos: ⁊ dū dicit, ſtare dꝫ. i. credi dꝫ: nō tñ negaſ qn ſtātia legitima valeat, ⁊ ſic ab oībus lōgobardis iudicibus iudicaſ an. l. ſi qualiſcunq₃ cā. ij. j. qua. gs ſe def. dꝫ. c. ā. c. l. ſi plures. ⁊ eſt vex, ſm predictos nuda pacta velere quo ad exceptionem: vel dic, ſtare i. valere: ⁊ erit bonuꝫ arg.

¶ De quantitate ſolidorum. Titulus.lxxij.

Imperator Carolus, Lex prima

De omnibus debitis ſoluendis: ſicut antiquitus fuit ꝯſuetudo: per duodecim denarios: ſol. ſoluantur per totam ſalicam legem: ✠ excepto ſi lendes: idest: ſi ſaxo: aut friſo ſalicum occiderit: p ſexaginta denarios. ſol. ſoluantur: inter ſalicos vero ex vtraque parte de omnibus debitis: ſicut diximus: per denarios duodecim. ſol. ſoluatur: ſiue de homicidijs: ſiue de omnibus rebus.

Idem. lex.ii.

Omnia debita que ad partem regis ſolui debent: per duodecim denarios ſo. ſoluantur: excepta frea ✠ que in lege ſalica ſcripta eſt: eiſdem ſol. cum quibus cetere compoſitiones ſolui debent componat.

Imperator Ludouicus. lex.iii.

Vt omnis ſolutio: atque compoſitio: que in lege ſalica continetur intra franciam per denarios duodecim ſol. componatur: excepto vbi intentio intra ſaxones et friſones orta fuerit: vbi volumus vt per ſexagintorum denariorum quantitatem ſol. habeant: et que vel ſaxo: aut friſo ad partem ſalicam: francis cum eis litigantibus: ſoluere debent: ita vt conſtitutū eſt: componatur.

✠ L. ſalica vid. j. de capi. l. ſali. p lx. denarios. alias per xl. et idē in l. ſi. j. e.

¶ De rebus emptis a cōductore caſe. Titulus. lxxiij.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Si quis liber homo in caſa alterius introierit ad reſidendum: et ei cenſum reddendum: et poſtea aliquid emerit de illis rebus quas ſecum adduxerit quādo in ipſaꝫ caſam intrauit: aut forſitan habuerit rem de muliere ſua: ſi exinde emerit: et ſic probatum fuerit: tunc ipſum negocium dimittat in ipſa caſa: et recipiat precium ſuum: et ipſa probatio in hoc ordine debeat fieri: vt non de rebus mulieris ſue aliquid compa-

✠ No. frea eſt mulier q̄ eſt ī mūdio regis vel alteri' et. ē. ō bis q̄ ſi. co. l. ſi qs fream

ribus cauſis ponere voluerit: ſit eis licentia.

¶ De nō ſue rei venditione: ⁊ de crimine plagij. Titulus xxv.

Rex Rotharius Lex prima.

Siqs [a] res alienas .i. ſeruum: aut ancillam: ſeu alias res immobiles: ſciens alienas eſſe ſuas vt vbicūq; tranſuendiderit: ⁊ inuentum: aut probatum fuerit in octogild eam reſtituat: ⁊ ſi per ignorantiam vēdiderit: tunc prebeat ſacramentū q̄ credens res ſuas vendidiſſet: ⁊ reddat caput in nutrimine ſuo in qualecūq; ſit.

Rex Liudp. l. ij.

Siqs liberū hoiem ſoris puinciam vēdiderit: ⁊ pbatū fuerit: cōponatur guidrigild eius tā q̄ ſi eū occidiſſet.

Idem. lex. iij

Siqs ſeruū alienum foris puinciā vendiderit: ⁊ pbatū fuerit: in quadruplum cōponatur ſicut appreciata fuerit ipa pſona.

Imperator Lotharius. lex. iiij.

Quicūq; res alienas cuilibet hōi vēdiderit: ⁊ ipſe hō eaſdē res alicui alteri dederit: ſiue vēdiderit: ⁊ ipſe qui tūc eaſdē res cōparatas hz p malū ingeniū pprio filio ✠ ſuo: aut alteri cuilibet necdū legitimos annos hūti iuſtitiā tollēde tradiderit: volumus atq; precipimus firmiter: vt ſi pr̄ eiuſdē paruuli vixerit: ipſe intret in cauſa rationē reddere pro filio ſuo: ſi

¶ Siqs. cuz aliqs vēdit rez alienam / aut ſciēs / aut ignorās / aut itra puinciā / aut extra: ſi ſciens / aut itra puinciaz / aut extra / cōponat rez ī octogild vt hic: ſi extra puinciā / cōpo. bānū / qḋ eſt. lx. ſol. vt. j. qua. ſer. vē. ſi. l. ij. ſi vo ignorās / tūc ſiue itra puin. ſiue extra in nihilo ɔueniet / niſi reddat caput cū nutrimine / vt hic / vez ſi rez ignoret / non aūt puinciā / ⁊ extra eā vēdiderit / ſi qdez ſeruum / cōponet eū in q̄druplū: vt. j. eo. l. ſiqs ſeruū. ſed

quō teneatur bone fidei poſſeſſor cuz non poſſideat / nec dolo deſijt poſſidere? Reſpondeo / hic bone fidei poſſ. poſt litem motam vēdidit: vnde non vr̄ dolo carere ōbuit enī ſcire hūc ɔdici poſſe: ⁊ vt. ff. de do. ca. mori. l. ſi is cui. nec heres dolo caret / qui poſt litem ɔteſtatam legata ſoluit: vt. ff. ad. l. fal. l. ſolo.

✠ No. ſiliū nō poſſe eē in iudicio ſine auctoritate ⁊ cōſenſu pr̄is ſi ē mino: xiiij. ſz ō iure cōi indiſtincte nō pōt eſſe in iudicio / vt p totū de bo. mat. ⁊ de bo. q. lib. l. ſi. §. neceſſitate. de q̄ vide q̄ dixi. i. §. ij. e. iiij. c. iiij. d e cōſue. iu. ſta. pſo. li ɔſu. bit. facit. ff de ɔdi. ob tur. cau. l. ij. §. ſi. cū. l. ſe. ⁊ C. de pe. iu. q male iud. l. ij. cū ſua auc.

a ¶ Quicunqꝫ. tunc legitimus. No. ꝙ tutela legitima ip̄o iure defertur. hoc etiam iure Ro. inſti. de legi. ag. tu. quod verum ſi tutorem teſtamētariuꝫ nō hēat / q̄ prefertur agnato. vnde quidam dicūt legeꝫ iſtam fuiſſe promulgatā in odiuꝫ iudicuꝫ. Tu dic ꝙ non fuit datuꝫ iudici vt iudicaret / vel non: tūc enim litigator amitteret litē / ꝛ quod datum eſt / ꝛ tāquaꝫ ob turpē cau. da. repetere non poſſet. l. ij. ff. de condítio. ob tur. ca. ꝛ C. de pe. iudi. qui male iu. l. j. Itaqꝫ cum hic repetitio detur / vī datuꝫ ob cām iudicatā / quā licet iudici accipere ſm generalē cōſuetudinem: q̄ꝫ ēt in minoribus cauſis ꝓcedit vſqꝫ. ſ. ad duos aureos: vt aucté. de iudi.

b ¶ Obuenire debeat. i. obueniſſe dicitur: vt qꝫ mouerunt queſtionē ſtatus / ꝛ bonorū pupillo / q̄ caſu defertur beneficio imperatoris vt iuꝛ roma. vt. ff. de carb. edi. l. carbonianū ꝙ ſi here ditatē tātum / tūc cognitio non defertur / ſicut nec cuiuſlibꝫ alteriꝰ rei vt ea. l. ſupra.

c ¶ Siqs. Generaliter ē rubrica ip̄o nigro / cū loquaꝛ qn̄ aliqd eſt datuꝫ loci prepoſitio:

d ¶ Viuēte eo. ſ. annos. xxx.

e ¶ Quantoſcūqꝫ. i. xxx. nō enim

autem ipſe pater mortuus ſuerit: tunc legitimus[a] eius propinquus qui ei tutor iuſte ac defenſor eſſe videtur pro ipſo rationem: reddere compelletur. Similiter ꝛ de omnibus alijs iuſticijs ad eum pertinentibus: excepta ſua legitima hereditate que ei per ſucceſſionem parentum ſuorum legitime obueni/redebeat.[b] Quod ſi quis hanc noſtram iuſſionem contempſerit vel neglexerit ſicut de ceteris cōtemptoribus ita de eo agatur: is vero qui eaſdem res primum inuaſerit ꝛ iniuſte vendiderit. necnon ꝛ emptor excepta ſola perſona paruuli hoc ꝙ fraudulenter amiſerit intra patriam emendare cogātur: ꝛ poſtea ſicut contemptores iuſſionis noſtre ſub fideiuſſoribus ad noſtram preſentiam venire compellantur.

¶ De his que ob cauſam dantur. Titulus. xxvi.

Rex liudprādus Lex prima.

Si quis[c] ꝑ cauſa ſua aliquid iudici vel ad qualemcunqꝫ loci: prepoſitum vel fidelem regis dederit ꝛ viuente eo[d] requiſierit dicēdo ꝙ liberatus non ſit faciat illi iuſticiaꝫ poſt quā toſcūqꝫ[e] annos requiſierit. Nam ſi poſt mortem eius

enim iſta denũciatio fecit actionem perpetuam: quia non fuit lis conteſta.

a ¶ Proclamando. Ex hoc no. ꝙ proclamatio facta ad regẽ/ facit actionem trãſitoriam contra heredes: ſicut iure Ro. libellus principi oblatus facit litem cõteſ. ut. C. quando lice. prin. da. l. j. Et ſi ſit trãſitoria cõtra heredes: non tñ erit ꝑpetua: ſʒ uſque ad annũ durabit: ꝙ ſi litigator infra annũ nõ egerit: amittit cauſaʒ: ⁊ ad hoc tendit quod dicit infra ſbi/ qꝛ de guadia ⁊c. Ex hoc colligitur duo eſſe neceſſaria/ primum ut pulſetur iudex ad hoc/ ut teneantur heredes: ſcðm ut heredes pulſent infra annum: alioquin lis amittitur.

b ¶ Compellendo. Compulſio iſta/ ſimplex fuit amonitio: non litis conteſtatio: nã lis tunc eſt conteſta. cum iudex per narrationem/ ⁊ cõgruam reſponſionem actoris. ſ. ⁊ rei cauſam audit. l. fi. C. de lit. conteſt.

filius: aut heres eius pulſauerit ſtatuimus: ut ſi viuẽte patre pulſauerit ꝓclamando [a] ad regẽ: aut compellendo [b] ꝑ tales hoĩes quorum fides [c] amittit: ⁊ veritas apparuerit ꝙ pulſaſſet: ⁊ iuſtitiaʒ inuenire non potuiſſet: faciant ei filij: aut hẽs eius iuſtitiaʒ ſicut lex eſt: ſi intra anni ſpaciũ poſt mortem patris repetitionẽ ſuã oſtẽdere potuerit: nã ſi ſuam reclamationẽ oſtendere non potuerit: ⁊ anni ſpaciũ preterierit etiã ſi pulſaſſet patrem nõ habeat facundiam [d] filijs: aut heredibus repetendi: niſi ſit ſibi contemptus: qꝛ de guadia: ⁊ de fideiuſſore: ⁊ ꝺ ſacramento dato rex Rotharius deceſſor noſter i anteriore edicto ſic ſtatuit ut poſt anni ſpaciuʒ cuius pars neglexerit amittat ſuã cauſam. Ideo nobis cõgruum apparuit: ut ipſe qui ſine guadia ⁊ fideiuſſore repetierit poſt anni ſpaciũ facũdiã non habeat requirendi.

c ¶ Quorũ fides. Not. hic argu. ꝙ nuncij recipiũtur ad teſtimonium ⁊ mediatores quoque. i. illi qui componũt cõcordias inter litigantes/ ꝙ ſi teſtificari noluerint/ cogunt ſi uterqꝫ litigatorũ voluerit eos cogere. C. de teſti. auc.

d ¶ Facundiaʒ non habeat. Ex hoc videtur ꝙ lite conteſta. actio perpetuatur uſqꝫ ad heredes. Item ꝙ heredes non teneantur ex contractu patris. Sed contra ſupra de debitis/ ⁊ guadimonijs. lege ſiquis debitum cuʒ ſimilibus. Solutio hec ſpeciale/ ſcilicet/ cum ita datur/ qđ repeti non poſſit.

De depoſitis. Titulus xxvij.

Rex Liudprandus. Lex prima

Siquis res ſuas cōmendauerit [a] in cuiuſcunq3 caſa de cōliberto [b] ſuo libero homine ⁊ contigerit vt adueniens [c] fur ipſas res furatus ✠ fuerit: ⁊ ipſe in cuius caſa res ipſe fuerunt reddiderit: aut ſi non reddiderit: reddere tñ debet: ⁊ nos ita ſtatuimus: ⁊ diffinimus: vt q̄ res alienas commendatas ſuſceperit: ⁊ eas perdiderit reſtituat ei res ipſas cuius fuerint: ⁊ poſtea furtum ipſum ſi inuentum fuerit ei cōp. ipſe fur de cuius caſa ipſas res rapuerit: aut furatus fuerit. Quod ideo proſpeximus qm̄ ſi ille cōpo. furtuȝ ipſi cuius res fuerint poſtea ille cuius caſam rupe-

✠ Not. depoſitariuȝ teneri dō caſu fortuito ⁊ actioneȝ de furto ſibi cōpetere. de quo in. l. q. furtum. ff. de condi. fur. ⁊ in. §. preterea. qb. mod. re. ꝯhi. obl. ⁊ ibi p Aug.

a Siquis. cōmendauerit. Idē eſt q̄ deponere. l. cōmendare. ff. de verbo. ſigni.
b Conliberto. Ex hoc vi q̄ l. iſta locū habet vbi liber homo apud liberum depoſuit: q̄ ſi apud mulierē/ vel ſeruus apud ſeruum/ nō procedit: cuȝ mulier de ſuſcipiendo non obligatur ſine mūdualdi auctoritate ⁊ l3 habeat depoſitum: nō tñ tenet actiōe de po. vt pupillus/ ſi ſine tutoris auctoritate/ adeo q̄ ſi doluȝ cōmittat in re cōmodata/ vel depoſita/ non tenetur cōmodati/ vel depoſi. actione: q2 ab initio non eſt nata: vt. ff. cōmo. l. j. in ſi. Officio tñ iudicis eas reſtituere d3 ſi habeat tam pupillus q̄ mulier: q̄ ſi ſeruus apud ſeruum/ vel liber apud ſeruū/ locus erit actioni de pecu. q̄ ſi ſeruus apud liberuȝ dño querit actio depoſiti. Et liber eandē cuſtodiam d3 preſtare in depoſito ſerui/ quā in depoſito liberi.
c Adueniēs fur. Loquit ergo lex iſta in furto tñ/ ſecus ſi aliter in re depoſita dānum contingat: quidam tñ littere adherentes dicunt legē iſtam loqui in omni caſu. Alij adherētes iuri Ro. dicūt loqui vbi aliquis dictoȝ caſuum ſuperuenerit: ⁊ ſecūda opi. eſt equior ē ꝑ primā enī nō reprobamus ſ3 vt aliud ſit in depoſito iure Ro. aliud iur lōnam titulus ſuperior diuerſus eſt a iure Ro.
d Reddere tñ. Si culpa depoſitarij furtuȝ cōmiſſuȝ ſit: q2 iniquum eſſet vltra penaȝ teneri: cum etiā creditor cuius grā pignoratur/ non teneat vltra culpam. l. ſi qs permiſſuȝ. ē. de debi. e gua. ⁊ l. j. ē. de eo q pe. in dā. inue. Sed de qua culpa tenetur depoſitarius? Iure Ro. de ſolo dāno/ ⁊ lata culpa: verū ſi depoſitarius ſe obtulit/ vel cuſtodiam ꝓmiſit/ vel ſui grā depoſitum ſuſcepit tenet vltra dolum/ ⁊ latā culpā. l. j. §. ſepe. ff. eo. ⁊ ff. cōmo. l. ſi vt. §. nūc vi. ⁊ ff. ſi cer. pe. l. ſi qs. ⁊ inſti. de co

rit quereret ei ruptura z[a] caſe ſue: ⁊ nõ poſſumus in vna cã duas imputare calũnias[b]: ideoq̃ ſic nobis iuſtũ viſum eſt: vt ille q̃ ſuas res cõmendauit recipiat eas ab ipſo de cuius caſa perierint: ⁊ ipſe de cuius caſa exiuit ipſum furtũ q̃rat ab ip̃o fure ⁊ tollat cõpoſitionem ſicut lex eſt: ⁊ ipſe fur q̃uis malefactor ✠ ſit non hẽat de vna cã duas calũnias.

¶ De rebus interciatis: ⁊ qualiter emere debet. Titulus. xxviij.

Rex Rothar. Lex prima.

Si quis caballũ emerit: ⁊ actorẽ ignorauerit ⁊ venerit certus homo qui ipſum caballum ſuũ dicat eſſe: tũc ille homo q̃ emit ſicut diximus ſi auctorem nõ habuerit: ⁊ neſcit d' quo cõparaſſet[c]: p̃beat ſacramentũ emptor: q nec

ptio. ⁊ vẽ. §. q ſi. verſi. ſane. de fortuito autẽ caſu nõ tenet̃: q: fortuiti caſus in bonefi. iudicijs non veniunt / niſi expreſſe ſint pmiſſi: vt. C. de pig. ac. l. q̃ fortuitis. ⁊ tenet̃ ẽt iure Ro. de culpa vbi aliq̃d p depoſito accepit / non tantũ ſi mercedẽ vt. ff. vi bo. rap. l. ii. §. i hac
a ¶ Rupturã caſe. i. curtis: q: iure lõg. ſi cauet̃ q̃ cõpõ p̃ſtetur de ruptura: de q̃ hic excuſat̃ / ſicut q̃ fregit ſanuas meretricis: vbi nẽ ſacti: ſz cã faciẽdi iſpicit̃ / q̃ fuit libidoꝛq̃ in meretricib⁹ nõ punit̃: vt. ff. de fur. l. verũ i ſi. ſic in fure / in q̃ ruptura nõ fuit principaliter / ſed cauſa faciendi furtum.
b ¶ Calumnias. j. ẽ. de fur. l. ſi. Sol. ibi nõ ſunt due calũnie / ſz vna: nã p furto p̃ſtat̃ octogild: q: furtũ erat manifeſtũ agetur cõpo. lxx. ſol. ne eadẽ ſit cõpo. manifeſti / ⁊ nõ manifeſti. Itẽ j. ẽ. de rap. l. ſi qs alienã. ⁊. ẽ. de ſpõ. l. ſi. ſol. vbi p̃ſtat̃ cõpõ ſpõſo cui turpe / ⁊ ridiculũ fecit de ſpõ

ſa ſua / ⁊ p̃ſtatur. v. regi: q̃d iure Ro. ſepe ↄtingit / vt pp delictuz cõmiſſum p̃ſtet̃ cõpõ priuato ⁊ regi: hic remouet ne due cõpo. p̃ſtent̃ puatis pſonis. Itẽ j. ẽ. d' ho. i cur. ali. l. ſi qs in curte. Sz ẽ ſpeciale i h̃ ti. vt due cõpo. nõ faciat
c ¶ Sigs. certus. i. verus: q: dicit ſe pbare caballũ ad ſe ptinẽs ſicut alibi / q pignorare vult alleget ſe certã h̃re ſuſpitionẽ. i. credibilẽ ap̃ ſe vt. j. q̃ qs ſe de. ⁊. l. ſi qs vxo. ⁊. l. ſi qs aliũ aſſo. Alij exponũt q ſacro ſuo ſe fecit certũ equuz ad ſe ptinere: q̃d nõ plz / cũ teſtib⁹ / vel alijs ↄiecturis pbare h̃ dz vt poſſint ↄdẽnari.
d ¶ Cõparaſſz. tũc. n. eẽt p̃ſũptio ↄ eũ q ſurripuiſſz: ⁊ ↄc. iuri ro. vt. C. d̃ fur. l. ciuile. ⁊ iõ dz ẽptor iurare / q nec ſit fur / nec furis collega: ſz certo nõ ſp ſacrz excuſat ẽptorẽ a furto: q̃d ſi equ⁹ valeat cẽtũ / ⁊ emerit valde minori precio / vt veriſilẽ ſit emiſſe a fure: bonus iudex ex pſona emp. ⁊ ex pcio perpẽdere põt.

✠ Not. q de delicto hois non dz ſepius q̃ri: vt. ff. naut. cau. l. pe. ⁊ dixi in. §. xxiiij. in gl. j. de iu. om. iu. li. ↄſue. biturig.

fur eſſet: nec collega fuerit: niſi ſimpliciter cum precio ſuo comparaſſet: ⁊ inſuper addat in ipſo ſacramẽto ſi quo quo tempore auctorem inuenerit non negabit [a]: tunc poſt preſtitum ſacramentum reddat caballum: ⁊ ſit ſibi contentus [b]: ⁊ ille qui proprium dominum dicit eſſe ſub tali titulo [c] eum tollat: vt ſi cognitũ fuerit q̄ malo ordine eum vendicaſſet: ⁊ alter certus [d] auctor venerit q̄ ſuum fecerit ipſum caballum: ſibi nouũ reddat.

Rex Liudprandus. lex. ij.

De eo homine qui caballum in mercato comparare voluerit: vt cum duos [e]: vel tres homines cũ emere debeat: ⁊ non ſecrete [f]: ⁊ ſi aliqs poſtea ipſum caballum cognouerit: habeat teſtimonium in quo

a ¶ Non negabit. ſ. ſi requiratur ab eo qui equum euincit. q.d. requiſitus ab emptore equi negare non debet: non tamen tenetur ſine requiſitione dicere. ab eo qui ab emptore euincit / prior euictor qui apparet falſis probationibus euinciſſe / debet illum reſtituere in octogild: ſed cuius inſpiciendum eſt / quia ſi emptor cui fuit euictus appoſuit vt caballus redderetur in octogild / potuit ſibi querere actionẽ ex pacto / et pena dicte pene octogild debet preſtari domino / et alia emptori / a quo fuit euictus ratione poſſeſſionis vt vtriuſq; pena non excedat verã extimationem octogild. l. furtiua. ff. de fur. vbi caſus expreſſus.

b ¶ Sibi contentus. ſ. q̄tum ad perſonam euincentis: quia qui euincit rem ſuam ſine precio recuperat: nõ enim debet rem ſuam emere. l. ſue rei. ff. de contrahen. empt. lz vſus beneuenta nor contrarius ſit / vt emptor reciperet precium ab euincente / hic autem datur actio de euictione contra venditorem / lz in euictione non comparear: vt. ff. de eui. l. ſi dictum. §. ſi preſente. ⁊ lz emptor remittat actionem euictionis: vẽditor tñ non minus tenetur ſoluere precium: vt. ff. de actio. emp. l. ex empto. §. fi. q̄ ſi emptor emat periculo ſuo / non recuperabit precium: quia id actum videtur: vt. ff. de contrahen. emp. l. ſi emptor.

c ¶ Titulo. i. pacto / vel conditione.

d ¶ Certus. Expone vt. ſ. glo. j. ſi qs igitur alius euincat equum

e ¶ De eo. duos. No. q̄ duorum teſtimonio ſtare debet iudex. ar. l. ij. §. qua. mũ. alſ. p. ſic. ⁊ contra iure ro. vt. ff. de teſ. l. ij. plural. n. locutio duorum miniſterio contentatur / lz conſuetudo beneuẽ. contraria ſit / quia recipiũt duos teſtes vbi guadia vbi vero ſtantia / tres quaſi ſtipes per quem guadia datur / ſit locus vnius teſtis.

f ¶ Secrete. Inducit enim preſumptionem q̄ a fure emerit / vel

ſurripuerit: nam que ſiūt occulte plerūqȝ inducūt pꝛeſumptiones turpitudinis: vt. ff. de ri. nu. l. ſi. ⁊. ff. de admi. tut. l. extimo. ⁊ ff. de auc. tu. l. pupillus. vbi diſtiguit ſi palā fiat negociū / an clam..

rum pꝛeſentia cō parauit: ⁊ ei poſtea furti calumnia non fiat: ⁊ ſi ad iſtos teſtes nō crediderit: qui furtum querit: firment ipſi teſtes p ſacramentum ✠ excepto ſi tales pſone fuerint[a]: quibus rex: aut iudex ſine ſacramēto credere poſſit: ⁊ ſi homines non habuerit in quorum pꝛeſentia cō parauit: niſi ſimpliciter dixerit ꝙ cōparauit de frāco: aut neſcio a quali homine: cō ponat ipſum caballum pꝛo furto[b].

Imperatoꝛ Carolus. lex. iiij.

Si res intertiata furto ablata[c] fuerit: liceat ei ſup quem res intertiata fuerit cum ſacramēto ſe excuſare de furto: ꝙ nec ſue voluntatis: nec conſentiens fuerit ꝙ ablatuȝ eſt: vt tm̄ ſine damno reſtituat: ſi vero[d] actoꝛ venerit: ⁊ rem inter/

a ¶ Fuerint. Ex hoc not. ſacrā teſtiuȝ que exigunt / non ſine ptāte partisȝ quā pducunt ſed arbitrio iudicis: nam ⁊ iure ro. Impatoꝛ cōmittit iudici ſides teſtium. l. iij. ff. d̄ teſti. ⁊ pauꝑes teſtes nō ſunt ſem p expellēdi: nā tutoꝛ pauꝑ fidelis ⁊ diligēs / non remouet vt ſuſpectus. §. ſi ſo gdam. ⁊ qñ qȝ teſtibus remittit ſacrm̄ / ⁊ ſatis eſt ſi faciāt inde ſidātiam: vt ĵ. de offi. iud. l. vt iudex.

b ¶ Pꝛo furto. Hoc veꝝ / niſi emptoꝛ voluerit furare: vt. ſ. e. l. j. vel. l. iſta loqtur qñ in mercato / qꝛ ibi frequentiſſima boīum copia eſt / pꝛeſumit ꝯ eum qui dicit ſe emiſſe / niſi teſtes inducat: ſupioꝛ. l. loqtur extra mercatū / ⁊ ideo facilius parcit emptoꝛi.

c ¶ Si res. ablata / quaſi dicat / poſtꝙ fuit intertiata / fuit ſurrepta: vel. ſi apud tertium inuēta: ⁊ ſm̄ vtranqȝ lecturam licebit poſſeſſori cū ſacro ſe excuſa: i de furto / ⁊ reȝ ab eo vendicatam reddat ſine damno. i. pena octogild / vel vendicationis qꝛ nō cogit preciū pꝛo recuperanda re ſua preſtare: vt. ſ. e. l. j. que locum habent quādo actoꝛ laudatus nō fuit ⁊ qꝛ tūc debet recipere rem ab emptoꝛe / et iudicium exercere.

d ¶ Si ſo. i. ſi poſſeſſoꝛ ꝯuentus laudauit auctoꝛem qui rē intertiatam recipere noluerit / dicendo ſe non vendidiſſe / ſi ei placuerit qui laudauit / poterit eum p pugnam laudare. Uel dic / ſi auctoꝛ laudatus rem vēditam recipe noluerit / non negādo ſe vēdidiſſe: ſi defendere velit / licebit emptoꝛi p pugnam pbare ꝺ furto / ꝙ ipſe ſurripuiſſet eam / ⁊ ſic (ſm̄ pꝛimam lec.) ſit pugna de vēditione rei intertiate: in ſcda

✠ Not. ex dignitate teſtibꝰ ſine ſacro eſſe credēduȝ: qꝺ de iure cōi nō pcedit. de teſt. c. ſrnſtatis ⁊. c. tuis. ⁊ ib plene ſe lȝ. in pꝛin. ij. col.

tiaȝ recipere[a] voluerit campo vel cruce cōtendat.

Imperator Pipinus. lex. v.

Ut nullus[b] comparet caballum: bouem inuentū: vel aliam rem: niſi illum hominē cognoſcat q ei vēdiderit: aut de quo pago eſt: vel vbi manet: ⁊ quis eſt eius ſenior.

Impator Otto. Lex Sexta.

Si quis equū ſuum[c] vel cetera animalia: ſiue rem ſuam ſuper aliqueȝ repererit: ⁊ ipſe ſe garentem dare dixerit[d]: ſtatim vt ad

de furto: cui ſecundo/ deb. q: nō intereſt emptoris probare venditorem de furto/ cuȝ eius fundus factus non ſit / nec eius intereſſit? Reſpō. videt̃ intereſſe ſua q excuſat de furto qui furti videbatur cō ueniēdus quaſi ipſe rem furripuiſſet eo ꝙ autor eius eum defendē nolebat: qd̓ non placet: q: ſatis videt̃ excuſat⁹ emptor / dum venditor confiteretur ſe vēdidiſſe/ lȝ rem defendere noluit. Quid ergo faciendum erit emptori? Reſpon. ſi venditor defendere promiſerit/ cogetur ordine iudiciario: q: ſiue fuit ſtādia/ ſiue per guadiaȝ obligauit ſtare/ cogi debet: q: pactum in ꝯtractu adhibitum non eſt nudum/ ſed poteſt agi ex eo: ꝙ ſi defendere nō promiſerit/ aget de euictione. Emptor aūt ſi ei placuerit/ ⁊ ius ſuum indiſcuſſum relinquere noluerit / pōt tñ agere periculo venditoris.

a Recipere. Ex hoc no. arg. ꝙ autor laudatus ſi controuerſiam non ferat laudatori/ recipere debet rem ab eo qui eum laudat/ vt poſſit iudicium exercere: ſi autem emptor expectare voluerit/ vt appareat vtruȝ res ſit euicta/ vel ne/ vt nō euictam recipiat a venditore. Si euicta/ recipiat pecuniam ſuam: aut ſcd̓m ꝙ conuenient in venditione poterit hoc facere: ⁊ aut ſi periculum euictionis expectare non placet/ dum reſtituit rem autori laudato/ recipiat pecuniā ſuā: vt quidā volunt.

b Ut nullus. Lex iſta conſilium dat.

c Si quis equū ſuum. Per hoc dixerunt quidam / vt petitor primo probet ſuum: deinde poſſit reus nominare garentē. Quare enim reus cogit̃ varios ſumptus ſubire/ vbi autor prius ſe oſtendat ius petendi habere? Reſpondeo non/ ideo dicit̃ hic ſuum/ vt autor probet prius rē ſuam eſſe/ ſed quantum ad petentis dictum/ vel intentionē ſuam: nam ſi ſuuȝ probaret/ regulariter non datur / niſi contra inficiantem: eſſet enim lis conteſtata per narrationem/ ⁊ reſponſionem/ ⁊ ita nō eſſet autor laudatus: preterea iniuſte oneraretur / ſi prius probaret contra poſſeſſorem rem eſſe ſuam/ ⁊ neceſſe hēret poſtea probare contra autorem/ in quem transferetur iudicium / vt hic. dum dicit ſtatim / id eſt ante litem conteſtatam.

d Dixerit. Si ergo a principio non dixerit/ ſed iudicium ſubi

certum garrentē eum conducat: et ſuper tertiū[a] garrentem: et tertiuȝ comitatum non procedat[b]: et ſi hoc facere noluerit rem perdat: et ſecundum legeȝ compo.

en/non poterit poſtea garrentem laudare/in quem iudiciuȝ transferatur: qꝛ ibi iudicium ſinem accipere debet/vbi eſt incohatum. l. vbi. ff. de iudi. Si aūt dixerit ſe garrentē habere/nūquid poterit penitere/ et iudicium proſequi inuito petitore? Reſpon. non. arg. l. j. §. eo. per quam cogitur iurare/ꝙ ſi autorem poterit inuenire non negabit: multo fortius ergo cogitur proſequi autorem lau. qꝛ forte intereſt petitoris agere rem ſuam magis cum laudato garrente/ꝙ̄ cum poſſeſſore: et ideo non citato petitore non eſt locus penitētie. l. de etate. §. fina. ff. de interroga. actio.

a ¶ Tertium garrentem. Debet itaqꝫ eum proprio nomine deſignare: aut ſigna dicere q̄ ſungantur vice proprij nominis. l. certum. ff. ſi cer. peta.

b ¶ Non procedat. i. non cogit petitor proſequi poſſeſſoreȝ ad eum garrentē qui eſt vltra tertium comitatū: vel ſic poſſeſſor qui dicebat ſe habere garrētē/ duxit petitorē ad vnū comitatum/ et cū nō poſſet eū habere/ noiauit alium garrentē in ſcdo comitatu/ et cū nec eum habere poſſet/noiauit aliū in tertio comi. nō itaqꝫ permittit huic poſſeſſori ſic variāti/ et mendaci in ſpe vltra ꝓcedere/habita ſuſpitione mēdacioꝝ: quod nō plꝫ. Alij legunt ꝙ licet poſſeſſori tertium garrentē nominare/ verbigrā/ Titius poſſeſſor emit a Lucio/Lucius a Sempronio/ Sempronius a Gaio poſſeſſore: et ſic licet Titio noiare garrentem/ et ducere petitorem ad Gaiū qui eſt tertius garrēs: ſed vltra tertium procedē non licet: nec iſta lect. placet: qꝛ poſſeſſor non pōt laudare autorē cum quo ipſe non ꝯxit: cum nullo mō ſit ei obligatus. Alij dicūt Titius poſſeſſor laudauit Luciū autorem/tāꝙ̄ venditorem/ad queȝ petitor ire dꝫ cū Titio: Lucio laudauit Sempronium: Sempronius auteȝ Gaiū venditorem ad quē petitor ire dꝫ: et ſuper hunc tertiuȝ garrentē petitor ire non cogit: et hec lec. plꝫ: cui ꝯcor. conſuetudo que eſt optima. ll. interpres l. ſi de interpretatiōe. ff. de legi. Sed quare iſte Titius garrēs noiatus amittit ius ſuū: cuȝ nō poſſit noiare garrentē ſuuȝ/ cū hic dicat non ꝓcedat vltra tertium garrentē? Rñ. non denegat lex tertio garrenti noiato quin denūciet autori ſuo vt ei aſſiſtat/ et quominus cum rōnibus/ et exceptionibus ſuis ſe defendat tertius garrens laudatus ſi denegat/petitor vltimus ire non cogitur/ne varijs fruſtretur ſumptibus: tertio auteȝ garrente victo/ omnes intelliguntur victi/ſed ipſo vincente: omnes dicuntur vincere: quia eoꝝ volūtate tertius cām agit/ a quo oēs gradatim habuerāt cāꝫ: ná et iure ro. ſi emptor patitur vēditorē agere d re ſibi vēdita/ vel maritus vxorem de re

in dotez data: preiudicat ei ſententia.l.ſepe.ff.de re iudi. Sciendum autem eſt q.l.iſta in re mobili locum habet: in rebus autem immobilibus laudatio quinti/ et ſexti garrentis nõ prohibetur: preterea auctor laudatus ſe qui debz iudicium poſſeſſoris/ nec habet priuilegium ſui iudicis: vt.ff.de iudi.l.venditor. Queritur ſi poſſeſſor laudat autorem/an cogatur ducere equum ad euz? Reſpondeo ſic: vt poſſit videre/ et cognoſcere/an eum vendiderit/ et ita primus garrens ducere cogit ad ſecundum/ et ſecundus ad tertium eadem ratione: eſt et alia ratio: quia autor in rem cum poſſeſſore ambulat / et contra eos competit qui habẽt facultatem reſtituendi: vt.ff. de rei vendi.l.officium. Sed cõtra.j. de euic.l.j. Sol. ibi placuit petitori/ vt poſſeſſio remaneret penes conuentum: qr pereq; facile erat petitori probare ancillam ſuam eſſe: ſi eſſet penes emptorem/ q̃ ſi eſſet penes venditorem: at ſi petitor viderit ſibi expedire ancillam penes autorem potius eſſe/ q̃ penes emptorem: vt qr teſtes vult producere/qui eã cognoſcant/tunc non debet relinqui poſſeſſio penes emptorem: qr etiam ancilla debet interrogari/ et torqueri/cum de dominio eius queratur: vt.C.de rei vendic.l.ſuper. Quid autem facit emptor de precio/dum animalia transferuntur in primum garrentez/ ſiue in ſecundum/ſiue in tertium? Reſpondeo ſi quilibet eorum pecuniam accipiat a garrente/ vẽditio videtur diſſoluta propter precij diſſolutione. Sed qa (vt diximus) victo autore/omnes intelliguntur victi/ et ecõtra: melius eſt/vt caueatur idonea cautione. Si obtinuerint iura garrentis/ vt res ipſe gradatim reſtituãtur/ſicut gradatim faciũt autores lau. ſi vero vltimus autor lau. vincitur/ gradatim reſtituentur.

De prohibita alienatiõe minorum. Titu.xxix.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Hoc proſpeximus nõ iſtra.x.et.viij.annos non ſit legitimus homo ad res ſuas alienãdas[a]: excepto ſi

a Hoc proſpeximus. alienandas. Siue mobiles ſint/ſiue immobiles: qr lex indiſtincte loquitur: et intelligitur de rebus quarum dominium ad minores ptinet. Quid ſi velit vſumfru. in rebus ſuis conſtituere/ vel ſus aliud / vel illud alienare? Reſpondeo neutrum iſtorũ conſtituere poteſt: vt.C.de reb. alie.non alie.l.fin. et.ff.de reb. eo.qui ſub tu.l.ſed ſi pecuniã. §.ſi ius. Idez ſi pater rem alienam emerit a non domino/cũ ipſe eius rei nomine habeat vtilem rei vendicationez: vt.ff. de reb.eo.l.magis.§. ſi pupillus. verum intra etatem predictam patri alienanti poterit cõſentire: vt ſupra de ſucceſſioni. lege nulli. et licet filius viuente patre dicatur dominus/non tamen vere / ſed iuris fictione/ ideo conſentire poteſt.

pater debituȝ dimiſerit[a]: habeat poteſtatem: vna cum notitia principis[b] terre ipſius tantum de rebus ſuis dandi quantum debitū ipſum fuerit: vt ei maior indemnitas ꝓpter onera[c]: ſolidorum non accreſcat: ⁊ ipſe priceps qui pro tempore fixerit propter deū: ⁊ anime ſue mercedē dirigat perſonam deum timentē de ſua preſentia que hoc ipſum ſapienter cōſideret: vt ad ipſum infantulum aliquod damnū cōtra rationeȝ[d]: aut per negligentiam minime ve

a ¶ Dimiſerit. Si debitum ſit in neceſſitate ſoluendi: nec diſtinguo vtrum pater ex iuſta cauſa contraxit debitum/ an non: ⁊ ſi vendere poteſt pro paterno debito/ multofortius pro ſuo ſi contraxerit ꝓ aliqua iuſta cauſa. Quid ſi voluerit maritare ſororem/ vel amitā cui pater debebat maritagium? Reſpondeo vendere poterit: naȝ licet hoc debitum non poſſet iure actio. peti/ poteſt tamen officio iudi. qr pater filiam/ ⁊ frater ſororē dotare coguntur. l. recolimus. ff. de ſuceſſi. ſi ergo poteſt pro ſororis maritagio alienare/ multofortius in doteȝ dare: ſed nō vltra quartam: qr nec pater vltra tenetur. l. ij. ō. de eo quod pa. ſi. ne. ha. re.

b ¶ Pricipis. Hodie iudicis ſm generalem conſuetudineȝ: mature ꝯſideratis omnibus: vnde ſi debitum expedire poterit per mobilia/ non debet venire ad immobilia: ⁊ ſi expedit vendere magis q̄ pignori dare/ vel ecōtra/ faciat quod pupillo eſt vtilius.

c ¶ Propter onera. Scilicet dānum non accreſcat: quia forte debitum erat vſurarium/ vel poſſet fieri per moram/ vel per litem conteſtataȝ: quia expedit quandoqȝ magis vendere/ q̄ vſuris ſubijci.

d ¶ Contra rationeȝ. Vt ſi plus vendiderit q̄ debituȝ ſit/ venditio non valeat: nam ſi debitū poteſt expediri per venditionem rei modice/ non debet vendere magnaȝ/ vel vtilioreȝ. Quid ſi debitū vrgeat/ predia ſine vtilia que per minutas partes non poteſt vēdere/ niſi vilius? Iudex cōſiderare debet quod magis expediat pupillo: quo caſu valebit venditio: licet ſit vltra debitum: qr minor non poteſt cōmode rē vendere quātum debitū eſt/ que non valeret ſine eius auctoritate. Quid ſi vrgente debito minor pignoratus fuerit in rebus licitis/ an tranſactantur pignora? vtiqȝ: nam prohibitio de rebus non alienandis/ vel obligandis ſolam voluntariam obligationē/ vel alienationem impellit non neceſſariam que ſit legis poteſtate: nec debet hoc nocere creditoribus/ cuȝ pupillus voluntarie alienare non poteſt: vt. ff. de leg. j. ſi filius. §. diuus ſeuerus. maxime ſi obligatio a pa/

niat: et in nono decimo [a] anno homini longobardorum ✠ ſit legitima etas: et quodcunqꝫ fecerit: vel iudicauerit de rebus ſuis ſtabili ordine debeat permanere: et hic ſtatuimus: atqꝫ diffinimus: vt ſi cuicunqꝫ ante ipſos decem et octo annos euenerit egritudo: et ſe viderit ad mortis periculuꝫ tendere: habeat licentiaꝫ de rebus ſuis pro anima [b] ſua ſanctis locis cauſa pietatis: vel in xenodochio iudicare quod voluerit: et quod iudicauerit ſtabile debeat pmanere.

tre minoris inceperit / cum iniquum ſit expectare minoris pubertatem / qui nihil cum minore contraxit: vt. ff. ex quib. cau. in poſſ. ea. l. apud iulianum ſecus ſi debitum a minore cepit: vt. ff. ex quib. cauſis in poſſ. ea. l. in poſſeſſione. §. j. vbi bona pupilli vēdi nō debent / quia pupillus nō videt eſſe in mora. ar. l. ſi pupillus. ff. de verb. oblig. ſed ibi cum debitum a pupillo non poterat peti / qꝛ promiſit ſine tutoris auctoritate: alioqn arctari poteſt ad ſoluendum: et recte dici pōt moram a pupillo cōmiſſam / et poteſt pignorari: vt. ſ. de veb. et gua. l. quicunqꝫ liber homo. vbi non diſtinguitur maior minorue ſit / dūmodo in minore tutoris auctas interueniat: ſi autem ſit qō de etate / pupillo incumbit onus pbandi etatem / qꝛ nitit reſcindere qō iure cōi valeret: vt. C. de proba. l. cū te. prohibetur itaqꝫ minor prediū vēdere / ſiue ſit ſterile / vel ſaxoſuꝫ / ſiue fertile natura: vt. ff. de reb. eo. l. ſi fundus. et eſt rō: qꝛ lex iſta indiſtincte loquit / et prohibitio generalis eſt: naꝫ lꝫ nobis quedam hēre inutilia: vt ff. de ſerui. l. ſi fundo. Querit

an minor vltimo die. xviij. an. ſi vēdere poſſit / videtur qꝫ ſic: nā cum tangat extremū diem / minor nō eſt: vt. ff. de mino. l. j. et minores prohibentur. ar. g. ſ. de teſta. qui etate. Sed contrariū dic qꝛ in minori etate de momēto ad momētū tempora ſunt computanda l. deniqꝫ. §. minorē ff. de mi.

a ℭ In nonodecimo. q. d. tranſactis. xviij. annis.

b ℭ Pro aīa. Sed nunquid res ſuas oēs iudicare poterit? Lex iſta phibere vr dudū de rebus ſuis. q. d. nō oēs res ſuas: ſed cū liceat minori p corporis ſalute oīa bona ſua alienare. l. ſi. ſ. e od. multo fortius pro ſalute aie. Sed quo tpe valet pro aīa ſua iudicare? forte cōpletis. xij. annis. cū hec etas legitima ſit ad ꝯſentiendum pri. l. nulli. ſ. de ſucce. et mulieri vt nubat: vt ſ. de ſpōſa. puto tn̄ expectādū tps quo vxorem ducere pōt. ſ. xiiij. an. vt. ſ. de phi. nup. l. aduenienre. et l. illud. et ſm hoc cōtra iuri Ro. quo cauetur minori preter pupillarē etatem poſſe facere teſtm̄. l. q etate. ff. de teſta. permittitur ēt minori cā pietatis venerabilibus locis relinquere. Itē iudicare cuicunqꝫ

✠ No. legitimā etatē ī lōg. eſſe ī xviij. anno cōpleto: qō vr ꝯ gl. i. l. ſeqt. §. j. vbi pupill᷑. ff. d vſuc. et dixi in. §. x. in gl. ſ. d ꝯſu. iu. ſta. pſo. de q p gl. i c. j. ī pn. ſ. a. xviij. de pa. te. et iu. ſtr. q̄ alleg. iſtū text. et pſes alios

collegio pietatis cauſa ↄſtituto vt ſi pons neceſſarius ſit in aliquo tráſitu. Quid ſi iudicauerit matri/vel agnato inopi: pro teſtari dʒ ꝙ cauſa pietatis iudicauerit vt valeat ar gu. l. ſed ſi quis. §. ſed inter duo. ff. de re. ꝛ ſum pti. fun. ꝛ ff. de caſtren. pe. l. doté. §. ſi. ꝛ auct. licentiaʒ. C. de epi. ꝛ cleri. ꝛ ff. ꝺ neg. geſt. l. aliſa. Alioquin occaſióe parentele vr iudicaſſe: qꝛ ſi legata non valét/peruenient adueniẽtes ab inteſtato: a qbus ſi loca venerabilia/vel alij legatarij poſſeſſioné legatorũ ceperint/heredes ab inte. venientes non poterũt eam recuperare per interdictum quoꝝ lega. qꝛ in his rebus falcidia ceſſat. auc. ſimiliter. C. ad leg. falci.

ut minori viderit expedire: nõ tamen decernere debet diſiunctiue/vel vendere/vel infiduciare/ſʒ quodcunqʒ factum ſit valeat: vt. ff. de reb. eo. l. ſi pupillo. §. ſi pretor.

Idem. lex. ij.

Si infans[a] dum intra etatem eſt: res ſuas cuicunqʒ vendiderit: aut infiduciauerit[b]: poſtea cum in legitimam etatẽ peruenerit: chartam ipſam ſm legem irrumpere[c] voluerit: ꝛ in rebus ipſius introire[d] non habeat poteſtatem qui emit aut infiduciauit que dederit requirendi: quia quãdo comparauit: aut infiduciauit: tunc debuit proſpicere[e]: qꝛ puer ipſe infra etatem erat: ꝛ cõtra legem faciebat: ꝑ

c Irrumpere. i. venire contra factũ ſuum: cõſultius. n. faciet ſi antequã ad legitimam etatem veniat/tentat cartam irrumpere lege mediante. ff. de minoribus.

a Si infans. Porrigit hoc nomen vſqʒ ad. xviij. annos. ſʒ iure Ro. vſqʒ ad. vij. l. infanti. C. de iure deli. ꝛ. l. j. ff. ꝺ admi. tu.

b Infiduciauerit. Interdictũ eſt minoribus infiduciare/ſicut alienare/nõ ꝙ infiduciatio cõtineatur ſub alienatióe que eſt actus per quem dñium transfertur. l. j. C. de fun. dota. ꝛ. l. ſi. C. de reb. alie. non alie. Iudex itaqʒ auctoritatem preſtare dʒ venditori/vel infiduciatori/ pro

d Introire. Non ſua auctoritate/ſed iudicis poſt omnẽ exitum: nam cum emptor poſſideat/non debet minor ſua auctoritate poſſeſſionem inuadere: potuit enim minor ſine auctoritate/vel iudicis decreto poſſeſſionem in emptorem transferre/ſʒ non valeat venditio: vt. ff. pro emptore. l. ij. §. ſi a pupillo.

e Proſpicere. Imputatur ergo maiori: quia minor emit. Sed obſtat: quia non debet alicui nocere iuris ignorantia in damno vitando. Solutio potius videtur erraſſe in iure naturali ꝙ ciuili: naturaliter enim ſcire debuit minorẽ nil agere poſſe: vnde qui nouat a pupillo ſine tutoris auctoritate/rem ammittit: ꝛ obligationem primam: quia

ſublata eſt per nouationem/nec quicquam a pupillo conſequitur: vt inſti. quib. mo. tol. obli. et poteſt eſſe alia ratio / qz pupillus et maior certant de damno vitando: ſunt enim in pari cauſa melior debet eſſe conditio minoris: gd ergo ſi minor emerit? Reſpondeo/ ſi cum tutoris auctoritate / perſpicere debuit tutor q contra leges emebat: nam qd deeſt pupillo ſuppletur auctoritate tutoris: vt. ff. de acq. poſſ. l. quis. §. infans. q ſi minor venditor pecuniam ammiſerit/potior eſt conditio conſumentis. l. dep. §. fi. ff. de mino. ſi vo ſine tutore emerit/ fortius dicimus ei ſubueniendum/non tamen contra minorem conſumentem.

Item. No. minorem diuiſionem bonorum petere. de quo per bart. i. l. j. C. de his q ſe defer. li. x. ſig. are. i §. q da3. de act. cum ſi. et oes i. c. j. de parro. et in c. quatr. et qn. de acc.

Pterea conſtitutum eſt vt qui intra etatem fuerit: minime vendere aut infiduciare poſſit: et talem cauſam cum habere dicimus qui emit: aut infiduciauit qualem et ille habere videtur qui de ſeruo: aut aldione emere: aut infiduciare dignoſcitur.[a]

Idem. lex. iij.

Si infans: dum intra etatem eſt: res ſuas cum fratribus aut cum parentibus diuidere[b] voluerit: aut ſi ipſi cum ipſo infante diuidere voluerit: faciant iudici notitiam[c]: et ipſe iudex faciat venire parentes ipſius propinquos[d]: vt vna cum ipſis: aut per ſe: aut per ſuum miſſum bonam perſonam: deum timentem: veniat: que res ipſas diuidat[e]:

a ¶ Dignoſcit. q. d. rem emptam non potuit retinere/ et precium perdit. j. de probi. ali. ſer. l. ſi qs de ſeruo. l3 de iure romano nõ ſem per precium ammittat emens a minore/ſed d3 reſtitui/quatenus locupletior factus eſt: qz ſicut in damno morari non debet/ita nec in lucro: vt. C. de re/pu. in int eg. l. qui reſtitue re. et ff. de admini. tuto. l. ſine herede. §. interpoſito.

b ¶ Si infans. diuidere. Hinc no. q minor ad diuiſionem poterit prouocare et prouocari et nullus enim inuitus in communionem detinetur. l. fi. C. com mu. diui. ſecus iure ro. qz non prouocat/ ſz prouocari poteſt qd generale eſt in oibus qui alienare non poſſunt.

c ¶ Notitiã. Hinc no. q iudex d3 ſe interponere ad diuiſionem / et auctoritatem preſtare per ſe/vel per alium deum timentem / cui cauſam delegat.

d ¶ Propinquos. ſ. eos ad quos tutella minoris pertinet: et l3 in hoc ti. nõ fiat expreſſio tutoris: fit tñ mentio parentum propinquorum. i. ad quos tutella ipſo iure defert ubi teſtamentaria non ſubeſt: vt not. s. de non fue rei venditione. l. fi.

e ¶ Diuidat. Iudex itaqz faciet diuiſionem/aut delegabit: primo caſu erit iudex fami. hercisc.

ipſe: ſecundo caſu ille delegatus: nam cum in diuiſione habeatur ratio damni dati/ et ſumptuum expenſorum/ et fructuuz perceptorum / et ratio ommiſſe cuſtodie vt.C. fami.hercif cun.l.incerta. erit ergo opus iudice per quem fiant condemnationes / abſolutiones/ et adiudicationes / vbi res commodam diuiſionez non recipiant.l.fi.C.commu.di.

ſic tamen vt omni tempore[a] fortes ſtare debeant: et adequatio percurrat.[b]

Idem. lex iiij.

SI infans: dum infra etatem eſt: cauſam[c] habuerit cum qualicunq; homine ſimiliter faciat iudex parentes[d] ipſius venire propinquos et accedat ad locum cuz ipſis parentibus: et deliberet cauſam ipſam per iuſtitiam et faciat notitiam in eorum preſentia cauſaz ipſam deliberauerit: et iudicatum ſuum emittat[e] vt ipſe qui cauſam ſuaz querit non perdat iuſtitiam[f] ſuam pro eo ipſe infans infra etatem eſſe videtur: iudex autem quo modo ordinaue-

a ¶ Omni tempore.i.vſq; ad annos.xl. l.ſi inter fratres.j.de preſcrip.

b ¶ Percurrat. Hoc qñ hincinde ſatiſdatio non interuenit/ vt nullus ꝯ diuiſionez veniat/ alſ adeq̄tio ceſſabit: venit eniz ꝯ diuiſionē/ vel pactū/ q diuiſionem ſuaz factā nō finit. qd ſi cautio interpoſita nō ſit/ nūqd p modicā ineq̄litatē pōt modice leſus eq̄litatē petere? R ñ. iure qdē lō. eq̄litas eē dz modice leſionis: verū ſu.ro. cauet qñ leſio re ipſa interuenit/ diſtinguit/ ſubſiſtat in dimidiū/ an vltra. ſz forte dici pōt vt ceſſet adeq̄tio ſi leſus ſit īfra duos an. ſic ceſſat in inte. reſt. vt ff. de in integ. reſti.l.ſcio. ⁊.ff.de

ꝯtrahen. emp.l.res bona fide.

c ¶ Si īfans.c.īm. cā dī añ lites ꝯteſt. lis aūt poſtq̄ in iudiciū eſt deducta: et ſicut minor volēs aliquē ꝯuenire cogit re' i iudiciū venire/ et minori i uſtitiā facere/ ita ſi minor teneat alicui ex ꝯctu/ vel. cogit iuſtitiā facere: vt.ſ. de nō ſue rei vē.l. ſi.nō enī dz puilegiū minorisce preiudicium priuatorū: vt.C.p emp.l.ſi. nā minor q doli capax ē furtū et cetera crimina pōt cōmittere: vt inſti.qbꝫ mo.tu.ſi. ꝑter adulteriū.l.mior. ff.de adul. et in criminalibꝰ nō iuuant/ cū malorꝫ morꝫ īfirmitas nō excuſat.l.j.C.ſi aduer.deli.niſi q̄tenus miſeratio etatis mouet iudicē ad minorez ſnīam.l. auxiliū.§.in delictis.ff.de mino.

d ¶ Parētes.i.eos ad q̄s ipſo iure tutel' a deferk: nō eniz pōt eſſe iudiciū ſine tutoris auctate: q: ſi ꝯ eū ferak ſnīa ipſo iure ē3: vt C. de ſen.l.cuius.⁊.C.q leg.p ſo.l.j. verū poſtq̄ pupillus.viij. annos exceſſit/ ſi vocek i iudiciū/ ī tu.pñte eſt ſi velit eū pñtare/ vt cū eius aucte rñdeat: vt.ff.de ad.tu.l.j.

e ¶ Emittat.i.vt reducat q̄ ⁊ q̄ſi

acta ſunt in ſcripturā publicam. a ¶ Oipotētem. Nec minus pu mef pena iuris ci. ſi oelinq̄t.ſic C.oe ſu.tri.e ſi.ca.l.j.in ſi.e.C. o ſureu.l.ij.nō tñ minus punit piuriū p legē.auc. ſʒ hodie. C.o repu. e.ff.o oo. l.nā.e.ff. o cri.ſtel. l.nā.e.C. oe traſ.l. ſiqs ma/ ior.cū ſi. b ¶ Et miſ ſus. Sʒ qōo miſ/ ſus iſte po terit litēʒ determi/ nare:rñ. tanq̄ iu/ dex oele gatus/cū ordinarij poſſint oe legare:vt C.oe iu. l.a iudice e.l.ipiū. ff.oe iur. om.iud. c ¶ Decli nauerit. ſ.pcio/p̄/ mio / vel

ſer.l.ſi ſuus.j.e q̄ iudicatū eſt p iudicis corruptelam nō valets nec oiuiſio/ſi fraudulēter fit fa/ cta.ſʒ ob.q̄ ſi oiuiſio nō vʒ/nec ſnia:ergo minor leſus nō eſt.ſo lu. potuit minor le di in ſuis pſonis in iudicio / vel pp oi/ uiſionem factā: et tūc nō in plus agēt ꝯ iudicē/ q: nō in plus eſt leſus: ce/ teꝝ ſi ſen tētia mā/ data ſit e xecutionī q: tenebi tur tūc iu dex q oo lo fecit in verā litis extimatō nē: vt.ff. oe iu.l.ſi filiuſfa. e C.oe pe. iu. q ma. iu. l.ij. ſʒ nūq̄d te/ nebit iu/ dex q ta/

❧ Quicq̄d videt iſas igrat.l.j. C. oe fal. mo. Not. q̄ lʒ pnce ps ſit.ll. ſo lut⁹.ll. tñ viuē vult. l.ex impfe cto.ff.o le. ij.e.j.o of. iud.l. volu m⁹.e.xxv. q.j.ꝯdi/ m⁹.e.c.iō. vbi oī / q̄ xp̄s q legē quā oedit adimpleuit.

rit:aut quālr fecerit cāʒ:in his caſis: oe eo q itra etatē eſt: hēat retributorē deū oī/ potētem [a]:ſiue in bono: ſiue in malo:e miſſus [b] ille queʒ iudex dixerit p diffiniendis cauſis q̄s ſupradiximus: ſi in aliq̄ʒ partem p fraudē cor ſuum declinauerit [c] aut fecerit: ea q̄ opportuna nō ſunt: vt īfans dānum habeat q infra etateʒ eſt: e nō fecerit equalitatē: e pbatū fuerit q̄ fraudem feciſſet aut colludi/

um [b] ꝯtra ipſum infantē ſtatuiſſet: de pprio ſuo reſtauret quod fraudulenter diuiſit: hoc aūt ideo pin de dicimus vt infans ✠ q cauſam ſuam neſcit legitime pcurare dam nū non habeat.

Idem. lex v.

De puero [c] q intra etateʒ eſt decreuit clemētia nr̄a cū nr̄is iudicibus vel reliq̄s longobardis vt ſicut in alio homine de reb⁹ ſuis dū intra etatē eſt donare non pōt: ita nec regi dona

grā: tūc enim nō euitabit penā/ nec ſnia valebit: vt.C.o pe.iu.q ma.iu.l.j. e.ō.oe ſedi.ꝯ iu.le.l. ij.vbi cōponit.p.e āmittit bono rē.e.C.oe traſ.l.pſes.e.ff.oe le. j.l.ſi ſuus.e.C.oe arb.l.iij.e.ff. oe arb.l.ita oemū.ſed arg.ꝯ.ff. ad treb.l.ſeruo.§.preter.

d ¶ Colludiū. No.quē in duplū puniri oe colludio: vt.ō.o ꝯiu.

lē iudicē delegauit? Rñ.ſi culpā cōmiſit in eligēdo/vt q: elegit eū q facile corrūpi poterat/pti/ q̄ tenebit.arg.l.videamus.ff. loc.e.l.j.ff.ſi meſ.fal.mo.dixe. ſecus ſi caruit dolo.

e ¶ De puero. Ex hac.l.no. q̄ ſi rex ſolutus ſit legibus: tñ.ll. viuere oʒ.l.digna vox.C.oe legi.e l.ex imperfecto.C.oe teſta.

re poſſit anteq̃ȝ i legitimā etatē ꝑuenerit: q2 de cauſa iſta multe contentiones fuerūt.

Idem. lex. vi.

Si infans añ xviii. ānos quos nos īſtituimus vt ſit legitima etas: ſpōſalia facere voluerit: aut ſibi mulierē copulauerit: hēat ptātem [a] ⁊ metā facere: ⁊ morgincap dare iuxta tenorē edicti: ⁊ obligationē facere: ⁊ fideiuſſorē ponere: ⁊ chartā ſi voluerit ꝑ iſta ſcribere: ⁊ q fideiuſſor extiterit: aut ſcriba q pro cā iſta chartā ſcripſerit nullā exinde hēat dāni etatē [b]: q2 nos vſq3 ad illā etatē ꝑduximus cām de īfantibus: vt ipſi res ſuas non debeāt naufragare [c]: aut diſꝑdere: nā ꝑ iſtā ꝯiūctionē quā de⁹ ꝑcepit abſoluim⁹ vt fiat.

Idem. lex. vii.

Lex de infantibus q iſtra etatē ſunt: ⁊ neceſſitatē maiorē hñt: ⁊ fame [d] moriūtur: cōparuit nobis vt dū tps famis fuerit līam hēant cū miſſo principis: aut cū iudice ſuo de terra: aut de reb⁹ ſuis vēdere q̃r viuere poſſint itā tū vt ſe de fame liberare poſſint: ⁊

a ¶ Si infans. ptātem. Hoc id̄ q2 non vr minor circunſcriptus q viſus eſt iure cō. q̄ oēs vtunt: vt C. de in lite. re. mi. l. ſi. Itē in his agēdis decipi nō pōt / q2 ſcriptū eſt ꝯtruȝ decēt da re vxori ꝑ morgincap / ⁊ ꝑ meta.

b ¶ Dāni etatē. q. d. ſi fideiuſſor ſol ueret pro minore / hȝ aduerſus īfantē regreſſuȝ. B caſu tm̄: a ꝯtrº ſ ſi i aliq̄ ꝑ minore ſi nō iubeat ad euȝ nō hȝ regreſſum: ſȝ ſi minor reſtituit / an fideiuſ. ſit reſtituen dus: ⁊ iure lō. n. i de termiat: ſus āt ro. diſtiguit / aut mior ex ſua facilitate ledit / aut ex aduerſarij callidi tate: ꝓmo caſu nō reſtituit fideiuſ. ſcdo vō caſu vterq3 reſtituit vt. C. de fideiuſ. mi. l. pe. ⁊ ſi. nec mirȝ ſi fideiuſ. cū minore nō reſtituat / cū B nō p3 ꝓncipalis oblo / nec el⁹ acceſſio. l. nō dubiū. C. de legi. q2 iſta ꝓncipalis oblo v3 / ⁊ a iure nitit: ſȝ ꝓtor ex egtate minoribus ſubuenit / non aūt fideiuſſoribus / niſi ⁊ ipſe ſit minor.

c ¶ Naufragare. gd ſi nō naufraga. ſȝ ꝯdō n. ſuā facit meliorē / minus vē. v3 / niſi iuſta cā alienandi ſubeat: nā cū ȝ. l. ſiat alienatio nō tȝ: ⁊ vnū ē de viliſſ caro ꝓcio tractare: ⁊ iu. lō. cauet vt q emit a minore cām hēat q̄lē q emit a ſeruo: vt. ō. e. l. ſi īfās. minor itaq3 volēs recupare rē ſuā / ꝓciū reſtituere nō tenet: ⁊ ꝯc ꝯ. iu. ro. q̄ ſ a i recupatiōē ſȝ tenet ꝓ ꝓcio ꝯtū locupletior factus eſt / q̄ caſu a iu. lō. diſcrepat.

d ¶ Itē. fame. Idē de veſtitu / ⁊ oī victu nec io. ar. l. vbo. ff. de ver. ſi. ⁊ l. cetera. ⁊. ff. de ali. ⁊ cib. le ga. l. j. ⁊ hic quali. vi. poſſ.

vt non moriantur: ⁊ ipſe iudex de ipſo loco debeat preuidere ſi certe ipſa neceſſitate famis ſit: ⁊ ſic in eius preſentia fiat: vt dominum habeat pro pꝛitium: ⁊ ſi aliter fecerit deum habeat iudicem: ⁊ in carta iudicet qualiter pro famis neceſſitate ipſa venditio facta eſt: ⁊ qui actum commiſſuz [a] habuerit non preſumat de ipſis infantibus emere: ⁊ dum tempus famis exierit: tūc ipſi infantes ſm̄ anterius edictuz diſtribuant ſuas res: aut ſubſtantiam ſuam: nam non aliter: quia iſtam licentiam ꝓ ſola famis neceſſitate dedim⁹: nam nō: ꝙ abſit: anterius edictuz orrum pendum eſt.

¶ Qualiter ſeruorum venditio fiat. Titu. xxx.

Imperator Carolus. lex prima.

Ut nemo preſumat hoīem aliquem vēdere: aut comparare: niſi ī preſentia comitum: aut miſſoruz noſtrorum.

Idem. lex. ij.

De mancipijs q̄ vendūtur: vt in preſentia epiſcopi: vel comitis: ſint vendita: aut archidiaconi ⁊ cētenarij: aut vice domini: aut vice iudicis: vel vicecomitis: aut ante bene nota teſtimonia: ⁊ vl foras marcas nemo mancipia vē dat: ⁊ hoc qui fecerit tantis vicibus bannū ſoluat quanta mancipia vendiderit: ⁊ ſi nō habet pre

a ¶ Actuz cōmiſſuz. Pōt referri ad iudicem cui eſt cō miſſa cāe cognitio / nec p ſe / nec p ꝓcuratorē emere debet / ſicut nec aduocatus a litigatore: vt C. de poſtu. l. qſquis. §. preterea. Idem de medico: vt. ff. de var. ⁊ extraordi. cognit. l. medic⁹. vel poteſt referri ad tutores: nam tutor q nō adminiſtrat / recte poteſt emer̄ ab adminiſtratore: vt. C. de ꝯtrahen. empti. l. cū ipſe. ⁊ ff. de aucto. tut. l. tutoris. ꝙ ſi plures ſint tutores adminiſtrantes / recte vn⁹ emit ab alios dūmō bona fide / ⁊ palam faciat / ſiue p ſe / ſiue p alium: vt ff. de au cto. tut. l. pupill⁹ §. pupillus. ⁊ hoc de illis tutori. qui erāt tempore famis / aut quando delictum ſuperuenit. Ceterum ſi ge emerit a pře pupilli / ⁊ poſtea tutelā emptor adminiſtrat / recte poteſt ſibi poſſeſſiones traderet: vt. ff. de ꝯtrahen. ⁊ empt. l. ſi ſtulas. §. fundus. Et notādus ꝙ cū res minoris vendiderit pro cium

debito ſi ue p̄ fa/ mis ne// ceſſitate/ debet in ſpici eſti/ matio q̄ erat tem pore ven ditionis: nā ſi poſt ea mute tur: quia res ſunt cariores/ aut vilio res/ ne// mo con/ trahenti um con/ queri p̄t vt .C. de cōtrahē. empt.l.ſi volunta te. in fi. Extima t āt quan/ doq̄ pre cium rei ex quāti/ tate red/ dituū q̄ ex re pro ueniunt: vt.C.d re ſciu.wn. l.ſi quis. Et quod dictū eſt de tutori bus ad/ mittēdis ad empti onem re rum pu/ pillariū / vel non.

ciū in guadia p̄ ſuo ſemetipſū co miti donet vſq̄ dū ipſum bānū perſoluat: idē vt nemo audeat in furto mancipia emere: ⁊ in aliā re gionē occulte du cere vbi vero re/ pertū fuerit lega li ſnie ſubiaceat.

¶ De prohibita alienatione futu/ rorū fructuum. Titulus.xxxi.

Imperator Ca/ rolus. Lex prima

Ut nemo p̄ pter cupi/ ditatem pecunie: aut auaritiā det precii: vt futurā emptionē ſibi p̄/ paret vt duplū: vel triplū recipi/ at: ſed tūc tm̄ qñ p̄ntes ſunt fru/ ctus ſibi illos cō/ paret.

¶ De prohibita alienatiōe ſuoꝝ: vel aldioꝝ. Ti.32

Rex Rothari. Lex prima.

Seruo cuiuſ cūq̄ nō li/ ceat ſine p̄miſſu dñi ſui: neq̄ terrā neq̄ mācipia nec quācunq̄ rē ven dere: aut liberū dimittere.

Idem. lex.ij.

Si quis de ſer uo cōpara uerit ⁊ p̄ciū p̄dat ⁊ q̄d de ſeruo emit proprio domino reſtituat.

Idem. lex.iij.

Seruus maſ ſarius licē/ tiā hēat de pecu/ lio ſuo.i.bouem: vaccā: caballū: ſiſr ⁊ de minutis peculijs in ſocio dare: ⁊ ī ſocio re/ cipere: vēdere āt nō: niſi p̄ vtilita te caſe ipſius q̄te nus caſe p̄ficiat: vt non depereat.

Idem. lex.iiij.

Nulli liceat aldio cu// iuſcūq̄ gſamōd factus nō eſt: ſine

Idem in mundu/ aldis in emptio// ne rerū mundu/ alderum ſuarum.

Faciūt or dinatiōes regie.⁊.c. nauiganti de p̄ſſu.

voluntate p̄roni ſui terrā: aut mancipium vendere: neq̧ liberum dimittere.

Rex Liudprādus. lex. v.

Si qs cū ſeruo: aut aldione: vel cū pertinēte alieno de qualicūq̧ re cō uenerit: ſine notitia dñi ſui q̄ in anteriori edicto ꝯtinetur: ⁊ ꝓbatuȝ fuerit q̄ res dñi ſui naufragaſſet: tunc reddat ipſam rē qui eā ſuſcepit abſq̧ p̄cio dño eius: ita vt ſatiſfaciat per ſacrm̄ q̄ amplius exinde nō tuliſſet: ⁊ poſtea dñs eius faciat de ſeruo: aut aldiōe ſuo q̄ illi placuerit.

Impera. Carolus. lex. vi.

Ut nec colinus: nec fiſcalinus poſſit alicubi foras mixtos traditionem facere.

¶ De his q in ſe alterius ſeruitio ſe ſubdiderint. Titulus xxxiii.

Impera. Carolus. lex. i.

Liber hō qui ſe in locum guadie in alterius p̄tāte cōmiſerit ibiq̧ ꝯtigerit vt dānuȝ aliquod cuilibet fecerit: ille q hoīeȝ liberū in locū guadie ſuſcepit dānum ſoluat: aut hominem in malum deducte dimittat pdens eū ſimul ⁊ debitū propter q̄ eum in guadiā ſuſcepit: ⁊ qui dānum fecit dimiſiſſet iuxtā qualitatē rei cogat̄ emendare. Si vero liberā feminam habuerit vſq̧ duȝ in pignus aſtiterit: ⁊ filios habuerit liberi permaneant.

Impera. Ludouic⁹. lex. ii.

Primum omnium placuit nobis: vt cartule obligationis de ſingulis hominibus factis q̄ ſe aut vxores eorum aut filios vel filias i ſeruitio tradiderint vbi inuēte fuerint frangantur ⁊ ſint liberi ſicut primitus fuerint.

Impera. Lothari⁹. lex. iii.

Si liber homo ſe ipſum ad ſeruitiū implicat ꝓ aliquibus cauſis: ⁊ liberā feminā habuerit aut infantes: ipſi in eorū libertate permaneāt: ⁊ ſi ipſa mulier defuncta fuerit ⁊ aliam liberam feminā ſibi copulauerit ſeruienti: ipſa in ſeruitio permaneat.

Idem lex. iiii.

Si quis liber homo vxorē habens liberam ⁊ ꝓpter aliquod crimen aut debitum in ſeruī

tio alterius ſe ſubdidit ꝛ eadem coniunx cum ipſo manere voluerit: eoꝛũ pro creatio que de tali coniugio fit. libertatis ſtatũ non amittat. Si vero ea defuncta ſecunda vxoꝛ etiam libera tali ſe ſciens ſunxit coniugio liberi eoꝛum ſeruituti ſubdentur:

De manumiſſionibus Titulus. xxxix.

Rex Rothar. Lex prima.

Si quis ſeruum ſuũ pꝛopꝛium: aut ancillam ſuã liberam ✠ dimittere voluerit ſit illi licentia qualiter ei placuerit. Nã q fulfreal: ꝛ a ſe extraneũ. i. amõd facere voluerit ſicut debeat facere tradat eũ pꝛius in manus alterius hoĩs liberi: ꝛ per garathinx ip̃z ɔfirmet: ꝛ ille ſcẽs tradat euz in manus tertij hoĩs eodẽ mõ: ꝛ tertius tradat eũ in. iiij. ꝛ ipſe quartus ducat eũ in quadriuiũ: ꝛ thingat in guadia: ꝛ giſiles teſtes ibi ſint: ꝛ dicant ſic di. iiii. vi͛s vbi volueris ambulare: liberã habeas poteſtatem: ſi ſic factus fuerit tunc amond: ꝛ ei manebit certa libertas: ꝛ poſtea nullam repetitionẽ patrõnus aduerſus ipſum: aut filios eius habeat ptãtem requirendi. Et ſi ſine hẽdibus legitimis ipſe qui amõd factus eſt moꝛtuus fuerit: curtis regia illi ſuccedat: naȝ nõ patronus: aut hr̃s patroni. Siſr ꝛ q per impãs. i. votũ regis dimittiť ipſe lege viuat: ſicut qui amõd factus eſt. Itẽ qui fulfreal fecerit: ꝛ. iiij. vias ei nõ dederit: ꝛ amond ad ſe. i. extraneum non fecerit tali lege patronus cum ipſo viuat tanq̃ cum fratre aut cũ alijs parẽtibus liberis longobardis ideſt ſi filios aut filias qui fulfreal factus non dimiſerit patronus eius illi ſuccedat ſicut ſupraſcriptum eſt. Item qui aldium aut aldiam facere voluerit nõ illi debet quattuoꝛ vias hec ſunt gẽnera. iiij. manumiſſionuȝ ✠ tamen neceſſe eſt pꝛo futuri tempoꝛis memoꝛia vt qualiter liberum aut liberam thingauerit ipſa manumiſſio in carta libertatis commemoꝛetur. Et ſi cartam nõ fecerint tamen libertas illi permaneat.

✠ Liberorum qdaȝ amõd: quidam impanes quidaȝ fulfreal: quidaȝ aldius: quidam circa ſacrum altare ꝛc. Et iſtis. ſ. amond impãti: ꝛ manumiſſo circa ſacꝝ altare curtis regia ſuccedit: ſi diſcedant ſine legitimis heredibus fulfreal/ꝛ aldio patronus

✠ Quattuoꝛ genera manumiſſionũ.

Idem. lex.ij.

Omnes liberti qui a dn̄is ſuis longobardis libertatem meruerunt legibus dn̄oꝝ ſuoꝝ ⁊ benefactoꝝ viuere debeant ſm̄ qualiter a ſuis dominis ꝓprijs ↄceſſū fuerit.

Idem. lex.iij.

Si quis ſeruum: aut ancillam in manu regis dederit: ⁊ ipſe princeps eos per manus ſacerdotis circa ſacruȝ altare liberos dimiſerit: ſic ꝑmaneant liberi: ſicut illi qui fulfreal thingati ſunt: ⁊ qui mundium de ipſa muliere libera a principe acceperit: ſic euȝ habeat ſicut de fulfreale muliere: nam amplius nullam ↄditionem debeat habere: neqꝫ ipſa: neqꝫ filij eius: ⁊ hoc ſtatuimus: vt maſculi qui de ipſa libera nati ſunt abſqꝫ mundio ſint: femine autem habeāt mundium ſicut mater earum: ⁊ ipſum mundium non ſit amplius q̄ꝫ ſol.iij.

Idem. lex.iiij.

Si quis ſeruum: aut ancillam: libeꝝ: vel liberam dimiſerit ⁊ poſuerit ei mundium: aut vnuȝ ſol. aut duos tm̄: aut tres: aut ſex tm̄: habeat mundium quantum in charta ei affixit: ⁊ qui poſtea ex ipſa libera nati fuerint: ſiue maſculi: ſiue femine: nō habeant amplius mūdiuȝ niſi q̄ꝫtum ⁊ mater earum.

Idem lex.v.

Si quis ſeruum ſuum: aut ancillaȝ in eccleſia circa altare ammodo libeꝝ vel liberam dimiſerit ſic ei maneat libertas: ſicut illi qui fulfreal in quarta manu traditus ⁊ amond factus eſt: nam qui aldiuȝ facere voluerit non eū ducat in eccleſia: niſi alio modo faciat qualiter voluerit ſiue per chartam: ſiue qualiter ei placuerit.

Idem. lex.vi.

Si quis ſeruum alienū ſine volūtate dn̄i ſui in manu regis dederit ⁊ ꝓbatum fuerit nō ſuum ſeruuȝ dediſſe: cōpo. regi qui pro tp̄e fuerit ſol.c. ⁊ ipſe ſeruus reuertat ad ꝓprium dn̄m: ⁊ ſi ſeruus cuius antea fuit: ⁊ inſup ille qui eū illicite liberauit: cōpo. dn̄o eius ſol.xx.

Idem. lex.vij.

Si quis ſeruum alienū ſine volūtate dn̄i ſui

liber dimiſerit: aut per ſe: aut qualecũq; ingenium: (excepto p manum regis) & ꝓbatum fuerit ꝙ ſeruũ alienum liberaſſet: tũc ipſe ſeruus reuertat̃ ad ꝓpriũ dñm ſuum & ſit ei ſeruus ſicut antea fuit: & ille q eum illicite liberauit componat dño eius ſol. xx.

Idem. lex. viij.

Si quis ſeruum ſuum fulſreal thingauerit & amond a ſe fecerit: vel quocũq; modo eũ a ſe abſoluerit in manu regis dãdo: aut in eccleſia circa altare ducẽdo: & poſtea ipſe libertus volũtatem patroni ſui fecerit: manifeſtare debeat ipſe libertus libertatem ſepius iudici & advicinos ſuos qualr abſolutus eſſe vr̃: vt poſtea nullo tpe ipſe patronus: aut heres eius ↄtra eum q libertus eſt querellã poſſit mouere: dicendo ꝙ ei debeat obedire ꝓ eo ꝙ ſua ſpõte pro beneficio de dño ſuo voluntatem eius fecerat: ſed firma vt ſupra maneat libertas.

Rex Aſtulphus. lex. ix.

In anterioris edicti capitulo vt ſi quis longobardus ptinẽtem ſuũ in quarta manu tradiderit & a ſe amond fecerit: aut circa altare ducendum ſacerdoti tradiderit: ſolutus ab oĩ ↄditione ſeruitutis p maneat: ſed qm̃ puerſi homines benefactores ſuos: accepta libertate poſtponebant: & ipſi eos poſtmodũ retinere nequaq̃ volebãt: multi homines timẽtes ne ſui liberti eos poſtponerẽt libertatem eis facere omittebãt: propterea ſtatuimus vt ſi quis longobardus pertinentes ſuos thingare voluerit in quarta manu: & chartulas ei fecerit: & ſibi reſeruauerit ſeruitiũ eius dumad vixerit: & decreuerit vt poſt obitum eius liberi ſint: ſtabile debeat p manere ſcḋm textum charte quam ei fecit: q2 iniuſtum nobis apparuit: vt hõ benefactorem ✠ ſuum viuẽte eo dimittere debeat: nã qui in eccleſia liber dimiſerit per manum ſacerdotis ſic pmaneat eius libertas: ſicut continetur in anteriori edicto.

✠ No. bñ faciẽti bñ faciamᵒ. l. ſi ſi lege. §. ↄſuluit. ff. de p. lx. cũ pmo loco il lis tenea mur &c. c. cũ i officijs charitatis. de teſta.

Idem. [Carlo M.] lex. x.

Si quis per chartam in genuitatis a dño ſuo

✠ No. hominem denarialē eē in ptātem qui factus eſt liber ꝑ manū regis cū denario.

✠ No. notariū q cācellarius ħ dicitur. ⁊ C. de offi. aſſeſ. ⁊ cācella. debere partib⁹ eſſe notū ⁊ gratū. l. ſcimus. C. de iure de libe. ⁊ pro hoc extat conſtitutio regia. Quando falſa carta igenuitatis dicit vide. ſ. q̄l. qs ſe. def. Lo de cartis ...

legitimam libertatem eſt conſecutus liber permaneat. Si vero aliquis eū iniuſte inſeruire tentauerit ille cartā ingenuitatis oſtendat. Et ſi aduerſarius iniuſte eum inſeruire compꝛobauerit ille qui eum inſeruire tentauerit multā que in ipſa carta deſcripta eſt ſoluere cogatur: ſi aūt carta non apparuerit: ſed iaʒ ab illo qui eum inſeruire voluerit diſſacta eſt: guidrigild eius compo. duas partes illi quem inſeruire voluerit tertiam regi. Et illeiterum per preceptuʒ regis ſuam libertatem conquirat.

Imperatoꝛ Pipinus.
Lex Secunda.

Homo denarialis ✠ modo ante hereditatem in ſuam agnationem acquirere poterit: vſq; in tertiam generationeʒ perueniat. Et homo cartularius ſimiliter.

Imperatoꝛ Ludouicus.
Lex Tertia.

Si quis per cartaʒ ingenuus dimiſſus fuerit: ⁊ a quolibet hoīe ad ſeruitiū interpellatus fuerit: pꝛimum legitimaʒ auctoꝛem ſue libertatis pꝛoferat: ⁊ in ſuam libertateʒ perſeueret. Si vero legitimus auctoꝛ defuerit cum teſtimonio bonoꝛum hominum qui tunc aderant quādo liber dimiſſus fuerit ſe defendere permittat. Si vero teſtes defuerint cum duabus aliĳs cartis que eiſdem cancellarĳ manu fuerint firmate vel ſcripte ſuam cartam qui tertiam eſt veram ⁊ legitimā eſſe confirmet: cancellarius ✠ tamen talis eſſe debet qui pagenſibus loci illius notus ſit ⁊ acceptus. Si vero que interpellatus fuerit nec auctoꝛem: nec teſtimonia: nec cartaruʒ collationem oſtendere potuerit: ipſe qui eum interpellauit ſcd̄m legem ipſaʒ cartam falſam eſſe faciat: ⁊ ſeruum ſuum conquirat. Si vero interpellatoꝛ: aut actoꝛe: aut teſtimonio: aut cartarum collatione conuictus fuerit: ⁊ hoc ꝙ voluerit eſſicere non potuerit multām que in ipſa ingenuitatis carta continetur cogatur exſoluere.

¶ De pſcriptionibus.[a]
Titu. xxxiiii.

Rex Rothar.
Lex Prima.

Si qs comparauerit[b] terram: ideſt solū ad edificandum: aut caſam mancipiatam. ꝛ per. v. annos inter perſonas preſentes[c] poſſederit: ꝛ poſt ea ipſe vēditor[d]: aut hr̄s eius pulſauerit dicēdo q̄ preſtitiſſet: nō .n. vendidiſſet. oſtēdat libellum ſcriptum[e] vbi rogatus fuiſſet preſtādi: ꝛ ſi libellū nō habuerit: nihil aliud faciat emptor: niſi ſacrm̄ ſm qualitatē pecunie prebeat: ſcilicet q̄ cum precio ſuo rē ipſam comparaſſet: nec alteri per legē debeat dimittere: tunc liceat ei poſt ea firmiter poſſidere q̄ ſibi comparauerit.

a ¶ De preſcriptionibus. Preſcriptio eſt exceptio cauſam ſumens ex tempore. Sed hec deſcriptio iure Ro. potius q̄ Lō. ſumitur: nam preſcrip. xxx. annoꝝ que tuetur fures/ latrones/ ꝛ inuaſores exceptionem prebet: ſimiliter hypothecaria q̄ datur creditorib⁹ ad petēda/ vel idicēda pignora tollit ſpatio. xl annoꝝ: ſimiliter actiones pſonales que p litis conteſtationes perpetuantur. l. ſicut. C. d preſcrip. xxx. anno. verūtamen preſcrip. longi tpis/ que eſt. x. ann. inter pñtes/ ꝛ. xx. inter abſentes/ dñiū aſſumit/ q2 eſt vſucapio longa. Sed iure Longo. aliud eſt: nā preſcriptiones/ nō tendunt vt dñium acquirant/ vel exceptionē per ſe tribuant/ ſed vt poſſidētibus proſint ad probationem tituli/ cū nullus ti. ſit: nam preſcrip. x. vel. xx. vel xl. anno. titulum deſidet/ ꝛ annos: vt. j. no.

b ¶ Si quis comprauerit. i. cōparaſſe ſe dixerit.

c ¶ Pñtes. Non accipit/ vt iure Ro. q̄ aliud dicat̃ inter abñtes vbi deſiderat̃ geminata pſcrip.

d ¶ Venditor. i. ille quē poſſeſſor dixerit vēdidiſſe ſibi/ q̄ ſi venditionē negauerit dicendo ſe pſtitiſſe/ pignori dediſſe/ locaſſe/ vel alr̄ ꝯceſſiſſe idē erit.

e ¶ Libellū ſcriptū. Q2 ꝯtc⁹ frequēti⁹ deducebant in ſcriptis ſʒ idē erit ſi p teſtes pbare ꝑt vel p aliud pbatiōis genus/ vt p ꝯfeſſionē i iure factā/ vel corā. v. teſtib⁹ rogatis: vt auc. rogati. C. de teſti. lʒ dici poſſet q̄ iure Longo. nō ſint neceſſarij. v. teſtes/ ſed duo rogati ſufficiūt/ vt. ꝭ. qual. mū. ali. permiſ. ſit. l. ij. Actore aūt in probatione deficiēte/ poſſeſſor (ſi voluerit) iurabit q̄ precio ſuo cōparaſſet: nec per legē alteri dimittere debet: quo ſacramento preſtito abſoluit̃. Iſtud tamen vltimum non eſt deterioris ſacramenti: q2 iuiurandum non eſt/ niſi ſpāliter hō agatur: vt. ff. de iure iuran. l. fina. Sʒ an hodie locus ſit huic pre

Idem. lex ij.

Siqs aliū de re mobili: aut immobili[a] pulſauerit: dicendo ꝙ malo ordine poſſideat: et poſſeſſor negauerit. Ita proſpeximus ꝙ ſi per annos .v fuerit poſſeſſor: tunc ipſe q poſſedit: aut per ſacramentum debeat negare: aut per pugnam[b] ſe defendere ſi potuerit.

ſcriptionis/ dicunt quidam lege iſtam hodie eſſe correctā per Grimoal. quod Liudprandus atteſtatur in .l. ſiquis cartaȝ. ȷ. eo. ibi ꝙ glorioſiſſi. rex Grimo. q. d. non habet hodie locus preſcripti. v. annorū / cū ſit preſcriptio. xxx. anno. iſtituta: ecōtra ꝙ locum habet / teſtatur Aſtulphus. ff. eod. l. ſiquis longo. ibi / qꝛ anteriſ. edictum ec. et .l. ſequin poſſidet per. v. annos que tūc in facie eius qui pulſauit per. l. ſe defendat: cuȝ Aſtul. firmat arg. ex preſcrip. v. annoꝝ / ergo nō eſt correcta: nā ea que abolita ſunt non deducunt in arg. Sol. nō dicit Aſtul. hoc cōfirmādo eā / ſed potius infirmādo. q. d. lȝ in ſuperiori edicto cōtineatur de. v. an. preſcri. nō tñ ſtamus illi / ſed de preſcrip. xxx. anno. loquimur: ꝑterea dī. ȷ. e. l. de poſſeſſiōe ꝙ poſſeſſio alioꝝ ho. ſecū le. lō. xxx. an. ſi. q. d. nō hȝ locum preſcrip. v. anno. ſm ſuos lon. ſed. xxx. ideo iſta dupli cantur ꝯ regem / non. v anno. preſcrip. Tu dic hanc legē hodie locū habere / in caſu quē ponit. ſ. vbi petitor dicit reȝ ſuam fuiſſe / et poſſeſſorē habuiſſe cām ab eo / quē poſſeſſor nō negat / ſed allegat rē ipſam p. v. annos poſſediſſe pro ſuo: qō ſi per teſtes ꝓbauerit / poſſeſſor poterit ꝓbare per ſacr̄m titulum queȝ ipſe allegat: alioqn reſtituet rē petitori / quā ſuam fuiſſe ꝓbatur: ſecus ſi petitor dicat poſſeſſionem inuaſiſſe / et nullā ab eo cām habuiſſe: qꝛ tunc nō eſt locus huic. l. qꝛ ꝯtrium dicere foret abſurdū: nā facile eſſet cuilibet poſſeſſori ſe tueri per ſacramētū et petitorē remouere a petitiōe: verū ſi petitor dixerit dolo / vel metu induxiſti me ad vēdendū / ideo malafide poſſides / tunc poterit petere poſſeſſorem per pugnā de malo ordine / vt dicūt. ll. ſe. Ex his igit̄ no. ꝙ ꝑſcrip. v. ann. nō parit exceptio. poſſeſſori / ſed ꝓdeſt vbi ti. acquirēdi dn̄ium prebet per ſacr̄m: qꝛ preſcriptiones iure Longo. non prebent exceptionem contra dn̄os / nec ſunt inuente ad dn̄ium acquirenduȝ.

a ¶ Siquis. imobili. Hinc nota eandē preſcriptionem eſſe neceſſariam in rebus mobilibus que in imobi. lȝ iure Ro. de mobilibus ſufficiat triēnalis ꝑſcri. Hec. l. addit ſuperiori que vult ꝙ per poſſeſſorēȝ ꝓbato titulo per ſacr̄m / liceret ei poſſidere: hic pōt petitor poſſeſſionē impetere de malo ordine per pugnam / quo ꝓbato res ei reſtituatur cū fructibus et acceſſionibus. Itē addit formā probatiōis mali ordinis vſqȝ ad tp̄s.

b ¶ Per pugnā. Pugna ſemper eſt in electione actoris / nō rei / et locum hȝ ante probationem

Rex Grimoal/dus. Lex.iiij.

Si ſeruus: aut ancilla per.xxx.annos domino ſuo ſer/uierit de qbus rei veritas cognita[a] fueritq per.xxx. annos dominis ſuis ſeruiſſet: et p ſuperbiaz: aut iuſta patrocinia ſe voluerit de domino per pugnam vendicare[b] nul/

ſitu. ſi actor velit dicere pſcrip. v.anno. nō prodeſt poſſeſſori: et poſt pbationem tit. poſſet lo/cum habere ſi actor allegaret contra eum q dolo / vel metu fuiſſet in duct[9] ad venden/dum / do nandu / cōmutan dum / vel alio titu. quē reus interue/niſſe alle gat. Et notandū q preſcrip. v.anno. nō ſufficit / nec prodeſt reo ſi velit probare tit. ab alio / puta cum conuenia tur a Titio / et poſſeſſor velit iu/rare q per.v.annos poſſedit / vel per teſtes probare ſe habe/re ti. a Sempronio: ratio qr ſi actor in probatione dominij de ficiat / non eſt neceſſe reo ſe de fendere preſcrip. vel tit. Si aūt fundauerit intentionē ſuam in probatione dominij: tūc neceſ/ſe ſunt poſſeſſori pſcriptiones: et ſiquidē poſſeſſor dicat ſe ha/bere tit. a petitore / vel ab eius predeceſſoribus / liqueret eum per.v.an. poſſediſſe: licebit ēt poſſeſſori titulum probare per ſacramentum. Si vero. ſ. quin quennium conueniatur / neceſ ſaria ſunt inſtrumenta / vel te/ſtes ad probandum ti. quo pro bato per ſacramentum / licebit actori vſq ad.xxx.an. pugnaz imponere: et fiat pugna de ma/lo ordine / que ceſſat poſt.xxx. an. et iurare debet ſe bonafide poſſediſſe: et ſi non ſufficit poſ/ſeſſorem ſemel iuraſſe de titu. etiam poſt longa tempora ne/ceſſe habet iurare de bonafi. et ſiquidem hoc ſacramentum a parte eſt delatum et preſtitum / pretextu periurij non retracta bitur: vt. C. de iure iur. l. j. ſi ve ro a indi ce ſit de/latum / et ille cuius cauſa iu/ratū eſt / noluerit dicere iu ranti / q ſciens de ierauerit vt. ſ. qua li. quis ſe defen. debet. l. de furto / tūc re/uocatur / et pugna locuz habet: q ſi noua inſtrumenta ſe dicat actor inueniſſe / locus eſt reuo cationi: vt. ff. de iure iur. l. ad/monendi. Et no. q lz teſtes cō tineantur appellatione inſtru/mentorum: qr pertinent ad in ſtruendam cauſam: vt. ff. de fi/de inſtru. l. j. tamen in caſu pre dicto accipitur p cartulis: ſed ſi conuictus fuerit iurator / res de qua periurauit / amittat: vt ſ. de pſu. l. j. quo caſu poſt.xxx. an. non ſit pugna de malo or/dine / ſed de periurio: vnde vi/detur in idem recidere: qr pro/batur periurium: nec ſufficit di cere ei qui pugnaz imponit q iurator periurauerit / niſi ad/dat ſcienter.

a ¶ Si ſeruus. cognita. Non ſa cramento / ſed alijs probationi bus liquere debet q poſſeſſor per.xxx.an. poſſediſſet.

b ¶ Uendicare. Proclamabat de poſſeſſione ſeruitutis in li/bertatem / et pugnam domino imponebat q malo ordine eū poſſediſſet in ſeruitute / et q nō

pro ſerat ei poſſeſſio.xxx.an.qd remouet/cum poſt.xxx.an.non debet fieri pugna de malo or. ſi autem infra.xxx.an.poſſeſſio ſit licet ei pugnam domino impo/nere de malo or. vt.j.qua. qs ſe def. debet.l.ſi ſeruus.

latenus ei permittimus: ſed ſeruiat ei: ſicut decet ſeruum: aut ancillam domino proprio ſeruire: ſimiliter & ſi aldius fuerit: impendat obedientiam ſuo patrono: ſicut per triginta annos fecit: & ei noua opera a domino ſuo amplius non imponatur[a]: ſed liceat ei res ſuas habere: quas per triginta annorũ ſpatium iuſte[b] poſſederat.

Idem. lex.iiii.

De liberis[c] hominibus quos conſtat per triginta annorum ſpatium in libertate ſua permanſiſſe: nullam per pugnam patiantur violentiam: ſed liceat eis in libertate ſua permanere: & ſi eos quicunq; pulſauerit liceat eis cum ſacramentalibus ſuis legitimis ſe idoneare.

a Imponatur. q2 non debet eſſe ei oneroſa nouam cõditionem imponendo & res auferendo/ niſi ſicut per xxx.ann. &c. & concord. iuri ro.C.in q̃bus caſi. co.de.accu.po.l.j.l.xj. vbi dñs accipere debet a colonis quãtum conſueuit.

b Juſte. No. in preſcriptionibus.xxx.an.bonam fidem neceſſariam eſſe: qd per totum ti.pz/ in quo vetatur pugnam fieri de malo or.poſt.xxx.ann.non autem infra: ſed dum hic videt dicere q proſit preſcriptio.xxx.an. ad aliqd retinendum pro ſuo: videtur contra.j.e.l.ſi quiſcunq;.& l.pe.& ſi. vbi ſpatium.xxx.annorum non prodeſt ſeruo ad libertatem acquirendam/minus debet prodeſſe contra libertatem. Solu. lex iſta non dicit q poſſeſſus per.xxx.annos fiat ſeruus/ſed q non poteſt de malo or. per pugnam impetere/& non negat quin poſſit alijs probationibus vti ad libertatem ſuam vendicandam/ vt q2 de liberis parentibus natus eſt & in dubio pro libertate iudicabitur nõ enim ſola poſſeſſio ſeruum facit/ & hoc caſu loquitur.d.l.ſi quiſcunque.

c De liberis.no. q ad libertatem defendendam prodeſt preſcriptio.xxx. annorum: ſed contra.j.eo.l.penulti.& ſi. Sol. hic prodeſt poſſeſſio libertatis/ vt per pugnam non fatigetur/ſed poterit titulum probare ſacramento: & not ẽ.l.proxima.nec qui dicit ſe dominum/impeditur vti alijs probationibus probando teſtibus/vel inſtrumento matrem fuiſſe ancillam: & econtra/ille pbare manumiſſionem teſtibus/vel ſacramento / quibus conſentientibus probatio ti. vel naturalium locum non habet.

a ℭ Siquis.cognitum.ſ.certuȝ. Erat enim certa poſſeſſio/ ꝙ ſi eſſet incognita/omitteret eaȝ cognoſceret: ſi dubium eſſet/teſtibus ꝓbari oȝ: quibus deficientibus ſacramẽto: vt.j.e.l. ſi iter fratres.⁊.l. ſe. Et no. ꝙ quis/ poſt.xxx. annos ꝑ pugnam non ſatiſfacit/ ſed defendere cogit de malo or. nam hoc ſacramentum non de poſſeſſione/ſed de malo or. facit.

Idem. lex.v.

Siquis per triginta annos bona fide poſſederit caſas: familias: ⁊ terras: ⁊ cognituȝ [a] fuerit ꝙ eius poſſeſſio [b] fuerit poſt triginta annorū curricula ad pugnam non perueniat: niſi ipſe qui poſſedit ſm qualitatem pecunie cum ſacramẽto ſuo ſe defendat; nam per pugnaȝ: vt ſupra diximꝰ: nõ fatiget.

re: poſſidens tamen vtitur cõmodo preſcriptionis: iurare enim debet poſſeſſor ſe bona ſide poſſediſſe per.xxx.ann.ſi ſolus ipſe poſſederit: ꝙ ſi predeceſſores eius/puta pater/ iurabit filius de ſacro ⁊ conſciẽtia patris: vt.ſ. ſi act.re. l.j.⁊.ſ.q̃/ ll.quis ſe def.oȝ.l. ſi contigerit. ⁊ ſi ꝑ multas ꝑſonas poſſeſſio ambulauerit/non iurabit de eoꝝ conſcientia/ſed ſtabitur preſumptioni/cuȝ in dubio bona fides potius ꝙ̃ mala preſumatur: vt.ff.de fideicõ. lib.l.cuȝ ſeruum.§.ex ſuſta. vt in ſimili. ſi quis damnatus ſit ꝓpter violentiam/preſumitur de priuata que leuiorem inducit penam: vt.ff.de penis.l.ſi preſes.⁊ arg. ff.de ſuſpec.tuto.l.hec. Quid ſi poſſeſſio conuenti fuerit interrupta naturaliter/qꝛ alius poſſedit in medio/nunqd tempora prima cum poſterioribus cõnumerabuntur? Reſpõdeo/minime/cum non ſint continua: vt.ff.de diuer.⁊ tempo.pre ſcr. l.in vſucapione.⁊.l.ſi. ⁊ no.hic que no.ẽ.e.l.ſi ſeruus.in gl.ſi. Hodie aũt p.ll.lõ. ſm q̃s de fide r aſ.bo.ſi.in preſcrip.xxx.an.iudicat: ſed ſm ius ro.non diſtinguit poſſeſſio male ſi. aut bone ſi.quo ad defenſionẽ/ſecus quo ad actionem pariendã: vt.C.de preſcri.xxx.an.l.ſi.go emptiõis.

b ℭ Poſſeſſio.ſ.completa.vnde cum per hanc.l.cogat neceſſario iurare de malo ordine/ergo in preſcriptione.xxx.an.neceſſaria eſt bona fides/ꝙ̃uis.l. ſe. indiſtincte dicat/niſi ipſe q poſſe.⁊ c.ad hanc reſpiciens qd̃ eſt contra.l.rationem/⁊ tit. in hac preſcri.non eſt neceſſarius: vt.ſ.de prohi.nup.l.de his.ij. in ſi. ⁊ non licet ſumere arg. a quadragenaria poſſeſſione in qbus ti.non eſt neceſſarius: vt j.eo.l.ſi inter fratres.⁊.l.ſe. ꝙ ſi per.xxx.an.poſſediſſet/⁊ modo non poſſideret/per illaȝ preſcriptionem vendicare non poſſet: qđ ſecus iure ro. ſi bona ſi. poſſederit: iure enim lon.inuente ſunt huiuſmodi preſcriptiones/nõ ad acqrendum/ſed ad defendendum: nam iure ro.datur ei vtilis actio in rem: ꝙ ſi mala ſi.poſſediſſet/nec a domino/nec ab alio poſſet vendicare

Rex Lindprandus lex.vij.

Siqs chartam donationis per garathinx [a] factam: aut per ſuſceptũ lannechil [b]: vel forte per comparationem oſtenderit: ꝛ res: vnde lz non poſſederit [c].: ꝛ dixerit ꝙ munimen ſuum per abſentiam fuiſſet: ꝛ ſi per triginta annos: aut ſupra: poſſeſſio iſta fuerit: non habeat aduerſus eũ qui poſſedit facundiam loquendi cuz munimine ipſo: quod oſtẽdere videtur: niſi ipſe qui per triginta annos poſſedit: firmiter poſſideat [d]: quia glorioſiſſimus Grimoaldus rex p

a ℭ Siquis. garathinx. i. per donationem vniuerſitatis.

b ℭ Lannechil. i. p donationem rei ſingularis que deſiderat lannechil: vt. ſ. de dona. Quid ſi facta ſit donatio rei ſingularis / non ſubſecuto lannechil: R ñ. ſi tradatur / dñium tranſfertur / ꝛ donatarius habet reiuẽdicationem contra quẽcũqꝫ poſſeſſorem lz donatarius q lãnechil nõ fecit / quominus poſſit a donatore / vel eius heredibus lannechil faciat / vel rem donataz reſtituat: vt not. ſ. de dona. poteſt itaqꝫ donatarius rem vendicare ante ꝛ poſt preſtitum lannechil ſi factus fuerit dominus per traditionem.

c ℭ Non poſſederit. i. non ꝙ vllo tempore poſſediſſet / ſed poſſidet qui nunc agit / ſed preſcriptionem quomodolibet ammiſit: verum dicebat ſe has nõ petüſſe a poſſeſſore / qꝛ munimen eius abſentatum fuit: quo caſu diſtinguitur: nam ſi fuit abſentatum. i. ſurreptum ab eo qui nunc poſſidet / non poſſet ei ſubſcriptionem triginta annorum opponere: qꝛ ex quo ſurripuit inſtrumentum in quo legebatur rem ad alium pertinere quod mala fide poſſedit / ꝛ ſic non prodeſt ei dicta preſcriptio in qua bona fides deſideratur: vt dictũ eſt: ſed forte inſtrumẽtum ſurreptũ fuit ab alio ꝙ poſſeſſio nocere nõ debet.

d ℭ Poſſideat. Hinc nota ꝙ in preſcriptiõe triginta annoꝝ non eſt neceſſarius ti. nõ enim dicit lex iſta perueniſſe ad poſſeſſorem per tit. ſed qui poſſedit per triginta annos poſſideat ꝛ in antea: ſic ergo inſtrumentum non roboratum ꝛ oſtenſum viribus caret contra poſſeſſorem bone fidei / ꝙ ſi agatur contra dominum / qui minori tempore poſſedit / non poſſet tertius ſe tueri qui nullam habet exceptionem / niſi cauſam ꝛ tit. haberet / qui per triginta annos poſſedit: nam exceptiones actori competentes non competunt mihi / ꝛ poſſeſſio actoris mei continuatur cum mea: vt. ſ. dictum eſt: e. ff. de excep. l. exceptiones. inſtrumentum autem venditionis / vel alterius contractus prodeſt

venditori ad rem vendicandam contra poſſeſſorem/ſi probauerit dominus fuiſſe venditorem/ cum per illud inſtrumentum ſe dominum non probabit: proderit tamen ei/ ſi voluerit publicianam intentare/ que eſt/ vtilis rei vendicatio: vt. ff. de publi. l. j. et inſti. de act. §. nāq;.

diui. vt. C. de proba. l. ſiue poſſideris. et ſiquidem probauerit teſtibus/vel inſtrumentis/poterit ſe tueri a coheredibus ſi poſſideat/ſiue contra eos agat/quod cum eſſe eu poterit/ſed ſi voluerit ti. probare ſacramēto/neceſſaria ē nona preſcriptio. ſ. quadraginta annorū/ qua per teſtes probata/ ſi de ea dubitetur/ et ſacramēto preſtito/ eximet res de iudicio familie herciſ. et cōmuni diuidūdo/que non venerūt ad diuiſionem.

a ℭ Si inter. per quadraginta annos. Supra Liudprandus et Grimoaldus induxerit preſcriptionem triginta annorum inter extraneos: nunc idē Liudprandus inducit nouā preſcriptionem quadraginta annorum inter fratres/ vel alios parentes qui pariter ſuccedunt/ꝙ ſi vnus eorum voluerit dicere rem/ que de aliqua ſucceſſione fuit/ propriam fuiſſe/oſtendere debet qualiter ad eum peruenit: alioquin veniet in iudicium familie herciſcunde/vel commu.

triginta annos inſtitutam habet poſſeſſionē: nam ſi intra triginta annos poſſeſſio iſta fuerit: poteſtatem habeat cū munimine ſuo dicendi quod voluerit: et ipſe qui poſſedit ſm̄ edictum reſpondeat.

Idem. lex. vij.

Si inter fratres p quadraginta annos[a] poſſeſſio fuerit d rebus: ſeu de caſis: vel de terris que indiuiſe ſunt vel inter parentes qui per quadraginta annos poſſedit qualiter preſumat dicere per ſacramētum ad ſancta dei euāgelia affirmet ꝙ de auo: aut de patre: aut de fratre: aut de aliquo parente ipſas res ſuas habeat factas[b] aut per donationem: aut commutationem[c]: aut p extimationē: aut per comparationem: aut quomodo preſumpſerit dicere: aut affirmare: et liceat ei ipſas res poſtea illibatas habere et poſſidere: alie vo res que diuiſe fuerint inter fratres: ſeu nepotes:

b ℭ Factas. i. ꝙ ſi res fuerit de hereditate aui/ vel patris cōmunis/dicere debet a quo eorum res factas ſuas habet: ſi ſeo alterius parentis cui cum aliis parentibus ſucceſſit/dicere debet ꝙ de illo parente/cuius ſucceſſum eſt res factas ſuas habet.

c ℭ Cōmutationem. Ex hoc notatur ꝙ filius non eſt in poteſtate pa

vel vbi menſura tracta eſt: foꝛtes ſtantes adequentur[a]: nam vbi per quadraginta annos menſura minime ambulauerit: ⁊ cauſa[b] pꝛobata fuerit: ꝙ iure quieto poſſediſſet: ſicut ſupꝛa legitur: per ſacramentuꝫ finiatur: excepto ſi communiter aliquid poſſediſſet

Idem. lex. viij.

De poſſeſſione[c] quã aliquis de publico habet: ⁊ per quadraginta annos quietus poſſedit: liceat ei in antea ſine aliqua moleſtatione habere ⁊ poſſidere: hoc autem ideo ſtatuimus: quia

tris iſto iure/cum valeat dona/tio/emptio/ſeu permutatio inter patrem ⁊ filium. Sed dic/ꝙ ideo pꝛeſcriptio eſt neceſſaria: q2 donatio facta a patre in filium non v3. Item no. ꝙ dominiũ rei tranſit in filiuꝫ per traditionem factã ex aliquo diuiſoꝝ contractuuꝫ: vnde liquet ꝙ pꝛeſcriptio triginta annoꝝ non eſt inuenta ad dominium acquirendum/ vel defendendum/ ſed vt per ti. dominus factus ſit ſi per xl. an. poſſedit: vt no. ſ. e. in pn. ⁊ ſic pꝛeſcriptio. xl. annoꝝ / nec actionem/nec exceptionem parit: ſed ti. eſt cauſa actionis pariende/ ⁊ defenſionis inducẽde.

a ¶ Adequentur. i. non debent res diuiſe in cõmunionem iterum reduci/ ꝙ ſi deceptio inueniatur/reducatur ad equalitatem pꝛo q̃ta aũt deceptione debeat adequatio fieri/no. ſ. de ꝓbi. alie. mi. l. ſi infans. ⁊ d3 fieri adequatio cũ nulla interceſſerit obligatio inter diuidẽtes/ne ꝫ diuiſionem veniant / alſ ceſſat/vt no. in. d. l. ſi infans.

b ¶ Ambulauerit. i. vbi res eſt indiuiſa: ſed ex ꝯſuetudine aliq̃s tenet vt pꝛopꝛiam.

b ¶ Cã. i. titulus/ſm quoſdam qui non pl3: nam (vt dictũ eſt) ꝓbato ti. cu3 ſacro non o3 iterũ ꝓbari: ſed dic/cã. i. q̃dragenaria pſcriptio / vt hic/ꝙ iure quieto ⁊c. nã pꝛeſcript. xl. annoꝝ nõ o3 ſic ꝓbari / vt hic in lr̃a in qua te noꝛ ſacr̃i ꝯtinetur: ⁊ vñ quadragenaria pſcriptio tollit vtrãq3. q. ꝙ tollit eniꝫ q. adeq̃tionis ſi xl. anni ſint elapſi poſt diuiſiones ⁊ tollit enĩ ꝓbationem teſtium ⁊ inſtroꝝ/ ⁊ admittit ꝓbõnem per ſacr̃m: qđ enim hic in ſi. legit/excepto ſi cõiter ⁊c. q2 tunc nullus poterit opponere pꝛeſcriptionem ꝫ aliũ: q2 pꝛeſcriptiones ſunt inuẽte/vt obijciant nõ poſſidẽtibus: vñ ſi cõiter poſſiderunt/pꝛeſcriptio ceſſat: qđ veꝝ q̃rum ad res ipſas: ceteꝝ iudiciũ fa. her. ⁊ cõi di. nõ poterit ꝫ inuitu3 moueri/ nec inuitus cogit ad diuiſionẽ ⁊ q2 oĩs actio tollit ſpatio. xl an. vt. C. de ann. exce. l. j. Not. tñ eſt ꝙ hec pꝛeſcriptio. xl. an. ſpecialr eſt introducta in cõi ſucceſſione inter fr̃es/ſiue parẽtes: ſecus ſi cõiter eis ſit legatum / vel aliqđ emerũt. xxx. an. pꝛeſcri. tũc locũ h3. Itẽ ſi ſint ſtit. he. ab ex̃neo.

c ¶ De poſſeſſione. D3. i. habere

ſe dicit / prodeſt preſcriptio.lx. annoꝝ cum diſtin.ſ.poſita.
a ℭ Ut ſiāt. Hinc not.hodie eſſe derogatū preſcriptioni.v.an.cū duplicaret ꝯ fiſcū: ſed ꝑſcriptio xxx. an.

tꝑs ⁊ poſſ.tenoꝛ aūt ſacri d̄ quo ĩ.l.pri.ſolū ti.ꝯtinet: vn̄ n̄ eſt bona ſilitudo. Item tenoꝛ ſacri preſcriptionis tricēnalis diſtat a ſacro qḋ ꝑ.l.iſtā defertur: iō os in

poſſeſſio aliorūz hoīuz ſm legem longobardoꝝ in xxx.annis finit: cauſe quidem regales vnde compoſitio expectatur duplicatas: ſtatuit ꝺceſſoꝛ noſter Rotharius rex componere: propterea nobis rectum cum noſtris Judicibus comparuit eſſe: vt etiam in iſta cauſa de poſſeſſione duplicētur ipſi anni vt ſiāt[a] ſexaginta: ⁊ ſi in der: aut actoꝛ noſter ipſuz qui poſſeſſionem talem habet pulſauerit[b]: ꝙ ipſam rem iniuſte poſſediſſet: aut inuaſiſſet: ⁊ non ſint cōpleti ſexaginta anni: tunc ille cuius poſſeſſio eſt: dicat iuratus ad ſancta dei euāgelia[c]: aut de ſe: aut de patre: aut de auo: ꝙ ipſas res per principem qualem auſus fuerit nominare data fuiſſet: ⁊ ipſe aut parentes eius per ſexaginta annos[d]: poſſediſſet: nec eā per legem dimittere debeat: ⁊ ſit poſtea ſecurus: ⁊ ſi hoc facere auſus nō fuerit: aut forte gaſtaldius: aut actoꝛ ꝓbare potuerit: ꝙ cōpleta.lx. annis poſſeſſio iſta non ſit: ⁊ veritas apparuerit ꝙ de publico fuiſſet: aut oſtendat prece-

tm̄ duplicaret per Liudprā. vt hic: q̄ poſſ. alio. homi.⁊c.
b ℭ Pulſauerit.i.cō uenerit / poſſeſſorē rei vē. vl īterdicto / vnde vi.
c ℭ Euāgelia. Cuius iuri tenoꝛ hȝ i.l.j.ſ. ⁊.ſ.ꝙ alienata fuiſſet res p talē principeȝ ⁊c.
d ℭ Per lx.ann. a tpe alienationis cō putādos / ⁊ hic tit. p ſacrm̄ ꝓbat vn̄ dicūt qdāꝙ ſi ꝯ fiſcuȝ admittat ꝓbō poſſ. p ſacrm̄ / multomagis ꝓba / tio ꝑſcri. in hīs preſcr. q̄ inter

ter parētes ꝓbatꝰ ꝑſcrip.xl. an.idē inter priuatos q̄ eſt xxx.ann.
e ℭ Neceſſ p.l.hc nō eſt d̄ tenore ſacri / ſȝ ſeq̄t ex ſacro ſaȝ ſacroꝝ ſacilius ꝓbat p teſtes que ſ poſſediſſe xxx.vel.xl ann. ꝙ p lx.iō i illis opꝰ eſt teſtibꝰ / non aūt i hac. Sed qn̄o poſſeſſoꝛ cōuētꝰ (foꝛte minoꝛ xxx. an.) iurabit ꝙ pr̄ / aut auus / quō nunꝙ vidit poſſediſſet / ⁊ ei ꝑnceps alienaſſet re.n̄.lȝ iure ro. diſtat hereditariū ſacrū a prin

ꝑuatos locū hȝ: q̄ȝ non plʒ cū tenoꝛ ſacri de quo.l.iſta ꝯtinet cipalit vt.C.de iureiu.l.gn̄aliter.in prin.non aūt iure longo.

ptum[a]: aut amittat rem ipſam in publico ſi .lx. anni in ipſa poſſeſſione nõ fuerint cõpleti[b]: ⁊ ſi forſitan aliquis de ſeruo: aut aldione domini regis cõparauerit[c]: ⁊ ꝓbata cauſa fuerit relaxet ipſam rem in publico: qꝛ ꝺ ſeruo: aut aldione regis poſſeſſio venditionis eſſe non debet: ſicut nec de alioꝝ[d] ſeruis: aut aldionibus.

a ¶ Preceptum .i. inſtrumentũ alienationis.

b ¶ Non fuerint completi. Videtur impoſſibilis probatio cum ſit negatio facti que per rerum naturam ꝓbari nõ poteſt: vt C. de probatio. l. actor. ⁊ reſpon. per reruꝫ naturam. i. per conſuetudinem cauſarũ/ que eſt vt affirmans probet aſſertionem ſuam/ non autem negans negatiuam/ ſed contradictoriam affirmatiuaꝫ/ per quã remanet probata negatiua: vt ſiquis dicat Socrates non eſt lapis/ ſi ꝓbat affirmatiuam ꝙ ſit homo/ ꝓbat ꝙ non ſit lapis/ vt als contingit: Titius cõtra Semproniũ dicit ꝓmiſiſti mihi Capue .xx. Sempro. negat probans affirmatiuam per negatiuam/ probãdo eodẽ die fuiſſe Rome: vt inſti. de inuti. ſtipu. ita ⁊ in caſu noſtro/ vt actor publicus ꝓbet .ſ. iſtud tempus alium poſſeſſorẽ in medio/ ⁊ ſic probabit ꝙ non fuerunt completi .lx. an. ꝙ ſi cõſtat rem fuiſſe principis/ opus eſt poſſeſſori/ vt oſtendat inſtrumentum alienationis/ ſiue teſtes/ qui cum inſtrumentis parem vim habent: vt. C. de fide inſtrumentorum. l. in exercendis. aut neceſſe habet rem reſtituere.

c ¶ Comparauerit. Non. n. prodeſt ei allegare tit. qꝛ ſciuit/ aut ſcire debuit ꝙ a ſeruo/ vel aldione emerit: vnde eſt in mala fide/ nec prodeſt ei allegare titulũ quidiſcrepat a iure: qꝛ habetur pro non titu.

d ¶ De aliorũ .ſ. priuatorum: qui caret bonaſi. non ꝓdeſt ei preſcrip. xxx. anni verum ſi ſeruus/ vel aldio priuatioꝝ? tiſſꝫ ſe alienar ex domini iuſſione/ proderit emptori preſcrip. xxx. ann. ſm ſententiam dicentium tit. non deſiderari in preſcrip. xxx. anno. ſed tantum bonamſi. quod in preſcrip. lx. anno. locum nõ haberet. Ex his ergo no. preſcrip. lx. ann. prodeſſe non ad actionem pariendam/ vel defenſionem indicendam per ſe/ ſed vt probetur titu. ſacramento qui als probari debet per teſtes. Queritur an ſi comites/ vel barones conueniant aliquos/ debeat contra eos opponi duplicata preſcriptio/ vel poſſint duplicatas petere compoſitiones a ſubditis? videtur ꝙ ſic: nam allegãt ſe habere iura regalia/ ⁊ actiones regi competentes: ⁊ ſicut rex poteſt exigere duplã compo. ita ⁊ ipſi: ⁊ ſicut contra regeꝫ eſt duplicata preſcrip. ita ⁊ contra ipſos: naꝫ ſicut ad emptorem hereditatis tranſeunt omnia onera hereditatis: ita ad comites/ ⁊ barones tranſeunt oĩa iura regalia? Reſpon. nequaꝗ̃:

nequaꝗ̃ nec ob. quod dictum eſt: q2 attẽta illa ratione ſeque retur ꝙ eam etiam allegarent milites: q2 comitibus ⁊ baroni bus feuda accipiunt / quod nõ eſt dicen dum: eſt igitur re gium pri uilegiuȝ / ⁊ perſo // nale in // ductũ fa uore ſue dignita / tis: nam vnum ⁊ ideȝ ius diuerſus ſortit ef / fectuȝ ſʒ pſonarũ; qualita / tem / pu / ta extra / neũ mũ / dualdum habere mundium vt due / que ſi virũ accipiat / ⁊ mo ritur / maritus ei ſuccedit / exclu ſis ſororibus / ⁊ filijs per. l. re / giam. cum extraneus mundu / aldus fuiſſet excluſus per ſoro res: vt. s. de ſucceſ. l. ſi sorores. vnde alium effectum hʒ mun / dium in perſona mariti / ꝙ ex / tranei mundu. quod contingit priuilegio mariti. Iteȝ ſi pater aut frater mundualdi ſint / poſ ſunt ſororem inuitã ad maritũ tradere. ⁊. ſ. xij. annos deſpon ſare. l. ij. s. de prohi. nup. quod extraneus mundu. facere non poſſet: immo amittit mundiũ / ⁊ etiam punitur: vt. d. l. ij. Sic ergo hereditarie actiones / lʒ competant regi / alium effectũ habent in perſona regis / ⁊ aliũ in p[er]ſona coheredis; quod e

iure Ro. contingit: nam vna / ⁊ eadem actio ſi competat priua to tollitur ſpatio. xxx. anno. Si vero eccleſie durat vſq3 ad. xl. ann. auc. quas actiones. C. de ſac. ſanc. eccle. nã debita / ⁊ credita terminũ faciunt / ſecus ſi hereditas ad ma // nus regi as perue nerit: vt s. de ſuc ceſ. l. ſiqs ſine here de. que non face ret ſi ad man⁹ pri uati pue niret.

Idem. lex. ix.

Siquis poſſederit[a] q̃ / lecunq3 rem mo bilem: aut immo bilem per cartaȝ falſam: ⁊ proba / tum fuerit: ꝙ per ipſum munimen tum falſum rem ipſam poſſideat: non eum defen dat poſſeſſio ſua hoc eſt. xxx. an / norum: nec exclu dat illũ cuius res legibus fuerit: ſʒ amittat rem ip / ſam quã per car / tam falſam[b] poſ ſidere videtur ſic: tamẽ vt diximus ſi probatum fue / rit: ⁊ ille ipſaȝ rẽ recipiat cui antea pertinere per le / gem debuerant.

a ¶ Siquis poſſederit. Hic no. ꝙ etiam in re mobili ſit neceſ / ſaria preſcrip. xxx. an. qđ ꝯtra iuri Ro. ſi res mobilis bona fi. ⁊ iuſto ti. poſſideatur / tunc vſu capitur: que vſucapio incogni / ta eſt iure Longo. naȝ ſi careat ti. neceſſaria eſt pſcrip. xxx. an. niſi iuſtus error habeat pro ti.

b ¶ Falſam. Siquidem ſciret inſtrm falſum per quod poſſi / deat / non prodeſt / ⁊ preſcrip. xxx. an. q2 non poſſidet bona fi. que iure iſto conſideratur: qđ ſi ignoret / non caret bona fi. q2 non cõtrahitur crimen / niſi vo luntas nocendi intercelſerit: que vera ſunt / quoad cuiuſdam penam falſi / vt non com / po. v. nam ſententia per falſa inſtrumẽta prolata nullius eſt momenti: vt. C. ſi ex fal. inſtru.

Rex Rachis.l.x.

Eminiſci/ mur enim: qꝛ in ante/ riori edicto conti nere dinoſcit de liberis feminis ꝙ ſeruis copulátur vt quandocunq; inuête fuerint in ſeruitium reducê tur. Sed qꝛ Gri/ moaldus rex ſta/ tuit de his q per xxx. annos in li/ bertate vixerunt: vt in ſeruitiuz nō replicarentur: ta men qꝛ curtis re gie poſſeſſio im/ pedit: niſi per.lx. annorum curri/ cula ſicut domi/ nus Liudpran/ dus rex inſtituit: ideo diffinimus ſi ꝙ femine ammo do inuête fuerint que ſibi ſeruos co pulauerint: ⁊ per lx annos in li/ bertate perman/ ſerint: ipſe: ⁊ filij: ⁊ filie earuz: atq; qui de ipſis pro/ creati fuerint in/ uenti: nullus eos in ſeruitio repli/ care preſumat: ſz in libertate ſua permaneant: ſi/ cut per ſexagin/ ta annos permã ſerunt. Si autez ammodo pſum/ pſerit cuiuſcũq; ſeruus ariman/ nam ducere vxo rem ſic exinde de tur iudicium: ſi/ cut in anteriori edicto legitur.

per totum ſi vires ſumpſerit ex falſo: vt. C. dicto titulo lege fal ſa. ita ⁊ hic non debet prodeſſe poſſeſſio poſſeſſori: qꝛ per car/ tam falſam poſſedit: nec tran/ ſactio ꝗ modo cō poſita va let. l. ſi ex falſis. C. de trãſa/ ctionib⁹. ⁊ reſcri/ ptuz per menda/ cia impe tratū / fa cit impe/ trantem carerē im petratis: vt. C. de precibus impera/ to. offe/ ren. lege ⁊ ſi legi/ bus. Itē ſiquis p falſos co dicillos petat le/ gatum / ſi vult ab/ ſtinē ab vſu / libe ratur a pe na falſi: quia ipſe non con fecit eos lege codi cillos. C. ad legem corneliam de falſis. ita hic liberatur a pe/ na falſi inſtrumenti ſi abſtine/ re velit: ⁊ ſicut in ſuperiori ca/ ſu rem quam volebat per fal/ ſos codicillos conſequi amit/ tit: ſic etiam amittit iſte poſſeſ/ ſionem quam per cartam fal/ ſam detinuit. argumen. l. di/ uus adrianus. ff. ad legem cor neliam de falſis. vbi is qui ſibi legatum aſcribi fe cit in te/ ſtamen/ to ſi teſta mentum generali ſubſcrip/ tione te/ ſtatoris ſit conſi/ gnatum / tūc pena falſi remit titur ei / ſed a peti tione le/ gati abſti nere de/ bet: ita in caſu iſto / vbi poſſi dens per cartã fal/ ſam ſi cō fecit ipſe / vel ſcribi fecit iſtru mentuz / non eui/ tabit pe/ naz. l. fal ſos. C. ad ad. l. cor. de fal. qḋ procedit vbi ꝯuen tus inſtrm̄ in iudiciuz protulit quod falſum eſt repertum: qꝛ ſi in iuribus tantum falſum fuiſ/ ſet / rem non amitteret / ſed pur garet ſe per ſacramentum de malo ordine.

Rex Aſtulphus.
Lex vndecima.

SJquis longobardus qualécunqꝫ rem poſſederit: & cuſtodes locorū venerabilium de ipſis rebus cū moleſtauerint: & ipſe poſſeſſionem ſuam per xxx: annos conſignauerit: & eius claruerit poſſeſſio poſſideat & in antea: ſimiliter & venerabilia loca faciant de rebus quas ipſa poſſident ſi a longobardis fuerint pulſata: qa anterius edictuꝫ ꝯtinet de quinqꝫ annorum poſſeſſione: vt qui poſſederit per qnqꝫ annos in facie eius qui pulſauerit ipſe ſ͞m legeꝫ defendat ſe: & loca venerabilia ✠ inter ſe de rebus qbuſlibet per. xl. annorum poſſeſſiōeꝫ excludāt [a]. ideo iuſtum diximus: vt qui per xxx. annos poſſederit poſſideat & in antea.

¶Siquis excludantur. No. ꝙ ordo eccleſiarū viuit iure Ro. & non Longo. ſed quare excluditur hic preſcriptio. xxx. anno. a Longobardis poſſidentibus? reſpon. l. iſta reducit ad memoriā preſcriptionem .v. an. q. d. anterius edictū cōtinet de preſcrip. quaꝫ contra eccleſiam nolumus valere: ſꝫ extendim⁹ eam vſqꝫ ad annos xxx. & ſic videt ꝙ fauor eccleſie ſit. ſꝫ lex iſta q̄ non debꝫ ad ei⁹ leſionē retorqueri l. qd fauore. C. de legi. & C. de fide inſtrumē. l. plures. Utetur eccleſia quo iure voluerit: vtrum iure Roma. aut Longo. vel dic ꝙ hic cauetur eccleſiaꝫ preſcribere ſpatio xxx. ann. quod videtur ſtare nō poſſe: qꝛ eccleſia viuit iure Romano: vt infra de epiſcopis & clericis. lege vt omnis ordo. & iure Ro. q̄draginta annis preſcribit/ & preſcribitur auc. quas actiones. C. de ſacro ſanctis eccleſijs. An ergo preſcrip. xxx. ann. competat actori Longo. cum. xl. anni non ſint completi? Reſpon. vtiqꝫ/ ſed hic nō defenditur eccleſia iure ſuo/ ſed ſe ab actione Longobardi defendit: & ſic nō ob ſuū fauorem/ ſed ob Longobardi iniuriaꝫ: nam qui paſſus ē ſe vendi ad precium participandum emptori ſcienti/ venditus ad libertatē proclamat/ ob emptoris iniuriam tantum lege liberis. §. ſi quis ſciens. ff. de liberali cauſa. & qui libertum eximit in ius vocantem/ non punitur edicto/ & hoc ob liberti iniuriam/ non ſui fauore. lege ſecunda. ff. ne quis eum qui. & ſi rem alienaꝫ quis ſciens emerit/ ſi euincatur/ aget de euictione emptor ob emptoris iniuriam tantum lege ſiquis fundum. C. de euictionibus. Sic ergo licet dominium non acquirat eccleſia/ tamen quia Longobardi actionem amittūt ſpatio

✠ No. loca venerabilia inter ſe. xl. annorū preſcrip. tātuꝫ excludi. c. de quarta de pſcri. & auc. quas acti. C. de ſac. ſan. ec. & que dixi in. §. j. ꝺ pſcri. lſ. ꝯſuebitudinis.

triginta annoꝝ/ideo eccleſia ſe
tuetur:quia ſine actione nemo
experitur.l.quotiens.ff.de ad/
mi.tuto:⁊ de nego.geſt.l.ſi pu/
pilli.§.ſed ſi. Sed opp.nam nō
videtur ammiſſum quod alte/
ri eſt acquiſitum:vt.ff.ex quib.
cau.maio.l.nec.ſol.preſcriptio
xxx.annorum non eſt inuenta
ad dominium acquirēdum/ſed
ad exceptionem parandam:ec/
cleſia ergo opponit exceptioneꝫ
longobardo agenti/⁊ ſi domi/
nium non acquiſierit:⁊ lꝫ actio
non tollatur ipſo iure in preſcri
ptione.xxx.annorum/qꝛ tem/
pus non eſt modus tollende
actionis ipſo iure/tamen actio
efficitur inutilis longobardo/
qui vult agere preſcriptione
xxx.annorum:nam quo ad ef/
fectum nil intereſt/vtrum nul/
lam habeat actioneꝫ/an talem
que per exceptionem tollatur.
l.j.ff.de do.hoc procedit vt lon/
gobardus agens contra eccle/
ſiam repellatur/ſed ſi eccleſia
velit agere contra longobar/
dum/videtur ꝙ non ſit repel/
lenda:vt in prima.q.not.ad fa
uorem eccleſie.l.iſta fuit inuen
ta:ſi ipſo noluerit vti hoc fauo/
re/poterit cum effectu agere/
cum rex non potuerit leges cō
tra eccleſias condere/que non
ſunt ſue iuriſditioni ſubdite.
Sed reſpondeo/qꝛ ſingulari/
ter cuilibet permiſſum eſt ſuo
iure ſe defendere:ſed longo/
bardus itaqꝫ ſuo iure ſe defen/
dit vtendo preſcriptione.xxx.
annorum/vt in ſimili. Juſtitia
eſt cō.⁊ perpe.vol.ec. Jtem iu/
ris precepta ſunt honeſte viue/
re ⁊c.cum ergo ius ſuum cuili/
bet tribuatur/poteſt longobar
dus iure ſuo vti contra roma/
num/vel contra longobardum
vtentem iure romano:vt ſi cle
ricus conuentus coram iudi/
ce ciuili/de crim ne ciuili debet
iudex ei ſeruare priuilegia:vt
C.de epiſco.⁊ cleri.auct.cleri/
cus in lite.⁊ arg.eius quo vti/
mur hodie:vt ſi romanus pro/
ducat teſtes contra francos/lꝫ
iure romano obtinere deberet
romanus/qꝛ atteſtationibus
teſtium ſtari debet/francus ta/
men iure ſuo vtetur/⁊ obijciet
pugnam contra teſtes/ſi volue/
rit:cuilibet enim ſe defendere
ſua lex permittit/lꝫ ſit contra
ius actoris:nam ſi romanus ⁊
longobardus pactum faciant/
longobardo quidem orit actio
iure longobardo:quia ſtantia
que fit inter liberos homines/
ſtare debet:⁊ tamen ſi roma/
nus ex hac ſtantia conueniatur
vtetur iure ſuo/quo non oritur
actio ex nudo pacto. Jtem ro/
manus poteſt producere teſtes
iure ſuo/exceptis mulieribus
de adulterio condemnatis.l.
ex eo.ff.de teſti.verum longo/
bardus ſe tuetur iure ſuo/quo
mulier ad teſtimonium non ad
mittitur. Ex his colligitur ꝙ lō
gobardus tuetur ſe preſcriptio
ne.xxx.annorum contra eccle/
ſiam. Aliū dicunt huic.l.locum
non eſſe/⁊ interpretationem
Aſtulphi/per quam dixit/quia
loca venerabilia inter ſe pre/
ſcribunt annis quadraginta/
non eſſe veram/quia non tm̄
vna eccleſia contra aliam ha/
bet actionem vſqꝫ ad quadra/
ginta annos/ſed etiam contra
quemlibet romanum.aucten.
quas actiones.C.de ſacroſan/
ctis eccleſijs.⁊ in hac opinio/
ne procliuior ſum/quo ad hoc
vt eccleſia non excludatur pre
ſcriptione triginta annorum.

Idem. lex.xij. Si quicunq3 homo pro bonitate ſua introierit in ſeruitium iudicis: aut alicuius hois: ⁊ deſeruierit ei: vel filijs: vel nepotibus eius: ⁊ claruerit veritas q parētes eius omnes liberi fuiſſēt: ⁊ poſtea in ſeruitium detinere voluerit dicendo q per.xxx. annos ei vel parentibus eius ſeruiuiſſet: nō poſſit eum per ipſam poſſeſſionē tenere: q2 impoſſibile [a] eſt: ⁊ contra dei preceptū omnes eius parētes liberi ſunt: ⁊ ipſe ſolus qui voluntarie ſeruiuit in ſeruitium detineatur pro ſola poſſeſſione: nam ſi p furto: aut alia malitia ſicut edictum continet ad ſeruiendū in manus datus fuerit ⁊ probatum fuerit: deſeruiat ſicut ⁊ in antea: ſi vo eius parētes ſerui fuerunt ⁊ ipſe ſolus ad libertatem tendere voluerit: ſi ipſe libertatem ſuam idoneare per chartā aut per homines liberos: vel per poſſeſſionem iuſtam non potuerit: deſeruiat ⁊ in antea.

Imperator Ludouicus lex.xiij. Placuit [b] nobis de liberis: vel illis hominibus qui ſe per.xxx. annos liberos eſſe dicūt vt per hanc poſſeſſionē liberi nō ſint: niſi de ingenuo patre [c]: aut matre [d] nati ſint: aut chartam [e] libertatis oſtēdāt.

Imperator Lotharius.lex.xiiij. Ut p.xxx. annos ſeruus liber fieri nō

a ¶ Si qſ/ cūq3. impoſſibile. ꝟ.ſ.eo.l.iij. vbi poſt preſcrip.xxx. an. remanet in ſeruitio. ſol. ibi/ quando nulla preſumptio eſt ꝓ libertate/ ſed ſuus volebat ſ ponere ei pugnam q ſe dñm dicebat: hic autē erat preſumptio/ q2 parentes eius liberi fuerunt: dz ergo ꝓbare quare ſeru9 ſit/ nec dz ꝑ ſola poſſeſſione i ſeruitute retineri: q2 in preſcriptione.xxx.an. nō conſideratur ti. ꝟ libertatem tamē: deſideratur.

b ¶ Placuit. Nō ſat. ꝟ.ſ. de liberis fol. et ibi. Item ꝟ.ſ. eo.l.xxi. fol. ibi/ concurrebat poſſeſſio ⁊ preſumptio parētū/ hic ſola poſſeſſio.

c ¶ Patre. Ex hoc ſolo nō preſumitur liber/ cū liber imitatur ſtatū matris/ nō patris.

d ¶ Matris. Solū hoc ſibi ſuffeciſſet abſq3 poſſeſſione i.xxx.an. ſz ideo dicit q2 incertum erat ⁊ natū fuiſſe de ingenua.

e ¶ Chartā. que ſola ꝓdeſſz abſq3 alia poſſ. ſed forte dicebat a nō dño eſſe chartā factā/ nō ſola nō ꝓderat/ ſz cū poſ. cū q̄ ꝓſumit ꝓdeſſe.

poſſit pater illius ſeruus: ⁊ mater ancilla fuerit: ſimiliter ⁊ de aldionibus.

De euictionibus. Tit. xxxv.

Rex Rothar. Lex Prima.

Si quis comparauerit ancillā: ⁊ poſtea venerit alter certus homo qui eā ſuam dicat eſſe reuertantur [a] pariter ad auctorem: tunc auctor ſi vendicare [b] nō potuerit: prebeat [c] ſacramentum ꝙ conſcius nō ſit fraudis nec colludiū feciſſet: ⁊ red/

a ¶ Siquis. reuertant. Hic no. ꝙ autor debet laudari ante litem conteſta. qđ no. ſ. de reb. inter. Jure aūt Ro. vſq; ad ſententiam. l. ſi rem quā. §. ſi. ff. de euictio. Item iu. Rom. autor laud. non tranſfert in ſe iudiciuʒ. d. l. ſi rē. ſecus iure Lon. vt hic: ⁊ ſ. de reb. intercia. Quid ſi autor laud. negauerit ſe vendidiſſe/ vel aliam cauſam allegauerit quare laudari non debeat: vel econtra/ aſſerit eum eſſe laudanduʒ/ nunquid iudicium actoris differatur/ de nec finiatur iudicium inter autorem lau. ⁊ emptorē? Reſpō. vtiq;: nam cum emptor ſe defendat laudando autorē conſtare debet ꝑus de iuribus ſue defenſionis/ vt appareat/ an debeat actor transferre iudicium in autorem lau. nam reus ſiue peremptoriam/ ſiue dilatoriaʒ opponat excep. de iuribus exceptionis primo querendū eſt: vt. C. de excep. l. ſiquidem. Itē queritur vtrum emptor poſſit laudare fideiuſſorē venditoris/ vt in eum trāſferatur iudiciuʒ? reſpō. vtiq; : q: qui ſimpliciter fideiuſſit: in omnieʒ cām fideiuſſiſſe videtur. l. quero. j. reſpon. B. loca. c. l. ſiquis pro eo. §. nue

mis. ff. de fideiuſ. cum ſi. arg. in contra. ff. iudi. ſol. l. iam. §. in hac. vbi qui fideiuſſerunt in illa ſtipulatione/ non tenetur defendere liceat defenſionē contineat: vt d. ti. iud. ſol. Sed nūqd cogitur reus ire ad autorē q longe diſtat/ ⁊ ſe dnm dicit? Rn̄. ad actorem pertinere rē quā petit nominare/ ⁊ ſigna dicere/ vt veriſimile videatur ad eum pertinere: vt in actionem ad exhibē. dicitur.

b ¶ Vendicare. i. defendere: nā cum autor laudetur/ ad eū pertinet defenſio in iudicio/ coraʒ iudice/ non corām arbitro: cuʒ res nō intelligatur euicta/ niſi per iudicium. l. ſi demum. §. ſi compromiſſo. ff. eod. vnde ſi huiuſmodi cauſa compromittatur/ arbitri ſententia non nocebit actori contra autorē lau. ⁊ no. j. quali. quis ſe defen. debet. l. de furto.

c ¶ Prebeat. Si reo placuerit ꝙ ſi noluerit de colludio iurare/ condemnabitur in duplum vt. ſ. de ꝑiu. ſer. l. ij. Colludiuʒ aūt fieri poteſt dum vēditor dicat alicui/ ꝯuenias talē qui poſſidet ancillā/ ⁊ ipſe laudabit me in autorē/ ⁊ ego me euincī patiar/ ⁊ poſt contingere colludiū

dat[a] preciũ tantum quantũ in illa die tulit: quã do eam tradidit: & accipiat ancillam ipſam: & proprio domino tradat: & ſi ancilla ipſa apud emptores filios fecerit: tunc ille qui eam prius vendidit: & vendicare non potuerit quanticunqꝫ ſint filij ipſius per ſuum diſpendium comparet: & proprio domino reddat: quatenus filij matrem[b] ſequãtur: & ſi auctor mortuus fuerit ſine heredibus legitimis: & facultas ipſius auctoris

a principe: & etiam in iudicium emergere. Unde queritur vtrũ ſnia per colluſionẽ data contra autorem lau. noceat emptori? dico emptorem poſſe opponere exceptionem doli mali ſi victor cõueniat actores actiõe iudicati. argu. ff. de doli excep. l. ſi procu. in prin. & l. ſi pretor. ff. de iudi. & ſententia ex preuaricatiõe aduocati lata nullius eſt momẽti. l. j. C. de aduo. diuerſo. iudi. Sed diſtinguendum eſt cũ quo colluſionẽ fecerit autor lau. nã ſi colluſerit/ & voluerit vti dẽfenſionibus ſuis/ ſnia tenebit: cum etiam ſi aduocati minoris preuaricati ſint/ ſnia tenet: qꝛ opus eſt interere. vt. ff. de mino. l. minor ante. ꝙ ſi falſas allegationes admiſerit non tenebit.

a ℭ Reddat. Debet igit poſſeſſio ancille manere penes emptorem: qꝛ reddito ſibi precio/ venditor victus dꝫ ancillam recipere/ & proprio dño reddere: vnde videtur contra ꝙ equus petitus debet eſſe penes autorem lau. idem de ancilla. Sol. erat facile petitori rõnes ſuas oſtendere/ & ꝓbare ancillã ſuã/ ſicut ſi eſſet penes autorẽ lau. qꝛ actio in rem ambulat cum poſſeſſore: vt. C. de alie. iudi. mutã. cauſa facta. l. j. poſſidere itaqꝫ debet emptor vt habeat facultatem reſtituendi: alioqn ſi ancilla eſſet penes autorem lau. videtur grauari petitor/ ſi neceſſe haberet ducere teſtes per quos vellit probare ſuã eſſe ancillã ſrẽ ad emptores qꝫ forte longe diſtaret/ maxime cum teſtes nõ poſſint plene teſtificare ancillã ad petitorem pertinere: niſi eam viderint/ & cognoſcant: facit. l. ſi res intertiata. ſupra de rebus intertiatis. per quod manifeſte liquet ꝙ autor lau. recipere debet rem de qua laudatur: vel dic vt actor victus reddat precium quantum tulit: & accipiat ancillã. ſ. plenarie/ vt emptor deſinat poſſidere/ & reddat eã proprio domino: nam cum antea accepiſſet ancillam non plene/ niſi quantum ad exitum iudicij: modo reddito precio videtur plene accepiſſe/ vt poſſit reſtituere inuito emptore.

b ℭ Matrem. Videtur ſtare nõ poſſe/ nam cum iudicatum ſit ancillam ad petitorem pertinere: ergo filij eius ſunt ſerui/ cuius mater eſt ancilla: &

alij ancille non ſunt ſerui em/
ptoris: qꝛ partus ancillarū nō
eſt in fructu: vt inſti. de rerum
diuiſ. §. in pecudū. ꝛ ideo bone
fidei emptoris fructus nō eſt.

Quomō/
ergo au
tor lau.
compara
bit eos
ab em//
ptore cu
ius facti
nō ſunt?
Reſpon.
nō eſt ve
re cōpa/
ratio / ſꝫ
preſtatur
pro his
extimatio/ ꝛ videntur quaſi cō
parati.

ad curtem regis ceciderit nulla ſit repetitio [a]; ſic ta/ men vt det ſacra mentum ꝙ ab il/ lo cōparaſſet cu/ ius res ad curteꝫ regis ꝑuenerit. [b]

Rex Liudpran/ dus. lex. ij.

Si quis [c] aliꝗ homi qualē/ cunqꝫ rem dona nerit: ꝛ lānechild ſuſceperit: ꝛ poſt ea eam defende/ re minime potue rit: tunc aliam ta lem rem qualem donauit ✠ qualis

✠ No. do/
natorē te/
neri de eui
ctione. de
quo in .l.
ariſto. ff. de
dona.

empta non ſit/ non dꝫ rem alie
nam inuito dn̄o retinere: ꝛ cuꝫ
poſſit ancilla his caſibus ven/
dicari a rege / poſſeſſor ancille
ꝯuentus exceptionem habet ſi
ab eo cō/
parauit/
cuiꝰ bona
ad manū
regis ꝑue
nerūt: qꝺ
verū vt
impedia
tur vēdi/
catio pe/
titoris oc
caſione
curtis re
gis/ quā/
do dānū
eſſet paſſura. d. l. ſi quis ſine he
rede. ſecus ſi ille cui ſucceſſit
curtis regia ab alio emerit: qꝛ
damnuꝫ non patitur ſi laudat
autorem iure hereditario: quia
ſucceſſit venditori/ cum ipſa poſ
ſit ſuum autorem laudare/ qui
laudatus ſi defendere non po/
terit/ ad eū pertinebit incōmo/
dum/ non ad curtē regis: qꝛ re
cuperat quātum ei abeſt ꝓpter
ancille euictionē: ꝛ ita procedit
qꝺ hic habetur/ vt ceſſet vendi
catio petitoris/ qn̄ curtis regia
paſſura erat dānum: ceterū be
ne pōt ipſa laudari in autricē
vbi ipſa ſuum habeat autorē: ꝛ
ſi quidē aliud dixerit/ iam non
ꝯſuluit curti regie que nullū eſ
ſet damnum paſſura hoc caſu:
ſed cōſuletur autori vltimo ad
quem res/ ꝛ incōmodum perti
net/ vt dictū eſt. Cur autem ceſ
ſet vendicatio ancille a poſſeſſo
re occaſione curtis regie / cur
etiā ab ipſa curte regia vendi/
caretur ancilla ſi eam poſſideret
pic vt in ſimili: nam ſi quis ma

a ❡ Repetitio. ſ. vt ſi vendiderit
ancillam qui ſine herede deceſ
ſit/ ꝛ veniat certus homo qui
ſuam dicat/ non cogatur emptor
reſpondere/ ꝛ autorē laudare.

b ❡ Peruenerit. Ut. ſ. de ſuc. l.
ſi quis ſine herede: nam cū em
ptor iuret ſe ab eo comparaſſe
cuius bona ſi. ad curtem regis
peruenerunt/ iurat vt repetitio
precij ceſſat a rege/ ꝛ in preiu/
dicium ſuum/ ſed ideo iurat/ vt
habeat exceptionem contra pe
titorem/ nec petitor ab eo ven
dicet ancillam: ꝛ ſic debet ceſſa
re repetitio agentis. Sed mirū
cur ceſſat repetitio ab emptore
occaſione regis/ cum ſi ipſe rex
poſſideret ancillam / non eſſet
falſum dicere/ vt quis rem ſuā
a rege vendicaret: nam rex re/
ſtituendo ancillaꝫ proprio dn̄o
nil amittit: ſed ſi ille cui rex ſuc
ceſſit rē illam amittit/ vꝫ ꝙ an/
cilla poſſit a rege vendicare: qꝛ
pōt laudare autorem. Si vero

in illa die[a] inuenitur eſſe reddat cui donauit: & amplius non calumnietur: & ſi de colludio pulſatꝰ fuerit ſatiſfaciat ad euangelia ꝙ nullum colludium cum alio homine de ea re factum habeat: & ſit abſolutꝰ a culpa. Sic tamen vt ſupraſcriptaȝ rē conſimilem reddat cui donauit.

Idem. lex.iij.

Si quis cōmutauerit terram[b]: aruuȝ:

ſuam pecuniam det regi/ poterit ab eo petere/ ſecus ſi ei dederit/ cui rex ſuceſſit.d.l.ſiquis ſine here. quod licet ſit contra rationem/ ita tamen eſt lex ſcripta: vt in ſimili. ff. qui & a quibus. lege pro ſperit.

c ¶ Siqs. Notādū ꝙ donatio alia vniuerſitatis / alia rei ſingularis: prima non deſiderat lannnechild: quę ſecū portat onera & credita/ vt heredis inſtitutio: ideo ſi res euincatur/ de euictio. non cogitur: quia titulus donatio. gratuitus eſt / & nihil donatario abeſt/ & non prebet actionem de euictio. donatario: & q: res euicta/ aut fuit donatoris/ aut aliena/ ſi aliena/ non continetur in dona. vniuerſitatis/ cum ſua tantum donare intelligitur: merito non habet regreſſum contra donatorem: ſi autem donatoris/ iniuria facta fuit poſſeſſori/ vnde non aget de euictione: vt.ff.eodem. lege ſi in prudentia. & C.eodem. lege prima. Donatio vero rei ſing. deſiderat lanne. quod ſi preſtitum fuerit/ procedit lex iſta: quia abeſt donatario ſerquiſdum ad ſimilitudinem emptoris cui abeſt precium. Si autem verum lanne. preſtitum nō fuerit/ ſed imaginarium: tūc quia nihil abeſt donatario / nihil ei preſtabit: quod etiam in venditione dici poteſt: vt ſi ante ſolutionem precij res vēdita fuerit euicta / non tenetur venditor de euictio. legis ſuſa.§. offerri. ff. de actio. emp. verum ſi ſciens donator rē alienā donet/ licet non ſit ſecurum lannechild ſi donatarius in re donata fecerit ſumptus / agit de dolo propter ſumptus / ſi res fuerit euicta. l. ariſto.§.fin.ff. de donationibus.

a ¶ In illa die. Scilicet donationis facte/ vel/ id eſt euictionis: vnde ſi res donata & euicta fuerit remeliorata/ ſimilis debet reddi qualis fuit die euictionis: quia forte donator reſtituet lannechild/ & preſtabit damnum remeliorationis ad inſtar legis ſequentis. vbi ſi res commutata fuerit euicta/ debet commutator recipere rem quam dederat / & preſtare damnum paſſum propter edificium: vt ſupra eodem lege prima ibi quanticunque ſint filij &c.

b ¶ Siquis. terram. Hoc nomen generale eſt / & continet predia ruſtica / & vrbana: ſed

dic terram.ſ.aream / que dicitur pꝛedium vꝛbanum/⁊ eſt locus inedificatus in vꝛbe: vt.ff. de verboꝛum ſignificatione .l. nomine.aruum.ſ.pꝛedium ruſticanū.

vel pꝛatum: aut ſiluam: ⁊ ibi laboꝛauerit: ⁊ edificiū fecerit: aut clauſuram: aut vineas poſuerit: ⁊ poſtea ſurrexerit certus homo: qui ipſum locum ſuum faciat[a]: ⁊ ille qui dedit minime potuerit defendere eum[b]: recipiat res ſuas: quas dedit[c]: ⁊ inſuper ipſum dānum reſtituat ei: quantum appꝛeciatum[d] fuerit: ꝙ ibi poſtea laborauit ⁊ edificauit ſed ⁊ de comparatione ita ſtatuimus ſicut de commutatione: hoc autez de his cau

a Suuz faciat.ſcʒ.ſ. poſſeſſoꝛ laudabit auctorem ſuuz ante litez conteſtatam/⁊ in eum trāſfert iudicium: ſed non ſic in rebus mobilibus ⁊ immobilibus: nā de mobilibus cogitur ire vſqȝ ad tertium garrentem/vel vſqȝ ad tertium comitatum vult non procedere: vt.§.de rebus inter. in rebus immobilibus / vbi actoꝛ ſequi debet foꝛum rei/nec poterit allegare pꝛiuilegium ſui iudicij: vt ff. de iudicijs.l.venditoꝛ.⁊.C. vbi in rem actio.l.in rem. Item vltimus auctoꝛ poterit laudari: quia tantum de rebus immobilibus pꝛohibetur laudatio vſqȝ ad tertium garrentem.

b Defendere. Nota ꝙ transfertur iudicium in auctoꝛem laudatum.

c Quas dedit.ſ. vt ſum pro iudicio recipiat res a poſſeſſoꝛe: nō autem transfertur poſſeſſio rei immobilis in auctoꝛem laudatum/ſicut mobilis/lʒ transferatur iudicium in eum.

c Appꝛeciatum. Hoc eſt/ ꝙ ſi poſſeſſoꝛ expendit centum in re edificata/non tamen melioꝛata/ ꝙ ſi melioꝛata/non reſtituitur poſſeſſoꝛi/niſi quatenus expēdit: vt ff. de rei vendicatione. l. in fundo. ſed quare auctoꝛ laudatus non reſtituet pꝛecium remelioꝛationis: vt inſtit. de rerum diuiſione. §. cum in ſuo. Reſpondeo/ quādo poſſeſſoꝛ bone fidei conuenitur/⁊ fertur ꝯtra eum ſententia pꝛincipaliter/tunc habet exceptionem doli mali/niſi reſtituantur expenſe/vt ibi: hic ēo non fertur ſententia contra bone fidei poſſeſſoꝛeʒ/ſed contra actorem/qui ſumptus non fecerat/ lʒ poſſeſſoꝛ intelligatur victus auctoꝛe laudato: vel ideo auctoꝛ laudatus dʒ pꝛeſtare ſumptus remelioꝛationis: qꝛ foꝛte mala fide vendiderat/vel condemnatus non poſſidebat: nihil autem intereſt actoꝛis ſi cōſequitur ſumptus remelioꝛa. a venditoꝛe / ſiue ab emptoꝛe: ⁊ lʒ poſſeſſoꝛ eſſet condemnatus / exceptionem habet doli mali / niſi reſtituentur expenſe / exceptio tamen non retrotrahitur ad auctoꝛem lauda

ſis diximus vn/ de chartas[a] com mutationis: aut venditionis in/ ter ſe non faciũt: nam vnde char/ tulas faciunt & oſtendunt: ſic dz eſſe: ſicut in ipſis cartulis legitur[b].

tum. argumento.l.ſi a te.§.ſi. ff.de re iudi.

a ¶Chartas. Quid ſi origina/ lia inſtrumenta oſtendi nõ poſ ſunt / vt quia deperdita / vel combu/ ſta? Re/ſpondeo ſi ſceda / (que ab/ breuiatu ra dici/ tur) ſcri/ pta eſt / poteſt notarius inſtrumẽtum ſcribere / & erit idem cum pri/ mo argumento.§.ſed & vnum. inſtitu. de teſtamentis. Item quid ſi inſtrumentum / vel alia ſcriptura auctentica preſenta/ ta ſit iudici & notario / & fideli/ ter exemplata cum ſubſcriptio ne iudicis & notarij / an pro/ bet ſicut prima? Videtur q nõ quia originalia ſunt oſtenden da/non exempla / vt probent. auten. ſiquis in aliquo. C.de edendo. puto tamen q hoc exemplũ ſit auctenticum quo ad probandum factum con/ tentum in originali / & quo ad probandum tenorem ſui ori/ ginalis/qui probari poteſt per plures qui viderint & legerint. argumen.l.iniquum.C.de fide inſtrumẽ.vbi ſolutio poteſt pro bari per exemplum apoche ſub ſcriptum a debitore.arg.l.cyro graphis.ff.de admi.tut.& arg. §.j.in auc.vt ſta.ſi.

b ¶Legitur.Hic not.ſm quoſ/ dam/q omnino ſtandum eſt inſtrumentis publicis/quibus non poteſt per teſtes deroga/ ri.& no.S.de deb.& gua.l.ſiqs ammodo.quod verum eſt: ſed ex hac.l.non poteſt hoc nota/ ri/ſed intellige q contrahentes

aliquando promittunt euictio nem in duplum/aliquando re/ nunciant/& non curant vt pro mittant euictionem. q. d.S.de cta obtinent q pactio ſeruetur inter con trahẽtes re euicta ſtari de/ bet pa/ cto. l.j. ff.de pac. Sciendũ eſt / q in ſuperioribus legibus tempus euictionis inſpicitur/qz vendi tor debet preſtare precium re/ melioratiõis rei. arg.l.j.S.e. ibi/quanticunq ſint ſilij &c. & arg.l.j.S.de dona.ibi/qualis in illa die &c.ſi autez facta ſit res deterior tempore euictionis ſi/ non minus debet reddi preci/ um quanti res eſt empta:vt.S. eo.l.j.qz precium abeſt empto ri: Item ſi res commutata fa/ cta ſit deterior/non minus de/ bet reſtitui res data in commu tatione: qz per leges iſtas in/ ſpicitur tempus euictionis vt reſtituatur remelioratio. Item tempus contractus vt reſtitua tur contrahenti quantum ei abeſt inſpecto tempore contra ctus/& hoc/ſi nihil inter contra hentes cautum ſit:nam ſi pmit tatur euictio/& agat emptor ex ſtipulatu/inſpicitur tempus cõ tractus/q̃ñ cũq res ſit effecta deterior.l.ſi ex multis.ff.e. vbi ſi mille iugera vẽdita ſint &.cc. flumen abſtulit/&.dccc. empta ſint /aget de euic.pro.cc. ſi aũt res effecta ſit deterior/inſpicit preciũ rei:vt.ff.e.l.in euicta re. Itẽ tpe diuiſionis iſpicit in re/ bus diuiſis/qz ſi effecta melior melioratio dz reſtitui.

¶ De ſanctimonialibus.
Titulus.xxxvi.

Rex Liudprā. Lex prima.

DE his feminis que
velamen religionis
in ſe recipiunt: aut a paren
tibus ſuis deo vouentur:
aut ipſe elegerunt religio/
nis habitum: aut veſtem
monachicam induere vi/
dētur ꝗꝗ̄ a ſacerdote cō/
ſecrate non ſint: ſic nobis
iuſtum apparuit eſſe pro
dei amore vt in ipſo habi/
tu in oībus ꝑſeuerent: nec
ſit excuſatio malis homi/
nibus ✠ ꝙ ꝯſecrate non
ſint: ⁊ ideo ſi copulant̄ cul
pam non habeant: ſed vt
ſupra premiſimus: que ta/
le ſignum ſuꝑ ſe habeāt. ſ.
velamen: vel veſtem ſancte
dei genitricis Marie quo
cunqꝫ ingenio in ſe ſuſcipi
unt: poſtea ad ſecularez vi
tam: vel habitum tranſire
nullatenus preſumant: qꝛ
ꝯſiderare dꝫ omnis chri/
ſtianus ꝙ ſi quiſcunqꝫ ſe/
cularis homo parētem no
ſtram ſecularem ſpōſat ✠
cum ſolo annulo eam ſub/
arrat ⁊ ſuam facit: ⁊ ſi po/
ſtea aliam vxorem duxerit
culpabilis inuenitur ſoli/
dor quingentorum: quan
tomagis debet cauſa dei ⁊
ſancte Marie amplior eſ/
ſe: vt que ipſum velamen
vel habitum in ſe ſuſcipi/
unt: in eodem debeant per
manere: ſiqua vero femina
contra hoc qđ noſtra inſti
tuit excellentia egerit: aut
marito ſe copulauerit: per
dat omnem ſubſtantiam
ſuam: ⁊ deueniat ipſa ſub/
ſtātia in poteſtate palatij:
de perſona vero eiuſdem fe/
mine que tale malum cō/
miſerit iudicet rex qui pro
tempore fuerit qualiter il/
li placuerit: aut in mona/
ſterio mittendo: aut quali/
ter ſm deum melius ꝓui/
derit: ſimili modo ⁊ de vi/
ctu ⁊ veſtimento ipſe prin
ceps ordinet qualiter illi
placuerit: ſi autē ille in cu
ius mundio talis femina
eſt conſentiēs fuerit in ſu/
praſcripto malo ⁊ proba/
tum fuerit: componat gui
drigild ſuum: ⁊ ille q eam
tollere preſumpſerit com/
ponatur in palatio regis
ſolidos ſexcētum: ſi autem
mundualdus ipſius femi
ne in ipſo malo ꝯſentiens
non fuerit medietatem de
ipſius ſexcētum ſolidis ac

✠ Que mala e delicta ex pctō cū moniali ꝑpetrato orīunt̄. vid̄ te xtū i. c. vgi nib⁹. e ibi gl. xxvij. q. j. ⁊. d. cāꝫ ⁊ q. vide ad hunc tī.

✠ No. ar. de mrīmonio carnali ad ſpūale. c. inter corpalia. ꝫ trā ſ. epiſco.

cipiat ipſe: ⁊ rex medietatem: qui autem talem feminam rapuerit componat ſolidos mille: ⁊ precedat cauſa dei ſolidos centum: quoniam de raptu ſecularis femine compoſitio nongentorum ſolidorū: in edicto legitur: ipſa ħo que nunc ſeruauit eā cauſam que ſupra legitur: ⁊ malo ſupradicto conſenſerit pene ſupraſcipte ſubiaceat.

Idem. lex.ij.

Religioſa femina que veſtem ⁊ habitū ſancte religionis in ſe ſuſceperit: ⁊ ſi contigerit ex peccato vt adulterium voluntarie committat: quicūq ipſam ſanctimonialem feminam adulterauit componat ſolidis ducentum: quia de ſecularibus feminis edictum ptinet vt componatur pro adulterio ſolidis centum: ⁊ nos proſperimus veram eſſe iuſtitiam vt dei omnipotentis cauſa ⁊ ſancte eius Genitricis Marie: cuius veſtem ſuſcepit duplicentur: de pecunia autem eiuſdem religioſe femine que (qd abſit) voluntarie adulterium perpetrauit: ſic fiat ſicut iam antea de religioſis feminis ſtatuimus que ſe marito copulauerint.

Idem. lex.iij.

Si quicunq homo liber ancillā ſuam ꝓ religionis ⁊ munditie cauſa veſtem religioſā induerit vt ei (ſicut conſuetudo terre illius eſt) ad offerendam oblationem per loca ſanctorum debeat portare: ⁊ contigerit ex peccatis vt quiſpiam homo eā ad vxorem ducat vbicunq inuenti fuerint ſeparentur: ⁊ componat ipſe qui eam tulit vxorem domino eius ſolidos quadraginta ⁊ illa reuertatur in priſtinum ſtatum: qd ſi aliquis eam (quod abſit) adulterauerit ſimili modo componatur domino ſolidis quadraginta: quia anterius edictum de gentili ancilla adulterata viginti ſolidis continet: vt componantur de dei ancilla qd iuſtum eſt: vt compoſitio duplicetur: verumtamen ſic ſtatuimus vt ſi probata fuerit cauſa.i. preſbyterum: aut alterum clericū quomodo ipſa veſte reli

No. ꝯtra. in alio dido ꝓ ingreſſu religionis eſſe ſuāda. ḋ i.c. nō ſatis ⁊.c. mas. ⁊.c. ad aplicā ⁊.c. mat.

a ¶ Siqua. No. ex hac. l. ꝙ bona patris ſtrictius debent filio ꝙ bona matris/ cum non poſſet pater tertiam bonorum filio auferre/ quia caderet in nomen exheredationis: nam ſi filios habeat non poſſet vltra quartam monaſterio conferre. Item bona matris ſtrictius debent filie ꝙ patris: nam cogitur mater ſuare ſilie partes duas/ pater autem tertiam/ et ſi plures habeat/ medietatem: vt. ſ. de his q pa. ſi. ne. ha. reli. l. ij. nacha eſt/ ſub mundio eſt: vt. ſ. e. l. j. ibi/ ſi ille in cuius mundio eſt ec. nam habitus nõ facit monachum ſ3 monaſterium ingreſſus. auc. ingreſſi. C. de epiſco. et cle.

gioſa induta eſt: vt non fiat alicui homini calumnia pro figmento: ſed pro certa veritate: et dum probatio vera facta fuerit: ſic ipſa compoſitio fieri debeat.

Idem. lex. iiij.

Siqua[a] mulier religionis velamen induta fuerit obſeruatis omnib[9] qualiter in ſuperiori capitulo affixa ſunt. et monaſterium intrare voluerit: ſi filios: aut filias habuerit in quorum mundio[b] eſſe inueniatur cum tertia portione de proprijs ſuis rebus intret in moñaſterio: et poſt obitum eius remaneat in ipſo monaſterio vbi ipſa intrauerit: ſi vero filios: aut filias non habuerit cum medio de rebus ſuis intret et poſt eius deceſſum remaneat ipſa medietas in poteſtate monaſterij: nam ſi in domo remanſerit[c] poteſtatem habeat de rebus ſuis iudicare pro anima ſua vbi voluerit in tertiam partem: due vero portiones ex rebus eius: ſint in poteſtate eius ad quem mundium[d]

b ¶ Inueniat. ad filios tamen refert: nam ſi filie cum ſint ſub mundio et egeant mundualdo/ non tamen poſſent dicere matrem ſub mundio: ſi vero filijs et filiab[9] careat/ cum medietate rerum ſuarum in monaſterium ingredi poterit/ reliqua medietas remanebit in poteſtate mundualdi.

c ¶ Remanſerit. q. d. ſi induta ſit religionis velamine: ſi tamen adhuc mo

d ¶ Ad quem mundium. i. in poteſtate mundual. quod ſupra precedit ſi mulier non aſſumat religionis velamen/ vt pro anima poſſit tertiam iudicare/ ſuito mundualdo: et dic duas partes pertinere ad mundualdum ſi mulier patre et ſorore/ et fratrib[9] careret: nam iſte mundualdum excludunt. l. ſi ſorores. ſ. de ſucc. ſi autem mundualdus impedit monaſterium vbi mulier filijs careret/ quia careret ſu cum ſola medietate intrare poſſet non tamen impedit ad ſuum cõmodum/ ſ3 ad cõmodum perſonarum que mundualdum excludunt: ſic iure ro. quod autem dixi vt nõ poſſit mulier ſine auctoritate mundualdi alienare: et

de ea pertinet.

Imperator Lotharius. lex.v.

De sancti/moniali femina statuimus vt si adulterium fecerit: ⁊ inuentum fuerit: res quas habeat in fisco nostro socientur: persona ꝓo eius sit in potestate episcopi in cuius parrochia est vt in monasterio mittatur.

Idem. lex.vi.

Statuimus vt si femina que vestem habeat mutatã me cha ꝯprehēsa fuerit non tradatur genitio sicut vsq; modo: ne forte q̄ prius cum vno: postmoduꝫ cum pluribus locum habeat mechandi: sed eius possessio fisco rediga tur: ⁊ ep̄i ipsa sub iaceat iudicio.

¶ De ariolis. Titulus. xxxvij.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Si quis timoris dei immemor ad ariolos: vel ad ariolas pro aruspicibus: aut qualibuscunq; responsis accipiendis ambulauerit: componatur in sacro palatio: medietas precij sui sicut appreciatus fuerit: tanq̄ȝ si eum aliquis occidisset: ⁊ insuper agat penitentiam ꝺm canonuꝫ instituta: simili modo ⁊ q̄ ad arborem quã Rustici sanctum vocant: atq; ad fontanas adorauerit: aut sacrilegium: vel incantationem fecerit: vel similiter: medietateꝫ precij sui componat in sacro palatio: ⁊ si quiscunq; sciens ariolum: vel ario

Dex quo ad alienationeȝ in seruiuos nam iudicare ꝑ aia ⁊ vt i mo nasteriuȝ intret poterit aliena re: ⁊ hec ꝑcedūt in vidua / vel ꝟgine / nō in ꝯiugata / q̄ non pōt inuito marito in monasteriuȝ ingredi / vt ille in xito mundualdo. Item ꝑcedūt mundualdo ꝑ sente / vel abſēte / ⁊ nō certiorato / q̄ si certiorē / ⁊ denegēt volūtateȝ suaȝ / indignus est hic duas ptes / vel medietatē de substātia mulieris: vt ff. si quis alteri ⁊c. probi. ꝑ totū / immo ex hec

causa mū dium am mittit.

lam:⁊ non eas manifeſta/uerit:aut ipſos celauerit q ad ipſos ariolos: aut ariolas vadunt: ⁊ nō manifeſtauerit pene ſubiaceat.qđ autem ſeruum ſuum: aut ancillam ad ipſos ariolos aut ariolas ad aliqua reſponſa ab eis accipienda tranſmiſerit: ⁊ probatum fuerit penam compo. ſi vero ſeruus: aut ancilla ſine voluntate dominorū ſuorum:⁊ tantum ſua autoritate ad ariolum:aut ariolam ambulauerit:ſimiliter ad aliqua reſponſa accipienda: tunc dominus eorū venundare eos debeat foris prouinciam:⁊ ſi neglexerit dominus eorum hoc facere: ſupraſcripte pene ſubiaceat.

Idem. lex.ij.

Si qs iudex:aut ſculdais: aut ſaltarius: vel decanus de loco vbi arioli:aut ariole fuerint neglexerit ammodo itra tres menſes eos inquirere ⁊ inuenire: ⁊ per alios homines inuenti fuerint:tūc compo.vnuſquiſq; de loco medium precij ſui ſicut ſupra lex eſt: ⁊ ſi manifeſtum fuerit ꝙ aut iudex:aut ſculdais:⁊ ſaltarius:aut decanus vbi ipſi arioli: aut ariole ſunt:⁊ eos non cōdemnauerit: aut premiuȝ tulerit: aut quaſi cauſa pietatis: vel pro qualicunq; ingenio abſoluerit: integrum guidrigild ſuum in palatio compo.nam ſi per iudicem inquiſiti fuerint: ⁊ ſi ne notitia ſculdais: tūc habeat ipſe iudex poteſtatem foris prouinciam eos vendendi: ⁊ precium ſubſtulēdi atq; habendi: nā ſi per ſculdaem inuenti fuerint medi. de ipſo precio tollat iudex medi.ſculdais: ⁊ ſi decanus: aut ſaltarius ipſos ariolos: aut ariolas: vel ſupraſcriptos facrilegos iuenerit:⁊ ſculdai ſuo manifeſtauerit: tunc tertiā partem ipſe ſaltarius: aut decanus de ipſo precio per quem inuēti fuerint habeat ſibi: ⁊ duas partes tollat ipſe ſculdais:⁊ inſuper ꝓſpeximus vt vnuſquiſq; iudex: ⁊ ſculdais mittere faciat preconem: vt qnicūque modo nō faciat:aut ſi ammodo non fecerit non vadant venales:nam poſt ipſum preconē in talibus operibus malis inuēti fuerint:

rint:pene ſubiaceant:ꝛ ita volumus:vt vnuſquiſq̄ ſcul daie:aut ſaltarius atq̄ de canus iurare debeat iudici ſuo ad ſancta dei euangelia:q2 iuſtum eſt: vt ouz in noſtra cauſa nullum neglectum ponere non preſumát:nec nobis celare ✠ qui circa nos agūt:aut cōſiliantur quantomagis nō debent neglectum in cauſa ponere que amplius eſt inquirenda.

¶ De reuerentia eccleſie: ſeu immunitatibus debita:als de his qui ad eccleſiam ꝯfugiūt. Ti.rrrviij.

Rex Liudprandus.

Lex Prima.

SI cuiuſcūq̄ ſeruus: aut ancilla: aldius: vel aldia in eccleſia dei con fugiū fecerit: ꝛ dominus: vel patronus eorum: aut per miſſum ſuum: aut per ſe exinde violenter traxerit compo. guidrigild ſuū in ſupraſcripta baſilica: ꝛ ſi ſeruus: vel aldius ſine voluntate domini ſui hoc malum fecerit det ipſum ſeruum:vel aldionem pro ipſo malo in manu cuſtodis ipſius baſilice: ꝛ ipſe dominus: vel patronus ſatiſfaciat:ꝙ per ipſius voluntatem hoc factum non fuiſſet: ꝛ ipſe guidrigild non compo.

Imperator Carolus.

Lex Secunda.

UT homicide ꝛ rei ceteri qui legibus mori debent ſi ad eccleſiaz dei confugiunt non excutiantur: neque eis ibidem victus detur.

Idem. Lex.iij.

UT latrones illos de infra immunitatez iudices ꝛ aduocati ad comitum placita quando eis annunciatum fuerit preſentent:ꝛ ſi dixerint ꝙ ipſos latrones pſentare nō potuiſſent iurare debēt ꝙ illos preſentare non potuiſſent poſtq̄ eis denunciatum fuerit:nec pro vlla iuſtitia dilatanda illis latronibus fugere cōſenſerint: nec pro cauſa dilationis de illorum poteſtate: vel de ſuorum miniſterio latrones iactaſſent: ꝛ hoc iuret vt per ſuorum voluntatez ſi potuerint ipſos latrones preſentare debeat ad iuſtitiam faciendaz: ꝛ qui hoc

✠ No. nihil celandū eſſe principi. de q̄ ſ c. quanto. de iureiu. ꝛ per Pari. de puteo in tracta. ſindi. ti. ō exceſ. conſi. ꝛ dixi de autorita. mag. con. in. ꝗ. addi.

non fecerint beneficium: ꝛ honorem perdant: ſimiliter ꝛ ſi baſſi noſtri hoc nō adimpleuerit beneficium: ꝛ honorem perdant: ꝛ qui beneficium noſtrum non habuerit bannum noſtrū ſoluat.

Idem. lex. iiij.

Uide. xvj. q. iiij. c. ſiquis. ꝛ c. inter alia. ex. c. ſi eo. ti. ꝛ. l. ij. C. eod. ꝑ que ſura ħ lex non habet ꝑcum.

SI quis in immunitate damnum aliquod fecerit. dc. ſol. compo. ſi autem homo furtum: aut homicidiū: vel quodlibet crimen foris committens: ꝛ infra immunitatem fugerit: mandet comes epiſcopo: vel abbati: vel vicecomiti: aut qui locum epiſcopi: vel abbatis tenuerit: vt reddat ei eum quod ſi ille epiſcopus: ſiue abbas: ſiue cuſtos contradixerit: ꝛ eū reddere noluerit in prima contradictione ſol. xv. culpabilis iudicetur. Si autē ad ſecundam requiſitionē eum reddere noluerit ſoli. xxx. culpabilis iudicetur. Si nec ad tertiam inquiſitionem cōſentire voluerit: quicquid reus damnuꝫ fecerit totum ille qui immunitatem eū retinet: nec reddere vult ſoluere cogatur: ꝙ ipſe comes vnicus habeat licentiam ipſum hominem infra immunitatem querendi vbicunque eum inuenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione comiti reſponſum fuerit ꝙ reus infra immunitatem quideꝫ fuiſſet: ſed fuga lapſus eſt: ſic ſtatim iuret: ſiue epiſcopus: ſiue abbas: ſiue cuſtos ꝙ ipſe eum ad iuſtitiam cuiuſlibet diffaciendaꝫ fugere nō feciſſet: ꝛ ſit ei in hoc ſatiſfactum. Si autem intrauerit in ipſam immunitatem comes collecta manu: ꝛ quilibet reſiſtere tentauerit: comes hoc factum ad regē vel ad principem deferat vbiꝗ iudicetur: vt ſicut ille qui in immunitate damnum fecerit. dc. ſol. componere debet: ita qui comiti collecta manu reſiſtere tentauerit: vel preſumpſerit. dc. ſol. culpabilis iudicet.

Imperator Ludouicus.

Lex Quinta.

SI quis ad eccleſiaꝫ dei confugerit intra atrium ipſius eccleſie pacem habeat: nec ſit neceſſe ei eccleſiam ingredi: ꝛ nullus eum per vim inde abſtrahere preſumat: ſed li-

ceat ei confiteri. ✠ q̄ fecit: ⁊ inde per manus bonorum hominū in diſcutione: in publicū perducat.

Idem. lex. vi.

Sanguinis effuſio in eccleſia facta cum furore ſi in preſbytero fuerit in triplo componatur due partes eidem preſbytero tertiam pro fredo ad eccleſiam: ⁊ inſuper bannū noſtrum cōpo. ſimiliter ⁊ de diacono iuxta compoſitionem eius in triplo componatur: ⁊ bannum noſtrū compo.

Idem. lex. vij.

De ſubdiaconibus ſimiliter ſm̄ ſuam cōpoſitionē in triplo perſolvat: de vnoquoq; ordine clericorum ſm̄ ſuam legē compoſitionem in triplū faciat: ⁊ bannum noſtrū compo. ſimiliter ⁊ de ictibus ſine ſanguinis effuſione de vnoquoq; ordine clericorum ſm̄ ſuam compoſitionem cum triplo componatur: ⁊ bannum noſtrum: ⁊ qui non h̄z vnde ad eccleſiam perſolvat tradat ſe in ſeruitio eiuſdē eccleſie vſq; dum totum debitum perſolvat.

Idem. lex. viij.

Volumus vt omnibus modis immunitates pro iuſſione genitorum noſtrorum: ſeu nōſtra pleniter: ac iuſte obſeruentur.

✠ No. p̄ceſſum crīminale in eccleſia fieri poſſe de quo i. l. nemo martyrum. C. de ſacroſan. eccle. p Bal. ⁊ doc. moder.

¶ De ſcabinis: ⁊ cancellarijs. Titulus. xxxix.

Imperator Lotharius.

Lex Prima.

Vt cancellarij electi boni ⁊ veraces ✠ cartas publicas conſcribant ante comitem: ⁊ ſcabinos: ⁊ vicarios eius: ⁊ nullis modis hoc facere preſumat: de ſubſtātia autem qua legitimum preciū detur.

✠ No. notarios debere eē bonos/⁊ veraces. ſ. l. priori. ⁊ in auc. de tabe. ibi veritatē/⁊ ibi Ange. col. iiij.

Imperator Lotharius.

Lex Secunda.

De cācellarijs qui veraces electi ſunt ad homines infirmos veniāt: ⁊ ſm̄ legem inſtrumenta cartarum ſcribant: ⁊ teſtibus roborentur: ⁊ ſtatim cū ſcripta carta fuerit oſtēdatur ante epiſcopum: ⁊ comitem: ⁊ iudicem: vel vicarios: aut in plebe: vt veraces eſſe cognoſcantur.

Idem. lex iij.

Ut missi nostri vbicunq; malos scabinos inuenerint eyciant: et cum totius populi consensu in eorum loco bonos eligant: ꝛ cum electi fuerint iurare faciant: vt sciẽtes iniuste iudicare non habeant.

Not. sacramentum scabinoꝝ.

Idem. lex.iiij.

Ut in omni Comitatu hi qui meliores ꝛ veraces inueniri possunt eligãtur a missis nostris ad inquisitiones faciendas ꝛ rei veritatem dicendam: ꝛ adiutores Comituꝫ sint ad iustitiam faciendam.

Idem. lex.v.

Uolumus vt quicunq; de scabinis deprehensus fuerit qui propter munera: aut amicitiam: vel inimicitiam iniuste iudicasset: vt per fideiussorem missum: ad nostram presentiam venire compellatur: ꝛ ceteris omnibus scabinis denuncietur ne quis deinceps: etiam iustum iudicium vendere presumat.

Idem. lex vi.

Uolumus vt nullus cancellarius pro vno iudicio: aut scripto aliquid amplius accipere audeat nisi dimidiam libram argenti de maioribus scriptis: de minoribus autem intra dimidiam libram quãtum res assimilare possit ꝛ iudicibus rectum videtur: de orphanis autem vel ceteris pauperibus qui exoluere hoc nõ possunt in prouidentia Comitis

vt nequaquaȝ inde aliquid accipiant: notarij ✠ autem hoc iurare debent ꝙ nulluȝ ſcriptum falſum faciant: nec in occulto aliqđ ſcriptuȝ faciant: nec de vno Comitatu in alio ſcribāt niſi per licentiam ipſius Comitis: in cuius Comitatu ſtare debet: ſi vero neceſſitas in itinere aliqueȝ cōpellauerit. aut infirmitas grauis ſm capitulare genitoris noſtri faciant: ſi notarius aliter fecerit: illud quođ fecerit appareat inane ⱥ vacuum.

Qualiter iudices iudicare debeant: ⱥ ſi iudicare diſtulerint: quomodo puniantur: ⱥ quando actor forum rei ſequi debeat. Titulus.xl.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Siquis cauſam habuerit: ⱥ ſculdaſio [a] ſuo eam adduxerit: ⱥ ipſe ſculdaſius iuſtitiam eius intra quatuor dies facere neglexerit: ſi ambo accuſatores eius de ſub vno ſculdaſio ſunt: tunc cōponat ei qui cauſam reclamauit ipſe ſculdaſius ſolidos ſex: ⱥ iudici ſuo ſimiliter [b] ſolidos ſex: ⱥ ſi forſitan ille ſuper quem reclamauerit: infirmus [c] eſt: aut propter vtilitatem [d] ſuam in aliam ciuitatem eſſe dino

a Siquis. ſculdaſio. idem de caſtaldio/ ⱥ loci prepoſito: vt.j. de offi.iud.l.de vniuerſali. cum enim quis habet cauſam/ primo ad caſtaldium ire debet/ poſtea/ ad alios/ ſm gradus dignitateȝ.

b Similiter. contra. ſ. de de. ⱥ gua. l. ſiqs liber hō. ſolu. illa ſm iſtam diſtinguit. ſ. ꝙ componat ſoli.xij. iudici ſex/ ⱥ ſex illi cuius cauſa eſt/ ſȝ ibi componit ſoli.xij. regi vel ibi/ non dilatabat facere iuſtitiaȝ reclamantis vt hic: ſed licētiaȝ pignorandi denegabat: aliđ eſt enim iuſtitiā dilatare/ aliud licentiam pignorandi nō dare.

c Infirmus.ſ.tali infirmitate/ ꝙ nullo modo poſſit in iudicium venire/ alioquin ſi per plateam ambulauerit/ non eſt expectandus: ⱥ tunc non debet ob hoc eius aduerſarius iuſtitiam ſuam amittere/ ſed per procuratorē cauſa eſt agitāda.

d Utilitateȝ. Nō vt iuſtitiam ſubterfugiat aut differat/ ⱥ eſt expectandus/ alſ aduerſarius eſt mittendus i poſſeſſioneȝ bonoruȝ eius per iudicem. l. ſiquis debitam. ſ. de debi. ⱥ gua digā. vt ſaltem tedio affectus veniat reſponſurus. l. pperādus. C. de iudi cijs. quicūꝙ enim petit/ creditor intelligitur

✠ No. taxā quā notarij ⱥ greſſarij ex iſtrumentis ⱥ pellibus habēt/ qꝛ metas i exigēdo eoꝝ ſalariū excedūt vt plurimū. c. ſtatutū. §. notarios. de reſcrip. li. vj. ⱥ p pari. de put. i trac. fin. in ſbo ſalariū. c. j. ⱥ tex. cum ſua gl. l. c. ſicut epm. j. q. ij.

ſcitur expectet eũ
dum reuertatur:
aut de infirmita/
te ſua conualue/
rit: ⁊ poſtq̃ȝ re/
uerſus fuerit: aut
de infirmitate cõ
ualuerit ſi infra
ſtatutos quatuor
dies minime euȝ
ad iuſtitiam di/
ſtrinxerit cõpo.
ip̃e ſculdaſius ſo
li.vi. ei cuius cau
ſa ẽ: ⁊ iudici ſuo
ſoli.vi. Si vero
talis cauſa fuerit
ꝙ ipſe ſculdaſius
deliberare mini/
me poſſit dirigat
ambas partes ad
iudicem ſuum: ⁊
ſi iudex eius cau/
ſam ipſam dilata
uerit: ⁊ intra ſex
dies inter eos p
legem non iudi/
cauerit compo. il
li qui reclamaue/
rit ſoli. xii. [a] ⁊ ſi
nec iudex delibe
rare potuerit: di/
rigat intra. xii. di
es ambas par/
tes in preſentia
regis: nam ſi ali/
ter. fecerit ipſe iu
dex: ⁊ intra. xii.
dies: vt dictuȝ eſt
iuſtitiaȝ ſuã non
inuenerit q pro/
clamauit: tũc cõ/
po. ipſe iudex ſo
li. xii. ⁊ regi ſit
culpabilis ſo. xx.

Rex Liudpran/
dus. lex. ii.

SI hoĩes [b]
de ſub vno
iudice ꝟ duobus
tamen ſculdaiis
cauſam habue/
rint ille qui pul/
ſat vadat cũ miſ
ſo: aut epiſtola de
ſuo ſculdaſio ad
illum alium ſcul
daem ſub quo ip
ſe eſt: cũ quo cau
ſaȝ habet: ⁊ ſi in
tra quatuor dies
minime iuſtitiaȝ
fecerit compo. il/
le ſculdaſius qui
diſtringere negle
xerit ei qui recla/
mauerit ſol. vi. ⁊
iudici ſoli. vi. ⁊ ſi
talis fuerit cau/
ſa quam delibe/
rare non poſſit: ⁊
dirigat eos intra

vel pro/
pter ſuaȝ
vtilitatẽ/
vel pp ne
ceſſitatẽ.
Si itaq̃
contra le
gem iudi
cat / aut
ſcienter /
aut igno
ranter: p̃/
mo caſu
locus erit
ꝟ. de ſe/
di. cõtra
iudi. le. l.
ſ. nõ huic
l. ſecũdo
caſu legi
ſiqs cau/
ſam. ĩ. c.

[a] Soli.
xii. Con/
tra. ꝟ. de
dam. in/
iur. l. v.
ſed ibi /
aut dila/
tat' / aut
dat licen
tiam di/
uertẽdi:
primo ca
ſu. xx. ſol.
regi ſȝ il
laȝ. ⁊. xii.
illi cuius
cauſa eſt
ſm hãc /
dummo/
do ita ꝗ
ſpatia di
latabat.
Secũdo
caſu cõ/
ponit ſo/

li. xii. tan
tuȝ regi/
⁊ damnũ
ei cuius
cauſa ẽ: ⁊
aliud eſt
enim di/
latare/ a/
liud licẽ/
tiam di/
uertendi
dare. Sci
enduȝ ꝙ
cum ho/
die non
ſint ſcul/
daſii/ ſed
iudices
ſpatia ꝗ
locũ ha/
bebunt.

[b] Si ho/
mines
idem qꝫ
ſuperior
diſponit
hec. l. ex/
cepto ꝙ
litigãtes
ſunt ſub
vno iudĩ
ce/ de di/
uerſis ta
men ſcul
daſiis.

a ¶ Si quis. Superiores.ll.loquuntur cum litigantes ſunt ſub vno iudice / vel ſculdaſio / vel ſub eodẽ iudice / ⁊ diuerſis ſculdaſijs / ⁊ eiuſdẽ ciuitatis: iſth autem cum ſint diuerſarũ ciuitatũ: ⁊ ideo magis componitur: quia magis labo rat.

b ¶ Uadat. Debet igitur actor ſequi forũ rei: forũ autẽ habere qs dicitur ratione domicilij / et hoc ẽ generaliſſimum: nã vbicũqȝ conueniatur qs ciuiliter / vel criminaliter / nõ poterit ĩ domicilio exceptionem fori opponere: re: vt.ff. de iudi.l.vbi. In delictis quidẽ ſi inueniatur in loco delicti / ibi conueniendus eſt: ſi vero alibi / mittẽdus eſt ad locũ cõmiſſi delicti: vt.ff. de actio. ⁊ ob.l.ſi cui.§.ſi. ⁊.ff. de nox.l.ſi. ⁊ i auct. vt nulli iu.§.ſi vo qs. In contractib⁹ vo vbi quis geſſit ad miniſtrationem / illic ẽ mittẽd⁹.l.j. C.de rõ. ⁊.j.eo.l.ſi. ſi vero ſit ſpẽalis cõtract⁹ minime.qd ẽ illis ꝗ domicilio carẽt ⁊ vagãt de ciuitate ĩ ciuitatẽ: ſi. actor iudi. meo ſeq oȝ forum loci vbi repit. Itẽ qd ſi conuentus eiȝ hẽat ꝯ acto.

ſex dies ad iudicem ſuum ſm anteriorem capitulum: nam ſi qualiter ſuperiori capitulo conſtitutum eſt: ſiue ſculdaius: ſiue iudex in omnibus non compleuerit compo, qualiter ſupra affixum eſt illi qui cauſam ſuam reclamauit ſol.vi.⁊ iudici ſuo ſol.vi. ⁊ iudex compo: illi cuius cã eſt ſo. xij.⁊ regi ſoli.xx.

Idem. lex.iij

Si quisª in alia ciuitate cauſam habuerit ſimiliter vadatᵇ cuȝ epiſtola de iudice ſuo ad iudicem qui in loco eſt: ⁊ ſi ipſe iudex ei iuſtitiaȝ infra octo dies minime fecerit ad diſtringendum: aut non compleuerit cõpo. illi qui cauſam ſuam reclamauerit ſol.xx.⁊ ſi talis cauſa fuerit qua deliberare minime poſſit ponat ꝯſtitũ: ⁊ diſtringat hoĩem illuȝ de ſua iudiciaria: ⁊ faciat intra xx.dies in preſentia regis venire: nam ſi aliter fecerit: ⁊ diſtringere neglexerit cõpo. ſicut ſupra ſcriptum eſt ſoli. xl. mediũ regi.⁊ medium ei q cãm ſuam reclamauit.

eſt ⁊ fox ſpẽale ratiõe ꝯctus / vel delicti.auc.qua in ꝓuincia.C. vbi de cri.agi opor. Item rõne poſſeſſionis vbi eſt ꝯſtituta: vt C.vbi de poſ.agi op. forũ quis facit ſibi ſi ceperit alicui rñdere, nõ qd actor q ẽ alteri⁹ fori / cogat illic rñdẽre: vtiqȝ de iure ro. vt.ff.ð iu.l.ij.§.lega. ⁊ auc.dẽ ſan.epi.§.ſiq.⁊.C.ð ſẽ.l.cũ pp. ⁊ auc.ꝯñr. Iure ãt lõ.nil cautũ ẽ. Beneuẽta.ãt ꝑ o iure: ruunt

Idem. lex. iiij.

SI quis cauſam habuerit: et ſculdaſis: aut iudex ei ſm edicti tenorē per legem iudicauerit: et ipſe ſtare in eodez iudicio minime voluerit cō po. illi cui iudicauit. ſol. xx. [a] naz de ea cauſa que per arbitrium iudicata fuerit: et ipſe ſibi non crediderit legem iudicaſſe: et ad regem clamauit non ſit culpabilis: et ſi iudex contra legez iudicauerit com po. ſoli. xl. [b] medi. regi: et medi. cuius cauſa fuerit: et ſi forſitā iudex cauſaz per arbitriuz iudicauerit: et iudiciū eius rectum non apparuerit non ſit culpabilis: niſi p̄beat ſacramentū regi q̄ iniquo animo: aut corruptus premio cauſam ipſam iudicaſſet: niſi ſic ei legem cōparuit eſſe et ſit abſolutus: nam ſi iurare nō preſumpſerit cō po. vt ſupra dictum eſt.

quod non multum diſplacet: tamen ſi cauſe coherētes ſint/ vt ſocietatis/vel tutele/ et pupillos agat directa tutele/tutor ſit contrarie/illic cogi debet. Idē in nego. geſ. actione/ et in cauſa proprietatis et poſ. qz coherentes ſunt: C. de iudi. l. nulli.

a ¶ Si qs. ſol. xx. nūquid iſta pena locum habet in qualibet iudicis ſententia vt ſi iudex preceperit alicui dare guadiā de iuſtitia facienda/ et litigator ſpreuerit? et plerunqz vidi non parentes iudici aſſici pena. xx. ſol.

b ¶ Soli. xl. Contra. S. de ſedi. contra iudi. leg. l. cognouimus vbi maior pena afficitur. Sol. ibi corruptus precio/vel gratia fuit iudex: hic autem per ignorantiam abſqz corruptela iudicauit: vel hic forte iudicauit vt arbiter: naz poteſt iudex eſſe arbiter: vt. ff. de arbitris. l. ſed et ſi quis. §. ſi qs iudex. Sed quo/

modo cognoſcitur vtrum vt iudex/an vt arbiter ſedeat? Rñ. ſi quidem iudex fecerit que in arbitrio fieri ſolent: qz paſſus eſt compromitti litigatoribus inuicem inter ſe penaz promittentibus/ preſumit arbitrium/ alioquin iudicium ordinarium: qd ſi iudex partes rogauerit/ vt inter ſe compromittant/ nunquid fieri poteſt? vtique/ naz non arbitrium/ ſed potius aſſumit partes compoſitoris vt q meliori iure fauetur/ meliorez reportet compoſitionem. arg. l. ſocietatem mecum. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. Quid ſi litigator nō pareat interlocutorie/ vel diffinitiue? Reſpondeo ſiquidez appellauerit/ et doloſe ad regem proclamando/vel ad aliuz magiſtratum/ inculpabilis erit ſatiſfaciendo de dolo/ aut forte tenebitur in ſol. xv. vt. j. de his qui cau. iudi. l. j. Sed ibi venie/

bat contrarē iudica. ſine cauſa: q̄ ſi nec appellaue rit / nec pareret vo luerit / ꝓcedit q̄d dicitur ſ. de offi. iudi. l. de clamatoribus. licet iure Ro. qui iniuſte cōuincitur appellaſſe i. l. lib. auri te neat: vt C. quorū appel. nō reci. l. ab executore.

Idem. lex. v

Et hoc ſtatuimus: vt ſi de ſupraſcriptis capſis quomodo affiximus qualeſcunq; cauſe antea emerſerint: aut fcē ſunt in eo ordine finiantur: ⁊ remaneant ſicut anterior fuit conſuetudo: vel qualiter in antiquo edicti corpore continetur: ⁊ ammodo vero erunt. i. dei chalēdaꝝ Martium indictio. iiij. eueniente: vel fieri cōtigerit ſic terminetur: ⁊ finem accipiat: ſicut in preſenti pagina conſtitutum eſt: excepta muliere libera que ſeruū tulerit: ⁊ ſm anteriꝰ edictū condemnato eſt vbicunque inuenta fuerit: ſit ancilla palatij: ⁊ filij eius ſerui regis.

Imperator Ludouicus. Lex Sexta.

Si quis in aliena patria: vbi: vel propter beneficium: vel propter aliam quālibet occaſionē cōuerſari ſolet de qual bet cā fuerit īterpellatus vbi ſm ſuam legem iuſtitiam faciat: ⁊ cū talibus quales in eadē regione: vel prouincia ſecum habere potuerit iuratoribus legitimum ſacramentum iuret: excepto ſiqu s cū de ſtatu ſuo: vel hereditate quā ei pater ſuus moriens dereliquit appellauerit: de his duobus liceat ſacramentum in patria ſua. i. in legitimo loco iuſiurandum afferre: ⁊ is qui cū eo litigat ſequatur illum in patria ſua ad recipiendum illud ſacramentum: ⁊ ipſe prius in eodē loco vbi interpellatus eſt ſatiſfaciat tam comiti: ⁊ iudicibus q̄ꝫ ſuo aduerſario teſtes producendo ꝙ rem quam querit pater ſuus ei dem reliquit.

De ꝯſuetudine. Ti. xli.

Rex Liudprandus. Lex Prima.

Placuit nobis inſerere: vbi lex deeſt[a] precellat conſuetudo: et nulla conſuetudo ſuperponatur Regi.

a Placuit. deeſt. No. ꝯſuetudinem locum habere vbi de ea re cautuꝫ. l. non reperitur: eſt enim ꝯſuetudo magne auctoritatis: vt. ſ. de ſuc. l. ſi duo fres. et. j. qua. ge ſe. de. oꝫ. l. de furto et. l. ſe. ſed qñ ꝯſuetudo eſt. l. ꝯ̃ria/ lex pferttur: vt hic: quod Pla. dicebat: vt. C. de vſu. l. eos. et. ff. ad. l. rho. l. de precario et. C. que ſit lõ. ꝯſu. l. ij. et Ottho paſ. eius auditor ſequebatur/ et Jrne. dicẽs. l. de qbus. ff. de legi. loq̄ ſꝫ ſua tpa/ cũ populus pͣtatem habebat iura ꝯdendi et abrogãdi: qđ aũt ſenſit Bulg. in clauſula ſua ſcriptum eſt: Jo. aũt dixit cõſuetudinem. ll. nõ abrogare/ ſed preferri in municip o in quo cõſuetudo eſt recepta. argumento. l. venditori. ff. commu. de ſerui. ego autem dico/ ſi lex pactis commutari poteſt: ergo conſuetudo legi preferri: ſi eo pactum contra legem ſit/ non admittitur: puta iure romano cauetur vt venditor ſciens/ ſiue ignorans vendat morboſum animal vel vitioſum/ redhibitoria teneatur/ vel quanto minoris: ſed lꝫ emptori pactum inſerere/ ne venditor de morbo vel vitio teneatur. Jtem lege cauetur/ vt venditor de euictione teneatur: ſed paciſci poteſt ne teneatur: et ſiquis poſt triennium moriatur vxor eius/ ſuperſtitibus non relictis/ poterit tenere immobilia in vita ſua quantum ad vſumfructum/ non diminuendo vel alienãdo ea: que oĩa ſi in aliqua regione in ꝯſuetum deducãtur/ recte talis ꝯſuetudo admittit: nec vr eſſe ꝯ̃. l. quia ꝯ̃bentes voluntarie faciũt/ dum litigatores inter ſe ſuo iure deſcedunt: vt. ſ. de eo qui cartam falſam. l. deſcribis. et. C. de pactis. l. ſiquis in conſcribendo. tamen tam iure romano quam lõgobar. cauetur ne liceat iudici teſtes vnius partis audire/ altera parte abſente/ ſed qꝛ litigatores inter ſe poſſunt paciſci ſuper hoc/ poteſt in ꝯſuetudinem deduci. Et ale ſuper queſtionem facti conſultus/ reſpõ. hãc ꝯſuetudinem recipiendam: nam cum ꝯſuetudo aſſumat vires ex ꝯſenſu populi/ qui de iure recipi põt per pacta/ ꝯſuetudo valebit/ alr ſecus/ vt quod quis furti non teneatur/ vel ſimilia pacta/ que ſi in conſuetudinem deducantur/ non valebit conſuetudo illa: et ita proce cedit. d. l. venditori. alioquin ſequeretur vt in poteſtate cuiuſlibet municipij eſſet ſe legibus eximere: et eſſe debet conſuetudo longeua. dicta. l. de quibus. et. l. ſed et ea. ff. de legibus. et. C. que ſit longa conſuetudo. l. ſecunda. et non puto quod referat inueterata ſit/ vel non/ ſi opponitur de temporis longitudine/ quaſi in longo tempore tot emerſerint caſus/ vt videatur conſuetudo ab omnibus recepta et approbata: vnde ſi populus vnanimiter conſenſerit/ et voluntatem declaret vniuerſaliter/ quod velit aliquo ſtatuto per conſuetudinem vti/ decetero erit conſuetudo/ et ſic puto conditione vnã

ad vleitra lere / relato nomine cõsue/tudinis 7 nõ ad preteritũ v/sum / sed qz in futurum populus ita disponit / 7 id recipit.

¶ De his qui ad placitum venire coguntur.

Titulus.xlij.

Imperator Carolus. Lex prima.

Ut nullus alius de liberis hominibus ad placitum: vel ad malum venire cogatur: exceptis scabinis 7 vassis comitum: nisi ille qui causam suam querit 7 ille qui respondit.

Idem. lex.ii.

Ut nullus ad placitũ banniatur: nisi qui causaꝫ suam querit: aut si aliter ei querere debet: exceptis scabinis septem ✠ q ad omnia placita esse debent.

Imperator Ludouicus. lex.iii.

De placitis q̃dem que liberi homines obseruare debet constitutio genitoris penitus seruanda atqꝫ tenẽda est: vt videlicet in anno tria ✠ solummodo generalia placita: obseruentur: 7 nullus eos amplius placita obseruare compellet: nisi forsitan quilibet aut accusatus fuerit: aut alium accusauit: aut ad testimonium perhibendum vocatus fuerit: ad cetera vero placita que centenarij tenent non alius venire iubeatur: nisi aut qui litigat: aut qui iudicat: aut testificatur: 7 quicunqꝫ huius constitutionis transgressor de missis nostris inuentus fuerit: bannum nostrum cõponat.

✠ No. scabinos.vij ad oia placita esse debere 7 placita q̃ dicũtur.vid.xv q.iij. placita.7.c.j.de fe. aliqñ dicunt iurisditiões eciã c.audictis de psci.

✠ No. tria tñm gñalia placita seu magis dies i ãno teneri debere.

¶ De his qui ad placitū venire contempſerint: ⁊ quibus de cauſis manitio fieri debeat. Titu.xliij.

Imperator Carolus.

Lex prima.

Si quis ad malum legibus manitus ✠ fuerit ⁊ non venerit: ſomnus ⁊ ſi eum detinuerit ſolidorum.xv. culpabilis iudicetur: ſi ad ſecundam ⁊ tertiam vicem ſimiliter: ſi autem ad quartam venire contempſerit: poſſeſſio eius in bānum mittatur do nec veniat: ⁊ de qua re interpellatus fuerit iuſtitiā faciat: ſi autem infra annum non venerit: de rebus que in bannum miſſe ſunt rex interrogetur: ⁊ quicqd exinde iudicauerit fiat. prima manitio fic ſuper. vij. noctes fiat. ſecunda ſuper noctes xiiij. tertia ſup noctes.xxi. quarta ſuper noctes.xlv. ſimiliter de beneficio hominis: ſi forte res proprias non habuerit: mittatur in bannum vſqꝫ dum rex interrogetur.

> ✠ No. manitus exponit monit⁹ qꝛ manire eſt denūciare / vt rñdeat qs teſtibus pſentibus trib⁹ moneo di/caſ. No. qꝙ miles ter citatus ſi nō cōparuerit ꝑdit poſſeſſionē / ⁊ ſi itra annū venerit reſtituit ei poſſeſſio / alioqn ⁊ bñficiū ⁊ poſſeſſionē āmittit. tex. i. c. j. de vaſſ. q cu. eſt. galle. iſtū tex.

Idem. lex. ij.

De manier vero niſi de genuitate: aut de hereditate non ſit opus obſeruare: de ceteris vero cauſis per diſtrictionem comitis ad malum veniant: ⁊ iuſte examinentur ad iuſtitiam faciendam: comites vero non ſemper pauperes per placita opprimant.

Imperator Ludouicus. lex. iij.

Si cuiuſcunque hominis proprietas ob crimen aliquod ab eo commiſſum in bānum fuerit miſſa: ⁊ illa recognita: venire: ⁊ iuſtitiam facere diſtulerit: annoqꝫ ac die in eo banno illā eſſe permiſerit: vlterius eam non acquirat: ſed ipſa fiſco noſtro ſocietur: debitum vero ꝙ is cuius ea fuerit ſoluere debuit per comitem: ac miniſtros eius iuxta extimationem damni de rebus mobilibus que in eadem proprietate inuente fuerint his quibus debitor fuerit exſoluatur: ꝙ ſi rerum mobilium ibidem inuentarum quantitas ad compoſitionem non ſufficit: de immobilibus ſuppleatur: ⁊ quod ſuperfuerit (ſicut dictum eſt) fiſcus noſter poſſideat: ſi nihil ſu

per compoſitione remanere potuerit: totum in illa compoſitione expẽdatur: ſi autem homo ille nõdum cum ſuis coheredibus ꝓprium diuiſum habuerit: ꝯuocet eos: ⁊ comes cum eis legitimam diuiſionem faciat: ⁊ tunc (ſicut iam dictum eſt) compoſitio de ea iuxta moduз ſupius comprehenſum his ad quos illa legibus pertinet exſoluatur: ꝙ ſi non de alijs rebus ſed de ipſa proprietate que in bãnum fuerit miſſa: ac per hoc in noſtra poteſtate redacta eſt: fuerit interpellatus comes in cuius miniſterio eam eſſe conſtiterit: hoc ad noſtram notitiaз perferre curet: vt nos eandem proprietatem que ſm iſtum modum in noſtrum dominium redacta eſt per preceptuз noſtre auctoritatis in illius hominis poteſtate qui eam querebat: ſuam eſſe debet: faciamus peruenire: ⁊ ſi eam quicunqз ad ſuam ꝓprietatem detraxerit: liceat ei ꝑ ſacramentum habere ſe: ⁊ ſi exinde poſtea victus fuerit: dextera manus ei amputetur.

Idem. lex. iiij.

Si quis de ſtatu ſuo i de libertate: vel de hereditate cõpellatus eſt: iuxta legis conſtitutioneз maniatur: de ceteris vero cauſis vnde quis rationeз eſt redditurus non maniatur: ſed per comitem banniatur: ⁊ ſi poſt vnam: aut alteram ammonitionẽ comitis aliqs ad malum venire noluerit: rebus eius in bannum miſſis venire ad iuſtitiaз facere cõpellatur.

¶ De his qui aldiones defendere debeant: vel in placito repreſentare. Ti. xliiij.

Imperator Pipinus.

Lex prima.

De aldionibus qui de perſonis ſuis aldiones ſunt: ſi aliqua compellatio facta fuerit patroni eorum: eos defendant per ſacramentum: aut per pugnam iuxta qualis cauſa fuerit.

Impator Carolus. lex. ij.

Ut ſerui aldiones libellarij antiqui: vel alij nouiter facti: qui non per fraudem: neqз per malum ingenium de publico

ſeruitio ſe ſubtrahentes: ſed per ſolam neceſſitatem & paupertatem terram eccleſiaſticam colunt: vel colendam ſuſcipiunt. non a comite vel aliquo miniſtro illius ad vllam angariaz: ſeu ſeruitium publicum: vel priuatum cogātur: vel compellantur: ſed quicqd ab eis iuſte agendum eſt: a domino vel patrono ſuo ordinanduz eſt: ſi vero de aliquo crimine accuſanf: epiſcopus ✠ primo compellatur: & ipſe per aduocatum ſuum ſm ꝙ lex eſt iuxta conditionem ſingularium perſonarum iuſtitiam faciat. Si vero culpabiles fuerint ſicut in capitulare dñi Imperatoris ſcriptum eſt ita fiat: ceteri vero homines liberi: qui vel Commendationem: vel beneficium Eccleſiaſticum habent: ſicut reliqui homines iuſtitiam faciant.

✠ no. epz ꝯuidere d3 paupi de aduocato/q̄d eſt ꝯ opi. bal. i.l. magis puto §. paſſiz. ff. d re. eo. q̄ ſub tutel. & alibi dixi: & h̄ intelligit de aduocato ſ h̄ eſt/de vicario ſuo.

Idem. lex.ij.

ET quia ſunt nonnulli qui ſine proprietatibus in Regno noſtro degentes iudicia Comitum effugiunt: & non habentes res; aut ſubſtantiam quibus conſtringi poſſint: ideo circumquaqꝫ malitias exercere nō ceſſant: de illis vero placuit nobis: vt ipſi cum quibus manere videntur: aut eos preſentent: aut pro eorum malefactis reſpondeant: vel rationem reddant.

Imperator Lotharius.

Lex Tertia.

DE liberis hominibus qui ſuper alterius terram reſidet: & vſqꝫ nunc a miniſtris Reipub. contra legem ad placitum trahuntur: & ideo pignorabantur: conſtituimus vt ſm legem patroni eorum eos ad placitum adducāt: & ſiquis eos contra hanc noſtram autoritatem: & eorum legez pignorare: aut diſtringere preſumpſerit: patronus eorum omnia cum lege emendet: & inſuper pro preſumptione bannum noſtrum componat.

¶ Apud quem potentiorum cauſe agi debeant.

Titulus quadrageſimus.

quintus.

Imperatoꝛ Carolus.

Lex prima.

Vt epiſcopi: abbates: ꝛ comites: ꝛ q̄cq; potentioꝛes ſi cauſam intra ſe habuerint: ꝛ pacificare noluerint: ad noſtraꝫ iubeantur venire preſentiaꝫ neq; illoꝛum contentio alicubi iudicetur: nec ꝓpter hoc pauperum: ꝛ minus potentum iuſtitie remaneant: neq; vllus comes palatij noſtri potētioꝛes cauſas ✠ ſine noſtra iuſſione finire preſumat: ſed tantū pauperum: ꝛ minus potentum ad iuſtitias faciendas ſciat ſibi eſſe vacandum.

Idem. lex ij.

Vt omnes epiſcopi: abbates: ꝛ comites excepta infirmitate: vel noſtra iuſſione nullam habeant excuſationem quin ad placita miſſoꝛum noſtroꝛum veniant: aut talem vicarium ſuum mittant: vt in omnibus cauſis pꝛo illis rationem reddere poſſint.

¶ De armis intra patriam non poꝛtandis: vel ad placitum.

Titulus quadrageſimus ſextus.

Imperatoꝛ Pipinus.

Lex pꝛima.

Vt nullus ad malum: vel ad placitum ✠ infra patriam arma: idest ſcutum: ꝛ lanceam poꝛtet.

Imperatoꝛ Lotharius.

lex. ij.

Volumus vt cum collectis: vel ſcutis ad placitum Comitis nullus pꝛeſumat venire: ꝛ ſi pꝛeſumpſerit venire: bannum noſtrum componat.

¶ De aduocatis ꝛ vicedominis.

Titulus quadrageſimus ſeptimus.

Imperatoꝛ Carolus.

Lex pꝛima.

De aduocatis ✠ ꝛ Uicedominis: Uicarijs: ꝛ Centenarijs pꝛauis vt tollantur: ꝛ tales eligantur qui ſciant ꝛ volūt

✠ No. que eẽe dēnt a gitari ĩ ↄſiſtoꝛio ꝑnci pis. ꝛc ꝗ di xi ĩ tra. de au. ma. ↄſ.

✠ No. mala dici placitū/ꝛ expo nitoꝛ/ꝛel/ꝑ l. vt. ſ. ꝗ. g. ſe def. l. ib ĩ ſacra.

✠ No. ↄſiliarios iudices ꝛ aduocatos pꝛauos ꝑuari. ꝛ ſ'eoꝝ loco bonoꝛ eligi. vt ĩ auc. de def. ci. ꝛ ꝺ ma. pꝛin.

// Lorrario

iuſtitie cauſam diſcernere: et determinare: et ſi comes prauus inuētus fuerit nobis nūcietur: et iudices aduocati: prepoſiti: centennarii: ſcabini: quales meliores inueniri poſſunt: et deū timentes cōſtituantur ad ſua miniſteria exercenda.

Idem. lex.ii.

Volumus vt aduocati in pſentia comitum eligantur non habentes malam famam: ſed tales eligantur quales lex iubet eligere.

Impator Pipinus. lex.iii.

De aduocatis ſacerdotum: volumus vt pro eccleſiaſtico honore et pro illorum reuerentia aduocatos habeant

✠ No. epiſcopos/abbates/abbatiſſas nō ſolū eſſe immunes ab hoſtib⁹ recipiēdis: vt l.j. C. de epi. et cler. ſz ēt eoꝝ aduocatos.

Imperator Ludouicus. lex. iiii.

Et nullus episcopus nec abbas: nec abbatia centenarium comites habeat aduocatum.

✠ Not. ꝙ aduocatio ſucceſſione nō defert/ ſz electiōe. ad hoc alle. bald. hunc tex. in. §. ſz qd nos. in ꝟ ꝯceſſerimus. de pace ꝯſtā.

Idem. lex.v.

Omnibus igitur epiſcopis: abbatibus: cūctoq; clero omnino precipimus vicedominos: prepoſitos: aduocatos: ſiue defenſores bonos habere: nō crudeles: nec cupidos: non periuros: non falſitatem amantes: ſed deum timentes: et in omnibus iuſtitiam facientes: vel diligentes: de iudicibus anteꝫ: vel centenariis: atq; tribunis: vel vicarius dignum eſſe cenſuimus: vt ſi mali fuerint reperti: de miniſterio ſuo abiiciantur.

Imperator Lotharius. lex. vi.

Volumus vt epiſcopi: et abbates: abbatiſſe ſuos aduocatos habeant: et pleniter iuſtitiam faciant ante comitem ſuū.

Idem. lex.vii.

Volumus vt epiſcopi vna cum comite ſuos aduocatos eligant.

Idem. lex.viii.

Singulis epiſcopis: abbatibus ✠ abbatiſſis duos concedimus aduocatos ✠ habere: eos quoq; vnum qui cauſam procuret: alium qui ſacramentum deducat: eoſq; q̄zdiu aduocationeꝫ tenuerint ab hoſte relaxamus.

Idem. lex.ix.

Et epiſcopi vniuerſiq; ſacerdotes habeant aduocatos: quia epiſcopi et vniuerſi ſacerdotes ad

tes ad ſolam laudem dei ⁊ bonorum operum actio/nem conſtituuntur: debet ergo vnuſquiſq3 eoꝝ tam pro eccleſiaſticis q̄3 etiam proprijs actionibus ſuis: excepto publico videlicet crimine: habere aduocatũ non mala fama ſuſpica/tum: ſed bone opinionis ⁊ laudabilis artis inuẽtum: nedum humana lucra at/tendunt: eterna premia perdant.

Imperator Ottho.
lex. ix.

Laycorum vero nul lum preter comitez in ſolis eccleſiaſticis rebus aduocatum habere per/mittimus.

Imperator Henricus.
Lex Decima.

Henricus diuina pie tate ſecundus Ro/manoruz Imperator Au guſtus. Quoniam in legi bus cautum eſt: vt ne/mo clericorum iurare pre ſumat: alibi vero repetitur ſcriptum: vt omnes prin/cipales perſone in primo legis exordio ſubeat iuſiu randum calumnie: nõnul lis legis peritis res venit in dubium vtrum clerici iuſiurandum preſtare de/beant: aut alij perſone hoc officium liceat delegare. Quia enim illud conſtitu/tionis edictum vbi clerici iurare ꝓhibenť a Mar/co Auguſto conſtitutũ eſt: propterea: q2 de Conſtan tinopolitanis clericis pro mulgatum fuiſſe videtur. Idcirco ad alios clericos pertinere non creditur: vt ergo hec dubietas omni/bus penitus auferatur il/lam diui Marci conſtitu tionem: ita interpretari de cernimus: vt ad omnium eccleſiarum clericos gene/raliter pertinere iudicetur. Nam cum diuinus Iuſti nianus iure decreuerit: vt canones patrum vim legũ habere oporteat: ⁊ in non/nullis patruz canonibus reperitur: vt clerici iurare non audeant: dignum eſt: vt totus catholicus ordo a preſtando iureiurando immunis eſſe proculdu/bio cenſeatur. Quapro/pter nos vtriuſq3 videli/cet diuine: ⁊ humane legis intentione ſeruata decerni mus: ⁊ imperiali autorita te: ⁊ retractabiliter diffini/mus: vt nec epiſcopo: nec

¶ No. clericos p alios iurare debere. C. de iura. ca lum.

preſbyteri: nec cuiuſcunq; ordinis clericus ✠ nō abbas non aliqͤ monachus vel ſanctimonialis in qua cunq; cōtrouerſia: ſiue criminali: ſiue ciuili iuſiurandum qualibet ratione cōpellatur ſubire: ſed aduocatus ſuis proprijs idoneis hoc officium debeat delegare.

¶ Quibus tutores dandi ſunt.

Titulus Quadrageſimus octauus.

Imperator Pipinus: Lex Prima.

Ut vidue ⁊ orphani tutores habeant iuxta illorum leges: qui illos defendant: ⁊ adiuuēt: vt per malorum hominū oppreſſionem iuſtitias ſuas non pardāt: ⁊ ſi auctor illorum aliquis eſſe noluerit. index preuideat domini timentem: iuxta hominem: vt lex illorum eſt qui pro noſtra preceptione illorum cauſa peragere debeant.

Imperator Ludouicus.
Lex Secunda.

De viduis: ⁊ pupillis: ⁊ pauperibus quandocunq; in malum venerit ante comitem prius eorū cauſe audiantur ⁊ diffiniantur: ⁊ ſi teſtes p ſe ad cauſas ſuas querendas nō tulerit: vel leges nescierint comes illos: vel illas adiuuet dando eis tales homines: qui eorū rationes teneantur: vel pro eis loquentur.

Imperator Lotharius.
Lex Tertia.

De viduis: ⁊ pupillis: ⁊ orphanis: cecis: ⁊ claudis: tutelā: atq; adminicula habere precipimus: iuxta noſtrā poſſibilitatem: vel iures ſicut in precepto domini regis continetur.

¶ De ferijs. Titulus quadrageſimus nonus.

Imperator Carolus.
Lex Prima.

Ut etiam dominicus dies ſicut decet honoretur: ⁊ cum colere o

omnes ſtudeant: vt hoc liberis poſſint fieri mercata ✠: ⁊ placita a comitibus: ſicut ſepe ammonitum fuerit illo die prohibeantur.

Imperator Ottho. Lex Secunda.

Quottidie contra leges agitur: quottidie malum: mali facere non verentur: ideo hanc legem per omne euum diuinitate propitia valituram eſſe adducimus: vt toto anni tempore liceat iudicibus cauſas agere: lites dirimere. titulum queſtionum determinare: ⁊ diffinire: vt qui quottidie legem offendunt quottidie legis ſententia feriantur. Nec enim tempore meſſis: vel vindemiarum legis edictum effugere debent: qui in nullo tempore peccare deſierunt: bene eum facere: verum dicere: iuſtitiam amare: rectum iudicare omnibus tēporibus licuit: ſemperꝗ licebit: quia a bonis nunquam: a malis autem operibus ſemper requieſcendum eſſe catholice didicimus: ⁊ hoc iugiter conſeruandum: Deo auctore: ⁊ Imperiali maieſtate decernimus. Dauid autem rex ⁊ Propheta dicit. Beati qui cuſtodiunt iudicium: ⁊ faciunt iuſtitiam in omni tempore. In Natiuitate vero domini: ⁊ in Epiphania: ⁊ in ſtatutis ieiuniorum diebus: in diebus quadrageſimalibus: in paſcha: ⁊ in Aſcenſione domini in Penthecoſte: in Dominicis diebus: ⁊ in feſtis precipuis iudiciarios motus exequi publicas queſtiones appeti: vt he ſolemnitates que ſunt chriſtianorum cum omni vigilantia celebrentur penitus prohibemus.

✠ No. nundinas die bus feſtis fieri non debere: qđ eſt contra generalé conſuetudinem frācie.

Pulcherrima lex

ℭ De preiudicia rijs actionibus[a]. Titulus I.

Imperator Lotharius Lex .i.

Si quis ali quez de ali quo negocio[b] mallauerit: ꝛ ille qui mallatus fue rit dixerit: ideo re spondere nolo: quia seruus alte rius sit: aut si te stimonia perdu xerit: ꝛ similiter dixerit ꝙ ea reci pere non debeat: quia aliquis eo rum seruus sit al terius: nominet dominum eius: ꝛ sic det guadiaȥ de eo: ad placi tum adducendo: ꝛ posito placito: inquantum veni re vbi eum ire cre diderit: ꝛ reuer ti[c] possit: iudices dicant: ꝛ si in pla cito cõstituto do minum non ad duxerit: prebeat sacramentum ꝙ pro nulla dilatio ne iustitie eius di-

a ℭ De preiudiciarijs actioni bus. Preiudiciales actiones tres sunt: vna per quam queri tur/an liber sit/an seruus: ꝛ de ista tm̃ hic loquitur: alia/liber tus sit/an ingenuus: alia / de partu a gnoscen do/ an.s. aliqs sit filius/vel non/ꝛ di cunt pre iudiciales non quia semp pre iudicent/ sed apti tudine / vt hõ ds risibilis / nõ ꝙsem p rideat/ sed qꝛ est aptus ad ridẽduȥ: ꝛ prepo nunt he actiones qñq̧ pn cipaliter/ qñq̧ in modum exceptionis/ꝛ sic tractatur.j.l.j.

b ℭ Siqs.negocio.siue crimina li/siue ciuili: ꝛ ꝙ hic cauet in de suetudinem hodie abijt: vt siq dem testibus obijciat.q.serui tutis vtimur iure ro.quo caue tur/vt si dicat testis seruus esse ꝛ eum pducens liberꝫ assereret ꝛ siqdem a natiuitate dicatur li ber/scribat eius testimonium/ ꝛ.q.seruitutis facta publicatio ne attestationum seruabit tem pore disputationis: si vo non a natiuitate/sed libertus/osten dat in promptu instrumẽtum manumissionis: si vo difficilis sit omnino/ꝛ furauerit/scribe tur testimonium eius/quo pro ducens eum non vtetur / nisi ostendat prius in strumen tum ma numissio nis: vt C.de testi bus.auc. si vo. ꝙ si reus ob ijciat acto ri.q. ser uitutis in causa ci uili/ eum remouet ab agen do/si eius probaue rit seruũ/ nisi volue rit agere de turba ta possef sione do mini ab senti: vt C. si per vim vel alio modo.l.ij. si autem causa sit criminalis /remoue tur etiam ab accusando / pre terquam in crimine maiesta tis / ꝛ in certis alijs: ex euen tu autem iudicij declarabitur an sit procedendum in accu satione.

c ℭ Reuerti. Quia tota ea res ad iudicem.l.ad bonum viruȥ remittenda est/qui dȝ tantum ei tempus dare/ quo diligens paterfamilias conficere posse quod agendum est: nec debet vti dupplomate.i.diebus ꝛ no

etibus ambulare / nec delicate ire / vt ſit dignus reprehenſione / ſed habita ratione temporis / ſexus / etatis / et valitudinis et mature ire et redire poſſit: vt ff. de verborum obliga. l. continuus. §. cum ita. et hoc locum habet cum promiſi me aliquid daturum capue: in iudicijs autem aliter ſeruatur / quia viginti miliaria per diem tribui debent: vt inſtit. de excuſat. tutorum. circa ſi. et ff. ſi quis cautio. l. quod et hic faciendum puto.

xerit hoc: niſi pro certo: ita verum eſſe crediderit: quod ſi iurare auſus non fuerit quod pro occaſione prolongande iuſtitie hoc non dixiſſet: componat illi bannum ✠ noſtrum et iuſtitiam pleniſſimam faciat: ſi vero aliquem adduxerit qui ſe dominum eius dicat eſſe: et illum qui de ſeruitio appellauerit: replicare ad ſeruitium non potuerit: tunc ille qui dominum eſſe dixerit bannum noſtrum ei componat: eo quod pro conculcanda iuſtitia tale ingenium facere auſus fuerit: crimina [a] vero ſi ſuper eum pro dilatanda iuſtitia imponere voluerit probare cogatur: et ſi probare non potuerit: iuſtitiam faciat: et inſuper bannum noſtrum pro tanta calliditate componere cogatur.

✠ No. bannum priuato componi.

b ¶ Crimina. Diſtinguendum eſt ciuiliter ſit quis conuentus an criminaliter / et ſiquidem ciuiliter / ſi non obijciat crimen accuſando / ſed tamen ad repulſam / ſi tale eſt crimen quod ciuilem abſorbeat / quia verbi gratia / dotem vxori / vel quartam repetenti obijci crimen adulterij prius iudicandum de incidentis criminis queſtione. l. adulterij C. de adulterijs. ſi vero criminalis non abſorbeat ciuilem non per hoc differtur ciuilis queſtio: quia quantumcunque aliquis ſit criminoſus / non debent ei ſua crimina auferri / ſiue debitum petat / ſiue rerum ſuarum reſtauratio: vt. ff. de ſol. l. reo. quod ſi ad repulſam crimen obijciat / et ciuilem. q. abſorbet / vt de adulterio / an conuictus puniatur vtique. ar. l. iubemus. C. de testi. et. C. ad l. cor. de fal. l. vbi. et. ff. de adult. l. j. §. ſi publico. ſed arg. contra. ff. de mu. et ho. l. ſcriptum. §. ſi quis. prima verior. Item an puniri debeat qui crimen obiecit / et non probauerit

a ¶ Sacramentum. Hoc vbi litigatores petunt inducias pro teſtibus inducendis / cum iam binas dilationes habuerint / aut pro aduocato ducendo: et ſi qua eſt ſuſpitio mouens iudicem / preſtare debet ſacramentum predictum / vt non cauſa dilatande iuſtitie ad teſtes producendos / vel aduocatum petendo inducias petunt: et ars iudicaui dum aſſiſtebam magiſtris iuſticiarijs.

Reſpon. ſm hanc. l. vī puniēdus: qr vī damnum componi: qđ eſt verū habita preſumptione contra eū quaſi pro dilatanda iuſticia: r pro iudicio euitando crimē obiecerit q ſi non calūnioſe ſʒ ſuo iure vtēdo/ remanebit forte impunitus: nam dolo non facit qui ſuo iure vtit. Si autem ille contra quē ciuiliter agitur crimē obiecerit magnuʒ vel non magnū/ cā cri. vt pote maiores terminari p̄us debet nam ſi cā cri. maior p̄iudicat minori vt dō ea prius cognoſcat: vt. C. qui accuſ. nō poſ. l. j. multo magis p̄iudicat ciuili: lʒ regula ſit q

prior appellat prius agat. l. g ff. de iudi.

a ¶ Si quiſpiā. Lex ſuperior loquitur cuʒ accuſator dicebatur alienus ſeruus. l. iſta qñ conuētus dicebať actoris ſeruū eſſe: r in vtraqʒ. l. ꝯhiť lex modiciū in cā liberali actore pñte r añ litē ꝯteſt. qđ eſt ꝯ regu. vt cā termine tur ante lit. ꝯte. lʒ iure Ro. veteri ꝯhaf lex modiciū abñte actore/ ſʒ circūducebatur edictum: vt. ff. de iudi. l. r poſt. alīď iure nouo: vt. C. de iud. l. ꝑperandum. tñ fauore libertatis ꝯhebať hermodiciū ēt iure antiq̄: vt. ff. de dolo. l. ſi ex dolo.

✠ Not. q ſuitiū pn̄cipis excuſať a cōtumacia. l. cōtra pupillum. ff. de re iudi. ſicut alia cōporis neceſſitas: r aut impedimentuʒ. l. ij. ff. ſi q̄s cau. e q̄ di xi i. §. xviij in gl. ij. de iuriſ. om. iud. li. con tue. dicuri gū.

Idem. lex. ii.

Si quiſpiā[a] forte aliquēʒ mallauerit: r ille qui mallatus fuerit dixerit eum ſeruum ſuū eſſe: vel alius in ipſa altercatione veniens eum ad ſeruitiū mallauerit: volumus: vt qui preſentialiter ſe guadiēt: vt ad primum: vel ad ſecunduʒ: aut ad tertium placitum cauſam ipſam finiri debet: r inter placituʒ: r placituʒ ſint dies. xv. tertium vero quādo comes placitum habuerit: ſi infra vnuʒ comitatū eſt ſint dies. xv. ſi autem in alium eſt ſint dies. xx. ne ꝑ tali occaſione iuſtitia eius prolongetur. Quia ſi in his tribus placitis ille qui querit venire neglexerit excepto ſuitio ✠ regis: r ieuitabili neceſſitate: r comes placituʒ habuerit: r ille quo que alius ad ſuā libertatem probādam paratus fuerit: tūc comes ipſam cām finiat veluti ſi ipſe qui q̄rit pñs fuiſſet: r vltra que q̄ſierit facundiā de ipſius ſeruitio dicē di non hēat: r in ſuper bānū nr̄m cōpo. illi ac iuſtitiam pleniter faciat: r ſunt aliq q dū aliquos ī ſuitio mallāt: r ipſi de ſua libertate ꝑbandadāť guadiam in eos mutando placita lacerant: vt vix per ſuā paupertatem euadere poſſint:

quod in alijs cauſis locum nõ hʒ: vt diffinitiua feratur ante li tem ↄte. Sed ſi poſſeſſor ↄuentus ad iudicium non veniat / e actione in rẽ ſit ↄuentus / auferaſ ab eo

nã ſniaſ abſētẽ ↄtumacẽ lata / ſi poterit appellari. d. l. ꝓperãdũ.
a ¶ Siqs. reddierit. ſ. oretenus.
b ¶ Manuʒ. ſ. ſubſcribendo per ſe / vel per alium.

vnde tertiũ capitulũ addere placuit.

Idem. lex. iij.

SI vero aliũ ad ſeruitiũ aliq̃s mallauerit: ⁊ ille q mallatus fuerit ad ꝓbandum libertatem guadiaʒ dederit: iubemus: vt ſupra: vt ad primũ aut ad ſcõm: vel ad tertiũ placitũ cãm deliberent: inter placitum: ⁊ placituʒ ſint dies xv. tertium vero qñ comes placitum habuerit ſi infra vnũ comitatum eſt: ſint dies xv. Si aũt in aliũ ẽ ſint dies. xx. ⁊ ſi in his tribus placitis ipſe qui q̃rit venire contẽpſerit antepoſito ꝙ ſuperius ante poſuimus: ⁊ comes placituʒ habuerit: ſʒ ille nã ꝙ alius cuʒ ſuis teſtibus paratus fuerit: tũc comes ipſos teſtes recipiat: ⁊ cãm diffiniat veluti ſi ipſe qui q̃rit pñs fuiſſet: ⁊ vltra ille q q̃ſierit tacitus de ſeruitio illius permaneat.

¶ De teſtibus. Titulus. lj.

Rex Liudprandus. lex prima.

SI quis teſtimoniũ falſum contra quẽcunq̃ reddierit[a] aut in carta falſa ſciẽs manũ[b] poſuerit: ⁊ ipſa fraus manifeſta fuerit compo. guidrigild[c] ſuum:

poſſeſſio / e dẽ actori: vt C. de pſ. xxx. an. l. pe. ⁊. ſ. ꝫ exerc. Si vero pſonali. act. ↄueniaſ / e ad iudicium nõ venerit / mittitur actor in poſſeſſionẽ / iuxta modũ declarati debiti. auc. q iurat. C. de bo. auc. iud. poſ. ſʒ ſauore libertã. eſt inuẽtuʒ / vt ſi actõ nõ venerit ſ pemptorio / iudex audeat teſtes / vel alias ꝓbõnes eius q in ſeruitutẽ vocaſ / ꝙ ſi ꝓ libertate deponant / ꝓ ea ferat ſniam pñtib' tñ ↄtub'ʒ

c ¶ Compona. v. ꝓcedũt hec qñ teſtis non iurauit: nam plerunq̃ ſine ſacramẽto admittit / vt q2 tales pſone ſunt quibus reus aut iudex ſine ſacramẽto credẽ poſſit. idẽ ſi teſtis p aliũ ſubſcripſerit. Quid āt ſi ignorãter / oretenus / vel ſubſcribẽdo falſuʒ teſtimoniũ dixerit / rñ. in re gdẽlõ. non inuenit q̃ pẽa puniatur ignorãs: puto tñ (ex q̃ nõ oino caret culpa) extraordiaria pena puniri: nã q ignoris deleras

medium regi[a]: z medium ei cuius cauſa fuerit: z ſi talis perſona fuerit que non habeat vnde compo. tūc publicus debeat eū dare pro ſeruo[b] in manu cui culpam fecit: z ipſe eidem ſeruiat ſicut ſeruus: z ipſe qui aliū rogat[c] teſtimoniuz falſuz diceret: aut ꝑ cauſa ſua manum in certa ponere ſic compo. ſicut teſtes ipos falſos iuſſimus cō/po. pro eo ꝙ ipſum malum per ipm fuit inchoatum.

delinquit/ ſed poteſt redimere manum. Et iſto caſu bonus iudex varias penas imponit ex varietate ignorantie: pone teſtem qui ſubſcripſit habuiſſe fidē notario/ q cōſueuit fidelis eſſe: minori pēa puniturꝰ ꝙ ſi notarius nō eſt clare locutꝰ maiori pena vel ſi ſubſcribens eſt literatus/ z intelligēs: qꝛ ſubſcripſit inſtr̄m quod non legit/ nec legi fecit. Sed an vtēs falſis teſtibus dꝫ rez amittere/ ſicut qui poſſidet per cartam falſam: q̄d videtur: vt. §. de preſcri.l. ſiquis poſſederit. z. ſ. que li. qs ſe defen. deb. l. de cartis. ū. ibi oſtēſor ipſius cartule zc. Sed dic ꝙ ſi vtens falſis teſtibus hꝫ alias allegationes ad ſui tutelā ſufficientes/ rem non amittit/ alr̄s ſecus: qꝛ nec intentionem/ nec exceptiones per teſtes probare poteſt: quod forte non eſt in eo qui falſis vtitur inſtr̄is: qꝛ odio falſi re carebit/ lꝫ alias defenſiones habeat: vt d. l. de cartis. cui adde tex. in. l. falſas. C. ſi ex fal. inſtru. vbi lꝫ falſa inſtr̄a ſint in cauſa allegata/ ſi tamen ſn̄ia non aſſumit vires ex falſo tenebit. Quid ſi plures falſum dixerint ſciētes/ nunquid poterūt ſe coadiuuare: quod videtur arg. l. ſi plu.

res. §. de fur. z. §. de homi. li. homi. l. j. dic ꝙ nō. Nec ob. dicta iura: qꝛ ibi oēs furtum/ z homicidium ſimul fecerunt: hic aūt quilibet falſum teſtimoniū dixit: z tot ſunt/ quot ſūt perſone: ſed vt §. §. de eo q car. falſam. l. de ſcribis. Sol. ibi notarius ammittit manum: qꝛ delerauerat/ hic ſubſcribētes non iurarunt/ que ſolu. procedit in teſtibus non iurantibus.

a ¶ Medium regi. Cōtra. ſ. eo. l. ſiquis cum altero. vbi in tres partes diuiditur compoſitio/ z curtis regia habet tertiam/ nō medium. Sol. ibi de pena periurij/ hic falſi teſtimonij.

b ¶ Pro ſeruo. Cōtra. ſ. eo. l. vt in teſtimoniū. Solu. illa loquitur in illis tribus capitulis iſta in alijs: vel forte hic erat diues tēpore dicēdi teſtimoniū: ideo fuit admiſſus: lꝫ poſtea effectus fuerit pauper: z ideo dꝫ dari pro ſeruo: vel ibi dicit non debere pauperem admitti/ hic ſi fuerit admiſſus quid faciendum.

c ¶ Rogat. Contra. §. de illi. cōſi. l. j. vbi diuerſa ponitur compoſi. Sol. aliud eſt ꝯſilium dare/ aliud rogare: nam rogare/ z pſuadere plus eſt ꝙ̄ ꝯſiliū dare vt. ff. de ſer. cor. l. j. qꝛ liberum eſt zc. vt inſti. in au. §. aliena.

Imperator Carolus. lex. ij.

De piurijs[a] vt caueantur: ⁊ non admittatur teſtes ✠ ad iuramentum anteq̃ȝ diſcutiant[b]: ⁊ ſi aliter diſcuti non poſſunt[c] ſeparentur adinuicem: ⁊ ſingulariter inquirantur: ⁊ non ſoli accuſatori[d] liceat teſtes eligere abſente ſuo accuſatore ⁊ omnino nullus, niſi ieiun⁹[e] ✠ ad iuramentum: vel ad teſtimoniũ admittatur: ⁊ illeq ad teſtimonium adductus fuerit ſi refutatur[f] dicat ille qui cũ re/

a ℭ De periurijs. Caueri quidẽ debet per.l. viam periurijs nõ aperiri: q̃ puniuntur.l.ij.C.de indi.vidui.

b ℭ Diſcutiantur.q.d. ante debẽt diſcuti/q̃ iurent: ſed iure L̃c. diſtinguitur/ſi volentes veniant: q̃ ſeipſos videtur offerre ad veritatẽ dicendã/ prius dicãt/⁊ poſt ea iurabunt: vt ẽ.de reb. inter.l.ij. ſibi firment per ſacramentũ ⁊c. q̃ ſi coacti/debent prius iurare teſtes/vbi vtraq̃ȝ pars teſtes ſuper aliquo articulo p̃ducat: tunc etiam ante debent dicere q̃ iurent. Eſt autem forma ſacramenti ſm̃ ius Longo. vt teſtes veritatem dicant/quando iurant: ſi vero prius dixerint/ iurabunt ſe verum dixiſſe teſtimonium. Iure autem Romano prius debent iurare q̃ dicere: vt aucten. de teſtibus. forma autem ſacramenti ſm̃ ius Romanum eſt: vt veritatem dicant/⁊ nihil detrahant/vel addant plus pro vna parte q̃ p̃ altera. auctenti. ſi iudex. C. de epiſcopis ⁊ clericis. qua forma vtimur. Ceterum contingere poteſt/ vt iudex credat teſtibus ſine ſacramento/ ſi fides eorum/⁊ opinio nota ſit iudici l.ij.ẽ.de reb.intercis.

c ℭ Non poſſunt. Scilicet bene/ ⁊ ſm̃ q̃ decet ſeparentur: contingit enim/vt he perſone producantur in teſtes que omnino fidem ſuã proferri poſſunt/ ⁊ tũc forte poterit eos iudex ſimul recipere/alioquin (q̃ diligentius veritas queritur) poterit eos ſeparare quia iudici permiſſuȝ ⁊ ſcire ⁊ cognoſcere quãta fides ſit teſtibus adhibenda.l. tertia.§.tu magis.ff.eodem. ⁊ eius arbitrio committitur/vtruȝ ſimul/an ſeparatim debet eos admittere/vt hic: quandoq̃ȝ ergo poſſunt ſimul diſcuti.

d ℭ Accuſatori.q.d.teſtes accuſatoris non debet iudex audire reo abſente idem de teſtibus rei.

e ℭ Ieiunus. Conſilium eſt/ non preceptum/ne forte per ebrietatem aliud dicat.

f ℭ Refutatur. Quid ſi teſtes altera parte preſente iurẽt/ nunquid poterit pars illa aliquid in perſonis teſtium obijcere? Reſpondeo non: ſicut enim litigator debet iudicem/ ſeu procuratorem ante litem conteſt. recuſare: vt.C.de iudicijs. lege apertiſſimi.⁊.ff. de procuratoribus.lege neque. ⁊.C.de procuratori. lege ita demum. ſic

✠ Hodie de iure/⁊ ſtilo curiarum ſufficit proteſtari contra teſtes non ↄ̃ſentiendo p̃ductiõi eorum/⁊ ipſos loco/⁊ tẽpore reprobare/⁊ obijcere: vt auctẽ.ſi dicat ſeruus.C.de teſti.⁊ vnde ſumit: ⁊.c.p̃ſentium. eo.ti.

✠ Not. teſtem debere eſſe ieiunum in teſtimonio ferendo: ⁊ j.eod.l.vt teſtes. q̃ procedit de honeſtate. c.j.de teſt. ⁊ in auct. eo.col.vij. ſed non de neceſſitate/⁊ hoc vltimum ſeruat in praxi. idem in iudice: vt j.ti. pri.l. vt iudices.

Idem. lex.iij.

Optimus[a] quiſq; in pago: vel in ciuitate in teſtimonium admittatur: vt is contra quem teſtimonia re debet: nullum crimen poſſit obijcere[b].

Idem. lex.iiij.

Ut qui ſemel periuratus fuerit: nec teſtis[c] ſit poſt hoc: nec ad ſacramentum accedat: nec in ſua cauſa: vel alterius iurator exiſtat.

a ¶ Optimus. Eſt eniȝ voluntas imperatoris vt ſubditi ſine infamia ſint / ideo dixit / optimus: qui ille dicitur qui principaleȝ dignitatis gradum obtinet. ar. l. vbi. ff. de verbo. obli. nam pnitens r. ſalmas boni viri incertum pmittit / ſi autem optimi / re duc't certum in ſtipulatio / nem / et vl timuȝ bonitatis obtinet gradum. dicta. l. vbi. et. l. cum quid. ff. ſi certū petatur. lȝ ergo teſtis non ſit optimus / bonus tamen admittitur.

b ¶ Obijcere. Quid ſi obijciat crimen qd ſine ſententia non portat infamiam / vt ſtupri / vel adulterij? rñ. non repelletur a teſtimonio: loquitur enim de illo crimine cuius cōmiſſio facit infamiam / vt ſi queſtuaria mancipia habeat / vel duas vxores: vt. ff. ex qui. cau. in fa. irr. l. quoniam. et. C. illo. eo. ti. l. non damnatos. Quid ſi obijciet crimen cuius cōmiſſio nō infamat / ſed denigrat hominis opinioneȝ / vt qȝ fur eſt et latro? rñ. arbitrio iudicis ommittitur / qui ex qualitate rei et pſone varie ppendat: quandoq; enim ex pſona eius ꝯ quem pducuntur ppendet / vt ſi ſurripuerit anſereȝ / vel gallinam / vel ſi leuis ſit pſona que ꝯſueuit furari: vel iure ro. ne veritas rei pereat / admittunt infames l. infamem. in ſi. C. de here. Sciendum eſt qꝙ in repellēdo teſtes / inſpicitur tempus dicendi teſtimonij: nam lȝ tempore ꝯtractus aliqs erat integre opinionis: tempore aūt dicēdi teſtimonij ē diminuta / repellitur: vt. ff. de carbo. edi. l. carbonianū. §. due autem. ver. finge eſſe teſtes: ibi aut pp temporis interuallum &c. et fur contra furem admittitur / hereticus contra hereticum / infamis contra infamem. argumen. l. quoniam. C. de here. et. ff. de teſtibus. l. hoc crimen. §. ſi ea.

c ¶ Ut qui. nec teſtis. Not. periurum vt infamem a teſtimonio remoueri l. ſi. j. de periur. et eo ipſo qꝙ periurat eſt infamis: de quo non eſt expectanda ſnia. d. l. ſi. lȝ quedam ſint crimina / que non niſi p ſniam infamēt: vt furtum / et rapina: vt. ff. ex. q. cau. infa. irro. l. j. in ſi. eſt aūt infamia ꝯſumptio fame / ſic ergo pp piurium ammittit fama et dignitas. l. ſi. C. de digni. lib. xij. et C. de infa. l. j. lib. x. arbiter tñ eſſe poteſt: vt. ff. de arbit. l pediꝰ. iudex autem non. l. j ff. ad l. iuliam de vi publica. infames ſiquidem conueniantur de incendio / homicidio / furto / vel alijs grauibus criminibus / ſi teſtes / vel alia inditia deficiant

Idem. lex.v

Ut quandocunque teſtes ad rē quālibet diſcutiendam querendi: aut eligendi ſunt a miſſo noſtro ⁊ comite in eorum miniſterio: de re qualicunq; agendum eſſe meliores: tales quales in ipſo pago poſſunt eligantur: ⁊ non liceat litigatoribus per premia falſos teſtes adhibere: ſicut hactenus fieri ſolent.

Idem. lex.vi.

Ut teſtes[a] ad teſtimonium dicendum premio nō conducantur: ⁊ nullus teſtimonium dicat: aut ſacramentum

purgant eorum innocentiam/ ſm regni conſtitutionem pariſbil'.⁊ facit.l.ſiquis maior.C.de tranſactionibus'. vbi veniens contra tranſactionem iuratam notatur infamia. Quidam tamen dicunt/ ibi ſpeciale. Alij exponunt/ notatur infamia.i. grauatur eius opinio apud bonos viros: infamia enim alia iuris alia facti: iuris eſt/ qñ quis damnatur de crimine famoſo nomine ſuo.l.j.ff.de his qui notantur infamia. ſecus ſi damnatur nomine tutorio/vel procuratorio/q2 damnatur cuius eſt tutor/vel procurator: vt ff.d.ti.l. furti.§.ſiquis.infamiam autem facti non euitant: vt ff.de iurepatronatus.l.j.ſed iſ periurus ſm quoſdam non infametur: puto tamen q̄ a teſtimonio repellitur/q2 fidem amiſit periurando. ſed contra.ℨ. de periur.l.finali.ſolu.intelligitur inculpabilis quo ad deum: nam penitentiam non facit/ne videatur delictum commiſſum/ ſed vt pena remittatur/ſicut indulgentia imperialis non tollit infamiam/ſed remittit penam.l. indulgentia.C.de gene.abo. ⁊

lex ſi eſſet a principe in integrum reſtitutus/infamia aboleṫ.l.j. §.deinde.ff.de poſtu.nam quātum potuit nomen ɔdēnationis in ɔdemnato tantum poteſt nomen reſtitutionis in reſtituto.l.finali.C.de ſententijs: paſ.ſic ergo princeps facit qḋ ſit vz eſt/tollendo infamiā p reſtitutionem/ vt deus p penitētiam penā pec cati: ſſ ne cōcatus ad teſtimonium admittaṫ cum ſit infamis/rñ.minime/q2 repelliṫ ab agendo/ēt ſi ſuo noīe velit agere principaľr/vel per procuratorem.c.infamis.vj.q.j. ⁊ extra de of.or.c.queſitum.⁊ de of.dele.c.prudētiam. a fortiori a teſtificando: ⁊ iſta exceptio probari pōt infra.viij.dies ɔtinuos quī danṫ a lege/non a iudice: ⁊ que niſi pbeṫ/opponens vlterius non audiaṫ: vt eſt decre.Innoc.iiij.c.pia.qd ſi ab infame petitur centum/vel eum criminaľr accuſo/⁊ dico eū in cā iurare non poſſe/rñ.eſt admittendus ad iurandum/qḋ iurm ſuccedit loco defenſionis ⁊ nō pbationis: vt ſ.de dā.inſu.l.j.C.vñ vi.l.ſi qñ. alˀs maxima ſeq̄reṫ abſurditas.

a Ut teſtes. Non debēt teſtes

iuret: niſi ſeiunus: vt teſtes ✠ priuſquaꝫ iurent ſeparatim diſcutiantur: ⁊ dicant quid velint de illa re vnde teſtimonium reddere debent.

Idem. lex. vii.

Volumus[a] etiam atqꝫ iubemus: vt comites ⁊ iudices nō dimittant teſtes habentes malam famaꝫ teſtimonium perhibere: ſed tales eligantur qui teſtimonium bonum habeant inter ſuos pagenſes: ⁊ primum per ipſos iudices inquirantur: ſicut ab illis iudices recti inquirere potuerint: ita faciant: non voluntatibus malorum hominum: aſſenſuꝫ preſtantes: ⁊ vt ipſi comites: ⁊ eorum iudices: qui nouerint cauſam de qua inter eos agitur: eſſe cooperatam ſine blandimento ipſius: qui cauſam habet: faciant teſtes ad eandem cauſam venire: ⁊ per eorum inqui

precium accipere pro reddendo teſtimonio/cū glibet veritatem dicere teneatur/⁊ ob turpem cauſam videtur accipere. quid ſiquis pecuniam numerauerit pro teſtimonio perhibendo? reſpō. videtur teſtem corrumpere/ ſicut qui pecuniaꝫ numerat iudici: vt ff. de condicio. ob turp. cauſam. l. ij. ſunt autem expēſe ⁊ neceſſaria teſtibus exhibenda. l. quoniam multi. C. eodem.

a ¶ Volumus. hac l. cauetur vt teſtes malaꝫ famam habentes / non admittantur ad teſtimonium / ⁊ ſufficiat ad eos repellendos ꝙ ſint obſcure fame: ſequitur ergo vt ſicut fama eſt ſufficiens ad repellendum teſtem/ſic autem conuincendum aliquem de crimine / quod non procedit: nam qui famam obſcuram opponit / non accuſat / nec arguit ſanguinis cauſam/ſed tm̄

agitur/ vt teſtis repellatur / at vbi criminaliter agitur/ibi cauſa ſanguinis examinatur / vbi non facile locus eſt coniecturis: vt. C. de probationibus. l. finali. facilius quidē eſt repellere ꝙ accuſare: nam in accuſatione neceſſarius eſt libellus accu. nec eſt neceſſaria inſcriptio / lꝫ inueniatur / vt ex pſumptione dānetur qs criminaliter: nam ſi qs alicui denūciauerit / ne loquatur cum eius vxore / trina denūciatione facta/poterit etiam in eccleſia de adulterio cōuinci / abſqꝫ alia probatione: vt in auc. vt li. ma. ⁊ aui. al's ex preſumptione pōt condēnari. l. ſiquis. ad. l. Iul. de adul. Queritur ſi iudex ex officio poterit infamem teſtem repellere/an debet illam admittere/ſi litigator infamiaꝫ non allegauerit? vtiqꝫ: ⁊ poteſt iudex ex officio repellere ſuſpectum

✠ Not. teſtes ſecrete ⁊ ſeparati iterrogari ⁊ examinari debere: vt l. ſeq. ⁊ l. nullū. ⁊ l. ſi quā. C. e. ⁊ dici poſt mādag in trac. ſuo de ele. c. xxij. ⁊ c. venerabilſ. e. ti.

tem ↄte. ſi alter litigato:uʒ abſit ↄtumax / te / ſtes pñis audiēdos eſſe. auc. de teſti. §. ſi. nō ob. ꝙ iudex iuxta finē termini / dʒ ſnſam proferre: vt. C. de iud. l. pro perādum qꝫ ſi iudex ex auctoritate illius l. uelit iudicare / obſeruandum eſt qđ ibi dicitur ð trienio / ꝙ ſi ex auctoritate eiꝰ. ll. uelit iudicare / ante trienium pote rit d. ↄſententium. C. qño ꝛ qñ iu. pu to tñ. d. l. pperandum. eſſe correctaꝫ per auct. ꝗ ſemel. C. qño ꝛ qñ iu. c. eſiam ꝛ l

cundo non habeat poteſtatem dicendi.

Idem. lex nona.

Placuit nobis vt nullus Comes: nec eorum iuniores nullatenus preſumāt alicui homini ſua teſtimonia tollere: aut extrahere: ſed permittant ei habere ✠ ſua teſtimonia: que conquirere: aut rogare potuerit: ꝛ ſi aliquis contra hoc facere preſumpſerit: noſtra eſt voluntas vt ipſe veniat in noſtram preſentiam: ꝛ ibidem inde accipiat talem ſententiam quomodo noſtra voluntas fuerit ad iudicandum.

Imperator Ludouicus. lex decima.

Ludouicus omnipotentis ꝛ ſummi Dei benignitate Imperator ſemper inuictiſſimus: omnibus fidelibus populis noſtris Longobardis felicitatem perpetuam in preſenti ſeculo: ꝛ in futuro celeſtis atꝙ amene patrie requiem ſempiternam. Si duo teſtimonia de qua libet re teſtimoniauerint: ꝛ inter ſe diſcordauerint: tunc Comes eligat vnuꝫ ex vna parte: ꝛ alium ex altera: ꝛ illi duo teſtes diſcernant cum ſcutis ꝛ fuſtibus: ꝛ ille qui de ipſa falſitate conuictus fuerit pro tali peſſimo delicto: dextera manu priuetur: ꝛ omnino ei amputetur.

tero abſente per ↄtumaciam iudex poſſit ſententiare / nec licebit abſenti appellare. d. l. pperandū. ꝛ d. contumacia. ff. de re. iu. vbi ↄtumax ꝛam no litis co hercet. ſ. qꝛ appellare non pōt: ſed ſi inuentus fuerit ↄtumax iuſtam cauſam hēs / pro eo iudex ferre dʒ ſententiam / ꝙ litigatoris abſētia repleaſ preſentia ꝛc. d. l. pperandum.

No. ꝙ plures iudices qꝛ teſtes minis ꝛ terroꝛib ad deponēdū ſʒ eoꝝ velle īducunt.

a ¶ Siquis. ſuſpicatur. Hinc ſumunt quidam arg. quod liceat alteri partium publicatis atteſtationibus alios teſtes producere: quod non placet / cum prebeat occaſiones falſos teſtes inueniendi: vnde dic ſi ille contra quem producitur: falſos ſuſpicatur / ratione dilectionis aut parentele / vel odij inter litigatores et teſtes: tunc poterit alios producere publicatis atteſtationibus: an ſiquis productioni teſtium renunciauerit / poſſit ante publicationem alios producere? Quidam dicunt quod non / ſicut non poſſet vti exceptionibus quibus renūciauit / vel aliquem regreſſum habere ad hereditatem repudiatam: vt C. de iur. et fac. igno. l. ij. nec pōt aliquis redire ad actionem / vel litem renunciatam. l. poſt. C. de pac. Contrarium tamen videt: nam licet aliquis renunciat productioni teſtium: ſi tamen ad alios producendos non petat inducias / ſed paratos habeat / poteſt eos ducere: vt eſt text. in auc. de teſti. §. quoniam multi ſepe. vbi licet litigatori qui teſtes produxerat / ſi nō nouerit teſtificata iterum producere teſtes / multo fortius licebit ſibi poſt publica. iterum / vel ſecundo / vel tertio producere.

b ¶ Eligantur. Forte per iudicem: vt. ſ. eo. l. ſi duo. vel dic quod quelibet pars ſuum ſibi eligit pugnatorem. Item an ſufficit ſimpliciter dicere falſos teſtes / vel debet eorum falſitas allegari? Reſpon. nō debet arctari litigator ad dicendū certū verbum / in quo teſtimonium falſum ſit vt ſi teſtes contrarii ſint in vno articulo / ita quod neceſſe ſit dicere dictum vnius partis falſum eſſe / ſed ſimpliciter ſuper teſtimonio: dicimus enim quod licet teſtimonium in pluribus partibus ſit verum / ſi tamen vnum falſum capitulum admiſſum ſit / totum erit falſum / et quaſi falſum reprobabitur: nam ſm Dialecticos ſi ppoſitio habeat aliquid falſitatis / tota eſt falſa: vt ſi pono Platonem legere / et Socratem tacere: falſa eſt Socrates / et Plato legunt / ſeu Socra. et Pla. tacent / licet alterum eorum ſit verum. Idem ſm Legiſtas: nam cum ſignificatio ſumitur ex vniuerſo / ſiquid ſit in oratione falſum / totam reddit orationem falſam: vt. ff. de reb. dub. l. ſi is. §. verum. et. C. de fide inſtru. l. ſcripture. et. ff. de reg. iur. l. vbi. nam ex eo teſtimonio ſit miſſio in poſſeſſi. quod in nulla forte

Idem. lex xi.

Siquis cum altero de qualibet cā contentionem habuerit: et teſtes cōtra eum per iudiciū pducti fuerint: ſi illos falſos eſſe ſuſpicatur[a] liceat ei alios teſtes quos meliores potuerit contra eos apponere: vt veraci um teſtimonio falſorum teſtiū peruerſitas ſuperet: quod ſi ambe partes teſtium inter ſe ita diſſenſerint vt nullatenus vna pars alteri pcedere voluerint eligant[b] duo ex ipſis. l. ex

la forte ſui parte eſt viciatum: e ſine omni vituperatione appareti: vt. C. de edi. diui adria. tollen. l. edicto. e. c. plura. x. q. iiij. arg. contra. C. de tranſa. l. ſi ex falſis. e. C. d his que in teſta. delẽ. l. ij. e q2 cuz quis ſibi in teſtamento aſcribit, illud quaſi falſum ſubducit, cetera quidem valent. l. ſi lius. ff. ad legem corne. de fal. Quid ſi ex vna parte producti ſint tres teſtes, e ex alia plures, ⁊ ſibi contraria dicant adinuicem? Reſpon. memini me cum Salernitanis iudicibus ſediſſe: e hanc q. de facto agitatam fuiſſe corã nobis: dicebant quidam ꝙ iudex debet allegare animuz ſuum, e fidem habere pluribus, vel his qui veriſimilia dicunt ex tempore, vel ex rei natura de qua queritur, vel melioribus rationibus, vel dignitate preditis aſſerentes, vt tunc locus tantum ſit pugne, quãdo hinc inde omnia ſunt paria: quod de plano concedimus iure Rom. ſꝫm ꝙ probatio pugne non habet locum: q2 tunc alia probatio non eſt neceſſaria, niſi ex ſolis dictis veritas eſt cognoſcẽda: ſed iure Longo. diſtinctiones dicte locum non habent: q2 poſt dicta teſtium non eſt locus coniecturis: q2 reſtat probatio pugne, e non ſtatur teſtimonio teſtis q a pugna ſe ſubtrahit: ſed illis credere debet iudex, qui ſe ad pugnaz paratos oſtendunt: tacita. n. confeſſio falſitatis vi ſcꝫ õm ſus Lẽ. dum teſtes recuſant per pugnam defendere eorum teſtimonia: vt. ſ. eo. l. ſin. Quid ſi vnus ex teſtibus pugnam amiſerit, an reliqui eo ipſo videant conuicti de falſo, maxime ſi teſtes ſint proteſtati ſe nolle duobus pugnantibus cõmittere veritatem, ⁊ teſtimonium eorum, vt ſic videantur tot pugne neceſſarie, quot ſunt teſtes? Reſpõ. iure iſto vno per pugnã victo, ceteri intelliguntur victi: e ideo poteſtatẽ habent redimere manus ſuas: ad quid. n. eas redimerent, ſi amiſſio pugne vnius teſtis, ceteris nõ noceret? ſicut econtra, victoria vnius ceteris prodeſt. Sciendum tamen ꝙ vbi teſtes vtriuſq3 partis deponunt de eodem loco, e tempore, tunc maxima notari debet inter eos contrarietas: ſecus ſi de diuerſo loco, e tpe: ſi tale ſit factum quod reiterari poſſit, tunc non eſt attendenda talis ꝯtrarietas, vt ſit locus pugne. Item queritur, cum inſtrumentum debeat cõtinere tempus, an teſtes cogantur dicere tps

vtraq3 pte vnus qui cum ſcutis: ⁊ fuſtibus in cãpo decertẽt: vtrũ pars falſitatem: vel veritatez ſuo teſtimonio conſequatur: ⁊ cãpio qui cõuictus fuerit propter periurium quod ante pugnam commiſerit dextra manus amputetur: ceteri vero eiuſdẽ partis teſtes qui falſi apparuerit manus ſuas redimant cuius cõpoſitionis duas partes ei contra quem teſtificati

ſdeʒ in teſtibus/quod in inſtrumentis facta ad idem relatione:nam inſtrumentum non ex neceſſitate continet tempus cõtractus: ſed tempus confecti inſtrumẽti. Idem in teſtib⁹ qui dicere debẽt tẽpus teſtimonij/ non tempus celebrati contractus/ cum iudex hoc ſciat. Itẽ ſciendũ ꝙ ſcd̃m ius Longo. nõ licet litigatori p pugnam falſitatẽ teſtiuʒ probare: qꝛ vbi vna pars producit teſtes credi debet teſtibus: vt.§.de.de.e gua di.l.fin.e ʒ.qua.qſ ſe de. ꝯ. pe. veruʒ ſcd̃m ius francoꝝ licet litigatori falſitatẽ teſtiũ ꝓbare. Quid autẽ ſi ab vna parte tm̃ teſtes producanť/ ⁊ vnus/vel plures deponãt ꝯ ꝓducentẽ eos/alij ꝓ eo: Rñ.lʒ nõ liceat reprobare teſtes ꝓductos: vt.C.de teſti.l. ſigs teſti b⁹.nec iudicẽ recuſare/quẽ ipſe elegit auc.offerať.C. de lit.ꝯte. ꝟ tñ ꝓcedit q̃ ad pſonas teſtiũ reprobãdas/cęterũ eoꝝ dicta recte pñt reꝓbari/ſicut a ſnia electi iudicis appellari qꝛ oib⁹ ẽ cõe auxiliuʒ: ſi tñ alij pſes vel meliores/vel q ꝯſilia dicũt/iueniant/ derogať fides paucoꝝ ꝑ pſes meliores/ ⁊ magis idonei.

a ꝟ Tertia ꝯ.§.co.l.j. vbi aſt fit diuiſio dic vt ibi no. in ꝓ. mediũ.

b Licet

ſunt dentur: tertia[a] ꝓ freda ſoluantur: ⁊ in ſeculari quidem cauſa huiuſmodi teſtium diuerſitas etiam in campo cõprobetur. In eccleſiaſticis quidem cauſis vbi de vna parte ſeculare: de altera vero eccleſiaſticũ negociuʒ eſt his modis obſeruetur: vbi vero ex vtraqʒ parte eccleſiaſticum fuerit negocium rectores earũdem eccleſiarũ ſi ſe familiariter pacificare voluerint licentiaʒ habeãt.[b] Si autem de huiuſmodi pacificatione inter eos cõuenire non potuerint aduocati eorũ in malo publico in preſentia comitis veniant: ⁊ ibi legitimus terminus ꝯtentionibus eorum imponatur teſtes vero de qualibet cauſa nõ aliunde queraǹ: niſi de illo comitatu in quo res ille poſite ſunt: vñ cauſa agitur: qꝛ non eſt credibile: vt d̃ ſtatu hominis: vel de poſſeſſione cuiuſlibet per alios melius veritas cognoſci valeat: q̃ʒ per illos qui viciniores ✠ ſunt: ſic tamen: vt ſi contentio que inter eos orta eſt in confinia duoruʒ comitatum fuerit liceat eidem de vicine centena adiacentis comitatus ad ſuam cãm teſtes habere.

ꝟ Nol. ꝙ vicini vitã ⁊ facultates ſcire pſumunť.l. ſi vicinus. C.de nup. ⁊.c.quanto.de preſum.ff. de orig.iur.l. ij.§.j.c.l. ſi.

nam habeant. Licet hoc videatur contra regni conſuetudinẽ vt liceat litigatoribus tranſigere ⁊ paciſci non permittẽte curia regi. Quid ſi teſtis dicat aliquod verbum ambiguum/ nunquid licebit ei illud interpretari? Reſpondeo illa ſignificatio eſt accipienda que ẽ ſecundũ cõſuetudinem regionis: vt. ff. de lega. tertio. l. non aliter. ⁊. l. nam is. que ſi certa non inueniatur/ tunc forte licebit teſti ambiguitatem aperire: nam ⁊ teſtatori licet interpretari verba ambigua in teſtamento poſita. l. hæredes. §. ſi quid. ff. de teſtamentis. ⁊ principis verba legis per eum conditę. l. finali. C. de legibus. ⁊ iudici verba ſententię. l. ab executore. ff. de appellationibus. Sed Placẽtinus/ ⁊ Ottho papienſis de aliena/ non de ipſius iudicis ſententia intellexerunt.

Idem. lex. xij.

Conſtitutum eſt: vt nullus laycus crimen clericis audeat inferre[a] teſtimonium clerici aduerſus laycum nemo recipiat: nemo enim clericus: vel diaconus: vel preſbyter pro qualibet cauſa intret in curiam: nec ante iudicem[b] cauſam dicere preſumat: quoniam omnis curia a cruore dicitur: ⁊ immolatione ſimulacrorum: ⁊ ſiquis clericus clericum accuſans in curiam introierit anathema ſuſcipiat.

a ℭ Conſtitutum. inferre. Scilicet per libellum accuſatorium: quod fallit in crimine homicidij: quod eſt ad inſtar criminis leſe maieſtatis: vt. C. de epiſcopis ⁊ clericis. lege ſi quanquam: in cuius criminis accuſatione admittuntur infames. l. famoſi. ff. de crimi. famo. admittuntur mulieres: vt eodem titulo. l. in queſtionibus. ⁊. l. de minore. Item intellige/ niſi ſuam ſuorumque proſequatur iniuriam multo fortius clerici/ ⁊ layci remouentur ad inuicem a teſtimonio. In criminalibus autem cauſis facilius puto quod admittuntur ad accuſandum cum ergo denegatur/ quod maius eſt/ multo fortius quod minus: vt paribus paſſibus ambuletur. In ciuilibus tamen cauſis/ nec laycus contra clericum/ nec econtra a teſtimonio prohibetur. Sed an clerici ſint cogendi ad teſtimonium perhibendum? eccleſia Romana non conſueuit cogere/ niſi in tribus caſibus/ ſcilicet ſi amore/ vel timore/ vel odio ſe ſubtraxerint: verum quia pariter peccat occultans veritatem/ ſicut qui dicit falſum/ de humano iure coguntur excepto epiſcopo: vt. C. de epiſcopis ⁊ clericis. ⁊ extra de teſtibus cogendis.

b ℭ Ante iudicem. Hoc niſi ſuam/ ſuorumque proſequatur iniuriã/ nã multi ab accuſando

Imperator Lotharius. lex.xiiij.

Ut teſtimonium[a] nõ recipiatur de his capitulis.i.de hereditate ⁊ de proprietate: aut libertate.i. in mancipijs: vel terris: ſiue de homicidio: ⁊ de incendio: illi qui non habent ſi conuicti ✠ fuerit falſum dixiſſe teſtimonium: vnde ſcḋm legem compoſitionem plenam facere poſſint.

Idem. lex.xiij.

Quicunq; comprobatus fuerit: q̃ ſe ſciente teſtes in periurium produxiſſet ad palatium noſtrũ ſub fideiuſſoribus venire compellatur: ⁊ ibi cum fidelibus noſtris conſideremus: quid de tali homine faciendum

ſit.

Idem. lex.xv.

De liberis hominibus qui proprium non habent: ſed in terra dominica reſident: ſi propter res alterius in teſtimonium non recipiantur conſuratores: ✠ tamen aliorum liberorum hominum: ideo eſſe poſſunt: quia liberi ſunt: illi vero qui propriũ habent: ⁊ tamen in terra dominica reſident: ⁊ propter hoc in teſtimonium recipiantur: quia proprium habent.

Idem. lex.xvi.

Decernimus eniz vt ſi quis aliter teſtes habere non potuerit: volumus vt per Comitis iuſſionem teſtes quos in ſuo teſtimonio neceſ-

✠ Not.teſtes õbere eẽ oiuites falt̃ hic a liqd.ppriũ: vt.l.de libe ris.ij.eo.⁊ auct. ſʒ cõ teſtõr. C. ad.l.fal.

a No.q̃cõ iuratores oñr ſacra les q.arg. huius ter. nõ cogunt̃ p̃ciſe iurare. ſʒ ter.ẽ l ↄ̃riũ in.l. hac edicta li.§.his il lõ.⁊ ibi cõ bar. ⁊ ſeq. C.õ ſe.nu. ⁊ dixi l.§. xxv.õ iur. om.iu.lib. ↄ̃ſti.bit. C. e.l.ſi qñ. ⁊ l.locũ.ff.õ iab.exhib.

repelluntur / qui hoc caſu admittũtur: vt ff. de accuſationibus. l. qui accuſare. ⁊.l. nonnullius. ⁊.l. hi. ⁊ extra de accuſationibus.c.de. ceterum ad repulſam recte poteſt laicus clerico crimẽ obijcere / ſi forte ↄ̃ laicuʒ clericus aliquid teſtificetur: ſed an laicus poſſit clericum coram ſuo epiſcopo denunciare de aliquo crimine / reſpondeo ſicut in accuſatione precedere debet libellus / ita cõpetens admonitio / vel carita

tiua in denunciatione: vt in decretis / in compoſitiõe tertia decre. niſi quia nõ eſt inhibitum laicis caritatiue admonere clericos / ⁊ in ſecreto eos corrigere de exceſſib9 / vt abſtineãt poſt admonitionez factam / ſi laicus ſit clare fame / bene admittitur ad denũciationem clericiʒ accuſatio ſi probatur ↄ̃tra clericuʒ inducit depoſitionem / ⁊ ideo repellit̃ laicus: vt extra de accuſ.c.ſuper his.

a ¶ Ut in teſtimonium. No'. hec cap

tula/qui/
bus repel
litur quis
a teſtimo
nio: ſi nó
habet vn
de com/
pona. ſed
cótra. ē.
e. l. j. vbi
debet da
ri pro ſer
uo: dic vt
ibi no. in
ver. p ſer
uo ſed ho
die hac. l.
non vti/
mur: qz
lz pauper
ſit / ſi ta/
men ope
ratio ei/
us in bo
nis precel
lat operi
bus z no
ta ſit iudi
ci / non: re
pellitur.
arg. inſti.
de ſuſpe.
tut. circa
finem.

ſarios quiſq; ha
buerit veritatez
probaturus: in
publico conuen/
tu adducantur:
vt per ipſos rei
veritas cum iu/
ramento valeat
inquiri: ꝙ ſi non
per ipſos rei ve/
ritas cognoſca/
tur: z duabus
partibus fuerit
inquiſitio facta:
idcirco ꝙ nullus
eorum poſſit ha
bere teſtes ante
q̄z iurent: ꝙ ſi
omnes ad vnam
partem dixerunt
teſtimonium: iu/
rent: verum, di/
xiſſent teſtimoni
um: ꝙ ſi diſſen/
ſerint vt quedaz
pars teſtium te/
ſtimoniu̅z vnum
prebuerit: ſi alia
alteri: tunc in/
terrogentur ſi au
dent per pugnaz
illorum teſtimo/
nium approba/
re: ꝙ ſi nulla
pars alteri con/
ceſſerit; iurent:
z per pugnam il
lorum probetur
teſtimonium: ꝙ
ſi vna pars ſe ſub
traxerit: tunc il/
la pars que auſa
fuerit contende/
re: recipiatur ad
teſtimonium.

Idem. lex. xvij.

Q Uanquaz
ſacerdotis
teſtimonium cre
dibile habeatur:
tamen ipſi in ſe/
cularibus nego/
ciis pro teſtimo/
nio: aut conficiē/
dis inſtrumentis
non rogetur: qz
eos in talibus re
bus eſſe non cō/
uenit: ſi autem
cauſa euentus ali
quid audierint:
aut viderint vbi
nulle idonee ſecu
lares perſone in/
ueniantur: ne ve
ritas occultetur:
z malum in bo/
num eſtimetur in
prouidentia epi/
ſcopi proprij ſit
ita: vt coram ſe z
competētibus iu

dicibus: aut aliter veritatem honorifice tollant.

De officio iudicis. Titu. lix.

Rex Rachis. Lex prima.

SI quis cauſam alterius agere: aut cauſare preſumpſerit in preſentia regis: aut iudicis excepto ſi rex aut iudex ei licentiã [a] dederit: de viduis: aut de orphanis: aut de tali homine qui cauſaz ſuam agere non poteſt cõpo. guidrigild ſuuz medium regi: ⁊ medi. contra quem cauſauit: ⁊ ſi forſitan aliquis per ſimplicitatẽ [b] ſuam cauſam agere neſcit veĩat ad placitum: ⁊ ſi rex aut iudex preuiderit: ꝙ veritas ſit: tũc debeat dare ei hominem q cãm ipſius agat: nam ſi iudex contra hoc conſenſerit exceptis ĩ his capitulis: ⁊ non emendauit: ⁊ ipſe ſimiliter cõpo. guidrigild ſuuz in palatio regis. Si enim quicunque liber homo ĩ ſeruitio de gaſin

a Siquis. licentiaz. No. licentiam requiri / vt quis alterius cauſam agere poſſit: vnde conſulendum eſt aduocatis / vt in prefatione ſue creationis / cum venerint ad poſtulãdũ ſententiã / petãt ne in huiuſmodi legis ſecuritatem incidãt. Sed nonne liberuz eſt cuiq; ĩ cã ciui. procuratorẽ dare abſque regis licentia? Reſpon. vtiq; ſed l. iſta de procuratore non loquitur qꝛ per litem conte. fit dominus litis / ⁊ exercet cauſam loco dominis / obligat / ac obligatur. l. procurator. C. de procu. ſed loquitur de perſonis extraneis. ſ. de eo qui etiaz agendo vel reſpondendo contra litigatorem allegat ad merita cãe: nã que ad merita cauſe nõ pertinent. i. in his que non ſolonẽ vel condẽnationem inducũt, l. iſta nõ punit: nec punit pſonas

quaruz intereſt: vt ſi fideiuſſor agat cãm eius pro quo fideiuſſit: non. n. eſt aliena cã cuius cõmodum / ⁊ incommodũ ad me pertinet.

b Per ſimplicitatẽ. Tũc dãdus eſt ei adiutor q ſit peritus ĩ cauſis agẽdis ẽt a iudice: hodie tñ quo ad h cõl iure vtimur: qꝛ pariſ periti / ⁊ iperitis ↄcedunt aduocati. ff. de poſtu. l. ij. quid de pre ſi in cã filij pponit q ad merita cãe ſpectant / vel eõ / vel ſr in cã ſris / ⁊ lz nihil h caueat / ⁊ verbũ ſi / ga ſit generale. l. ij. ff. de ver. ſi. egreas tñ ſuadere vt nõ incidãt ĩ legis ſeueritatẽ: cenſef. n. vna pſona pr ⁊ filius. l. ſi. in ſi. C. de inſtitu. ⁊ ſubſtitu. Idem in oĩbus perſonis q̃ admittuntur ad agendũ ſine mãdato: nã equitas ſugerit hoc: vt ff. de aqua plu. ar. l. in ſumma. §. apud antoninum.

dio regis aut de eius fideli bus introierit: ⁊ ſi iudex de ſub quo fuerit doloſe eum opprimere queſierit: pro eo ꝙ ipſe in ſeruitio al terius introiuit: ⁊ ꝑ ipſum dolum illicite contra ipſuz iudicauerit: aut forſitaz ab ipſo iudice ſuo iuſticiaz ſu am inuenire non potuerit: tunc compo. iudex ſicut ſu pra. lex eſt ⁊ ille in cuius ob ſequio eſt habeat licentiaz cauſam agere ⁊ vſq ad le gem perducere ſic tamē vt antea vadat ad iudicium de iudice ſuo vt ab ipſo ſu ſcipiat iuſticiam ſuam.

Imperator Carolus
Lex Secunda.

SI comes i ſuo mini ſterio iuſtitiā nō fece rit tūc miſſus nr̄ de hac cā ſomniare facit vſq duz iu ſtitie ibidem facte fuerint ⁊ ſi vaſſus noſter iuſtitiaz non fecerit: tunc comes ⁊ miſſus noſter in ipſa cau ſa ſedeant ⁊ de ſuo viuant quo vſq iuſtitiam faciat.

Idem. Lex. iij.

UT nullus homo in placitum centenarij neq ad mortem neq ad li bertatem ſuam amittendā aut res reddendas vel mā cipia iudicetur: ſed ea om nia in preſentia comitum vel miſſorum noſtrorum iudicentur.

Idem. lex. iiij.

UT iudices ieiuni cau ſas audiant ⁊ diſcer nant.

Idem. Lex. v.

UT nullus quiſlibet miſſus noſter neq comes neq iudex aut ſca binus cuiuſlibet iuſtitiam dilatare preſumat: ſi ſtatim implere potuerit ſecundū rectitudinem neq premi ꝑ hoc a quolibet homi ne per aliquod ingenium accipere preſumat.

Idem. lex. vi.

UT comites pleniter iuſtitiam diligant: ⁊ iuxta vires eorum exple ant: ⁊ iuſtitie ſancte dei ec cleſie vigilanti cura inſi ſtent: ⁊ orphanorum vi duarum pauperum ⁊ om nium qui in eorum mini ſterio permanent ⁊ de cau ſa quacunq ad eos vene rit querela pleniſſima ⁊ iu ſtiſſima deliberatione defi nire decernent: ⁊ ſicut re ctum ⁊ iuſtum eſt ita agāt et: vt primitus ad pla cita: eorum orphano

rum viduarū: necnō pauperum cauſe ✠ deliberentur: nec propter aliquam dilationem eorum iuſtitia a iudicibus dilatetur.

✠ No. cauſas miſerabiliū perſonarū eſſe prius expediēdas & finiēdas C. qñ imperator ec. l. vna. & §. quib. tur. dan. ſunt. l. iij.

Idem. lex. vij.

Ut antevicarios nulla criminalis actio diffiniatur: niſi tantum leuiores cauſe que facile poſſunt iudicari: & nullus in eorum iudicio aliquem in ſeruitio hominem conquirat: ſed per fideiuſſorē mittantur vſq ad preſentiam comitis: & ad ingenuos homines nulla placita faciāt cuſtodire poſtquā illa tria cuſtodiunt placita que inſtituta ſunt: niſi forte contingat: vt aliquis aliquem accuſet: exceptis illis ſcabinis qui cum iudicibus reſidere debent.

Idem. lex. viij.

Uolumus: vt ſicut nos omnibus legē obſeruamus: ita omnes comites noſtri nobis legē obſeruare faciant: & plenā iuſtitiam in eorum miniſterijs quicquid ad nos pertinere facere ſtudeant.

Idem. lex. ix.

Ut iudices ſiue miſſi nr̄i fiſcalini de qualibet cauſa non exigāt fredam priuſq̄ facinus componatur.

Idem lex. x.

Omnis controuerſia coram centennarijs diffiniri poteſt excepta redemptione terre: & mancipiorum que non poteſt diffiniri: niſi corā comite.

Idem. lex. xi.

Ut nullus ebrius ſuam cauſam in malum poſſit conquirere: nec teſtimonium dicere: nec comes placitum habeat: niſi ieiunus.

Idem. lex. xij.

Ut placita publica: vel ſecularia: neq a comite: nec ab vllo miniſtro ſuo: vel iudice: nec in eccleſia: nec in terris eccleſie circūiacentibus: vel coherentibus nullatenus teneantur.

Idem. lex. xiij.

Hoc quoq iubemus vt iudices ſupra nominati: ſiue miſſi noſtri fiſcalini de qualibet cauſa fredam non exigant priuſq̄ facinus componat. Siquis autem per cupiditatem iſta trāſgreſſus fuerit legibus compo. freda:

vt autem nõ illi iudici qui culpam commiſit: ſed ille qui ſolutionem recipit tertiam partem corã teſtibus fiſco tribuat: vt pax perpetua ſtabilis permaneat.

Imperator Pipinus.
Lex. xiiii.

De vniuerſali quidẽ populo: qui vbicũque iuſtitiam quefierint ſuſcipiat: tã a comitibus ſuis: ꝙ̃ etiam a gaſtaldijs: ſeuſculdaſiis: vel loci prepoſitis: iuxta ipſorum legem abſq; tarditate: ⁊ ſi comites frãci diſtulerint ad iuſtitiam faciẽdam: ⁊ probatum fuerit iuxta: vt eorum fuerit electio: ita pene ſubiaceant: ⁊ de illorũ honore ita fiat: ſicut eſt cõſuetudo francorũ. Et de longobardis comitibus: qui ex ipſis neglectum poſuerit ad iuſtitiam faciendã: ſicut illorũ lex eſt: ita compo. ⁊ ſi forſitan attenderit ad gaſindium: vel ad parentem: aut ad amicum ſuum: ſeu ad premium: ⁊ legem nõ iudicauerit: ⁊ probatum fuerit guidrigild ſuum compo. ⁊ honorem ſuum amittat: ſicut ipſorũ lex eſt. Et ſi gaſtaldius: aut ſculdais: vel loci prepoſitus de qualibet iudiciaria: tam ad ſuos pagenſes: ꝙ̃ ad alios qui iuſtitiam quefierint non fecerunt compo. ſicut lex ipſorum eſt: ⁊ ſi forſitan frãcus: aut longobardus habens beneficium iuſtitiam facere noluerit: ille iudex in cuius miniſterio fuerit contradicat illi beneficium ſuum: interim dum ipſe: aut miſſus eius iuſtitiam faciat.

Idem. lex xv.

Ut iudex vnuſquiſq; faciat iurare ad dei iudicia per ciuitates homines credentes iuxta quantos preuiderit: ſeu foras ꝑ curtes: vel vicos vbi manent: vt cui ex ipſis hominibus cognitum fuerit homicidia: furta: adulteria: ⁊ de illicitis ꝯiunctionibus: vt nemo ex eis concelet: ⁊ hoc damus in mandatis: vt ſiquis venerit iuſtitiam reclamare ſuper quempiã hominem dicendo de homicidio: furto: aut preda: ⁊ ille ſuper quem dixerit denegare voluerit: tunc ille qui reclamat ſi potuerit approbet illud: ⁊ ſi forſitan non potuerit appro-

bare:ꝛ ipſe ſuper
que3 dixerit nega
uerit ꝙ ipſu3 ma
lum nec ipſe: nec
hoies ipſius ꝑ pe
traſſent ꝛ poſue/
rit excuſatione3:
ꝛ dixerit:nomina
mihi hoies meos
q tibi iſtud malū
fecerint: ego ti/
bi de illis iuſtiti/
am faciam: ꝛ il/
le incognitus q
reclamat noīa il
loꝝ hoīu3 neſcit
nec pōt appꝛoba
re: ꝛ ipſi qui ex/
inde veritate3 ſci
unt denegare vo
luerint: ꝛ ille qui
reclamat dixerit:
qꝛ illi hoies veri
tatē ſciuerint:tūc
ipſe iudex qui in
ipſo loco eſt faci/
at iurare hoies q
libet fuerint:frā/
ci:aut longobar/
di: quos ipſe no
minatiue dixerit:
vt dicant verita/
tem: ꝛ ſi creden/
tes homines fue
rint in manu co/
mitis ſui dextra
dent: ꝛ ſi latroci
nia: vel furta:
aut pꝛeda inuen/
ta fuerint: emen/
dentur: ita vt eo
rum lex eſt: cui
ipſum malum ꝑ
petratum fuerat:
tamen iudex de
loco vnde fuerit
de latronibus ꝛ
furibus ſtudiu3
ponat vt iſte poſt
hic habitās: aut
veniens: in pace
viuere valeat.

Idem. lex.xvi.

Placuit:at
q3 conue/
nit vobis vt om
nes iuſtitie pleni/
ter facte eſſe de/
beant: infra re/
gnum noſtrum
abſq3 vna dila/
tione tam de ec/
cleſijs: de xeno/
dochijs: ſeu pau
peribus: ꝛ vi/
duis: ꝛ oꝛpha/
nis: atq3 de reli/
quis hominibus
ſm iuſſione3 dñi
Caroli regis.

Impatoꝛ Ludo
uicus. lex.xvij.

LEgatio [a] miſſorum noſtroꝝ hic eſt. Primum: vt ſi/ catiam alijs miſ ſis noſtris iniun ctum eſt: faciant iuſtitiam de re/ bus ⁊ libertati/ bus iniuſte abla/ tis [b]: ⁊ ſi epiſco/ pus: aut abbas: vel vicarius: aut aduocatus: aut quiſlibet de plebe hoc feciſſe inuen tus fuerit: ſtatim reſtituatur: ſi ve ro Comes: vel auctor domini/ cus: vel alter miſ ſus palatij noſtri hoc perpetraue/ rit ⁊ in noſtra po teſtate redierit: res diligenter in ueſtigata ⁊ deſcri pta ad noſtrum reuertatur iudi/ cium: volumus autem de his li/ bertatibus ⁊ re/ bus reddendis: que in noſtra in/ ueſtitura ſunt: vt primum quoſq; per optimos inq rantur: ⁊ ſi nec per illos rei veri tas inueniri poſ ſit: tunc per eos qui poſt ipſos iã in illa vicinia me liores ſunt rei ve ritas inueniat: ⁊ ſi nec per illos rei veritas inueniri poſſit: tunc liceat litigatoribus ex vtraque parte te ſtes adhibere: ⁊ ſi diſcordauerint ſm ↄſtitutionem a nobis ꝓmulga tam examinetur.

Idem. lex. xviij.

VT comites ⁊ vicarij ⁊ cẽtenarij de ↄſti/ tutione legis am moueant. ⁊ pp iuſtitiam puertẽ dam munera nõ accipiant.

Idem. lex. xix.

VT i illius comitis mi niſterio q bonaꝫ iuſtitiã factã hs miſſi nr̃i diutius nõ moꝛent: neqꝫ illic multit udinẽ

a ¶ Legatio. Officium legati hoc iure non reperitur ſed habetur. ff. de offi. procon.

b ¶ Ablatis. Verbuꝫ/ ablatus/ vide tur tm̃ ad res mobiles pertinere: qd dicẽdum nõ eſt: ſimile in/ ſti. vi bo. ra. vbi ra pina trahitur ad res immobiles/ ⁊ beneficiaꝫ ſi reꝝ mobiliuꝫ iniuſte ablataꝝ poſſeſſio dꝫ reſtitui/ pari rõne iſta ⁊ reꝝ immobilium: caueſ etiã ꝫ hac. l. vt ſi poſſeſſio (lꝫ iniuſte dicatur ablata) a cur te poſſi/ deſ regia dꝫ primo notificari regi/ nec licet iudi ci ſup poſ ſeſſione/ quaꝫ curtis regia tenet ali/ quid in/ de iudicare ſine re gis man/ dato: ⁊ ↄcoꝛ. c. ſi actoꝛ re. l. ſi q̃s pꝛe ſũpſum.

conuenire faciant: ſed ibi moras faciant vbi iuſtitias: vel minus: vel negligenter factas inuenerint: Imperator Pipinus. lex vigeſima.

Et in illius Comitis miniſterio ibidem miſſi noſtri planctum non teneant qui in aliquo miſſatico directus eſt: donec reuerſus fuerit.

Idem. lex.xxi.

Et vbicunq; miſſi noſtri: aut epiſcopum: aut comitem: aut abbatem: vel aliũ quemlibet quocũq; honore preditum inuenerit: qui iuſtitiam facere noluerit: vel prohibuerit: de ipſius rebus viuant quamdiu iuſtitiam facere debent.

Idem. lex.xxij.

Volumus vt Comites noſtri licentiam habeant inquiſitionem facere: de vicarijs & centenarijs qui magis per cupiditatem q̃ꝫ propter iuſtitiam faciendam ſepiſſime placita tenent: exinde populos nimis affligunt ita teneantur: ſicut in capitula r l Imperatoris domini Caroli continetur.

Idem. lex.xxiij.

Et nullus ad placitum banniatur: niſi qui cauſam ſuam querit: aut ſi alter exquirere debet exceptis ſcabinis ſeptem: qui ad omnia placita debent eſſe.

Idem. lex.xxiiij.

De conclamatoribus: vel cauſidicis: qui nec ad iudicium ſcabinorum acquieſcere: nec blaſphemare volunt: antiqua conſuetudo eis ſeruetur: ideſt in cuſtodiam recludantur: donec vnum ex duobus faciant: & ſi ad placitum pro hac re reclamauerint: & litteras detulerint. non quidem ꝙ eis credatur: nec tamen in carcere ponantur: ſed cum cuſtodia teneantur: & ipſi cum litteris pariter ad placitum noſtrum reuertantur & ibi diſcutiantur: ſicut dignum eſt.

Idem. lex xxv.

De iudicibus vt inquirantur ſi nobiles: & ſapientes: & deum timentes conſtituti ſunt: & iurent: vt iuxta ſuorum intelligentiam rectuꝫ

iudicent : ꝛ pꝛo muneribus : vel humana gratia iuſtitiam non peruertant ; nec differant ; et quod iudicauerint ſua diſtrictione confirmare non diſſimulent : vbi autem tales non ſunt: a miſſis noſtris conſtituantur : et idem ſacramentum facere cogantur : ꝙ ſi viles perſone ꝛ minus idonee ad hoc conſtitute ſunt: eyciantur. Similiter ꝛ notarij ✠ legibus eruditi : ꝛ bone opinionis conſtituantur : ꝛ iuſiurandum pꝛebeant: vt nullatenus falſitatem : vel colludium ſcribant: ꝛ qui hoc feciſſe pꝛeterito tempoꝛe inuentus fuerit : pꝛeſentialiter damnetur.

¶ Ut Epiſcopi ꝛ Comites inuicem ſibi auxilium pꝛeſtant.

Titulus quinquageſimus tertius.

Imperatoꝛ Carolus. Lex pꝛima.

V T epiſcopi : ꝛ Comites concoꝛdiam ꝛ dilectionem inter ſe habeant : ꝛ ad dei ꝛ ſancte Eccleſie per tractatum per agendum : vt Epiſcopus ſuo Comiti vbi ei neceſſitas popoſcerit : adiutoꝛ ꝛ exhoꝛtatoꝛ exiſtat : qualiter ſuum miſterium explere poſſit. Similiter ꝛ Comites faciant contra ſuum Epiſcopum : vt in omnibus illis adiutor ſit qualiter intra ſuam parrochiam canonicum poſſit explere miſterium

Imperatoꝛ egregius Guido. lex. ij.

P Lacuit etiam nobis ſtatuere ſummopere vt epiſcopi ꝛ Comites vniti ſint in ſuis parrochijs : ꝛ in comitatibus pꝛo pace ꝛ ſaluatione in omnibus honoꝛibus ſuis hominibus habitantibus : ita vt nullum ✠ pꝛedonem: raptoꝛem: vel inceſtum in ſuis ſedibus: vel conceſſis honoꝛibus permittant moꝛari : ꝛ ſi intellexerint ex aliqua parte per eoꝛum terminos velle : aut debere tranſire extraneos ad iſtius regni vaſtationem : dirigant eis miſſos vt in pace: ꝛ ſine pꝛeda per eoꝛum tranſeát

✠ Not. notarios dēre iuriſpitos eē. l. ſi. ꝛ ibi glo. ꝛ oēs. C. d tab. li. x. ꝛ. ſ. de his q fal. car. ꝯ legē l. ij.

✠ Ita vt nullū ec. ꝭ de fur. l ve comites. ꝛ ff. de of. pꝛ/ ſi. l. ꝯgruit e. c. rex dz xxiij. q. v.

terram. Uendere autem eis que neceſſaria ſunt faciant non plus charum: ſed ſm vſum ⁊ conſuetudinem terre: ſi vero noluerint acquieſcere: ſed predas ⁊ rapinas exercuerint quicquid alter rapuerit legaliter cum banno noſtro: ab epiſcopo ⁊ Comite eiuſdem loci emendare cogantur: ꝙ ſi ea exequi noluerint: ſtatim ab epiſcopo loci excommunicentur: poſtea vero ſi contingerit vt Comes loci: populuſq; terre ſupra ipſos predones venerint: ⁊ eos impedierint ⁊ fuerint mortui: neq; fayda inde creſcat: neq; compoſitio aliqua requiratur pro his: qui ibidem occubuerint: ⁊ ſi Comes eiuſdem loci hoc implere neglexerit proprio honore priuetur: ⁊ ſi oportuerit: ⁊ neceſſe fuerit in ipſo auxilio vicinum ſuum Comitem aduocet: ⁊ ſi ille ſe ſubtraxerit ſimiliter proprio priuetur honore: ⁊ inſuper triginta libras argenti Comiti componatur.

De contemptoribus.

Titulus .liiij.

Imperator Lotharius.

Lex prima.

Placuit nobis: vt ſi pro quibuſlibet cauſis: culpis: atq; criminibus quecunq; perſona totiens fuerit contemptor vt etiam excommunicatione epiſcopali pro contemptu digna habeatur: comitem ſuum epiſcopus ſibi ſociet: ⁊ per amborum conſenſum huiuſcemodi diſtringatur contemptor: vt iuſſioni epiſcopi ſui obediens exiſtat: ſi vero aſſenſum non dederit: bannum noſtrum nobis perſoluat: ꝙ ſi adhuc contumax extiterit: tunc ab epiſcopo excommunicetur: ſi vero excommunicatus corrigi nequierit: a Comite in vinculis diſtringatus quouſq; noſtrum contemptor ſuſcipiat iudicium: ſi vero Comes in talibus requiſitus fuerit noxius: per epiſcopum eius nobis nuncietur: ſi autem vaſſus noſter in hac culpa fuerit lapſus: ſicut ſupra a Comite diſtringatur: ꝙ ſi eũ non audierit: nobis nun

cietur antequam in vinculis mittatur.

Idem. lex. ij.

PRohibemus eum: vt nemo vſuram facere ✠ preſumat poſt ſui epiſcopi conteſtationem: ꝙ ſiquis poſt eius conteſtationem facere preſumpſerit: a Comitibus (ſicut ſupradictum eſt de contemptoribus) precipimus vt diſtringatur.

Imperator Henricus. lex. iij.

HEnricus diuina miſeratione & pietate ſecundus Romanorum Imperator auguſtus ac ſemper Magnificus triumphator omnibu

decus & Imperialem ſolertiaꝫ: ſue preſentie contemptorem capitali ſententia dānare conuenit.

¶ Qualiter quis ſe defendere debet[a]: de guadijs: & in quibus cauſis pugna prohibetur: vel fieri debeat.

Titulus quinquageſimus quartus.

Imperator Rotharius. Lex. i.

SI quis ex parentibus[b] i. barbanus: qꝺ eſt patruus: aut quicunqꝫ proximus de nepote: aut conſobrino doloſo[c] animo dixerit ꝙ de adulterio[d] natus ſit: nam non de certo patre[e]:

a ¶ Qualiter quis ſe. Erat antiquus mos longobardorum cauſas per pugnam dirimere: que probatio erat incerta. ff. de furtis. l. ſiquis alium de furto. & ff. de here. l. recolimus. vnde viſum fuit Rothario derogare illi conſuetudini, vt cauſa ſtatus, que grandis eſt, non per pugnam, ſed alio legitimo modo dirimatur: vt ſ. l. prima.

b ¶ Si quis ex parentibus. Quos conſtat venire ad ſucceſſionem defuncti, ſi filius non eſſet in medio, quaſi videatur fundata intentio petitoris, qui proximus erat in ſucceſſione ab inteſtato. Idem, ſi quis diceret ſe heredem inſtitutum per donationem vniuerſitatis, ſi modo filius poſt teſtamentum natus, vel ante donationem rumpiſſe teſtamentum aſſereret: vt. ff. de ſucceſ. l. nulli. e. l. ſi quis ſe ſ ſpanerit.

c ¶ Doloſo. Inſpectis his que poſtea ſubſequuntur, alias videretur mirum, quare dolus ceſſare vt cum videtur fundata petitoris intentio.

d ¶ Adulterio. Adulterius eſt illicitus coitus & proprie in nupta committitur.

e ¶ Certo patre. Certus eſt, quem nuptie demonſtrant. ff. de in ius vo. l. quia incertus quem demonſtrari non poteſt, nec iſta hic vt. ff. de ſtat. ho. l. vulgo.

✠ No. vſuras eē ꝓhibitas. & l. j. & ibi gl. & doct. C. de ſum. tri. & fi. ca. c. conſuluit. ex. to. de vſur.

tunc ille cui crimen mittitur querat ſibi liberos homines ſacramentales [a] xij. ꝛ prebeat ſacramentum: ꝙ filius legitimus ſit: ꝛ per legem res ipſe ad eum pertineant: nec alteri eas per legem eas dimittere debeat: ꝛ ſi hoc fecerit habeat: ꝛ fruatur: qꝛ graue: ꝛ impium videtur eſſe: vt talis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

Idem. lex .ij.

Siquis [b] dixerit de vxore aliena ꝙ mun/

a ℭ Sacramentales. Nunquid in tali .q. debent pulſari parentes? non: qꝛ autor dicebat filium natum ex illicito coitu carens parentibus / iurabit ſe legitimum eſſe: que ſequuntur non ſunt de tenore ſacramenti: qꝛ poſito ꝙ filius legitimus ſit / ergo ad eum pertinet hereditas: ꝙ ſi in poſſeſſione erat filiationis / ꝛ hereditatis / non videtur locus querele / ſi cauſa per ſacramentum finiatur: vt ſupra de ſucceſſioni .l. nulli. ꝙ ſi in poſſeſſione non erat / ſed forte patruus / vel alius proximus hereditatem poſſidet / an poſſit aduocare hereditatem a poſſidente per probationem ſacramenti? videndum eſt quare filius nō dicatur legitimus / an quia non conſtitit matrimonium inter parentes / an quia conſtitit / ꝛ dicatur ſuppoſitiuum: primo caſu preſumitur pro filio: quia in libera muliere matrimonium / ꝛ non concubinatus preſumitur: quod verum ſi non ſit longe impar comparatio perſonarum. Item conſideranda eſt coniunctio nature: vt .ff. de donatio .l. ſi concubinas. ꝛ ſi pater ipſum / vt filium carum habuerit .l. prima .ff. de queſtionibus. Secundo etiam caſu preſumitur pro filio ſi parentes carum habuerint .d. .l. prima / niſi forte qui dicitur pater longo tempore abfuerit / vel valitudine impeditus / vt generare non poſſit: vt .ff. de iure perſo. .l. filium. quibus concurrentibus daretur carbo. bono. poſſeſſio. ſecundum ius Ro. ꝛ obtinebit in poſſeſſione hereditatis adiuncto ſacramento cum ſacramentalibus contra poſſeſſorem / niſi poſſeſſor validioribus probationibus iuuaretur. Sed quare iurat filius cum ſit in poſſeſſione hereditatis / ꝛ filiationis? Reſpondeo / quia videtur fundata intentio patrui qui venturus eſſet ad ſucceſſionem. Si autem predicte queſtiones emergant infra tempora impubertatis differuntur vſqꝫ ad tempora pubertatis / ſi pupillo expediat: ꝙ ſi probationes ſunt in promptu / ꝛ iudex viderit tutorem paratum ad defenſionem victorie non differuntur. .l. cum carbonianum .ff. de carboniano edicto. ꝛ .§. de nō ſue rei vendi. .l. ſi.

b ℭ Siquis. .ſ. proximus agnatus / ad quē veriſimile eſt mundium mulieris ptinere / alioqn nō dꝫ maritus ex neo de mūdio rñdē q nulla iuuat pſumptiōe.

dium de ea ad ipſum ptineat: naʒ non adarituʒ: tunc ille qui eam habet vxorẽ prebeat ſacramentũ cum legitimis ſacramẽtalibus ſuis. xij.[a] q de certo[b] domino mundium ipſius feciſſet: ⁊ non eum alteri per legem dimittere debeat. Si autem hoc ſecerit hẽat: ⁊ fruatur: quia iniuſtũ videtur eſſe: vt tã grãdis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimat.

Idem. lex. iij.

Si fuerit[c] ſuſpitio q maritus immerentem[d] vxorem ſuam occidiſſet: ita decernimus: vt purificet ſe maritus cuʒ ſacramẽ

a C xij. Ex hoc dicunt quidam precium mundij ſemper certũ eſſe, ⁊. xx. ſol. valere p. l. ſi qualſcunq cauſa. j. eod. ⁊ audiui dominum meum in hac cauſa reſpõdere, q qõ erat de ſucceſſione mulieris, aut de hereditate parua, ſiue magna: qr cõtingit freq̃ntius, vt ſit maior. xx. ſol. ſemper iuratur cuʒ xij. vt. ſ. de ſuc. l. j. ⁊. ſ. e. l. j. q ſententia nõ placet: immo viuẽte vxore agebatur, ⁊ hoc iudicant verba. l. Abſurdũ eſt. n. dicere, vt ſi ſubſtantiã mulieris nõ valeat tres ſol. q mundiuʒ eius valeat. xx. vnde dic non eſſe certum precium mundij cum pluribus. ll. habeatur, mundium qualiter conuenit faciat: vt. ſ. de rap. l. j. ⁊. ij. ⁊. ſ. de ea que ſi. vol. mũ. l. ij. Iuratur itaq in. l. iſta cum xij. qr maritus volebat euitare penam faide, ⁊ anagrip, vel aliquod delictum erat in mulierẽ commiſſuʒ, per quod ad mundualdum deferebatur pars cõpoſitionis: vt. ſ. de rap. l. j. ⁊. ſ. de ſanctimo. l. ſi quis rapuerit. Sed quomodo maritus admittitur hic ad probandum mundium ſuum eſſe per ſacramentum? Reſpon. qr preſumebat pro eo: nam cum eam habuiſſet, preſumitur ei traditam fuiſſe per manum. q. d. qr rerum incorporaliuʒ non eſt vera poſſeſſio, ſed quaſi, ⁊ ſic admittitur ad probationes per ſacramentuʒ. argu. l. ſi quis res ſuas. ſ. de don. que cuʒ thin. ⁊. j. eo. l. oibus.

b C De certo. i. de eo q aʒẽtem preueniebat in mundio, alioquin ſi agens potior eſſet in mundio, liberaf a pena faide ⁊ anagript qr non videtur negligere, vel in culpa eſſe qui ab eo fecit mũdualdum quem putauit. Sed verius mundualdus in ſucceſſione prefertur marito, qui intus eſt non mundualdus: ſicut verus dominus prefertur ei qui a non domino emit in vẽditiõe rei quã tertius poſſidebat.

c C Si fuerit. Debet maritus p ſacrm purificare innocentiam ſuam, non per pugnã que cum locuʒ habeat de ꝯſilio mortis, multo fortius in homicidio.

d C Immerenteʒ. Contra ſ. de homi. libe. ho. l. ſi maritus. vbi cõponitur in ſol. ccc. ſol. ibi ꝯſtabat de occiſione, hic aũt inficiabatur maritus ſe occidiſſe.

a ¶Non fit. Tanq̄ ſi ipſe occi/ diſſet:vt.s̄.de homi.libe.ho.l. hec autem. Licet aūt iure Ro. quis teneatur de conſilio/ꝛ de ope.l.ſepe.ff.de verbo.ſig. vbi conſiliū ineſt opi ꝛ ecōtra: ſecus ta/ men iure Long. Et vxoꝛ te// netur pa gnare ſi cōuenia/ tur de cō ſilio moꝛ tis viri/ non idē econtra: quia pu/ gna fieri debꝫ vbi lex pꝛeci/ pit: vt.ſ. l.j. ꝛ hoc ꝓpter pꝛi uilegiū maritale: contendunt.n. quan doq̄ maritus/ꝛ vxoꝛ ad impa ria:nam maritus vxoꝛem accu ſat de adulterio non econtra. l.j.ff.de adul. Item vxoꝛ cogi/ tur lugere maritum/ que non debet nubere.ſ.annuꝫ luctus: non autem maritus.

b ¶Siquis.mancipium. Idem de aliis rebus animatis/ꝛ ina/ nimatis/vt ignarus nō tenea/ tur ad reſciſſionem contractus quanto minoꝛis.

c ¶Singulis. Contra.ſ.l.pꝛoxi. vbi iurat iuxta qualitatem cau ſe:ſed ibi quando ſacramentū dandum eſt/ꝛ idē pertinet ad ea negocia de quibus cautum non eſt: hic autem datum non erat anteq̄. Liſta conderetur/e

talibus ſuis legitimis. xij. ꝙ in moꝛte ipſius mulieris mixtus nō ſit[a]: nec ꝑ ſe: nec per aliam ſuppoſitam perſonam: ꝛ ſit abſolut⁹ ab hoc crimine: qꝛ abſurdum: ꝛ impoſſibile videtur eſſe tam grandis cauſa: ſub vno ſcuto per pugnā dirimatur.

Idem. lex.iiij.

Si quis cō/ parauerit mancipium[b]: ꝛ poſtea lepꝛoſuꝫ: aut demoniacuꝫ apparuerit: tunc venditoꝛ ſi pulſatus fuerit pꝛebeat ſacramētū ſingulis[c] ꝙ in conſcientia ipſius de ipſa infirmitate non fuiſſet quando eum vēdidit: ꝛ amplius nō calumnietur.

in hoc differt a iure Rom. quo venditoꝛ tenetur/ ignarus/ꝛ conſcius/etiaꝫ ſi fallatur.l.j.ff. de edil.edic.at iure Long.venditoꝛ ignarus excuſatur. Sciens autē iure Ro. tenet̄ ad omne dā num: vt ff.de act. emp.l.iulia. ſcd̄m quod ꝫ iure Lō. iudicat iudex.q̄d ſi vendi/ toꝛ iura/ re nō po tuiſſet ſe neſcire? Reſpon. in vitiis/ ꝛ moꝛbis ſeruoꝛū/ ꝛ anima/ lium dici vt.ff.de edil.edic.l.bouē. ſatis tollerabile eſt/vt redhibeat/re ſtituto pꝛius damno emptoꝛi ſi quod pꝛopter vitium cōtinge/ rit: ꝙ ſi quod vitium poſtea ap pareat/pꝛopter quod non ceſ/ ſaſſet ab emptione/ ſed mino/ ris eſſet empturus non agitur ad redhibitionem ſm̄ ius Ro. ſed redigitur res ad cōmunem eſtimationem: ſed quanto tꝑe durat actio? Iure ro.minoꝛi tē poꝛe tollitur vt.ff.de edi.edi.l. ſciendū.§.ſi.nec dicendū ꝙ du rant.xxx.an.cum nec animalia tantū viuant/q̄ꝛ Iure lon.cau tuꝫ nō reperit: Sed cur admit titur venditionis ignoꝛātia in rebus ſuis que Iure ro. nō eſt tollerabilis: qd̄ vi mirabile vt

ff.loca.l.ſed edes.§.ſiquis do/lis ꝛ.C.de reſci.ven.l.ſiqs ꝛ idē ꝛ in paſſo permutato.l.itē que ritur.§.ſi fullo.ff.loca. Idē in vaſo vitioſo vendito vt.ff.de actio.ēp.l. ſi vas. Iure tñ lon.reci/pitur ta/lis igno/rantia vē ditoꝛis vt hic.

loꝛum/non eſt poteſtas nomi/nandi naturales nec conſabu/latos vt.j.eo.l.ſi contigerit: tunc.n.ſolum eſt illa poteſtas ſubſtituendi:cum ſint nomina ti legiti/mi: ꝛ ali/quis illo rū moꝛ tuus eſt vt ibidē.

Idem. lex.v.

Si qualiſcū qꝫ cā[a] inter homines liberos euenerit ꝛ ſacra/mētum dandū[b] fuerit: ſi vſqꝫ ad xx. ſol. fuerit cā ipſa aut amplius ad euāgelia ſan/cta iuret cū.xij. a diis ſuis ideſt ſacramētalibus. Ita vt ſex illi[c] no minent ab illo q pulſat:ꝛ ſeptim[d] ſit q pulſat ꝛ.v. quales voluerit liberos tamē ſint xij. Qd ſi minoꝛ cā fuerit de.xx. ſol. vſqꝫ ad.xij. ſibi ſextus iuret[b] ad arma ſacrata ✠.iij. ei nomi/net qui pulſat. ꝛ duos liberos eli gat. qui pulſat quales voluerit: ꝛ ſextus[e] ſit ille. Et ſi minor[f] fue rit cauſa. de.xij. ſol. ſibi tertius iuret ad arma ſa crata.vnū ei no/minet q pulſat ꝛ alium ipſe ſibi querat.ꝛ tertius ſit ipſe qui pul/ſatur.

a ℂ Si q̄/liſcunqꝫ cauſa.ci uilis ſit ſiue cri/minalis: Itē p̄rin cipalis vel ſecū/daria:le/ges.ii. precipiē/tes ali/quem ſo lum iura re in ex/cipiendo huius.l. ſunt ex/ceptiōes: vel (ſecundum quoſdam) de principali tantum cauſa legi/tur. determinat hic Rothar. qualitatem cauſe in qua ſa/cramentū inducitur cum nul/libi ſit determinatum.

b ℂ Dandum. merito hoc di/cit:nam non ſemper datur ſa/cramentum/ſed cum legitime probationes deficiunt quod videtur contra.l.ſupra pꝛori. ſed ibi datum eſt:hic dandum.

c ℂ Sex illi.§.ſacramentales legitimi: ꝛ ſi fuerit aliquis il/

d ℂ Iu/ret. hoc hodie nō vtimur: verū frā/cigene v/tuntur.

e ℂ Sex/tus. naꝫ non pōt aliū ſub/ſtituere i locū ſuū nolente aduerſa/rio/niſi ſpeciali/ter lex di cat vt.ſ. de aduo. l.ſi. que de cleri/cis legiſ.

✠ ℂ No/iurandus ad arma ſacrata ꝫ eſt ſup re/ligas ſctō/rū moꝛe teutonico rū ꝛ ēt car ſinoꝛ ꝛ ro ergoꝛū ac gabalita/noꝛ q iu/rāt ſup re ligijs ſāctī Ant.mar/coleſij de quo in.c. ꝛ ſi xps ꝭ fureiur.

f ℂ Si minoꝛ.q ſi vſqꝫ ad vnuꝫ oli.ve.j.iurabit.hec.l.ob.l.j. .ſ.de ſucce.ꝛ.ſ.legibus pro/xi.ꝛ.j.eo.l.de cartis: que vo/lunt cum.xij.iurare non habi/ta diſtinctione quantitatis:ſol. ille diſtinguūtur ſecūdum iſtā: vel.d.l.prima ſpetialis eſt/ quia hereditas eſt res vniuer/ſalis/in qua hec iuramenta quandoqꝫ contingunt/que pluſquam.xx.ſol.poſſunt con/tinere.vel dic omnes eſſe ſpe/tiales/iii.l.autem de cartis.

inſpicitur.v.ꝛ non res tm̄ ꝛ carta/ideo iuratur cum.xij. Ultimo no.ꝙ parentes ex parte matris eius cui ſacramentum datum eſt/non nomineutur/cum ad ſucceſſionez non veniant.

a ❡Sigs xij. quod ſpatium non trabitur ad alias cauſas/ pro qbus datur inducie/puta/ vbi guardia datur de conſiliando ꝛ reſpondēdo/ vel de cauſa finienda / vel de diebus quādo peremptoriū datur edictuz/ ſed in ſacramentalibus tm̄. Quid ſi ſolus iurare quis debeat? rñ. ſiue ſolus/ſiue cum ſacramētalibus hoc ſpatium dādum eſt qꝛ datur a lege/quem iudex diminuere non debet:qꝛ non ad ſacramentum dandum/ſed ad ſacr̄ales inueniendos prebet: vt.j.co.l.ſiqs alij guadiam. An ſi reus voluerit ſtatim iurare/ſit audiendus/cuz ad ſui fauoꝛem ſint inducie inducte? vīſqꝫ: glibet enim pro ſe inductis renunciare pōt. Sed nunqd iudex dꝫ pcipere guadiam ꝛ ſtipulonem dari de ſacro faciēdo/cū ſtet p actores ꝗminus ſ pñit fiarē? gdam dicūt ꝙ nōs ſed ꝯ̄trius vi: nam cuz actor cām non ammittat dꝫ ei tps dari de ſacro/ vt ſi qñ ei placuerit/poſſit pignorare fideiuſſorem/ vel debitoris ſacr̄m exigere. gd ſi ſcdo vel tertio p actores ſteterit/ quominus ſacr̄z reciperet/ modo velit recipe/ reus velit differre vſqꝫ ad.xij.noctes?nō licebit reo/ cum ſemel renunciauerit.

b ❡Suſpendatur. Nam ſi neceſſe ſuſpendit/non eſt locus querelle. gd ſi per ꝯtumaciam? quidam dicunt/ ꝙ a cauſa cadere dꝫ/tanꝙ ſi per totuz annum voluntarie dilataſſet: qđ videtur

Idem. lex.vi:

Si quis alij pro quacūqꝫ cauſa guadiam ꝛ fideiuſſorem de ſacramento dederit: detur ei ſpatium vſque ad duodecim[a] noctes ad ipſum ſacramentum dandum: ꝛ ſi propter egritudinez forſitan: aut aliam cauſam ſupuenientem in predicto conſtituto non potuerit iurare: ſuſpendatur[b] ipſa cauſa vſqꝫ ad alias duodecim noctes: ꝛ ſi nec tunc compleuerit: ꝛ totuz annum voluntarie dilatauerit: ꝛ ſacramentuz nō dederit: tunc rem ipſam vnde agitur ammittat: ꝛ ille acquirat qui guadiam ſuſcepit: ꝛ econtrario ſi ille qui guadiam ſuſcepit: ſacramentum audire dilatauerit: ꝛ annus totus ꝑtranſierit: poſt tranſactum anni ſpatium nullam in poſterum habeat facundiam de ipſa re loquendi: ſed ille qui paratus fuerit ſacramentum dare firmiter poſſideat.

contra hanc.l.que irrogat cauſe ammiſſionem/ſi per negligentiam p totum annũ dilatatꝰ fuerit ergo q non iurauit/trãſactis primis.xij.noctibus pignorari.
Querit/ qñ incipit ãnus currere? rñ. pme.rij. noctes in anno nõ debẽt cõputari/q2 hoc ſpatiũ a.l.pcedit qbus trãſactis annus currit:ſ3 qñ negligentia impuťaf ei/q

Idem. lex.vij.

SI continigerit[a] homini poſt datu3 fideiuſſore3 de ſacramento: ꝛ ſacramentales nominatos mori ꝛ filios dimiſerit: poſteaq̃ ille qui cauſa3 querit pulſauerit filios dicendo: quia quicquid pater per guadiam ꝛ fideiuſſorem obligauit filij complere debent: tunc neceſſe eſt filijs quã uis minores[b] virtutem habeãt q̃3 pater: aut per ſacramentum[c] negare q̃ pater co

e paria delicta mutua cõpẽſatione tollunf.l.viro.ff.ſol. ma. iurabũt itaq̃ hĩcinde obligationes in ſuo ſtatu.ar.ƺ.ff.de compen.l.ſi ambo.vbi tollunf obligationes facta negligentiarum compenſatione.

a ¶Si cõtigerit.hĩc hic an filij teneãtur adimplere qđ pr̃ obligauerat adimplere p guadiu3: qđ nõ exprimebaf

in.l.qcunq̃.ƺ.de debi.ꝛ gua.

b ¶Minorem virtutem.i.intelligentiam.q.d.l3 non bene ſciãt factum filij ſicut pater ꝛc. l3 accipiaf virtus qñq̃ pro fortitudĩne ſm vſum regionis:vt auc.vt om.obe.iu.circa pꝛin.col.v.

c ¶Per ſacrm̃.no.hic filios iurare de dubio/qđ frequenter iure longobardo accidit/etiam de eo quod penitus ignorãnt ꝛ vt.ƺ.ſi acto2 ,re.l.j. ꝛ not.ƺ.de preſcriptionibus.l.ſiquis per trĩginta annos. vbi ſit ſacramentum de malo ordine. ꝛ.ƺ.eo.l. ſi quis poſt mortem.ſed alij quã ſi regulariter dicunt/ex litigatoribus ſi vnus reddit ſe dubium in cauſa/ſi altera pars dicat ſe certiorem vt admittatur ad ſacramentum. argumen.l.j.ƺ.de dã.iniuria.quod non placet:q2 videtur contra.l.j.C.de probationibus.ꝛ q2 ſequeretur abſurdum/vt ſi filius a debitore pa

ſacrm̃ debuit exhibere?rñ.non de3 debito2 expectare credito2is interpellationem/ſed ipſe d3 creditorem interpellare/vt ꝯuenit. l.magnã.C.de ƺ.ꝛ cõ.ſtip.ꝛ no. ƺ.de deb.ꝛ gua.vez ſi debito2 infra annũ/puta poſt.iij.mẽſes/dictis ſacr̃alibus oſtenderit ſe paratũ iurare/ꝛ p creditorem ſteterit/exinde incipit currere annus ƺ creditorem/non ƺ debito rẽ/ex quo fuit in mora:q̃ ſi poſt alios.iij.mẽſes credito2 mora3 purgauerit/tũc annus icipit currere ƺ debitorem in quo nõ numerabunf.vj.mẽſes trãſacti/q2 incipiet a tpe more/que d3 cuilibet nocere moroſo.qđ ſi creditor denũciauerit debitori vt certo die veniat iuraturus/ꝛ debitor creditori vt veniat ſacrm̃ recepturus/vt vterq̃ fuerit in mora:rñ.negligentia cum negligẽtia compenſaf/ſicut dolus cũ dolo:vt.ff.de ƺ.em.l.domu3. in ſi.

terno petat. ⁊ qui reſpondeat ſe patri ſoluiſſe, qđ filius ignorat, vt ꝓpterea poſſit debitor ſacramẽto ꝓbare ſolutionẽ. quod credunt, idem ⁊ curator vt. C. de iura. cal. l. cum ⁊ iudices. §. qđ obſeruaris, ſic ⁊ mundualdus purgabit innocentiam mulieris.

rum non promiſerit: aut certe ꝙ ſpopondit adimpleant[a]: ⁊ ſi aliquis de ſacramentalibus mortuus fuerit poteſtatem habeat ille q̄ pulſat in loco mortui ſimilem aliuʒ nominare de proximis legitimis: aut de naturalibus[b]: aut de gamalibus: ideſt cõfabulatis: ſed ſi dixerit: qui pulſat ꝙ ſacramentum ruptuʒ fuiſſet: prebeat ſacramentum qui negat: ſi auſus fuerit iurare ꝙ neqꝫ a patre: neqꝫ a ſe ſacramentum ruptum fuiſſet. poſtea iuret ſicut ſupra ſcriptum eſt: ſacramentuʒ tũc intelligit̃ ruptuʒ quando preſentibus ſacroſanctis euangelijs: aut armis ſacratis ille qui pulſat cuʒ ſacramentalibus ſuis ſe coniunxerit: ⁊ ſi non auſus fuerit iurare: ⁊ aut ipſe: aut aliquis de ſacramẽtalibus eius ſe ſubtraxerit: tunc intelligatur ſacramentum ruptuʒ. Idem. lex viij.

Si pro quacunqꝫ cauſa[c]: aut culpa homo pulſatus fuerit ab alio: ⁊ negauerit: liceat ei ſe idoniare ſm legem ⁊ qualitateʒ cauſe: ſi autem manifeſtauerit[d]

a ¶ Adimpleant. Quid ſi pater ſe iuraturũ promiſerit, ⁊ mortuus reliqt filiũ. x. annorum, quomodo iurabit pupillus, cum cogi nõ poteſt vt ſ. eo. l. vt infãtes ⁊ reſpõ. tutor iurabit vt. C. de reb. cre. l. cuʒ etiã ⁊. ſ. õ nõ ſuerei vẽ. l. ij. in qua opi. fuit Rai. martinus iuris autor ⁊ ita gloſault. d. l. cũ etiã. tu dic ꝙ ſi pupillus doli capax nõ eſt, tutor iuret, alias ipſe pupillus de veritate iurabit: Tutor autẽ vt ceteri ſacramentales iuſiurandum preſtare debet: etiã iuramentum calũnie ſecunduʒ

b ¶ Naturalibus qui hodie a ſucceſſione parentũ ſunt excluſi vt no. ſ. de ſucceſ.

c ¶ Si pro quacunque cauſa. ſ. contractu vel quaſi ⁊ ſi nomẽ cauſe generale ſit contĩnẽs etiã delicta.

d ¶ Manifeſtauerit. nota ꝙ qui conuenitur cogitur negare vel manifeſtare vt nemini liceat in dubium reuocare vt. C. de exce. l. ſi quidem. Tu dic ꝙ ſiquis de facto ſuo conueniatur, debet confiteri vel negare ar. l. cum falſum. ff. de acqui. here.

ſe fec.iſſe compo. ſecundum: ꝙ in edicto lex eſt. iſtā nulli liceat poſt/ quam manifeſta uerit poſtea per ſacramentum ne gare ✠ ꝙ non ſit culpabilis poſtq̄ȝ ille ſe culpabilem aſſignauit: quia multos cog noui mus in regno no ſtro tales prauas opponētes inten tiones ⁊ hec mo uerunt nos ꝑ pre ſentem corrigere legē: ⁊ ad melio/ rē ſtatū reuocare.

Idem. Lex ix.

Si quis poſt mortem pa tris filiū de debi/

⁊.l.fin.ff.pro ſuo ⁊.l.qui in alterius.ff.de reg.iur.in qui/ bus iuribus probatur ꝙ quis habet iuſtam cauſam ignoran tie/cum in aliena iura ſucce/ dit/ſecus ſi in ſua: ſed ſi de facto alie no cui qs ſucceſſit cōuenia/ tur / an ſufficiat reſpon/ dere du/ bito/⁊ a ctori in/ cumbat probare/ reſpon. non/ niſi lite con/ te.ſ. cum iudex per narratio/ nem ⁊ reſponſionem cauſam ceperit audire: ꝗ enim dicit du bito vel ignoro / cauſe non re/ ſpondet: nam qui de calum/ nia iurat / cogitur reſpondere ſe id credere vel non credere/ quia in tenore ſacramenti vi/ detur continere ꝙ credit eſſe verum: nec ſe liberat reſpon/ dēdo dubito: que verba equi/ pollent affirmationi vel ne/ gationi.

a ¶ Se feciſſe. loquitur de con/ feſſione in iure facta vt hic/ li/ ceat ei ſe idoneare ⁊c. ſi autem extra iudicium pulſaretur / nō cogitur iurrare: Quid ſi extra iudicium confiteatur / ſiqui/ dem per ſcripturam ⁊ ex ve/ teri cauſa / non licebit ei po/ ſtea contradicere / niſi vellet per argumenta probare ſcri/ ptis inſerta. l. generaliter. C. de non nu. pe. ſed ita demum preiudicat cōfeſſio per ſcriptu/ ram/ſi certum quid cōtineat/ ⁊ cāmam alioquin cogitur actor probare debitū: non in tantū preiudicat cautio/vt ex ea fiat condēna tio vt.ff. de ꝓba. l.cum de indebito in ſi. Si vero ore tenus ex tra iudi/ ciū confi teat / inſi ciādo nō condēna bitur il/ la.n.con feſſio ꝓ/ iudicatā fit coraȝ. v.teſtibus rogatis: vt auct. ro gati.C.de teſti.⁊ iure lon.forte duo teſtes ſufficiūt vt.ſ.quali. mu. ali.per.ſit.l.ij. inducit ta/ men aliqualem preſumptio/ nem contra eum: ꝙ ſi per epi/ ſtolam confiteatur / videtur ꝙ ſufficiat / vt.ff.depo.l.publia in fin. vbi dicit probationem veram impleri: hoc ſi preſen/ te aduerſario vel eius procu/ ratore confiteatur: alioquin ſecus.l.ſi.ff.de ꝯfe. Dicitur aūt ꝯfeſſus de iure qui corā iudice ꝯfitet in iudicio ſiue in via/ dū/ modo ſit ibi vt iudex.l.iij.§. primo.ff.de inter.actio. ꝙ ſi procurator meus in iudicio confiteatur ſibi ⁊ non mihi nocet eius confeſſio: vt.ff.ad l.aquili.l.proinde.

b ¶ Si culpabilem. hoc niſi ve/ lit oſtendere confeſſionem ſuā per errorem: nam qui errat non confitetur.l.ij.ff.de confe.

✠ ¶ No. cōfeſſionē in iudicio factā reuo cari ſi poſ/ ſe de quo ꝑ Bal.i.l. ij.C. quo appel.ſi re cip. ⁊ vidē de pute.in tract.ſind. in ꝟbo te/ ſtis in teſti monio. ⁊ bal.i.l.vni ca.de ꝯfeſ. Sacramē tū cāpiōis.

errorem autem probare poterit ſi poſtea dicat ſe nõ inueniſſe inſtrumenta/aut alio modo. l.de etate.§.ſi.ff.ſi inter. actio. ꝙ ſi vellit iurare ſe in ſua confeſſiõe erraſſe non crederet ei: ⁊ hoc dr hic nõ lꝫ poſtea per ſacramentum negare.

to[a] appellauerit ꝙ pater ipſius ei debitor fuiſſet: ⁊ filius negauerit[b] ita decernimus: vt prebeat filius ſacramentuꝫ ſm qualitatem pecunie: vnde pulſatus eſt: ꝙ pater eius ei debitor nõ fuiſſet: aut per pugnam[c] ſe defendat ſi potuerit.

Idem. lex.x.

Si aliqua[d] inter creditorem: ⁊ debitorem atqꝫ fideiuſſorem ſurrexerit intẽtio: ⁊ dixerit creditor: quia in tali pretextu guadiã ſuſceperit: ⁊ fideiuſſor negauerit non eſt cauſa[e] ſi

a ❡Sigs. de debito.no.ſi, filiũ de patris debito conueniri ꝑ parte.ſ. hereditaria / etiã ſi cõueniatur de debito exiſtente in pondere/numero/⁊ menſura: vt.C.fami.herciſ.l.licet.⁊.l.j.ſi cer.pet.cum ſi.ꝙ ſi de his conueniatur que diuiſionem non recipiunt / vt de via / itinere/⁊ actu/inſolidum conuenit. Idẽ ex parte actoris:qꝛ quilibet heredum inſolidum habet actionem: vt.ff.cõmu. de ſerui.l.loci.§.ſi fundus. Idem ⁊ ſi conueniatur heres ex cã emptionis l.ſi ex cauſa.ff. de verbo.ſigni.

b ❡Negauerit. Ad quod nõ cogitur ſm quoſdam:qꝛ eſt in arbitrio ſuo negare/ vel cõfiteri/ vel in dubiũ reuocare.q.d.tũc procedit.l.iſta ſi filius negauerit. Et ꝗuis dicant aliqui ꝙ filius factum patris poſſit in dubium reuocare / tu tamẽ dicas filium reſpondere debere ſicut pater ſi viueret: vt no.ſ.eod.l.ſi contigerit.

c ❡Per pugnam. Videtur ꝙ deterioris cõditionis ſit filius ꝙ pater/vt teneatur de omni debito pugnare/cum pater nõ teneretur:ſed intellige de debito ð quo pater pugnare debet/ vt de depoſito ꝙ ſi filius ex maleficio cõueniatur ex pſona patris/ita demum tenebit ſi fuerit cũ patre lis conte.vel aliqd ad eum peruenerit ⁊ vt.C.ſi ex deli.defunc.l.vni. de quibus cauſis filius / vt pater tenetur pugnare.

d ❡Si aliqua. Explicat.l. iſta quid iuris quando queſtio eſt de tenore guadie:quia conſtabat guadiam eſſe datam.

e ❡Non eſt cauſa.i.non eſt neceſſe fideiuſſori ſuper hoc negare/vel iurare quod eſt fauore fideiuſſorum:nam fideiuſſor ſi velit iurare ſuper tenore guadie admittitur. Quid enim ſi fideiuſſor nunciat quando debitor non eſt ſoluendo/aut colludat cum creditore in preiudicium fideiuſſoris/ confitẽdo tenorem guadie: propterea ſi fideiuſſor voluerit iurare admittendus eſt:ceterum ſi.q.ſit de guadia/⁊ creditor fideiuſſoreſ cõueniat/cogitur fideiuſſor negare/vel confiteri/ꝙ ſi confitetur parcendo pudori ſuo/ſolue

deiuſſori prebere ſacramētum: niſi d̄bitor ſingulus[a] ſatiſfaciat ad euāgelia: vel ad arma: qr in tali capitulo: nec guadia m̄dit: nec fideiuſſorem poſuit.

Idem. lex. xi.

Nullus cāphio p̄ſumat quando contra aliū pugnā do vadit herbas que ad maleficia pertinēt[1] ſuper ſe habere: nec alias tales: ac ſimiles res: niſi tantū arma ſua que conueniūt: & ſi ſuſpitio fuerit ꝙ eas occulte hēat inquiratur a iudice: & ſi inuēte fuerint euellantur: & iactentetur: &

re cogitur. Ipſe autem ſi cōueniat debitorem/qui negauerit/ probare debet ſe fideiuſſiſſe: & ſi dum creditor vellet debitorē conuenire/fideiuſſor ꝯuenit/poterit ſuo jure uti/ ſi debitor negat vel let. In h̄ parum ſi deliter facit fideiuſſor: & ideo pecuniā a debitore nō petet: vt. ff. mā. l. quintus mutius. Et ſcias tenorem guadie idē eſſe quod iure Ro. dicitur modus/vt ſi do tibi decem/vt Capuā ires & ſi. Quot ſi qō ſit de tenore/ tunc non eſt neceſſe fideiuſſori ſacramentum preſtare/lʒ ſi velit/admittatur: ſed debitor iurando ſe liberat & fideiuſſorē. Uel pone/dedi tibi mutuo vncias aurí duas/ fideiuſſor negat ſe fideiuſſiſſe in vtrāqʒ/ ſed in vnā/ iſto caſu non eſt neceſſe fideiuſſori ſacramentum preſtare: ſed debitor ſolus iurando liberat ſe & fideiuſſorem; nil aliud eſt negare tenorē guadie/niſi que in guadia cōtinentur negare. Sed certe ſi fideiuſſor negauerit ſe fideiuſſiſſe/ & iurare cogit ſe non fideiuſſiſſe/pari cenſura ſi partem guadie confiteatur/ & partem negetr vt idē ius ſit de parte quo ad partem/quod de toto quo ad totū. Sed hec non placent: qr. l. iſta loquitur qn̄ debitor & fideiuſſor conueniebantur ſimul a creditore/ & hoc indicat littera: tūc. n. qr in eodē iudicio ſunt pn̄tes/ & vterqʒ negat: qr cū principaliter ſpectat ad debitorē/excuſatur fideiuſſor a ſacrō/ & reus iurādo liberat ſe & fideiuſſorē. & ſm hanc opi. vndecunqʒ ſit actio/dūmodo ſimul ꝯuenſantur/ſufficit debitoris ſacrm̄: ꝙ ſi abſente debitore fideiuſſor cōueniebatur/ nō eſt locus huic. l. ſed. ſ. eod. l. ſi pro quacunqʒ.

a Singulus. Cōtra. ſ. eo. l. ſi qualiſcunqʒ. vbi dʒ iurare ſm qualitatē cauſe. So. illa gn̄alis eſt/hic aūt ponitur exceptio regule: vel non dʒ excuſari debitor qn iurat ſm qualitatē cauſe/maxime ſi ſit vltra. xx. ſo. Sʒ dicit/iuret ſingulus. i. ita debitor iuret ꝙ non fideiuſſit. Que n. eſſet rō/ vt debitor cōueniat qn̄ nullus fideiuſſor interceſſit & cogitur iurare ſm qualitatē cauſe/quare dʒ excuſari: qr in oblōne interceſſit fideiuſſor/ vt inueniatur debitor melioris conditionis nullo dato fideiuſſore/ꝗ̄ vbi dedit.

acta fuerit de futuris: vel eꝫ: vel ꝯuenitur de ꝫcru/acta fue/runt de maleficio / ⁊ ꝑm hoc te/ſtes ſunt admittendi in malefi/cio: qꝛ ob id euitanᷓ ſacᷓales.

neraliter in oi cauſa: vt hic ap/te dr / ipſe homo per ſacramen/tum ꝛc. vt not. in. l. vt teſtes. ſ. de teſtibus.

Rex Liudpran/dus. lex. xiij.

SI qualiſcū/ꝗ cauſa[b] inter conlibertos aut parentes con/uenerit: aut acta fuerit: ⁊ homi/nes boni tres: aut quattuor[a] in/terfuerint non re/probetur[b] poſtea ipſa cauſa: niſi eo/rum teſtimonio ambe partes cre/dant qui interfue/rint: pro cuius autem cauſa te/ſtes illi teſtimo/nium reddere de/bēt: ipſe homo[c] cauſatori[d] ſuo ꝑ ſacramentum ſa/tiſfaciat: teſtes ve/ro ipſi tales ſint quorum opinio in bonis precel/lat operibus: et quorum fides ad/mittitur: vel qui/bus princeps aut iudex credere poſ/ſit: ⁊ ſi forſitan re/munerati teſtes veritatem ipſam celare[e] voluerint tunc per ſacra/mentum ſatiſfa/ciat principi: aut miſſo eius: vt ve/ritas non obſcu/retur: ſiquidem per guadiam[f]

a ℭ Aut quattuor. Non ſem/ꝑ ſunt ne/ceſſarij te/ſtes tres/ ſi tñ ad/ſunt faci/lius eis creditᷓ: vt ſ. de deci. l. de deci/mis. ij. ad/mittitur duo/non paucio/res.

b ℭ Non reprobe/tur. i. non incredibi/le/ſed oi/no creditᷓ preſtes.

c ℭ Ipſe hō. i. reus dꝫ teſtimo/niū firma/re teſtiuꝫ ſacrō.

d ℭ Cau/ſatori. ſpe/ciale eſt ſcum cā principalᷓr fue/rit agitata inter actorem ⁊ reū: aliogn ſi cum pᷓre rei/vel aui/vel cum alia pſona/ſi teſtes aduo/cat/non dꝫ eos ſacrō firmare/ niſi forte ꝑ illaꝫ pſonam que id egit certū ſit: qđ ſi dubiuꝫ ſit/ſal/tem hoc ipſum iurare dꝫ nō vtrū ꝗ firmare/cū aliter reꝫ ꝑ teſtes neſciunt/⁊ hoc obtinet ſnīa/ꝗ̄/uis hodie ꝗdam abutantur ge/

e ℭ Celare. Iure longo. ante pu/blicationem ſi vo/lentes ve/niūt/an/te depo/nūt ꝗ̄ iu/rant/ſi in/uiti (ne ꝑ barionis facultas anguſte/tur) ante examina/tionez iu/rare de/bēt/⁊ for/ma ſacri in teſtib[us] not. ſ. de teſti. l. de piurijs. ꝗ/bus ad/de ꝙ ſi te/ſtis teſti/monium ꝓhibēs di/cat ſe nil aliud ſci/re/niſi qđ dixit / ſi poſt duo ⁊ ꝗttuor dies / vel ꝗ̄ſcunꝗ ante publi/catas atteſtationes reuertatᷓ/⁊ teſtificetᷓ iudici aliud veniſſe in eius memoriam audiendus eſt cum iurauerit ſe totam verita/tem dicere/niſi contrariuꝫ prio/ribus dictis dicat: tunc enim vacillando ſibi fidem derogat.

f ℭ Siquidem per guadiaꝫ. qua/ſi dicat/ ſi ſtantia / vel obligatio ſine guadia / ⁊ coram teſtibus

obligatio facta
fuerit: ⁊ intentio
pro hoc fuerit ex
citata in eo indi/
tio maneat: ſicut
in anteriori edi/
cto legitur quod
glorioſiſ. inſtituit
rex Rotharius.

Idem. lex. xliiii.

SIquis[a] alii
guadiaȝ de
ſacramento dede
rit: ⁊ ſacramen/
tales dicti fuerint:
poſtea ipſe q no/
minatus[b] eſt cū
ad ſacramentum
venerit: ⁊ euan/
gelia poſita fue/
rint ſe ſubtrahe/
re voluerit vt ſa/
cramētum[c] rum
patur: vt in an/
teriori edicto le/
gitur: tunc pre/
beat prius ille q
iurare debet ad
ſacramentales ſu
os ſacramētum
ꝙ cum eis mun/
diter iuret[d]: ⁊ ſi
ſacramētales ipſi
ipſum ſacramen
tum audire vo/
luerint: ⁊ ſe ali/
quis[e] ſubtrahe/
re voluerit: vt il
le cauſam ſuam:
qui iurare debue
rit perdat: iube/
mus vt manife/

ſit facta/ ꝙ ſi ſit/cum guadia
procedit. l. ſi aliqua. s. e. ꝙ ſi te
ſtes adſint/obtinet. l. ſigs am/
modo. s. de deb. ⁊ gua. p quaȝ
ꝓbatur ꝙ litigator non pôt per
guadiam
dicta te/
ſtium re/
probare/
lȝ vbi ſūt
inter ſe ꝯ
rii/ locus
ſit pugne
ſed vbi te
ſtis cum
teſte pu/
gnat: vt
s. de teſti
bus. l. ſi
quis cum
altero. lȝ
ſit locꝰ pu
gne ꝯ pu
blica in/
ſtrā/ ſi fa
cta ſint d
rebus i/
mobilibꝰ
vt. s. eo. l.
de p. tāꝗ̄
iniuſta a/
bijt i de
ſuetudi/
nem: naȝ
ſi litiga/
tor non pôt imponere pugnaȝ
teſtibus minus publico inſtrō/
cum fortior ſit ꝓbatio inſtrumē
torum ꝙ̄ teſtium.

a ¶Siquis. Hic diſtinguitur qd
hi. s. e. l. ſi ꝯtigerit. §. ſacrm. vbi
tunc intelligit ſacrm ruptum/ſi
ſacramentalis ſe ſubtrahat.

b ¶Noiatus. Intereſt. vtꝝ qui
noiatus eſt ſe ſubtrahit/an ali/
quem nam ſi alius/non intelligi/
tur ſacramentum ruptum.

c ¶Ut ſacrm. ſ. illud: vel non po.

niſ hic cauſatiue: q: lȝ ſe nō ſub
trabat/ex ſubtractione tñ ſequi
tur ſacrm ruptum. ar. l. ꝓperan
dum. C. de iu. ibi/⁊ ſiqdem actor
abſuerit vt reus fatiget. q. d. ex
abſentia
actoris/
ſequitur
rei fati/
gatio: vt
alibi di/
natus vt
moriatur
non idea
naſcit ho
movt mo
riatur.

d ¶Iuret. Hinc no. ꝙ ſacra/
mentalis debet iu/
rare/ vt principa/
lis/ licet conſuetu
do aliter ob. tine/
at.

e ¶Et ſi aliquis. ſ. de nomi
natis/ lȝ hec verba videātur
ptinere ad quelibet ſacramen/
taliū/ tunc ſubtrahens certam
cauſam dicere debet/ quare ſe
ſubtrahat. quid ſi dixerit/ſuſpi/
cor reum crimen commiſiſſe/iu
dicio meo ſubrogare poterit
reus aliquem proximum/
qui certior ſubtrahente ſit: ⁊
cum eo iurabit: ⁊ tunc nullum
damnum patietur reus: non
enim propter ſuſpitionem vni/
us ſacramentalis reus pati de
bet cauſe iacturam.

ſtare debeat ipſe ſacramentalis q ſe ſubtrahere voluerit certam veritatem: pro qua cā ei iurare minime preſumat: ⁊ ſi manifeſtare noluerit ſacramentum prebeat: ꝙ nullum colludium[a] habeat cuʒ homine illo qui ſacramentum audire debeat: niſi ꝙ animam[b] ſuam timendo non preſumat ſacramentalis eſſe: ⁊ ipſe poſtea qui iurare debeat habeat ſpatium ꝑ duodecim noctes ad perquirendos ipſos ſacramentales quippe ſunt: equidem ſi de lōginquo ſunt quomodo de thuſcia vel de auſtria per noctes quatuordecim querat aliũ ſacramentalem: quem in loco ipſius ponat: ⁊ ſic ſacramētuʒ deducat vt guadiam dederit: ⁊ ſi iurare auſus nō fuerit[c] aut manifeſtare nō potuerit quicquid ipſe cui ſacramentuʒ interdixerit damnuʒ[d] paſſus fuerit[e] de ꝓprijs rebus ſuis reſtituat ei.

a Nullum colludium. Quo ſacramento preſtito / reddat ſacramentaleʒ ſine pena / ⁊ loco eius ſubrogabit alium: ſed mirꝫ quare ſacralis non cogit iurare / quādum venit in iudicius vel promiſſe reo.

b Niſi ꝙ alam. ſi. ſile C. de ſi. inſtru. l. ſi. ver. neqꝫ enim.

c Auſus non fuerit. ſ. de colludio: qđ vel iniquum vel ſacramētale colludēte cum actore / a actor victoriam ↄſequat ex ſuo dolo: nā ſi gs pe nam ꝓmiſerit / ſi iudicio non ſteterit / ⁊ facto actoris nō ſteterit / lʒ pena debeaf ō rigore / tñ qꝛ dolus ſuus nemini dʒ patrocinari: vt. ff. de do. exce. l. apud celſum. §. marcellus. hʒ reus doli exceptionem. l. j. §. reus. ff. de eo ꝑ quem fa. er. vñ dicūt alij / auſus nō fuerit. ſ. per timorem aīe / ⁊ duritia tētus noluit cauſam manifeſtare.

d Dānum. Et hoc innuit ꝙ ſi vnus tm̄ ſacralis ſe ſubtrahat / ſacrm̄ ruptum eſt: ⁊ ↄcoꝛ. l. ſi cōtigerit. §. ſacrm̄. ō. e. ⁊ hoc vult dicere lra iſta / vt vno de noiatis ſe ſubtraiente / reus patiaf cauſe iacturā: qđ vel mirꝫ: ſed hoc ↄtingit ꝑꝑ ſacramēta. qđ ſi ſacramētalis nō ſit ſoluendo ꝑꝑ quod non pōt ei dānuʒ reſtitui / cui ſacrm̄ eſt interdictum / ⁊ rñ. dʒ forte ꝑ iudicem fieri reſtitutio vt re⁹ nō emmittat cauſam / ſed aliuʒ loco eius ſubroget q malitioſe ſubtraxit: ⁊ dolus alienus non dʒ eſſe actori lucroſus qui forte iniuſtam cām fouebat ⁊ dānoſus reo ignoranti: vt. ff. de eo ꝑ quem fa. erit. l. ex hoc. in prin. ff. de interroga. actio. l. qui ex parte.

e Paſſus fuerit. Loqtur in ciuilibus / ſm quoſdam: nam dā-

Idem. lex.xv.

Siquis aliuȝ aſto animo compellauerit [a] de pugna: que fieri ſolet [b]: ꝑ prauas perſonas prebeat ſacramētuȝ ipſe qui compellat ſolus [c]: ⁊ dicat iuratus: q2 non aſto animo euȝ per pugnam fatigare querat: niſi ꝙ certaȝ [d] habeat ſuſpitioneȝ: ſiue de furto [e] ſuerit: ſiue de incendio [f]: aut vnde ipſa compellatio agitur: ⁊ ſi hoc iurauerit: poſtea vadat exinde ad pugnam: ſi autem minime iurare preſumpſerit: nō ſit ipſa cauſa per pugnam iudicata: atque ſinita.

num dicit / quaſi diminutio rei mee.l.iij.ff.de dā.inſe.vnde nō videtur loq cum aliqo criminaliter ꝯueniatur/puta de piurio vbi manum dȝ ammittere/⁊ de furto vbi oculū/cū nemo ſit ſit domi/nus mēbroꝝ ſuorum.l.ſi liber hō.in princ.ff.ad.l.aqui.qđ ſi ꝯcedatur vt.ſ.ſacr̄ȝ non intelligat ru/ptum in criminalibus/tolerabile ē mā abſurdūȝ eſſet vt reus / cui ſacr̄m eſt interdictum/mēbꝝ ammit/tat/⁊ ſacramentalis qui ſe ſub/traxit/indēnis recedat:ideo melius videt dicendum/ex quo leges long. vulgariter loquūtur/ ⁊ liberi homines (ſi occidātur) recipiunt extimationem/vt etiam extimationem membri ſacramentalis preſtet/qui ſacr̄m interdixit.qđ ſi maior pars ſacramentalium ſe ſubtraxerit/⁊ iurauerit/ꝙ timendo animam ſuam nō preſumpſerit iurare/⁊ reus non poſſit alios ſubrogare: dicunt qdam/ ꝙ preſtito ſacramēto ſi alios h[illegible]re neque at/iurabit cum qbus habere poterit. Ego aūt puto ꝙ qui non iurat/vt iudicatum eſt/ cauſam ammittat.

a ¶ Siquis.compellauerit.quouſqȝ non impleat / vel ſundet intentionem ſuam.

b ¶ Solet. Per ꝯſuetudinem ſ que vicem.l.obtinet.l.recolimus.ſ.de ho.lib.ho.aut ꝑ l.q2 ſie ſi nō dȝ / niſi.l.pmit/tente: vt.j.e.l.quibuſcūqȝ.

c ¶ Solus.Sed quare nō iurat iu/xta qualitates cauſe/rn̄.q2 hoc ſacramentum nō eſt deciſiuum ꝑ vnde facta eſt cōpellatio.

d ¶ Certam.i.veriſilem/vt actorem moueat ad pugnandum/ non autem certam.i.veram.

e ¶ De furto.Lex diſtinguit certam quantitatem in furto/lȝ aliter diſtinguat.j.e.l.de furto.ij.

f ¶ De incendio.Sed nō de omni:vt.ſ.de dā.inſur.l.ſi.⁊ de ſilic.ꝯſi.punitur/de incendio domus vbi homines habitant:nūquid ergo dȝ de ſolo incēdio domus vbi viri habitant fieri pugna/an ⁊ ſi ſiat incendium ſegetis/vel orrei/rn̄.l.iſta nō diſtinguit: vnde nō ſtabitur arbitrio iudicis equitatem ſeq/⁊ a.l.vel ꝯſuetudine recedere.ar.l.preſcto.ff.de publi.⁊.ff.de queſtio.l.de incendio.⁊.l.ſi viro.§.ſi ſilium.ff.ſol.ma.No.igit ex hac

l.⁊ ex aldijs/ ꝙ ſit pugna de ſuſpitione: vt.j.e.l.mentionaꝫ cum ꝯtraria ſacramenta ſiant in pugna/ ideo non iuratur de aſto/ ſed de veritate: vnde oia iura

puniatur/ compōnaf.c.ſolid. de turpi autem compoſitione nihil cauetur/ punietur tamen arbitrio iudicis ne delicta impunita remaneant.

Idem. lex.xvi.

SI quis autem modo inuentus fuerit cū vxore ✠ aliena turpiter conuerſari: ideſt: ſi manum in ſinum: aut ad pectus eius miſerit: vel ad alium locum: vnde turpe eſſe poteſt cuꝫ ꝯſenſu ipſius mulieris: ⁊ probatum fuerit: componat qui hoc malum perpetrauerit guidrigild[a] ad maritum ipſius mulieris: ſi autem cauſa probata non fuerit: niſi tantummodo quiſpiam de ſuſpecto aliuꝫ de vxore ſua compellat: habeat licentiam ipſe qui compellat: aut ad pugnam: aut ad ſacramentum ipſum hominem querere qualiter voluerit: ſi vero ipſa mulier i hac illicita cauſa conſentiēs fuerit: habeat poteſtatem eius maritus in eam vindictam dare: ſiue in diſciplina: ſiue in venditione[b]: vbi voluerit: verumtamen non occidatur: nec ei ſcematio corporis ſiat: ſiquidem forſitan talis fuerit ipſe liber homo: vt nō habeat vnde cōpoſitionem facere poſſit: tūc publicus[c] debeat eū dare in manus mariti ſui: ⁊ ipſe

gbus cauetur ſacramētuꝫ de aſto fieri in pugna dicimus eſſe correcta: ſed iſta.l. corrigit.l. ſiqs vxorem.ſ̃.c. in duob⁹ qꝛ ibi diſurari cuꝫ xij. hic ſolus iurat de aſto: ibi poſt ſinitaꝫ cauſam/ hic in principio.

a ℭ Sigr. guidrigil. Non aūt preſtatur compoſitio.dcccc. ſol.ſtatuta in. l.j. ſ̃. ſ inſu. mu.qꝛ volenti non ſit iniuria neqꝫ ludentī. qd ſi cū aliena muliere nō cōiugata honeſte viuēte inueniatur turpiter ꝯuerſari cum eius voluntate/ rñ. de fornicatione

b ℭ De ſuſpecto. ſ. criminis adulterij.

c ℭ Siue in venditione. poteſt ergo dimittere quod videtur cōtra .ſ̃. de eo q vxo. ſuam dimiſe.l.pe. ſol. lꝫ illa ſolam fornicationis cauſaꝫ excipiat/ intelligitur: etiam de ſimilibus vt ibi notatur.

d ℭ Publicus. Uidetur contrarium ſupra de furtis. l. ſi quiſcunqꝫ homo. vbi debet habere eū p ſeruo. ſed illa generaliter loquitur/ hec vero ſpecialiter ſe infra cadeꝫ.l. aperte loquitur de aldijs ⁊ de ſeruis.

✠ Not. de vaſſallo q luſit cū vxore dñi manus ad pectus eius ponēdo/ vel ēt turpius ꝙ puat feudo. ad hoc alleg. hūc tex. gl.i.c.j.§.uē ſi fidelis. i ſ. turpiter luſerit.q.modis fe.am

in eũ faciat vindictam in diſciplina: vel venditione: nam non in occiſione: aut in ſcemationem corporis. Si autem aldius: vel ſeruus alienus hoc malum in libera muliere facere preſumpſerit: tũc patronus eius compo. ad maritum ipſius mulieris ſol. lx.[a] ⁊ ipſam perſonã det ei in manus eius. Si vero ſeruus: aut aldius per voluntatem dñi ſui hoc malũ fecerit quod ſuprascriptum eſt: ⁊ probatum fuerit q ipſe dominus eius conſenſiſſet cõpo. ſicut ſupra legit guidrigild ſuum: ſic tamen vt ipſe ſeruus in ipſa compoſitione tradatur: ⁊ ſi probata cauſa non fuerit de domini eius voluntate: tunc ipſe dominus ſerui: vel aldionis purificet ſe per ſacramentum cum legitimis ſacramentalibus ſuis vt in ipſo malo conſentiens non fuiſſet: ⁊ ſit abſolutus: ⁊ tamen ſi at ſicut ſupra ſtatuimus de ſeruo vel aldione.

Rex Rachis.

Lex xvij.

Omnib[b] enim pene notuʒ eſt: q: vſq nunc per prauas cupiditates deducebantur homines ad ſacramẽtum de cartis vẽditionis que facte fuerant: ⁊ cõpellabantur a vẽditoribus q preciũ completuʒ non haberent datuʒ: qui ipſas cartas habebant: ⁊ res poſſidebant: ⁊ ipſi emptores deducebãtur ad ſacramentum q

precium

[a] Sol. lx. Cõtra. s. de ſcan. ⁊ cõpo. l. ſi quis liber homo. ⁊ l. ſequ. ⁊ ſequ. vbi dominus tenet in medietatem compoſitiõis, quam liber pſtaret. Sol. ille locus hñt cum certa preſtat compoſitio a libero delinquente / nõ autem cum liber preſtaret .v. ſuum / vt h. Quid ſi marit⁹ vellet pugnare cũ domino ſerui / dicendo q voluntate eius ſit commiſſum delictum? Reſpon. nõ credo q ſ. ſit pugna de ipſo facto / hic autẽ de dñi voluntate dubitatur. Quid ſi ſi liber nõ inuenitur turpit cõuerſari / ſed loquitur de re turpi cũ nupta / aut nunciuʒ ad eã miſiſſet? Rñ. extraordinariaʒ penã iudex debet imponere.

[b] Omnibus. Refert Rachis / q vſque ad tempora ſua ducebant homines in ſacramẽtum per prauã cupiditatẽ / ⁊ iurabãt q preciũ habebãt completum / ſic ſ. de donat. l. pe. qd tanq̃ iniquum emẽdat.

precium complетum haberent ꝙ nobis & noſtris iudicibus illicitum eſſe comparuit: & q̄ pro opinione ſua iurare nolebant: dabāt pro ſacramento ſuo aliqd: & habebant dānietatem ſine cauſa: & naufragij homines propterea ipſam compellationem faciebāt: vt aliquid pro ipſo ſacramento tollere potuiſſent: idō decernimus: vt ſi quis cartam venditiōis de aliqua re fecerit alicui: & a ſcriba publico ſcripta: vel a teſtibus idoneis roborata fuerit: & tam ipſe vēditor q̄ȝ teſtes in ipſa carta ſe ſubſcripſerint: aut manū poſuerint: & manifeſtauerint ī ipſa carta ꝙ preciū inter eos ſtatutū ſuſcepiſſet[a] ſi pulſatus fuerit poſt ea emptor ꝙ precium ipſum non compleuiſſet ſacramentum exinde nō procedat: niſi forte ei emptor ꝑ guadiā ſe obligauerit: tunc ipſe venditor pignoret[b] fideiuſſorem ſuum.

a ¶ Suſcepiſſet. Licet iure Ro. habeat exceptionem: vt. C. de non nume. pecu. l. in contractibus/ non tñ poterit iure Lon. inficiari precij ſolutionē: vnde non loquitur. l. iſta de acceptillatione q̄ eſt imaginaria ſolutio/ deſiderās verba ſolemnia/ vt ſtipulatio: vt inſtit. qb. mod. tol. obli. §. j. & ff. de accep. l. j. ſed de confeſſione realis ſolutiōis facta per ſcripturā. Quid ſi debitor ī publico inſtrumēto confiteatur ſe recepiſſe mutuo pecuniā: aut creditor ſibi eſſe ſolutam/ an locum habeat exceptio non numerate pecu. Reſpon. ſi inſtrumentum continet numerationem/ dicendo coram nobis numeratam/ vel ponderatam eſſe pecuniam/ ceſſat exceptio/ ſecus ſi contineat confeſſionem tantum: quod procedit in mutuo ꝓpter eius frequentiam/ non in confeſſione aliorum contractuum: quia tunc ſtatur confeſſioni publico inſtrumento facte. l. finali. C. arbi. tutel. & l. penultima. C. de fideiuſſo. l. antiq̄ & C. ad velleyanuȝ. & C. de recep. arb. l. nec in arbitris.

b ¶ Pignoret. Quid ſi venditor confiteatur ſibi ex aliqua veteri cauſa eſſe ſolutam pecuniam/ quomodo pignorabit fideiuſſorem ſuum/ vt hic dicitur. Reſpondeo quia per ſtipulationē factus eſt tranſitus in aliam obligationem/ ſcilicet verbis contractam: & ſic emptor promiſit ſe ſoluturum pecuniam/ & fideiuſſorem dedit/ poteſt venditor poſtea cuȝ pignorare non petendo pecuniaȝ ex venditione/ ſed debitam per ſtipulationem/ vel per ſtantiam: nec poteſt dici obligationem

tur: ſi vo maior cauſa fuerit actor de loco cum actoribus: ſm qualitatem cauſe p ſacramentuȝ per ſoluat.

Idem. lex.xxi.

Ut ſacramenta que ad placitum fuerint arramita in palatio perficiantur: ꝛ ſi ſacramétales cuȝ ipſo venire noluerit iuſſione dominica: aut ſigillo vel iudicio ad palatiū venire cogantur.

Idem. lex xxii

Omnia ſacra ✠ in eccleſiis: aut ſuper reliquias iurentur: ꝛ que in eccleſia iuranda ſunt vel cum ſeptem electis: aut duodecim eſſe debeant quales potuerint legibus inuenire: ꝛ ſic iuret ſi illum deus adiuuet ꝛ ſancti quorum reliquie ibi ſunt: vt inde veritatem dicat.

Idem. lex.xxiii.

Ut infantes qui ſine rationabili etate ſunt: non cogantur iurare: ſicut gugilbalda lege viuentes faciunt: ꝛ qui ſemel periuratus fuerit: nec teſtis ſit poſtea: nec ad ſacramentum accedat: nec in ſua cauſa: vel vlterius iurator exiſtat

Idem.lex.xxiiii.

Mentio etenim facta eſt a nōnullis in placitis que habuimus in anno preterito: ꝛ dictum eſt ibi: vt palam apparet [a] ꝙ aut ille qui crimen ingerit: aut ille qui vult ꝯfendere periurare ſe debeat: melius viſum eſt vt incāpo cū fuſtibus pariter ꝯtendāt: qꝛ ꝑiuriuȝ ꝑpetreť.

hat Liud prandus l. iſtam locum habere in tribus caſibus / videlicet / vbi teſtes inuicē pugnant / vbi cōtentio poſſeſſionis vertitur inter duos ꝛ vbi accuſans nō eſt principalis: quos caſus per ordinem explicamus Periuriū itaqꝫ apperpet vt ſi teſtes iurāt hinc inde verum dixiſſe / ergo eoruȝ teſtimonia ſunt contraria ꝛ alter eorum deierat / licet ſit in occulto: ꝛ ideo melius fuit viſum / vt per pugnam cognoſcatur ꝙ ſu abſconſa

a ℭ Mentio. apparet. Et hoc dice/

✠ No. diuerſas ſacroꝝ formas.

ſit ſine pena. Idem ſecundo caſu vbi ɔtentio de poſſeſſione inter duos vertitur/ et etiam vbi ɔtraria ſunt ſacrã/ideoq̧ palam apparet ꝙ alter eoꝝ deierat. Et que diximus in teſtibus / idem in tertio caſu/vbi.ſ.ad accuſantem non ꝑtinet principaliter cã hoc enim caſu accuſator iurat ita eſſe/reus vero ita nõ eſſe: ſunt ergo ɔtraria ſacrã / ideoq̧ palam ec. ſed ꝙ ille ad quem cã principaliter nõ ſpectat/ dȝ iurare ita eſſe/ ꝓbat̃ ar. de teſti. idq̧ enim teſtes iurant ita eſſe/ qđ principaliter ad eos non ꝑtinet. ar. l. ſiqs per ꝓditorem. ff. de fur. vbi ꝓditor iurare dȝ ita eſſe / reus vero minime: ſic ergo iſtis tribus caſibus tm̃modo ſm Liu ꝑrã. ɔtraria ſunt ſacrã: in alijs vero non/ et vbi per ſuſpitionem agit̃ / ille tm̃ iurat ad quem cã principaliter ꝑtinet: iurat enim duntaxat actor de aſto / et ita non eſſe / et non ſunt ɔtraria ſacramenta. l. ſi qs vxorem. et. l. ſiqs ammodo. ff. eo. quidam vero dicunt arg. huius l. ꝙ in omnibus alijs caſibus vbi fieri dȝ pugna/ fieri debent ɔtraria ſacramenta/ et inſuper actor iurare dȝ/ vt in ſuperioribus. ll. et hanc literam exponũt vbi in campo cum fuſtibus contendant. i. contendunt / palam apparet. i. appareat / ꝙ aut ec. ꝑpetret. ſ. in abſcõſo. Alij idem dicunt/ excepto ꝙ actor non debet iurare de aſto/ et. ll. volentes actores de aſto iurare debere/ eſſe correctas per hanc. Quidam autem Papien. dicunt argu. huius. l. ꝙ in pugna non dȝ fieri ſacramentum/ niſi de aſto/ quod ab actore tantum preſtatur: et dum litera iſta dicit/ apparet. i. appareat / vt ſi actor et reus iuraret ꝙ alter eorum ſe ꝑiurarat/ in his tm̃ caſibus ſit pugna tunc enim melius viſum eſt et c. non enim iſto caſu poſſet fieri ſacramentum abſq̧ periurio: et dum in litera habetur / abſconſo/ dicunt potius eſſe gloſellam et eaȝ non legunt: preterea / hoc probatur argu. huius. l. vbi aut per pugnam/ aut per ſacramentuȝ ſe defendat reus: vt in multis. ll. habetur. ſi ergo defendũt ſe per pugnam/ non debẽt preſtare ſacramentum: et econtra. Nec obſt. ſm eoſdem qđ de teſtibus dicitur qui pugnam faciunt/ et iurant/ q2 non per pugnam iuratur / ſed propter ſacramentum reddẽdum: nec ob. ff. de homi. libe. homi. l. qui vero. vbi conuictus pugna/ manum ammittit: nam. ſ. per periurium in pugna commiſſum/ cum non iurauerit/ ſed per periurium qđ fecit violando pacem. ſed Bar. dicit ꝙ. l. iſta loquitur generaliter: vt palam apparet ec. q. d. vbicunq̧ inter duos vertitur contentio de crimine / quorum alter dicit ita eſſe / alter ita non eſſe/ et ꝙ ab his. ll. non fieret pugna: vt ſi ambo iuraſſent / certum eſſe ꝙ alter periuraſſet/ ſed eſſet in abſconſo periurium eorum: tunc melius viſum eſt ec. nec debet actor iurare de aſto / per qđ manifeſtetur qui eorum periurium cõmiſerit: ſi vero actor ad queȝ cauſa principaliter ſpectat per ſuſpitionem dicat rem ita non eſſe / q2 tunc contraria non fiebant ſacramenta / non debet fieri pugna/ niſi. l. expreſſe dicat: quo caſu actor iurabit duntaxat de aſto / reus vero ita non eſſe: qđ autem dicitur/ aut per pugnam/ aut per ſacramentum reus ſe defendat / ſubaudi ſ. tm̃: vnde vbicunq̧ ſit pugna/

Imperatoꝛ Ludouicus. lex. xxv.

Ut nemo furem cãphium de mancipũs: aut de qualibet cauſa recipere preſumat: ſicut ſepius dominus Imperatoꝛ commendauit.

Idem. lex. xxvi.

De furto[a]: vel de minoꝛibus cauſis: ſtatuimus: ſi ille cuius cauſa fuerit iurata[b] dicere voluerit: ꝙ ille qui iurauit ſe ſciente periuraſſet: campo: vel cruce contendat: ꝛ ſi

ſit etiam ſacramentum/ non econtra: pꝛobatur ſm eundem Bart. nam certum eſt teſtes iurare in pugna/ ꝛ exponentes ꝙ iurant ꝓpter teſtimonium reddendum non pꝛopter pugnam/ qꝛ quando ꝙ creditur teſtibus ſine ſacramẽto/ quaſi dicat/ nullus ſit: ſic ergo ꝛ ꝑ teſtimonium/ ꝛ per pugnam ſit ſacramẽtum: pꝛeterea/ antequam iurant interrogari debent/ ſi teſtimonium pꝛobare audeant per pugnam: ergo ꝛc. ꝛ maxime/ cum non credatur teſtibus pugnare volentibus/ niſi pꝛius iurẽt/ multominus reo ꝛ actoꝛi. facit inſuper text. in. d. l. qui vero. vbi reus per pugnam victus/ manum ammittit: ſi ergo non ꝑiuraſſet/ vtiqꝫ manum non ammitteret: nec obſtat ꝙ alij dicebant ꝙ ibi ammittit manum pꝛopter periurium commiſſum violando pacem: qꝛ multoties ſit pax oſculo tm̃ abſqꝫ ſacramento. facit etiam text. in. l. ſi quelibet perſona. ff. de exercito. vbi interpellatus aut emendet/ aut per ſacramentum ſe defendat/ ergo in pugna reus debet pꝛeſtare ſacramentuꝫ/ cum generaliter loquatur. Item facit text. in. l. ſi quis alium. ff. de furtis. ibi/ nam ſi aliquid per ſacramentuꝫ/ vbi reus aliquid dedit pꝛopter ſacramentum in pugna: nec obſtat dum exponitur ibi/ per ſacramentum ſuuꝫ: i. campionis: quia cãpio ſacramentum facere nõ debet: ſm igitur opinio. Barto. debet fieri ſemper ſacramentum in pugna ꝛ reus iurare/ ita non eſſe/ actoꝛ ꝓ quando/ ꝙ ita eſſe/ quandoqꝫ de aſto/ ſi cauſa ad eum pꝛincipaliter pertineat/ ſecus ſi per ſuſpitionem accuſat.

a ¶ De furto. cauſis. Non diſtinguit Bar. quãtitatem cauſe/ vel furti/ qꝛ lꝫ furtum/ vel alia cauſa non ſit eius quantitatis/ vnde deberet fieri pugna/ tamen ſi eius nomine agatur de periurio/ pugna tamen fieri debet ꝓ illis cauſis.

b ¶ Iurata. Intellige ſm Bart. vt ille tm̃ agat cuius cauſa iurata fuerit/ ꝛ non alius ad quẽ cauſa non pertineat: cuius contrarium dicebat ali. dummodo agat vt teſtis/ non per ſuſpitionem/ ꝛ eſt quoddam ſpeciale/ ſm Bartolum/ licet alias is ad quem cauſa pꝛincipaliter ſpectat de aſto tantum iurare debeat/ quaſi ſemper agat per ſuſpitionem.

a ¶ Legem ſuā.i.eā penam paciatur accuſator qui non probauit / ꝙ pateretur reus / ſi victus fuiſſet / ⁊ hoc / quia dolo videt accuſaſſe: ſed Bar. dicebat ꝙ in hoc tm̄ caſu ꝺ aſto iurare debet / ⁊ non ita eſſe / ⁊ exponebat legē. i. v. ſperſas. ſ. donec ſol eſt ſup terras / ſed hec deſcriptio cauſatiue eſt accipiēda / qꝛ vere dies non eſt ſol / neqꝫ ſol eſt dies / ſed ſol lucens ſup terra eſt cā quare dies ſit. Ex quo not. ꝟba debere accipi ſm ↄſuetudinem / nam gñaliſſima eſt ↄſuetudo vt ſeparatim vocemus dies a nocte: vñ ſiquis mihi ꝓmiſerit certo die niſi ſoluat pena nō cōmittit / ꝙ diu ſol luceat ſup terras vꝫ hebrei dicunt vt dies non incipiat a mane / ſꝫ a ſero / et ꝓbant ex auctoritate veteris teſtamēti ī li. Geñ. c.j. factū qꝫ eſt veſpe ⁊ mane dies vnus: qꝛ ꝑmo ponit veſperū ꝗ ſpere.

ille qui iurauit: victus fuerit ꝙ ſciens periuraſſet: ſupraſcripte ſubiaceat: ⁊ ſi ille qui criminauit alium: per iurium non approbauerit legeꝫ ſuam [a] cui periuratum eſſe dixerit: perſoluat: de maioribus vero cauſis [b] lex que a longo tempore fuit: obſeruetur [c].

Imperator glorioſiſſimus Rotharſus. lex viceſima ſeptima.

Ubi ſacramenta iuranda ſunt: vbi antiquitus fuit conſuetudo ſacramenta arramire: vel iurare: vbi malum ✠ habeatur: malum tamen neqꝫ in eccleſia: neqꝫ in atrio eius habeatur: minora vero placita Comes infra ſuam poteſtatem: vel vbi imperare potuerit habeat.

Idem. lex. xxviij.

Uolumus vtique vt domus a Comite in loco vbi malum tenere debeat conſtituatur: vt propter calorem ſolis ⁊ pluuiam publicam vtilitas non remaneat.

Idem. lex. xxix.

Statuimus vt iuratores omnes ſingulariter iurent: ⁊ quicunqꝫ ſacramentum: vel debitum ante ſolis occaſum [d] perſoluerit: ſecurus inde ſit.

b ¶ De maioribus. i. de qbꝰ. l. dicit vt ſiat pugna ſm Bla.

c ¶ Obſeruet. i. nō ſolum de ipſa cauſa / ſed de piurio ſie rſpoſſit pugna.

d ¶ Statuimus. occaſum. Dies alius naturalis / alius artificialis. nã lis a media nocte incipit / e finitur. l. more. ff. de fe. ⁊ ſic ſꝫ ius ro. ſemp eſt dies: verū hoc iure appellamus dies a mane vſqꝫ ad veſ

Ꝗ no. ꝙ ꝺ ſãdelitate ꝑt fieri pugna. de q̈ ꝑ gl. ī. c. j. §. nō eſt cū ſue. ꝺ aliē. feu. pini.

Idem. lex.xxx.

Qulibuſcun que [a] per leges propter ali quam contentio/nem pugna fue/rit iudicata [b] pre ter de infidelita/te ✠ cum fuſti/bus ꝛ ſcutis pu/gnent ſicut in ca pitulare domini/co prius conſtitu tum eſt.

Impera. Lotha rius. lex.xxxi.

De chartis que a qui/buſdaꝫ perſonis falſe appellãtur conſtituimus vt ſi notarius ſuper uixerit ꝛ teſtes ip ſi verã ipſaꝫ char tam ꝛ ydoneam faciant ꝛ ſi teſtes ipſi mortui fue/rint ꝛ notarius ſuperuixerit cuꝫ iuratoribus legi timis ipſaꝫ char tam veraꝫ ꝛ ydo neam faciant.

Idem. lex.xxxii.

Eramen aque frigi/de ✠ que hacte/nus faciebant a miſſis oibus mo dis interdicatur vt nõ vlterius fiat.

Idem.lex.xxxiij

Sancitũ eſt vt nullus deinceps quamli bet examinatio/nem ✠ crucis fa cere preſumat ne chriſti paſſio que glorificata eſt cu/iuſlibet temerita/te ↄtẽptui habeat.

Idẽ. lex.xxxiiii.

De chartis etiam vel qbuſcũqꝫ ſcripti onib⁹ q̃a qbuſdã pſonis falſe ap/pellãt. Statuim⁹ vt ſi notari⁹ ſup uixerit ꝛ teſtes vt idẽ notari⁹ cũ le/gitimis ſacramẽ talib⁹ ſuis.xii.ſilr cũ ipſis teſtib⁹ q i eadẽ charta ſcri pti ſunt ipſã char tã verã ꝛ ydoneã faciãt: ſilr ꝛ oſtẽ/ſor cartule cũ.xij ſacr̃alibus: ſuis ſicut legitime in/

a ℂ Qui/buſcũqꝫ. Not. hic pugnã nõ debere fie ri/niſi vbi l. pcipit.

b ℂ Iudi/cata. a iu dice/non ab arbi/tro q nõ eſt iudex/ lꝫ ex ↄſen ſu partiũ eligat: nã priuatoꝝ ↄſenſu iu dicꝫ non facit eum q nulli iu dicio pre eſt. l. ↄſen ſus. C. de iuriſ.om. iu. ꝛ arbi triſnia oĩ no nõ eſt ſnia. l. q2 ergo §. ex cõpromiſ ſo. ff. q. ex cau. infa. ir. ꝛ. ff. de eui. l. ſi oĩ ctũ. §. ſiue ꝛ. ff. de ar bi. l. nõ oĩ ſtin. §. iul. ꝛ põt fieri cõpromiſ ſu ĩ actio ne iniuri. fur. vl bo. rap. ſi cri/minaliter nõ agat / aĩs ſecus. qd ergo ſi pugna nõ iudicet / ſꝫ ex ↄuẽtio ne litiga/tores eaꝫ ſuſcipiãtr rñ. vtiqꝫ pcedit/q2 cuilibet li cet diſce/dere a iu/re ſuo. alĩj adherẽtes lr̃e dicũt pugnã nõ dẽre fieri ex ↄuẽtio ne/ idẽ di cũt de iu/dicio aq̃ feruentis vel frigi/de.

✠ No. exa men aq̃ fri gide ſubla tũ eẽ. de q̃ diri. §. de bo. li. bo. l. ſiqs exieut

✠ No. exa mẽ ſancte crucis ſub latuꝫ eſſe.

u

rare valeat ipſam cartá ve
ram ⁊ idoneá faciat. inter/
pellator aũt primum iuret
ꝙ ſe ſciẽte nihil aliu d: niſi
veriſſimá in oibus: ⁊ iuſtá
rõnem exquirat: ſi aũt no/
tarius ſe ſubtraxerit: ⁊ car
tam ſuo noĩe ſcriptam ido
neam minime confirmare
potuerit nulla redẽptio ei
ꝯcedatur: ſed manuꝫ pro/
priam amittat: ⁊ oſtenſor
ipſius cartule poſt rerum
amiſſionẽ guidrigild ſuũ
cõpo. ⁊ ſi notarius defuerit
⁊ teſtes ſuperuixerint ipſe
oſtẽſor cartule cũ ipſis te/
ſtibus: ⁊ cũ. xii. ſacralibus
ſuis. vi. ſuis ꝓpinquis: ⁊
ſeptimus ſit ipſe: ⁊ quinqꝫ
alijs idoneis: oſtenſis pri
mum alijs duabus cartu/
lis manu eiuſdem notarii
ſcriptis ✠ ẽt ipſam ſuam
tertiá cartam per ſacr̃m ve
ram ⁊ idoneam faciant.

✠ Not. cõ/parationẽ ſrarum fieri. de quo in. §. ſi au tẽ. in auc. de trien. ⁊ ſemiſ. ⁊ in l. cõpara/tiones. C. de ſi. iſtr.

✠ Not. qd ꝓdeſt hoĩ ſi vniuer/ſum mundū lucretur/⁊ anime ſue patiatur de/trimentũ. c. matthe/us. de ſi/mo. ⁊. l. ſi. §. de eo q vxo. ſuam dimiſit.

Impera. Ottho. L. xxxv.

Antiquis eſt ꝯſtitu/
tuꝫ tpibus: vt ſi car
tarum inſcriptio que ꝯſta
bat ex ꝑdiis falſa ab ad/
uerſario diceret̃ ſacroſan/
ctis euãgeliis tactis veraꝫ
eſſe ab oſtẽſore carte ꝓba/
tur: ſicqꝫ predium ſibi de
liberatione indictũ vendi
cabat quas ex re mos dete/
ſtabilis in Italia impro/
buſqꝫ nõ imitandus inole
uit: vt ſub legũ ſpecie iure
iurando acquireretur qui
deũ non timendo minime
formidaret periurare: tpe
ergo quo piiſſimus Rex
Ottho Rome vnctionem
ſuſcepit imperii reſidẽte in
ſinodo ſumma: ⁊ vniuer/
ſali papa dño Joáne. xiii.
anno ab Italie ꝓceribus
eſt ꝓclamatum: vt Impe/
rator ſanctus mutata lege
facinus ĩdignũ deſtrueret
per qd: ⁊ ſi corpore quiſpi
am diues fieret ✠ aĩa per
eunte pauper in eternũ ma
neret. Judicio itaqꝫ dñi pa
pe: ⁊ piiſſimi auguſti expe
ctatũ eſt vſqꝫ ad illá ſino/
dum que parua poſt inter
capedinẽ habitata ẽ Ra/
uenne: cũqꝫ ibidem ex ea/
dem re ꝓclamatio repetere
tur ob quorũdaꝫ procerũ
abſẽtiaꝫ vſqꝫ ad id tps eſt
expectatuꝫ ꝙ glorioſiſſimi
Otthõis regis Ottho glo
rioſiſſimus filius: ⁊ Corra
dus Burgundie rex: Ita
lie ꝓperantes Verone col
loquium cũ oibus Italie
proceribus habuerint. In
hoc itaqꝫ cũ ab oibus im

perialeſ aureſ magnis qōnibꝰ pulſarent: vt mutata lege fraudez hāc tam dirā ab Italia tolleret cō uenientibus ceteris ꝯſentientibus legem hmōi ſm inferiora pro mulgauit capitula.

Idez. lex. xxxvi.

De prediis ſi cōtentio emerſerit: ꝛ vtraque pars ſine altera cū cartis: ſeu deſcriptionibus prediū ſibi vendicare voluerit ſi ille qui falſam cartaz appellauerit per pugnā declarare voluerit: vt veritas ita decernatur: ſinaūt ſm priora capitula determinetur edicimus.

Idē. lex. xxxvii.

De eccleſiaruz rebus vt p aduocatos fiat ſiſr iubemus.

Idē. lex. xxxviii.

De iueſtitura [a] ꝑdiū ſi ꝯtentio fuit: vt p pugnaz decernatur dicimus.

Idē. lex. xxxix.

Si qs p ſe ipm: aut p ſuū nunciū qcq̄ʒ alicui depoſuerit ꝛ depoſitū cupiditate victus negauerit ſi. xx. ſol. preciū fuerit: vt per pugnā decernatur edicimus.

Idem. lex. xl.

Si qs dixerit ꝙ p viz de predio cartaz alicui fecerit per pugnā decernat edicimus.

Idem. lex. xli.

De furto: aut ſchalcho ſi vltra. vi. ſoli. fuerit ſiſr: vt p pugnā veritas inueniat ꝑcipimꝰ.

Idem. lex xlii.

Qacūq̄ʒ [b] lege ſiue ēt romana in oī regno italico hō vixerit hec oia: vt

a ¶ De inueſtitura. i. poſſeſſione / ꝛ loquiſ qñ vterq̄ʒ ſe poſſidere contēdit ſuo nomine: alioquin ſi conductor / vel cōmodatarius dicat ſe alieno noīe poſſidē: q2 is poſſidet cuius noīe poſſidet / pugna locum non hʒ: non enim cēſendus ē poſſeſſor ꝗ eo ipſo ꝙ poſſidet ſolitam reddit penſionem: vt. C. de preſcrip. xxx. ann. l. male ſ / gitur: nā lʒ colonꝰ naturaliter poſſideat / ꝑ redēptione tamē accipiendum eſt: certū eſt eniʒ ꝙ dominus detinet poſſeſſionez ciui. aīonālem vero corpore coloni: g non ſibi ſʒ domino eā habet: vt C. cōmu. de vſu. l. j. ꝛ intelligo locū eſſe pugna deſicientibus teſtibus / alʒ ſecꝰ / ſi altera pars teſtibꝰ vtetur ſe eē in poſſeſſione.

b ¶ Quacunque. Not. hic ꝙ a pugna excuſatur iuuenilis etas / decrepita / ꝛ infirmitas.

in his capitulis per pugnam decernimus obſeruare precipimus ita tamen vt ſi in eorum iuuenilis aut decrepita etas: ſeu infirmitas pugnare prohibuerit ✠ liceat ei ꝓ ſe pugnatorem ponere: ⁊ alter ſimiliter [a] faciat.

Idem. lex.xliiij.

Si ſeruus propter appetitum libertatis liberum ſe vocauerit: liceat domino (ſi ſibi melius viſum fuerit) propter difficultatem approbationis inſidio

ſe: aut per ſe: aut per campionem ſuum dare: ſi morbus: aut etas eum pugnare prohibuerit.

Idem. lex.xliiij.

Uel eccleſie: ſeu comites: ⁊ vidue lites ſuas de his que in ſupraſcriptis capitulis continentur per conſimiles ✠ aduocatos: per pugnam dirimant: ceteri vero natura liberi ſm legem priſtinam: per ſemetipſos reſpondeant ⁊ determinent.

¶ Qualiter [b] di

a ¶ Similiter.i.ſi ſimiles excuſationes inueniant ſm quoſdaʒ: qđ non plʒ / qꝛ poſuiſſet verba generalia: vnde dic ꝙ ſi altera pars dedit campionem / liceat et alteri dare: naʒ ſiqua partium priuilegium impetrauerit / vel p.l. ſibi ꝯceſſum / aduerſarius eodem iure vtet: vt C. de fru. ⁊ li. expē. l.ſi. qđ ꝓcedit qñ priuilegium eſt ꝯceſſuʒ cū pſona / nō cum gña liter daf / qꝛ alꝰ ſe quereñ ꝙ aduerſarius mulieris / pupilli / ⁊ ſi. vterent̄ iſtos priuilegijs eis conceſſis.

romano / ita demū / ſi coraʒ. vñ̄ teſtibus: ⁊ ſi ꝯuentat lon. de hereditate ro. neceſſe eſt vt ſe iure ro. defendat: idem eꝯ: nam attēdit priuilegiuʒ eius cui ſuccedit nō ſucceſſoris: vt ff. de iu. d. heredes. naʒ cū eccleſia ſuccedit ꝓuato / nō vtit iure ſuo / ſed priuati / vt. ē. ſ. vl. in. l. ſi. qē hodie p ꝯtiam ꝯſuetudinē eſt mutatum / ſic ergo vna pſona vtit duplici iure: ⁊ hoc gñale in hmōi pſonis: nam cle. ſcꝰpul ſatus i ci. cā / ciuilis erit iuđx / in eccliaſtica / eccliaſticus. auc. clericus. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ ſi lius fa. de caſtrēſi peculio ꝯuenit vt pſa. l. ſi. C. de in of. te. ⁊ clericus de pſimonio iure lon. viuit / de alijs iure ro. ⁊ ſi miles ſu militia delingt ꝯuenit coram magro militum: vt. C. de iur om. iu. l. magr. ⁊. ff. de cu ſtre. l. militibus. ex alio delicto co

b ¶ Qualiter ⁊c. Titu. iſte per ſe pʒ / ⁊ nō indiget cōmentatione: vt hʒ in. l. j. ff. de in inte. reſt. vtilitateʒ eius nemo eſt q ignorat l. j. ff. de exer. nam ſi ro. ſuccedit lō. inſpicimus vt recte poſſit hereditatem adire ⁊ ſi teſtm̄ ꝯfectuʒ ſit coram duobus: ſi vo lō.

✠ No. quē ipedimēto aliq̄ cānte p aliū capi onē poſſe pugnā facere: ⁊ de q̄ di xi. ē. de ho. li. ho. l. qui do. ꝯ q̄ vid gl. i. c. j. §. ſi miles. in ſ. ant diui no. ꝯ pa. tenē. q̄ alleg. iſtuʒ tex. ⁊ ſequen.

✠ No. ꝙ p ꝯſiles aduocatos ſiue rioʒ pugna ⁊ q̄ p gl. j. d. c. j. §. ſi miles. q̄ alle. hūc tex.

ram preſide prouincie.l.i.C.ad.l.cor.⁊ ſic.⁊ ſi decurſo ſcripſit in/ſtrm/q̄o nō ſubijcitur/ſi falſū qō moueatur: vt.C.ad.l.cor.de fal l. ſi decurio. ſecus ſi de alijs queniat: vt ff.de ſcu.l.ſi.⁊.C. de qō.l.nihil.ex his ergo pꝫ q ſi miles viuat ſ feudo.l.francoꝝ/ō pri monio iure l.ōſe de fedat: idē ſi viuat ſ feudo iure lō.⁊ cōueniat a dn̄o de infidelitate ꝯ eū cōmiſſa/⁊ non erit ꝯ teſtes pugna: que oīa procedūt in ꝯtctibus/in cōpoſitione aūt ſꝫ negligentia ei⁹ cui ē cōmiſſa.

ſic extimabit compoſitio iure illius cui negligētia fit: vn̄ ſi lon. offendat ro. iure lon. fiet cōpo. ⁊ ꝯ. Alij dicūt.l.iſtam loq in caſu quo ad cōpoſitionem/q: vtroq iure/roma.ſ.⁊ longobardo delinquitur/lꝫ non eadeꝫ pena puniatur vt in furto ⁊ iniuria ⁊ ſimili. alioqn ſi altero tm̄ iure pena imponat/puta in eo q mūdualdū accipit inuito mū. ſi roman⁹ eſt/nō punitur: ſic ergo erit in electione agētis cui negligentia eſt cōmiſſa/quam penam velit eligere cū hec.l.ad eiuſcōmodū ſit idicta: vt.ſ.l.ſe.gd ſi lō.agat ꝯ francū/vel ꝯ/qn̄o ꝑ n⁹ ꝯ aliū aget ⁊ ꝑ b.ne.

uerſarum legum homines res ſuas diffinire debent. Titu.lvi.

Imperator Carolus. Lex prima

SIcut conſuetudo noſtra eſt: vt Longobardus: aut Romanus (ſi euenerit q cauſam inter ſe habeant) obſeruamus vt Romani ſucceſſiones iuxta illorum legem habeant: ſimiliter ⁊ omnes ſcriptiones ſm legem ſuam faciant: et quando iurant: iuxta legem ſuam iurent: ⁊ alij ſimiliter: ⁊ quando componuntur iuxta legem ipſius cuius malum [a] fecerint: componantur: ⁊ Longobardos illos conuenit ſimiliter cōponere: de ceteris uo cauſis cōi lege viuamus: quam Dominus Carolus Excellentiſſimus Francorum: atq Longobardorum rex in edictū adiūxit. Imperator Pipinus. lex ii.

DE diuerſis generationibus hominum que in italia commanent: volumus vt vbicunq culpa contingerit vnde faida creſcere poterit pro ſatiſfactione hominis illius contra quem culpauerit ſm legem ipſius cui negligentiam commiſerit emendet: de

a ¶ Sicut. cui malū. alꝰ quiꝫ eſt ſenſus vt ille qui delinquerit ſuo iure dānet/⁊ ſm.l.ſuam cōpo. alꝰ cui ⁊

ſtatu vero ingenuitatis : aut de aliis querellis vnuſquiſqȝ homo ſm ſuam legem ſemetipſum defendat.

¶ Ut interrogetur populus Romanus qua lege vult viuere.

Titulus. lvii.

Imperator Lotharius. Lex prima.

Volumus: vt cunctus populus Romanus interrogetur quali lege vult viuere: vt tali lege quali lege viuere profeſſi ſunt viuant: illiſqȝ denuncietur vt hoc vnuſquiſqȝ tam iudices q̄ȝ duces vel reliquus populus ſciat: ꝙ ſi offenſionem contra eādem legem fecerint: eidem legi qua profitentur viuere per diſpenſationeȝ pontificis ac noſtram ſubiacebant.

¶ De periuriis.

Titulus lviii.

Rex Liudprandus. Lex prima.

Siquis [a] timoris dei immemor procu

cet/pone longobardum conueniſſe romanum/vt daret/vel faceret/ſiquidem romanus agere velit/non poteſt: qꝛ ex nudo pacto non oritur actio: ⁊ lȝ iure lōgobardo teneatur lōgobardus ex nudo pacto/qꝛ tenet de ſtātia: vt. ſ. de deb. ⁊ guad. l. ſi qs ammodo. tñ qꝛ iure ro. actio non orit/ iure lon. non pōt eum ꝯuenire: ⁊ lȝ inſpecto long. iure longobar. debeat ꝯdēnari/ tñ qꝛ nemo ſine actione experitur/ non tenebit: idem ecō tra/ ſi longob. ageret ex nudo pacto ꝯ ro. qui ſuo iure ſe defendit/⁊ abſoluit: probationes aūt debent fieri eo iure quo vtit reus/vt fieri poſſit ꝯdēnatio: vt ſi long. ꝓducat teſtes ꝯtra ro. lȝ iure lon. teſtes qñqȝ non iurent/ ſi tales ſint/ qbus iudex/ aut princeps ſine iureiurando credere poſſit: vt. ſ. quali.

qꝫ ſe defen. dȝ. l. ſi qualiſcunqȝ. ii. ⁊ antea debent diſcuti q̄ iurent: vt. ſ̄. de teſti. l. de piuriorū qꝛ ro. ſe defendit ſuo iure/ non ꝯuenitur talibus teſtibus: ergo neceſſe eſt/ vt in principio iurent/⁊ poſtea dicāt. Idem eſt inter longob. ro. ⁊ francū/ qꝛ ſi francus ꝓducit teſtes ꝯ alterū iſtoꝝ/ teſtes in ſecretū iudicis debent iurare/ aliogn non intelligit longo. conuictus ſi teſtes palāꝫ dicant/vt eſt ꝯſuetudo frācorum: ſiue ecō/ ſi producant teſtes ꝯtra francum/ palam dicere debent/vt francus intelligat per eos ꝯuictus/ꝯ quos poteſt pugnam offerre/qꝛ iure ſuo ſe defendere debet.

a ¶ Siqs. Loquitur de iuro deciſiuo/qḋ qñqȝ defertur à parte/qñqȝ a iudice/vbi a parte iure ro. pretextu piurii non retra-

piditate terrena: vel propter qualemcunqȝ rez ſciens periurauerit: et poſtea ſic inuentum[a]: aut probatum fuerit ꝙ periuraſſet: tunc ammittat[b] ipſaȝ rem vnde periurauit[c]: et habeat eam ipſe cui contra rationem[d] ꝑiurauit: ✠ inſuper: quia in ſe ipſo ꝙ plus eſt: in deo: peccauit: et negauit fidem ſuam: et periurauit in dño deo ſuo: et ſibi met ipſi non pepercit componat medium guidrigild[e]

etaſ.l.j.C.de reb.cre. ſi ꝟo a iudice retractaſ/ſi tñ noua inſtra et ſcripturas inueniſſe dicat.l. admonendi.ff.de iureiur. vnde qdam intelligũt.l.iſtaȝ de ſacro iudiciali: alij ꝟo vtroqȝ: qꝛ ſi vnus litigatoꝛ alteri detulerit iuſiurãdum/q tunc non ſuſcepit ſi ſcda die/vel poſtea iurare paratus ſit/hi ac ſi delatum nõ eſſet: vt ff. de iure iu.l.non erit.§.ſi.qd ſi delatum ſit iuſiurãdum et ſuſceptum/an ſit locus reuocationi? rñ. vꝫ ꝙ non: qꝛ delatio iurĩ eſt pactum ſiue ꝯtia/que iure lõ. actionem et excep. parit ſi ſit inter liberos vt.ſ.de de.et gua.l.ſiqs ammodo. maxime cũ nec rem turpeȝ/nec ꝯ.l.ꝯtineat/et cuilibet licet a ſuo iure diſcedere.l.ſiqs in ꝯſcribendo.C.de pac. ſed dic ꝙ iure ro. caueſ vt liceat reuocare: vt C.de re.cre.l.ſiqs iuſiurãdum. et maxime ſi putauerit ſe poſſe ꝓbare ꝙ litigatoꝛ paratus erat iurare contra veritatem.

a ¶ Inuẽtum. Sui ꝯfeſſione/vel per inſtroꝝ ꝓbationem/ꝙ ſi victus fuerit ꝑ pugnam/tũc rem ipſaȝ nõ ammittat/qꝺ intellige qñ iurauit de merito cauſe: ceterum ſi de iudicio ſiſti/vel de aliqua cauſa extrinſeca non eſſet locus huic.l.

b ¶ Ammittat. Hoc odio ꝑiurij/ cũ non erubuit ꝑiurare/et falſitatis/que odioſiſſima eſt: vt.ſ. qua.qs ſe def.dȝ.l. de cartis.

c ¶ Unde ꝑiurauit. ꝙ ſi reȝ nullam habuerit/niſi quaȝ falſo appoſuit ammiſſio rei nõ erit pariter: qꝛ de iure cõi vtens falſis excep. cãm ammittit: vt C. ſi falſ. tu. ſe excu.ꝑ ro. et C. ſi ex falſo inſtr.l. falſam. ſi ꝟo aliam hȝ excepiones/puta duplicem pemptoꝛiam. ſ. rei vẽ. et rei iud. vel pacti ꝯuẽti/et cum ſuꝑ aliqua ipſaꝝ iuraſſet et falſa inuẽta eſſet/ꝑꝑ ꝑiurium nõ poterit poſtea aliam veram excuſationem opponere. ꝯ.coꝛ. l. de cartis.ſ.tit.proxi.

d ¶ Contra rõnem. Et ſi ille probauerat ſuam iam fuiſſe per inſtrm/vel per aduerſarij ꝯfeſſionem/vel aliter/nõ eſt locus querelle: ceteꝝ ſi dum petitoꝛ rem ſuam diceret/et reus oppoſuerit excep. rei iud. vel pacti ꝯuenti/et inuentus eſt ꝑiuraſſe/nunqd adiudicabitur ei res/lȝ nullam oſtendat rõnem? Rñ. l. iſta loqtur diſtincte vt res applicetur cui ꝑiurium eſt cõmiſſum. facit.l.ſiqs maioꝛ. C. de tranſa.

e ¶ Guidrigild. Uideſ multis.ll. ꝯdicere qbus caueſ/vt q ſciens deierat/nullam habeat redemptionem/ſed manuȝ ammittat: ſed intellige ꝙ ſua auctẽ nõ poſ

✠ Not. q̃s offendit ꝑiurus. vide xxij.q.v.c. q̃cũqȝ. et ꝑ totum.

ſuum ei cui ipſe periurauit.

Imperator Carolus. lex.ij.

DE eo qui periurium fecerit ſe ſciente: nullam redemptionem habeat: niſi manum perdat: ⁊ emendare ſtudeat.

Imperator Pipinus. lex.ic.

SIquis periurium fecerit nullum redemptionem ei facere liceat: niſi manum perdat: ⁊ ſi ille qui prius illud ſacramẽtum iurat de illo periurio ꝓbatus fuerit: ⁊ aliquis de ſuis iuratoribus dixerit ꝙ neſciẽs ſe ibidem periuraſſet: aut hoc apud iudiciũ dei approbet locum eſſe: aut ſimiliter manum perdat: de cuius cauſa ꝑiurium fecerit: ſicut lex loci illius vbi periuriuꝫ factum eſt a longo tempore fuerit ꝺ eoꝝ precio emendare ſtudeat.

Idem. lex.iiij.

UE qui[a] ſe periurauerit: aut infamis erit poſtq̃ʒ penitentiam acceperit inculpabilis[b] eſſe videatur.

¶ De his q cauſam iudicatam repetere preſumpſerint. Titulus.lix.

Imperator Carolus. Lex prima.

SIquis[c] iudicataꝫ cauſam repetere in malum preſumpſerit ibiq̃ʒ a teſtibus ꝯuictus fuerit: aut quindeciꝫ ſolidos componatur: aut quindecim ictus accipiat a ſcabinis q cauſaꝫ ipſius prius iudicauerint.

Explicit Liber.ij.II.Longo.

ſit manũ redimere ſed curtis regia auctoritate ꝑmittẽte. No. ꝙ lex l. loquitur de ꝑiurio principalis: ſi aũt teſtis deſerat / dic vt.ſ.ꝺ teſti.l.ſiqs cũ altero. ſi aũt ſacrãlis / ſi ſciẽs pari pena punit / ſi ignorãs qdaꝫ dicũt euꝫ impunitũ relinq / ⁊ hoc ex v'bo illo / aut ad iudiciũ dei aget.q.d. ſed apud iudicẽ ap probet verũ eſſe: qꝺ nõ credo / e hic aut ad iudiciũ dei ⁊c. aut manuꝫ ꝑdat / ſi ap probauerit / manũ redimat. i vlt. ꝑte.l. ſimil ar. ꝙ ſtãdũ ſit ꝯſuetudi. a ¶ Ut q.

infamis. No. hic ꝑiuriũ infamare. facit.l. ſiqs maioꝝ.C. de trãſac. b ¶ Inculpabilis. itẽ la.ſ. pena quã iuꝺex pnie poſſit dare ꝯdẽnando vel abſoluẽdo / cuꝫ ad ſacerdotẽ pene ci.nõ ꝑtineãt / nec in integꝝ reſti. que ꝑtinet ad ꝑncipẽ vel ad ſenatũ ro. vt. ff. ex q.cau. infa.irro. l.ad ſacerdotẽ. ⁊ cõ cor. huic l.C. de gene. abo.t. idulgẽtia. c ¶ Siqs. repetere. hoc qñ ordine legitimo repetebat. i.ꝑ appellonẽ / ſꝫ cũ tranſiſſet tẽps appellãdi cogebat ſtare rei iudi.

¶ Longobardorum Legum : ac Sanctionum ſanctiſſimarum Liber Tertius.

¶ De Epiſcopis ⁊ Clericis. Titulus primus.

Glorioſiſſimi Inuictiſſimiq; Regis Francorum: necnon totius orbis Imperatoris Domini Caroli Lex prima.

Anno feliciter vndecimo : regnãte Domino noſtro Carolo glorioſiſſimo : in menſe Martij factum eſt capitulare : qualiter in vno congregatis ſynodali concilio : Epiſcopis : Abbatibus : Viriſq; illuſtribus vna cum piiſſimo Domino noſtro Carolo (ſm voluntatem Dei) pro cauſis opportunis conſenſerunt decretum. De Metropolitanis : vt eorum ſuffraganei Epiſcopi ſm canones ſubiecti ſint : ⁊ ea que erga illorum miniſteria emendanda cognoſcunt : libenti animo emendent : atq; corrigant.

Idem. lex.ij.

De epiſcopatibus : vbi preſentes Epiſcopi ſiue ordinati ſint tarditate ordinentur.

Idem. lex.iij.

De monaſterijs que regularia fuerint : vt ſm regulam viuant : nec non ⁊ monaſteria puellarum ordinem ſuum cuſtodiant : ⁊ vnaqueq; Abbatiſſa in monaſterio ſuo ſine intermiſſione reſideat.

Idem. lex.iiij.

Vt Epiſcopi de Preſbyteris ⁊ Clericis infra illorum parrochiam : ⁊ de ſuo miniſterio poteſtatem habeant ſm canones facere.

Idem. lex.v.

De Tolloneis que iam ante forbannita fuere : vt nemo tollat : niſi vbi antiquo tempore cõſuetudo fuerit.

Idem. lex.vi.

De infantulis etatis puelle non vellẽtur

anteq̄ eligere ſciant quid velint ſalua canonica autoritate.

Idem. lex.vij.

Ut nulli cogant ad pontem ire ad fluuium tranſeundum propter tolonei cauſam quando ille in alio loco compendioſius illum fluuium tranſire poſſunt. Similiter vt in cãpo plano vbi nec pons: nec tranſiectus eſt: ibi omnino vt toloneum non exigatur precipimus.

✠ No. preſbyterum notariũ eſſe non poſſe: vt in. c. vt officium de hereti. libro. vj. & Jac. rebu. ſ. l. vniuerſos. & ibi in addit. do. Hug. celſus. C. de decu. lib. x. & in. l. ſubemus. de proxi. ſac. ſcri. li. xij.

Idem. lex.viij.

Volumus atq̄ ſubemus: vt epiſcopi ſuum in omnibus iuxta vires ſuas peragere ſtudeãt miniſterium in parrochijs eorum: & vt predicationes & confirmationes ibidem expleãt: & vt de mõaſterijs que infra eorum parrochiam ſunt vigilanter curẽt: vt canonici ſcḋm canones: & regulares ſcḋm regulam viuant: & vbi aliter q̄ ordo popoſcit inuenerint emendare ſtudeant: & ſi emendare nequiuerint nobis nuncietur.

Idem. lex.ix.

Ut epiſcopi: abbates per xenodochia: & monaſteria eorum hoſpitale vbi antiquitus fuerit faciant: & ſummopere curent: vt nullatenus pretermittatur.

Idem. lex.x.

Ut nullus preſbyter ✠ cartam ſcribat: neq̄ cõductor exiſtat ſuis ſenioribus.

Idem. lex.xi.

Volumus primo: vt neq̄ abbates: neque preſbyteri: neq̄ diaconi: aut ſubdiaconi: neq̄ quilibet de clero de perſonis ſuis ad publica: vel ad ſecularia iudicia trahantur vel diſtringãtur: ſed a ſuis epiſcopis iudicati iuſtitiam faciant: ſi autem de poſſeſſionibus: ſiue eccleſiaſticis ſiue ſuis proprijs ſup eos clamor ad iudicem venerit mittat iudex clamantẽ cũ miſſo ſuo ad epiſcopum: vt faciat ei per aduocatum iuſtitiam facere: ſi vero aliqua inter eos fuerit orta intentio quam per ſe pacificare non velint: aut nõ poſſint: tunc per aduocatum epiſcopi qualẽ iuſſerit cauſa ipſa ante comitem veniat: vel iudicem: & ibi ſcḋm legem finiat antepoſito ſicut

dictum eſt de perſona cle/ricoꝝ nni.

Idem. lex.xi.

V ¶ liber homo qui in monaſterio regularí comam depoſuerit: ⁊ res ſuas ibi legauerit: promiſſionem factam ſm regulam firmiter teneat.

Idem. lex.xij.

DE liberis hominibus qui ad ſeruitiū dei ſe tradere volunt vt prius hoc faciant qꝫ a nobis licentiam poſtulēt: hoc autem ideo dicimus qꝛ audiuimus aliquos ex illis nō tm̄ cauſa deuotionis qꝫ ꝑ exercitio: ſeu pro alia functione regali fugiēda: quoſdam vo cupiditatis cauſa ab his qui res illoꝝ ꝯcupiſcūt circunuentos: audiuimus: ⁊ hoc ideo fieri ꝓhibemus.

Idem. lex.xiii.

V ¶ loca q̄ ſemel deo dicata ✠ ſunt: vt monaſteria: ſint in perpetuum: nō poſſunt vltra fieri ſecularia habitacula.

Idem. lex.xiiii.

V ¶ ſi clerici aliqđ negocium inter ſe habuerint a ſuo ep̄o iudicentur: nam nō a ſecularibus nec monachus: nec clericus ad ſecularia negocia tranſeant.

Idem. lex.xv.

V ¶ ſeruum alterius nemo ſollicitet ad clericalem vel monachalem aſcendere ordinem ſine licētia domini ſui ⁊ voluntate. ¶. ſiqs dimiſit vxorē.l. nulli.

Impator Pipinus.l.xvi.

V ¶ eccleſie baptiſmales: ſeu oracula quas a longo tpe reſtaurauerint mox iteꝝ reſtaurēt: ⁊ tam curtis regia qꝫ longob. tales ibi habeāt dnationes quales illoꝝ a longo tpe fuerit ꝯſuetudo.

Idem. lex.xvii.

V ¶ pontifex vnuſqſqꝫ ordinet ⁊ diſponat eccleſiaz ſuam canonico ordine: ⁊ ſacerdotes ſuos: vel clericos diſtringat canonico ordine viuere: ⁊ ſiqs pontifex clericos ſuos canonico ordine diſtringere noluerit: anathema ſit: ⁊ ſi illi ad ſecularem ꝓ tranſierint habitum qđ canones clericos ꝓhibēt facere. comes qui in loco ordinatus fuerit diſtringat illos in oībus ad ſuaz partem ſicut alios exercitales. ✠ No. q̄ ſemel deo dicatū nō eē ad humanos vſus traſferēdū ff. đ re. di. l. intātū. §. ſacre. ⁊ C. ⁊ ibi dicit reg. qđ ſemel. ⁊ reg. fur.

Idem. lex.xviii.

Monaſteria viroruȝ ⁊ puellarum tamquam in mundio palatij eſſe noſcuntur: vel in mundio Epiſcopi ſui: ſeu reliquorum hominum: ⁊ diſtringat vnuſquiſq; in cuius mundio ſunt: vt regulariter viuant.

Idem. lex.xix.

Similiter in xenodochijs cuiuſlibet: fratres in omnibus paſcantur iuxta poſſibilitatem illorum locorum.

C. de ſacro ſan. l. ad inſtructionē ⁊ i auc. de ec. ti. §. ad hec. col. ix. ⁊ e. l. ꝯſi de rauim⁹. ⁊ l. ō pōtib⁹ ⁊ vid q̄ de hoc dixi in qdā. q. de cu. cla. por. ci. ⁊ allega. lo. forti.

Idem. lex.xx.

Ut de reſtauratione eccleſie: vel pontis facienda: aut ſtrata reſtauranda: omnia generaliter faciant homines ſicut antiqua fuit conſuetudo: ⁊ non anteponatur immunitas: nec pro hac re vlla occaſio perueniat.

Idem. lex.xxi.

Conſtituimus vt ſicut dominus Carolus rex commendauit de illis monachis qui de francia: vel de alijs venerint: ⁊ eorum monaſteria dimiſerint: vt preſentialiter in illis partibus reuertantur ad monaſteria: ⁊ nemo ex vobis ipſos ſecum detineat.

✠ Not. ſup flumiana uigabilia pōtes fieri nō dēt i prēiudiciū naugationē vt p oēs i l. quominus ff. de flu.

Idem. lex.xxii.

De Preſbyteris qui de alijs locis: vel prouincijs veniunt: vt nullus eos debeat recipere ſine dimiſſoria Epiſcopi de cuius parrochia eſt.

Idem. lex.xxiii.

Placuit nobis de eccleſijs baptiſmalibus vt in omnibus ita debeant eſſe ordinate ⁊ conſeruate vt dominus Carolus rex commendauit: ⁊ in ſuo capitulari continetur.

Idem. lex.xxiiii.

Et hoc conſtituimus vt immunitates que ſunt iam ab edicto paterno confirmate: vt in omnibus conſeruate debeant permanere: ſicut iuſſio ipſius domini Caroli Regis eſt.

Idem. lex.xxv.

Conſiderauimus: ⁊ vt vie: portus: ⁊ pontes infra regnum noſtruȝ in omnibus pleniter emendari debeant per illa loca vbi iam antea fuit conſuetudo: nam per alia loca ſuper ipſa flumina ✠ nulla

tenus pontes eſſe debeant.

Idem. lex.xxvi.

Et nobis vt miſſos noſtros vnum monachum ⁊ alium Capellanum direximus infra regnum noſtrum prouidendo ⁊ inquirẽdo per monaſteria virorum: ac puellarum que ſub ſancta regula viuere debent: quomodo eſt eorum habitatio: aut qualiter eſt vita eorum: aut conuerſatio eorum: ⁊ quomodo quodque monaſterium debeat habere vnde viuere poſſit.

Idem. lex.xxvij

Ut quicunque xenodochia habent: ſi ita pauperes paſcere voluerint: ⁊ conſilium facere quomodo ab antea fuerint habeant ipſa xenodochia: ⁊ regant ordinabiliter: ⁊ ſi hoc facere noluerint: ipſa dimittant: ⁊ per talem hominem in antea fuit gubernata cum conſilio epiſcopi qualiter deo ⁊ nobis exinde placet.

Idem. lex.xxviij

De Eccleſiis baptiſmalibus: vt nullatenus laici homines eas tenere debeant: ſed per ſacerdotes fiant: ſicut ordo eſt gubernare: neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc quod ibidem facere debent: ⁊ illi ſacerdotes eas ſic regant quomodo ordo canonicus expoſcit.

Idem. lex.xxix.

De monaſteriis ⁊ xenodochiis que per diuerſos Comitatus eſſe videntur: ⁊ regalia ſunt: vt quicunque ea habere voluerint per beneficium ✠ domini regis habeant.

✠ No. bñficia regalia ↄferri debere p principē: vt p gui. de cu. ⁊ bal. in. l. meminiſſe ff. de of. p cõ. ⁊ dixi i §. j. de ↄferi. li. ↄſue. bitu. q̃a eſt i tex. regularia ſunt.

Imperator glorioſiſſimus ⁊ egregius Ludouicus. lex trigeſima.

Ut vbi tempore Aui noſtri Inuictiſſimi Imperatoris Pipini conſuetudo fuit toloneum dare: ⁊ ibi in futuro detur: nam vbi nouiter inceptũ eſt toloneum vlterius non exigatur: ⁊ vbi neceſſe nõ eſt fluuium aliquem tranſmeare ad pontem: vel vbi nauis per mediam aquã: aut ſub ponte pergatur: ⁊ ad ripam non appropinquauerit: neque ibidem aliquid emptum: vel etiam venditum fuerit: vlterius toloneum non detur:

⁊ nemo cogatur per pontem ire vbi iuxta pontem aquam tranſire pōt: ⁊ qui vlterius in talibus locis: vel de his qui ad palatiū: ſiue in hoſtem pgunt: toloneum exactauerit: cū ſua lege ipſum toloneum reddat. ⁊ inſup bannum. i. lx. ſolidis co mponatur.

Idem. lex. xxxi.

vt. ẜ. l. ß ꝯñ decrauimus

Uolumus vt miſſi noſtri per ſingulas ciuitates vna cum epo ⁊ comite: vel miſſo noſtro: vel noſtris hoibus ibidē cōmanentibus eligāt: quoꝝ cura ſit pontes per diuerſa loca emendare: ⁊ eos q emendare debēt ex noſtra iuſſione ammoneantur: ⁊ vnuſquiſq̄ iuxta poſſibilitatē ſuam emendai re ſtudeat.

Idem. lex. xxxij.

✠ Ois ordo eccleſiarū ẜm legē romanā viuere oȝ: ⁊ ſic eſt ꝯgre cos q non obediūt pa pe. c. roga mus. xxiij. q. j.

De iniuſtis occaſionibus ⁊ ꝯſuetudinibꝰ nouiter inſtitutis: ſicut tributa ſunt: ⁊ tolonea in media via: vbi nec aqua: nec palus: nec pons: nec aliqd tale fuerit: vnde iuxta cenſus erigi poſſit: vel vbi naues ſubtus pontes trāſire ſolent: ſiue in medio flumine vbi nullum eſt obſtaculum vt auferatur: ⁊ anteq̄ ad noſtram notitiam deferatur precipimus.

Idem lex. xxxiii.

De honore eccleſiaꝝ vt per oīa eis exhibeaī: ſicut nup a nobis cū ꝯſenſu oium fidelium nr̄orum conſtitutum eſt.

Idem. lex xxxiiii.

Ut pontes publici q per bānum fieri ſolebant anno preſenti in omni loco reſtaurentur.

Idem. lex. xxxv.

De obſeruatione preceptoꝝ noſtroꝝ in immunitate ſi ita obſeruetur ſicut a nobis ⁊ ab antecessoribus noſtris conſtitutum eſt.

Idem. lex. xxxvi.

Ut ois ordo eccleſiarū ✠ lege romana viuat: ⁊ ſic ingrātur ⁊ defendantur res eccleſiaſtice vt emphiteoſeos ꝯtractus vnde eccleſia dānum patiē non obſeruētur: ſed ẜm legem romanam deſtruātur ⁊ pena non ſoluatur.

Idem. lex. xxxvii.

Ut miſſi nr̄i: qui vel epi: aut abbates ſūt: aut comites vſq̄ quo ifra iudicariam: vel terminū fuerint: nihil de alioꝝ ꝯie

ctu accipiant: poſtq̃ꝫ ꝟo in de longe receſſerint: tũc accipiant ſcḋm q̄ in ſua tractatoria ✠ ꝯtinetur: vaſſi ꝟo noſtri ⁊ miniſtri aliq̄ q̄ miſſi ſunt vbicũqꝫ venerint inde coniectum accipiant.

Impa. Lotha. lex. xxxviij.

Volumus de excubijs publicis que ad vtilitatem regni nr̃i ꝑtinẽt precepta imunitatum impedimentum non preſtent ſed adiutorium.

Idem. lex. xxxix.

Volumus vt in oĩbus modis imunitates ꝓgenitoꝝ nr̃oꝝ precepto: ſeu nr̃o pleniter: ac iuſte emendetur.

Idem. lex. xl.

Precipimus vt ſingule plebes ſcḋm antiqꝫ ꝯſuetudinem fiãt reſtaurate: q̄ ſi filij eiuſdem eccleſie eas reſtaurare noluerint: a miniſtris reipublice diſtringanť: vt volentes nolenteſqꝫ noſtram obſeruent preceptionem.

Idem. lex. xli.

De pontibus ꝟo vel reliquis his ſimilibus opibus que ꝑ antiqꝫ ꝯſuetudinem eccl'iaſtici hoĩes ꝑ iuſtitiam cũ reliquo populo facere debẽt: hoc precipimus vt eccl'ie rectores eos interpellẽt: ⁊ eis res ſcḋm q̄ poſſibile fuerit portio ꝺ puteť: ⁊ per aliũ exactorem eccleſiaſtici hoĩes ad opa non compellanť: ſi ꝟo opus ſuuꝫ ꝯſtituto die ad impletum nõ habuerint: liceat comiti ꝓ pena ꝓpoſiti operibus eos pignorare iuxta eſtimationeꝫ: vel qualitatem imꝑfecti opis quouſqꝫ ꝑficiatur: comes aũt ſi neglexerit a rege: vel a miſſo regis iudicaturus eſt.

Idem. lex. xlii.

De his qui ſine ꝯſenſu epi preſbiteros in eccleſiis ꝯſtituunt: vel de eccleſiis ſuis eijciũt: ⁊ ab ep̄o: vel a quolibet miſſo dñico ammoniti obedire noluerint: vt bãnum noſtꝝ guadiare cogantur: ⁊ per fideiuſſorem ad palatiuꝫ venire iubeãtur: ⁊ tunc nos decernemus vtꝝ nobis placuerit: aut illud bãnum ꝑſoluant: aut aliam ariſcadam ſuſtineant.

Idem. lex. xliij.

De eccleſiis que inter coheredes diuiſe ſũt ꝯſiderãdum eſt quatenus ſi ſcḋm noſtraꝫ ꝓuidentiam ⁊

✠ Not. de tractatoria ep̄a. ꝺ qua C. de trac. li. xij. t. j. ſi q̄s lr̃as no. de ſpe. l. j. & ij.

vt. ꝺ. e. l. ꝺ reſtauratione. e. l. ꝯſideraui m⁹.

✠ Olona é fluuius iuxta Mediolanum.

ammonitiones Epiſcopi: ipſi coheredes eas tenere voluerint ⁊ honores faciant: ſi autem hoc contradixerint vt in Epiſcopi poteſtate maneant: vtrum eas ita cuſtodire permittat: aut reliquas exinde auferat: ⁊ vbi ad nr̃m bñficiũ eccleſie ꝑtinentes ita diuiſe fuerint inuente. ⁊ vt deſcribant ⁊ nobis enũcientur.

✠ Un⁹ mãſus cũ. xij. vicarijs dꝫ eccľie ꝓ ſe dari ⁊ aſſignari. de quo p gl. ⁊ doc. i. c. j. de cenſi.

Idem. lex.xxxi.

De Eccleſijs deſtructis vt Epiſcopi noſtriq; miſſi inquiſitionem faciant: vtrum per negligentiam: aut per impoſſibilitatem deſtructe ſint: ⁊ vbi per negligentiam inuente fuerint ꝙ deſtructe ſint: Epiſcopi auctoritate emendare cogantur: qui eas debuerunt reſtaurare: ſi vero per impoſſibilitatem contigerit: ita vt plures ſint q̃ꝫ neceſſe ſit: aut maioris magnitudinis q̃ꝫ ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurare poſſint: Epiſcopus modum inueniat qualiter emendari cõgrue ⁊ conſiſtere poſſint. Idem. lex.xxxij.

De eccleſijs emendandis volumus vt ita obſeruetur: vt in capitulari noſtro continetur quod ad olonam ✠ fecimus: ⁊ ſi in vno loco plures eccleſie ſint q̃ꝫ neceſſe ſit deſtruantur: ꝙ ſi forte in alio loco Eccleſia ſit conſtructa: que tamen neceſſaria ſit: ⁊ nihil dotis habuerit: volumus vt ſm̃ iuſſionem domini ac Genitoris noſtri vnus ✠ manſus cũ duodecim vicarijs de terra arabili ibi detur: ⁊ mancipia duo a liberis hoibus q in eadem eccleſia officiũ audire debent: vt ſacerdotes ibi poſſint eſſe: ⁊ diuinus cultus fieri: ꝙ ſi hoc populus facere noluerit: deſtruatur. Idem. lex.xxxiij.

Statutum eſt: vt ſi quis liber homo per conſenſum Epiſcopi eccleſiam in ſua conſtruxerit ꝓprietate: fonteſq; ab Epiſcopo in ea fuerint conſecrati: ideo non perdat ſuam proprietateꝫ: ſed ſi Epiſcopus voluerit officiũ ſacri baptiſmatis in ſuam eccleſiam transferat: ipſa vero eccleſia que transfertur in ꝯſtructuris maneat iure. Caro.iiij.lex.xxxiiij.

Carolus quartus &c

uina fauente Clementia:
Romanus Imperatoꝛ:
ſemper Auguſtus: ꝛ Boe
mie rex: ad perpetuam rei
memoꝛiam: ꝛ ſi imperialis
benignitatis clemētia quo/
rumlibet deuotoꝛum fide-
lium: quos ſacrum Roma
num ambit Imperium ex
officij debito teneatur ne/
ceſſitatibus ꝛ iniuſtis op/
preſſionibus conſulere: ꝛ
de oppoꝛtunis remedijs ꝓ
uidere: ad illos tamen per/
maxime dirigit̃ noſtre mē
tis affectio: quos indebite
pati cognoſcimus quoꝝ/
cunqꝫ oppꝛeſſionibus ec/
cleſiaſtice libertatis: quam
ſemꝑ nr̃is tꝑibus augeri
volumus in nihilū redigit̃
ꝛ minus idebite pꝛegrauat̃
ſane ad Imperialis maie/
ſtatis audientiam ex par/
te honoꝛabilium Prepoſi
ti: Decani: ꝛ alioꝛum Pre/
latoꝛum ꝛ capituli May
deburgeñ. eccleſie deuoto/
rum noſtroꝝ dilectoꝝ inſi
nuatione: que q̃ruloſe ſup/
pliciter eſt deducta: ꝑuenit
ꝙ ſeculares q̄dam in pote
ſtatibus ꝛ officijs ꝯſtituti:
vcꝫ Duces: Comites Ba
rones. ꝛ alij Domini tꝑa/
les: necnon ꝛ Conſules ci/
uitatum: villaꝝ: oppidoꝝ
ꝛ locoꝝ rectoꝛes dicte may
deburgeñ. maguntiñ. colo
nieñ. ꝓuinciaꝝ Dei timoꝛe
poſtpoſito ſtatuta ſingula
ria ꝛ iniquas oꝛdinationes
motu ꝓpꝛio ꝛ de facto con
tra ꝑſonas eccleſiaſticas ꝛ
eccleſiaꝝ libertates ꝛ legi/
timas ciuiles ꝛ canonicas
ſanctiones: puta ꝙ nulla
bona tꝑalia in eccleſiaſticā
libertatem transferantur.
Item ne clerici in ſacris cō
ſtituti ad agendum ꝛ teſtifi
canduꝫ in q̄buslibet: ꝛ ma
xime in pijs cauſis aliqua
tenus admittant̃: quodqꝫ
excōicati laici ꝛ publice de
núciati in foꝛo ciuili mini
me repellant̃. Itē predicti
dñi tꝑales ꝯſules ꝛ recto-
res ꝑ ſecularē ꝑtātēꝫ res ꝛ
bona clericoꝝ occupant ꝛ
arreſtāt oblationes fideliū
diminuūt: ꝛ reſtringūt exa
ctiones: ꝛ tallias indebite
de bonis eccl'ie ꝛ redditi/
bus exigūt ꝛ extoꝛquēt poſ
ſiones eccl'iaꝝ ꝛ ꝑſonaꝝ
eaꝝ deuaſtāt incēdijs ꝛ ra
pinis ꝯtractus inter cleri/
cos ꝛ laicos factos ltimoꝫ
ad libꝛos ciuitatū oppido
rū: villaꝝ: ꝛ locoꝝ recuſāt
iſcribere ꝛ ſigill ... e dōatīꝫ

Dec conſtĩ Caroli. iiij. Imꝑatoꝛis ꝙ ꝑ ꝯſiliū ꝯſtātieñ. ſ. xix. ſeſſione approbat̃: vt ſ. dixi ſpꝛe ſatiuncula quā hic inſeri feci.

legata ad fabricas ⁊ eccleſiaꝝ ſtructuras ꝯtra prelatoꝝ voluntatem ⁊ alioruȝ quoꝝ intereſt: preſumunt vſurpare ꝯtra iuſtitiam in fraudem ⁊ odium clericorum. Et de bonis ⁊ rebus etiam clericoꝝ: quas non cā negociationis: ſed pro vſibus ꝓprijs per terram ducūt: ſeu duci faciūt: tolo/neum exigūt: ⁊ recipe non verent: ⁊ ꝯfugientes ad ecclesias ⁊ cimiteria: inde ex/trahere ꝯtra impiales ſan/ctiones preſumūt: que oīa ⁊ ſingula ab inde ſequuta: cum p ſacras ⁊ ciuiles ⁊ canonicas ſanctiones expreſſe reprobata ſint: ⁊ in fraudem eccleſiaſtice libertatis de facto preſumpta: de pricipum: comitum: baronū: fideliūq̄ noſtroꝝ ꝯſilio ex certa ſcientia imperiali auctoritate caſſamus: irritamus ⁊ annullamus: caſſa/q̄: irrita: ⁊ nullius eſſe momenti penitus deducimus ⁊ expreſſe ꝓnunciamus: precipientes ſub indigna/tione impialis banni vni/uerſis ⁊ ſingulis may. de burgeñ. maguntineñ. colonieñ ⁊ locoꝝ vicinoꝝ principibus ⁊ tpalibus: ꝯſulibus: ⁊ poteſtatibus ipſoꝝ ſtatuta ſequuti in preiudicium eccleſiaſtice libertatis edita ſunt: oīno reuocēt: ⁊ de luce tollant: q̄q̄ ſm ea non iudicent amplius: nec ſnias dictent: aut eiſdeȝ in iudicio: vel extra iudicium qūolibet ꝯtra eccleſiaſticaȝ libertatem patiātur. Item ꝓnūciamus ⁊ declaramus impiali auctoritate ꝙ qui/cūq̄ laicus cuiuſcūq̄ ſta/tus: vel conditionis exiſtat auſu ſacrilego: ⁊ ꝓprie auctoritatis audacia ſacerdotem: vel clericū ſecularem: vel religioſum diſſidauerit vel captiuauerit: ꝓſcripſerit: ſpoliauerit: occiderit: vulnerauerit: ⁊ mutilauerit: aut in carcerem detinuerit: aut hmōi maleficia ppetrantes ſcienter receptauerit: vel fauoreȝ in eis preſtiterit: preter penas a ſacris imperialibus ⁊ canonicis ſanctionibus eis inflictas: ſint ipſo facto infames: ac oī honore priuati: nec ad placita vel ꝯſilia nobilium admittanť quouis modo. Volumus ēt: hortamur: ⁊ requirimus ipſos prelatos eccleſiaſticos: vt hanc noſtram legem ⁊ ſanctionem

Cle. ꝯſti. § eccl. ⁊. l. vniuerſi. C. no ua vec. ipo. non poſ.

in ſynodis ⁊ eccleſiis publicari pcurent: ⁊ reqſiti excuſationem penaruʒ ⁊ ſnīaꝝ denūcient: ne in pmiſſis excedentes per ſimulatam ignorātiam ſuas malitias valeant excuſare: nulli ergo hoīum liceat hanc nr̄e caſſationis: ⁊ remutationis: ſeu pnunciationis: aut denūciationis paginaʒ au ſu temerario īfringere: aut qū olibet ɔtraire ſub pena mille marchaꝝ auri puri: quas ab eis qui ɔtrafactuʒ fuerit irremiſſibiliter exigi volumus: ⁊ eaꝝ medietatem noſtri impialis: reſiduam ꝯo partem iniuriā paſſoꝝ vſibus decernimus applicari. Datum Tangeri munde Anno dñi. M.ccc. lxxvu. indictione. xv. qnto chalen. Julij regnoꝝ nr̄oꝝ anno. xxx. Jmpij ꝯo. xxiv.

Quando liceat alterius clericum accipere: vel non. Titulus. ij.

Jmperator Henricus. Lex prima.

Ut nulli epo liceat alterius clericum recipe: aut ordinare in aliquo gradu ſine dimiſſoria epi ſui de cuius parrochia eſt.

Jmperator Pipinus. lex. ii.

V t nemo alterius clericum ſiue cōmendatitius: aut dimiſſorijs lr̄is recipere preſumat.

Jdem. lex. iii.

De preſbiteris q de alia prouincia venerint: nullus eos debeat recipe ſine dimiſſoria epi ſui.

De decimis. Titulus. iii.

Jmperator Carolus. Lex prima.

De decimis vt vnuſquiſqꝫ hō ſuam decimam donet: atqꝫ per iuſſionem epi ſui diſpenſetur.

Jdem. lex. ii.

Recipimus comitibus ⁊ oibus fidelibus noſtris: vt quicūqꝫ de rebus eccleſiaſticis beneficia habēt pleniter ḃm morem regionis nouas ⁊ decimas ✠ ad ipſas eccleſias donet abſqꝫ vlla diminutione ⁊ dilatione: in qꝫtum melius poſſunt: ⁊ iuxta poſſibilitatem eoꝝ: ⁊ qñ neceſſitas exegerit dēt opera ad ipſas ecclīas reſtaurādas: ⁊ adiutorium faciant.

✠ No. decimas eſſe i pſcriptibiles ⁊ ſine aliq̄ diminutiōne ſoluēdas. de q̄ vide q̄ dixi i. §. xij. ḋ cōſue. pdioꝝ.

Idem. lex.iij.

Ut vos epiſcopi qui in omnibus nonas ꝛ decimas accipitis in veſtra prouidentia ſit quatenus eccleſie ꝛ capelle que in vna parrochia ſunt: emendentur et luminaria eis prebeatis: ꝛ vt in eis preſbiteri viuere poſſint.

Idem. lex.iiij.

✠ No. pro ſtilo curiarum francie facit.l. ne ſplendidiſſime vrbes .C. de ope. publi. vbi glo. dicit ſic faciunt clerici in decimis pro quo ē text. in .c. quattuor. xij.q.ij. et ita fuit per concilium regale in eccleſia lemouicen̄. iudicatum.

Ut decime ✠ populi in quattuor partes diuidātur prima pars epiſcopis detur: alia clericis: tertia pauperibus: quarta in fabrica ipſius eccleſie.

Idem. lex.v.

De nonis ꝛ decimis conſiderandum eſt vt de frugibus terre ꝛ animalium nutrimaie perſoluantur: de opere vero ꝛ reſtauratione eccleſiarum comites ꝛ epiſcopi ſeu abbates vna cum miſſo noſtro quem ſibi ad hoc elegerint conſiderationem: faciant vt vnuſquiſq; eorum tantum inde accipiat ad operandum ꝛ reſtaurandum quantum de rebus eccleſiarum habere dignoſcitur: ſimiliter ꝛ vaſſi noſtri aut in commune tantum operia accipiant quantum de rebus eccleſiarum habere videntur: vel vnuſquiſq; pro ſe iuxta: qualitatem quā ipſe tenet: aut ſi inter eos conuenerit vt pro opere faciendo argentum donet iuxta eſtimationē operis in argento preſoluat: cum quo precio rector eccleſie ad predictam reſtaurationem operis conducere valeat: ꝛ materiam poſſit emere: ꝛ qui nonas ꝛ decimas neglexerit ✠ dare primum quidem de illis ſecundum legem ſuam reſtituat: ꝛ inſuper bannum noſtrum perſoluat: vt ita caſtigatus caueat ne ſepius: iterando beneficium amittat.

✠ No. penam non ſoluentis decimā. ꝛ.j.l. pri. ꝛ.c. reuertimini. xvi.q.j. et q̄ſi p totū.

Imperator lotha. lex.vi.

De decimis vt detur ꝛ dare nolentibus ſecundum ꝙ anno preterito denunciatum eſt a miniſtris reipubli. exigantur ꝛ eligātur quattuor vel octo homines optimi prout ſi opus fuerit de ſingulis plebibus iuxta qualitatē vniuſcuiuſq; plebis: vt ipſi inter ſacerdotes ꝛ plebem teſtes exiſtāt vbi date vel non date fuerint: hoc autē ideo tantos teſtes eſſe dixi

mus nẽ ibi iuſtũ aliquod faciendũ neceſſitas cõtin/gat:non tñ:ideo tantos te/ſtes ✠ mittẽdos eſſe dici/mus:vt ipſos ſemper oẽs in dandis decimis pñtes eſ ſe pariter neceſſe ſit:ſed dũ plurſbus cõmittif minus grauenf: duos autẽ teſtes ſi adfuerint ſufficere credi mus:negligens aũt a pre/ſbyteris eccleſiarũ animo tueantur vſqꝫ ad tertiã vicẽ vt ipſi decimã dꝫ ꝙ ſi con tempſerint ab introitu ec/cleſie prohibeanf:ꝛ ſi hoc minime emẽdauerũt a mi niſtris reip. diſtricel ſingl'i ꝑ caput. vi. ſol. ecc'ie cõpo nant:ꝛ inſuꝑ dare decimã coganf. Nã ſi itez ꝯtẽpto res exiſtãt:ꝛ per publicaꝫ auctoritatẽ domus: vel ca ſe eorũ giſſenf quouſqꝫ ꝓ ipſa deccia ſicut ſupradictũ eſt ſatiſfaciãt. Qd ſi dennuo rebelles vel ꝯtradictores eẽ voluerint:ꝛ ſuꝑ ipm guiſ ſam ſua auc'te ꝑſumpſerit introire: tũc a miniſtris re gis in cuſtodiã mittantur vſqꝫ dũ ad iudiciũ poſtmo dum pducanf:ꝛ ibi ſm le gem ad comitẽ vel ad par tem publicã cõpo. reliquã ſro dcimã:vt ſupradictũ eſt:ꝛ. vi. ſol. ad eccleſiã ſatiſfaciant. Idem. lex. vij.

Ulicũqꝫ decimã ab/q ſtrahit de eccl'ia ad quã ꝑ iuſtitiaꝫ dare dꝫ:ꝛ eã ꝑſumptiue vel ꝑ munera: aut amicitiã: aut quãlibet aliã occaſionẽ ad aliã eccleſiaꝫ dederit: vel ꝑ comitẽ: vel ꝑ miſſum nr̃m diſtrĩgaf: vt eiuſd. decime quãtitatem cũ ſua lege re/ſtituat. Idem. lex. viij.

E decimis q̃s ꝑpl's d dare non vult: niſi quolibet mõ ab eo redimãf ab epĩs ꝓhibẽdũ eſt ne fiat:ꝛ ſiqs ꝯtemptor inuẽtus fuerit ad nr̃aꝫ pre ſentiã venire cõpellaf: cete ri vero diſtringanf vt inui ti ecc'ie reſtituãt q̃ volun/tarie dare neglexerint.

Idem. lex. ix. Ut terminũ hẽat vna queqꝫ eccl'ia d q̃bus villis decimã accipiat. Idẽ l. x.

Dictũ ẽ nobis ꝙ i q̃busdã locis epĩ:ꝛ co mites ab inceſtuoſis: ꝛ ab his q decias nõ dãt guadi as accipiãt: ꝛ a pr̃sbyteris ꝓ quibuſd. negligẽtibus: ꝛ inter ſe pecunias diui/dãt:ꝙ penitus abolenduꝫ eſſe decernimus: ne forte

✠ No. ſi/lud quod multorum ſententijs ꝛc. C. de ſi deicom. l. aucte. hoc amplius. ꝛ c. paſt ora/lis de oſn. delega.

tantum ꝙ ipſi iterantes luntate eis non dederit: ꝛ qn̄ hibernium ip̄s fuerit: nullus audeat manſionem vetare ad ipſos iterātes: in iniuſte nullas cauſas tollāt ꝛ ſi aliquis hoc preſumpſerit facere tā ſeniores ꝙ̄ vaſſalli noſtri ꝛ ipſe hō ibidē ad eos proclamauerit tunc volumus vt preſentialiter ipſe qui hoc fecerit hoc ꝙ ad ipſuȝ hominē tulerit ſecundū ſuam legē emendet: ꝛ ſi euenerit ꝙ ei ipſa cauſa ibidē ſcd̄m legeȝ preſentialiter emendata nō fuerit ꝛ ad palatiū exinde proclamatio euenerit: tunc volumus vt ipſe qui hoc malū fecerit contra ipſum hominem qui ꝓclamauerit ſcd̄ȝ ſuā legem emendet: ꝛ inſuper ad palacium noſtrū cō po ex eo ꝙ bānnū noſtruȝ frangere auſus fuerit.

De cerarijs ꝛ cartularijs

Titulus. v.

Imperator Karolus. Lex prima.

De cerarijs ꝛ tabularijs ꝛ cartularijs ſicut a longo tēpore fuit cōſuetudo ita obſeruetur.

Idem. lex. ij.

Tetit nobis de omnibus libellarijs vt nullus comes nec iuniores eorum amplius diſtringant nec inquietent: niſi ſicut a longo tempore fuerit conſuetudo.

Idem. lex iij.

Sicut cōſuetudo fuerit ſigillos ꝛ ep̄las cōprehēdere ꝛ viā vel portus cuſtodire: ita nūc ſit factū.

De heribano.

Titulus. vi.

Impera. Carolus. lex. i.

De heribanis ✠ volumus vt miſſi hoc ammō exactare fideliter debeant abſꝙ vllarū ꝑſonarum gratia vel blāditia ſiue terrore ſecundū noſtrā iuſſionē. i. de hoīe habente vi. lib. in auro ꝛ argento, bruncis ferramento pannis caballis bobus vaccis aut peculijs ita vt vxores aut infantes non fiāt expoliati ꝓ hac re de eorum veſtimētis ſed recipiatur legitimum heribanum: vel libre tres qui vero non ha

✠ Quomodo heribanum ſecundum mores frācie accipiatur vide. ff. de exercitali. l. q cūꝙ liber homo ꝛ. l. ſequen.

buerit amplius in ſupra‑ſcrip° precio valente libras tres: ſolidos triginta ab eo exigant. i. libra vna et dimidia: qui autem non habuerit amplius niſi libras duas ſoluat decem: ſi vero vnam libram ſoluat quinque: ita vt iterum ſe valeat preparare ad ſeruitium dei et in noſtram vtilitatem et noſtri miſſi caueant et diligenter inquirant ne per aliquod malum ingenium ſubtrahant: nam iuſtitiam alteri tradendo aut commendando.

¶ Si quis litteras noſtras deſpexerit. Titulus. vi.

Imperator Ludouicus. Lex prima.

Si quis lras noſtras. i. tractorias quas pp miſſos nros recipiendos dirigimus: aut honorem quem hz ammittat: aut in eo loco vbi predictos noſtros recipe debuerit tam domi reſideat: et de ſuis rebus legatos illuc venientes ſuſcipiat quouſque aium nrm ſatiſfactum habeat: qui vero epiſtolam noſtram quocunque modo deſpexerit iuſſu noſtro veniat ad palatium: et iuxta noſtram voluntatem congruam ſue ſtultitie caſtigationem accipiat: et ſi liber homo aut miniſterialis comitis hoc fecerit: honorem qualemcunque habuerit: ſiue beneficium ammittat: et ſi ſeruus fuerit nudus ad palatium vapulet: et capilli eius tondent.

Idem. lex. ij.

De noua et falſa moneta diximus: et de deſpectu nrarum lrarum: et de latronibus cohercendis et puniendis: et facidis paganiis: et de homicidiis prohibendis: et de piurijs et falſis teſtibus compoſcendis: de his oibus et ceteris his ſimilibus conſtituimus vt oibus annunciet: et in futuro obſeruet: hoc quoque volumus vt miſſi noſtri obſeruent: et quicquid de his cauſis vel ſimul vel ſingulariter emendare potuerint: emendent: et ea que emendauerint: diligenter ſcriptis notent: et hoc ſic peragere curent quatenus iuſte reprehendi a quoque nullatenus poſſint: et que facere debent: aut que poſſint nullatenus pretermittant: im

mo caueant ne (quod abſit) aut gratia alicuius aut honoris: aut timoris ſine odij cauſa illud quod agere debent omittant: ꝛ ſummopere ſtudeãt in hoc qđ per ſe facere non poſſunt: nobis notum faciant: ꝛ in omnibus preuideãt: vt per ſingula capitula tam verbis q̃ ſcriptis de omnibus que illic peregerint nobis rationem reddere valeant.

De beneficijs ꝛ terris tributarijs. Titulus. vii.

Imperator Carolus.

Lex prima.

Quicunq; ſuum beneficium occaſione proprij deſertum habuerit ꝛ infra annum poſtquam Comes vel miſſus noſter notum factum habuerit illud emendatum non habuerit: ipſum beneficium ammittat.

Idem. lex. ij.

Quicunq; tributariam terram vnde tributum ad partem noſtram exire ſolebat: vel ad eccleſiam cuilibet alteri tradiderit: is qui eam ſuſcepit tributum qđ exinde ſolebat exire oibus modis ad partem noſtram tribuat: niſi forte talem firmitatem habeat de parte noſtra: per quam ipſum tributum ſibi per donationem poſſit oſtendere.

Idem. lex. iij.

Si quis terram cenſualem habuerit quam anteceſſores ſui ad aliquã eccleſiam: vel ad villam noſtram dederit: nullatenus eam ſm legem tenere pōt: niſi ille voluerit in cuius voluntate illa eccleſia: vel villa ptinet: niſi forte filius eius: aut nepos eius ſit q eã tradiderit ꝛ ei eadem terra noſtra ad tenẽdum placita ſit: ſed in hac re ꝯſiderandum eſt vtrum ille qui eam tenet ✠ ꝛ diues aut pauper ſit: ꝛ vtrum aliud beneficium habeat: vel etiam ꝓprium: ꝛ qui eoꝝ neutrum habuerit erga hunc miſericorditer agendum eſt: ne ex toto expolietur vt in egeſtate incidat: ꝛ vt talem cenſum inde perſoluat: qualis fuerit conſtitutus ei: vel portionem iſ[?]de aliquam in beneficio accipiat vnde ſe ſuſtinere valeat.

✠ Not. q mut⁹ pt retinere feudũ. ad hoc alle. gl. j. in c. j. §. ſi. ep̃s vel abba. ẽ tex. ibi.

Imperator Corradus.
Lex tertia.

In noie ſancte & indiuidue Trinitatis: Corradus dei gratia Romanor Imperator auguſtus: Sancte dei eccleſie: fidelibus noſtriſq tam pñti bus q̄ futuris notum eſſe volumus q ad reconciliādos aios ſeniorū & militū: vt adinuicem ſemp inueniant concordes, & vt fideliter & pſeuerāter nobis & ſuis ſenioribus ſeruiant deuote: precipimus & firmiter ſtatuimus: vt nullus miles epor: abbatum: & abbatiſſar: marchionum: vel comitum: vel olim qui beneficiū de noſtris publicis beneficiis: aut de eccleſiarum prediis oino tenent: aut tenuerint: aut hactenus iniuſte pdiderint: tam de nr̄is maioribus valuaſſoribus q̄ eor militibus ſine certa ✠ & conuicta culpa ſuum bñficium non pdit: niſi ſm cōſuetudinem anteceſſor noſtror & iudicium pariū ſuor. Si contentio emerſerit inter ſeniorem & militē q̄uis pares adiudicauerit illum ſuo beneficio carere debere: & ille dixerit hoc iniuſte: vel odio factum eſſe: ipſe ſuum beneficiū teneat donec ſenior & ille quē culpat cū paribus ad nr̄am pñtiam veniant: & ibi cā iuſte determinet. Si aūt pares eius culpati in iudicio ſenior defecerint: ille qui culpat ſuum beneficiū teneat donec ipſe cum ſuo ſeniore & paribus ad noſtrā pñtiam veniāt. Senior vo & miles eius qui culpat qui ad nos venire debuerint: ſex hebdomadas anteq̄ iter accipiat ei cum quo litigauerint innoteſcant. Hoc aūt de maioribus valuaſſoribus ✠ obſeruetur: de minoribus vo in regno nr̄o: aut ante miſſum nr̄m eor cā finiatur. Precipimus et vt cum aliqs eius miles: ſiue de maioribus: ſiue de minoribus de hoc ſeculo migrauerit filios eius beneficium tenere: ſi vo filios nō habuerit & habyaticū ex maſculo filio reliquerit: pari modo beneficium hēat: ſeruato vſu maior valuaſſor in dandis eqs & armis ſuis ſenioribus: ſi vo forte habyaticum ex filio nō reliquerit: ſed fratrē legitimū ex parte patris reliquerit:

ſed ſeniorem

✠ No. q iure nouiſſimo cu da ſine certa & conuicta culpa amitt non dñt p tex. iſtū quem ad ball. gl. in. c. i. §. fi. in gl. fi. in fi. de his q feu. dare poſſunt: & per tex. in c. i. de feu. ſine culpa non admitten. & in. c. ii. & iii. quo tpe miles inueſti.

✠ No: q maiores valuaſſores appellantes ad principem hñt xj. ebdomadas ad ſe pñtādū. lra t3 gloſ. p iſtū tex. i. c. fi. i fi. q̄ tē. mi. & gl. i. c. j. ✠. vſq ad annū. fi de iue. iterm. & vaſſ. lis oriatur.

ſed ſeniorem offenſum habuerit: ⁊ ſibi vult ſatiſfacere: ⁊ miles eius eſſe beneficium quod patris ſui fuit habeat ſeruato vſu maiorum valuaſſorum in dandis equis: ⁊ armis ſuis ſenioribus.

Idem. lex. iiij.

Inſuper ⁊ omnibus modis prohibemus vt nullus ſenior beneficiorum ſuorum militum per cambium: aut per precariam: aut per libellum ſine eorum aſſenſu facere preſumat illa vero que tenent proprietario iure: aut per preceptum: ſiue per rectuʒ libellum: ſiue per precariam nemo eum iniuſte deueſtire audeat: frodum vero de caſtellis ꝙ noſtri anteceſſores habuerunt nullo modo exigimus. Sigs autem hanc iuſſionem noſtram infregerit auri optimi lib. centum compo. medium camere noſtre: ⁊ medium cui damnum illatuʒ fuerit.

¶ De his qui ſe in poteſtate alterius ſubdiderint: vel res per fraudem alienauerint: vel diuiſionem diſtulerint facere.

Titulus Septimus.

Imperator Pipinus.

Lex Prima.

Stetit nobis de illis hominibus liberis Longobardis: vt licentiam habeant ſe commodandi vbi voluerint: ſicut antea in tempore Longobardorum cõſuetudo fuit: intantum vt ſuo comiti faciant rationabiliter quod debent.

Idem. lex. ij.

De illis hominibus qui res ſuas alienauerunt vbicunqꝫ ſuper eas reſident diſtringat eos comes per excubias publicas: ſicut lex ꝑtinet.

Idem. lex. iij.

Placuit nobis: vt liberi homines qui non propter paupertateʒ: ſed ob vitandam Reipublice vtilitatem fraudulenter ac ingenioſe res ſuas eccleſiis delegant denuo ſub cenſu vtendas recipiunt: vt quouſque res ipſas poſſident: ⁊ hoſtes: ⁊ reliquas publicas functiones faciant. Quod ſi iuſſa facere neglexerint licentiam eos

Idem. lex. viij.

De liberis vero hominibus qui in alienã poteſtatẽ mobile ſuũ tranſfertur: vt cauſatores eorũ pignorare eos nõ poſſint placet nobis: vt eorũ res infiſcentur quouſq̧ veniẽtes ad audiendam iuſtitiã faciant. Si vero venire cõtempſerint ſm capitulare domini ac genitoris noſtri de rebus eorũ agatur: nã ⁊ de rebus eoꝝ habita eſtimatione dãnum queſitori farciaf: qui vero illud mobile recipit: ſi hoc p ſacrm probare non potuerit: ꝙ pp iuſtitiam alterius differendam illud mobile nõ recepiſſet bãnum noſtrũ perſoluat. De fratribus nãq̧ qui ſimul in paterna: ſeu materna hereditate viuunt cõiter nolentes ſubſtantiam eoꝝ diuidere occaſione: vt vnus eorũ tm̃ in hoſtẽ vadat: volumus vt ſi ſolus eſt vadat Si vero duo ſilr. Si vero tres fuerint vnus remaneat: ſi vltra tres numerus creuerit vnus ſemper pp domenticam curam atq̧ rerum cõium excolentiam remaneat. Si vero inter aliqua fuerit orta ꝯtentio quis eorum expeditionẽ facere debeat: tunc prohibemus vt nemo eorum remaneat in etate quoq̧ illorũ lex propria ſeruef: ⁊ in nepotib⁹ hec conditio remaneat ſimiliter.

¶ Quando liceat rectoribus eccleſiarum acta anteceſſorum ſuorum reſcindere. Titulus. viij.

Rex Aſtulphus.

Lex Prima.

Si qs Longobardus cũ pontificibus: abbatibus: vel cuſtodibus eccleſiarũ: ſeu xenodochiarũ ꝓpoſitis de qbuſcunq̧ rebus ꝯuenientiaʒ fecerit: ⁊ penam inter ſe pare patri obligauerit: ⁊ heredes: ⁊ ſucceſſores ſuos obligauerit: ⁊ idonei homines interfuerunt non poſſit poſt ea ab eorum ſucceſſoribus remoueri: ſicut nec remouetur ab eodem longobardo excepto ſi penam obligatam componere voluerint. Si vero cõmutationeʒ fecerint de caſis: terris: vel familijs: ⁊ interfuerit miſſus regis: vel põtificis

Lex prima.

Constitutum habe-mus: vt omnes qui ſub ſpeciali defenſione noſtra: ſeu Dñi Apl'ici fuerunt ſuſcepti: impetrata inuiolabiliter iuſta vtant defenſione: qd ſiquis in quocunq; tempore hoc violare preſumpſerit: ſciat ſe periculum vite ſue eſſe incurſurum: nam et hoc decernimus: vt Domino Apoſtolico in omnibus obſeruent obedientiam: ſeu Iudicibus: ac Ducibus ſuis ad inſtantiam faciendam.

Idem. lex. ij.

Volumus vt depredationes que hactenus fieri ſolebant ne fiant: neq; viuente: neq; defuncto Pontifice. Siquis vero hoc vlterius fecerit: ſciat ſe Legali ſententia eſſe damnandum: que autem retroacte facte ſunt: placet nobis vt per diſtrinctionem noſtram legaliter fiāt emendate.

Idem. lex. iij.

Volumus vt in electione Pontificis nullus preſumat venire: neq; liber: neq; ſeruus qui aliquod impedimentum faciat illi: exceptis ſolummodo Romanis: quibus antiquitus fuit conſuetudo conceſſa per conſtitutionem Sanctorum Patrū eligendi Pontificem: et ſi quis contra hanc iuſſionem facere preſumpſerit: in exilio tradatur.

Idem. lex. iiij.

Nouiſſime admonea tur homo vt omnis ſicut dei gratiam: et noſtram habere deſiderat: ita preſtet obedientiam et reuerentiam huic Pontifici.

¶ Ne liberi homines opprimantur.

Titulus. x.

Imperator Illuſtriſſimus Inuictiſſimuſq; Carolus

Lex prima.

Audiuimus etiam qd iuniores Comitum: vel aliqui miniſtri rei publice: ſiue etiam nonnulli fortiores vaſſi Comitum aliquas redhibitiones: vel collectiones: quidam per paſtum: quidam ſine paſto: quaſi deprecando populo exigere ſolent. Similiter quoque

operas collectionum fru/ gum arare: ſeminare: run/ care: vel cetera his ſimilia a populo per eaſdem: vel alias machinationes exi/ gere conſueuere: non tan/ tum ab eccleſiaſticis: ſed etiã a reliquo populo que omnia nobis ab omni po pulo iuſte remouenda eſſe videntur: qꝛ in quibuſdã locis tantum inde popu/ lus oppreſſus eſt: vt multi ferre non valentes per fu/ gam a dominis: vel patro nis ſuis lapſi ſunt: ⁊ terre ipſe in ſolitudine redacte ſunt. Potentioribus autẽ vel ditioribus ex sponta/ nea tantum voluntate: vel mutua dilectione volenti/ bus ſolatia preſtare inuicẽ minime prohibemus.

Idem. aſs Pipini.

Lex Secunda.

Placuit nobis: vt vl los liberos homi/ nes: comites noſtri ad eo/ rum opus in ſeruitiũ nõ opprimant: ⁊ qcunqꝫ hoc fecerit ſm iudicium quod ſtatutũ habemus emẽdet.

Idem. aſs Lothari.

Lex Tertia.

Placuit nobis de om nibus liberis: vt ni hil ei ſuperponatur: niſi ſi cut lex eſt: ⁊ rectitudo con/ tinet.

Idem. lex. iiij.

De oppreſſione pau/ perum liberorũ ho minum: vt non fiant a po tentioribus per aliquod malum ingenium contra iuſtitiaꝫ oppreſſi: ita vt co acti res eorum vẽdãt: aut tradãt: ideo hoc: vt ſupra de liberis hominibus dixi mus ne forte parentes eo/ rum contra iuſtitiaꝫ exhe reditati fiant: ⁊ vt regale obſequiuꝫ non minuatur ⁊ ipſe heres propter indi/ gentiam mẽdici: vel latro/ nes: ſeu malefactores effi/ ciantur: ⁊ vt non ſepius fi ant bãniti ad placita: niſi ſicut in alio capitulo preci pimus: ita obſeruetur.

Imperator Guido.

Lex Quinta.

Nemo comes: neque loco eius poſitus: neqꝫ ſculdaſius ab arimã/ nis ſuis aliquid per vim erigat: preter quod conſti tutum legibus eſt: ſed neqꝫ per ſuam fortunam in mã ſione arimãni ſe applicet: aut placitũ teneat: aut ali/ quam violẽtã faciat: ſi v e-

ro de pdictis perſonis publicis hoc irritum fecerit: honore pprio ſine miniſterio priuetur: & ſm legem emendet.

¶ De his qui ad patriã defendendam ire neglexerint: vel auxiliũ ſuũ comiti denegauerint. Ti. xi.

Impe. Lotharius. lex. i.

Quicunqꝫ liber hõ a comite ſuo fuerit amonitus: aut miniſtris ei⁹ ad patriam defendendã: & ire neglexerit: & exercitus ſuperuenerit ad iſtius regni vaſtationẽ: vel ad contrarietatem fideliũ noſtrorum capitali ſubiaceat ſententie. Silr obſeruandum eſt ſi vocati fuerint audito inimicoꝝ noſtrorum aduentu: & ita contingerit: vt hoſtes ſuperuenerint hij q vocati fuerint: & venire noluerint vnuſquiſqꝫ ſm ſuam legem emendet.

Impe. Guido. lex. ij.

Quicũqꝫ igitur ex laicali ordine: tam liberi qꝫ ſerui hoies in comitatu manentes a pprio comite: vel a publica parte q ab his qui rẽpu. agũt amoniti fuerint ſi ſe ſubtraxerit ab adiutorio ſui proprij comitis: & eũ nõ adiunauerint infra ipm comitatum ↄtra predones venientes in ſuo comitatu tertiam partẽ liberi ex ſuis mobilibus cõpo. Serui autẽ lx. ictus a proprijs dñis accipiant ſi pbatuꝫ fuerit ꝙ eis fuiſſet denuncĩatum

Idem. lex. iij.

Si igit ex pcepto imperiali comes loci ad defenſionẽ patrie ſuos arimãnos hoſtiliter pparare monuerit: aut p ſe: aut per miſſos ſuos ſi aliquis eoꝝ remanſerit: exceptis his quos eps elegerit in ſua neceſſitate: aut comes dimittere voluerit: niſi aliqbus ſomnis ceteris ĩpedimentis q legibus ↄtinent detẽtus fuerit guidrigilt ſuuꝫ cõpo. & hoc nullus comitũ aut publicus ptãteꝫ habeat exigẽdi: niſi cũ miſſo palatij imperatoris.

¶ Qualr cũ fcã ſua alicui migra. pmiſ. ſit. Ti. xij.

Rex Rotha. lex. i.

Si quis liber homo migrare voluerit ali

mittit ✠: q̄ꝫ qui ſubmittit animę ſue incurrat pericu lum: ꝛ res eius infiſcētur: quia ſicut dicit ſcriptura. Secretum regis abſcondere bonum eſt: opera autem Dei honorificum reuelare eſt.

¶ De bruncis extra noſtrum regnum non vendendis. Titulus decimus quintus.

Imperator Carolus. lex prima.

DE bruncis: vt nullus extra regnū noſtrum vendere preſumat.

¶ Ubi mercatum habendum ſit. Titulus decimus ſextus.

Imperator Carolus. lex primus.

DE mercatum nullo loco habeatur: niſi vbi antiquitus fuerit: ꝛ legitime debet eſſe.

¶ De eo qui alium iniuſte in iudicio adiuuare p̄ſumpſerint. Titulus decimus ſeptimus.

Idem. lex prima.

SI quis in iudicio iniuſte hominem contra alium altercantem per malum ingenium preſum pſerit adiuuare: atque inde coraꝫ iudicibus: vel comitibus increpatus fuerit ꝛ negare non potuerit. xv. ſol. culpabilis iudicetur.

¶ Qua lege aldiones: vel aldię viuere debeant.

Titulus decimus octauus.

Idem. lex prima.

ALdiones: vel aldianę ea lege viuant in Italia in ſeruitute dominorum ſuorum qua fiſcalini: vel lidi viuūt in Francia.

¶ De contemptionibus legum. Titulus decimus nonus.

Idem. lex prima.

DE his qui legem ſeruare contempſerūt vt per fideiuſſorem in preſentia regis deducantur.

✠ Not. q̄ cōtra proditores nū quaꝫ mitē agēdū eſt: ſed ipſi debēt ſue temeritatis conatibus opprimi: ꝛ vt. C. de deſer. ꝛ occul ta. l. j. ꝛ. ij. ꝛ de delat. l. fi. lib. xj. ita Bal. de pace conſtan. in p̄n ci. ver. diſpēnſationem. ꝛ per gl. ꝛ doct. in. c. de forma. xxij. q. v. ꝛ dixi in trac. de aucto. magnī concl. ꝛ pla. ſ. de ꝯtem. l. j.

¶ Ut manſure equales fiant. Titulus.xx.

Idem. Lex prima.

De manſuris vt ſecundum iuſſionem noſtram equales fiant.

¶ De homine ad iudiciū non mittendo Titu.xxi.

Idem. Lex prima.

Ut nullus preſumat hoīem ad iudicium mittere niſi iudicatū fuerit.

¶ Ne per vitam regis vel filiorꝫ iuretur. Titu.xxij.

Idem. lex.prima.

In auc.de mā.pn.§.ſi tibi. col.ij. e.l. vna.C. ſiqs ipera. maledi.

Nullus preſumat per vitam regis vel filiorum eius iurare.

¶ Ne quis iudicē ſuum pretermittat. Titu.xxiij.

Idem. lex.prima.

Ut cauſa que adhuc coram Comite non fuerit finita: ꝛ is qui ſe reclamat propter ſuam ſtultitiam: aut contumaciam: ꝛ Comitem inde appellare noluerit: iterum Comiti commendetur.

¶ De excōicatis.Ti.xxiiij.

Idem. lex prima.

Placuit nobis ſecundum ſanctorum patrum auctoritatem ſiquis ab Epiſcopo ſuo iuſte excommunicatus fuerit: a nullo penitus recipiatur: antequam in preſentia ſui Epiſcopi veniat pro culpa ſatiſfactionē redditurus.

¶ Siquis ſanctuꝫ criſma ad iudicium ſubuertēdum dederit. Titulus.xxv.

Idem. lex prima.

Ut preſbyter q ſanctuꝫ criſma dederit ad iudicium ſubuertēdum poſtq̄ꝫ de gradu ſuo expulſus fuerit manū ammittat.

¶ De eo qui bonum denarium refutauerit.Ti.xxvi.

Idem. lex prima.

Quicūqꝫ liber homo denarium meruꝫ ꝛ bene penſantem recipe noluerit: bānum noſtꝛ.i.lx. ſol.compo.ſi vo ſerui eccleſiaſtici vel vaſſallorꝫ nr̄orꝫ hoc facere preſumpſerint lx ictus accipiāt: aut ſi ma

giſter eoꝝ:aut aduocatus qui liberi hoíes ſunt: eos vel Comiti: vel miſſo nr̃o preſentare voluerit:predictuʒ bãnum.i.lx.ſol.cõpo.

¶ Ubi interdictuʒ ſit legatũ alicui mittere. Ti.xxvij

Rex Rachis. lex prima.

SI qs iudex aut qcũq̃ hõ miſſum ſuum preſumpſerit dirigere Romaʒ: Rauẽnam: Spoletũ Beneuẽtũ: Frãciam: Baioariam: vel Alamaniaʒ ſine Regis iuſſione: aíe ſue incurrat periculum: ⁊ res eius infiſcentur.

¶ Si mulier filiuʒ ſuũ ad confirmandum tenuerit. Titulus.xxviij.

Impator Carolus. Lex.i.

SI mulier filiuʒ vel filiam ſuam p fraudẽ aliquaʒ coꝛam ẽpo ad ↄfirmãdum tenuerit pp fallaciam ſuam: pn̄iam agat: a viro tñ ſuo non ſeparetur.

¶ De capitulis legi ſalice additis. Titulus.xxix.

Impator Carolus. Lex.i.

GEneralr oẽs ammonemus vt capl'a que pterito anno legi ſalice cũ ↄſenſu addenda eſſe cenſuimus: iaʒ nõ vlterius capl'a ſed tñ ll. dicant: immo p ll. ſalicis teneantur.

¶ Qualr iudicium inter ẽpm ⁊ priuatuʒ fieri dẽat. Titulus.xxx.

Impator Pipinus. Lex.i.

UT q ſe reclamauerit ſup pontificem q iuſtitiam hẽat ad ingrẽdum dirigat illũ Comes: aut p miſſuʒ ſuũ: aut per epl'am ſuam ad ipſum põtificem: ⁊ ſi ẽps ipſe frãcus aut lõgobardus diſtulerit ad iuſtitiam faciẽdam: tũc iuxta vt ipſi ẽpi elegerint vbi cõſuetudo fuerit pignorãdi a longo tpe vt in anteain eo modo ſint p iuſtitia faciẽda: ⁊ hoc ſtatuimus vt vbicũq; ẽpi ✠ ſubam habuerint aduocatum habeãt in ipſo comitatu q abſq; tarditate iuſtitiã faciat ⁊ ſuſcipiat: ⁊ talis ſit ipſe aduocatus liber: hõ bone opinionis: laycus: aut clericus: q ſacrm̃ p cã eccl'ie quaʒ gerit deducere poſſit iuxta qualitatem ſubſtantie ſicut lex eoꝛum habet.

✠ No. ẽpos pro iuſtitia miniſtrãda p iudices ſeculares cogi poſſe/ ⁊ capitis pig⁊rib'/ q̃d eſt de ſtilo frãcie q̃ ẽpoꝝ tpe p defectu iuſtitie ſaiſit ⁊ ad manũ regiam ponit.

¶ De rebus forfactis.

Titulus.xxxi.

Idem. Lex prima.

De rebus forfactis ✠ que per diuerſos comitatus ſunt: volumus vt ad palatium pertineant tranſacto anno & die.

✠ No. de reb⁹ forfactis i. de reb⁹ i bānū miſ/ ſis/q̄ fiſco āno & die lapſis ſo/ ciantur.

¶ De hominibus placen/ tinis.

Titulus.xxxii.

Idem. Lex prima.

Non eſt noſtra volū/ tas vt homines pla/ centini per eorum prece/ ptum de curte palatij no/ ſtri aldiones recipiant.

¶ Ut Imperatoris fore/ ſtes cuſtodiantur: & alie/ no iure non inſtituantur.

Titulus.xxxiii.

Imperator egregius Lu/ douicus. Lex prima.

De foreſtibus noſtris vt vbicunq; fuerint diligentiſſime inquirantur quomodo ſalue facte ſunt & defenſe: & comitibus de/ nuncietur: ne vllam fore/ ſtam nouiter inſtituant: & vbi nouiter inſtitutas ſine noſtra iuſſione inuenerint dimittere precipiant.

¶ De romanis iudicibus vt in preſentiam Impera toris veniant.

Titulus.xxxiiii.

Imperator glorioſiſſimus Lotharius. Lex prima.

Placuit nobis vt cū cti Iudices: ſiue hi qui cunctis preeſſe debent per quos iudici alijs pote ſtatem in hac vrbe roma/ na agi debeat: in preſenti/ am noſtram veniant: quo rum volentes nomina & numerum ſcire & ſingulis de miniſterio ſibi credito ammonitionem facere.

¶ De capitulis & pro lege tenendis.

Titulus.xxxv.

Idem. Lex prima.

Placuit nobis vt ca/ pitula que excerpſi mus de capitulare bone memorie glorioſiſſimi Aui noſtri Caroli: ac genito/ ris noſtri Ludouici Impe

ratoris Inuictiſſimi: his omnibus: ⁊ fidelibus noſtris: ⁊ Sancte Eccleſie in Regno Italie conſiſtentibus per legem teneantur: ⁊ ſeruentur: ⁊ quicunque horum capitulorum contemptor ✠ extiterit ſexaginta ſolidis componat.

¶ De ſcripturis ſine menſe ⁊ die menſis.

Titulus. xxxvi.

Idem. Lex prima.

Auditu comperimus in finibus Thuſcie talia ſcripta eſſe prolata: que ſunt abſq; menſe ⁊ die menſis: de quibus volumus vt ſi deinceps prolata fuerint nullum habeant vigorem.

¶ De ſuſpectis tutoribus remouendis.

Titulus. xxxvij.

Idem. Lex prima.

Comperimus quod ab his qui ſecundum mundanam legem viduarum ⁊ orphanorum tutellam ſibi vendicant non ſolum negligũtur: ſed etiam aliquotiens opprimuntur: quibus eccleſiaſtica ſollicitudine ſuccurrendum eſſe cenſemus: ⁊ ſi huiuſmodi oppreſſores ab epiſcopali ammonitione corrigi gratulãdum his eſt: ſin autem in obſtinationum impietate durauerint ſuggerendum clementiſſimo Imperatori quatenus ipſe efficacem tutorem tribuat: ⁊ vt illi remuneratio reddatur: adeo ⁊ de inutili ſilentio ſacerdotalis ordo damnetur.

✠ Quiſ lege cõnſis banũ pſta re dz. ſ. ꝯ ꝯtẽp. legũ.

¶ Quibus honoribus filij diaconorum preſbyterorum remoueantur.

Titulus. xxxviij.

Imperator Ottho. Lex prima.

Diaconorum: epiſcoporum: preſbyterorum filios: notarios: ſculdaſios: comites iudices fieri omnibus modis prohibemus.

Imperator egregius Lotharius. lex. ij.

Diuina fauente clementia Imperator Lotharius Romanorum

Pius : Felix : Inclytus : Inuictiſſimuſq; Triumphator ſemper Auguſtus: cum vniuerſo Populo : Imperialis beneuolentie paterniq; amoris proprium indicamus commoda ſubiectorum inueſtigare: ⁊ eorum diligenti cura mederi calamitatibus : ſimul publicum ✠ bonum ⁊ ſtatum ad dignitatem Imperij omnibus priuatis preponere commodis : quocirca omniuȝ fidelium noſtrorum tam futurorum q̄ȝ etiam preſentium nouerit Uniuerſitas : qualiter dum apud Roncalias ſm̄ Nobiliſſimorum Imperatorum antiquorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace Regni componenda conſideremus omnia que ad honorem Imperij ſpectare videntur: ſollicite indagantes pernitioſam peſtem ⁊ Reſpublice non mediocre detrimentum inferentem: reſecare propoſuimus: per multas enim interpellationes factas ad nos didicimus Milites beneficia ſua paſſim diſtrahere: ac ita omnibus exauſtis ſuorum Seniorum ſeruitia ſubterfugere : per q̄d vires Imperialis Maieſtatis maxime debiles attenuataſq; eſſe cognouimus dum Proceres noſtri Milites ſuos omnibus beneficijs exuſtos ad Felicem noſtri Imperialis nominis expeditionem minime transducere valeant: hortatu itaq; ⁊ conſilio Digniſſimorum Archiepiſcoporum : Ducum : Marchionum : Comitum palatinorum : ceterorumq; Nobilium ſimul ⁊ Iudicum hac edictali Lege in omne euum Deo propitio valitura : decernimus non licere beneficia que a ſuis ſenioribus hn̄t abſq; ipſorum permiſſu diſtrahere: vel aliquod commercium aduerſus tenorem noſtre Conſtitutionis excogitare : per quod Imperij vel dominoruȝ minuatur vtilitas. Siquis vero contra ſaluberrima noſtre Legis precepta ad huiuſmodi illicitum commercium acceſſerit : vel aliquid infraudem Legis machinari tentauerit precio ac beneficio ſe cariturū agnoſcat: Notarium vero qui ſuper tali

✠ Not. rē pub. p̄ferri dēre rei p̄uate: vt' antiq̄. resque ſuꝰ facent. Ccōia de lege. cū ſi.

contractu libellum vel ali/ud Inſtrumentum con/ſcripſerit. poſt ammiſſio/nem officij infamie peri/culum ſuſtinere ſancimus.

Datum a noſtra Imperiali Sede ſexto die Menſis Nouembris: Indictione quintadecima.

Leges Longobardorum cum Subtiliſſima Expo/ſitione domini Caroli Cotti Sicculi Do/ctoris in vtroqꝫ Iure emendatiſſimi: necnon multorum aliorum In/terpretum Gloſis feliciter finiunt. Anno domini M.D.xxxvij.

Andree de Barulo Iuriſconſulti celeberrimi in leges Longobardorum opulentiſſima Commentaria. Nunc primuʒ in lucem edita. Feliciter incipiunt.

VTilitas huius opuſculi/ cum per ſe pateat/ commendatione non indiget. Sic enim quandoq; Iuriſconſultus Ulpianus loquitur: vt.ff.de iure iuran.l.j.ff.de exerci.l.j.in prin. Subuenitur eniʒ/ ⁊ ſuccurritur per hoc opuſculum ſtudentibus in iure Ciuili multis anguſtijs/ ⁊ immenſis vigilijs in ipſo ſtudio fatigatis: ⁊ poſt longuʒ tempus ad ipſius iuris ciuilis plenam ſcientiam venientes reuertunt ad propria iā periti. Et dū fructum ex labore capere cupiunt accedunt ad cur. eorum patrocinia petentibus prebituri: ⁊ multotiens in ſuis decipiuntur allegationibus verecundiam ex inde reportant dum ius Longobardum ignorāt/ quod iuri Romano in multis caſibus contradicit: vt.j.oſtendaʒ. Et per quādam inueteratam conſuetudinem in regno iſto Sicilie derogat ipſi iuri Romano/ que conſuetudo eſt optima Legum interpres: vt.ff.de leg. ⁊ ſenat. conſul.l.de interpretatione. Uidi enim ſepe magnos aduocatos in iure Romano valde expertos verecūdatos a minimis aduocatis ius Longobar. ſcientibus. Et precipue cum nuper quadam die in foro contentioſo manerem quidam optimus aduocatus dum multa de iure Romano pro ſuo clientulo allegaſſet. Surrexit ex altera parte quidam aduocatellus/ ⁊ oſtendit ius Longobardum in contrarium iudici quod ſubtus cāpam tenebat abſconſum. Et ſic aduocatellus in cauſa obtinuit. Nam in caſu illo ius Longo. diſcordat a iure Romano. Ille autem magnus aduocatus remāſit frigidus/ ⁊ verecundus videns ſe ab impari/ ⁊ tam de facili ſuperatum/ ⁊ ius Romanum ſibi non proderat allegare/ cuʒ eſſet ſibi contrarium ius Longobar. Ex illa hora cepi in animo meo cogitare hoc opuſculuʒ. In quo ſummario compendio narrabo omnes caſus in quibus differāt inter ſe iura predicta. Prebuit eniʒ aduocatellus ille cām huic opuſculo/ ſicut calphurnia prebuit cauſam edicto. Quibus caſibus cognitis facile erit cuilibet aduocato iuris Longo. inſidias euitare. Et quaſi ſuperfluuʒ erit in iure Lōgo. ſtudere poſtq̄ notaueriʒ caſus omnes in quibus dictum ius Longo. a iure Romano diſcordat/ cum in ceteris alijs tanq̄ immutatum firmum remaneat ius cōe. C. de teſta.l. ſancimus. C. de appel.l. precipimus. in fi. ⁊ in auctē. quib. mod. natu. effi. ſui. §. tribus. ⁊ in auc. de nō alie. aut permu. §. vt auteʒ lex. col. ij. ⁊. ff. ad muni.l.j. Preponam aūt caſum illū qui hodie magis in iudicijs frequentatur.

Quādo/ ⁊ qualiter pars purgare ſe debet. Titu. Primus.

DIfferunt quidem primo inter ſe ius Roma. ⁊ Longo. q: de iure Romano actore non

probantur

probantur plene/ vel ſemiplene etiam ſi nil preſtiterit reus abſoluetur: vt. C. de eden. l. qui accuſare. ⁊. C de proba. l. ij. ⁊ inſti. de interdi. §. cõmodum. cũ multis ſim. niſi in caſibus ſpecialibꝰ in quibus. l. defert ſacramentũ reo ad purgationẽ ſui. C. de his qui ad eccle. confu. l. preſenti. §. ꝙ ſi reus. ⁊ in glo. ſuper verbo de conſcientia ſua. quib. caſi. ſacra. dele. referri non poteſt. vt not. ibidem. Semiplene ideo dixi: qꝛ vbi actor ſemiplene probat defertur ſacramentum quandoqꝫ actori quandoqꝫ reo habita diſtinctione que no. ff. de iure iur. l. admonendi ⁊. C. de reb. cred. l. in bonefidei. Secus aũt de iure Longo. qꝛ in defectu legitime probationis poteſt petere actor a reo/ vt purget ſe cum ſacramentalibus ſuis ſcḋm qualitatem cauſe/ ſiue ſit cauſa ciuilis/ ſiue criminalis/ vt in Longo. qua. ſi. defe. l. ſi qualibet cauſa. ⁊ dabit ſibi iudex ſpacium vſqꝫ ad duodecim dies/ ⁊ noctes ad producendum ſacramentales. Et ſi forte ꝓpter egritudinem/ aut aliam iuſtam cauſam ſuperueniente predicto conſtituto die non potuerit iurare ſuſpẽditur cauſa vſqꝫ ad. xij. alias noctes: vt in gl. d. l. ſi quis qualibet cauſa. ⁊ ſi nec compleuerit/ ⁊ per totũ annum dilatauerit/ ⁊ ſacrm̃ non dederit cauſam amittat. Illud aũt notandũ ꝙ ſi nulla iuſta de cauſa impeditus in primis. xij. noctibus non preſentauerit ſacr̃ales ſuos in iudicio iudex poterit tranſactis xij. noctibus pignorare: vt not. Caro. in. d. l. ſi qualibet. Itẽ nota ꝙ parentes ex parte matris non debent noiari ei cui ſacrm̃ datum eſt cum ad ſucceſſionem non veniunt iure Longo. vt no. Caro. in. d. l. ſi qualibet. Itẽ no. ꝙ ſicut actor poteſt impulſare ſacr̃ales reo in articulis ſuis/ ita reus poteſt impulſare actori in exceptionibus ſuis: vt no. Caro. in Longo. de homi. libe. ho. l. ſi quis ex leui. in exceptionibus. n. reus partibus actoris fungitur: vt. ff. de excep. l. item in exceptionibus. ⁊ de excep. l. i. Qualitas autem temporis talis eſt/ vꝫ/ vt ſi vſqꝫ ad. xx. ſo. cauſa fuerit: aut amplius iuret ad ſancta Dei euãgelia cum xij ſacr̃alibus / ita vt ſex noientur ab illo qui pulſat/ ⁊ ſeptimus ſit ille qui pulſatur/ ⁊. v. ſibi eligat quales voluerit/ ⁊ ſint. xij. Quod ſi minor cauſa ſit. xx. ſoli vſqꝫ ad. xij. iuret cum vj. ſacr̃alibus/ ita vt tres ei nominet qui pulſat/ ⁊ ipſe qui pulſatur eligat duos quales voluerit/ ⁊ ſextus ſit ipſe. Et ſi minor cauſa fuerit ꝙ. xij. iurabit ipſe cũ duobus/ ita vt vnum ei nominet qui pulſat/ ⁊ alium ſibi inueniat qui pulſatur / ⁊ tertius ſit ipſe/ vt hic colliguntur in predicta. l. ſi qualiſcunqꝫ cauſa Soli. autem accipias ita ꝙ. lxxij. faciant libra auri. vt. C. de ſuſcept. ⁊ archa. l. quotiens. qꝛ. l. Longo. nõ inuenitur determinatum. Et quotienſcunqꝫ aliquid non eſt determinatum per ius Longo. recurrendum eſt ad ius Ro. vt not. in Longo. de prohi. alie. mino. l. ſi infans. ⁊ de debi. ⁊ gua. l. ſi quis debitum. Multa alia eſſent dicenda circa hanc materiam que cauſa breuitatis obmiſi.

¶ De prohibita alienatione minoris. Titulus Secundus.

DIfferunt et iura predicta: qꝛ de iure Rom. qui emit a minore non ſemper perdit pre/

cium/ſed debet minor reſtituere quatenus locupletior factus eſt/nam ſicut in damno morari non oꝫ/ita nec in lucro: vt.C.de repu.l.j.ff.de admi.tu.l.ſine ꝑe red.§.interpoſito decreto. De iure autem Longo. qui a minore emit ſemper perdit preciū/ et res emptaꝫ reſtituere tenetur: vt in Longo.de probi.alie.mino.l.ij. et hoc no.eo.ti.l.ſi infans.ꝙ intellige/niſi minor vēderet in caſibus a iure permiſ. tunc eidem ſeruata ſolemnitate que in alienatione minoris requirit de iure Long. irreuocabiliter minor alienat:vt no.Caro.in eo.ti.l.j. Et ſolemnitas que requirit ibidem no.ſ.vt fiat alienatio cū notitia iudicis/et aucto.tuto.vel curato.ſm generalem conſuetudinem ſapienter conſideratis que conſiderande ſunt/vt ſi debituꝫ poſſit expediri per mobilia non extendatur manus ad immobilia/et conſideretur vtrum expediat rē magis vendere ꝙ pignori obligare/vel econtra/et fiat illud quod magis pupillo expedit et melius ſit:vt ibi dicitur.

¶ Utrum minor poſſit prouocare/vel non. Titu.iiij.

Differunt etiaꝫ:qꝛ minor de iure Roma.non poteſt prouocare ad diuiſionē/ſed prouocari poteſt:vt.C. de pred.mino. l.inter omnes ff.de condit.fur. l.et ideo.et elegāter. et no.C.com mu.diui.l.vltima. De iure auteꝫ Longo. prouocat/ et ꝓuocatur: vt no.Caro.in Longo.de probi. alie.min.l.iij.quod ē generale in omnibus qui alienare non poſſunt:vt ibidem no.

¶ Infra quod tempus quis dicatur minor/vel infans. Ti.v.

Differunt:qꝛ iure Ro.qs dī minor vſqꝫ ad.xxv.annos: vt.ff.de mino.in rubro et nigro/ et in multis partibus corporis De iure autē Longobar.dicitur qs minor vſqꝫ ad.xviij.annos: vt no.Caro in Longo. de ꝓhi. alie.mino.l.j. concordat in hoc ius Longo.cum iure conſti.imperialium que ſtatuunt perfectā etatē eſſe/tam in maſculis/ꝙ in feminis.xviij.annis/tāin ꝯtractibus ꝙ in iudicijs oībus/frācis exceptis tm̄modo/in quibus ad hoc vt alie.exeant ꝑtātem.xv. annorum ſpatium prefinit:vt in conſti.impe.de reſti.mino.et rē pub. l.minorum.in fi. ¶ No.ꝙ legitima etas ad nubendum eſt.xiiij. annorum/ſed ad conſentiendū eſt.xij.anno.vt plene no.ꝑ Cain.l.nulli liceat.de ſuc.in Lōgo. ¶ Et pupillus dī proximus pubertati qn̄ diſtat a pubertate per vj.menſes:vt.l.properanduꝫ.§. et ſiquidem.C.de iudi. per Bara in.l.j.ff.de noua. ¶ Adde ꝙ infans dicitur de iure Ro.vij.anno.vt in.l.ſi infanti.C.de iure delibe.de iure vero Long.verbum infans extenditur vſqꝫ ad.xviij. annum vide quod not.Caro.in Longo.de probi.alie.mino.l.ij. et.l.ſiquis puerum.de eo qui ſeruum alie.aut mulie.in ſac.miſ. ¶ Differūt etiam/qꝛ de iure longo.etas.xviij.annoꝝ eſt perfecta quo ad omnia/vt in long.de probi.alie. mino.l.j. ſicut de iure cōmuni etas.xxv.anno.l.pe.C.qui veni.eta.impe. et cum iure long. concordat ꝯſtitutio regni minoꝝ iur. de in integrum reſtitu.mi.

¶ De venditione rei morboſe. Titulus.vj.

d Differūt ēt/qꝛ ꝺ iu.ro.vē/
ditor rei morboſe vel vi
tioſe tenet̄ emptori / ſiue
ſciat/ſiue ignoret: neqꝫ.n.īntereſt
emptoris an fallat̄ ī nocētia/ an
calliditate: vt.ff.de edil.edic.l.j.
§.cā.de iure āt lōg.ignorās vēdi
tor excuſat̄/vt i lōg.qua.gs ſe de
fen.deb.l.ſiqs cōperauerit.dʒ tñ
vēditor iurare ꝙ ipſe tpe vēditi.
vitiū vel morbū ignorauit / ⁊ ab
ſoluet̄/vt in ea.l.⁊ habent hec lo
cum tam in rebus aīatis ꝙ ina
nimatis: vt no. Caro.in.d.l.ſiqs.

¶ De empti futu.fructu. Ti.vi.

d Differūt ēt ꝺ iu.ro. futuri
fructus recte emunt̄: vt
ff.de ꝯhē.emp.l.nec em
ptio.de iure āt lōg. exp̄ſſe ꝓhibi
ta eſt emptio futuroꝝ fructuuʒ/
vt in long.de ꝓhi.ali.futu.fruc.

¶ De laudatōe auctoris. Ti.vij.

Differūt ēt i laudatiōe aucto
ris i duob⁹: qꝛ ꝺ iu.Ro.au
ctor p̄t laudari qñcūqꝫ añ ſniaʒ
vt.ff.ꝺ eui.l.ſi rē.lʒ videat̄ ꝯ.ff.
de leg.iij.l.ſi cōcubinā.§.ſi hēs.
vbi di ꝙ dʒ ꝺnūciari añ iudiciū
acceptū: ꝺ iure āt Lō.auctor lau
dād⁹ ē añ lit.ꝯt.nō p̄t: ⁊ trāſfert̄
iudiciū i auctoreʒ laudatum: vt
not. Caro.in Longo.de euictio.
l.j.⁊ de reb.inter.l.ſiqs ſeruum.

¶ De patria poteſtate. Ti.viij.

d Differūt ēt/qꝛ de iure ro.
ſunt i ptāte nr̄a liberi nr̄i
q̄s ex iuſtis nuptijs ꝓcrea
uim⁹: vt iſti.de pa.po.⁊.C.e.ti.ꝑ
totū.⁊ pʒ p multas.ll. p corpus
iuris diſpſas.de iure aūt long.fi
lius nō ē i ptāte pr̄is /ſʒ i p̄ria fa
milia: vt no. Caro.i lō.ꝺ p̄ſcri.ꝑ.
Liter frēs.⁊ ꝯcor.ſuꝯ lōg.cū iure
frācoꝝ.nō hn̄t filios in ptāte/ſed
ꝑ ſus abſolutos: vt no.iſti.e.ti.
ſunt ⁊ alie gētes q̄ hn̄t filios vt
ſuos/⁊ eos vēdūt: vt ſunt Dal
matici/al's Sclauoni: vt ibi no.
ex quo ergo de iure lōg.filius nō
eſt in pt te ſeq̄t ꝙ vbicunqꝫ ius
lōg.obſuat̄ qcqd acqrit fili⁹ ſibi
acqrit quo ad ꝓprietatem/ ⁊ ad
vſumf.lʒ ſec⁹ ſit de iure ro.qꝛ qc
quid lucratur filiusfamilias ſiue
ex aduentitia cauſa/ſiue ex ꝯtra
ctu hʒ pater vſumfructum: vt C.
de bo. mater.l.j.⁊.ij. ⁊.C.de bo
niſqꝫ liber.l.cum non ſolum. in
prin. Dico tñ ꝙ hodie non obſtā
te iure longo. per qꝺ filiusfamilias
non eſt in poteſtate patris de ad
uentitijs bonis delatis filijſfami
lias vſuſfructus eoꝝ diuidetur in
viriles portiones inter patres ⁊
filios: vt.C.de bo.matern.l.iij. in
prin.que loquitur in emancipa
tione. Item ſequitur ꝙ filiusfa
milias poſſit eſſe in iudicio ſine
conſenſu patris/vel ſui/vel alie
no noīe/vt pater vel defenſor: qꝺ
de iure romano eſſe non poteſt:
vt. C. de annali. exceptione.l j.
in fine. Item poſſet eſſe lis inter
patrem ⁊ filium: quod ſecus eſt
de iure romano: vt.ff. de iudi
cijs.l.lis nulla.niſi eſſet emanci
patus/⁊ tunc petita venia/⁊ ob
tenta: vt.C.de in ius vocando.l.
vltima.ſi enim eſſet in poteſtate
etiam cum venia non poſſet: vt
e.l.diſ.ſublato ğ iure pr̄e ptātis p
ſus lō.multis.ll.iuris ro. eſt dero
gatū.ſed qꝛ lōgū eſſet narrare/cā
breuitatis ommitto: ⁊ qꝛ curioſus
lector poterit per ſe inuenire.

¶ In cuius poteſtate ſit mulier
coniugata. Titulus.ix.

d Differunt etiam/qꝛ de iu
re roma. mulier nupta

in poteſtate patris eſt/ꝛ non mariti/niſi quo ad debitum carnis/ vt.C.ſo.ma.l.dos a patre.ꝛ inſti tu.ad ſenatuſcō. tertul.§.poſtea autem.ꝛ ibi no.C.de colla.l.filie licet.de iure aūt longo. ſecus/vt in longo.an mulie.alie. permiſſ. ſit.in fi.

De matrimonijs. Titulus.x.

Differunt etiam/qꝛ de iu re roma.matrimonia de bent eſſe libera:vt.C.de ſponſ.l.fi.in fi.ff.de nup.l.neqꝫ. ſecus de iure longo.vt no.Karo. in longo.de ſpon.l.j.in fi.

Differunt etiam/qꝛ de iure ro mano mulier vidua prohibetur nubere infra annum/ꝛ ſi nubat tam ipſa ꝙ qui eam duxit infa metur:vt.ff.de his qui no.infa. l.j.ꝛ.l.ij.ꝛ.l.liberoꝝ.ꝛ.C.eo.ti.l. decreto.ꝛ amittit mulier dona tionem propter nuptias/ꝛ quic quid conſequuta fuerit ex primo matrimonio:vt in auc.de nupt. §.j.de iure autem longo. mulier vidua poteſt licite nubere poſt tri ginta dies cum ꝯſilio epiſcopi/ſi epiſcopus fuerit preſens/aliogn cum ꝯſilio aliorum ſacerdotum/ ꝛ parentum ſuoꝝ/vt in longo.iu re/qđ tempus permiſſum eſt vi duē virū ſuſci.l.qui viduam.l.de feminis.not.Karo.in longo. de ſponſa.l.ſiquis filiam ſuam.

Differunt etiam/quia de iure romano ſi pater/vel frater velit dare filiam vel ſororem in vxorē homini inferioris gradus/ vt per hoc nihil/vel modicum de bonis patris habeat:de iure roma.ne ceſſe hꝫ filia vel ſoror patri vel fra tri ꝯſentire/niſi turpem ꝛ viliſſi mum ſponſum eligat:vt.ff.de ſpō ſa.l.ſed que.de iure autem lon go.in tali caſu recte filia patri/vel ſoror fratri poteſt contradicere:vt no.Karo.in longo.de ſponſa.l.ſi quis filiaꝫ.qꝛ peius non poſſet eſ ſe tractata mulier ꝙ ſi illum acci piat virum quem ipſa nollet:vt in longobar.qualiter ammi.mu. l.vltima.

De mundualdis. Titulus.xj.

Differunt etiam/qꝛ ſicut iure Ro.pupillis daſ tu toꝛ ꝛ adultis curatoꝛ taꝫ maſculis ꝙ feminis:ſic de iure longo.datur feminis mundual dus tam minoribus ꝙ maiori bus/ſine quo mulier non poteſt viuere.i.vitam ducere/ſicut pi ſcis ſine aqua/vt in longo. quali ter muli.alie.permiſſ.ſit.l.j.ꝛ de hoc ibi:ꝛ tutoꝛ ꝛ curatoꝛ ſentiunt tantum onus ex cura:mundual dus ſolū hꝫ habeat onus ex mun dio/ꝯſequitur tamen eo qꝛ ſuc cedit mulieri nomine mundij/ Item partem habet compoſitio nis que ſit propter iniuriam fa ctam mulieri:ꝛ hec omnia no.Ka ro.in longo.qualiter mulie.alie. permiſſum ſit.l.j.

Differunt etiam/qꝛ maritus non poteſt eſſe curatoꝛ vxoris ſue de iure roma.ff.de excu.tut.l.j. in fi.ꝛ inſti.eo.ti.§.pe.de iure aūt long.maritus eſt precipuus mū dualdus vxoris ſue/ꝛ omnia bo na ſua adminiſtrat/ꝛ ſine eo nō poteſt viuere,ꝛ vitam ducere/vt in long.de ſucceſ.l.fi.ꝛ qua.mu. alie.permiſſ.ſit.l.j.

De iniurijs. Titulus.xij.

Differunt etiam/qꝛ iure romano paſſus iniuriam hꝫ totam ꝯdēnationem: vt inſtit.de iniur.§.in ſumma.de iure aūt lon.hꝫ medietatem/ꝛ cu

ria aliam medietatem/vt in longo.de inſu.mulie.l.j.⁊ de ingreſſio.in vi.ſa.l.j.ſed hodie iure cõſti tu.regni h₃ tertiam partem/⁊ curia duas/vt in cõſti.varietates.

¶Differũt etiam/qꝛ de iure romano patitur maritus iniuriam per vxorem/⁊ poteſt agere actione iniuriarum maritus ſuo noīe ⁊ noīe vxoris: vt inſtit. de iniur.§.patitur.de iure aũt long.non poteſt agere maritus ſuo noīe de iniuria facta vxori/ſed noīe vxoris tm̃:vt.no.Karo.in longo.de iure mulie.l.nunciatum.in fi.

¶Differunt etiã/qꝛ iure romano non inuenitur cautum ꝙ de iniuria facta mulieri grauius puniatur ꝙ̃ de iniuria facta maſculo.de iure aũt longo. cauetur ꝙ magis punitur de iniuria mulieris ꝙ̃ maſculi pp ſexus fragilitatem/qꝛ ſe vindicare non põt / vt in long.de iniur.mu.l.j.⁊ ibi no.

¶Differunt etiã/qꝛ iure romano de minimis non põt agi actione iniuriarum:vt.ff.qd met.cã.l.metum.ſecus aũt de iure long.qꝛ ꝓ minimis competit iniuriarum actio vt in longo.de iniur.l.ij.

¶De ſacramento defuncti ⁊ heredis. Titulus.xiij.

Differunt etiam iura predicta/qꝛ de iure roma. multum differt ſacr̃m defuncti a ſacr̃o heredis:vt.C.de iureiurã.in prin.l.generaliter. de iure aũt longob. non ſemp differt:vt no.Karo.in long. de preſcrip.l.ſi quis poſſederit.⁊.l.depone.

¶De ſucceſſionibus.Titu.xiiij.

Differunt etiam iura predicta in ſucceſſionibus: ⁊ primo/qꝛ de iure longo. nullus cognatus ad ſucceſſionem admittitur: qd intellige in linea collaterali vel aſcendenti/vñ mater ꝓxima cognata non ſuccedit filio/qꝛ cognata eſt non agnata: vt.ff.de ſuis ⁊ legi.hered.l.filij.⁊ no.plene per Karo.in longob.de ſucceſ.l.j.ſed in linea aſcendenti ſecus eſt:nam filius matri ſuccedit/vt in longo.e.ti.l.ſi fratres.⁊ l.ſi ſorores.⁊.l.non hoc. ⁊.l.ſi qs longo.ſorores.in fi.ſed ex naturali equitate non ſcripta per illud ius põt dici ꝙ admittitur mater ad luctuoſam hereditatem filij:vt no.Karo.in predicta.l.ſi ſorores. de iure aũt roma.non eſt dubiũ ꝙ ſicut fili⁹ ſuccedit matri per ſe natuſcon.orfi.ita mater ſuccedit filio. Ite₃ mortuo aliquo relicto fratre ⁊ nepote ex fratre premortuo non ſuccedit nepos cum patruo de iure longob. qꝛ ſm illud qui ꝓximior eſt in gradu agnationis potior eſt in ſucceſſione/vt in longo.e.ti.l.j.ſecus aũt de iure roma.vt in auc.ceſſante.C.de legi.here.Item ſi qs/vel ſi qua decedat filio maſculo derelicto ⁊ femina/excluditur femina per maſculu₃/⁊ frater d₃ eam maritare/immo plus ſi decedat qs relicta filia ⁊ nepote vel nepte ex filio premortuo/nepos vel neptis que repreſentat pſonam patris excludit amitam/ſed tenetur eam maritare ſicut teneretur pater ipſius nepotis vel neptis ſi viueret / vt in long.e.ti.l.ſi qs cum long.⁊ ibi plene:ſecus iure ro.vt.C.de legi.here.l.legem. cum ſi͠l. filius aũt vel nepos ex filio premortuo equaliter ſuccedũt:⁊ in hoc ꝯcordat cũ iure ro.vt in auc.de ſucc. poſita.C.de ſu.⁊ leg.he.qꝛ l₃ de iure lõgo.q ꝓximior eſt in gradu potior ſit in ſucceſſione:vt.ſ.dictum eſt:tñ illud h₃ locũ in linea colla-

tcrali agnatoꝝ non in linea deſcē dentiū: vt no. in. l. ſi quicunqꝫ longo bardus. ⁊ melius. eo. ti. l. ſiqs ha buerit. ⁊ ibi vide. Item ſiqs dece/ dat relicta ſorore in capillo ⁊ filia ſuccedunt equaliter amitta ⁊ ne ptis: vt in. l. ſiqs longo. filias ⁊ ſo rores. ⁊ ita eſt mirabile ꝙ filia nō excludit amittā in capillo/ ſed pa truum ſic: ⁊ ratio diuerſitatis ple ne no. ibi per Caro. ſecus aūt vbi amitta non erat in capillo: qꝛ tūc excludiť p filiam fratris mortui: vt. e. ti. l. ſiqs lon. ſorores. dī aūt mulier remanere in capillo qñ re manet in domo pr̄is mortui vir go. Erat enim ꝯſuetudo antiquo rum ꝙ mulieres virgines incede bant capite diſcoperto in capillis/ ⁊ ſeruať hodie in multis locis/ ⁊ precipue in nobiliſſimis ciuitatis Neap. ⁊ Beneu. ſicut quottidie de facto videmus. Item ſecus ſi relinquat aliquem filium maſcu/ lum ⁊ ſororem/ qꝛ tūc filius amit tam excludit/ ſed dꝫ amitte ꝓui/ dere in alimentis ⁊ alijs neceſſa/ rijs: vt. e. ti. l. recolimus. ⁊ p hoc qd̄ dicit ꝙ amitta ⁊ ſoror defun cti ꝯcurrit cum filia / diſcordat a iure cōi ro. qd̄ dicit/ in ſucceſſio/ ne ab inteſtato potiorem eſſe line am deſcēdentem: vt in auc. de he re. ⁊ fal. §. ſi. al's. j. ⁊ ratio eſt illa quam no. Caro. in. l. ſiqs long. fi lias vel ſorores. Item mundual dus ſi eſt extraneus excludit oēs agnatos/ exceptis filijs/ pr̄e/ ⁊ ſo roribus: vt. e. tit. l. ſi ſorores. ⁊ de ſanctimo. l. ſiqua mulier. ⁊ no. e. ti. de ſuc. l. j. ſed alibi dicit Caro. ꝙ maritus mūdualdus excludit ēt filios: vt no. ipſe in. l. ſi ſorores e. ti. ⁊. l. vlt. ⁊ de ſpē. l. ſiqs filiam ⁊ aliqui ꝯ tenent. Sed ego credo diſtinguēduꝫ aut mulier decedit relictis filijs primi mariti/ ⁊ ſu p/ ſtite ſcd̄o viro ſuo mundualdo/ ⁊ tunc maritus mūdualdus exclu diť per cōes filios: ⁊ colligiť hec diſt. in predicta. l. vlti. vbi dicit/ ſi filius amboꝝ eoꝝ/ non vnius tm̄ non ſupſtites/ tunc maritus non ſuccedit. Caue enim ibi lr̄a/ ſi filij amboꝝ/ lꝫ alij ſubaudiat ibi ma/ xime. de iure aūt ro. maritus eſt vltimus ſucceſſor ſolo fiſco exclu ſo: vt. C. vñ vir ⁊ vxor. l. j. Item ſi decedat ſoror relicta ſorore ⁊ fra tre equalr ſuccedūt/ niſi fr̄ ſit mū dual. ſororis p̄e mortue/ qꝛ tūc rōne mundual. preferť: vt no. Ca ro. e. ti. l. ſi ſorores. ⁊ ſi decedat fr̄ relicto fr̄e ⁊ ſorore/ tūc qꝛ nō eſt lo cus mūd. vtraqꝫ ſuccedit equalr: vt no. Caro. e. ti. l. ſiqs lō. ⁊ in hoc ꝯcor. cū ipſo iure ro. qꝛ appellōne fr̄is ⁊ ſoror ꝯtineť: vt. ff. de pac. l. tres fr̄es. ⁊. ff. fa. her. l. lurius. qd̄ aūt dixi. ſ. px. ⁊ in hoc ꝯcor. cū iu re ro. intelliges in ſum. x. ſ. vt eq̄lr ſuccedat ſoror cū fr̄e/ nō aūt itelli gas vt ꝯcor. ſuo ro. cū lō. vt appel latione fr̄is ⁊ ſoror ꝯti. qꝛ in hoc nō ꝯcor. imo diſcordat/ qꝛ lꝫ iure ro. femininus ſexus ſub maſculi. ꝯtineť: vt ff. de le. iij. l. quoties. tn̄ de iure lō. ſecus eſt/ vt in lō. de eo ꝙ pr̄i ſi. nece. ha. re. l. a nr̄is p̄ceſ ſoribus: vñ iure lō. appellōne fr̄is nō ꝯtineť/ ⁊ appel. filij filia ꝯti. vt no. Karo. in p̄dicta. l. a nr̄is. Sed q̄ro ſi decedat aliqs vel aliq̄ rel/ cto pr̄e ⁊ fr̄e vel ſorore qs ei ſucce dat de iu. ro. hec qd̄ eſt idubitabi lis p auc. defuncto. C. ad tert. ſed de iu. lō. ſi deceſſerit filia cuius pr̄ habuit mūdium/ dicā rōne mūdij preferri/ ſicut mō dixi in fr̄e: ſi vo pr̄ nō habuit mundium ⁊ deceſſit maſculus/ tunc dicūt qdam pr̄em excludi/ ⁊ fr̄em ⁊ ſororeꝫ preferri p. l. ſi ſoror. qd̄ credo falſum / qꝛ qd̄ ibi dī parētes expelli/ exponiť i. ꝓpinq vltra fr̄es/ ſic enim expo niť q̄ſi in toto iure lō. hoc vbū pa

Dux

ſtres:vt in.l.j.de parric. ⁊ no.ẽt Caro.in.l.i.de ſuc.⁊ poſſumus,di cere ꝙ pꝛ excludat frẽs de functi/ qꝛ potior eſt linea aſcendens ꝙ̃ collateralis:vt no.Caro. in lon/ go.de ſucceſſionibus.l.j.Item qꝛ non inuenio per ius longobar/ dum expreſſum ſtat. auc. de fun/ cto.nam ſm ius romanum po/ tior eſt linea aſcendẽs ꝙ̃ collate/ ralis/ſicut qꝛ fratres poſſumus exheredare dummodo non inſti tuamus turpes pſonas/ſed non patrem ſicut ⁊ fratres: vt C. de inoffic. teſta.l. fratris. ⁊.ff.eo.l. pater.Item plures cauſe requi/ runtur in exheredatione patris ꝙ̃ fratris/tñ quantum ad hoc.l. adequauit eos:vt auct.de functo. ſed quid erit ſi mulier habẽs fi/ lios ex pꝛimo matrimonio nu bat ſecundo ⁊ dat trecentum in dotem/⁊ ex ſecundo marito ha/ bet filios / moꝛitur relictis filijs pꝛimi ⁊ ſecundi matrimonij/qui filij ſint potiores pꝛimi vel ſecun di matrimonij/an ſimul concur/ runt. Et dic/aut mulier fecit pa/ ctum marito de dote lucranda/ vel vt detineat penes filios ſecun di mariti/⁊ tunc ſerua.l.hac edi/ ctali.C.de ſecun.nup.quod intel ligas quando nihil habet mulier niſi quod dat in dotem ſecundo marito/alſ ſi habeat bona ſua ſerua.l.ſi liberis.C.de dona. ante nup.aut non fecit pactuȝ de dote lucranda/⁊ tunc oẽs filij equali/ ter vocantur per authenticum / cũ hec dos ad heredes mulieris de beat redire:vt in.l. Item in pñ/ ti.§.videamus.⁊ no.C. de inoffi. teſti.l.j. ⁊ hoc ſiue ſcõs maritus habeat mũdiuȝ vxoꝛis ſiue non: vt plene no.in ſcõ a Karo.l.vlti. de ſucc.Illud autẽ no.eſt ꝙ ſi filia in coꝛpus ſuum peccauerit/de iu re ro.diſtinguit vtꝝ ante.xxv.an nos peccet/vel poſtea:vt ſiquidem ante poterit eam licite exhereda re:ſi vero poſtea/minime:vt in au cẽ.⁊ ſi põt.C.de inoffi.teſt.de iu re autẽ long.hec diſt.non inuenit ſed indiſtincte hec filia poterit ex heredari:vt in long.e.tit.l.ſi filie aut ſoꝛoꝛes.⁊ ibi no. Item qua/ re ſi pꝛ habeat vnum filium aut plures/⁊ filium ⁊ filias/ꝙ̃tum po terit filiabus relinquere ſm ius long.Rñ.tãtum poterit ei vel eis relinquere ꝙ quilibet filioꝝ habe/ at ter tantum ꝙ̃tum oẽs filie: vt in long.de eo qd pꝛ neceſſe hȝ fi/ lie relinquere.l.ſiqs vero long. ha buerit filium maſculuȝ. ⁊ ibi noꝛ. Preterea/not.eſt ꝙ de iure lon. pꝛ non põt melioꝛare filium ſuuȝ de bonis ꝙ̃tumcunqȝ ſibi ſeruie rit/niſi in odiuȝ alterius filij ma le ſeruientis / ⁊ tunc in quartam partem tm̃ melioꝛatio fieri põt:ſi vero oẽs bene ſeruiant/vel oẽs ma le/tũc melioꝛatio ceſſat:⁊ hec oia no.Caro.in long. de eo qd pꝛ fi/ lijs vel filie neceſſe hȝ relinq.l.ſi qs long.voluerit filijs ſuis.Con/ tra tñ vr̃ qd no.Caro. in long.e. ti.l.j.⁊ ſibi ipſi ꝯtrariari vr̃:ſed vt ſal ues vtramqȝ ſniam dicimus ꝙ.d: l.ſiqs longo.loqtur in vltima vo luntate/⁊.l.j.loqtur in dona.in/ ter vi.per verbũ largiri/qd eſt ibi qd ꝑtinet ad don.inter vi. tm̃:vt in auc.vt lic.ma. ⁊ auie poſita C. de na.lib.verbũ autẽ relinqre ꝑtinet ad vltimas voluntates tm̃:vt in eadem auctẽ.

¶ Differunt ẽt in ſuc.baſtardoꝝ/ qꝛ de iu. ro.baſtardi nõ ſuccedũt cognatis vel agnatis:nec cog.vel ag.ſuccedũt eis:vt in auc.q.mo. na.eff.ſui.§.filiũ vero.⁊.C.de na.li. l.ſiqs.in gl.ſup ver.ꝯferat ⁊c. de iure autẽ lon.⁊ ag.⁊ cog.ſuccedũt baſtardis/licȝ ipſi baſtardi cog.vel agna. non ſuccedant/vt in lõgo.

de ſucceſſi.l.ſi fuerint legitimi.& no.Caro.in Longo.eo.ti.vt filij legi.l.patris .l.ſij.vel.ij.

¶De donatiõibus inter viuos. Titulus Decimus quintus.

Differunt in donationibus: q: de iure Ro. donatarius vniuerſitatis nõ tenetur creditoribus hereditarijs: vt. C. de dona.l.eris alieni &.l.non res.& de here.vel actio. vendi.l.ij.ff.de iure do. mulier. De iure autẽ Longo. donatari⁹ vniuerſitatis habetur loco heredum/ita ꝙ a creditoribus hereditarijs conuenitur/& non conuenit debitores/vt in Longo.de dona.que cũ machina.vel ſine anga.lau.vegila.l.nulli donationibus. Immo qḋ magis eſt ſi aliquis donauerit aliqua bona ſua relicto ſibi vſufr.poterit donatari⁹ pignorari a creditoribus donatoris etiam viuente donatore: vt in Longo.de reb.& ged. l.ſij. Conueniri aũt non poterit a creditoribus talis donatari⁹ vniuerſitatis/niſi poſt mortẽ donatoris facta ꝯſolidatione vſuſfructus ad proprietatem: vt no. Caro.in predicta.l.nulli.Sed in vno membro concordat cũ iure Roma. donatari⁹ vniuerſitatis exigit a debitorib⁹ hereditatis. Nam ſi vendam/aut donem hereditatem emptor hereditatis/ ſeu donatari⁹ habet vtiles actiones aduerſus debitores hereditarios: vt. C.de heredi. vendi.l. emptor.&.l.ceteri.

¶Differũt etiam q: de iure Roma.non reuocatur donatio inter viuos/niſi in.v.caſibus notatis.C.de reuo.do.l.vltima.De iure autem Longo.reuocatur ẽt in duobus alijs caſibus.ſ.ſi donatarius non ſubueniat donatori in ſuis neceſſitatibus: vt in Longo.de dona.quantum.l.ij. & ibi de hoc/& hoc videtur ſonare gl. ordina.C. de reuo. dona.l.vltima.vbi tangit hoc in modũ queſtionis/ & inducit ad hoc argu. Item in alio caſu ſi nõ poſſit/vel ſe quatur leonalgit.l.meritũ.qḋ equipollet donationi: vt in Longo.eo.tit.l.ſi.& hoc intelligas in donatione rei ſingularis: donatio.n.vniuerſitatis nõ exigit leonalgit: q: ſimilis eſt heredi.inſtitutioni que ſecum portat cõmoda/& incõmoda/ſicut hereditas/ vt in ea.l.no.Illud autem no.ꝙ ſi donatio fiat ex mera liberalitate leonalgit preſtito/vel nõ preſtito non diſtinguitur/vt ibi no. vnde ad hoc vt donatio rei ſingularis ſine leonalgit irreuocabiliter facta valeat oportet ꝙ apponantur in inſtr̃o hec verba talis de mera ſua liberalitate donauit tali talem rem al's reuocari poterit/niſi fuerit preſtitũ leonalgit: vt ſuperius dictũ eſt: eſt tamẽ in electione donatoris ſiue litrem donatam / vel leonalgit petere: vt in ea.l.no.

¶De donationibus cauſa mortis. Titulus.xvj.

Differunt etiam in donatione cauſa mortis: q: de iure Ro. donatio cauſa mortis reuocatur in tribus caſibus.ſ.ſi donator cõualuerit/aut eum penituerit/aut ſi prius deceſſerit donatarius ꝙ donator: vt inſti.de dona.in prin. De iure autem Longo.non licet donatori donationẽ cauſa mortis in qua ventum eſt ad traditionem pro ſuo volũtatis arbitrio reuocare/niſi fuerit facta donatio ve

nerabilibus locis : q: tunc non
poteſt :vt in Longo.de vlti.vo/
lun.l.ſiqs Lõgo.⁊ ibi plene no.

¶ De donationibus ꝓpter nu/
ptias. Titulus.xvij.

Differunt etiam in dona
tione propter nuptias:
nam de iure Ro.equali/
tas ſeruanda eſt in donatio.pp
nup.⁊ in donat.in omnibus vz
in conſtitutione quarte/⁊ in pa/
ctis:vt.C.de pac.conuen.auctẽ.
equalitas.lz glo.ibi dicat ꝙ ho/
die per conſuetudinẽ recipit im/
mutationem. De iure aũt Lon/
go.ſecus eſt:nam maritus volẽs
facere donationem pp nuptias
vxori non poteſt dare/ſeu conſti
tuere ei vltra quartaz partẽ om
nium bonorum ſuorum minus
autẽ poteſt:vt in Longo. de his
que a viro in vxo.dãtur.l.j. que
vocaẽ morgincap.Si vero mari
tus vult conſtituere metam in
pecunia que eſt idẽ quod dona/
tarium/tunc ſiquidem maritus
eſt iudex poterit.

¶ De pignoribus. Ti.xiij.

Differunt etiam in pigno
rationibus:quia de iure
Roma.nõ licet creditorẽ
pignorare creditorem ſuuz ſine
auctoritate iudicis:⁊ ſi ſecus fe/
cerit incidit creditor in edictum
diui Marci per qđ amittit ius
crediti.ff.qđ met.causa.l.extat.
⁊ tenetur.l.iulia de vi publi. vel
priuata/⁊ tertia parte bonorum
mulctarum/⁊ infamis fit: vt.ff.
ad leg.iuli.de vi.pub.l. vltima.
Item vi bono.rap ſi res eſt mo/
bilis/⁊.ĩ.annuz tenetur in qua
druplum poſt annuz in ſimplũ:
vt.C.vi bo.rapto.l.ree. niſi hoc
fiat ex conuentione: vt.C.de pi/
gno.actio.l.penulti.Et hoc caſu
etiam tutius facit creditor ſi cuz
iudicis auctoritate pignoraue/
rit:vt.C.de pigno.l.creditores.
De iure autem Longo.creditor
poteſt licite pignorare debitorẽ
ſuum propria auctoritate/ ſi de
bitum ſit cum guadia etiã ſi de/
bitor negauerit debitum.Si ve
ro debitum ſit ſine guadia non
licet pignorare negantem credi
torem/ſed confitentem:ſicvt hic
omnia no.Caro.in Longo.de de
bi.⁊ gua.l.j.Nam qui debitorez
negantem pignorat tenetur in
duplum:vt in Longo. eod.tit.l.
quicunqz.⁊ no in.l.ij.Illud aũt
ꝙ ad hoc/vt ipſum liceat pigno
rare ſemper requiritur trina ci/
tatio/ſeu denunciatio/ſiue debi
tum ſit cum guadia ſiue debitor
neget/ſiue confiteatur : vt not.
eo.ti.l.quicunqz.als teneẽ cre/
ditor in octigal: vt ĩ.eo.l.ij.cõſti/
tuiẽ vſqz ad octo ſolidos/ ⁊ non
vltra.Si vero alij cõſtituent mi
nus:vt eo.ti.l.ij. Quot aũt dies
debent interuenire inter denun
ciationẽ/⁊ denunciationẽ d'c es
vnum diem ſufficere inter vnaz
denunciationem/⁊ aliam : vt in
d.l.j.⁊ ibi no.

¶ Differunt etiã q: de iure Ro/
ma.primo debent pignorari mo
bilia/⁊ eis deficiẽtibus poſſunt
capi immobilia:vt.ff.de reiudi.
l.a diuo pio.De iure aũt Long.
hic ordo nõ ſeruatur immo po/
teſt initium ſumi ab immobili/
bus:vt no.Caro.de deb. ⁊ gua.
l.j.⁊.l.ſi anterioribus.

¶ Differunt etiã q: de iure Ro.
preſente principali debitore / ⁊
idoneo exiſtente non licet credi
tori conuenire/ vel pignorare fi
deiuſſorez.in auc. preſenti.C.de
fideiuſ.De iure aũt Longo.cre/

ditor hꝫ electionem ſi velit ꝯuen/
re vel pignorare fideiuſſ. vel debi
torem ꝑ ſue volũtatis arbitrio: vt
in lõ. de deb. ⁊ gua. l. ſiqs debito
rem aut fideiuſſorem. ⁊ ſic corre/
cta eſt hodie illa auc. plus lon. re
uerſi ſumus ad. l. codicis.

Differũt ẽt/ qꝛ de iure ro. ſi ali
qs ꝯueniret debitorem ſuum añ
ꝯſtitutum tp̃s/ duplicanꝭ inducie
vt inſti. de excep. §. hodie. de iure
aũt lon. ſi creditor pignorauerit
debitorem ſuũ añ ꝯſtitutum tp̃s
componet ipſum pignus in octo
gild/ vt in long. de deb. ⁊ gua. l. ſi
qs ante ꝯſtitutum tempus.

Differunt ẽt/ qꝛ de iure ro. nõ
lꝫ creditori vẽdere pignus debi/
toris ſui añ biẽnium elapſum nu
meratum a tpe denunciationis/
vel ſine iudicis auctoritate: vt. C.
de iur. do. imp. l. vlt. §. ſancimus.
de iure aũt lon. ſi debitor qui pi/
gnoratus eſt neglexerit ĩfra. xxx.
dies recolligere pignora ſua/ am
mittit ipſa/ nec hꝫ facultatẽ ipſa
regrendi vlterius/ vt in lõ. de de/
bi. ⁊ gua. l. ſiqs debitorem aut ſi
deiuſſorem. de quo iure lõg. tria
tp̃a ſtatuta ſunt in pignore/ vcꝫ/
xij. dies/ vt ab inde in antea poſ/
ſit creditor pignoribus vti. xij. di
es q̃tum ad cuſtodiam preſtan/
dam a creditore in pignore. xxx.
dies q̃tum ad tranſactionem: vt
no. Karo. in predicta. l. ſiqs debi
torem. predicta aũt tp̃a pignora/
tionis ſi debitor tunc ſciuit ſe pi/
gnoratum: alioqn a tpe ſcientie:
vt in. e. l. no. Illud aũt ſciendum
eſt ꝙ de iure long. vltra triplum
nõ licet pignorare: vt in predicta
l. ſiquis debitorem.

Differũt etiam/ qꝛ de iure ro.
teneꝭ creditor in pignore ꝯuen/
tionali preſtare talem cuſtodiam
qualẽ diligens paterfamilias in
ſuis rebus preſtat/ ⁊ teneꝭ de le/
ui culpa ⁊ lata tm̃/ non etiam de
leuiſſima/ qꝛ pignus grã vtriuſqꝫ
dat tam debitoris q̃ creditoris:
vt inſti. qui. mo. re. ꝯ̃hi. ob. §. cre
ditor. de iure aũt longo. creditor
preſtare dꝫ in pignore talem cu/
ſtodiam qualem diligentiſſimus
paterfamilias in ſuis rebus pre
ſtaret: vt no. Karo. in lon. de de/
bi. ⁊ guad. l. nulli liceat. ⁊ ibi ple/
ne de hoc.

De nudo pacto. Titulus. xix.

d Ifferunt etiam/ qꝛ de iu.
ro. non daꝭ actio/ ſed ex/
ceptio tm̃: vt. C. de pac. l.
cum ꝓponas. ⁊. l. legem. de iure
aũt lon. nudum pactum pit actio
nem ⁊ exceptionem: vt no. Karo.
in lon. de deb. ⁊ gua. l. j. ⁊ in tit.
quali. diuer. ll. ho. res ſuas diffi.
deb. l. j. Illud autẽ ſcias ꝙ illud
qd̃ de iure ro. vocaꝭ nudum pa/
ctum/ de iure lon. vocaꝭ ſtanſia/
alias ſtarſia: vt no. Karo. in lon.
e. ti. de de. ⁊ gua. l. ſiqs ammodo.

Utrum perpetuetur actio. Titulus. xx.

dIfferũt etiam/ qꝛ iure ro.
ꝑ exequutorem vel litis
ꝯteſt. ꝑpetuaꝭ actio: vt. C.
de arb. l. pe. in ſi. ⁊ de preſcri. xxx.
an. l. ſicut. l. cum notiſſimi. ⁊.
ti. de iure aũt lon. ſecus vi/ vt tã/
git Karo. in lon. de his que danꝭ
ob cau. l. ſi. ſed alibi notare vi/ vt
in long. de ꝯſi. mor. l. j.

De iureiurando. Titulus. xxj.

d Ifferũt etiam/ qꝛ de iure
ro. qꝛ iureiurando ꝯtenta
religio ſolum deum hꝫ vl
torem. C. de reb. cre. l. ij. cum di/
ſtinctione ibi poſita. de iure aũt

long.prius os manum ammitte re:vt no.Karo.in long.quali.qs de fen.ſe deb.l.ſiqs alius.

Utrum maritus habens filios poſſit relinquere vxori. Tit.xxij.

Differũt etiam/q: de iure ro.maritus põt relinque re vxori ſue in vltima vo/ luntate pro ſuo libito volũtatis: & cõir mulier legatum & dotem: vt.C.de rei vxo. actio.l.j.§.ſcien dum.& põt etiam vna cum filijs heredis inſtituere:vt.ff.de lega. iij.l.vxorem.in prin. de iure aũt lon.ſi maritus habeat filios ni/ hil põt vxori dimittere quo ad p prietatẽ/ſed vſumſ.tm̃ tertie par tis bonoꝝ ſuoꝝ/vt in lon. de his que a vi. in vxo. dan.l.vlti. vide et.l.pe.& vide no.per.d.And.de pſer.in cõſi.reg.quẽ incip. in ali/ quibus.ſup ver.preferri.volumus. & vide no.p.d.Roff.de Beneuẽ. in tit.de bo.poſ.vnde vir & vxor in pigno.

De termino ammoto. Titulus.xxiij.

Differunt ẽt/q: de iure ro ma.termino ammoto eſt ſtatuta pena.l.aureoꝝ ſi ciuiliter agaſ:vt.ff.de ter mi.amm l.agraria que daſ in pu blicum. ſi criminaliter agaſ im/ ponit pena pro cõditione pſone: nã ſplendidiores relegant ad ali qd breue tps ſi ſunt ſenes/ſi iu/ uenes in lõgum : alij caſtigant & verberibus ceduntꝰ: vt.ff.de ter. ammo.l.ij.&.l.agraria.& pena ap plicaſ fiſco : vt.ff.de pub.l.licita/ tio.§. illicitis. & in hoc nulla eſt vtilitas accoꝛis:ideo põt agi fini um regundoꝝ pro ipſo termino ponendo : vt.ff.ſi.reg.l.in finali/ bus. de iure aũt longo. pena eſt lxx.ſolidoꝝ Regi/& medium ei cuius terminus eſt ammotus/vt in lon.de extima.atq3 termi.l.j.

De furtis. Titulus.xxiiij.

Differũt etiam/q: de iure ro.pena furti manifeſti eſt quadrupli non manifeſti eſt dupli:vt inſti.de oblig.que ex deli.naſc.§ pena.de iure aũt lon go.pena furti eſt octogild:vt no. Karo.in.l.ſiqs deliquerit.de fur.

Differunt ẽt / q: de iure ro. ſi plures eãdẽ arborẽ furto cecide rint/vel aliud dãnũ dederint/vel furtũ fecerint/qlibet teneſ inſoli dũ:vt.ff.arb.fur.ceſ.l.ſi plures.& ff.ad.l.aq.l.ita vulneratus.l.ites mella.& vno ſoluẽte penã alter nõ liberaſ:vt.d.l.item mella.de iure aũt lõ.ſecus:nam nõ teneſ qlibet in ſolidũ/ſed oẽs ſimul tenenſ in ſolidũ:& ſi vnus cõueniaſ põt ſe ad iuuare cũ ſocijs ſuis & penã ſimul preſtare/vt in lõg.de fur.l.ſi plures.& ibi plene no.inuenies.

Differũt ẽt/q: de iure ro.ſi ali qs fureſ poſſeſ.vel vſum rei tm: tñ ſi nõ hẽt aĩum furãdi rẽ/ſed vſum tm/nõ teneſ furti ad ipſaz rẽ/nec qdrupliſcaſ ipſa res ſ3 vſus & poſſeſſio tm:vt no.inſti.de obl. que ex malefic.naſ.in pn.de iure aũt lõ. ſecus eſt:q: ſ3 aliqs fureſ vſum ſiue poſſ.tñ teneſ furti p to ta re/& quadruplicaſ tota res:vt no.Karo.in lon.de eo qui pec.in dã.inue.l.ſiquis caballum.

De extimatiõe ſuoꝝ. Ti.xxv.

Differũt ẽt/q: ſuus de iu/ re ro.gñalr extimaſ.xx.ſo li.vt.C.de ſer. fu.l.gñaliq3. in pn.de iure aũt lõ.appreciaſ.xl. ſol.vt in lõ.de exti.atq3 term.l.ij.

¶De adulterijs. Titulus.xxvj.

Maritus pōt impune occidere cōmiſcentem cum vxore.glo.in.l.ij.de homic.lib.ho.in ver.dñm.ſed de iure romano.l.marito.ff.ad.l.iuli.de adulte.ꝛc.

¶De noxalibus. Titulus.xxvii.

Differunt etiam/qꝛ de iure ro.ſi ſeruus aut quadrupes alicuius dederit dānum/dñs ſerui vel quadrupedis hꝫ electioneꝫ ſi velit emendare dānum/aut dare ſeruum/vel quadrupedem pro noxa: vt.ff.ſi quadr.pau.fec.di.l.j.in prin.ff.de noxa.l.j.C.de noxa.l.iuſti.de iure aūt long.hanc eqtatem non inuenimus/ſed precipue tenet dñs quadrupedis dānum emendare/qꝛ noxe deditio ceſſat de iure longo.vt no.Karo.in long.de paup.l.ij.ꝛ de homi.lib ho.l.ſiqs magiſtꝝ.in glo.ſi.ꝛ de cul.ſer.l.ſi ſeruus.immo magis eſt ꝙ ſi per domuꝫ vel agꝝ meum dānum qs patiat/non liberor ego ſi patior domum vel agꝝ poſſideri/ſed oīno teneor ad dānum reſarciendū per rem meam datū: vt no.Karo.in pdicta.l.ſiqs in agꝝ. ¶Differūt etiam/qꝛ de iure ro.oīs noxalis actio caput ſeqtur: nam ſi ſeruus tuus noxam cōmiſerit ꝙdiu eſt in poteſtate tua/tecum eſt actio: ſi in poteſtate alie na puenerit cuꝫ illo incipit actio eſſe: vt inſti.de noxa.§.oīs.de iure aūt longo.regula iſta.ſ.noxa/caput ſeqtur/non hꝫ locum/ſed actio noxalis ſemp remanet cum priori dño: vt nor.Karo.in long.de pauperie.l.ij.ꝛ de cul.ſer.l.ſi qs alium.ꝛ.l.ſeq.

¶De exceptione non numerate pecunie. Titulus.xxviij.

Differūt etiam/qꝛ de iure ro.ſi ſcriptum non inueniatur in inſtrō publico precium eſſe ſolutum/hꝫ venditor exceptionem non numerate pecu.infra biēnium: vt.C.de non nu.pe.l.in ꝯctibus.de iure auteꝫ longo.non pōt venditor inficiari precij ſolutionem/ſed ita dꝫ eſſe ſicut in inſtrō ꝯtinetur/vt in longa.de his qui ſcrip.ſe in caſu nō ſubeſſe.l.i.nam ſm ius long.nō hꝫ locum exceptio non nu.pe.niſi in mutuo: vt no.Karo.in ea.l.

¶De appellationibus. Titulus.xxix.

Differūt etiam in appellationibus: nam de iure ro.qui iniuſte ꝯuincitur appellaſſe/punit in.l.libris argenti vt.C.quo.ap.non reci.l.ab exequutore.in ſi.de iure aūt longo.doloſe appellās inculpabilis erit ſatiſfaciendo/de dolo auteꝫ forte tenebit in.xl.ſoli.vt no.Karo.in long.qua.iudex iudi.deb.l.ſiqs cauſam.in ſi.

¶De cōmemoratione iudicis. Titulus.xxx.

Differūt etiam/qꝛ de iure ro.ſi dubium ſit de his que coram iudice fiunt/non creditur iudici/niſi eatenus quatenus ꝯſtat per acta/vel per legitima documenta: vt.C.de arbi.l.ne arbitris.ꝛ de re iud.l.geſta.vbi de hoc.de iure aūt longo.ſibi iudici credit/ꝛ cōmemoratio iudicis habet loco actor: vt not.Karo.in longo.de deb.guad.l.ſi quis ammodo.

¶De confeſſionibus extra ius factis. Titulus.xxxj.

d Jfferũt etiam / qꝛ de iure ro. non ſtatur ꝯfeſſioni extra ius facte / niſi coꝛam v. teſtibus rogatis: vt. C. de teſti. l. teſtiũ. ⁊ auc. rogati. ibi poſita. de iure aũt long. ſtatur ꝯfeſſioni extra ius facte coꝛam. ij. teſtibus rogatis / ſicut ꝯfeſſio coꝛam iudice facta: vt no. Karo. in lõg. qua. mu. alie. ꝑmiſ. ſit. l. ij. ⁊ de preſcri. l. qua. quis ſe defen. deb. l. qualicunqꝫ cauſa.

¶Differũt etiam / qꝛ de iure ro. lꝫ qs ſit ꝯfeſſus coꝛam iudice de crimine / niſi ꝑſeueraret in ꝯfeſſione non preiudicat ſibi: vt. ij. de qõ. l. j. §. diuus. ⁊. §. ſiqs vltra. de iure aũt long. ſecus. nam prius ꝯfeſſus poſtea negare volẽs non audit / vt in long. qual. qs ſe defen. deb. l. ſi pro qualicunqꝫ cã. ⁊ no. hoc Marti. in ꝯſti. de homi. ⁊ dã. cland. l. ſi damnum. no. Marti. in ꝯſti. regni. de offic. ſecre. l. preſenti. in glo. que incipit hoc verbum. ⁊ Affilc. in. d. ꝯſti. in §. vrbane. in fina verbis.

¶Differũt etiam / qꝛ de iure ro. nouiſſimo pater ⁊ mater tenent ꝯſeruare ꝯfiliis tertiam partem bonoꝝ ſuoꝝ ſi ſunt. iiij. vel. ȷ. vltra. iiij. tenentur ꝯſeruare medietatem: vt in auc. nouiſſima. C. de inoffi. teſta. de iure aũt long. mater neceſſe hꝫ ꝯſeruare filie duas partes / qꝛ ſtrictius debent bona matris filiis ꝙ patris: ⁊ pater tertiam filio: ⁊ ſi hꝫ plures / medietatem: vt in longo. de ſanctimo. l. j. ſed de ꝯſuetudine non ſeruatur.

¶De teſtamentis. Titul.xxxij.

d Jfferũt etiam / qꝛ de iure ro. regulariter in teſtõ requiruntur. vij. teſtes: vt. C. qui teſt. fa. poſ. l. hac ꝯſultiſſima. inſti. de teſta. in ſi. de iure autem long. ij. teſtes ſufficiunt in quolibet teſtõ: vt no. Karo. in lon. qua. diuer. ll. hoies viue. deb. l. j.

¶Differũt etiam / qꝛ de iure ro. qlibet hꝫ licentiam teſtandi de rebus ſuis ſine licentia Principis vel Regis: vt. C. de ſacroſan. ecc. l. j. de iure aũt long. garangagi ſine Regis licentia non pñt teſtari / vt in lõ. de adue. l. oẽs garãgagi. ⁊. l. vlti. ⁊ garangagi dicuntur aduene qui de extraneis finibus regni in regnuꝫ adueni. vt in pre alleg. l. oẽs. ⁊ hanc differentiam

¶De contractibus mulierum. Titulus.xxxiij.

d Jfferũt etiam / qꝛ de iure ro. mulier põt ꝯhere ⁊ donare ſine ꝯſenſu viri ſui: vt. C. de reuo. do. l. volles. de iure aũt long. ſecus: vt in long. qua. mu. alie. ꝑmiſ. ſit. l. pe. ⁊ vlti. immo plus dico / ꝙ in alienatione mulieris nupte non ſufficit ꝯſenſus mariti tm̃: ſed debẽt eſſe preſentes. ij. vel. iij. parentes mulieris / alẽs non vꝫ alienatio: vt in lõgo. e. ti. l. ij. in alienatione autẽ mulieris non ꝯiugate ſufficit conſenſus mundualdi tm̃: vt no. Karo. in long. e. ti. l. j. ⁊ ratio diuerſitatis no. in. d. l. ij.

¶De teſtibus. Titulus.xxxiiij.

d Jfferũt etiam / qꝛ de iure ro. mulier in oĩbus caſibus admittitur ad teſtimonium / preterꝙ in teſtõ: vt. ff. de teſta. l. teſtamenta: §. mulier. ⁊ inſti. e. ti. §. teſtes. de iure autem long. mulier non admittit ad teſtimonium: vt no. Karo. in long.

de preſcrip.l.ſiqs lon.poſſidens. hec no.inſti.de ingenu.

¶ Differũt etiam/qꝛ de iure ro. teſtis dꝫ primo preſtare corpora/le iurm̃ de veritate dicẽda/ꝛ poſtea teſtimonium phibere:vt.C. ꝺ teſt.l.iuriſiurãdi.ſine quo iuɼo iudex nullum dꝫ recipere ad teſtimonium phibendum/niſi in caſibus ſpecialibus no.in.d.l.iuriſiurandi.de iure aũt long.iudex põt remittere sacrm̃ teſtibus/ſi fides eoꝝ nota ſit iudici/vt in long. de reb.intertia.l.ij.ꝛ no.Karo.in ti. de teſti.l.de periur.

¶ Qualiter accipiatur nomen parentis. Titulus.xxxiiij.

Differũt etiam/qꝛ de iure ro. appellatione parẽtis intelligimus pr̃em ꝛ matrem ꝛ auum ꝛ auiam vſqꝫ in infinitum:vt.ff.de in ius vo.l.quicũqꝫ.§.j.de iure aũt longo.appellatione parentis ꝯtinent agnati ꝛ cognati ꝛ oẽs collaterales / vt in long.de parri.l.j.no.Karo.de ſucceſſ.l.j.

¶ An partus ſequatur vẽtrem. Titulus.xxxv.

Differũt etiam/qꝛ de iure ro.partus ſeqꝫtur vẽtrem vt inſti. de inge.§.j. ꝛ in auc.ꝯſtitutio que ex aſcriptitio.§.j.ꝛ.C.de rei ven.l.partum.niſi in caſu vbi ſeqꝫtur ꝯditionem pr̃is: vt.C.de ſer.fu.l.fi.ꝛ niſi in muri legulo:vt.C.de nup.l.qui aũt patrem. ꝛ.l.hĩ qui.de iure aũt lõg. ſemꝑ in deteriorem trahit ſtatuꝫ ſi ſit matrimonium:nam ſi pr̃ eſt ſeruus/ꝛ partus eſt ſeruus: ꝛ ſi mater ſerua/ꝛ ipſe ſeruus: ꝛ ſic ſemꝑ trahit ad deteriorem ſtatũ ſecus ſi ſit ꝯcubinatus: nam tũc ſeruat ius ro.ꝙ ſeqꝫtur vẽtrem:ꝛ

¶ De pſcriptionibus.Tit.xxxvj.

Differũt etiam/qꝛ in preſcriptionibus de iure ro ꝛ res mobilis iuſto ti.ꝛ bona fi.poſſeſſa p trie nium vſucapit vt.C.de vſuca.trãſa.l.j. ꝛ inſti.de vſuca.in prin.de iure aũt longo. ea preſcriptio regrit in re mobili que in immobili:vt no.Kar. in long.de preſcri.l.ij.ꝛ.l.ſiqs põr. ꝛ in.l.ſi magiſter.in glo.ſi.in ſi.de homi.libe.homi.

¶ Differũt etiam/qꝛ de iure ro/ ſi aliqs preſcripſerit rem alicꝰ bona fi.ſpatio longi tp̃is.l.longiſſimi. ſi cadat de poſſeſſione illius rei poterit rem illam vendicare a quolibet poſſidẽte:vt.C.de preſcrip.xxx.vel.xl.an.l ſiqs emptionis.ſecus aũt de iure longo.qꝛ ſi aliqs poſſederit rem alicꝰ p.xxx. annos / ſi cadat a poſſeſſione a nullo vẽdicabit:vt no.Kar.in lõ. de preſcrip.l.ſiqꝰ poſſederit.

¶ Differũt etiam/qꝛ de iure ro. in preſcriptione.xxx.ann.non eſt neceſſaria bona fi.vt.C.de preſc. xxx.vel.xl.an.l.ſicut.ꝛ.l.ſiqs emptionis.ſecus aũt de iure lon. vt no.Karo.in long.de preſcrip.l.ſi ſeruus.ꝛ.l.ſi qs poſſederit.ꝛ.l.ſi quis cartam.

¶ Eſt quedaꝫ alia preſcriptio de iure long. quadragenaria / que nõ inuenit de iure ro.ꝛ eſt hodie ꝯfirmata p ꝯſtitutiones imperiales/ꝛ locum hꝫ inter fr̃es qui diuiſerũt materna ꝛ pr̃na/vel alicuius agnati vel cognati hereditatẽ ꝛ aliqs ipſoꝝ eſt leſus in ipſa diuiſione/qꝛ põt iſte leſus vſqꝫ ad xl.annos petere ꝙ fiat adequati o partium inter eos/vt in lon. de preſcrip.l ſi intra fr̃es. ꝛ hoc intelligas qñ nulla obligatio vel

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſatiſdatio de partibus non reuocandis/decus aliqua ſatiſdatione interueniéte/vt nullus ꝯueniat/tūc adequatio ceſſabit:vt no. Karo.in.d.l.ſi inter fratres.

¶Sunt et alij caſus in qbus diſcordāt iura predicta/maxime in criminalibus/quos tanꝙ inutiles et inuſitatos in hoc Opuſculo nolui compilare.

¶De arbitris. Titulus.xxxvij.

d Jfferūt etiam/qꝛ de iure ro.iudex ordinarius non pōt eſſe arbiter eius rei de qua eſt iudex.ff.de arbi.l.et ſi ſeruum.§.i.ſed de iure long.pōt anteꝙ incipiat de illa re cognoſcere:vt Karo.in long.l.ſi qs cauſam habuit.qua.iud.iu.de.et audi nouum intellectum quem dat ſibi Karo.ad.d.§.j.ꝙ idem eſt de iure cano.ꝙ poteſt eſſe arbiter.extra de preſcrip.c.lr̄as veſtras.

¶De reconuentione.Ti.xxxviij.

d Jfferūt etiam/qꝛ de iure ro.hꝫ locum recōuentio:vt in.l.cū papin.et in auc.ſua.C.de ſen.ſecus eſt de iure lō.niſi eſſet cā coherens prime cauſe vt p Karo.in lō.qua.iud.iud.de.l.ſi quis in aliena patria.

¶Differūt etiam/qꝛ de iure ro.maſculinum genus ꝯcipit femininum:vt.ff.de ver.ſig.l.j.de iure lō.maſculinum non ꝯcipit femininum:vt in lōg.de eo qꝺ hꝫ.l.a nr̄is.ſed ꝯ no.Karo.in lō.de deb.et qua.l.ſi quis gregem.

¶Differūt etiam in exce.nō nu.pe.nam de iure lon.nō hꝫ locum excep.nō nu.pe.niſi in vno caſu/vt in lō.qua.qs ſe def.deb.l.oibus caſibus.ſecus de iure ro.vt p totum ti.de nō nu.pe.Ex eo qꝺ dr̄.C.de leg.tu.l.vlt.ver.cui enim ferēdum eſt.vr̄ corrigi tit.ille/qn̄ mu.tu.off.fun.pōt.et auc.ibi poſita p ius long.in quo dr̄ ꝙ mulier pōt eſſe nutrix filioꝝ ſi ad ſcḋa vota non tráſeat/qꝺ per ius lō.eſſe non pōt/cum ipſa mulier ſit ſub mūdio et poteſtate alterius/alius ſub ſua poteſtate eſſe non pōt:vt in.d.l.aperte inuenitur.

¶Jtē vltra predicta differt ius lon.a iure ro.qꝛ iure ro.aial inuētum in agro meo licite includere nō poſſum:vt in.l.qntus.ff.ad l.aq.cum ſi.de iure aūt lō.ſecus:vt no.Karo.in lon.de dā.i niu.et incen.l.ſi caballus.

¶Adde ꝙ multas.ll.huius iuris long.ſunt canonizate.xvij.q.iiij.de quo iure ſit ſpecialis mentio.et in.c.raynutius.extra de teſta.et dicit ibi Jo.an.ſm Jnn.ꝙ tales.ll.in foro eccleſiaſtico ſeruātur inꝙtū faciūt p Canoniſtis.

Finis Cōmentarioꝝ And.de Baru.in Long.leges.

¶Venetijs ſumma diligentia/per Dominicum Liliū et Fratres. Jmpenſis do dñi Melchioris Seſſa.Anno Dñi.M.D.xxxvij.

Cum Priuilegio.Ne qs hoc Opus audeat imprimere:neqꝫ imprimi facere in toto Venetoꝝ Dñio:ac in toto Neapolitano Regno:ſub pena in Priuilegijs ꝯtēta.

FARNESI ALFREDO
Legatore di Libri
ROMA
Via S. Nicolò da Tolentino 48